TERTIA PARS

EXAMINIS

DECRETORVM CONCILII TRIDENTINI, COMPLECTENS EXPLICATIONEM LOCORVM:

De virginitâte. | De Purgatorio.
De cœlibatu Sacerdotum. | De inuocatione Sanctorum.

ADIECTA EST IN SINGVLIS LOCIS hiſtoria certaminum inde vſque ab Apoſtolorum temporibus:

AVTHORE
MARTINO CHEMNICIO.

GENEVAE
Typis Stephani Gamoneti.
ANNO clↃ IↃcxiv.

Digitized by Google

EX OCTAVA SESSIONE TRIDENTINI CONCILII.

De Caſtitate, Cœlibatu & Virginitate.

CANON IX.

SI quis dixerit: Clericos in ſacris ordinibus conſtitutos, vel regulares, caſtitatem ſolenniter profeſſos, poſſe matrimonium contrahere, contractúmque validum eſſe, non obſtante lege Eccleſiaſtica vel voto, & oppoſitum nil aliud eſſe, quam damnare matrimonium: poſſéque omnes contrahere matrimonium, qui non ſentiunt ſe caſtitatis (etiamſi eam vouerint) habere donum, Anathema ſit, cum Deus id recte petentibus non deneget, nec patiatur nos, ſupra id quod poſſumus, tentari.

CANON X.

SI quis dixerit: Statum coniugalem anteponendum eſſe ſtatui virginitatis, vel cœlibatus, & non eſſe melius ac beatius manere in virginitate aut cœlibatu, quàm iungi matrimonio, Anathema ſit.

EXAMEN.

QVæ in præcedentibus partibus tractata ſunt, quia alicubi habēt dogmatum ſubtilitates intricatas, aliquam deſiderant diſputationem. Quæ verò adhuc reſtant examinanda capita, (vt

Capita reliquorū de quibus hoc libro agetur.

de Cœlibatu, de Purgatorio, de Reliquiis, Imaginibus & Inuocatione Sanctorum, de Indulgentiis, de Delectu Ciborū, Ieiuniis & Feſtis) manifeſtas, craſſas & notorias annexas habēt ſuperſtitiones & idolomanias: quas cùm totus orbis Chriſtianus in clariſſima verbi Dei luce, magno cū dolore & gemitu, dudum exhorreſcens aſpexerit, ita vt querelæ non tacitis iam coram Deo gemitibus effundátur, ſed plena ac ſonora voce in toto orbe vndiq; perſtrepant, id quod ne ipſi quidem aduerſarij negare poſſunt. Exiſtimârunt igitur multi, licèt tam effrenis ſit Monachorū, & recentis Pontificiæ creaturæ Ieſuitarum, impudentia, vt nihil tam enormiter & notoriè ſit ſuperſtitioſum, cuius patrociniū & defenſionem ipſi ſuſcipere & profiteri non auſint: fore tamen vt Patres Tridentini in Concilio, tanquā in publico orbis theatro, aliquo ſuffunderētur pudore, & ea, quæ publica ſcādala, manifeſtos abuſus, craſſas ſuperſtitiones, & non diſſimulandas Idolomanias ſecum trahunt, ex Eccleſia Dei, publica autoritate tollerent. Præcipuè verò in hoc capite de Cœlibatu, vbi publica, notoria, ſcortatoria, adulterina & Sodomitica infamia, inquinatiſſimi cœlibatus in regno Pōtificio, multorum conſcientiarū periculoſi ac pernicioſi laquei, & perſuaſiones de merito Virginitatis, cum Euangelio pugnantes, & contumelioſæ in meritū filij Dei, multorum inter ipſos etiam Pontificios conſcientiis inclamant, & relaxationem legis cœlibatus efflagitant. Nota eſt Gregorij Magni παλινῳδία, quā Epiſtola D. Vlrici Epiſcopi Auguſtenſis recitat. Nota eſt Pij Secundi vox à Platina annotata. Noti ſunt Mātuani verſus, quod fuerit ſeculi ſui iudicium de lege cœlibatus. Quid de ea inter ipſos huius temporis Pontificios ſcriptores multi optent, in publicis ſcriptis extat. Auditæ fuerunt in ipſo Concilio Tridentino Catholicorum quorundam (vt vocant) Principū legationes, idèm ſonora voce efflagitātes. Sed querelā illā, qua in præcedentibus ſæpius me neceſſitas vti coëgit, hoc etiam in loco repetere cogor: quòd ſcilicet architecti Decretorū & Canonū Cōcilij Tridentini, puncta & momēta controuerſiarū nō diſertè & expreſsè ponunt, cúmq; craſſiora cōmenta Monachorum, exertis verbis in tanta Euangelij luce, qua etiā Laicorū oculi illuſtrati ſunt, defendere non auſint, & tamē damnare nolint, mirabili artificio, verum controuerſiarum ſtatū inuoluunt, ita, vt nihilominus neruos ſuperſtitionū retineant, vt ab imperitis ſtatum controuerſiarum primo intuitu, hoc non ſtatim animaduertatur, pij tamen ſi moneantur, inſidias facile perſpiciunt. Tectè enim & oblique, ſi nō integris ſententiis, tamē vel vno atq; altero vocabulo, ad ſuas, quas ſtabilire volunt, ſuperſtitiones alludunt, vt cùm hoc loco caſtitatem, matrimonio opponunt, nō caret Babylonico myſterio. Apoc. 17 ſicut oſtendemus. Ita non clare explicant, quid in controuerſia ſit poſitum, quando inſtituitur collatio inter virginitatē & cœlibatum: obiter tamen eò alludunt, quòd de merito vitæ æternæ & beatitudinis ſit diſputatio, quando vocabulo Paulino, ſuo more, vtuntur (beatius eſſe.) Eodem modo legem & vota cœlibatus nominant tātùm, vt illo coopertulo totam Lernam ſuperſtitionum, quæ in iſta Pandoræ pixide latet, ſtabiliant. Hęc igitur ea ſimplicitate, qua vſi ſumus, in pręcedentibus, euoluemus, vt Lectori de Decretis & Canonibus illis iudicaturo, integræ diſputationes in conſpectu ſint. Et primum de Caſtitate dicemus.

Tridents. Patres caſtra omniū ipſā impurū cœlibatū defendunt.

S. Gregorius de cœlibatu Sacerdotum. Pius II.

Principum legationes & querela.

Malitia Tridens. pat. inoccultādo negocij ſtatu, vt neruos ſuperſtitionum retineant.

Trid. pat. caſtitatem matrimonio opponunt.

CAPVT I.

QVOD CASTITAS PROPRIE OPPONAtur vagis illicitis & prohibitis libidinibus.

CAſtitas, pudicitia, puritas, ſanctimonia, neceſſariæ virtutes ſunt in credentibus. Impudicitiā enim inquinamenta ſeu impuritatem, quæ caſtitati opponitur, Deus auerſatur, odit & abominatur. Et qui ſine vera caſtitate impuris impudicitię inquinamentis polluti ſunt, Deo placere nō poſſunt, 1. Theſſ. 4. 1. Cor. 6. Ephe. 4. & 5. Ebr. 12. Maxime igitur prodeſt & neceſſariū eſt, vt in Eccleſia Dei doctrina de vera caſtitate, pura, integra, & perſpicua extet, vt ita virtus caſtitatis recte cōmendetur, & ad eam excolendā pij ſeriis exhortationibus extimulentur. Falſa autē illa perſuaſio animis hominū eximēda eſt, quaſi in ſolo Cœlibatu ſit caſtitas Deo placens, & quaſi conſuetudo cōiugalis opponatur caſtitati, ita vt reliqua libidinū incendia & operationes extra coniugium, ſint quidem aliquid quaſi præter caſtitatem, non tamen frangant votū caſtitatis, quæ illa conditione in regno Pontificio vouetur (in quātum humana fragilitas permittit.) Quando igitur in Eccleſia de caſtitate iuxta verbū Dei loquimur, non in genere de abſtinentia à coniugio declamitandum, ſed integra doctrina comprehendenda eſt. Caſtitas enim Deo placens, de qua ſcriptura concionatur, Primò in eo conſiſtit, vt vitentur omnes libidines, pollutiones & commixtiones extra coniugium à Deo prohibitæ. Secundò, eſt etiam caſtitas Deo placens in conſuetudine coniugali, propter ordinationem, benedictionem & ſanctificationem Dei. Tertiò, in illis, qui

Verām caſtitatem Deus in piis omnibus requirit.

Caſtitas vera nō in ſolo cœlibatu eſt.

Caſtitas in quibus conſiſtat.

donum habent continentiæ. Caſtitas eſt puritas vitæ cœlibis, qua abſtinent non tantùm à prohibitis, verùm etiam à legitimis commixtionibus. De his capitibus ordine dicemus.

Pontificij caſtitatem coniugio opponunt.

Pontificij igitur, quando de encomiis caſtitatis concionátur, orationẽ ſolummodo vel certè principaliter cõtra matrimonium dirigunt, de aliis incendiis & operationibus libidinum, obiter tãtùm facta mentione. Et vulgus audiens illis, qui licet omnis generis libidinibus ſe polluunt, ideò tamen caſtitatis appellationem tribui, quia legitimũ coniugium non ineant, concipit inde odium coniugij, & perſuationẽ impunitatis in pollutiſſimis etiam libidinibus. Debuiſſent itaq; Patres Tridentini, caſtitatem Deo placentem, non contra legitimũ matrimonium diſtinguere, ſed vagis illicitis, & prohibitis à Deo libidinibus opponere: cùm præſertim poſtremi huius ſeculi inquinamente ſerias de hac parte caſtitatis admonitiones efflagitent. Nõ enim à ſancto cõiugio, ſed ab illicitis fœdis & prohibitis libidinibus, Euangelicæ caſtitati capitale periculũ eſt. Nam Deus, qui caſte mens eſt, hoc agit, vt eos, qui non continent, pudico metrimonio copulet, Matt. 19. Malignus verò ille ſpiritus, hoſtis verę caſtitatis, qui propterea ἀκάθαρτος appellatur, tanquã Leo rugiẽs obambulat, vt animos incendiis libidinum inflammatos, in mentem reprobam cõiiciat, ita vt contra propriæ conſcientiæ teſtimonium, & contra ſeueriſſimas Spiritus ſancti prohibitiones, in ſcortationem, adulteria, & alias ſpurcas libidines perfligatiſſime ruant. Atq; hęc etiam cauſa eſt, quando Scripturę de caſtitate, pudicitię, mundicię & ſanctimonię loquitur, quòd toties & tam acriter doctrinam, cõtra vagas libidines, ſeueriſſimis prohibitionibus, & duriſſimis comminationibus, propoſitis etiam horrendis exemplis pœnarum, repetit & inculcat. Et quidem oſtendit, quam variis modis impurus ille ſpiritus pudicitiam Euangelicę caſtitatis attentare & conſpurcare ſoleat, vt docentes in Eccleſia, animos hominum ſerie inculcatione, & aſſidua meditatione huius doctrinæ diligentiùs præmunient.

Scriptura caſtitatem opponit vagis libidinibus.

Primò enim quoſdam flammis libidinum ita tranſuerſos rapit, vt Dei prohibitiones & comminationes, neç cogitent, nec conſiderent, nec curẽt, ſed contra conſcientiam, quaſi beluino impetu in libidines ruant. Notum eſt, quid Paulus, Epheſ. 4. de Gentibus ſcribat: Dedolentes ſe ipſos tradiderunt impudicitiæ in operarionem omnis immunditiæ. Vbi ἀπηλγηκότας vocat, quorum conſcientiis quaſi callus quidam obductus eſt, vt nec Dei, nec hominum iudicio, nec proprię conſcientiæ cogitationibus accuſantibus afficiantur aut moueantur, ſed beluino impetu in quaſuis libidines ruant. Rom. 1. vocet νοῦν ἀδόκιμον, mentem reprobam, qui incendia libidinum etiam mentis iudicium deprauant, vt non conſideret τὸ καθῆκον (hoc enim Philoſophico vocabulo Paulus vtitur) Nec verò inter Gentes tantùm hoc accidit, ſed in ipſo etiam populo Dei, Oſeę 4. Fornicatio aufert cor. Et Prouer. 7. Sequitur, non ſecùs, quàm bos, qui ad lanienam vedit. Et Epiſtola Iudæ dicit, quoſdam fœdiſſima carnis inquinamẽta ſectari, ἐνυπνιαζόμενοι, hoc eſt, in quibus iudicium mentis quaſi veterno quodam oppreſſum eſt. Cauſam autem Oſeas explicat, quia, inquit, deſeruerunt Dominum & mandata eius. Et remedium Solomon oſtendit, cum inquit: Præceptum lucerne eſt, & Lex lumen, & vitæ via correptio & caſtigatio, vt cuſtodiant te à muliere mala, &c. In tradẽda igitur doctrine de vera caſtitate, nõ contra matrimonium contumelioſa ſpicula ſunt eiaculanda, ſed eò maxime reſpiciendum eſt, vt diuinæ prohibitiones, comminationes & exemple pœnarum, de confuſione libidinum grauiſſimis cõmonefactionibus vrgeantur, & inculcẽtur. Hoc enim efficax remedium eſt per ſpiritum caſtificationis, ne cor auferatur, aut veterno opprimatur, ne mens reddatur reproba, & ne conſcientia callo dedolentiæ obduretur.

Libidines Gentium.

Immunditia quorũdam in populo Dei.

Opinione licentiæ, Satan libidines ſuaſit.

Secundò, plerunque opinione licentiæ, & perſuaſione impunitatis, impurus ille ſpiritus, ſolet poculum ſpurcarum libidinum hominibus propinare, quaſi abſque offenſione Dei, & ſine diſcrimine, ſalutis æternę ſit, etiamſi quis ſe tradat impudicitiæ ad operationẽ omnis immundiciei. Vt enim ex hiſtoriis Ethnicis nihil huc aſſeremus, vtq; hoc loco de Simone Mago non dicamus, qui, ſicut Auguſtinus annotauit, docuit deteſtendam turpitudinem indifferenter vtendi fœminis. Certe ex 15. capite Actorum colligitur, Gẽtes etiam poſt conuerſionem, ſcortationem opinione impunitatis, tanquam rem Adiaphoram, exercuiſſe. Ideo enim Apoſtoli in Decreto, quod ad gentes conuerſas mittendum erat, hoc vnum tantum ex lege morali addũt, vt abſtineant à fornicatione. Et apud Corinthios (ſicut in opulentis emporiis magna ſolet eſſe & licentia, & confuſio libidinum) poſt diſceſſum Pauli in ipſa Eccleſia, opiniones illę ſpargi cęperunt, quaſi fornicatio inter Adiaphora, nõ vero inter ea, quæ Deo nos exoſos faciant, numeranda eſſet. Nam 1. Corinth. 6. Videntur Corinthij his argumentis vſi. Sicut in nouo Teſtamento Moſaicum diſcrimen ciborũ ſublatum eſt, ita, vt promiſcuus vſus omnium ciborũ, quod ad conſcientiam indifferẽs, licitus & cõceſſus iam ſit: ita etiam promiſcuam Venerem non eſſe peccatũ. Textus. n. inquit, Eſca ventri, & venter eſcis, ſed non ita inquit Paulus, corpus ſcortationi: ſed Domino. Itẽ, Quia Deus ſpiritus eſt, & ſpiritu vult coli: Si itaque in ſpiritu Deũ colamus, non referre quid in corpore fiat. Paulus verò opinionis indifferentiæ, magno zelo opponit grauiſſimas has cõminationes: Eos, qui libidinibus, cum lege Dei pugnantibus, corpora ſua polluunt, non poſſe hæredes Dei, mẽbra Chriſti, & templa Spiritus ſancti eſſe. Argumento verò de indifferenti vſu corporis, cum res ſit externa grauiſſimas rationes opponit. 1. Quia Deus creator & conſeruator eſt non animę tantũ: verũ etiam corporis. 2. Non anime tantùm: ſed & corpus precio ſanguinis filii Dei redemptũ eſt. 3. Spiritus ſanctus non tantum animæ coniungitur: ſed & corpora noſtra ſunt templa Spiritus ſancti. 4. Sumus membra Chriſti, non tantum ſecundum ſpiritualem hominem: ſed & corpora noſtra ſunt membra Chriſti. 5. Non tantum anima habebit vitam æternam: ſed & corpora noſtre ſuſcitabuntur ad vitam æternam. Et illis rationibus concludit nos eſſe Adiaphoron & liberum, quomodo quis corpore ſuo vti velit, ſed glorificandum eſſe Deum, non tantùm in ſpiritu, verùm etiam in corpore noſtro.

Ethnici. Simõ Magus.

Gẽtes conuerſa ſcortationem iudicarūt ἀδιάφορον.

Corinthios.

Argumenta Pauli contra libidinem.

Satan è ſcriptura turpitudinem libidinũ prætextus quaſiuit.

Tertiò, Tanta eſt immundi iſtius ſpiritus impudentia, vt cùm libidines ſuas, primùm excœcatis & obduratis cordibus, obtruſiſſet, & ſecundò, illas tanquam rem indifferentem venditaſſet, tanquam non ſit veritus longius progredi, & ex ipſa etiam Scriptura, ſpeciem conquirere, quam turpitudini

ſua

ſuæ, tanquam rei non vitioſæ, ſed bonæ & honeſtæ prętexeret. Apocalyp. 2. fit mentio doctrinę & vitę

Nicolaitæ.

Nicolaitarum. Hiſtoriam autē deſcribit Clemens, lib. 3. Stromatum, & Euſebius, lib 3. cap. 29. Quòd ſcilicet Nicolaus, vnus ex ſeptem primis Diaconis, Act. 6. cùm pulchram haberet vxorē, & à quibuſdam zelotypia vxoris ipſi obiiceretur, mulierem in mediū produxerit, & ſe eam cōmunem velle omnibus facere dixerit. Addit autem vterq; & Clemēs & Euſebius, Nicolaum hoc feciſſe ex ſimplicitate quadam, vt ita ſuſpicionē Zelotypiæ à ſe remoueret, & ſpecimen præberet, ſe non addictū eſſe rebus huius mundi, ſed iis ſe renunciare poſſe, eùm ſcriptum ſit: Qui nō odit vxorē ſuam, non poteſt meus eſſe diſcipulus. Item, nemo poteſt duobus dominis ſeruire. Inde verò Nicolaitæ occaſionem ſumſerūt fœdiſſimi ſui dogmatis de promiſcua confuſione libidinum, quam nō tantùm licitam, ſed & bonam

Valentiniani.

eſſe blaſphemè diſputârunt. Et non multò pòſt ex Valentini ſchola tàm teitæ libidinum confuſiones prodierunt, vt deſcriptiones earum apud autores nemo legere poſſit, quin totus cohorreſcat. Extat etiam apud Clementem, li 3. Stromatum, lōga nar-

Carpocratiani.

ratio, de Carpocratis ſchola. Quia enim Chriſtiani tunc Vigilias, hoc eſt, nocturnos cōuentus celebrabant, ideò, quia interdiu, propter metum Tyrānorum, conuenire non audebāt, & ibi conuiuiola pro pauperibus, quæ ἀγάπαι nominabantur, inſtruebāt. Carpocratiani, hāc conſuetudinem imitati, ad nocturnas concœnationes promiſcuè, viri & mulieres, conueniebant, & poſt cœnā amoto lumine nefanda quęque exercebant. Docebant enim licitum eſſe coire, quando velint, & cum quibus velint, & à mulieribus, tanquam obedientiam legis, exigebant

Argumenta Carpocratianorum.

promiſcuū concubitum. His enim verbis Clemēs fœdas ipſorum libidines deſcribit, atque argomēta etiam, quibus horrendas ſuas libidines defendere auſi fuerunt, recitat. Quia enim ſcriptura commēdat communionem inter fratres, quæ deducit ad regnū cœlorum, ipſi κοινωνίαν illam non fuerunt veriti interpretari de promiſcua confuſione libidinum, vt mulieres ſint communes, ſicut aeris vſus communis eſt. Clemēs verò ſcitè vocat eos fratres non Chriſti, ſed libidinis, & dicit κοινωνίαν illam deducere non ad regnum cœlorum, ſed ad proſtibula, & ad communionem ſuum & hircorum.

Quidā ex Carpocratianis accedēs ad formoſam virginē, dixit: Scriptum eſt, Da omni à te petēti: illa, vt quæ non intelligebat hominis petulantiam, modeſtè reſpondet. At tu matrē conuenias de matrimonio. Ad dictum verò ſcripturę Clemens reſpōdit: Quædā eſſe cōmunicabilia, vt eſt pecunia, cibus, veſtitus, officia, operæ, &c. De corpore verò ſcriptum eſſe, 1. Cor. 6. Corpus nō fornicationi, ſed Domino. Itē, Nō eſtis veſtri iuris, precio enim em-

Dictum Matthiæ.

pti eſtis. Fertur dictum quoddā Matthiæ: Cū carne pugnare, & carne vti, nihil ei impudicum largiēdo ad voluptatem, augere autem animam per fidē & agnitionem. Huc verò dictum Carpocratiani ad ſpurcitias ſuas ita mutilârunt: Animam eſſe augendam fide & cognitione: Carne autem vtēdum, hoc eſt ſi modo anima caſtificetur, 1. Pet. 1. nō referre apud Deum, quomodo corpore quis vtatur, Quia ſcriptum ſit, Rom. 2. Ira & tribulatio, nō ſuper corpus, ſed ſuper omnem animam, operātem malum.

Gnosticorum argumenta.

Gnoſtici etiam abuſi ſunt hoc argumento: Iuſto non eſt lex poſita. Item, nō ſumus ſub lege, ſed ſub gratia. Ergo prohibitiones ſexti præcepti non obligant Chriſtianos: Sed ſicut domini ſūt Sabbathi, hoc eſt, tertij præcepti quod tanquam ceremoniale iam abrogatum eſt, ita voluerunt Chriſtianos dominos eſſe etiam ſexti præcepti. Abuſi ſunt etiā illa ſententia Pauli: In Chriſto non eſt mas aut fœmina. Item, quod Græca tranſlatio habet, Mal. 3. Deo reſtiterunt, & ſalui facti ſunt.

Clemens verò opponit has ſententias, Rom 5. Num peccabimus, quia nō ſumus ſub lege? Et Gal. 5. Ne prębeamus libertatem in occaſionem carnis, 1. Pet. 2. Libertas nō ſit velamen malitiæ. Nec verò poſt Apoſtolorū tāntum tēpora, ſed ipſis Apoſtolis adhuc in carne viuentibus, talia à Pſeudoapoſtolis in Eccleſia ſparſa fuiſſe, ex Epiſtolis Petri & Iudæ manifeſtum eſt. Quāto verò zelo pro caſtitate cō-

Pſeudoapoſtoli.

tra turpitudines illas Apoſtoli pugnârint oſtendit locus, Apocal. 2. Odiſti opera Nicolaitarū, quæ & ego odi. Item, habes tenētes doctrinam Nicolaitarum, quod odi, 2. Pet. 2. Dominus eos, qui poſt carnem in cōcupiſcentia pollutionis ambulant, in diē iudicij puniendos ſeruat. Et Epiſtola Iudæ: Ignis æterni pœnā ſuſtinebunt, qui carnem maculant. Nō autem inſtitui hoc loco, iuſtam aut integram argumenti huius tractationem, ſed hæc obiter adduxi, ea occaſione, quia Tridentini Canones caſtitatem Deo placentem, non tàm fœdis libidinibus opponunt, quam contra ſactum coniugium diſtinguūt. Volui igitur paucis oſtendere, quòd ab initio noui Teſtamēti, impurus iſte Spiritus, non per honeſtū coniugium, ſed per fœdas ſuas libidines, Euangelicæ caſtitati pernicioſas inſidias ſtruxerit, idq; variis modis: & quā acri zelo Apoſtoli & primitiua Eccleſia, gladio Spiritus contra cōfuſiones libidinum ſe oppoſuerint. Inde enim conſequens eſt, omoinò neceſſarium iam eſſe in Eccleſia, ad tuendam verā caſtitatis ſanctimoniam, homines non à coniugio deterrere, ſed à cōfuſione libidinum arcere per diuinas prohibitiones, comminationes, & exempla pœnarū. Cum quidem & mens reproba in libidinibus, & perſuaſio licentiæ ſeu indifferentię, non minùs pernicioſè nūc graſſentur, quā olim: imò etiam in Italia potiſſimum, & quidem Romæ in ipſa ſanctiſſimi (ſi Diis placet) Patris conſpectu, lupanā-

Italia & S. Roma proſtibula publica.

ria, hoc eſt, publicæ turpitudinum officinæ apertè proſtant, & publicis vectigalibus elocentur. Ne dicam quòd proximis annis ipſius Pontificis legatus, ſicut Sleidanus ſcribit, edito publico ſcripto, horrendum illud vitium, propter quod Sodoma cum vicinis vrbibus, igne iræ diuinę conflagrauit, & pro ſe defendere, & aliis commendare in publicam cō-

Impudentia legati Pontificij.

tumeliam loci, 2. Pet. 2. non fuerit vllo pudore, ſi nō Chriſtiano, at ſaltem humano retractus. Et iſti homines, de caſtitate contra matrimonium, decreta faciunt, ſcilicet non diſſimiliter, ſicut in antiquo prouerbio dicitur: Clodius de pudicitia.

CAPVT II.

AN CASTITAS RECTE DISTINGVAtur contra Matrimonium, quaſi etiam in Coniugio non ſit Deo placens caſtitas.

IN nono Canone caſtitatem matrimonio opponi manifeſtum eſt. Hæc enim ſunt verba Canonis: Si quis dixerit, regulares, caſtitatem ſolenniter profeſſos, poſſe matrimonium contrahere, &c. Item, poſſe omnes contrahere matrimonium, qui non ſentiunt ſe caſtitatis, etiamſi eam vouerint, habere donum, Anathema ſit. Sentiunt igitur caſtitatem coniugio violari, pollui & contaminari, in coniugio cōtra caſtitatē peccari. Cōiuges caſtitate

Inſidiæ Canonis Trid. de caſtitate.

Deo placente deſtitui. Quia verò differentia eſt inter caſtitatē, quę in cœlibatu ſeruatur, & eam, quæ eſt in conſuetudine coniugali, poſſet quis cogitare, Canonē hoc tantū velle dicere: Coniuges non eſſe virgines. Sed longè aliud myſteriū eſt, ad quod antitheſi illa, inter caſtitatem & matrimoniū, alludūt. Multa enim à veteribus, & à recētioribus diſputata ſunt: ſtatū coniugalem eſſe carnalem & immundū, cui illa, quæ Scriptura de caſtitate, pudicitia, mundicie & ſanctimonia prædicat, nō poſſint cōuenire, ſed in ſolo cœlibatu eſſe caſtitatem Deo placentē, ideò ſolas ſuas Virgines vocāt Sanctimoniales impollutas. Hęc Tridentini patres apertis & diſertis verbis ex profeſſo forſan defendere non audēt: quia tamen fundamentū hoc eſt virginitatis ſuorum regularium & cœlibatus Sacerdotum, rectè voluerūt illa antitheſi inter cōiugium & caſtitatem ſeu ſanctimoniam, ad veteres illos impietatis neruos alludere. Vident enim poſito & conceſſo hoc fundamento, quòd in coniugio nō ſit caſtitas, ſponte inde conſequi & ſtabiliri ea, quę ipſi de ſanctimonia ſuam virginitate, & de ſacerdotū cœlibatu, tradunt & defendunt. Nam caſta placēt ſuperis. Item, Caſta Deus mens eſt, caſta vult mēte vocari. Et caſtas pōdus iuſſit habere preces. Myſteriū igitur iniquitatis in antitheſi iſta inter matrimonium & caſtitatē inuolutum, ex collatione hiſtoriarum euoluemus, vt coniugio ſua caſtitas & ſanctimonia ex ſcriptura aſſeratur, & origo falſarum perſuaſionum de neceſſitate cœlibatus ſacerdotum, & de meritis virginitatis regularium monſtretur. Ad ſequentia enim magnum hæc habebunt vſum.

Antitheſis Cano. Trid. pat. fraudes detegit.

Coniugij vituperationes.

In puritate itaque vitę cœlibis eſſe caſtitatē etiā ratio intelligit: In cōſuetudine verò coniugali piorum eſſe caſtitatem, pudicitiam, mūdiciem, ſanctimoniam, ratio videre nō poteſt. In ſolam enim cōiugū commixtionē oculos defigit. Sed doctrina eſt ſacræ ſcripturæ propria & peculiaris, caſtitatem & ſanctimoniā Deo placentem, eſſe etiā in conſuetudine coniugali piorum propter ordinationem, cōiunctionē, benedictione, & ſanctificationem Dei. Non igitur Ethnicorū dictis vel exēplis, nec ex rationis dictatis, aut externa ſpecie: ſed ex doctrina diuinitùs patefacta formandū eſt iudiciū, de cōiugij caſtitate & ſanctimonia. A qua regula cū veteres hęretici, & quidā etiā ex patribus diſcederēt, & rationis iudiciū ſequerētur, ac externā tantū ſpeciē conſuetudinis coniugalis conſiderarent, valdè non tantùm tenuiter, ſed iniquè, imò contumelioſè & blaſphemè de coniugiu & ſenſerunt & locuti ſunt.

Scriptura caſtitatem etiam coniugio tribuit.

Cur nonnulli ex patribus coniugio iniquiores.

Cùm enim ſub initium noui Teſtamenti, turpitudo & confuſio deteſtādarum libidinum ex verbo Dei acriter damnarētur, & contra eas doctrina de caſtitate & ſanctimonia ex ſcriptura diligēter & ſerio vrgeretur: videns impurus ille Spiritus, ſe hac ratione id, quod contra Euangelicam caſtitatē machinabatur, vbiq; & apud omnes efficere nō poſſe (cū & Doctores in primitiua Eccleſia gladio Spiritus ſe fortiter opponerēt, & inter ipſos etiā Ethnicos honeſtiores, quique à confuſione libidinum abhorrerent) in aliam ſe formam conuertit, & excitauit multos, qui cū vagas libidines rectè abominarentur, nimis in alteram partem deflexerunt, prætextu caſtitatis & ſanctimoniæ, damnātes etiā coniugalem conſuetudinem, eò, quòd commixtio ſexuū etiam in coniugio videretur res eſſe immūda. Puritas verò, caſtitas, pudicitia & ſanctimonia, in ſolo cœlibatu iudicaretur eſſe. Et Marcion quidem (ſicut Clemens refert) à Philoſophis & Poetis, qui ſemper iniquiores fuerunt cōiugio, ſeminaria ſuæ opinionis accepit, ſed cū illi tantùm moleſtias, quas hoc vitę genus ſecum trahit, prætenderent, Marcion pręterea addidit hanc blaſphemiā: Ipſam commixtionem ſexuum in coniugio eſſe peccatū; Imò ipſum opus generationis eſſe malum & à contrario Deo profectū, ideo ſicut Tertullianus ſcribit lib. cōtra Marc. Neminem ad baptiſmū admittebant, niſi vel cœlibem, vel matrimonio & huius fructui renunciantem. Secundus quidam poſteà illam blaſphemiā amplificauit, docens, mulierem totam eſſe opus diaboli, viri verò inferiores partes ab vmbilico eiuſdem diaboli creationem eſſe, & ideo vtentes coniugio aſſeruit Satanæ opus implere, ita Epiphan. Tom. 3. lib. 1. hæreſ. 45.

Marcion.

Secundus.

Alij eandē blaſphemiā hoc modo proponebant, ſicut extat apud Clemente, cum plane nulla ſit differentia inter cōmixtionem in conſuetudine coniugali & in fornicatione, diabolum excogitaſſe diſcrimen, vt honeſta matrimonij ſpecie, turpitudo illa tegeretur. Et contumelioſum hoc argumentū, totidem fere verbis etiā Tertullian. repetit, de exhortatione caſtitatis, vbi inquit, videtur eſſe matrimonij & ſtupri differentia, ſed vtrobique eſt commixtio. Ergo inquis & primas nuptias damnas? Reſpondet: Nec immerito, quoniā & ipſę ex eo conſtat, quod eſt ſtuprum. Ita Hieronymus etiam ex veterum hæreticorum lacunis, contumelioſam illam vocem hauſit, quando dicit, hanc tantum eſſe differentiam inter vxorem & ſcortum, quòd tolerabilius ſit vni eſſe proſtitutam, quàm pluribus.

Tertullian.

Hieronym.

Et illi quidem veteres hæretici, quorū multi & varij fuerunt ſectatores: coniugium tanquam rem prorſus immūdā, & opus diabolicū, in vniuerſum damnârūt, nec quenquam in cōiugio poſſe ſaluari docuerunt. Tatianus verò qui & eruditione & auctoritate (fuerat enim Iuſtini martyris diſcipulus) pollebat, primò quidem iuxta Marcionis dogma, nuptias, tanquam inſtitutionem diabolicā, prorſus dānauit, & pares eas fornicationibus & aliis corruptionibus fecit. Poſteà tamen animaduertens, ſiue ipſe ſiue ſectatores eius id, quod Auguſtinus ex Epiphanio innuere videtur, nimis craſſam eſſe hanc blaſphemiam, conuerſus ad hypocriſin, cœpit ſub prætextu caſtitatis, ſāctimonię & perfectionis, quā in cœlibatu conſtituebat, nuptias ſugillare. Libro enim de caſtitate, ſicut recitat Clemens, inſcripſit titulū (de perfectione ſecūdū ſeruatorē) vt hic fuerit prætextus quod in lege, veteri quidem populo conceſſum fuerit coniugium: Euāgelium verò excellentiorem doceat perfectionem. Et ideo ſectatores ipſius appellatūt ſe ἐγκρατῖται, quaſi ſoli pręcepta Euangelica de caſtitate & ſanctimonia ſeruarent: Et ipſa hypocriſis de perfectione & caſtitate, multis cœpit arridere. Montanus enim publice docuit in infirmis tolerari primas nuptias, licet non careant vitio, perfectius autem eſſe, etiam illas vel caueri, vel ſolui: Secundas verò nuptias ſimpliciter pro fornicationibus habuit. Quia verò teſtimonia ſcripturæ & præcipue Pauli manifeſte hiſce opinionibus contradicebant: Tertullianus poſteà auſus ſuū fingere paracletū Mōtani id, quod Paulus tenellæ adhuc Eccleſię infantię indulſerat, adultioribus iā abſtuliſſe, & diſciplinā perfectius aſtrinxiſſe. Et non veretur dicere: Si Chriſtus repudium, quod Moſes cōceſſerat, abſtulit, cur nō etiā paracletus id, quòd Chriſtus indulſit, tolleret? Quāquā igitur

Hæretici coniugium in vniuerſum damnarunt.

Tatianus.

Encratitæ.

Montanus.

Tertullian.

tur;Marcionis, Tatiani,& reliquorum hæreticorũ manifeſtæ & craſſæ blaſphemiæ contra cõiugium, in Eccleſia non recipiebãtur & probabãtur:ea illa tamen hypocriſi, de qua iam dictum eſt,de perfectione,quodq; in coniugio nõ eſſet vera caſtitas& ſanctimonia, paulatim etiã in ipſam Eccleſiam zizania quędã irrepſerunt, vt licet ſecundas nuptias cum Montano damnare non auderent, iniquiores
Clemens. tamen illis eſſe cœperunt. Clemens enim 3. Strom. dicit:Eũ qui ſecundò contrahit matrimonium,nõ quidem peccare contra legem;quia Paulus ex venia concedat,non tamen implere perfectionem Euangalij. Nazian. Primę nuptiæ legis ſunt. Secundę indulgentiæ. Tertiæ pręuaricationis. Et Cõcilium Nęocęſarienſe prohibet presbyterum intereſſe ſecundis nuptiis,& ſtatuit non eſſe benedicẽdas. Origines in Lucam de ſecundis,tertiis & quartis nuptiis inquit. Non ignoramus, quòd tale cõiugium reiiciet nos de regno Dei. Ita licet primas nuptias
Manichæi. non damnarent, tamen cœlibatui adhærere cœpit perſuaſio perfectionis. Nam & Manichæi nõ prorſus damnabant nuptias, auditoribus enim ſuis, vt plebeis & imperfectioribus eas concedebant: Electis verò ſuis(quos ita vocabãt) vt perfectioribus, omnino interdicebant vſum coniugij. Atque inde demùm ipſi etiam patres, vt Origenes, Ambroſius, Hieronymus, diſputare cœperunt, cœlibatum, propter caſtitatẽ & ſanctimoniam, meliùs conuenire miniſterio Eccleſiaſtico, quàm cõiugium. Illa enim labes, quam Hieronymus Tatiano tribuit, in ipſa Eccleſia cœpit affricari coniogio: Qui ſeminat in carne è carne metet corruptionem.

Qnomodo verò zizania illa in regno Pontificio aucta & ad oppreſſionem tritici euecta ſit, posteà oſtendemus. Hoc loco digitom tantum ad fontẽ & originem intendiſſe ſufficit. Et hæc hiſtorica commonefactio oſtendet quid Paulus velit quando 1. Timoth. 4. dicit doctrinam dęmoniorum prohibentem nubere, tunc multos inuenturam applauſores, quando in hypocriſi proponeretur.

Argumẽta hæreticorũ cõtra matrimoniũ. Vtilem autem eſſe iudico illã conſiderationem, qnibus argumentis contra cõiugium vſi ſint veteres hæretici,& quomodo illa Tertullianus & Hieronymos à veteribus hęreticis mutuati ſint. Hęc enim collatio poſteà oſtẽdet, ea qua Topica deſumpta ſint Pontificiorum argumẽta contra coniugiũ
Fons argumentorũ, quibus Põtificij coniugiũ ſacerdotum impugnant. ſacerdotum: Atq; ita manifeſtũ euadet, eandẽ eſſe doctrinam dæmoniorũ, 1. Tim. 4. in hypocriſi propoſitam, apud veteres & recentiores cõtemptores & proſcriptores coniogij. Collegit autẽ Clemẽs 3. Strom. longa Oratione pleraq; veterum argumẽta, illa nos, vt collatio, de qua diximus, faciliùs poſſit inſtitui, breuiter recenſebimus. Dicunt generationem pugnare cõtra charitatem proximi. Nõ enim eſſe inducendos in mundũ alios, tàm miſerè infelices futuros. Item, in Eccleſia regnum mortis deſtructũ eſt. Sed generatio prębet regno mortis nutrimentum, iuxta dictum, Rom. 5. Mors regnauit.
Euangeliũ ſecundum Ægyptios. Citant etiam ea Euangelio ſecundum Ægyptios, quod Salome interroganti, quouſq; vigebit mors? Chriſtus reſponderit, qnoad vſque vos mulieres paritis, Salome excepit: rectè ergo ego feci, quæ nõ peperi. Chriſtus reſpondit, omni harba veſcere, ea autem, quæ habet amaritudinem, non veſcaris.

Item Luc. 20. filij hnius ſeculi nubũt, poſt reſurrectionem verò non nubent, ſed ſimiles erunt angelis Dei. Sed fideles ſpiritualiter iam reſurrexerunt, &c. Clemens reſpondet per inſtantiam, ergo poſt ſpiritualem reſurrectionem etiam non deberent edere, bibere, dormire, &c.

Chriſtus nõ duxit vxorem, & ipſius actio eſt noſtra inſtructio. Clemens reſpondet, miſſus erat non ad generationem, ſed ad opus redemptionis: ipſum verò cõiugiũ, & doctrina, & miraculis approbauit.

Matt. 24. In diebus Noe, Luc. 17. In diebus Loth erant nubentes.

Matth. 24. Væ prægoantibus & lactantibus.

Citant etiam ea Euangalio ſecũdum Ægyptios, veni ad diſſoluendum opera fœminę. Item, ſcriptũ eſt, exire, immundum ne tangatis, mundamini, qui fertis vaſa Domini.

Deſpondi vos viro vni, virginem caſtam. Qui cũ mulieribus nõ ſunt coinquinati, ſed virgines ſunt, hi ſequuntur agnum, qui in carne ſunt Deo placere non poſſunt. Ad quod Clemens rectè reſpondet, Paulum etiam de coniugatis dicere, vos non eſtis in carne, ſed in ſpiritu.

Tatianos dixit: Coniugatos ſeruire duobos Dominis, Deo & Satanæ. Nam 1. Cor. 7. propter orationem debent abſtinere, ſed propter incontinentiam, ne tentet diabolus, debent rurſus cõuenire. Conſuetudinem ergo coniugalem ſoluere pracationem. Ne vocaueritis patrem ſuper terram. Ergo generatio eſt prohibita.

Cœlebs curat ea, quę ſunt Domini, &c. Reſpondet Clemens, vxor etiam, quando eſt de domo ſolicita, poteſt hoc facere in Domino.

Luc. 14. vxorem duxi, non poſſum venire.

Tatianus in libro da caſtitate his argumẽtis vſus eſt, Chriſtus Eunuchus vocat beatos, Mat. 19. Conuerſatio veſtra eſt in cœlo. Phil. 2. Non quæramus quæ ſuprà terrã, Col. 2. Qui ſeminat in carne de carne metet corruptionẽ, Gal. 6. Luc. 14. Qui nõ odit patrẽ, vxorẽ. Eſa. 56. De Eunuchis dabo illis nomẽ melius. Ad hoc poſtremũ Clemẽs reſpõdet, Meliores eſſe his, qui tantũ externa profeſſione ſe iactãt.

Item, Adam poſt lapſum primùm cognouit Euã, maledictus dies, in qua natus ſum. In peccatis conceptus ſum. Ergo conſuetudo cõiugalis eſt peccatum. Hæc ferè ſunt hęreticorum argumenta contra coniugium, quæ apud Clementem extant.

Annotabo verò paucis etiam fontes refutatio- *Refutationes argumentorum quibus vſi hæretici.*
nũ, quas Clemens opponit. Inde enim intelligi poterit, qnid Eccleſia tunc de coniugio ſenſerit. Allegat illud, 1. Tim. 4. Vbi prohibitio cõiugij vocatur doctrina dæmoniorũ, 1. Cor. 7. Alligatus es vxori, ne quæras ſolutionem. Ipſius Clemẽtis verba hæc ſunt: An reprobant etiã Apoſtolos? Petrus enim & Philippus filios procrearũt, Philippus etiã filias viris tradidit, Paulus vxorẽ ſuã vocat σύζυγον, Phil. 4. de qua inquit: 1. Cor. 9. habemus poteſtatem circũducendi vxorẽ, vt reliqui Apoſtoli, Porro affirmat Clemens etiã in matrimonio eſſe caſtitatem. Item, qui propter moleſtias educationis fugiunt matrimonium, eos dicit peccare contra charitatẽ. Vtitur etiam his teſtimoniis, 1. Cor. 7. Sancti ſunt filii, ſanctificatur mulier, vir, &c. 1. Timo. 5. Volo iuniores viduas nubere, 1. Tim. 4. Epiſcopum conſtituit, qui ea propria domo tori Eccleſiæ præeſſe meditatus ſit, 1. Tim. 2. Saluabitur mulier per generationem.

Item, inqoit: Apoſtoli docentes de caſtitate nuſquam prohibent coniugium. Sunt & hęc eius verba. Quia Paolus dicit, conuenite rurſus in idem, ne tentet vos Satan propter incontinentiam, Ergo conſuetudo coniugalis, etiamſi non propter procreationem, ſed ad vitandam vſtionem ſeu forni-

catiooem ſuſpiciatur, tamen non eſt damnanda.

Argumēta defendentium coniugium. Recitat etiam illorum, qoi defenderunt coniugium, hæc fuiſſe argumenta. I. Ex naturæ coostitutione. II. Quia ſcriptum eſt, creſcite. III. Patriæ cauſa, vt ſucceſſorem in ſuom locum quis cōſtituat. IIII. Propter adiutorium vt in morbis, &c. Hæc quia noo inutilia fore arbitrabar breuiſſimè annotare volui. Poſſunt enim iudicium in grauiſſima hac controuerſia rectè formare.

Argumēta Tertul. cōtra coniugium. Porrò addemus breuiter etiam Tertulliani & Hieronymi argumenta, contra coniugium.

Tertullianus ad vxorem: Quale quæſo hoc bonum eſt, quod mali comparatio commendat. Vt ideò melius ſit oubere, quia deterius ſit vri. Sic dicitur, melius eſt vno oculo carere quàm duobus. Item, quod permittitur ſuſpectā habet permiſſionis ſuæ cauſam. Duæ ſpecies homanæ imbecillitatis nuptias neceſſarias faciunt, concupiſcentia carnis & ſeculi, ſed vtraque repudianda eſt ſeruis Dei.

Item, quod neceſſitas præſtat, depreciat ipſa. Sed carnem legimus infirmam, & hinc nobis impēſiùs adulamur, legimus tamen & Spiritum firmum. Si ergo Spiritus carne fortior eſt, noſtra culpa inferiora ſectamur. Idem de exhortatione caſtitatis: Ex indulgentia eſt quicquid permittitur: ea autem venit de voluntate inuita, id eſt, non probante. Non eſt nunc locus iſtius vocis, creſcite, &c. ſed tempus in collecto eſt. De Monogamia negat locum Pauli, 1. Cor. 9. de circumducenda vxore, intelligendum eſſe de coniugio Apoſtolorū, cùm tameo Clemēs ex antiquitatis ſententia hoc affirmet. Item, nō potes capere, quia non vis, poſſe eoim te, ſi velis oſtēdit, qoia tuo arbitrio vtrunque propoſuit. Eſt & hoc Tertulliani argumentum: Qui videt mulierem ad concupiſcendam eam, adulterium committit coram Deo. Ergo magis qui videt ad ducendam, & maximè, qui ducit, coram Deo adulterium committit. Item, in libro de velandis virginibus, cōſuetudinem coniugalem vocat communem contumeliam, quod etiam Hieronymus repetit.

Argumēta Hieronymi. Hieronymi argumenta hæc ſunt.

Si bonum eſt mulierem non tangere: ergo malum eſt tangere: nihil enim bono contrarium, niſi malum. Si autem malum eſt, & ignoſcitur, ideò cōceditur, ne malo quid deterius fiat. Locum, 1. Tim. 2. ita deprauat: tūc ſaluabitur mulier, ſi tales genuerit filios, qui virgines permanſuri ſunt, ſi quod ipſa perdidit, recuperet in liberis, &c. Similiter etiā locum, Rom. 6. finis illorum mors, ita deprauat: Puto, quod & nuptiarum finis mors ſit, fructus autem ſanctificationis, qui vel ad virginitatem, vel ad cōtinentiam pertinet, vita penſatur æterna. Tractans illā ſententiam, vt vacetis orationi, &c. inquit: Oro te, quale illud bonum eſt, quod orare prohibet, quod corpus Domini accipi nō permittit. Semper orandum, igitur nunquam coniogio ſeruiendū. Et huc torquet dictum Petri, ne impediantur orationes veſtræ. Quando impleo officium mariti, non impleo Chriſtiani. Dicit etiam Paulom ſecondum veniam loqui de noptiis, ſicut etiam de illo qui inceſtum coomiſerat, inquit: Si quid donaſtis, & ego, &c. De loco, Matth. 24. Væ prægnantibus, inquit: Non hic ſcorta damnantor, ſed vteri tumeſcentes, infantum vagitus, fructus atque opera noptiarum. Item, nuptiarum finis mors eſt. Virginitas verò pertinet ad vitam æternam. Nuptiæ terram, virginitas cœlū implet. Omnia fermè loca Scripturę de carne & ſpiritu, de ſanctificatione, de renonatione, de emundatione ad cœlibatum, contra coniugiū torquet. Et dicit aduerſus Heluidium, noo negamus maritatas ſanctas mulieres inueniri, ſed quę vxores eſſe deſierint. Dicit etiā Paulom obliquè damnaſſe nuptias. Nam lib. 5. Cōmēt. in Ieremio, inquit: Si propter anguſtiam temporis habentibus vſus vxorom tollitur, quantò magis nō habentibus, ne accipiāt, imperatur. Et contra Iouinianom illud, 1. Cor. 7. Ego verò vobis parco, ita exponit: Tātùm recenſeo tribulationem carnis. Taceo autem, quæ damnatio maneat coniugatos in futura vita, vt infirmis parcam, qui iam ſunt in matrimonio: quam deprauationem textus Auguſtinus multis refutat in libro de ſancta Virginitate. Poſſem plura & ex aliis etiā ſcriptoribus addere, ſed non eſt huius inſtituti integram illorum certaminum hiſtoriā texere. Hæc enim ideo tantùm adduxi. I. Vt viam ad ſequentia præſtruerem, quomodo ſcilicet a veteribus hæreticis Montaniſtæ, à Montaniſtis ex patribus quidā, argumenta arripuerunt, quibus pollea & meritum Virginitatis, & Cœlibatum ſacerdotum, in ipſa Eccleſia pro articulis fidei ſtabilire conati ſunt. II. Vt oſtenderem ipſam neceſſitatem flagitare, vt nō de Virginitate tantùm declametur in Eccleſia, ſed vt coniugio etiam aſſeratur & vindicetur caſtitas, pudicitia, mundicies & ſanctimonia, quam Spiritus ſanctus in Scriptura ipſi tribuit.

CAPVT III.

CASTITAS IN CONIVGIO.

Ethnicorum igitur ſententiis, Hæreticorum blaſphemiis, Patrum quorundam iniquitati, & priuato rationis humanæ iudicio opponendæ ſunt caſtæ, pudicæ & ſanctæ appellationes, quas Scriptura coniugio triboit. Inde enim certò poteſt colligi, quo loco Spiritus ſanctos conſuetudinem cōiugalem habeat, & quid velit nos in Eccleſia de ea ſentire & loqoi. *Appellationes quibus ſcriptura coniugium ornat.* Oſtendunt autem teſtimonia Scripturæ, Deum tanti facere inſtitutionem & ordinationem ſuam in cōiugio, vt etiā in hac corrupta natura, conſuetudinem coniugalē, in qua leges coniugij nō violantur, maximè ſi cōiuges ſint credentes, pronunciet eſſe ἁγνείαν, caſtitatem, puritatē σωφροσύνην continentiā ſeu pudicitiam, ἁγιασμὸν ſanctimoniam, ἀμίαντον mundiciem, quę inquinationi & pollutioni opponitur, τίμιον, quod non fœdū ac turpe, ſed honore dignum eſt, 1. Theſſ. 4. Meminerit quiſq; vas ſuū poſſidere in ſanctificatione & honore, non in paſſione concupiſcentiæ, ſicut & gentes, quę Deum non nouerunt, 1. Cor. 7. Sanctificatur vir infidelis per mulierem fidelem. 1. Tim. 2. Si manſerit in fide ac dilectione & ſanctimonia cū caſtitate. Vt enim oſtendat ſe in illo loco loqui de conſuetudine coniogali, diſertè nominat generationē liberorum. Ebrę. 13. Honorabile coniugium in omnibus, & cubile impollutum. Aliud verò eſt cubile extra coniugium. Rom. 3. Non in cubilibus, Matth. 19. vocatur coniunctio diuina, Epheſ. 5. Paulus dicit: coniunctionem viri & vxoris magnum eſſe myſterium in Chriſto & Eccleſia. Tit. 2. hortatur adoleſcentulas, vt viros ſuos ament, filios diligant, ſint caſtæ, ſobriæ, &c. 1. Pet. 3. mulieres ſint ſubditæ viris, vt conſiderantes caſtam conoerſationem, &c. Et memorabile eſt exemplū, cùm Nicęna ſynodus vellet nouam legem ſtatuere, ne Clerici conſuetudinem haberent com vxoribus propriis. *Paphnutius de caſtitate cōiugij.* Paphnutius cōfeſſor, qui erat expers noptiarum, exurgens, contradixit, honorabiles confeſſus nuptias,

nuptias, & affirmant conſuetudinem cum propria vxore eſſe σωφροσύνην pudicitiam ſeu caſtitatem. Ex illa Paphnutij oratione poteſt colligi, quo prætextu, & propter quas rationes, ſynodus voluerit coniugij vſum ſacerdotib. interdicere. Quia ſcilicet caſtitas requiratur in miniſtris. 1. Timoth. 4. Et quia turpitudo cõſuetudinis coniugalis nõ deceat miniſterium, his imaginationibus Paphnutius opponit ſuã cõfeſſionẽ ex verbo Dei, quod in ipſo etiã cõiugio ſit pudicitia & caſtitas Deo placens. Extat

Athanaſius. etiam Athanaſij exhortatio ad Heremitas circa Alexandriã, qui contendebãt, tantùm in cœlibatu eſſe caſtitatẽ. Oſtendit autem etiã in coniugio eſſe caſtitatem, ita etiam cum Hieronymus matrimo-

Auguſtinus. nium tam flagitioſa contumelia affeciſſet; Auguſtinus ex ſcriptura appellat caſtitatem coniugalem & pudicas nuptias, de ſancta virginitate, ca. 20.

Non autem appellationes tantùm in teſtimoniis Scripturæ obſeruandæ ſunt. vt 1. Cor. 7. Conſuetudinem coniugalẽ piæ matronæ, etiam cum viro infideli non polluere conſcientiã. Et 1. Theſſal. 4. inquit: Volũtas Dei eſt, &c. 1. Tim. 2. dicit: Fidem, dilectionem & ſanctificationem ſimul poſſe eſſe in cõſuetudine coniugali. Rom. 13. Cubilia recenſet inter opera tenebrarũ, in quibus Chriſtus non inducitur. Sed Ebr. 13. Concubitum coniugalem (ita enim κοίτη vſurpatur, Rom. 9.) dicit eſſe impollutum. Et ne quis exiſtimet corã hominibus tantùm haberi impollutum, mox in antitheſi addit: Scortatores autem & adulteros iudicabit Dominus. 1. Petr. 3. Vxoribus, quæ maritis ſubditæ ſunt, tribuit timorem Dei, interiorem ſeu nouum hominem, incorruptionem, ſpiritum mitem, ſpem in Deum, & id, quod coram Deo eſt precioſum.

Hæc rectè obſeruata, monſtrant grauiſſimas cauſas, quare in Eccleſia retinendũ & defendendũ ſit Spiritus ſancti illud dogma, quòd pudicitia & caſtitas ſit etiam in conſuetudine coniugali. Poſtea ex hiſce fundamentis etiam oſtendemus, veteres non habuiſſe veras cauſas, cur ſacerdotibus coniugium prohiberẽt, quaſi ſcilicet Spiritus ſanctus, timor, dilectio, fides, pura conſcientia nõ poſſit eſſe in conſuetudine coniugum. Illa enim omnia, ſicut oſtendimus, Scriptura tribuit ipſis nuptiis.

Sententia quorundã in veteribus contra cõiugium cum Scriptura pugnantes. Collatio etiam oſtendet, quàm longè à caſtimonia linguæ & ſententiæ Spiritus ſancti diſcedant & exorbitent veterum quorundã dicta, quæ citãtur 33. quæſt. 2. Vt connubia legitima carent quidẽ peccato, non tamen tẽpore illo quo coniugales actus geruntur, præſentia Spiritus ſancti dabitur etiamſi Propheta videatur eſſe, qui officio generationis obſequitur. 33. q. 4. Quicunque vxori debitum reddit, vacare nõ poteſt orationi, nõ de carnibus agni comedere debet. Item, ſi panes propoſitionis ab his, qui vxores ſuas tetigerant, comedi non poterant, quantò magis panis qui de cœlo deſcendit, nõ poteſt ab his, qui coniugalibus paulò ante hæſere complexibus, violari atque contingi. Ibidem Gregorij ſententia extat, Romanorum ſemper ab antiquiorib. vſus fuit, poſt admixtionem propriæ vxoris, lauacri purificationem quærere, & ab ingreſſu Eccleſiæ paululũ temperare, &c. Idem Gregorius 1. Dialogorum, ponit tale exemplum: Mulier quæ in nocte cognita erat à viro, mane veniens ad proceſſionem, à diabolo fuit arrepta. Non addã refutationes, ſi enim nudè & ſimpliciter hæc veterum dicta ad Spiritus ſancti ſententias, ſupra notatas, conferantur, res plana erit.

Porrò neceſſariò addenda eſt hæc commonefactio, eſſe quandam differentiam, inter caſtitatem conſuetudinis coniugalis, quæ futura fuiſſet ante lapſum, & quæ iam in hac corrupta natura poſt lapſum eſt. *Diſcrimen caſtitatis coniugalis in natura integra & corrupta.* Epiphanius lib. 1. Tom. 3. hæreſi 45. dicit: Appetitiones in natura à Deo inſitas eſſe, nõ propter ἀτονίαν, ſed ob vſum bonum & neceſſariæ vti- *In natura integra.* litatis ordinem. Et addit: Quare & ipſam appetitionem concupiſcentiæ corporis nõ ἄτοπον eſſe affirmauerim. Eſt enim ad παιδοποιίας ἐν σωφροσύνῃ data ad hoc, vt impleatur illud, Creſcite & multiplicamini, fuiſſet igitur etiam in integra natura appetitio ſexus ad ſexum, ſed ibi ſine flammis & incẽdio libidinis, fuiſſet opus ſanctiſſimum & puriſſimum.

Nũc per peccatũ, nobiliſſimũ illud opus generationis, quod verè eſt creatura Dei, lepra libidinis (ſicut Lutherus vocat) infectũ eſt. *In natura corrupta.* Et quando Scriptura conſuetudinẽ coniugum vocat caſtitatem & ſanctimoniã, non ita interpretemur, quaſi flammæ illæ concupiſcentiæ ſanctificentur in coniugibus, vt ſint res bona, pura, & ſãcta. Nã primi parẽtes ſtatim poſt lapſum loca generationis texerũt, cũ ἀταξίαν, inſolitã antea, ibi ſentirẽt: Et Deus ipſe tunicas ipſis addit. Paulus etiã, 1. Cor. 12. vocat mẽbra ἀτιμότερα & ἀσχήμονα, quæ tegẽdo honoranda ſunt. Diſtinguẽdũ igitur eſt ipſum opus, quod per ſe bona creatura Dei eſt, à vicio & ἀταξίᾳ concupiſcentiæ, *Creatura Dei ab ataxia in coniugio diſcernenda.* quæ per peccatum acceſſit Nam ſcriptura vtrũque tribuit coniugibus, & ἀκρασίαν 1. Cor. 7. & caſtitatẽ, 1. Tim. 2. Coniugij autem honeſtate, ſanctitate & puritate, propter Dei inſtitutionem & benedictionem, obumbratur & tegitur acceſſoria illa ἀταξία, ita vt credentibus non imputetur, ſed conſuetudo coniugalis, licet iam nõ ſit tam pura, ſicut ante lapſum futura fuiſſet. (Non enim fit ſine incẽdio libidinis) tamen coram Deo, & in conſpectu eius ſit caſtitas, ſanctificatio, puritas. Coniugiũ enim nũc poſt lapſum, eſt quaſi vmbraculũ, quo multæ, vt ſic dicam, ineptiæ maritales teguntur, vt credentibus non imputentur, ſicut Lutherus in Gen. 26. cap. pulcherrimè hoc diſputat, fol. 382. Pij igitur coniuges, vt caſtitatem in conſuetudine coniugali ſeruent, primò diſcant cogitare de flammi, incendio, & ardore libidinis, nec cogitent eſſe rẽ per ſe bonã, & Deo placentem, ſed ſtatuant ſi intra limites coniugij contineantur, Deum credentibus ea non imputare, ſed tolerare, diſſimulare, ignoſcere, & ſicut Lutherus elegantiſſimè huc accõmodat verbũ illud, Act. 13. τροποφορεῖν. Secundò cogitandũ eſt cõiugibus etiam illud Pauli, 1. Theſs. 4. Vt poſſideant vas ſuum non in πάθει ἐπιθυμίας, ſicut Gentes. Sicut enim Petrus vxorem vocat vas infirmum: ita locus iſte Pauli non ineptè de vſu coniugis exponitur, vt pij coniuges non indulgeant furori beluinæ libidinis, ſicut Gentes, ſed moderentur & frenent τὰ πάθη concupiſcentiæ, vt honorabile ſit coniugium, & cubile impollutum. Et ſicubi exceſſerint, petent illud non imputari, ſed ignoſci.

Auguſtinus docet triplex bonũ coniugij. Auguſtinus, vt Hieronymi ſententiam aduerſus coniugium, pro ſua modeſtia, diſſimulato authoris nomine, eò commodius refutaret, ponit tria bona coniugij. Primò, Bonum fidei, quia neuter coniugum habet poteſtatem ſui corporis, ſed obligantur ad debitum beneuolentiæ, ne alter alterum fraudet. Secundò, bonum prolis iuxta benedictionem diuinam, Creſcite. Tertiò, Bonum Sacramenti, quia eſt copula indiſſolubilis. Et ſicut Chriſtus diligit Eccleſiam: ita maritus vxorem, & e

Et per hęc bona dicit excuſari concubitum coniugalem. Extant etiam prolixæ diſputationes apud Scholaſticos, quando cõſuetudo coniugalis ſit meritoria, quando ſit peccatum veniale, quãdo mortale, ſcilicet, quando ſit vel cauſa procreandorum liberorum vel vitandæ fornicationis, vel quando quæritur delectatio, & exceditur moderatio. Clemens etiam 3. Strom. diſputat de congreſſu cũ coniuge prægnãte, vel lactante priuſquã infans ablactetur. Et extant de hac quæſtione etiam veterum diſputationes, lib. 4. ſentent. diſt. 32. Et apud Gratianũ 33. quæſt. 4. Sed ex huiuſmodi diſputationibus, quę ex noſtris conſequentiis ſine expreſſo verbo Dei texuntur, plerunq; nectuntur laquei conſcientiarum. Rectius igitur conſcientiæ erudiuntur ex illis Scripturæ fundamentis, de quibus diximus. Nam & Clemens inquit, quia Paulus dicit: Rurſus conuenite, ne tentet vos Satan, *διὰ τὴν ἀκρασίαν*: ideò matrimoniorum finem honeſtum & licitum, etiã alium eſſe, quàm procreationẽ liberorum. Et Longobardus rectè dicit: Ante lapſum coniugiũ fuiſſe tantùm officium, nunc verò eſſe etiam remedium. Ideò Solomon, Prou. 5. & Eccleſ. 9. inquit: Lætare cum vxore adoleſcentiæ tuæ, &c. Semper tamen pij coniuges agnoſcant *ἀταξίαν* illam, de qua etiam ratio erubeſcit, quę per peccatum acceſſit, vt ſuprà diximus. Moneri itaq; debent coniuges propoſitis hiſce Scripturæ dictis: 1. Theſſa. 4. Quiq; vas ſuum poſſideat in ſanctificatione & honore, non in paſſione concupiſcentiæ ſicut Gentes. 1. Pet. 3. Cohabitate vxoribus ſecundum ſcientiã, quaſi infirmiori vaſculo muliebri impartientes honorem, ne impediantur orationes veſtræ. Itẽ, quòd Sara inquit: Poſtquam conſenui, & dominus meus vetulus eſt, num voluptati operam dabo? Et 1. Cor. 7. Ne fraudetis vos inuicem, niſi ad tempus, vt vacetis ieiunio & orationi. Sed quia Deus coniugibus ſecundum veniam, vt Paulus inquit: multa indulget, quæ tamen non excedunt limites coniugij, & indulget propterea, ſicut Paulus inquit: ne tentet vos Satan, propter intemperantiam veſtrã. De quibus igitur nõ extat manifeſta prohibitio diuina, inde diſputando ex noſtris nudis conſequentiis, non debemus conſcientiis laqueos facere. Hactenus igitur oſtendimus, caſtitatem non eſſe coniugio opponendam, quia Spiritus ſanctus affirmat in ipſo coniugio eſſe caſtitatem, pudicitiã & ſanctimoniam.

Scholaſtici de coniugali conſuetudine.

DE VIRGINITATE SEV COELIBATV.

Commendatione cõiugij non damnatur cælibatus, & viduitas.

QVÆ hactenus de caſtitate, pudicitia & ſanctimonia in conſuetudine coniugali ex verbo Dei attulimus, non eam habent ſententiam, quaſi neceſſariũ ſit omnibus hominibus ſub periculo ſalutis in coniugio eſſe, aut quaſi genus vitæ cœlibis per ſe ſit prohibitum, impium & dãnatũ, ita vt nec virgo, nec vidua, etiamſi Dei dono poſſent continere, in illo vitę genere bona conſcientia perſeuerare & ſaluari poſſint. Certũ enim eſt ex verbo Dei, vtrumq; genus vitæ Deo probari, & coniugium & cœlibatum, ſiue in virginitate, ſiue in viduitate. Sicut enim de coniugio hoc iam demõſtrauimus: ita Chriſtus & Paulus affirmant, ab illo præcepto (Creſcite & multiplicamini. Item, quiſque habeat ſuam vxorẽ, &c.) excipi quoſdam, qui ſcilicet donum continentiæ à Deo habent. Ac ſi fideles & pij ſunt, affirmat ſcriptura, ipſos in puritate vitæ cœlibis ſanctos eſſe, curare quæ ſunt Domini, adhęrere & placere Domino, ac hæredes eſſe regni cœlorum, Matt. 19. 1. Cor. 7. Recipimus igitur, probamus & repetimus Eccleſiæ Catholicæ confeſſionem, quæ extat in Concilio Gangrenſi, & apud Epiph. lib. 2. Tom. 1. hæreſi 48. Sancta Dei Eccleſia virginitatẽ cum humilitate admiratur & glorificat, viduitatem laudat, & nuptiarum caſtum vinculum honorat & ſuſcipit. Scortationem verò, adulteriũ, & alias libidines interdicit, abominatur & damnat, &c. Non ergo cœlibatum ipſum per ſe, ſed periculoſas ſuperſtitiones, & impias opiniones, quas hypocritę cœlibatui præter & cõtra ſcripturam affinxerunt, taxamus, reiicimus & damnamus. Quia verò magna & confuſa eſt colluuies errorum in cœlibatu Pontificio, de præcipuis capitibus eo ordine dicemus, quem ratio explicationis Tridentinorũ Canonum nobis ſubminiſtrabit. Et collationem inter cœlibatum ac coniugiũ, de qua Canon decimus loquitur, primò examinabimus.

Quid in doctrina Pontificiorum de cælibatu damnetur.

CAPVT I.

IN QVIBVS CASIBVS, QVO SENSV, ET *propter quas cauſas, coniugium aliquando æquetur, aliquando anteponatur cœlibatui.*

Inſidioſa generalitas Canonis Trid.

ANimaduertat quæſo Lector, quam inſidioſè verba decimi Canonis ſint poſita. Anathemate enim ſuo illos iugulat, qui ſtatum coniugalem non tantùm æquant, verum etiam anteponunt cœlibatui. Et hæc eo artificio ita nudè & inexplicatè poſita ſunt, vt ij, qui certaminum horum temporum ignari ſunt, vel non præmoniti quid in controuerſia poſitum ſit, exiſtiment, noſtras Eccleſias non immeritò damnari, cùm talis opinio ſit Iouiniana hæreſis, ac expreſſè, directè, & aduerſa, quòd dicitur, fronte pugnet cum manifeſtis ſententiis Pauli. 1. Corint. 7. Qui matrimonio iungit, bene facit, & qui non iungit, melius facit. Item, Beatior autem erit, ſi ſic permanſerit ſecundum meum conſilium. Neceſſitas igitur efflagitat, vt inuolutæ illæ generalitates euoluantur, atq; ita candido & pio Lectori, in clara luce monſtretur verus diſputationis ſtatus, & quid propriè in controuerſia ſit poſitum, quando noſtri contra Pontificios, locum comparatorum inter cœlibatum & coniugium, tractant.

Pontificia virginitatis cauſa finalis.

Pontificij igitur, quando de cauſa finali, & de merito virginitatis vel cœlibatus diſputant, quo conſilio, quo fine, quo reſpectu, & propter quam cauſam ſuſcipiendus & ſeruandus ſit cœlibatus, palàm docent: ideò ſuſcipiendum & ſeruandum eſſe cœlibatum, quia ſit ſatisfactio pro peccati, & meritum remiſſionis peccatorum gratiæ Dei, ſalutis & vitæ æternæ. Et ne conquerantur falsò ſibi hoc tribui, euidenter demonſtrabimus hanc eſſe Pontificiorum de cœlibatu doctrinam. In forma enim abſolutionis Monaſticæ, inter cætera hæc ponuntur verba: Rigor Religionis, meritum ordinis (cuius pars eſt cœlibatus) cedant tibi in remiſſionem peccatorum, & in præmium vitæ æternæ. Item, quando ſit ſolennis emiſſio voti de paupertate, obedientia & caſtitate, Epiſcopus reſpondet: Et ego promitto tibi regnum cœlorum, & vitam æternam, ſi hæc ſeruaueris. In Roſario allegatur hæc ſententia Thomæ: Religioſus tantùm facit donum Deo in ſua profeſſione, quòd per id cõſequitur indulgentiam plenariam omnium ſuorum peccatorum à pœna & à culpa. Citatur ibi & alia ſentẽtia Thomæ. In vitis Patrum legitur, quod

Conformatio.

Roſarium.

eandem

Nita Patrum.

eandem gratiam conſequantur, religionem intrantes, quam conſequuntur baptizati. Et author Roſarij Bernhardinus addit: Religioſus ſemper, quando recordatur ſe feciſſe profeſſionem: & de hoc eſt contentus, & de nouo eam faceret, ſi non feciſſet, qualibet vice conſequitur indulgentiá plenariam omnium peccatorum. Et ne Tiletanus meus eccipiat, hæc vetera & iam exoleta eſſe, eandem cantilenam repetont illi etiam, qui iam in hac luce Euágelij diuinitus accenſa, regni Pontificij patrocinium ſuſceperunt. Albertus Pighius enim controuerſia 14. de votis monaſticis, de tribus votis ſubſtantialib. Monachatus, exertis verbis dicit: Illa eligimus & facimus ea opinione & confidentia, quia exiſtimamus illis nos prouocare Dei erga nos miſericordiam, gratiam & beneuolentiam promereri. Item, Monaſtice eſſumitur à profitentibus, quia creditur valere ad ſatisfaciendum pro peccatis, vtque per eam impetremus diuinam gratiam & miſericordiam. Item, caſtrant ſe propter regnum Dei aſſequendum, & propter diuinam promerendam erga nos gratiam. Vnde verſus:

Inclyta virginitas cœlos qua dote mereris,
Cum thalamis Chriſti, conſocianda places.

Petrus à Soto.

Petrus à Soto, qui Tridenti in Concilio mortuus eſt, in confeſſione ſua Catholice dicit Virginitatem ſeu cœlibatum, coram Dei tribunali magni meriti, excellentiorē & ſanctiorem eſſe coniugio, quia ſcilicet ſit ſatisfactio peccatorum maxime, & meritum vitæ æternæ, hæc enim ſunt ipſius verba.

Et dignú eſt obſeruatione, cum Hieronymus in Epiſtola ad Paulú, de obitu Bleſillæ filiæ, dixiſſet, Secúdo, quodámodo propoſiti baptiſmo ſe lauit, licet de propoſito interpretetur & addat quodammodo, ac de huiuſmodi ſuis hyperbolis ipſe dicat, Rhetoricati ſumus, & in modú declamatorú paululú luſimus, tamen poſteri eandē gratiam profeſſioni Monaſticæ adſcripſerunt, quá Scriptura baptiſmo tribuit. Et quáquá Bernhardus, qui aliquid lucis habuit in articulo iuſtificatiōis, quæſierit mitigationē qualemcunq; impij illius αἰτήματος cú inquit de præcepto & diſpēſatione, Audire vultis à me, vnde inter pœnitentiæ inſtituta monaſterialis diſciplina meruerit hác prærogatiuá, vt ſecúdú baptiſma núcupetur, arbitror ob perfectá mundi renúciationē & ſpiritualis vitę excellentiá, &c. Bernhardinus tamē in ſuo Roſario, & alij Monachi, mitigationē illam non recipiút, ſed ſicut verba ſonát, interpretantur de conſequēda plenaria remiſſione omniú peccatorú, per profeſſionem Monaſtices, quod quidem in illis, non vſq; adeo mirandum eſt propter turpiſſimas illius temporis tenebras. Hoc verò prodigiú eſt, quod hoc tēpore Petrus à Soto nō veretur, & quidē Catholico nomine, fœdiſſimam illá Baptiſmi cótumeliá probare & defendere: Vota Monaſtices ſcilicet æquiualere Baptiſmo, ideò, quia ſint magna ſatisfactio pro peccatis, vnde quádoq; & quidē frequétius, plena omniú peccatorú ſatisfactio eſſe poſſint, quòd ad immunitatē à pœna futuri ſeculi pertinet, verba enim eius recito. Et quanquá tingantur Pontificij, quádo loquuntur de luce Euágelij hiſce poſtremis temporib. diuinitus accenſa: veriſſimú tamē eſſe ipſi experiuntur, quòd ſimplices laici, & quidē pueri etiá, in doctrina Catecheſeos rectè inſtituti, exhorreſcát, quando blaſphemas haſce voces audiút. Si eni Paulus de operib. legis, hoc eſt, quę diuinitus mandata ſunt, pronúciat: Si ex lege iuſtitia, Chriſtus fruſtra mortuus eſt, Nos multò iuſtiori dolore, non tam conqueri quam exclamare poſſumus, Si cœlibatus & reliqua monaſtica vota, quæ præceptum Domini non habent, ſunt ſatisfactio pro peccatis maxima, promerentia plenariam remiſſionem omnium peccatorum, regnum Dei & vitam æternam, ſibi igitur & fruſtra Chriſtus mortuus eſt. Item, Si profeſſio cœlibatus, & reliquorum votorum æquiualet Baptiſmo, quo ad plenariam remiſſionem peccatorum, & à culpa & à pœna, exinanita igitur eſt fides, & Euangelij promiſſio vnà cum Sacramentis abolita eſt. Nec neceſſe eſt addere operoſam refutatione harum cótumeliarum. In prima enim parte in locu de iuſtificatione, ex clariſſimis Scripturæ fundamentis fontes refutationum monſtrati ſunt.

Tantum igitur ſtatum controuerſiæ inter Pótificios, & noſtros de collatione inter virginitatem & cóiugiú formabimus, qui ex iis, quæ annotauimus, hic erit. An virginitas excellētior & melior ſit coniugio, corá tribunali Dei, ita, vt nō coniugium, ſed cœlibatus ſit ſatisfactio pro peccatis maxima, promerē gratiá Dei, plenariá remiſſionē peccatorum omniú, regnum Dei & vitam ęterná. Ad hanc verò quæſtionem nō nos, ſed Scripturæ reſpondet: Nec coniugium, nec cœlibatú, ſed ſanguinem Filij Dei eſſe propitiationem & ſatisfactionem perfectam, ſolam & vnicam pro peccatis noſtris. 1. Ioan. 1. Nec cœlibatu, nec cóiugio, ſed fide in nomine Chriſti, qui mortuus eſt propter peccata noſtra, & reſurrexit propter iuſtitiam noſtram, credētes accipere remiſſionem peccatorum, ſalutem, & vitam æternam, Act. 4. & 10. Ioan. 20. Sicut igitur Petrus coniugatus, fide per gratiam Dei, propter ſolius Chriſti ſatisfactionem & meritú, coram tribunali Dei iuſtificatur & ſaluatur, Act. 15. Ita & Paulus cœlebs non ſuum cœlibatum tribunali Dei opponit, ſed fatetur ſe iuſtificari & ſaluari gratis per Dei gratiá propter redemptionem Chriſti fide in ſanguine ipſius, Rom. 3. Coram tribunali igitur Dei, in articulu iuſtificationis & ſaluationis, cœlibatus non eſt excellentior, melior aut præſtantior coniugio, ſed in hoc pares ſeu ęquales ſunt, cœlebs & coniugatus, quòd ſicut coniugatú, ita & cœlibem, ſi velit coram Deo iuſtificari, oportet credere in eum, qui iuſtificat impium, vt nec cœlibatus, nec coniugium, ſed fides ipſi imputetur ad iuſtitiam, & beatitudo tam cœlibis quàm coniugati in eo cōſiſtat, quando Deus iuſtitiá imputat ſine operibus. Rom. 4. Imò ſi iudicio Dei fidelis coniugatus mortem & obedientiá Chriſti: Cœlebs verò ſuum cœlibatú, tanquam propitiationē, ſatisfactionem & meritum ad iuſtitiá & ſaluationem opponat, hic certè fidelis coniugatus, iſti Phariſaico cœlibi in hoc caſu iure & meritò longè anteponitur: Rectè enim huc accōmodatur illud Pauli, Gal. 5. Euacuati eſtis à Chriſto, & gratia excidiſtis qui cœlibatu iuſtificamini.

Statusquæſtionis huius.

Pronunciatum Scripturæ.

Hæc Tridentini Patres ſciunt in controuerſia eſſe, quando de collatione virginitatis & coniugij diſputatur. Hoc enim caſu, hoc ſenſu, & hoc modo fidele & humile coniugium noſtri aliquando æquant, aliquando anteponunt ſuperbo cœlibatui. Sed ſi explicatè hoc proponerent, vident pium Lectorem ſententiam illam improbare non poſſe: Nec forſan clarè profiteri audent Pighianas & Aſoticas illas blaſphemias, de quibus dictum eſt, & tamen neruos retineri cupiunt. Hanc ad rem accommodatiſſimum viſum fuit illud artificium, vt Canó in genere & inexplicatè damnaret eos, qui cō-

Quo ſenſu coniugium aut æquetur aut præferatur cœlibatui.

Digitized by Google

Sententia noſtra veruſtatis habet teſtimonia. *Cōcilium Gangrēſe.* *Auguſtin.*

iugium anteponunt cœlibatui. Nec verò noſtri vel primi, vel ſoli de tali exæquatione, in hoc caſu cœlibatus & cōiugij, locuti ſunt. Gangrenſe enim Cōciliū, Can. 10. prorſus eodē modo ſancit: Si quis ex his, qui virginitatem propter Dominū ſeruant, extollitur aduerſus cōiugatos, Anathema ſit. Et Can. 12. hoc explicat: Si quis virorū propter continentiam, quæ putatur, amictu pallij vtitur, quaſi per hoc habere ſe iuſtitiam credens, &c. Et Auguſtinus in libro de ſancta virginitate, multa quidem diſputat de præcellentia cœlibatus, de qua poſtea dicemus, grauiſſimè tamen virginū ſuperbiam efferentium ſe contra coniugatos reprehendit. Et cap. 26. concludit ipſam vitam æternā, & ipſum regnum cœlorum, communiter, & ex æquo dari omnibus, & coniugibus & virginibus, qui fide gratis per redēptionem Chriſti iuſtificantur. Et cap. 40. modeſtè, inquit: Vos genus electū, & in electis electius, virginei chori, ſequentes agnum, etiam vos gratia ſalui facti eſtis per fidem, & hoc non ex vobis, ſed Dei donum eſt, non ex operibus, ne quis extollatur. Cap. 49. dicit etiam ad virgines pertinere. Si dixerimus, quòd peccatum non habemus, ſeducimus nos: Sed ſi confiteamur delicta noſtra, fidelis & iuſtus eſt, vt dimittat nobis peccata noſtra, &c. Item, Si peccauerimus aduocatū habemus apud Patrē, Ieſum Chriſtum, iuſtum, & ipſe eſt propiciatio pro peccatis noſtris. Et cap. 52. dicit ad virgines, iuſtitiā veſtram nolite ſtatuere ſed Deo iuſtificāti vos ſubmittite. Falſum igitur & contumelioſum in Chriſtum eſt, fingere cœlibatum eſſe ſatisfactionē pro peccatis maximam, promerentem plenariam remiſſionem omnium peccatorum & vitā æternam. Sed reliqua etiam, quæ in hac diſpoſitione, de collatione inter cœlibatum & coniugium, controuertuntur, perſequamur: vtq; eò breuiùs ea perſtringere poſſimus, in certa capita illa conferemus.

Secundus error Pontificiorum, quod cœlibatum vocant ſtatū perfectionis. & opus ſupererogationis.

Secundò, Ex falſa perſuaſione de præceptis & conſilijs fingunt ſe per cœlibatum plus ſupererogare, quàm perfecta legis obediētia requirat. Ideò coniugium vocant ſtatum imperfectionis, cœlibatum verò ſtatum perfectionis. Nec inani tantum vocabulorum ſtrepitu ludunt, ſed propter illam, non tantùm perfectionis, ſed ſupererogationis perſuaſionem ſui merita & opera ſupererogationis vendunt, communicant, & applicant alijs, qui ſunt in ſtatu imperfectionis, Hinc Bernhardinus in ſuo Roſario fingit Monachos & Sāctimoniales ſubſtātialib. ſuis votis, nō pro ſuis tantùm peccatis, verumetiā pro fundatorum & aliorū benefactorum peccatis ſatisfacere. Et Hieronymus libr. 1. aduerſus Iouinianum, non veretur ex turpi deprauatione loci Paulini 1. Timo. 2. aſſerere, mulierem ſaluari per cœlibatū liberorum, hoc eſt, Sanctimoniales ſuo cœlibatu nō ſibi tantùm, ſed & parentibus promereri ſalutē, & vitam æternam, quam illi alias conſecuturi non eſſent, eò quòd in legitimo coniugio liberis operā dediſſent. In hymno etiam de virginibus canūt, huius obtentu Deus alme noſtris parce iam culpis, vitia remittens, &c. Ad hanc opinionem iterum accommodetur ſtatus controuerſiæ: An ſcilicet cœlibatus coniugio præferēdus ſit ita, & ideo, quod poſſit pro aliorū etiam peccatis ſatisfacere, & alijs etiam vitam æternam promereri. Hic ſi dicam, Solum Chriſtum pro peccatis noſtris ſatisfeciſſe, & ſanguine ſuo nobis acquiſiuiſſe ſalutem & vitam æternam, atque ideo ſicut nec coniugio, ita neq; etiam cœlibatui hoc tribuēdum eſſe: Rectè quidem in hoc caſu, & Scripturis conſentaneè cœlibatū & coniugium exæquauero; ſed minus adhuc quàm verum eſt, dixero; Debeo enim iuxta Scripturam dicere: Si quis hac perſuaſione & hac confidentia cœlibatū ſuſcipiat & ſeruet, vt ita pro aliorum peccatis ſatisfaciat, & alijs promereatur vitam æternā, eum non tantùm fideli coniugato longè poſtponendum: ſed eſſe manifeſtè contumelioſum & blaſphemū in mortem & obedientiā vnici noſtri propiciatoris & Saluatoris Ieſu Chriſti. Quare igitur Tridentini patres nō explicatè dixerunt in ſuo Canone, (Si quis in hoc caſu & hoc modo dixerit, coniugium anteponendū eſſe cœlibatui, anathema ſit) ſi perſuaſiones illas probant? Aut ſi non probant, quare ſententiam ſuam non diſtinctè declarant? Sed hinc animaduertat lector, quid generalitatibus illis in decimo Canone inuoluere voluerint patres iſti.

Violenta dictorum Scripturæ abuſio & deprauatio.

Tertiò, Multa Scripturæ dicta, quæ communiter & ex æquo ad omnes fideles pertinent, Pontificij ad ſolum cœlibatū detorquēt, & fideles coniugatos inde excludūt, vt 2. Cor. 11. Deſpondi vos vni viro, virginē caſtam exhibere Chriſto. Oſe. 2. Deſponſabo te mihi in ſempiternū in iuſtitia & iudicio, in miſericordia & miſerationibus. Et ſponſabo te mihi in fide, Ieſ. 61. Induit me veſtimentis ſalutis, & indumento iuſtitiæ circumdedit me quaſi ſponſam ornatam monilibus ſuis. Matt. 25. Virgines intrant cū ſpōſo ad nuptias agni. Et quę ſimilia dicta de ſponſa Chriſti in Scriptura extant, vt Iohan. 3. Ephe. 5. Pſal. 45. Apoc. 21. & in Cantico Canticorū: ea Monachi ad ſolum cœlibatū detorquent. Num verò metu Tridentini anathematis concedemus, cœlibatū meliorē eſſe coniugio, ita & ideo, quòd ſoli cœlibes excluſis cōiugatis illis Scripturæ dictis comprehendantur? Atqui ſi hoc fecerimus omnes fideles coniugatos excludemus ab Eccleſia, à iuſtitia, miſericordia, ſalute, & ab hæreditate regni Dei. Deſponſatio enim illa fit inter Chriſtū & Eccleſiā; in iuſtitia, & miſericordia, induit veſtimentis iuſtitiæ & ſalutis, & collocat ſponſam in communionē hæreditatis filij Dei, ſicut dicta illa Scripturæ oſtēdunt. Abſit autem hoc, Petrus enim fideles coniugatos expreſsè vocat cohæredes gratiæ. Quicquid igitur Pontifex ſæuo ſuo Tridente fulminet, nos liberè & intrepidè cum Scriptura dicimus, fideles coniugatos, cùm ſint membra Chriſti, non minus eſſe Chriſto ſpiritualiter deſponſatos, quàm virgines credentes. Non enim vel coniugio, vel cœlibatu, ſed fide per miſerationes Dei, Chriſto deſpōſamur, Oſe. 2. Imò rectè addimus fidelē & humilem coniugem, quæ non ex operibus, ſed fide ex gratia propter Chriſtū, iuſtā & ſaluā ſe eſſe ſtatuit, longè anteponendam eſſe ſuperbæ virgini, quæ non fide ex miſericordia, ſed propter meritum ſuæ virginitatis ſe ſponſam Chriſti eſſe ſtatuit. Quòd ſi hanc ſententiā Tridentini patres damnauerint, poſſunt eadem opera vniuerſam ſcripturam damnare.

Eadem ratione, præcellentiam cœlibatus pro coniugio Pontificij explicaturi, dicta Scripturæ de ſanctificatione, de emundatione ab inquinamentis, de deponendo veteri homine & induendo nouo, de renouatione Spiritus, & ne conformemur huic ſeculo, nec ſecundum carnem viuamus, ſed ſecundum Spiritum ambulemus, & ſimilia ad ſolos cœlibes ſeu virgines accommodant. Extant hæc apud Hieronymum, libr. 1. contra Iouinianū, & repetuntur in multorum Monachorū

ſcriptis

ſcriptis: Vnde etiam vſitate ipſis appellationes fluxerũt, quòd cœlibes vocant ſanctimoniales & ſpiritnales. Coniugium verò appellant ſtatum ſecularem & carnalem. Hic certè analogia fidei nõ poteſt concedere, cœlibatum propterea anteponendum eſſe coniugio, quia ſoli cœlibes, & nõ coniugati, licet fideles, ad commemorata illa Scripturæ dicta pertineant. Ita Roſarium dicit, virginitatem præſeruare ab interitu damnationis æternæ, & io eius figurã præcepiſſe Deum. Num. 31. Iud. 21. Mulieres, quæ cognouerũt viros, interficite, virgines autem reſeruare. Marullus dicit: Moſen, quia coniunx fuit, non potuiſſe ingredi terrã promiſſionis. Ioſuæ verò propterea, quia cœlebs fuit, hoc datum fuiſſe. Et quia hęc figura fuit requiei in vita ęterna. Ebr. 3. Manifeſtum eſt, quid inde ſequatur. Neſcio verò, an patres Tridentini hoc modo, hoc ſenſu, & propter hanc ratinnẽ, palam auſint cœlibatũ coniugio anteponere? Et tamen generalitas Caoonis anathema fecit omnes, qui Monacborũ opiniones de præcellentia cœlibatus, non per omnia probãt.

Bernhardinus. *Marullus.*

Scholaſticorum axioma.

Quartò, Apud ſcholaſticos vſitatum eſt illud axioma, & proliaè repetitur in Roſario. Opera quæ in religione Monaſtica (cuius fundamentum ſunt tria illa vota, cœlibatus paupertatis & obediẽtiæ) fiunt, etiã minima, vt ſtare, dormire, ſedere, comedere, &c. meliora & præſtantiora eſſe coram Deo, quàm maxima opera, vel primæ vel ſecundæ tabulæ, quæ à coniugatis etiam in fide fiunt. Sic iudiciũ penes pium & cordatũ lectorem, cùm minima & quidem adiaphora Monachorũ opera, vt comedere, & quæ comeſtionem ſequuntur, tantopere efferant. An Monachi crepitus melior ſit corã Deo, oratione fidelis coniugati? Ego enim hæc ipſorum Monachorum verbis tantùm recito, vt Lector eo facilius de artificio 10. Canonis iudicare poſſit.

Auguſtinus de collatione coniugij & cœlibatus.

Quintò, Auguſtinus non audet virginitatem Baptiſtę præferre coniugio Abrahę. Sed ſcio quid reſpondeat: Cœlibes ſcilicet noui Teſtamenti non præferri coniugibus veteris Teſtamenti, vbi Eunuchi ſeu cœlibes, via pro mẽbris Eccleſiæ habebantur: Sed quando in nouo Teſtamento, inter ſe comparantur cœlebs & coniugatus, tunc illũ huic præferri. Quæro igitur non, an virgo Ethnica Chriſtianæ coniugi ſit poſtponenda, hoc enim planum eſt. Sed quæro, an cœlibatus craſſi & præpinguis Monachi, melior & præſtantior ſit coniugio Petri, Lucæ, Philogonij, Spiridonis, Patris Nazianzeni, Hilari, &c. qui coniugati fuerunt? Non ſanè arbitror.

Auguſtinus certè modeſtè inquit, de virginitate, cap. 44. Quis neſciat obedientem mulierem inobedienti virgini præponendã: Sed quando ambæ ſunt obedientes præceptis Dei, itane trepidabit ſanctã virginitatem, etiã caſtis nuptiis, & continentiam præferre connubio? Imò verò non dubitet hanc rem illi rei præponere. Hic tamẽ vel hæc virgo obediens, & Deum timens, illi vel illi mulieri obedienti, & Deum timenti, ſe anteferre non audeat, alioqui non erit humilis, & Deus ſuperbis reſiſtit. Et cap. 51. Fidenter dico, nec mihi ne iraſcantur timeo, quos vt mecũ ſibi timeant ſolicitus moneo, facilius ſequuntur agnum, ſi non quocunque ierint, certè quouſq; potuerint, cõiugati humiles, quàm ſuperbientes virgines, &c. Non itaq; in genere inter quoſuis cœlibes & coniuges, conſtituenda eſt prærogatiua ſeu excellentia cœlibatus. Et in collatione illa, non ad cœlibatũ tantùm & coniugium, ſed ad fidem & ad cæteras virtutes, quæ vel in cœlibe vel in coniuge ſunt, reſpiciendum eſt.

Quæ in collatione cœlibatus & coniugij reſpicienda.

Et hæc præcipuè in controuerſia ſunt, quando de collatione inter cœlibatum & coniugium diſputatur, quæ hoc loco per capita annotare volui, vt lector inde intelligat, quibus caſibus, quo ſenſu, & propter quas rationes, noſtri aliquando diſputent & contendant; vel cœlibatum exæquari cum coniugio, vel coniuges anteponẽdos virginibus. Si quis enim de controuerſijs, quæ inter noſtros & inter Monachos, de hac materia agitantur, non ſit præmonitus, & legat nudè ac in genere, eſſe quoſdam, qui auſi coniugium ęquare virginitati, imò qui non vereantur coniugium anteponere cœlibatui, vel turbabitur, vel clamabit Iouiniano peiores eſſe hæreticos.

Et hoc ipſum ſpectauit generalitas 10. Canonis: Sed ex iis, quæ annotauimus planum & manifeſtũ eſt, eſſe fallaciam à dicto ſecũdum quid, ad dictum ſimpliciter. Et permittatur hæc quæſtio cuiuis pio Lectori, ſecundum analogiam fidei examinanda & diiudicãda, an in illis caſibus, in eo ſẽſu, & propter illas cauſas, ſicut Monachos ſentire & loqui oſtendimus, cœlibatus coniugio, eo modo ſicut Monachi volunt, præferendus ſit coram tribunali Dei.

CAPVT II.

QVOMODO, QVO SENSV ET PROpter quas cauſas, Paulus cœlibatum præferat coniugio.

IN collatione coniugij & cœlibatus, alterũ præferri alteri manifeſtę ſunt Pauli ſententię 1. Cor. 7. Qui iungit matrimonio bene facit: Qui non iungit melius facit. Itẽ, beatior erit, ſi cœlebs manſerit. Varias autem hæc collatio peperit diſputationes omnibus temporibus. Et de Pontificiis quidẽ iam diximus. Oſtendunt autem hiſtoriæ, temporibus Ambroſij & Hieronymi, etiam ſpargi cœpiſſe ſeminaria illius perſuaſionis, quaſi virginitas ideo præferretur coniugio, quòd eſſet meritum remiſſionis peccatorum, ſalutis & vitæ æternæ. Illam enim perſuaſionẽ (cũ Ambroſius & Hieronymus fermè eò alludere viderẽtur) Auguſtinus de ſancta virginitate modeſtè, ſed tamen grauiter refutat. Et Iouinianus forſan voluit falſam illam perſuaſionẽ reprehẽdere, ſed ſi vera ſunt, quæ de ipſo ſcribuntur, nimium deflexit in alteram partem, vel tollẽs prorſus illas Pauli ſententias, meliùs facit. Item, beatior erit, vel propter eaterna tantùm commoda, & propter Epicuræum ocium, cœlibatum præferens coniugio, cum Paulus dicat vt ſit ſancta, & adhæreat Domino. Auguſtinus & Hieronymus ſcribunt, Iouinianum docuiſſe, virgines & maritatas ſi ſint baptiſatæ, & non diſcrepent cæteris operibus, eiuſdem eſſe meriti. Auguſtinus verò ſatis oſtendit, non de merito ſalutis & vitę æternę controuerſiam fuiſſe. De virgin. cap. quadrageſimo; Sed quòd Iouinianus gradus cœleſtium remunerationum, pro diuerſis bonis rectè ac piè collocatis, negarit & ſuſtulerit. Ita enim epiſtola Mediolanenſis Eccleſiæ apud Ambroſium Iouiniani errorem deſcribit. Atque hos errores Eccleſia rectè damnauit in Iouiniano, quod propterea dico: Solent enim Pontificij noſtras Eccleſias (quia meritum remiſſionis peccatorum, & vitæ æternæ cœlibatui detrahunt, & ſoli Chriſto tribuunt) inuidia Iouinianiſmi onerare, quam tamen nec planè nec rectè deſcribunt. Sed Iouinianum relinqua-

Abuſus dicti Pauli.

Iouiniani certamen.

mus ſuo iudici, ac de re ipſa dicamus. Certum autẽ eſt, ſicut in præcedentibus oſtenſum eſt, cœlibatũ præferri coniugio, non ideò nec ita, quaſi ſit opus, quod magis mereatus remiſſionem peccatorũ, ſalutem & vitam ęternam, vel quod poſſit inter peccata noſtra, & inter iudiciũ Dei, tãquã propiciatio ſeu ſatisfactio, opponi. Hæc enim opinio cõtumelioſa eſt in filiũ Dei, tollit fidẽ, & abolet promiſſionẽ. Collatio igitur virginitatis & coniugij, de qua Paulus loquitur, non pertinet ad articulum iuſtificationis & ſaluationis, id quod Auguſtin. etiã expreſſè fatetur de virginitate, capite quadrageſimo, quadrageſimo nono, & quinquageſimo ſecundo. Sed tamen negare non poteſt, Paulum conferre cœlibatum & coniugium, non vt paria, ſed ita vt cœlibatum præferat. Hoc verò quo ſenſu accipiendum ſit ſimpliciter ex Scriptura explicabimus.

Quare virginitas coniugio anteponatur.

Primò, Quando ſtatus coniugalis, & ſtatus cœlibatus inter ſe conferuntur, tunc Paulus dicit: Qui matrimonio iũgit, benè facit, qui nõ iungit, melius facit. Non autẽ ideò & ita, quaſi ſolus cœlibatus ſit ſtatus bonus, mundus, & Deo placens: Coniugium verò ſit ſtatus malus, immundus, & Deo abominabilis. Vterque enim ſtatus bonus, impollutus eſt, & Deo placẽs. Sed quia vtrũque eſt donũ Dei, 1. Cor. 7. Apologia Cõfeſſionis Auguſtanæ dicit: Sicut in reliquis donis Dei, donum dono præſtat, ita virginitas donum eſt præſtantius coniugio. Lutherus in 1. Cor. 7. dicit, Paulum ſtatum virginum vocare beatiorem, quàm coniugum, non autem coram Deo in articulo iuſtificationis & ſaluationis, ſed propter alios fines, de quibus mox dicemus. Ita, quia Paulus vtrumque genus vitæ vocat vocationem diuinã, & inter reliquas etiã vocationes diſcrimen eſt, rectè dicitur, vocationem diuinam ad cœlibatum, eſſe præſtantiorem vocatione ad coniugium. Auguſtinus de virgin. cap. 44. dicit, continentiam præferri connubio, hoc eſt, hanc rem illi rei præponi, cap. 46. Multa ſunt dona & alijs alia clariora ac ſuperiora, ſingulis ſingula, cap. 45. Diuinæ gratiæ multa ſunt munera, & eſt aliud alio maius ac melius, dicente Apoſtolo, æmulamini dona meliora. Et hoc eſt, quod Ambroſius dicit: Honorabile coniugiũ, honorabilior virginitas. Conſidera autẽ modeſtiã Auguſtini de virgin. ca. 44. Rem quidem rei, & donum dono præfert, non tamen ideò vult, virginem coniugi ſe anteponere, alioquin nõ eſſet humilis, & Deus ſuperbis reſiſtit, quia omnia ſunt Dei dona, quę nõ niſi examine tentationis declarantur. Et ca. 46. dicit: Alter donis, potioribus, ſed paucioribus, alter inferioribus, ſed pluribus fructuoſus eſt.

Virginitas donũ præſtantius.

Secundò, Cœlibatus à Paulo præfertur coniugio, principaliter propter fines vtiles & præſtantes. Cœlibatus enim nõ eſt ex eorũ genere, quæ per ſe & ſua natura ſunt cultus Dei, ſicut eſt fides iuſtificans, verus timor Dei, dilectio, &c. Sunt enim etiã inter Ethnicos & infideles virgines, ſunt in Eccleſia & fatuę virgines, quę audiunt: Non noui vos. Et nota ſunt Auguſtini dicta: Quid prodeſt integra caro, mente corrupta. Itẽ, melius eſt humile coniugiũ, quàm ſuperba virginitas, Et cœlibatus ſine charitate nihil eſt. Cœlibatus igitur ex eorũ genere eſt quæ referuntur ad aliud: Nam ſicut Auguſtinus inquit de bono coniugali, cap. 9. Quædã bona propter ſe ipſa expetenda ſunt, vt ſapientia, ſalus, quædam propter aliud expetuntur, vt ieiunium, tunc probatur, quando eò refertur, vt carnis petulantia coerceatur & mortificetur, ne actiones Spiritus interturbet. Ita cœlibatus in Scriptura commendatur in perſonis idoneis, non quòd per ſe ſit cultus Dei, ſed laudatur propter finẽ vtilẽ. Ita Hieronymus li. 2. contra Iouinianũ, Circumciſio nihil eſt, & præputiũ nihil eſt, ſed obſeruatio mandatorũ Dei. Ita nihil prodeſt, abſque operibus, vel cœlibatus, vel nuptiæ, &c. Et Nazianzenus, de funere ſororis in hãc ſententiã diſputat: Nec nuptias propter naturã propriam eſſe fugiendas, nec virginitatem propter naturam propriã extollendam, ſed mentẽ eſſe, quæ & nuptiis & virginitate, vel bene vel malè vtatur. Et quidẽ finis ſuperſtitioſus poteſt cœlibatũ, non inutilem tantùm, verum etiã damnabilem reddere. Qui enim cœlibatum eligit, propterea, quòd coniugiũ tanquam rem impuram deteſtetur, illum Paulus dicit, non tantũ non placere Deo, ſed ſequi doctrinam Dæmoniorum, 1. Tim. 4. Et qui Epicuræi tantùm ocij cauſa præfert cœlibatum. Item, qui abſtinet à coniugio, ideò tantùm, vt moleſtias œconomicas fugiat, illũ Clemens, lib. 3. Stromatum, rectè dicit, peccare cõtra charitatem: Qui verò cœlibatum ſuſcipit, & ſeruat ea opinione & fiducia, quòd ſit propiciatio pro peccatis, & meritum vitæ æternæ, ille cum cœlibatu ſuo blaſphemat meritũ ſanguinis Filij Dei, vt ſupra oſtenſum eſt, Ita Matt. 19. Chriſtus diſtinguit Eunuchos, qui enim natura tales ſunt, quando non veros & pios fines ſibi proponunt, ipſorũ cœlibatus certè per ſe non eſt cultus Dei. Qui verò ab hominibus caſtrati ſunt, ſi tantùm politicum illum finem, ſicut olim in cuſtodiendis gynecæis vſitatum erat, ſectentur, illorum certè cœlibatus, non pertinet ad illas ſententias Pauli, quibus cõmendat cœlibatum, 1. Cor. 7. Ideò Chriſtus ex fine iudicandum docet de cœlibatu, cum inquit: Quidam caſtrant ſe propter regnum cœlorum, de qua ſententia poſtea dicemus. Eſaias etiam cap. 56. dignitatem Eunuchatus non ex ſe æſtimat, ſed inde ſi fœdus Domini teneant. Et Paulus 1. Tim. 5. dicit: Viduam ſi cœlibatum ſuum non referat ad verum finem, ſed ad ocium & delitias, viuentem eſſe mortuam. Ex his manifeſtum eſt, in doctrina de cœlibatu, non tam de eius præcellentia declamitandum, quàm hoc agendũ eſſe, vt veri eius fines rectè conſtituantur & obſeruentur. Præcipua igitur cura eſſe debet, vt cœlibatus verus finis, vnde dignitas & præcellentia eius æſtimetur, conſtituatur. Non autem quiſque ſibi fingere debet peculiares cauſas finales, etiam ſi hoc fiat bona intentione: Quia ſcriptum eſt: Non faciatis ſinguli, quod vobis rectum videtur. Deuteron. 12. Item fruſtra colunt me mandatis hominum, Matt. 15. Quis hæc requiſiuit de manibus veſtris? Iſai. 1. Et quod Paulus ſcribit, Coloſſ. 2. de cultibus electitiis. Ex Scriptura igitur petendæ ſunt veræ cauſæ finales, propter quas cœlibatus commendatur, & in credentibus, quando perſonæ ſunt idoneæ, Deo probatur. Item, Scriptura nullibi dicit, cœlibatus hunc debere eſſe finẽ, vt ſit ſatisfactio peccatorum maxima, & meritum vitæ æternæ coram tribunali Dei, ſicut Aſotus impudentiſſimè loquitur. Honor enim propiciationis pro peccatis, & meriti vitæ æternæ, ſoli obedientiæ & ſanguini filij Dei redemptoris & ſaluatoris debetur.

Propter vtiles fines virginitate.

Veras autem cauſas finales cœlibatus Paulus 1. Cor. 7. hoc ordine recenſet & explicat. I. Exiſtimo hoc bonum eſſe propter inſtantem neceſſitatem. Non autem ſimpliciter dicit, bonũ, vt opponatur malo, hoc eſt, vitio ſeu peccato, ſed addit,

Veræ cauſæ finales cœlibatus.

Præſens neceſſitas.

[illegible]

Præſens neceſſitas.

καλὸν τῷ ἀνθρώπῳ, quod ipſe mox explicat per συμφέρον, hoc eſt, commodũ & vtile eſt homini. Nec verò loquitur Paulus de ocio Epicuræo, quòd delitias huius mundi ſectator, & fugit moleſtias, quę vel ob confeſſionem Euangelij, vel in ſecunda tabula charitati imponũtur, vel in ſocietate vitę cõmunis obiiciũtur, quaſi ideò cœlibatus Deo placeat, & cõiugio prętantior ſit, ſicut Auguſtinus & Clemens rectè diſputãt: Sed pręſentem neceſſitatem intelligit, pericula perſecutionũ, propter Euãgeliũ, principaliter, deinde etiã reliquas aduerſitates, quæ in vitæ communis negotiis obiiciuntur. Hebraicum enim צרה quod hoſtilem coarctationem & oppugnationẽ ſignificat, Gręci reddiderũt per ἀνάγκην. Tunc igitur in tanto & Ethnicorum & Iudæorum odio contra Euangelion, Chriſtianorũ ceruicibus, ſingulis momentis, quaſi imminebãt, eiectio, proſcriptio, direptio facultatũ, vincula, infamiæ, & omnis generis perſecutiones. Nec illorum tantùm temporũ, talis fuit cõditio: ſed quia Euangelion eſt verbum crucis, omnibus temporibus crucẽ & perſecutionem ſecum trahit, non tantùm quò ad Doctores, ſed & omnes, qui viuere volunt, perſecutionẽ patiẽtur, 2. Tim. 3. In tali igitur neceſſitate Paulus dicit. Cœlibatum eſſe expeditiorẽ, ad perferenda onera & calamitates exilij, vinculorũ, perſecutionis, &c. Sępe enim in perſecutionib. animi frangontur cõſpectu & recordatione vxoris, liberorũ, & integras familias in exilio circũducere, aſpicere ſpoliatas, notatas infamia, expoſitas periculis, &c. ſæpe in infirmioribus animum remiſſiorẽ facit ad cõfeſſionem. Quidam præſentem neceſſitatem ſic intelligunt; quia, in exordio naſcentis Eccleſię non inueniebantur tot Chriſtiani, cum quibus matrimonium contrahere poſſent, cogebantur ſępe infidelibus nubere, vt propter illam eius tẽporis neceſſitatẽ potius ſuadeat cœlibatum. Sed Paulus nõ de illo tãtùm tempore loquitur, ſed complectitur totum curſum vitę omnium piorum, omnibus tẽporibus in hoc mundo. Militia enim vita hominis ſuper terrã, quia præter perſecutiones piis cum variis calamitatibus & aduerſitatibus in hac vita cõflictãdum eſt. Et communes etiam calamitates ſeu tribulationes, Gręci interpretes reddiderunt ἀνάγκας, Pſal. 31. quas Paulus vocat ἐνεστῶσαν, quod ſẽper quaſi immineant ceruicibus piorum in hac vita. Quia vero inferenda cruce ſępe plus excruciantur animi cogitatione de vxore & cariſſimis liberis, quã ipſa calamitate, vnde patiẽtia & obedientia in cruce ſæpe languidior fit. Dicit igitur Paulus, propter talẽ neceſſitatẽ, cui pre cæteris hominibus pij expoſiti ſunt, cœlibatum in perſonis idoneis expeditiorem & commodiorem eſſe. Et qui donum illud habet, & hoc fine cœlibatum eligit, rectè facit. Qui vero donũ continentiæ non habet, vel iam alligatus eſt vxori, non debet propterea vel vri, vel quærere ſolutionem ab vxore. Sed ſit tanquam nõ habens vxorem, tanquam non flens, inquit Paulus, hoc eſt, non ita addictus ſit, vel vxori vel liberis, vt propterea, vel confeſſionẽ in perſecutione, vel patiẽtiam in cruce abiiciat. Ac ſciat etiã in coniugio ſibi non defuturum auxilium Dei, ad tolerandas perſecutiones & alias calamitates, cũ quidem, ſicut Paulus inquit, habeat vocationem Dei, ad coniugium. Et quo magis arduũ & difficile hoc opus eſt in coniugatis: eo etiam illuſtrior eſt ipſorũ confeſſio in perſecutione, & patientia in cruce, ſicut multorũ coniugatorum exempla hoc oſtendunt.

Secũdam cauſam finalem cœlibatus, Paulus his verbis conſtituit: Coniugati tribulationem carnis habebũt, ego autem vobis parco. Item, Velim vos eſſe ſine ſolicitudine. Intelligo autem hoc loco tribulationem, quod in ipſo coniugio multæ obiiciuntur moleſtiæ & difficultates in cohabitatione cum coniuge (ita enim Petrus totam cõuerſationẽ vocat) in educatione liberorum, in gubernatione familiæ, &c. in re familiari, vel paranda vel conſeruanda, in tanta negociationum deprauatione, &c. Ab his ſolicitudinibus liberiores ſunt cœlibes. Coniugati vero ſi ſint infirmiores, ſæpe illis difficultatibus ſuccumbunt, ita, vt lapſu aliquo præoccupentur, ſicut Paulus inquit. Cogitat quæ ſunt mundi, vt coniugi placeat. Et cum non omnium eadem ſit fortitudo & robur, dicit Paulus: Ego parco vobis, velim vos eſſe ſine ſolicitudine: Non autẽ vult Chriſtianos eſſe ita delicatos, vt communia onera huius vitæ fugitent, vel tanquam Epicurei de grege porci, tantũ cutem ſuam, ſine honeſta aliqua ſolicitudine vocationis, curẽt, ſed vocat ἀμερίμνους, qui illis difficultatibus, quæ mẽte diſtrahũt, & multis ſunt occaſio ruinæ, nõ ſunt expoſiti: Qui igitur habet donũ cõtinentię, ſi in eligẽdo cœlibatu, hunc finẽ ſibi proponat rectè facit. Reliquis vero, qui donũ à Deo habent ad coniugiũ & vocationem ad difficultates illas, quę cõiugium comitãtur, ſubeũdas, propoſita eſt doctrina: Vt qui habẽt vxores ſint tanquam nõ habentes, qui vtũtur hoc mundo tanquam non vtantur. Propoſita etiam eſt conſolatio, Deum inter difficultates coniugales, ſua gratia & auxilio non defuturũ petentibus. Ideo enim Paulus donũ Dei vocat, nõ tantũ continentiam in cœlibatu, verum etiam vt coniuges maneant in fide, dilectione, & ſanctificatione cũ caſtitate, 1. Tim. 2. Et hoc loco inquit, quiſq; habet ſuum donũ, vnus ſic, alius autem ſic. Itẽ, ſicut cuiq; Deus diſtribuit, ſicut quẽq; vocauit Dominus, ita ambulet. Et ſicut difficilior eſt pugna, ita victoriam etiam inter cõiugij moleſtias illuſtriorem eſſe præ cœlibatu, Clemens pulchre diſputat. l. 7. Strom. Vere enim coniugium ſchola eſt progymnaſmatũ, patientiæ, conſolationis, fidei, ſpei, charitatis, &c. Loquitur autẽ Paulus principaliter de impari, moroſo, & difficili cõiugio. Neq; enim oblitus erat, quib. verbis Scriptura, dulciſſimam mediocriter cõmodi coniugij, cohabitationẽ deſcribat, Gen. 2. Faciamus ei adiutoriũ, quod ſit corã ipſo. Prou. 12. Mulier diligẽs corona eſt viro. 18. Qui mulierem inuenit, bonum inuenit & hauriet iucunditatem à Domino. Et quæ prolixe deſcribuntur, Prou. 31. & Eccl. 9. Perfruere vita cum vxore, quam diligis cunctis diebus vanitatis tuæ, hæc enim eſt pars in vita & in labore tuo. Prou. 5. Lætare cum vxore adoleſcentiæ tuæ, &c.

Vita ἀμέριμνος.

Tertiam cauſam finalem, Paulus his verbis poſuit: Coniunx curat ea, quæ mundi ſunt, vt viro placeat. Cœlebs vero curat ea quæ ſunt Domini, vt Deo placeat, vt ſit ſancta corpore & ſpiritu. Item, vt indiuulſe adhæreatis Domino, &c. Coniugium enim valde multa habet auocamenta. Et ſicut Lutherus inquit: In multa aliena à verbo negocia diuiditur, non poteſt ſemper intendere lectioni, intereſſe publicis congreſſibus, precibus, &c. Sæpe à cogitationibus primę tabulæ diſtrahitur ad curas rei familiaris. Cœlibes vero expeditius & liberius inſtare poſſunt verbo Dei & orationi, die ac nocte. Hæc ſunt Lutheri verba. Itẽ, ad Apoſtolatũ, cuius vocatio generalis, ad omnia loca extendebatur, ex-

Vt ſint ad pietatis exercitia expeditiores.

peditior erat cœlibatus, præcipuè verò de impari coniugio Paulus loquitur. Si enim contingat coniunx, vel infidelis, vel non ſtudioſus pietatis, multa ſæpe diſſimulantur, omittuntur, vel deſignantur in gratiam coniugis, ne offenſiones oriantur: vellet autem Paulus Chriſtianos eſse ἀμερίμνους, hoc eſt, non diuerſis cogitationibus & ſtudiis diſtrahi à cultibus primæ tabulæ: vult igitur Paulus finem cœlibatus hunc conſtitui, vt qui habet donum illud, omnes cogitationes, curas, ſtudia & actiones, Domino, & exercitiis pietatis, ſine auocamentis huius ſeculi, addicere poſſit. Quos verò Deus ad coniugium vocauit, cogitent ne curis huius ſeculi tanquam ſpinis præfocētur, ſed primùm quærant regnum Dei, & iuſtitiam eius, deinde ſciant ſe etiam operibus ſecundę tabulę Deo cultum præſtare, quia ſecundum mandatum ſimile eſt primo. Nullo modo autē hęc eſt Pauli ſententia, quaſi nemo in coniugio poſſit curare quæ ſunt Dei, Domino adhærere, & ſanctitatem corporis, & ſpiritus habere, ſed loquitur de iis, quę plerunq; accidunt, ſæpius enim & cœlibes, negotiis ſeculi implicātur.

Etiā coniuges curant quæ ſunt Domini. Quòd verò piæ etiam cōiuges ſint ſanctæ, & curēt quę ſunt Domini, Scriptura manifeſte tradit, 1. Pet. 3. 1. Tim. 2. Quódq; maritos lucrifacere poſſint Domino, 1. Cor. 7. 1. Petri 3. Et Clemens 3. Strom. dicit: Etiam nupta, & de iis quæ ſunt mariti, & de iis quę ſunt Domini, ſolicita eſt in Domino vt ſit ſancta & corpore & ſpiritu. Nazianzenus de funere ſororis ſuæ: Carni conglutinata, nequaquam ſeparat à ſpiritu. Item, nupta parumper mundo miniſtrat & naturæ, ſeu illi potius, qui naturæ legem hanc tulit, Deo, &c. Et in corporis quidē ſanctitate diſcrimen eſt, commixtio enim coniugum, non fit ſine ardore libidinis: Sed tamen etiam vaſis tribuitur ſanctificatio in coniugio, 1. Theſſ. 4. *Etiā coniuges ſancti ſunt corpore.* Et Origenes vellet quidem locum in principio, Rom. 12. ad virginitatem ſolā contorquere, ſed addit correctionē, quia videmus nonnullos Sanctorum, aliquos etiam Apoſtolorum habuiſſe coniugia, nō vſquequaq; poſſumus de ſola virginitate ſentire. Et addit, Coniuges pios poſſe etiam corpora ſua exhibere hoſtiam ſanctam Deo placentem. Et ecōtrà, Virgines vitiis mentis maculatas, non ex ſola virginitate corporis offerre hoſtiam ſanctam, Deo placentem.

Hoc ergo modo Paulus & recenſet & deſcribit cauſas finales cœlibatus, qui in Scriptura commēdatur & Deo in perſonis idoneis probatur. Chriſtus verò hæc omnia complectitur vno fere verbo cùm inquit: Qui ſe caſtrant propter regnum cœlorum. *Caſtrato propter regnum cœlorum.* Quia verò vocabulo regni cœlorum intelligitur in Scriptura, vel æterna beatitudo, vel miniſteriū Euangelij, & exercitia fidei, pœnitentiæ, pietatis, inuocationis, Matth. 13. Rom. 14. Pontificij ita interpretantur illā ſententiam, quòd cœlibatus ſit meritum vitæ æternæ, quam ſententiam falſam & blaſphemā eſſe antea oſtēdimus. Sed quia Scriptura non eſt priuatę interpretationis, habemus interpretē omni exceptione maiorē. Paulus enim abſque dubio, illa Chriſti verba interpretari voluit, quando finē cœlibatus ſtatuit. 1. Cor. 7. Curare quæ ſunt Domini, & ſine diſtractione adhærere Domino. Hæc enim ad regnum cœlorum pertinent. Manifeſtum igitur eſt ex Pauli explicatione, quid in illis verbis, Matth. 19. Regnum cœlorum ſignificet. Caſtrant ſe igitur propter regnum cœlorum, vt in cœlibatu expeditiores ſint curare quæ ſunt Domini, ſiue in miniſterio verbi, ſiue in aliis exercitiis pietatis. Sicut autem credentes totius pietatis & omnium actionum finē non conſtituunt, in hac caduca & tranſitoria vita, ſed reſpiciunt ad futuram vitam. In hanc ſententiam, etiam in prima ſignificatione, Brentius exiſtimat, non incommode dici, Caſtrant ſe propter regnum cœlorum, ſicut etiam Auguſtinus diſputat de virginitate, cap. 22. & 24. Modò non aſſumatur cœlibatum eſſe vel meritum vitæ æternę, quod iudicio Dei opponi poſſit. (Hic enim honor ſoli Chriſto & eius merito debetur) vel eſſe applicationem, ea enim eſt fides & eſt communis virginibus & coniugatis.

Auguſtinus de præmiis pij cœlibatus in vita æterna. Porrò Auguſtinus multa diſputat de præmiis, ſeu de remuneratione pij cœlibatus in futura vita. Ponit autem hoc fundamentū de virginitate, cap. 26. Vita æterna, ſicut regnum cœlorum (quod vocant præmium ſubſtantiale) commune erit omnibus beatis, & tamē ſicut ſtella differt à ſtella in claritate, ita in reſurrectione mortuorū, inter beatos diſcrimen erit, in præmiis accidentalibus ſeu remunerationibus, ſicut alia eſt claritas corporū cœleſtium, alia terreſtrium, 1. Cor. 15. *Præmium ſubſtantiale. Præmia accidentalia.* Ita licet per eandē fidē ſaluentur & diſcipuli & Doctores. Tamē Daniel. 12. ſcriptū eſt: Diſcipuli fulgebunt, quaſi ſplēdor firmamenti, Doctores verò quaſi ſtellæ in perpetuas æternitates. Sicut ergo martyres, in vita & cōmuni ſalute, præmiis ſeu remunerationibus prę feruntur confeſſoribus, hoc modo cenſet Auguſtinus, etiam in æterna vita, quę gratis propter Chriſtum datur, futuram quandā remunerationis prærogatiuam illorum, qui ſe propter regnum Dei caſtrauerunt. Reſpicit enim ad relationem inter donum præſtantius, & inter remunerationem. Diſerte autem Auguſtinus addit, capite quadrageſimo. Etiam vos virgines gratia ſalui facti eſtis per fidē, & hoc non ex vobis, ſed Dei donum eſt, nō ex operibus, ne quis extollatur. Et 49. Etiam ad virgines pertinet, ſi dixerimus, quia peccatū non habemus. Item Aduocatū habemus, qui eſt propitiatio pro peccatis noſtris. 48. Etiam virginibus orandum eſt: Dimitte nobis debita noſtra, vt per hoc quod petūt, meminerint quid ſint. Auguſtinus igitur meritū ſalutis, & remiſſionis peccatorum: Item, ſatisfactionē pro peccatis, non tribuit virginitati, quādo diſputat, quòd nō tantùm in hac, verùm etiam in futura vita cœlibatus amplius aliquid habeat, quàm coniugium. Sed ſicut inquit, cap. 45. Diuinę gratiæ ſunt multa munera, & eſt aliud alio maius & melius. Et cap. 46. modeſtiſſime inquit: Quomodo verò vel coæquentur, vel diſtinguantur in accipiendis honoribus, quis hominum audeat iudicare? *Aureola Monachorum virginibus debita.* Monachi verò poſtea quaſi de re compertiſſima loquētes, certas aureolas virginibus in cœlo fabricarunt, & quidem formas earum deſcripſerunt. Loquitur autem Auguſtinus, non de cœlibatu nudo, aut per ſe, ſed de pio eius vſu, quando ad verum illum finem, de quo, 1. Corinth. 7. refertur. Quando enim ſtatus per ſe conſiderātur, Paulus confert vocationes ſtatuum, 1. Corint. 7. Vt ſeruorum & dominorum, de quo pronunciat, Epheſ. 6. Quiſque quod fecerit bonum, hoc recipiet à Domino, ſiue ſeruus, ſiue liber: nō enim eſt acceptio perſonarum apud Deum. Quia verò illi, qui donum continentiæ habent, poſſunt in cœlibato expeditiores eſſe ad miniſterium verbi, & ad exercitia pietatis, 1. Corinth. 7. Si igitur talentum ſuum, rectè, diligenter & fideliter collocent, habebunt ſuam remunerationem, alij maiorē, alij minorem;

Matth.

Matth. 25. Et hanc exiſtimo Auguſtini ſententiam eſſe. Hęc igitur eſt ſimplex & vera declaratio, quomodo, quo ſenſu, & propter quas cauſas, Paulus cœlibatum præferat coniugio.

CAPVT III.

EXPLICATIO ARGVMENTORVM, QVIbus Pontificij, pro ſtabilienda ſua de cœlibatu opinione, potiſſimùm vtuntur.

QVIA varij quæruntur prætextus, vt ſuperſtitioſa perſuaſio Pontificij cœlibatus, per Euangelium patefacta, ſpecie aliqua vel ornetur, ſaltem vel tegatur: vtile eſt præcipua ipſorũ argumenta colligere, vt veręque explicationes & ſolidæ refutationes opponi poſſint. Volo autẽ non omnes rationes, quæ variè ab ipſis nectũtur afferre, ſed tãtùm pręcipua teſtimonia, quę ex Scriptura ab ipſis allegantur recẽſere, & fontes explicationum breuiter mõſtrare, cùm quidẽ ex illis, quę hactenus diximus, ſine magno negotio refutationes peti poſſint.

I. 1. Cor. 7. Ne fraudetis vos inuicem, niſi fortè ex conſenſu ad tempus, vt vacetis ieiunio & orationi. Ergo conſuetudo coniugalis, res eſt impura & abominanda coram Deo. Impedit enim exercitia pietatis & corporalia & ſpiritualia, vt ieiunium & orationem. Item, obſtaculo eſt, quominus oratio à Deo exaudiatur. Ita enim deprauat Hieronymus dictum, 1. Pet. 3. Ne impediantur orationes veſtræ. Et hic infert, quia ſemper orandum: Ergo nunquam vtendum eſt matrimonio. Item, quando impleo officium mariti, non impleo Chriſtiani. Dicit etiam Hieronymus, Spiritũ ſanctum non dari in conſuetudine coniugali, etiamſi Propheta quis ſit. Quia Spiritus ſanctus vocatur Spiritus precum. Et coniugium orare nõ permittens. Reſpondeo: Certũ eſt Paulũ non loqui de illis Chriſtianorum orationibus, quas vult ſine intermiſſione quotidianas & aſſiduas eſſe, Epheſ. 6. 1. Theſ. 5. Luc. 18. Ita enim nullus in coniugio poſſet ſaluari. Cui enim inuocatio adimitur, ei & fides & Spiritus ſanctus, & ſalus ipſa adimitur, Rom. 10. Quia quiſquis inuocauerit nomen Domini, ſaluus erit: Qui verò nomen Domini non inuocant, ſuper illos Deus effundit iram ſuam, Pſal. 79. Valde vſitatũ eſt autem in Scriptura, quando ſimul coniunguntur ieiunia & preces, quòd ſignificantur ſolennes orationes, quæ vel publicè in magna aliqua neceſſitate ſuſcipiebantur, vel priuatim de re aliqua valdè graui inſtituebãtur. De illis ſolẽnibus orationibus, quæ ſæpe per aliquot dies, veterum conſuetudine durabant, Paulus dicit: Si forte cõiuges vtrimque conſenſerint, vt tunc ad tempus abſtineant à copula coniugali, ſe illud non quidem præcipere, ſed permittere & cõſulere. Et cauſam ipſe oſtedit, non quòd conſuetudo cõiugalis inquinet aut prophanet orationẽ ne exaudiatur, aut quòd contriſtet aut expellat Spiritum precũ: Sed ἵνα σχολάζητε, hoc eſt, vt omnibus aliis rebus & negotiis poſtpoſitis, totos vos dedatis interioribus affectibus, qui in tali oratione requiruntur. Ergo, inquis, omninò tamen vſus coniugij impedit preces. Reſpondeo: Sicut cibus, potus, ſomnus, & quotidiana negotia vocationum, impediunt tales orationes, quæ tamẽ ideò non ſunt res vitioſæ & immundæ. Veteres enim talibus temporibus, omnis generis delitias à ſe abdicabant, imò à neceſſariis etiam, vt cibo, potu, ſomno, & quotidianis negotiis ſæpè abſtinebant, quæ tamen per ſe ſunt res bonę. Eodem modo etiã de conſuetudine coniugali Paulus loquitur. Pontificij verò ita interpretantur, quaſi propter immũdiciem cõiugij oratio fiat abominatio coram Deo, & Spiritus precum nolit adeſſe, ſed hęc nõ tantùm falſa, ſed ſimpliciter blaſphema ſunt, in ſanctã Dei ordinationem. Et dignum eſt obſeruatione, quòd Paulus, ne in hoc quidem caſu grauiſſimarum ſupplicationũ, pręcepto audet vti, quaſi aliàs non poſſent vacare huiuſmodi orationibus, niſi abſtineant à conſuetudine coniugali, ſed inquit: niſi fortè, &c.

Hieronymus.

Ieiunium iunctum precibus ſolennes orationes denotat, publicas vel priuatas.

II. Obiiciunt etiam illud, 1. Cor. 7. Nupta curat quæ ſunt mũdi, cœlebs quæ ſunt Domini, vt ſancti ſint. Reſpondeo: Apoſtoli præſcribunt coniugatis quæ ſunt Domini, & affirmant cõiugatos poſſe curare ea quæ ſunt Domini, 1. Cor. 14. 1. Tim. 2. 1. Petri 3. ſicut etiam exempla Scripturæ probant, Abrahę, Saræ, Eliſabeth, Zachariæ, & Lucæ 8. Econtrà multas viduas Paulus dicit nimium curare ea quæ ſunt mundi, & viuentes eſſe mortuas, 1. Timoth. 5. Senſus igitur Pauli non eſt, vel omnes, vel ſolos cœlibes, eſſe ſanctos. Sunt enim multæ virgines fatuæ, & in cõiugio etiam eſt ſanctificatio, 1. Tim. 2. 1. Per. 3. Nec quod coniugium res ſit tam impia, vt nemo qui alligatus eſt vxori, poſſit curare ea quę ſunt Domini, hoc enim manifeſtè falſum eſt. Neq; hoc dicit, illos qui non habent donum continentiæ meliùs poſſe Deo adhærere, & curare ea quæ ſunt Domini, ſi cœlibatum elegerint, ſicut neque hoc vult, omnes qui cupiũt indiuulsè Domino adhęrere, debere cœlibes eſſe, ſed pro circumſtantiis & diuerſitate perſonarum, donorũ & vocationum, Paulus ſua accommodat conſilia. Et finem conſultationis hunc ponit: Quid cuique pro ratione ſui doni, & vocationis commodum & vtile ſit, ad hoc, vt indiuulsè Domino poſſit adhærere, curare quæ ſunt Domini, & ſanctificationem corporis ac Spiritus obtinere. Qui igitur donum habent continentiæ, iis gratulatur expeditam eam libertatem, quam talis cœlibatus ſecum adfert, nec tamẽ ſub præcepto audet iniungere, ſed conſulendo monet, vt maneant cœlibes, ita enim ipſos poſſe expeditius & liberius, quę Domini ſunt curare, Deo adhęrere & ſanctificationem ſectari. Qui verò donum continentię non habent, ſed vrũtur, illis certè ad hoc, vt ſancti ſint, & indiuulsè Domino adhæreant, non ſuadet cœlibatum. Incendium enim & flammæ incõtinentiæ curam diuinorum impediunt, corpus & Spiritum inquinant, & conſcientiam à Deo auellunt, illis igitur melius eſſe dicit matrimonium cõtrahere, quàm vri. Et qui hoc modo ad coniugium vocatur, illi Paulus tradit præcepta, quomodo etiã in coniugio poſſit curare, quæ ſunt Domini, Deo adhærere & ſanctificationem ſectari. Recenſet autem & proponit varia auocamenta, quæ coniugibus obiiciuntur, & monſtrat pericula, quòd multi coniugati per illa auocamenta ſinunt ſe à Domino, & à cura diuinorum auelli, vt magis quę mũdi ſunt curent. Illis igitur tradit hanc doctrinam qui habens vxores, ſint tanquam non habentes, qui vtuntur hoc mundo, ſint tanquam non vtentes. Et addit conſolationem: Quemque in ſua vocatione poſſe manere apud Dominum. Paulus igitur non ſugillat nuptias, ſed tradit doctrinam grauiſſimam, pro diuerſitate donorum, vt omnes Domino adhæreant. Cœlibatum dicit expeditiorem eſſe coniugatos præmonet de periculis, tradit præcepta, & proponit conſolationes. Hęc vtile eſſet explicare, pro virginibus & coniugatis, non autem conſcieo-

tiis laqueos iniicere in modica & falſa celebratione cœlibatus, quaſi ſolus ad cultũ Dei aptus & idoneus ſit, cum libertate cœlibatus multi abutãtur ad delitias & curioſitatẽ, 1. Tim. 5. Et inter ipſas moleſtias cõiugij, mulier poſſit manere in fide, dilectione, ſãctificatiõe, 1. Tim. 2. Et hoc certe eſt curare quę ſũt Domini, Deo adhęrere, & ſanctificationem ſectari.

III. Vtuntur & hoc argumento 1. Reg. 21. Abimelech interrogat Dauidẽ, priuſquam miniſtros ipſius ad veſcendos panes propoſitionis velit admittere, an mundi ſint à mulieribus, & Dauid reſpondet: Si de mulierib. agitur, illæ iam per triduũ à nobis ſeparatæ fuerunt. Attexunt autem Pontificij, propter ſanctitatem Dauidis nõ eſſe veriſimile, quæſtionem fuiſſe de ſcortis, quæ in Iſrael prohibita erãt, ideò ſummum ſacerdotem ſenſiſſe, vſum legitimi coniugij adferre talem quandam cõtaminationem, quę a rebus diuinis coniugatos arceat.

Reſpõdeo. Variæ rationes cõtaminationis à mulieribus traduntur in lege Moſi, vt in puerperio, in menſtruis, in fluxu ſanguinis, &c. Nuſquam autem Lex dicit: Vſum legitimi cõiugij, reddidiſſe hominem immundũ. Locus enim, Leuit. 15. loquitur de γονοῤῥοίᾳ. Eſt igitur manifeſta corruptela. Et vt maxime Moſes dixiſſet, eſſe legalem contaminationẽ, quod probari non poteſt, non tamen ſequeretur, rem eſſe per ſe impuram & peccatum. Nam & cõtactus mortui hominis contaminabat iuxta legem. Et tamen officium curandi funera, inter ſacros ordines apud Hieronymũ & Epiphanium, refertur.

IIII. 1. Cor. 7. Hoc dico ſecundum veniam, non ſecundum præceptum, ſed venia non conceditur niſi rei vitioſę. Ergo, &c. Quidam ex Auguſtino reſpondent: Commixtionem cõiugalem, quæ fit ſola cauſa procreationis, non habere culpam, ſed ſi fiat propter incontinentiã vitandæ fornicationis cauſa, habere culpam, licet venialem, ſed expendatur contextus totius diſputationis Paulinæ. Nã & Clemens obſeruauit, coniugij finem honeſtum & licitum, iam poſt lapſum nõ tãtum eſſe procreationẽ: verùm etiam ſicut Paulus dicit: vitãdæ fornicationis cauſa. Item, Conuenite rurſus, ne vos tentet Satan, propter incontinentiã veſtram. Et idem dicit ipſe Auguſtinus: Ante lapſum, coniugium inſtitutum fuiſſe tãtum ad officium, poſt lapſum verò etiam ad remedium. Iam quia Paulus dicit: Qui non continet, contrahat matrimonium, cumque illum dicat non peccare, ſed benè facere. Quis ergo audebit dicere, culpam vel peccatum eſſe conſuetudinem coniugalem, etiam vitandæ fornicationis cauſa? Eſt enim thorus immaculatus, Ebr. 13. Sed ſi loquamur de incendiis libidinis, illa commixtioni coniugali adhæret, etiam quãdo fit ſola cauſa procreationis. Nec tunc libido per ſe ſanctificatur, ſed non imputatur in coniugio. Ergo & tunc eſt peccatum veniale. Placet igitur illa Auguſtini ſententia, de merit. lib. 1. cap. 29. Bonum coniugij non eſt feruor concupiſcentię ſeu libidinis, ſed quidam licitus & honeſtus, illo feruore vtendi, modus. Et de bono coniugali, cap. 5. & 16. dicit: Concupiſcentiã, quæ per ſe vitioſa eſt, modificari in coniugio, & redigi ad legitimum vinculum.

Clemens.

Auguſtinus.

Sed quare Paulus tamen dicit: ſe loqui ſecundũ veniam, non ſecundum præceptum? Reſpõdeo ad totũ complexum eius, quod procedit, & de abſtinendo, & de congrediendo reſpicit Paulus, ſcilicet cùm ardor libidinis in quibuſdã feruentior, in quibuſdam mitior ſit, & Deus conſuetudinem coniugalem pro remedio licito & honeſto dederit, ne incontinentia in fornicationem, vel in vſtionem & tentationem Satanæ naturam infirmam coniiciat. Se igitur nec illud de abſtinẽtia ſub præcepto proponere, quaſi neceſſariò abſtinendum eſſet à conſuetudine coniugali, tempore ieiunij & orationis, ita vt qui ſecùs faceret, cõtra Deũ peccaret. Neq; hoc etiam ſecundum præceptum ſe dicere, vt ſtatim rurſus conueniant, etiamſi diutius poſſent & vellent ex cõſenſu abſtinere. Sed quia Deus in hac infirma natura, remedium conſuetudinis coniugalis, contra incontinentiam ordinauit, & ἀταξίαν libidinis, quæ in conſuetudine coniugali admixta eſt, ſub venia coniugij velit tegere: non igitur ſimilem & eandem rationem ſub præcepto poſſe pręſcribi omnibus coniugibus, ſed quenq; pro ratione doni, a Deo ſibi cõceſſi, in hoc caſu vel abſtinẽdi, vel congrediendi, eligere debere, quod naturæ ſuæ conueniens eſſe intelligat, ad hoc, vt addicere ſe poſſit orationi & ieiunio, & ne præbeat occaſionem Satanæ, qui per incontinẽtiam inſitam, mirabiles inſidias piis coniugibus etiam in abſtinentia ſtruere ſolet. Hæc ſententia quam perpetua Pauli diſputatio præbet, continet vtilem doctrinam. Et phraſis de indulgentia ſeu venia eam confirmat. Deus enim verbo ſuo, peccata & vitia nõ cõcedit. Sed quod hoc loco Paulus vocat, συγγνώμην, hoc poſtea ſimpliciter nominat γνώμην. Vtraque enim vox præcepto opponitur in Paulo. Et illa antitheſis vocabulorum monſtrat ſententiam, quòd ſcilicet non omnes ad vnã & eandem rationẽ, quaſi per pręceptũ, velit alligatos eſſe. Sed cùm dona ſint diuerſa, & vocationes ſint diuerſæ, ſe pro circumſtãtiis perſonarum & donorum, proponere ſententiã & conſiliũ, vt quiſq;, quod ſibi bonum, hoc eſt, vtile & expediẽs ſit, eligat, hoc enim ad id dico, quod vobis conducibile eſt, inquit poſtea, Συγγνώμην igitur Paulus vocat, vel quia flãmas libidinis Deus in vero cõiugij vſu fidelibus nõ imputat, vel quia paterna indulgentia Dei eſt, quòd incontinentibus noluerit abſtinentiam ſub præcepto imponere, quodq; iis qui poſſunt vel breuiùs, vel lõgiùs abſtinere, ſi ex cõſenſu fiat, noluerit neceſſitatẽ conſuetudinis cõiugalis, ſub præcepto iniungere, vel quia nemo abſolute ſub præcepto, vel ad cõiugium, vel ad cœlibatũ obligatur, ſed qui vrũtur ineant cõiugium. Et virgo etiã ſi nupſerit, nõ peccat. Συγγνώμη igitur venia ſeu indulgentia apud Paulum non eſt cõceſſio rei prohibitæ & malę, ſed opponitur pręcepto, in communi etiam Gręca lingua γνώμη καὶ συγγνώμη ita vſurpantur, quando non rigide, eodem modo de omnibus, ſed ex ęquo & bono, habita ratione circumſtantiarum, in certis caſibus, ἐπιεικῶς, recte tamen iudicatur. Ariſt. Ethicorum 6. cap. 11. Hieronymus illud 1. Cor. 7. Ego autẽ parco vobis, &c. ita interpretatur: Recenſeo tantùm tribulationes carnis, quia parco vobis, nolo autem explicare, quæ pœna coniugatis in futuro ſeculo debeatur. Sed hanc interpretationem Auguſtinus diſerte refutat de virgin. cap. 17. & 20. eleganti inuerſione. Si enim Paulus ita voluiſset Corinthiis parcere tacẽdo, non pepercisset animæ ſuæ mentiendo, ſed incurriſset illud iudicium Dei, quod deſcribitur, Ezech. 3. & 33. Et manifeſtum eſt Paulum loqui de externis tribulationibus.

Vox συγγνώμη.

Hieronymum refellit Auguſtinus.

V. Monachi virginibus in comparatione coniugium accommodant illud, Sapi. 3. felix ſterilis & incoinquinata, quę neſciunt thorum in delicto,

Monachi.

habe-

habebit fructum in reſpectione animarum ſanctarum. Reſpondeo: Veræ ſunt doctrinę Dęmoniorū, quę ſenteotias damnantes illegitimas commixtiones citant contra diuinam ordinationem coniugij, cùm Paulus illud ipſum vocabulum ἀμίαντος, quod hoc loco vſurpatur, tribuat coniugio, Ebræ. cap. 13. Et hoc teſtimonium annotaui, non quòd requirat operoſam explicationem. Locus enim ſi tãtum aſpiciatur, manifeſtus eſt. Nam mox poſtea nominat adulteros, & concubitum illegitimum, ſed vt animaduertatur, quomodo ſub ſpecie caſtitatis, doctrinę Dęmoniorum ſparſę ſint.

Alphōſus Hiſpanus. Alphonſius Hiſpanus dicit, coniuges ſanctitatē Spiritus quidem poſſe habere, ſed ad ſolos cœlibes pertinere ſāctitatē carnis & ſpiritus. 1. Cor. 7. Hinc loca de inquinamētis & operibus carnis accōmodantur ab iſtis ad coniugium. Sed Pauli præceptū generale eſt, mūdemus nos ab omni inquinamēto carnis & ſpiritus, 2. Cor. 7. & 1. Cor. 6. omnibus redemptis dicit: Corpus veſtrum eſt templum Spiritus habitãtis in vobis, glorificate igitur Deū in corpore & in ſpiritu veſtro. Et ne Origenes quidē *Origenes.* audet ſolis virginibus generalem illam ſententiam accommodare, Rom. 12. Exhibete corpora veſtra hoſtiam ſanctam Deo placentem. Nam & coniugalis thorus eſt ἀμίαντος ſine inquinamēto. Ebr. 13. & in ipſo cōiugio eſt ſanctificatio. 1. Tim. 2. Quòd verò differentia quędam ſit inter mundiciem coniugalem & virginalem, ſuprà explicatum eſt.

VI. 1. Cor. 7. Bonum eſt, ſi ſic permanſerint, &c. Qui non elocat, meliùs facit. Item, Beatior erit ſi ſic permanſerit, &c.

Bonum eo loco nō opponi malo culpę ſeu peccato, ipſo Paulo interprete manifeſtum eſt. Dicit enim, qui matrimonium contrahit, nō peccat, imò benè facit. Sed quòd Apoſtoli, Matt. 19. dicūt συμφέρει, expedit, hoc Paulus bonum vocat, & in eodē capite ipſe explicat per συμφέρον, cōducibile. Et addit ad quid ſit conducibile. Sicut igitur Ierem. 16. propter imminens bellū, exitiū & captiuitatē, Deus dicit, ne ducas vxorē, nec generes liberos, nō quòd peccatū ſit, ſed quia calamitoſis illis tēporibus nō erat cōmodum. Ita Paulus dicit: Bonū eſt propter præſentem neceſſitatē. Et ſuprà dictū eſt, quo modo & quo reſpectu ſit beatius & meliùs in cœlibatu manere. Et quòd vocabulo (beatius) non intelligat meritū ęternæ beatitudinis inde manifeſtū eſt, nā & Chriſtus, propter calamitates belli Iudaici, & deſtructionis Ieroſolymitanę: ita loquitur, Matth. 24. Væ pręgnãtibus & lactãtib. in illa die. Et Luc. 23. Beatæ ſteriles, & ventres qui non genuerunt, ac vbera quæ nō lactauerunt. Feliciores enim ſunt in publicis calamitatibus, qui ſuū tãtum calicem bibont, & non ſimul etiam coniugū & liberorū miſeriis excruciantur. Paulus igitur vtrumque dicit, meliùs eſt nubere, & meliùs facit non elocãs. Item volo omnes manere, vt ego, & volo iuniores viduas nubere. Hęc nō ſunt contradictoria, ex quadam inconſtantia & leuitate, ſed eſt pro diuerſitate donorū in illis, quibus conſulendum eſt, pia & prudens cōſiliorū moderatio, quibus verò melius ſit nubere, & quibus melius ſit nō nubere, & propter quos fines cœlibatum pronunciet meliorem & beatiorem, non reliquit noſtris cōiecturis, ſed ipſe diſerte explicat, ſicut ſuprà prolixe declaratum eſt.

Auguſtinus. Huc pertinet etiam Auguſtini dictum de bono coniugali, cap. 8. Coniugium non in comparatione fornicationis bonum eſt, alioqui duo mala eſſēt quorum alterum peius ſit, aut bonum erit, & fornicatio, quia peius eſt adulterium, aut bonum erit adulterium, quia peior eſt inceſtus. Non ergo duo mala ſunt, connubium & fornicatio, quorum alterum eſt peius: Sed duo bona ſunt, connubium & continentia, quorum alterum eſt melius.

VII. Matt. 19. Sunt Eunuchi, qui ſe caſtrauerūt propter regnum cœlorum. Hic ſerio triumphant, cœlibatum eſſe meritum regni cœlorum, hoc eſt, vitæ ęternę, ſed cùm appellatio regni cœlorū accipiatur nō in vna ſignificatione in Scriptura, ſed aliquando accipiatur pro regno Dei in futuro ſeculo, aliquãdo verò pro Eccleſia in hac vita, quã Deus Spiritu ſancto gubernat, & ad hoc vtitur miniſterio verbi & exercitiis pietatis, Matthęi 13. & 22. Cùmq; Scriptura non ſit priuatæ interpretationis. 2. Pet. 1. nemo vel poteſt, vel debet certior interpres eſſe illius ſententiæ Chriſti, quàm Paulus, qui materiam illam ex profeſſo tractat. Is autem conſtanter docet, vitam ętetnā eſſe donum Dei, quam ſolus Chriſtus ſanguine ſuo nobis acquiſierit, quodq; illã in promiſſione fide accipiamus: cœlibatū verò docet eſſe expeditiorē, in illis, qui donū continentiæ habent, non ad Epicuræas delitias, ſed ad onera miniſterij, & ad exercitia pietatis, hoc eſt, ad regnum cœlorū, ſicut in præcedentibus declaratū eſt. Habemus igitur Apoſtolicam interpretationem verborū Chriſti, quid ſit ſe caſtrare propter regnum cœlorum. *Acquiuocatio dicti regnū cœlorum.*

VIII. Eſaiæ 56. Non dicat Eunuchus, Ego lignū aridum. Quia hæc dicit Dominus Eunuchis, Qui elegerint quę ego volui, & tenuerint fœdus meū, dabo eis in domo mea & in muris meis locū, & nomē melius à filiis & filiabus, nomē ſempiternū dabo eis, quod nō peribit. Reſpōdeo: Senſus Prophetæ ex cōtextu manifeſtus eſt. Dixerat de ſalute & iuſtitia per Chriſtum afferenda, & adiunxerat illud epiphonema: Beatus vir, qui apprehendet iſtud. Quia vero conſcientiæ facile perturbãtur diſputationibus de electione & particularitate, pręſertim, quia in veteri teſtamēto macerie quadã Deus Gētes ſepararat à populo ſuo, & Eunuchi habebãtur quaſi excluſi à benedictione Dei, Deut. 7. Non erit infœcūdus inter vos. Et Deu. 23. Eunuchi prohibebantur intrare Eccleſiã Dei. Tradit igitur Propheta, conſolationē nominatim pro aduenis & Eunuchis, ne arbitrentur, ſe à iuſtitia & ſalute Chriſti excluſos, propterea, quia vel ex Ethnicis parentibus nati, vel quia externa ſeu corporali benedictione Dei, deſtituti ſūt, quia hęc dicit Dominus Eunuchis: ſi fœdus meū tenuerint, habebūt melius nomē pręIſraelitis carnalibus, qui fœdus meū non ſeruāt, licet propter natiuitatē, externā ſpeciē & profeſſionē videantur magnam prærogatiuā habere, quod ſint filij & populus Dei. Item, præ illis, quę externa benedictione, ſiue ſeminis, ſiue alia affluūt, & interim fœdus Deī nō tenēt, & quę ipſe vult nō eligūt. Eſt enim antitheſis inter illos, qui titulum populi Dei, & domus Domini ſibi arrogant, & inter illos, qui externa ſpecie titulum illū non habēt, & tamē ſicut Propheta inquit: Cupiūt Domino adhærere, Ego verò iubeo, inquit, eos propterea nō deſperare. Si enim fœdus meū tenuerint, dabo eis in domo mea nomen melius & ſempiternum, præ filiis & filiabus, fœdus meū non tenentibus. Et idē eſt, quòd Chriſtus dicit, Matthæi 8. Multi venient ab Oriente & Occidente & accumbent cum Abraham in regno cœlorum, filij verò regni eiicientur foràs. Poſſunt enim aduenæ in Eſaia intelligi proſelyti, *De Eunuchis Eſaiæ.*

quia adhærebãt Domino, ſicut textus inquit: Eunuchi verò Gentes. Sicut enim hoc loco dicit eſſe lignum aridum: ita eadem metaphora prolixè deſcribit gentium vocationem, cap. 54. Iubila ſterilis quæ non parturis, deſolata, confuſa, &c. plures enim erunt, niſi eius, quàm maritatæ, &c.

Hæc doctrina præbet pulcherrimam, & maximè neceſſariam conſolationẽ, quę nõ eſt deprauanda figmento ſupererogationis. Disertè enim dicit, nec Ethniciſmum, nec Eunuchatum, per ſe eſſe meritũ nominis ſempiterni, ſed ſi in illo contempto, abiecto & quaſi maledicto (ſicut tunc habebatur) ſtatu, tenuerint fœdus Domini, & elegerint quæ Deus vult, &c. dabo eis nomen ſempiternũ. Sicut igitur manifeſtũ eſt, quòd cõditio aduenatũ non eſt meritum vitę æternæ, ita nec cœlibatus. Vtroſq; enim coniungit Propheta, aduenas & Eunuchos. Auguſtinus nomen ſempiternũ ita intelligit, Sicut donũ virginitatis præſtantius eſt cõiugio, ita etiã præmia in vita æterna, futura differentia, ipſam verò vitam æternam expreſſe dicit gratis dari propter Chriſtũ, ſicut antea locum Auguſtini annotauimus. Hæc interpretatio, licet non reddat illam dulciſſimam conſolationem, quam Propheta illo loco tradit: tamen Pontificio cœlibatui nihil patrocinatur de merito vitæ æternæ per cœlibatum.

Virgines in Apocalypſi.

IX. Apocal. 14. Cantent quaſi canticum nouum, quod nemo poterat diſcere, ij ſunt, qui cũ mulieribus non ſunt coinquinati: Virgines enim ſunt, ij ſequũtur agnum quocunq; ierit, ſine macula enim ſunt ante thronum Dei. Reſpondeo: Si hanc ſentẽtiam ita voluerint interpretari, vt antitheſis ſit, cõiugium eſſe coinquinationem cum mulieribus, & propter conſuetudinem coniugalem inuri piis cõiugibus maculã ante thronũ Dei: Non tantùm falſum, ſed & cõtumelioſum erit aduerſus inſtitutionem Dei, ſicut ſupra, cũ de caſtitate & ſanctimonia coniugij tractaremus, ex Scriptura oſtẽdimus: Neque hoc poteſt dici, ſolos cœlibes ſignaculũ patris cœleſtis in fronte gerere. Eſt enim ſignaculum cõmune, Apoca. 7. Nec ſoli cœlibes, ſed omnes empti ſumus precio 1. Cor. 6. & 7. Ita reliqua quæ Apoc. 14. Virginibus illis tribuuntur, pertinent ad omnes fideles, vt quòd facti ſumus primitię Deo, Iacobi 1. quòd ſumus immaculati ante Deum, Epheſ. 1. & 5. Col. 1 & in omnium eorum ore, quibus peccata tecta ſunt, non eſt dolus, Pſal. 32. & omnes oues Chriſti ſequuntur paſtorem, Ioan. 10. Nouum etiam cãticum omnes fideles cantant in nouo teſtamento, Pſal. 40. & 96. Eſaię 42. Apocal. 5. Non ergo de ſolo cœlibatu contra coniugium, ſed de omnibus fidelibus contra infideles, intelligẽda eſt illa ſententia in Apocal. Quòd verò virgines caſtas vocat, metaphorica deſcriptio eſt Eccleſiæ credentium, in tota Scriptura viitatiſſima, vt Matth. 25. Regnum cœlorum comparatur virginibus, & Pſ. 44. adducentur Regi virgines. Et in Prophetis crebra eſt illa metaphora, quòd Eccleſia vocatur virgo filia Sion. Eſaiæ 37. & 47. Virgo Iſrael, Amos 5. Ier. 18. & 31. Virgo filia Iuda, Tren. 1. Et ratio metaphoræ eſt, quòd fideles in cõſcientia nõ ſunt maculati, vel falſa doctrina, vel impiis cultibus, vel peccatis cõſcientiam inquinantibus, ſed fides eſt ſana, cultus ſinceri, obedientia vera, ſtolæ lotæ ſanguine Chriſti, hinc Paulus de tota Eccleſia Corinthiorum, inter quos erant cõiugati & cœlibes, imò qui ex ſcortationib. & adulteriis, 1. Cor. 6. conuerſi erant, dicit: Deſpondi vos virginem caſtam exhibere Chriſto,

Virgines caſtas Scriptura ſæpè metaphoricè vocat credentes.

Ratio huius metaphora.

2. Cor. 11. Et ex oppoſito, idololatria, falſa doctrina, auerſio à Deo, vocatur ſcortatio, adulterium, coinquinatio cum meretricibus, non tantum in veteri teſtamẽto verumetiã in nouo. Chriſtus enim Phariſæos vocat generationem adulterã. Et in illo ipſo capite Apoc. coinquinatio cum mulieribus, disertè exponitur de ſcortatione cũ meretrice Babylonica. Ex manifeſtis igitur circõſtantiis textus, ex perpetua Scripturę phraſi, & ex analogia fidei, certum & euidẽs eſt, locum illum, Apoc. 14. propriè nõ loqui de cœlibatu carnali, ſed de virginitate ſpirituali, quę cõmunis eſt omnibus credentibus, coniugibus, virginibus & viduis. Cum Auguſtino verò, qui ad prętogatiuam doni virginitatis, locum illum in Apoc. modeſte tamen, referre conatur, quia illud facit ſine contumelia coniugij, nec fabricat inde meritum vitæ æternæ, non contendemus, modò vera ſententia loci illius inde non euertatur.

Idololatriam Scriptura fornicationẽ vocat.

X. Syrach. 26. Omnis ponderatio non eſt digna continentis animæ. Hoc dictum Monachi accõmodant ad ſuas lances, quibus imponũtur ſatisfactiones pro peccatis, & inter illas pręcipuum momentum tribuunt ſuo cœlibatui. Sed Syrach illam opinionem non tantum non ſtabilit, ſed in illo loco, ne quidem de cœlibatu loquitur, ſed de coniugio, inſpiciatur tantũ locus, præcedit enim: Gratiã mulieris delectabit virum ſuũ, & animam talis mulieris vocat πεπαιδευμένην & ἐγκρατῆ, eruditam ſeu bene inſtitutam & temperantem. Ἐγκράτεια enim, quæ continentia exponitur, etiam Epiſcopo vnius vxoris viro, qui liberos habet, tribuitur, Tit. 1. Dicit igitur Syracides, nullam commutationem, nullam ponderationem æqualẽ & correſpondentem poſſe inueniri animę talis moderatę & temperantis vxoris. Et hinc videt Lector, quàm anxie & nullo iudicio monachi vndiq; conquirant cœlibatus ſui encomia, ad rem prorſus nihil faciẽtia. Hęc ſunt præcipua Pontificiorum argumenta, quæ ex Scripturę ſententiis malè detortis cõſuunt. Et ſi qua alia habent, ea partim in præcedentibus ſunt explicata, partim in ſequentibus repetenda erunt.

CAPVT IIII.

DE DONO CONTINENTIAE SIVE *de perſonis ad cœlibatum idoneis.*

MAgna ſanè eſt veri cœlibatus commoditas & felicitas, non tamen omnibus, qui Deo placere & ſaluari cupiunt, ſub præcepto propoſitus eſt. Imò Paulus disertè dicit, ſe ne de illis quidem, qui dono continentiæ præditi ſunt, præceptum Domini habere: atque ideo non audet dicere ipſos peccare, ſi matrimonium contrahant. Tanta eſt Apoſtoli modeſtia in illis, de quibus non extat expreſſum mandatum Dei. Nec verò etiam coniugium indifferenter omnibus ſub diſcrimine ęternæ ſalutis præcipitur. It apparet apud Corinthios diuerſas fuiſſe diſputationes, quibuſdam prætextu veteris teſtamenti, cœlibatum quaſi infamem & inutilem prorſus reiicientibus, & coniugij vinculum indifferenter omnibus iniicere conantibus: Quibuſdam verò vitam cœlibem ita admirantibus, vt ad eam omnes adigere, coniugia religionis gratia diſſoluere, & eos qui matrimonium contraherent, peccare contenderent. Paulus verò reſponſionem ſuam ad illas quæſtiones ita moderatur, vt oſtendat, vtrumque genus vitæ, & coniugalis & cœlibis, ſanctum eſſe, & Deo placere.

Corinthiorum diſputationes, de virginitate & cõiugio.

Paulus de nõ habentibus donũ continentiæ.

cere. Non autem indifferenter quibuſuis, vel coniugiū, vel cœlibatū conuenire. Eſſe enim quoſdā, qui vrantur & continere nō poſſint, illis dicit præceptū eſſe, vt vitādæ fornicationis cauſa matrimoniū contrahant, & conſuetudine coniugali vrantur, ne propter incontinentiam à Satana tententur. Deinde dicit quoſdam eſſe, qui incendiis libidinis & flammis incontinentiæ non ita vrantur, ſed poſſint continere. Illis, ſi iam alligati ſint coniugio, dicit: Noli quærere ſolutionem. Item, Non fraudes alterum, non enim poteſtatē iam habes tui corporis, ſed coniunx coniugi debitā beneuolentiā reddere tenetur. Si verò liberi & ſoluti adhuc ſint, & poſſint continere, dicit, ſe præceptū Domini non habere, vt tales vel coniugiū quærant, vel cœlibes maneant. Faciat igitur, inquit, quod vult: Si coniugium inierit, non peccat. Sed quia tribulationem carnis tales habebunt, & per coniugij onera ſæpe ab exercitiis pietatis auocantur, dicit iuxta ſuam ſententiam, tales, qui donum continentiæ habent, melius facere, ſi cœlibes manſerint, propter illas vtilitates cœlibatus, quas ſuprà ex Paulo recenſuimus. Hanc eſſe ſeriem & ſententiam Paulinæ reſponſionis, ex contextu manifeſtum eſt.

Paul. dat virginitatis donum his habentibus, qui coniugati ſunt.

De continentibus, ſeu ſolutis.

Et ex hoc fundamento pendet explicatio quæſtionis de perſonis ad cœlibatum idoneis, neq; enim ita in medio Deus poſuit coniugium & cœlibatū, vt vnuſquiſq; liberam habeat electionē ad vtrumuis. Qui enim vel natura ſunt ad coniugium inhabiles, vel ab hominibus caſtrati ſunt, illi matrimonium eligere non debent, Matt. 19. Et qui vruntur nec continere poſſunt, non debent cœlibatum eligere: ſed ſi non continent, contrahant matrimonium. Qui verò donum continentiæ habent, illi etiamſi coniugiū elegerint, non peccant, rectius tamen & melius faciunt, ſi cœlibatū elegerint. Certiſſimum igitur eſt, non omnes eſſe ad cœlibatum idoneos, nec promiſcuè omnes eſſe ad cœlibatū inuitandos, imò nemo etiamſi idoneus ſit, ad eum ſit cogendus. Et tamen eſſe quoſdā ad cœlibatū idoneos manifeſtè conſtat, Matt. 19. & 1. Corint. 7 Nec illos tantùm, qui vel natura, vel ab hominib. facti ſunt Eunuchi: verùm etiam alios quoſda, qui cùm ad coniugium natura non eſſent inhabiles, tamen ſeipſos caſtrauerunt, hoc eſt, à coniugio abſtinuerunt & cœlibatum elegerunt, vt ad negotia regni cœlorū eſſent expeditiores. Non autem naturalem eſſe illam veræ continentiæ facultatem, Chriſtus eo ipſo oſtēdit, quòd eos qui natura ſunt Eunuchi, diſtinguit ab illis, quibus datum eſt, vt ſe caſtrent propter regnum cœlorum, quod Paulus manifeſtius explicat, cùm inquit: Vnumquemque habere proprium donum ex Deo. Quia enim continentia, non eſt tantùm abſtinere à coniugio, & interea ſcortationi, adulteriis & aliis pollutionibus indulgere, vel mentem ſordibus libidinum inquinatam gerere, ſed eſt ſanctitas corporis & ſpiritus, ſicut Paulus eam definit. Quid enim prodeſt integra caro mente corrupta, inquit Auguſtinus. Meritò itaque continentia non naturale, ſed donum, quod ex Deo ſit, ſicut Paulus loquitur, cenſetur.

Pugnantia ſunt continentia.

Continentia vera quid. Auguſtinus.

Status verò controuerſiæ in eo conſiſtit, quòd Pontificij contendunt, ſicut reliqua dona ſpiritualia non ſunt naturalia, ſed diuinitùs dantur, illis autem dantur, qui petunt, Iacobi 1. Omne datum bonum, & donum perfectum è ſupernis eſt, deſcendens à patre luminum. Qui igitur indiget ſapientia poſtulet à Deo, qui dat omnibus affluēter. Ita cenſent continentiā tale donum eſſe, quod Deus nemini petenti & quærenti velit denegare. Quòd verò pauci donum illud habeant, inde fieri, quod nec oratione, nec ſtudio, nec lucta contra carnem illud petant & quærant. Et ſicut de incredulis Chriſtus dicit: Sermo meus οὐ χωρεῖ non habet locum in vobis, ita exiſtimant eodem verbo ipſum vti de cœlibatu, Matthæi cap. 19. Non omnes capiunt verbū hoc, quia ſcilicet donū illud nō omnes velint quærere & capere. Et huic perſuaſioni ſuperſtruūt vota cœlibatus, & id genus alia. Hoc etiā vult Canon Tridentinus, quando anathema dicit illis, qui docent, omnes poſſe contrahere matrimonium, qui non ſentiunt ſe caſtitatis (etiāſi eam vouerint) donū habere, cùm Deus id rectè petentib. non deneget, nec patiatur nós ſuprà id quod poſſum' tentari.

Status huius quæſtionis. Pontificiorum dogmata de dono continentiæ.

Interponat autem Scriptura ſuam ſententiam, an hæc ita ſe habeant. Et res plana erit, ſi exigatur ad normam huius diſtinctionis, quæ manifeſta & certa eſt. Quædā enim dona Dei ſunt cōmmunia ſeu generalia, quæ ſcilicet omnib. piis neceſſaria ſunt, & de illis loquuntur promiſſiones: Quicquid petieritis, dabitur vobis, &c. Alia verò ſunt dona peculiaria ſeu priuata, de quibus nō extat promiſſio, quòd Deus ita velit omnibus & ſingulis credentibus dare, v. Rom. 12. Habentes dona iuxta gratiam nobis datam differentia. Et 1. Corint. 12. diuiſiones ſunt donorum: Alij datur donum ſanationum, alij donum miraculorum, alij prophetia, alij donum linguarum, &c. Hæc omnia efficit vnus atq; idem Spiritus, diuidens peculiariter ſiue priuatim, vnicuique propria dona ſicut vult. Hæc diſtinctio donorum certa & manifeſta eſt. Videamus iam an Scriptura donum continentiæ ponat inter dona generalia, an verò inter dona peculiaria. Certum autem eſt, donum continentiæ non eſſe omnibus neceſſarium. De virginibus enim præceptum Domini non habeo. Item, ſi nupſerit virgo nō peccat. Et qui non continent, in matrimonio ſaluantur, ſi manſerint in fide, &c. Et non eſſe generale donum, Chriſtus oſtendit, cùm inquit: Non omnes capiūt verbum hoc, ſed quibus datum eſt. Qui poteſt capere, capiat. Et ne quis exiſtimet Chriſtum, vel ad infideles, vel ad remiſſiores Chriſtianos reſpicere, ad ipſos Apoſtolos hæc loquitur, & quidem tunc, cùm ſignificarent ſibi magis probari cœlibatum. Dicunt enim, ſi ita eſt cauſa hominis cum vxore, non expedit matrimonium contrahere. Chriſtus verò ipſis Apoſtolis, hoc modo admirantibus cœlibatum reſpondet: Non omnes capaces ſunt huius dicti, ſed quibus datum eſt. Ne verò ita intelligatur, ſicut inter credentes & infideles Chriſtus diſtinguit, Matthæi 13. Vobis datum eſt noſſe myſteria regni Dei, cæteris verò in parabolis, vt videntes non videant, &c. Paulus diſertè, quando cum fidelibus & ſanctificatis agit de cœlibatu, ita loquitur: Vnuſquiſque proprium donum habet ex Deo, alius quidem ſic, alius verò ſic. Et eadem prorſus phraſi, qua 1. Corinth. 12. dona priuata ſeu peculiaria deſcribit, etiam hoc loco de cœlibatu vtitur: Sicut vnicuique diuiſit Dominus, ſicut vnumquemque vocauit Deus, ita ambulet. Sicut igitur non promiſcuè omnes credentes habent, & etiamſi velint & petant, non poſſunt omnes habere donum miraculorum, ſanationum, linguarum, prophetiæ, &c. imò cùm Deus decreuerit talia peculiaria & priuata dona, non indifferenter omnibus & ſingulis credentibus conferre, fides non re-

Refutatio à ſcriptura per diſtinctionē donorum Dei.

Dona Dei omnib. piis communia & neceſſaria.

Dona Dei ſpecialia.

Accommodatio rei ad quæſtionem.

Specialia Dei dona nequeunt ab omnibus promiſſiue peti.

ctè poteſt illud petere, cuius mandato & promiſſione deſtituitur. Io hoc igitur genere donorum, pij non debent temeraria præſumptione & affectatione, Deo quaſi præſcribere, quibus donis velint ab ipſo ornari, ſed quiſque ſuum donum quod babet debet agnoſcere, & diligenter excolere, vt talentum ſuum à Domino ſibi concreditum, rectè, fideliter, & vtiliter collocet.

Cœlibatus eſt donum Dei ſpeciale.

Eodem prorſus modo Scriptura de cœlibatu etiā loquitur. Quando enim recenſet commoda & vtilitates cœlibatns, addit: Nō omnes ſunt capaces, ſed illi tantùm quibus datū eſt, qui ſcilicet propriū, peculiare ſeu priuatū illud donū habēt ex Deo. Quid verò ſi reliqui etiam, qui donum illud continentiæ non habent, peterent, quærerent, vellent, annitenrentur, nonne Deus etiā ipſis donum illud daturus eſſet? Hic certè Scriptura, nec mandatū tradit, nec promiſſionem addit. Sed Paulus dicit: Vellem quidem omnes ita eſſe: Non autē hortatur, vt omnes hoc affectent, nec omnibus banc facultatem promittit, ſed vnuſquiſque, inquit, proprium donū habet ex Deo, vnus quidē ſic, alius verò ſic. Et addit, Deum ita diſtribuiſſe vocationes, quòd quoſdam ſibi velit ſeruire io coniugio, quoſdā verò in cœlibatu. Et ſingulis donis, ad vocationē ſuam, ſiue in cōiugio, ſiue in cœlibatu, neceſſariis à Deo inſtrui. Monet igitur Paulus, ne Deo præſcribamus, ſed vnuſquiſq; dona ſua, quæ ex Deo habet, cōſideret, & tale genus vitæ, ſiue coniugalis, ſiue cœlibis deligat, in quo pro ratione donorū ſuorū poſſit bona conſcientia Deo ſeruire, & Domino adhærere. Et in delectu illo, expreſsè iubet accurata & matura deliberatione cōſiderare & expendere, an donum continentiæ ex Deo habeat, vel non habeat, is, de cuius cœlibatu vel cōiugio quæſtio eſt. Si quis ſtat, inquit, firmus in corde, non habens neceſſitatem, poteſtatem aotem habens ſuæ voluntatis, &c.

Non omnes fideles cœlibatui ſunt idonei.

Certum igitur & manifeſtū eſt, ex verbis Chriſti, & ex Pauli explicatione: Nō omnes credentes habere donum continentiæ, quò ad cœlibatū idonei eſſe poſſint. Et qui non cōtinēt, ſed vruntur, illos certè Paulus non vult cœlibatū amplecti, eò, quòd multas & magnas commoditates id vitę genus habeat. Non enim hęc de cœlibatu, inquit, ideò dico, vt laqueum vobis iniiciam. Nec illis, qui donū hoc non habent, proponit mandatum, conſilium ſeu exhortationē, vt per caſtigationes corporis & orationem, ſe idoneos reddant ad cœlibatum, multò minus addit promiſſionē, Deum illis, qui donum continentiæ non habent, illud dare velle, ſi modò velint, conentur & cœlibatum accipere annitantur, ſed dicit: Qui ſe non continent, contrahant matrimonium. Meliùs enim eſt nubere quàm vri. Et propter fornicationem vitandam, quiſque habeat coniugem. Ac rationem addit: Ne vos tentet Satanas, propter incontinentiam veſtram.

Nota eſt Hieronymi querela in Epiſtola ad Euſtachiū, cùm ſe diu maceraſſet in eremo, vt membra ſqualido cœoo horrerent, ora ieiuniis pallerent, & ipſe vix oſſibus hæreret, ſola tamen, inquit, libidinum incendia bulliebant. Item, cùm in eremo Solis ardoribus inter feras & ſcorpiones repletus amaritudine ſederet, ſæpe tamen Romanis ſe delitiis intereſſe putabat.

Examen Canonis Trident. iuxta Pauli ſententiam.

Et iuxta hanc normam inſtituatur iam examen, Paulus dicit. Satanam illis, qui donum continentiæ nō habent, inſidiari ſuis tentationibus, propter incontinentiā. Quid verò ipſos iubet facere, ne in tētationē inferātur? Vtantur, inquit, remedio cōiugij diuinitùs ad hoc inſtituto & cōceſſo. Et in ea vocatione cōiugij affirmat pios nō minùs manere apud Dominū quàm in cœlibatu. Trident. verò Canon dicit, eos qui donū continentię nō habent, ſed tentantur propter incontinentiā, modò voueant cœlibatum, non debere remedio matrimonij diuinitùs inſtituto & cōceſſo vti, ſed ſperare debere, Deū nō permiſſurū nos ſupra id, quod poſſimus, tētari. At qui remedia diuinitùs ordinata negligit & abijcit, & ſine mādato ac certa promiſſione, extra donū & vocationē ſuam, fiducia diuini auxilij aliquid priuata ſua pręſumptione affectat & ſuſcipit, is tentat Deum. Ita ergo tales cœlibes, qui donū noo habēt, primò, à Satana tentantur, & deinde ipſi viciſſim Deum tentant. Non itaq; mirum eſt, ſi in nefandas turpitudines, & in æternū exitium, præcipites ruant. Sed Deus, inquit Canō, rectè petentibus nihil denegat. Benè verò eſt, quod addunt (Rectè petentibus) Nemo verò rectè poteſt petere, ſine mādato & promeſſione Dei. Vbi verò habes mandatū Dei? vbi promiſſionē? ſi donū cōtinentiæ tibi nō ſit datum, & ſi tentaris propter incontinentiā, vt matrimonium abiures, & interea petas tibi dari donum continentiæ? Imò directè pugnas contra ordinationem Dei, quæ illos, qui non continent, ſed vruntur, & à Satana propter incontinentiā tentantur, iubet vti matrimonio, tanquam remedio diuinitus inſtituto, ad vitandas vſtiones & fornicationes.

De eo, Deū rectè petentibus nihil denegare.

Vetuſta opinionis, cœlibatum eſſe poſſibilem omnibus.

Et dignum eſt obſeruatione, quòd præſumptio de generali poſſibilitate cœlibatus ipſis Apoſtolorum tēporibus exorta, & ab ipſis etiam Apoſtolis manifeſta experiētia refutata fuerit. Paulus enim, 1. Tim. 5. recitat exemplum iuniorū viduarum, quæ cùm donū continentiæ oon haberēt, & nihilominus genus vitę cœlibis amplexæ fuerant, abſq; dubio illa perſuaſione, quòd & vellent & poſſent cœlibatū ſeruare, tentationes Sanatæ nō euaſerint, ſed cōuerſæ fuerint retrò poſt Satanam. Et Paulus hac experientia edoctus, nō dicit: Volo iuniores viduas conari, anniti, carnē caſtigare, luctari cōtra tentationes, & orare: Ita omnibus poſſibilis erit cœlibatus, ſed dicit: Volo iuniores viduas nubere, & rationē addit: Ne detur occaſio aduerſario. Itē, ne conuertantur retrò poſt Satanam, à quo ſcilicet, ſi donum continentię non babeot, tentātur, propter incontinentiam. Si itaque ſemel conſtituerimus, non noſtræ rationis concinnas ſpeculationes, vel hominū traditiones, ſed expreſſam Spiritus ſancti ſententiam, in illis locis vbi ex profeſſo materiam hanc tractat ſequi, nullum ampliùs dubium eſſe debet, quàm quod donū continentiæ non ſit commune omnib. fidelibus, quodq; illis, qui non cōtinent ſed vruntur, remediū coniugij propoſitū ſit.

De iis qui donum cōtinentiæ habent.

Sed tamen & boc certum eſt, aliquos poſſe ſe caſtrare propter regnum cœlorum, ſed quibus datum eſt, hoc eſt, qui proprium illud donum ex Deo habent, Matthæ. 19. 1. Corinth. 7. Cùm igitur donum illud quidam habeant, quidam non habeant, quæſtio eſt complectens totam hanc diſputationem, qui illi ſunt, qui habeant, & qui non habeant, ſeo quod ſit κριτήριον iuxta quod examinari, inquiri, deprehendi & ſtatui poſſit, an quis donum illud habeat, vel non. Hoc enim eſt, quod Paulus dicit: Iudicandum eſſe an habeas neceſſitatem, an verò poteſtatem propriæ voluntatis. Et quia Tridentinus Canon videtur noſtros perſtringere, quaſi ex ſenſu donum continentiæ metiantur, cùm

inquit,

Digitized by Google

inquit, qui non ſentiunt ſe donum caſtitatis habere, &c. explicabimus hanc quęſtionem eò diligentius. Norma igitur eius examinis ſeu inquiſitionis traditur, Matt.19. 1.Cor.7. Quia enim Chriſtus tria genera Eunuchorum ponit, donũ ergo continẽtiæ non in illis tantùm eſt, qui vel corpore ad coniugiũ ſunt inhabiles, vel qui natura ita ſunt frigidi, vt nullã appetitionem vel inclinationem ad venerem ſentiãt. Sed ſicut in reliquis donis diuinis, quia caro concupiſcit aduerſus Spiritũ, ſtudio, conatu, lucta aduerſus carnem & oratione dona ſunt exuſcitanda, excolenda & cõſeruanda. Idem etiã in dono continentiæ faciendũ eſt. Qui enim negligentia ita torpet, vt nulla diligentia conetur & ſtudeat continentiã colere, nulla lucta concupiſcentiæ reſiſtat, vt eam reprimat, corpus, temperantia, & honeſtarum occupationum exercitiis, non ſubigat, nec caneat & vitet occaſiones prouocãtes libidinẽ, ideò vt ne quidem petat gratiã & auxilium Dei ad continentiam, ſed delitijs ſe dedat, crapula ſeu ſaturitate ventrem diſtendat, ociũ ſectetur, & incentiua (vt dici ſolet) libidinis aucupetur, is donum continentiæ nõ accipiet, & etiamſi ipſi datũ ſit, non exuſcitabit & excolet, ſed ſuffocabit potiùs & extinguet. Studio igitur, conato, lucta, abſtinentia & oratione opus eſt, vt rectè explores, an datum tibi ſit donum cœlibatus, vel an Deus illud tibi dare velit.

Vnde deprehendatur an quis continentia dono ſit præditus.

Et ad quam normam exigẽda ſit illa exploratio, hæc dicta Pauli oſtendunt: Propter vitanda ſtupra quiſque habeat coniugem. Ne vos tentet Satanas propter incontinentiam veſtrã. Melius eſt nubere quàm vri, vt ſit ſancta corpore & ſpiritu, vt adhæreatis Domino abſq; diſtractione. Significat autem πύρωσις, in tentationibus, impetum ſeu vehementiam affectuũ, qui non in ſuperficie tantùm pungũt, & leuiter excuti poſſunt, ſed qui quaſi incendio quodã cor penetrãt, adurunt & depopulantur. Ita Greci interpretes eo vocabulo vtũtur, Pſ.9. & 17. Et Paulus etiã ita loquitur, 2.Cor.11. Quis ſcandalizatur, & ego non vror. Hoc verò loco ſignificat flammas & incendia libidinis, quãdo cor æſtuat, & cæco rapitur igni. Rectè igitur Thomas dicit, non ſtatim vritur, qui calorẽ ſentit. Sed quãdo in vita cœlibe, titillationes concupiſcentiæ aculeis ſuis te pungunt, & æſtum aliquẽ ſentis, non ſtatim exclames te vri, ſed diligentia, conatu, lucta, temperantia & oratione fortiter repugnes, timorem Dei & amorẽ veræ pudicitiæ opponas, impuras cogitationes pręcidas, turpes motus reprimas, occaſiones, vires, & robur reſiſtẽdi à Domino tibi dari petas. Quod ſi hac diligẽtia flammæ libidinis poſſunt reprimi, repelli vel reſtingui, nondum laboras vſtione, de qua Paulus loquitur. Sed hoc ipſum eſt donum cõtinentiæ, quod ea diligentia in lucta à petentibus accipitur, exoſcitatur, excolitur & cõſeruatur. Si verò flammæ libidinis tam ſint ardentes, vt hac diligentia, vel reprimi, vel reſtingui, vel repelli non poſſint (iuxta dictum: Quoq; magis premitur, tantò magis ęſtuat ignis) ſed intro penetrẽt, voluntatem occupent, cor inflamment, cogitationes abripiant, & totũ corpus incendant, vt cor vel pleno aſſenſu, vel cæco & inquieto impetu libidinis, æſtuet & ardeat, tunc certum eſt, te non eſſe capacem dicti Chriſti, hoc eſt, non habere donũ continentiæ ex Deo. Et hoc eſt vſtio ſeu tentatio illa Satanæ per incontinentiam, quam Paulus remedio coniugij reſtinguendam eſſe docet, ne vel corpus fornicatione, vel Spiritus vſtione inquinetur. Periculum enim ſeu præcipitium potiùs in tali vſtione imminet, ne Satan naturã infirmam in fornicationẽ (ſub qua hoc loco omnis generis illegitimas commixtiones & pollutiones Paulus complectitur) coniiciat. Ac etiamſi corpus impollutum ſeruetur, tamen ſi cor ita, ſicut dictum eſt, vratur, non retinetur vera & pura definitio cœlibatus, quam Paulus conſtituit in ſanctitate corporis & ſpiritus. Et quòd interior illa vſtio, etiamſi non accedat externa pollutio, ſit coram Deo peccatum contra præceptum, Non mœchaberis, Chriſtus expreſſis verbis pronunciat, Matt.5. Ego dico vobis, quicunque aſpexerit mulierem ad concupiſcendum eam, iam adulterium commiſit in corde ſuo. Et vſtiones illæ quando adeò impotentes ſunt, ſicuti dictũ eſt, ipſam conſcientiam ſauciant, inuocationem turbant, exercitia pietatis interrumpunt, impediunt & maculant, vt homo nõ poſſit abſq; diſtractione adhærere Domino. Qui igitur tales ſunt, illi eo ipſo intelligunt, ſe non eſſe capaces cœlibatus, hoc eſt, ſe non habere donum continentiæ ex Deo. Et de illis intelligenda ſunt ea, quæ ſuprà diximus.

Vri ſeu πύρωσις.

Thomas.

In quibus ſit donum continentia.

In quibus non ſit.

Interior vſtio eſt peccatum contra ſextum præceptum.

Num verò illi non poſſunt Deo placere, & Domino adhærere, quia donum continentiæ non habent? Imò hoc ipſum Paulus agit: vt quiſq; pro ratione doni & vocationis ſuæ, tale genus vitæ ſibi deligat, in quo bona conſcientia poſſit Deo placere, & apud Dominum manere, &c. Non autẽ præſcribit, vt is, qui facta ea de qua diximus, exploratione vritur, pertinaciter eiurato coniugio quærat & affectet donum continentiæ. Nec conſulit, vt in vſtione maneat, ſed inquit: propter vitandam fornicationem, quiſq; habeat coniugem. Item, melius eſt nubere quàm vri. Et ne vos tentet Satanas propter incontinẽtiam veſtram. Affirmat coniugium eſſe proprium donum ac peculiarem vocationem ex Deo, in qua illi, qui in cœlibatu continere non valent, Deo bona conſcientia, in iuſtitia & ſanctitate ſeruire, ipſi placere, quæ eius ſunt curare, & ipſi dono & beneficio diuino, adhærere poſſint. Quòd verò illi, qui donum continentiæ habent, cœlibatum eligere poſſint, & tamen non peccent, etiamſi matrimoniũ contraxerint, in ſequenti capite explicabimus. Nunc tantùm hoc oſtendendũ fuit, non omnes eſſe ad cœlibatum idoneos, eo, quòd donum continentiæ non ſit commune, ſed peculiare, & quia norma rectè exploretur, an quis donum continentiæ habeat, an verò non.

Carentes continentia dono, Scriptura iubet contrahere matrimonium.

Et poſitis his fundamentis, quæ certa, firma & manifeſta ſunt, non difficilis erit explicatio eorum, quæ de generali poſſibilitate cœlibatus à Pontificiis opponi ſolent, vt ſpecioſè ita formatur argumentum: Propoſitum, vt Deo placeas, cures ea, quæ ſunt Domini, & abſque diſtractione Domino adhæreas, pium eſt, & ab omnibus ſuſcipiendum, ad quod etiam Deus gratiam ſuam nemini petenti denegat. Sed cœlibatui expreſſis verbis Paulus hoc tribuit. Ergo cœlibatus ab omnibus eſt ſuſcipiendus, & Deus donum illud nemini petenti denegabit. Et Monachi in ſuis Legendis multa fingunt miracula, quomodo tales miraculosè ab Angelis caſtrati, aliis virilia exuſta, & ſine ſenſu reddita, ex aliis ſenſus libidinis prorſus ſublatus, &c.

Sed reſponſio ex Pauli diſputatione vera & perſpicua ſumitur, in perſonis ſcilicet ad cœlibatum idoneis hæc locum habere. Neque enim ſoli cœlibes Deo placent, quaſi in pio coniugio, ne-

mo poſſit curare quę ſunt Dei,& Domino adhærere,ſicut hæc ſuprà ſunt explicata. Si verò excipiatur, quia meliùs & expeditiùs hæc in cœlibatu præſtari poſſunt,ideò ab omnibus cœlibatũ eligẽdum. Reſpondet cõtextus Paulinæ diſputationis: Deum vocationes ſuas ita diſtribuiſſe, quòd non omnes,ſed quoſdam ſibi velit in cœlibatu ſeruire, quoſdã verò nõ in cœlibatu,ſed in matrimonio.Et addit:vnuſquiſq; ꝓpriũ donũ habet ex Deo, vnus ſcilicet,vt in cœlibatu poſſit expeditiùs Deo ſeruire,hoc eſt,qui donũ continentiæ habet:alius verò, vt in pio coniugio rectiùs hoc præſtare poſſit, qui ſcilicet vritur & non continet.Et extra controuerſiã eſt Deum omniũ optimè noſſe, in quo vitæ genere quiſq; ipſi cõmodiſſimè ſeruire poſſit & debeat,& ad hoc gratiã & auxilium ſuũ nemini vult denegare. Quòd ſi donũ continentiæ non habeas, & tamen induas perſuaſionem,te in cœlibatu poſſe meliùs Deo ſeruire,atq; ideò petas tibi dari donum continentiæ à Deo,iam ſapientia Dei à filijs ſuis iuſtificatur,& idẽ eſt, ac ſi Abiathar exiſtimaret, ſe meliùs poſſe Deo ſeruire in functione militari,atque ideò petere à Deo ſibi dari dona Dauidis.Et Paulus non in genere omnibus dicit, quòd in cœlibatu expeditiùs poſſint Deo ſeruire, ſed de iis, qui donum continentiæ habent: de aliis verò dicit:Meliùs eſt nubere. Et poſt recitatas commoditates cœlibatus ſubiicit: Hæc ad vtilitatem veſtram dico, non vt laqueum iniiciam vobis. Ergo cœlibatus quibuſdam,qui ſcilicet donũ continentiæ non habent, non tantùm non confert ad hoc, vt indiuulsè Deo adhæreant,& expeditiùs ea,quæ Domini ſont curent, ſed laqueum potiùs iniicit, qoo irretiti à Deo abſtrahantur,& retrò poſt Satanam conuertantur,1. Timoth. 5. Paulus igitur finẽ monſtrat ab omnibus expetendum,vt ſcilicet Deo placeas,& indiuulsè Domino adhæreas. Illud verò vult exigi ad menſurã doni, quod qoiſque ex Deo habet, an ſcilicet in cœlibatu, an verò in coniugio hoc commodius & expeditiùs, pro ratione tui doni facere poſſis. Sed generalis aiunt promiſſio eſt: Quicquid petieritis Patrem in nomine meo, dabit vobis. Et Iacob.1.Qui indiget,petat à Deo, qui dat omnibus affluenter,&c.

De eo, Quicquid petieritis Patrem in nomine meo, dabit vobis.

Reſpondeo.1. Ioan. 5. additur limitatio: Si quid petierimus ſecundum voluntatem eius, audit nos. Diximus autem ſuprà de differentia donorũ,quòd quædã ſint generalia,omnibus fidelibus promiſſa: quędã verò ſint ſingularia ſeu peculiaria,dequibus Paulus dicit:Diſtribuit ea nõ indifferẽter omnibus fidelibus,ſed prout vult,vni ſic,alteri verò ſic.

Obiectionis.

Ita obiiciuntur & illæ ſententiæ.Phil 3. Omnia poſſum in eu,qui me confortat,Chriſto, Marc. 11. Omnia ſont poſſibilia credẽti.2 Cor.3.Non ſumus idonei ex nobis ipſis, ſed Deus nos idoneos facit. Philipp.2.Deus operatur in nobis velle & perficere.Sed reſponſio plana eſt. Quædam enim ſententiæ loquuntur de donis generalibus, quę omnibus fidelibus neceſſaria ſunt: quædam verò loquuntor de gratia & auxilio Dei in cuiuſq; vocatione.Neq; enim Paulus præſumit,ſe poſſe exercitum ducere, Rempoblicam adminiſtrare,&c. quando dicit:Omnia poſſum in Chriſto,Nec petit vt ad ea,quę extra vocationẽ ſuam ſunt, à Deo idoneus reddatur, quando inquit: Deus nos idoneos reddit. Sed de vocatione ſoa & de donis ad eam neceſſariis loquitur. De dono verò continentiæ, quòd Deus illud non velit generale eſſe, ſed quòd quoſdam non ad cœlibatum,ſed ad coniugiũ vocarit,ſuprà demonſtratum eſt. Ratio igitur diſſimilitudinis inter dona generalia ſeu vocationem communem,& inter dona ſingularia ſeu vocationem ſpecialem, monſtrat fontes explicationũ, vt quando dicunt. Reſiſtere Satanæ, vincere terrores mundi, mortificare actiones carnis,tempore perſecutionis vitã & fortunas in diſcrimen adducere, multò eſt difficilius, quàm à mulierculę cõplexo continere.Sed hæc licet naturę viribus impoſſibilia,per gratiã ſacta fuerunt poſſibilia,nõ viris tantùm,verùm etiã infirmis puellulis. Quidni igitur in continentia multò faciliùs illud fieret? Reſpondeo: Vocatio communis eſt omniũ piorũ, vt Diabolo,mũdo & carni reſiſtant,& in perſecutione Chriſtũ confiteantur. Et ad hęc Deus gratiã ſuam omnibus petentibus promiſit. Non autem cõmunis omnium piorum vocatio eſt ad cœlibatũ,ſed Deus vni vult gratiã ſeu donum ad cœlibatũ,alteri ad coniugium dare. Ita de tentationibus generalibus rectè dicitur: Sufficit tibi gratia mea. Sed de tentatione Satanæ per incontinentiam, Paulus dicit: Conuenite rurſus in vnũ,ne vos tentet Satan. Item,volo iuniores viduas nubere, nullam occaſionem dare aduerſario, iam enim quædam conuerſæ ſunt retrò poſt Satanam.

Quod verò dicunt alia eſſe remedia ad reprimẽdam incontinentiã,quàm ſolum coniugiũ, vt laborare,orare,corpus caſtigare,&c. Non igitur ſtatim eum,qui ſentit tentationes aliquas incontinentiæ, debere ad coniugiũ prouolare. Hoc in præcedẽtibus cùm de vſtione ageremus explicatũ eſt. Donũ enim continentię in illis,quib. datũ eſt, ea diligentia, de qua argumentũ loquitur exuſcitatur & excolitur. Reliquis verò, qui donũ illud ex Deo non habẽt,Paulus dicit: ſi nõ continent contrahãt matrimonium. Meliùs eſt enim nubere quàm vri,&c.

Frequentiſſima apud Auguſtinum,& alios eſt allegatio eius ſententiæ, quæ extat, Sapi. 8. Vt ſciui, quoniã aliter non poſſem eſſe continens,niſi Deus det,& hoc ipſum erat ſapiẽtiæ,ſcire cuius eſſet hoc donum. Adij Dominum, & deprecatus ſum ipſũ, &c. Et inde conantur probare, donum cœlibatus generaliter promiſſum eſſe omnibus petentibus. Sed profectò locus ille,ſi rectè inſpiciatur,non probat hoc. Manifeſtum enim eſt,authorẽ ibi loqui in perſona Salomonis,dicit enim: Tu elegiſti me Regem populo tuo,& dixiſti me ædificare Templum in monte ſancto tuo,&c. Et certè Salomon nõ fuit cœlebs,cumque prolixè deſcribatur oratio illa, de qua locus allegatus inquit: Adij Dominum, & deprecatus ſum illum, & dixi, &c. Prorſus nulla fit mentio cœlibatus,ſed ſapientiã petit ſibi dari. Ipſa igitur luce clarius eſt,locũ illum non loqui de cœlibatu. Hiſtoria enim Salomonis, in cuius perſona illa dicuntor, hoc nõ admittit. Sed inquis ponitur ibi vocabulum ἐγκρατὴς, quod continentiã ſignificat. Conſideretur autẽ totus contextus loci, quale enim donum intelligat,cuius author ſit Deus,non nobis diuinandum reliquit, ſed longa precatione exponit. Adij enim,inquit,Dominum,& deprecatus ſum ipſum,& dixi,&c. Nullum autem verbum de cœlibatu in tota illa precatione inuenitur: Sed cùm in præcedentibus dixiſset, ſe à puero amaſſe, & ſectatum ſuiſse ſapientiam, ſed intellexiſse, quòd non poſset eam conſequi, niſi ex dono Dei, ideò inquit, Adij Dominum, & deprecatus ſum ipſum, Da mihi ſapientiam, &c. Sicut igitur in communi lingua Gręca,vox ἐγκρατὴς,ſępè ita vſurpatur,

De dicto Sapientiæ 8.

Vox ἐγκρατὴς.

Sapientiæ 8. patur, quando aliquis compos alicuius rei fit, ſic hoc etiá in loco rectè accipi poteſt. Cùm viderem, me non poſse compotē fieri ſapientiæ, quá amabá, oraui igitur Dominum. Ita totus cōtextus optimè coheret. Ineptiſſimum autem eſset, ſi de cœlibatu proponeret, & poſtea in prolixa oratione aliud peteret, nulla prorſus mentione facta cœlibatus. Sed etiamſi in viſitata ſignificatione accipiatur, non extorquebitur inde, donum cœlibatus commune eſse omnibus petentibus. Nam vocabulum ἐγκρατής, tribuitur etiá coniugibus caſtis, qui liberos habēt, Tit.1. Et quia Salomon, Sap.8. loquitur, non ergo de perpetuo cœlibatu vocabulū ἐγκρατὴς ibi intelligendum eſt. Nam 3.Reg. 3. Coniugiū Salomonis ante orationem pro ſapientia, deſcribitur. Et conſideretur quomodo cum toto contextu ſententia illa cohæreat. Nam cap.7. dixit: Spiritum ſapientię eſse ſanctum & incoinquinatū, ἀμόλυντον. Et cap.8. inquit: Sapientia docet σωφροσύνην, temperantiam ſeu pudicitiam, quę etiam in coniugio eſt, 1.Tim.2. Et poſtea dicit: cum animam bonæ indolis nactus eſsem, dedi operam, vt corpus etiam eſset ἀμίαντον, impollutum, quia ſcilicet ſapientiæ, cuius Spiritus impollutus eſt, cupiebam particeps fieri. Sed vidi eſse donum Dei, corpus impollutū ſeruare, ideò oraui Dominū. Quomodo verò Salomon corpus ſuum impollutū ſeruauerit, hiſtoria ipſius oſtēdit, in adoleſcentia ſiquidem illegitimas commixtiones vitauit, & poſteà coniugium iniit, cuius thorus, quia immaculatus eſt, corpus ſeruat incontaminatum corā Deo. Et quidem non in cœlibatu, ſed in coniugio poſito Salomoni donū ſapientiæ, cuius Spiritus impollutus eſt, collatum fuit, 3.Reg. 3. Quid igitur ἐγκράτεια illa ſit, quam Salomon & petiuit & impetrauit, cuius author & donator Deus eſt, ex hiſtoria Salomonis luce meridiana clarius eſt. Hæc de ſentētia illa, Sap.8. quæ tanto cum apparatu allegari ſolet, hoc loco annotare volui. Illæ enim interpretationes omnium certiſſimæ ſunt, quas ipſæ textus circumſtantiæ monſtrant, ſubminiſtrant & confirmant.

De teſtimoniis Patrū. Poſtremò non ignoro, pleróſque ex patribus ita diſputare, quaſi videantur ſentire, omnes ſi modò velint & petant, poſſe continentiam in cœlibatu præſtare. Illud enim (qui poteſt) ita interpretatur, quicunque vult capere, capiat: Sed hæc explicatio manifeſtè pugnat cū Paulo, ſicut perſpicuè in præcedentibus demonſtrauimus. Et ipſi Patres etiam cum Chriſto & Paulo ſentiunt ac loquuntur.

Ignatius. Ignatius enim ad Smyrnenſes inquit: εἴ τις δύναται ἐν ἁγνείᾳ μένειν, ἐν ἀκαυχησίᾳ μενέτω, ἐὰν καυχήσηται, ἀπώλετο. hoc eſt, Si quis poteſt in continentia manere, maneat ſine gloriatione, ſi verò gloriatus fuerit, periit.

Hilarius. Hilarius dicit: Dominum nos admonere ad cœlibatum, ſi tamen poſſimus,

Hieronymus. Hieronymus contra Iouinianum dicit: Si omnes virgines eſſe poſſent, nunquā & Dominus diceret. Qui poteſt capere, capiat, & Apoſtolus in ſuadendo non trepidaret. Et in Matt.19. ſcribit: Vnde infert Dominus, qui poteſt capere, capiat, vt vnuſquiſq; conſideret vires ſuas vtrum poſſit virginalia & pudicitiæ implere præcepta. Per ſe enim caſtitas blanda eſt, quemlibet ad ſe alliciēs. Sed conſiderandæ ſunt vires, vt qui poteſt capere, capiat.

Auguſtinus. Auguſtinus ad Pollentiū ca.19. inquit, ad cœlibatum conſilio Apoſtoli, quicunque poteſt capere, prouocatur. Idem de virginitate ca.40. Vnuſquiſque habet proprium donum. Quis ergo donat iſta? Quis diſtribuit propria vnicuiq; ſicut vult? Nempe Deus, apud quem non eſt iniquitas. Ac per hoc, qua æquitate ille faciat alios ſic, alios autē ſic, homini noſſe aut impoſſibile aut difficile eſt, quin tamen æquitate faciat dubitare fas non eſt.

Gregorius. Et Gregorius de cura paſtorali parte 3. cap.30. dicit, donum cœlibatus non eſſe omnium, his verbis: Veritas de hac integritate dicit: Non omnes capiunt verbum hoc, quod eo innotuit ſummum eſſe, quo denegauit omnium. Et capite præcedenti ſcribit: Cœlibes eſſe à paſtoribus admonendos, vt ſi tentationum procellas cum difficultate ſalutis tolerant, coniugij portum petant.

Bernhardus. Bernhardus etiam in ſermone ad Clericos, de contemptu mundi: Vtinam, qui continere non valent, cœlibatui dare nomina vereantur, ſumptuoſa enim turris eſt, & verbum grande, quod non omnes capere poſſunt.

Hæ veterum ſententiæ manifeſtè oſtendunt, ipſos ſentiſſe, quòd non omnibus detur donum illud, vt poſſint continere, quia verò donum continentiæ, etiam in illis, quibus datur, recipitur, exuſcitatur, excolitur & conſeruatur, non ſine magno ſtudio, conatu, labore & lucta à petentibus, ſicut ſuprà oſtendimus, & multi deſidia illud ſuffocant & extinguunt. In hanc ſententiā rectè accipi poſſunt dicta quædā patrum, vt cùm Origenes dicit: Qui vult capax eſſe verbi de caſtitate, petat, credēs dicenti, & accipiat, nō dubitans de illo, quod dictū eſt, omnis qui petit, accipit, Et quod Auguſtinus ad Pollentium, lib.2. cap.19. Non eos terreat ſcarcina continentiæ, leuis erit, ſi Chriſti erit, Chriſti erit, ſi fides aderit, quæ impetrat à iubente quod iuſſerit. Item, quod Chryſoſtomus dicit: Ideò non omnes capere poſſunt, quia nō omnes volunt, palma propoſita eſt, qui cupit gloriam, cogitet de labore. Et Hieronymus: His datū eſt à Deo, qui petierunt, qui voluerunt, qui vt acciperent, laborauerunt, &c.

Hæc veterum dicta, ſi accipiantur eo modo, vt dictum eſt, nihil habent incommodi, ſi quis verò ea voluerit ita torquere, quòd donum continentiæ indifferenter omnibus offeratur, ſi modò velint, petant & conentur, is faciat patres directè pugnare contra Chriſtum, contra Paulum, imò contra ſe ipſos etiam. Et ſi qui ex patribus maxime ita ſenſiſſent, ipſi darent nobis veniā, quòd mallemus certam & manifeſtam Chriſti & Pauli ſententiam, quàm priuatas hominum cogitationes ſequi.

CAPVT V.

DE VOTO COELIBATVS, ET QVID Paulus de propoſito ſuſcipiendi cœlibatus doceat.

An vouendus ſit cœlibatus. CVM itaque conſtet, cœlibatum eſſe vitæ genus, Deo placens in his, qui donum habent: quæſtio iam eſt, à quibus, & quomodo genus illud vitę ſuſcipiendū & inſtituendum ſit. Et an voto aliquis ad cœlibatum, in perpetuum abiurato coniugio, ſe aſtringere poſſit aut debeat, ita vt emiſſo voto, nec poſſit nec debeat, in perpetuū, ſub pœna æternæ damnationis, in quocunq; etiam caſu, ſi neceſſitas flagitarit, remedio coniugij diuinitùs contra vſtionem & vitandam fornicationem, inſtituto vti. Hoc enim eſt, quòd IX. Canon Tridentinus dicit, eos, qui caſtitatem vouerunt, non poſſe ſub pœna anathematis matrimonium contrahere, etiamſi ſentiant ſe caſtitatis donum non habere. Pelagus autem opinionem, & carnificina

conſcientiarum, eſt hæc quæſtin, quando ex hominuoı præſumptis ſententijs & decretis, æſtimāda inſtituitur. Simplex verò & plana eſt eius explicatio, ſi lucerna pedibus noſtris ſit verbum Domini. Ex Scripturis igitur diuinitùs inſpiratis (iuxta Magni Conſtantini Conſilium) ſumemus quæſtionis huius ſolutionē, & appatabit quantùm conſcientiæ interſit, an ſemitas Domini rectas in Scriptura præmonſtraras, an verò anfractus ſeu labyrinthos potiùs viarum humanarum, ingrediatur.

Non prædıti dono cōtinentia contrahant.

Qui igitur donum continentiæ ex Deo non habet, ei cœlibatus, nec præcipitur, nec conſulitur: Sed mandatū habet, ſi non continent, contrahant matrimoniū, meliùs eſt nubere, quàm vri, &c. Nec bene igitur, nec rectè facit, qui ſine dono continētię cœlibatui ſe aſtringit, ſicut in pręcedenti capite ex Pauli ſentētia oſtenſum eſt. Sed quid de illis, qui

An habētibus donū continentia interdictum ſit coniugiū.

domum habent, vt adhibira ea, de qua ſuprà dictū eſt, diligentia, flammas libidinis poſſint vel reſtringuere, vel reprimere & cohibere? Certè ſi non haberemus expreſſam Spiritus ſancti determinationem de hac quæſtione, nos iudicaremus eum corā Deo damnabiliter peccare, qui dono continentiæ non vteretur ad cœlibatū, Ac ſine dubio ingenioſi eſſemus, colligendis multis & variis, ad confirmandā hanc ſenteṇriam, rationibus. Sed admiranda eſt Pauli modeſtia, quod conſcientiis nihil vult tanquā neceſſarium imponere, de quo nō habet expreſſum mandatum Domini. De virginibus igitur, inquit, pręceptum Domini non habeo, non autem loquitur In genere de virginibus, hoc eſt, de perſonis ſolutis, quæ dono continentiæ deſtitutæ, ad cœlibatū nō ſunt idoneæ. De illis enim in principio dixerat ſe habere præceptū Domini, vt qui ſi non continent, contrahant mattimoniū. Hoc ergo loco de illis virginibus loquitur, quibus à Deo datum eſt, vt poſſent verbum de cœlibatu capere, dicit enim, ſi ſolutus es, ne quæras vxorem. Et de illis virginibus dicit, quòd ſi & vxorem duxeris, nō peccaſti, et ſi virgo nupſerit, non peccauit. Afflictionem tamen in carne habebunt huiuſmodi. Vbi vides, quòd Paulus hoc dicit: Eos, qui donū continentiæ habent, & tamen contrahunt matrimonium, accerſere quidam ſibi afflictiones carnis, conſcientiam tamen in ſpiritu coram Deo ipſis relinquit liberam, quòd ſcilicet nubendo non peccent. Et poſtea dicit: Etiamſi cauſa incontinentiæ non interceſſerit, ſed tantùm ſi pro more populi aut loci habeatur indecorū, vltra adultam ætatem aliquā ſeruari virginem, faciat, inquit, quod vult, nō peccat ſi nubat. Et hæc omnia ſumit ex eo ſundamento, quia, inquit, præceptum Domini non habeo, quòd ſcilicet illi, qui donum continentiæ habent, neceſſariò debeant in cœlibatu viuere, & à coniugio abſtinere. Meam autem, inquit, ſentenciā propono, vt qui miſericordiam conſecutos ſum à Domino, in hoc vt ſim fidelis. Arbitror itaq; hoc bonum eſſe propter præſentem neceſſitatē, &c. Item vidua ſoluta nubat, cui vult, modò in Domino, Attamen beatior erit, ſi ſic permanſerit iuxta meam ſententiam. Puto autem quòd & ego Spiritū Dei habeam. Non autē vult Paulus verbo Dei aliquid de ſuo addere, aut priuatas ſuas cogitationes verbo Dei vel æquare vel proponere, ſed γνώμην vocat, non propriè conſilium (ita enim βουλὴν nominaſſet) ſed ſententiam ſeu iudicium, quod ex generali analogia fidei, in caſu, de qoo in Scriptura nihil expreſſum extat, colligit, vt ſcilicet quiſq; tale genus viræ ſibi deligat, qood pro ratione circumſtantiarū, loci, temporis, perſonarū & donorum iudicat & animaduertit ſibi vtile & commodum futurum, ad hoc, vt curet, quæ ſunt Domini, vt ſanctus ſit corpore & ſpiritu, & indiuulsè Domino adhæreat. Hac verò ſua ſententia, non audet cœlibatum tanquam neceſſarium, etiam illis, qui donū habant iniungere, nec audet peccatū dicere, etiāſi illi, qui donū continentiæ habent, contrahant matrimonium. Sed inquit, propter commoda & vtilitates cœlibatus, exiſtimo (conſcientia tamen manente libera) bonum eſſe ſic manere. Item meliùs facit, & beatior erit, ſi habens donū, ſic permanſerit iuxta meam ſententiam. Paulus igitur non præcipit, ſed conſcientiis liberū relinquit, tantùm ſuadet & conſulit, vt propter vtiles fines, illi, qui donū continentiæ habent, ſi voluerint, in cœlibatu maneant.

Ad cœlibatum nō ſunt cogēdi, etiam qui donū continētiæ habent.

Paulus certis regulis docet quomodo cœlibatus ſuſcipiēdus ſit.

Nec verò in genera tantùm conſilium dat de cœlibatu, ſed accuratè oſtendit, quomodo ſit ſuſcipiendus. Tradit enim vtiles aliquot regulas ſeu cautiones, quas in deligendo ſeu ſuſcipiendo cœlibatu, diligenter vult obſeruari, illas, vt planior ſit explicatio, ex perpetuo Pauli contextu contrahemur, & ordine recenſebimus.

Prima autem regula ſeu cautio hæc eſt: Ne quis laudibus cœlibatus illectus, temerè viribus ſuis nō ſatis exploratis, vitam cœlibem arripiat, ſed vt diligenter conſideret, quodnam donū ex Deo habeat. Normam autē explorationis ita deſcribit, vel neceſſitatem quis habet, vel poteſtatem propriæ voluntatis. Et neceſſitatem vocat, quando quis ſicut Hieronymus explicat, videt laſciuientem carnem ſuam in libidinem, ita vt refrænare non poſſit, atq; ita agnoſcit ſe in duplici neceſſitate poſitū, vt aut vratur & ſcottetur, aut vxorem ducat. Et in hanc ſententiam vocabulum ἀχημονεῖν, quo Paulus hoc loco vtitur, vſurpatur, Roman. 1. de pollutionibus contra naturam. Græci interpretes hoc vocabulo vtuntur, Geneſ. 34. de ſtupratione Dinæ. Et quòd dicitur. Leuit. 18. reuelare turpitudinem propinquæ ſecundum carnem, hoc Græci reddiderunt ἀχημοσύνην, imo membra pudenda ita vocāt, Exo. 20. & 28. quod Paulus imitatus eſt. 1. Corinth. 12. Qui igitur talem ἀχημοσύνην animaduertit, & ſic oportet fieri, inquit Paulus, ſcilicet ob reſtinguendam vſtionem, & vitandam fornicationem, is ſciat ſibi non conſuli multò minùs præcipi, vt committat ſe periculis vitæ cœlibis & tentationibus Satanæ, ſed meminerit mandatum eſſe, ſi ſe non contineat, vt matrimonium contrahat. Qui verò donū continentiæ ex Deo habet, atque ita non neceſſitatem, ſed poteſtatem habet propriæ voluntatis, ei liberum eſt, voluntatem applicare vel ad coniugium vel ad cœlibatum. Etſi cœlibatum eligat, benè facit, imò meliùs facit, quàm ſi coniugium ſuſciperet propter rationes.

Verbum ἀχημονεῖν quid.

II. Non vult cœlibatum, etiam ab illis, qui donum habent, diligi & ſuſcipi, ea opinione, quaſi neceſſitas præcepti diuini eum iniungeret & imponeret, aut quaſi peccatum eſſet, ſi talis, qui donum continentiæ habet, matrimonium contraheret, ſed libertatem conſcientiæ vult conſeruari.

III. In hoc delectu præcipuè vult rationem haberi vocationis ſeu functionis cuiuſque ita, vt tota deliberatio ad veros fines cœlibatos referatur, qui ſuprà peculiari capite expoſiti ſunt. Hnc inquit, ad id, quod vobis ipſis conducibile eſt, dico, vt ſcilicet, ſi vocationis veſtræ officia commodiùs & expeditiùs

peditius obiri poſſint in cœlibatu, & ſi donū illud habetis, deligatis vitam cœlibem in hunc finem, vt commodius & expeditius poſſitis curare, quę ſunt Domini, ſanctimoniam corporis & ſpiritus ſectari, indiuulſe Domino adhærere, ab afflictionibus carnis & à ſolicitudinibus auocantibus ab exercitiis pietatis, liberiores eſſe.

Nō temere cœlibatus ſuſcipiendus.

Quartò, Monet Paulus ne temere, aut leuiter aliquid conſtituatur in ſuſcipiendo cœlibatu, ſed vt diligens, grauis & maturà adhibeatur deliberatio. Ideo enim bis mentionem facit cordis, qui ſtat firmus, inquit, in corde ſuo. Item, qui iudicauit hoc in corde ſuo, ne ſcilicet ipſo facto cœlibatus ſuſcipiatur, ſine certo & deliberato animi propoſito, neue animo ambigente ſeu fluctuante ſuſcipiatur. Et ne deliberatio illa leuiter, obiter, aut perfunctoriè peragatur, vt quis viribus ſuis nō ſatis perpenſis, & corde ſeu animo ſuo, quomodo erga cœlibatū affectus ſit, non ſatis explorato, aliquid conſtituat, cuius nō multo poſt inconſtanti mutabilitate ipſum pœniteat. Sed omnibus circūſtantiis diligenter & rectè cōſideratis, perpenſis, & exploratis, maturo cōſilio, deliberato propoſito, & conſtanti voluntate, certi aliquid cōſtituatur. In hac autem deliberatione caput debet eſſe inuocatio ſeu oratio, vt Deus ſpiritu ſuo ſalutaria cōſilia ſuggerat, deliberationes gubernet, animum, quo velit, inclinet, & ordinaria ſubiiciat media. Sicut enim in omnibus vocationibus diuinis hoc obſeruandū eſt, ita cū Paulus inter vocationes Dei numeret & coniugiū & cœlibatum, eadē ratio eſſe debet in hiſce etiā deliberationibus. Magnā enim emphaſim habēt verba, quibus Paulus vtitur, vt cum dicit hoc κέκρικε in corde ſuo. Significat enim κρίνειν, quando re deliberata, & argumentis tanquam in iudicio vtrinq; diſceptatis, iudicium fertur, ſententia pronunciatur, & certi aliquid definitur, determinatur, ſeu ſtatuitur. Ita Act. 15. poſt factam συζήτησιν diſquiſitionem ſeu collationem ſententiarum. Petrus his verbis pronunciat, ideo ego iudico.

Accedat deliberatio diligens.

Adhibeatur inuocatio Dei.

Et 1. Corinth. 5. Paulus laturus ſententiam excōmunicationis, hoc ipſo verbo vtitur. Hoc vero loco cum addit, iudicauit in corde ſuo, plus eſt, quam quando, 1. Cor. 11. dicit: Iudicate apud vos ipſos, an decorum ſit, &c. Magnam etiā emphaſin habet, quod hoc loco dicit, ἕστηκεν ἑδραῖος. Significat enim ἑστάναι firmiter & conſtanter perſtare ſeu perſeuerare. Et ἑδραῖος ſignificat firmū ac ſtabilem: vnde ἑδραίωμα, fundamentū ſeu fulcimentum dicitur. Et 1. Cor. 15. cōiūgit hęc duo, ἑδραῖοι & ἀμετακίνητοι, qui ita ſunt obfirmati, vt nō patiantur ſe à ſententia dimoueri, ac obſeruetur antitheſis. Paulo ante cum ageret de illis, qui licet donū continentię habeant, tamē cōtrahūt matrimoniū, vtitur verbo νομίζειν. Et addit, faciat quod vult, nō peccat ſi elocat, ſed in cœlibatu ſuſcipiēdo, verbis maioris, diligētis & grauis deliberationis, vtitur. Et ad conſilia, vt ſalutaria ſint, requiritur gubernatio Spiritus ſācti, & benedictio diuina, quę pia oratione petenda & quęrenda ſunt. Atq; ideo etiā deliberationem illam non committit ætati iuuenili, in qua conſilium, prudentia, circumſpectio, grauitas & conſtantia deſideratur, ſed parentibus vel aliis ſapientioribus, qui rectius, maturius & diligētius hęc iudicare poſſunt, eam vult deferri & communicari. Et tamen patriā poteſtatē ita limitat Paulus, nō quaſi liberi præter ſuam ſententiam, volūtatem & habilitatē, à parentibus pro imperio vel ad coniugium, vel ad cœlibatū, deſtinare poſſent, ſed patris deliberationem ſtatuit moderandam & dirigendam eſſe ſecūdum ingenium, voluntatem, habilitatem & inclinationem, ſiue (vt Gręci interpretes loquūtur) γνώμην καὶ ὁρμὴν filiæ. Ita enim veteres: Ambroſius, Hieronymus, Primaſius & Photius, illa verba Pauli rectè interpretantur, nō habens neceſſitatē, ſed poteſtatē proprię volūtatis.

Non ætatis iuuenilis eſt hac deliberatio.

Quintò, Præterea in hac deliberatione Paulus vult etiā ætatis rationē haberi. Nam hoc loco vocat virginem ὑπέρακμον. Et 1. Timot. 5. expreſſe nominat annū ętatis ſexageſimum. Inſinuat ergo, Primo, ętatē ante ἀκμήν. Secundo, in ipſa ἀκμῇ, hoc eſt, in integra ſeu conſiſtente ætate. Tertio, poſt ἀκμήν. Et quidē ante ἀκμήν, quādo corpora adhuc creſcūt, & qualitates caloris & humoris nondum abſolutè ſunt, nec ad ſuum incrementum peruenerunt, mediocri diligentia Deo iuuante poteſt puritas retineri. Et ad hanc diligentiā exhortandi ſunt iuniores, exemplo Solomonis, Sapie. 8. ſicut in præcedētibus dictum eſt. In illa vero immatura ætate, & ex eius circumſtātiis, ſi quis de totius reliquę vitę ſtatu conſtituere vellet, imprudenter faceret. Poſt ἀκμὴν autem in ætate prouectiori circa annū ſexageſimū indicat Paulus, 1. Tim. 5. nō opus eſſe ſcrupuloſiori examine, ſi enim tunc vſtio vel nō ſentitur, vel reprimi & reſtingui poteſt, non eſt periculum, ne annis ſuccedentibus, creſcat & inflammetur. Ad ętatem igitur intermediā, quę ἀκμαία, hoc eſt, conſiſtens, florens & integra appellatur, deliberatio & exploratio illa pertinet, ſicut & Hieronymus in cōmentariis dicit: Parētes quidem vſq; ad legitimam ętatem cuſtodire debent virginem, & docere quod melius eſt. Si autem illa tūc noluerit, fiat quod neceſſe eſt, &c. Et adſit poteſtas proprię volūtatis, ne vel corpus ęgritudine lāguefactum, vel animus luctu, & aliis ſolicitudinibus deiectus ſit: Ita enim falleret deliberatio, ſicut exemplum viduarum, 1. Timoth. 5. indicat.

Sextò, His vero regulis omnibus, de ſuſcipiendo cœlibatu, Paulus addit vtilem & neceſſariam hanc cautionem: Hoc autem dico ad id, quod vobis ipſis cōducibile eſt, non vt laqueum vobis iniiciā. Obſeruāda autem eſt Grammatica vocabuli ſignificatio. Βρόχον enim Varinus dicit ſignificare foramen corrigiæ, per quod ferramētum traiicitur, vt pedē conſtringat. Suidas dicit ſignificare τὸ τῆς ἀγχόνης χωνίον, illam partē laquei, quę ita parata eſt, vt conſtrictione ſua ſtranguler. Et citat gręcam ſententiā, ὁ δ' ἤδη μηχανώμενος ἀγχόνην, τὸν βρόχον ἐνδεδυμένος. Pollux dicit: βρόχοι ſignificare in aucupum ſeu venatorum retibus foramina, quæ quaternorum funiculorum nexibus efficiuntur, per quæ animalcula, ſi caput exerant, quaſi elapſura, fortius conſtringuntur, & ita capiuntur. Et vſitatiſſima in Scripturis eſt ſimilitudo laquei, quando aliquis vel inſidiis & dolis circumuentus, vel non prędidens & animaduertens, incidit in periculum, quo coniici poſſet in perditionem, vel corporis vel animæ, niſi inde extricaretur. Cum igitur ipſa experientia Paulus in viduis, 1. Timot. 5. didiciſſet, qui caſus euenire poſſint & ſoleant, etiam illis, qui deliberato animi propoſito cœlibatū ſuſceperunt, non vult cœlibatum, vel ſuſcipiendum, vel ſuſceptum, cuiquam tanquā laqueum iniici, quo ita conſtrictus teneatur, vt etiamſi poſtea tentationibus Satanæ propter incontinentiam flammis vſtionis, periculo

Cœlibatus non nectat laqueū cōſcientiarū.

Βρόχος laqueus quid.

fornicationis & quę inde conſequitur, perditioni, & corporis & animæ, expoſitus ſit, non poſſit inde extricari & liberari. Declaratione autē ipſe addit, quibus & quando cœlibatus fiat laqueus, ſcilicet, quibus & quando non amplius cōducibilis & vtilis eſt, πρὸς τὸ εὔσχημον, id eſt (ſicut antea habetis, τὸ ἀσχημονεῖν, cuius ſignificatio paulo ante explicata eſt, oſtendit) ad hoc, vt honeſta caſtitas, ſine labe ſiniſtræ famæ, ac ſine pollutione carnis & ſpiritus ſeruetur, vtq; ſine auocamentis & diſtractione, Domino piè quis adhærere poſſit. Qui igitur vitam cœlibem agere inſtituit, ſi poſtea experiatur, ſe à Satana propter incontinentiam periculoſe tētari, vſtionibus pulſari, in periculo fornicationis verſari, inuocationem impediri, exercitia pietatis turbari, flammis libidinum, quas lucta, oratione & diligentia reprimere & reſtringere non poteſt, is ſi in hoc caſu, ad ſeruandū cœlibatū, quē ſuſcepit, adigitur & cogitur, ei profecto cōtra voluntatem & prohibitionē Pauli, laqueus inijcitur: qui vero obſtinate in tali caſu cœlebs conatur manere, is ſibi ipſi cōtra mentem & inhibitionem Pauli, laqueū induit. Et metaphora laquei, periculum & perditionē indicat, niſi laqueus extricetur, imo abijciatur & abrumpatur. Qui enim laqueū nō vult inijci, is certe iniectum, no vult cum periculo corporis & animæ retineri, ſed abijci. Et manifeſta eſt Pauli ſententia, licet nec temere nec leuiter, ab eo, quod ſemel deliberato animi propoſito, tanquā vocatio Dei ſuſceptum eſt, reſiliendum ſit, Deum tamē nemini cœlibatum iniicere, vt ſi laqueus ſit. Imo Deū nō velle, vt quiſquam hominum, etiam ſi ſpiritū Dei, ſicut Paulus, habeat, vel alteri, vel ſibi ipſi cœlibatū ita imponat, vt ſi vel fiat ipſi laqueus. Ac quomodo & quando ſit & fiat laqueus, ipſe ſicut oſtenſum eſt declarat. Nō autē dicit, ſi ſemel deliberato propoſito cœlibatū ſuſcepiſti, etiamſi laqueus tibi vel ſit, vel poſtea fiat, tamē in perpetuū, ſub pœna æternæ dānationis, non potes inde liberari, ſed conare, luctare, precare, &c. Hoc certe nō dicit, ſed ſimpliciter pronunciat, Hoc dico ad id, quod vobis ipſis conducibile eſt, non vt laqueum vobis iniiciam, vt ſcilicet neceſſe vobis ſit, in cœlibatu manere, etiamſi ille vobis ad finem illum de quo ſupra dictum eſt, non ſit adiumento, ſit obſtaculo & impedimento, imo etiam ſi exponat vos periculo pollutionū, ſcortationis & perditionis. Relinquit igitur conſcientiæ libertatem illam integram & illæſam, vt qui non continet, nubat, & ſi nupſerit non peccet, ſemper enim & omnibus melius eſt nubere quam vri, & oppoſitum vel docere vel pręcipere, vel facere, laqueus eſt contra prohibitionem Pauli.

Quibus, & quādo cœlibatus ſit laqueus.

Hanc eſſe Pauli ſententiam de ſuſcipiendo cœlibatu, certum & manifeſtum eſt. Nihil autē habet hęc ſententia perplexi vel intricati, quod vel dubitationes parere, vel ſcrupulos conſcientiis iniicere poſſit, ſed eſt ſimplex, plana, conſcientiis vtilis & ſalutaris. Tridētinum vero Concilium, ſepoſita ſeu ſepulta potius plana hac Pauli ſententia, ita decernit, Cano. 9. Si quis dixerit poſſe omnes cōtrahere matrimonium, qui non ſęntiunt ſe caſtitatis, etiam ſi eam vouerint, habere donum, Anathema ſit. Nō autem ignota mihi ſunt illa, quæ ex Patrum ſcriptis, ex Cōciliorum decretis, & ex Scholaſticorum diſputationibus huc afferri ſolent. Sed quia à modeſto & ſalutari conſilio Pauli diſſentiunt: Imo cum eo pugnant, & continēt vaſtiſſimum pelagus quęſtionum, diſputationum & dubitationum, quibus conſcientiæ, in periculoſos illos laqueos, quos tanta ſollicitudine Paulus præcauere voluit, conijciuntur, certe ſicut Apoſtoli dicunt, Acto. 14. Non eſt iuſtum in conſpectu Dei, homines potius audire quam Deum per Paulum loquentem.

Trident. Canon repugnat Paulo.

CAPVT VI.

DE VOTIS VETERIS TEſtamenti.

HÆc quidem ſimplici & piæ conſciētiæ ſufficerent: Plenioris tamen explicationis gratia, de præcipuis Pontificiorum argumentis, quibus ad ſtabiliendum votum ſuum cœlibatus vti ſolēt, quædam addemus. Et qui ſtrepitu ſententiarum Scripturæ de faciendis & reddendis votis conantur conſcientias turbare, breuiter perſtringemus doctrinam de votis veteris Teſtamēti, ac addemus ſententiam noui Teſtamēti. Non autem integram huius quæſtionis explicationem, de votis in genere, hoc loco inſtituemus, ſed quæ ad ſoluenda Pontificiorū argumenta de voto cœlibatus vtilia & neceſſaria videbuntur, in compendium cōtrahemus.

Argumēta Pōtificiorū quibus votū cœlibatus defendunt.

Obijciuntur enim, vrgentur & inculcantur generales hę Scripturæ ſententiæ. Pſal. 6. Vouete & reddite Domino Deo veſtro. Pſal. 67. Reddam tibi Vota, quę diſtinxerunt labia mea. Num. 30. Si quis virorum votum Domino vouerit, non faciet irritum verbum ſuū, ſed omne quod promiſit implebit. Eccle. 5. Si quid vouiſti Deo ne moreris reddere, ſed quodcunq; voueris redde, multoque melius eſt non vouere, quam pro votum promiſſa non reddere. Deut. 23. Cum votū voueris Domino Deo tuo, non tardabis reddere, quia requirit illud Dominus Deus tuus, ſi moratus fueris reputabitur tibi in peccatum. Si nolueris polliceri abſq; peccato eris. Quod autem ſemel egreſſum eſt labiis tuis, obſeruabis & facies ſicut promiſiſti Domino Deo tuo, &c.

Sententia generales de votis.

Hæ ſententiæ generales, quando ad votum cœlibatus accommodantur, non poſſunt recte explicari, niſi in genere de votis aliquid dicatur.

In veteri igitur Teſtamento, & facta & perſoluta fuiſſe vota, extra controuerſiam eſt. Conſiderandę autem ſunt deſcriptiones votorum, inde enim doctrina colligi poterit. Et ſumma hęc eſt: Faciebant in veteri Teſtamento vota propter varias cauſas, præcipuè vero, quando in periculis & neceſſitatibus conſtituti, Deum pro liberatione, vel impetrādo beneficio, inuocabant. In afflictionibus enim non tantū clamabant ad Dominum, ſed promittebant gratitudinem, non in genere tantū, ſed in ſpecie etiam aliquid, quod iuxta legem loco gratitudinis Deo offerrent. Vouebant, vt Gen. 28. Nu. 21. 1. Reg. 1. Ionę 1. & 2. Pſal. 22. Cum clamarē exaudiuit me, vota mea reddam, Pſal 66. Reddam vota, quæ diſtinxerunt labia mea, & locutum eſt os meum in tribulatione mea. Pſal. 76. Vouete (ſcilicet in anguſtia conſtituti) & reddite (ſcilicet poſt exauditionē & liberationem) Vota enim in afflictionibus facta, poſtea in medio Eccleſiæ reddebāt palam corā omni populo, narrantes ſuas anguſtias, & prædicantes beneficia Dei, vt Pſal. 22. Salua me ex ore leonis, Narrabo nomen tuum fratribus meis, In medio Eccleſiæ laudabo te. Qui timetis Dominum, laudate eum, timeat eum omne ſemen Iſrael, quia non auertit faciem ſuam à me, & cum clamarem ad eum, exaudiuit me, Vota mea reddam in conſpectu

De votis veteris Teſtamenti.

Variæ cauſæ votorum populi veteris Teſtamenti.

ſpectu timentiom eum,Pſal.66. Reddam vota: Veoite & audite omnes qui timetis Deũ, & narrabo, quanta fecit animæ meæ,Benedictus Deos,qui oõ emouit orationẽ meã,& miſericordiã ſoam à me.

Porro vouebant in vereri Teſtamento etiam extra pericula,vel ad gloriam Dei,& colrũ eius iuxta legem amplificandum.Ita vouebãtur ſacrificia, Leuit.7.Nu.15.Et ad extructionem templi,2.Para. 5.Vel ad ſuſtentationem miniſterij & pauperũ.Ita vouebantur domus,agri,decimæ Leui.27. Deut.12. Vel ad teſtificandam fidem & confeſſionem, Ionæ 1.Acto.21.vel vt cato ſubiiceretor ſpirirui per ieiunia & cæterarum rerum abſtinentiam,Nu.30. Vel vt eſſet commonefactio eius, quod Peulus tradit, Roma.12.Exhibere vos Deo hoſtiam viuam.Ita ſe ipſos Deo vouebant.Leuit.27.Vel vt ſuo exemplo alios inuitarent & excitarent ad agnitiooem & glorificationem Dei,Num 6.1.Reg.1.

Vota veteris Teſtamenti voluntaria nõ carebãt expreſſo verbo Dei.

Er licet vota illa fiebant libera & ſpontanea voluntate,Deus tamen non reliquit vouentium arbitrio,vt quicquid ipſis videretur,aut quomodocunque videretur, vouereot, ſed tradito certo & expreſſo verbo declarauit,quæ & quomodo ſibi vellet,vel non vellet voueri.Habebãt igitur vouentes in veteri Teſtamento verbum,non tantũ quod illa, quæ vouebant,Deo placerent: verom etiam qood Deus illa ſibi vellet voueri. Nam de iis, quæ non volebat ſibi voueri,loquuntur hæc dicta, Deut.23. Nó offeres mercedem proſtibuli,nec precium canis,in quocunque voto,quia abominatio eſt Deo, Leuit.27.Primogenita & decimæ, quæ anteà Domini ſunt,non debent ſecondario per votom Domino conſecrati.Proue.15. Victimę impiorum ebominabiles,vota iuſtorũ placabilia.Prou.20.Ruina eſt homini deuotare ſanctum,& poſt vota facere.Eccl.5.Diſplicet Deo ſtulta promiſſio.

Vota moralia veteris Teſtamenti.

Quæ vero volebat voueri,ea partim erãt moralia,quæ etiam ſine voto,ex mandato Dei debẽtor. vt Pſalm.57.Super me ſunt vota tua Deus, reddam laudationes tibi.Pſal.50.Immola Deo laudẽ,&red de altiſſimo vota tua:Et inuoca me in die tribulatioois,& eruam te,& glorificabis me. Gen.28.Dominus erit mihi in Deũ.Ad illa vero quæ elias debentor,peculiari voto ideo ſe obſtringebant.Solet enim humanum ingeniuo in afflictionibus pium propoſitum gratitudinis & emendationis concipere,poſt liberationẽ vero eius ſecure obliuiſci, ac ſæpe à prauis cupiditatibus abſtractum retro reſpicere & in peius ruere. Vt igitur mutabilitas illa volũtatis humanæ, io bono peculiari & arctiori vinculo obligationis,conſtringeretur,& ſecuritas,torpor ac prauæ inclinationes carnis,eo fortius excuterẽtur,& omnes affectati prætextus præciderentor,pecoliari voto ſeu ioramento,ſeDeo ad reddẽda illa,quæ alias ex mandato debẽtur, obligabant, vt ita perpetuam commonefactionem ſecũ circũferrent. Ita,Pſel.119.Ioraui & ſtatui cuſtodire iudicia ioſtitiæ tuæ.2.Par. 15. Corroborarunt fœdus,vt quęrerẽt Deum petrum ſuorum in toto corde ſuo iurauerũtq; Domino voce magna cum execratione in omni corde ſuo.2.Eſd.10.Percutiunt fœdus & iurant cum execratione, quod velint embulare io lege Domini,&c.Et hæc erant vota moralia.

Vota Ceremonialia.

Præterea vero erant multa ceremonialia vota in veteri Teſtamento, quę tamen pro ratione pędagogiæ veteris Teſtamenti, vel ſignificationes vel conteſtationes, vel excitationes erant moralium, pœnitentiæ ſcilicet,fidei,charitatis & obedientiæ. Vt in gratiarom actionibus adhibeãtur peculiares votiuæ liberationes.Pſal.116.Quid retribuam Domino,pro omnibus quæ retribuit mihi,calicẽ ſaluationum accipiam,& nomeo Domini inuocebo. Vota meã Domino reddam, coram omni populo eius. Et ipſa ceremooialia vota volebat Deus referri ad moralia,imo oſtendebat,ſe opus operatum in cereoionialibus illis non curare,ſi non ad moralia referrẽtur, vt Pſ.50. Non in ſacrificiis tuis arguam te.Nũ quid manducabo carnes taurorum, aut ſanguinẽ hircorũ potabo? Immola Deo laudẽ,& redde altiſſimo vota tua,& inuoca me,&c.Sacrificans laudem honorificabit me.Pſ.51. Libera me de ſaoguinibus, & exultabit lingua mea iuſtitiam tuam, quoniam,ſi voluiſſes,ſacrificium dediſſem. Sacrificium Domino ſpiritus contribulatus: Cor contritum & humiliatum nõ deſpices, tunc acceptabis ſacrificium iuſtitiæ,oblationes & holocauſta, &c.

Vota Ceremonialia regebãtur verbo Dei.

Et ad ceremonialia illa vota,non quidẽ ex mandato tenebantur, erant enim libera & ſpontanea, Deut.23. Eccl.5.Sed tamen certo verbo traditum & prę ſcriptum erat,quæ & quomodo Deus hæc genere ſibi voueri vellet,vt Pſal.66. 2.Reg.15.2.Paral. 25. Vouentur ſacrificia, Sed quæ Sacrificia vouẽda ſint,præſcribitur,Leu.7.22.23.Nu.15. Ita, Leuit.27. Res votiuas Deus pręſcribit: Voueat ſeipſum,animalia,domũ,agrũ. Ita,1.Reg. 1.Hãna vouet Domino filium. Et tale eſt Nazaręorum votum, Num.6. Ita,vouendas eſſe primitias & decimas,pręſcribitur Leu.27.& Deut.12.Et inde decimę vouentur,2.Parali.31. Aurum,argentum & ſimilia ad ſtructuram templi ex voto conferootor,1.Para.29.2.Parali.5.& 15.Talia enim vouenda eſſe Deus pręſcripſerat. Exod.25.Votum affligendæ animæ per ieiuniũ,& abſtinentiam aliarum rerum deſcribitur, Nu.30. Reprehendit autem Scriptura vota, quæ contra præſcriptum Dei pugnant,vt Michę votum.Iud.17.Et quæ Idolis fiebant.Ierem.44. Amos.5. Baroch.6.Imo & illa vota improbat,quæ licet bona intentione, tamẽ non ex pręſcripro Dei fiebant, qoale erat Iephthe votum,Iudicum 11. Et Dauidi cum bona quidem intentione,ſed ſine certo verbo Dei,feciſſet votum de ædificando templo,2.Reg.7.Pſal.131. Nathan quidem Propheta, votum illud probat & prędicat, ſed Deus non vult votum illud à Dauide impleri,2.Reg.7.1.Paral.28. Adeo etiã in liberis & ſpontaneis votis,Deus voluit verbum ſuum regulam eſſe.Nec votum Recbabitarum, Ierem.35. De non bibendo vino,de non ędificanda domo,vinea, agro,fuit præter aut extra verbum Dei. Nam abſtinentiam à vino,domum,agros,&c.potuiſſe voueri & liberum fuiſſe,vel redimere, vel oon redimere, coostat.Num.6.& 30.Leuit.27.

Poſtulauit autem Deus, vt vota iuxte legem facta ſeruarentur. Quia alias ſignificatio eſſet cõtemptus Dei,& animi ingrati, qui obliuiſcitur beneficiorum Dei. Et pugnat contta ſecundum præceptum. Nomen enim Domioi in vanum aſſumitur.

Certi caſus in faciẽdis & ſoluẽdis votis veteris Teſtamenti excepti fuerunt.

Cumq; peccatum ſit fidem homini datam fallere, multo magis ſcelus eſſet Deo meotiri. Obſeruandum tamẽ eſt in exemplis votorum veteris Teſtamenti,dicta Scripturæ de reddẽdis votis, Deut.23. Eccleſ.5.Etiam in veteri Teſtamento,in certis caſibus exceptionem, limitationem ſeu diſpenſationẽ admiſiſſe. Votum enim de re impie, illicita vel ſtulta Deus prohibuit fieri, & factum non voluit impleri. Deut.23.Eccleſ. 5.Prou.20. Nec voluit Deus votũ reddi,cuius impletio ſine peccato cõtra

Votũ de re impia,illicita & ſtulta.

Votū quod neque ſine peccato præſtari. Votū de re, quæ nō eſt in poteſtate vouētis.

mandatum Dei, non poterat fieri, vt Iephthe votum. Pulcherrimam vero ἐπιείκειαν in diſpenſandis & cōmutādis votis, etiam de rebus per ſe bonis & licitis, quando impleri non poterāt, Deus in veteri Teſtamēto ſua voce oſtēdit, ne ex votis fierent laquei conſcientiarum. Nam, Nu. 30. Si filia vel vxor, vel de familia aliquis vouerit quid, & votum iuramento confirmauerit, ſi pater, maritus aut herus contradixerit, vouens non tenetur reus voti, ſed Dominus ei propitius erit, inquit textus. Et Leuit. 27. Si quis animal immundum, quod immolari nō poteſt, vouerit, nō eſt propter votum contra mandatum Dei offerendum, ſed commutatur in precium, ſecundum Sacerdotis æſtimationem conſtitutum. Ibidē, ſi pauper eſt, vt æſtimationem voti reddere non poſſit, quærat apud Sacerdotem diſpēſationem, & ſacerdos non vrgebit vltra vires vouentis, ſed æſtimationē moderabitur ſecundū id, quod manus ipſius apprehēdere poteſt, & dabit pauper, non quantum vouit, ſed quantum poteſt. In veteri igitur Teſtamento, in faciendis & reddendis votis, excepti fuerunt hi caſus. Primo, quando votum erat de re impia, illicita aut ſtulta. Secundo, quando votum ſine peccato non poterat ſeruari. Tertio, quando in poteſtate vouentis non erat votum reddere. Quarto, quando finis votorum non erat rectus, Pſalm. 5. & 51.

Diſpēſatio votorū in vet. Teſta.

Pontificij nullam ἐπιείκειαν in votis admittūt.

Hęc exempla veteris Teſtamenti diligenter ſunt obſeruanda propter Pontificios, qui in votis nullā admittunt ἐπιείκειαν, ſed rigidiſſimè vrgent, vt ſeruentur, ſub interminatione æternæ damnationis, etiamſi vel caſus impotentiæ interueniat, vel ſine ſauciatione conſcientię, & ſine lęſione vel fidei vel charitatis ſeruari non poſſint. Tales laqueos, ne Moſaica quidem lex inicere voluit, ſed diſerte dicit: Dominus propitius ei erit. Atq; hęc fuit ratio votorum in veteri Teſtamento, quantum quidem ad noſtrum inſtitutum ſufficit.

CAPVT VII.

AN TALIA VOTA SINT ETIAM IN NOVO TESTAMENTO.

In nouo Teſtamento nullū mādatū Dei extat de faciēdis votis.

IN nouo vero Teſtamento, nec mandatum, nec promiſſionem, nec exemplum habemus, cultum Dei in Nouo Teſtamento conſiſtere in faciendis votis. Nec habemus certum aut expreſſum verbū, de quibus rebus & quomodo vota fieri debeant. De cœlibatu quidem Paulus conſilium dat, ſed tamen non dicit peculiari voto illum eſſe vouēdum Deo. Et non poteſt aliquid ex fide ad cultum Dei fieri, ſi deſtituatur verbo Dei. Verbū Dei enim eſt, quod differentiam facit, inter verum cultum & inter ἐθελοθρησκείαν Col. 2. & ματαιοθρησκείαν Matt. 15. Ne concludit argumentum: In veteri Teſtamento vota fuerunt pars cultus diuini, Ergo & in nouo. Quia enim cultus Leuiticus veteris Teſtamenti abrogatus eſt, requiritur itaq; certū & peculiare verbum, vt aliquid in nouo Teſtamēto ſit cultus Dei. Et quod ad vota attinet, illa ne in veteri quidem Teſtamēto ſine certo & expreſſo verbo Dei fuerūt cultus Dei. In nouo vero Teſtamento, non tantum non extat verbum de votis faciendis: Sed præterea de rebus non mandatis ſed adiaphoris ſeu liberis ſcriptum eſt: Nemo iudicet vos, Coloſ. 2. Nolite iugo ſeruitutis ſubijci. Galat. 5. Eſca non commendat nos Deo, neque enim ſi manducauerimus plus habebimus, neque ſi non manducauerimus, minus habebimus, 1. Colo. 8. Sunt enim infirma & egena elementa mundi, Colo. 2. Galat. 4. In quibus regnum Dei, quod eſt iuſtitia, pax & gaudium in Spiritu ſancto, non conſiſtit, Rom. decimo quarto. Quæ in nouo Teſtamento vera ſunt de iis obſeruationibus, quæ in veteri habuerunt verbum Dei, multo magis vera ſunt in iis, quæ nec in veteri, nec in nouo Teſtamento, verbum aut pręſcriptum Dei habent, ſed tantum ſunt doctrinæ & mandata hominum.

Hęc fundamenta ſimplicia, plana, perſpicua, vera & firma ſunt, de votis ceremonialibus, ſeu de rebus, quę in nouo Teſtamento non habent, vel mādatum, vel verbum, quod Deus iis coli velit. Moralia vero, hoc eſt, quæ ad fidem & charitatem pertinent, eadem ſunt in veteri & in nouo Teſtamento. Et hęc quę ex mandato debentur, ſi interpoſita peculiari obligatione, cum obteſtatione nominis diuini Deo promittantur, ſi hoc non fiat opinione meriti, iuſtitię, remiſſionis peccatorū, & vitæ æternæ, nec ea opinione, quod melior & præſtantior cultus Dei ſit, ſi fiat ex voto, quam ſi ex obedientia propter mandatum Dei fiat, ſed ideo tātum, vt inconſtantia voluntatis humanę arctius conſtringatur, ſicut ſupra dictum eſt, non pugnat cum verbo Dei. Tale enim pactum, ſeu talis promiſſio & obligatio fit in actione Baptiſmi. Et nihil aliud eſt quā quod de fide Paulus dicit, 2. Cor. 11. Deſpondi vos vni viro, virginem caſtam exhibere Chriſto. De noua vero obedientia, Rom. 12. Exhibeatis ſeu ſiſtatis corpora veſtra hoſtiā Deo, & ne cōformemini huic ſeculo. Hoc ſi quis votum appellare velit, de appellatione nemo dimicabit. Lutherus enim, in 23. caput Geneſis, vocat vota moralia quæ alioqui opera neceſſaria, & mandata ſunt omnibus hominibus. Nec tamen in nouo Teſtamento præſcriptum eſt, vt peculiari aliqua ſolennitate voueātur. Populus enim noui Teſtamenti ſpontaneus, non ſeruitutis, ſed libertatis ſpiritum accepit, Pſal. 110. Roma. 8. 2. Cor 3. Ipſa vero moralia mandato Dei nō ſunt alligata ad certū modum ſeu pręſcriptū, ſiue ad certas circumſtantias quātitatis, perſonarum, temporum, locorum, &c. Sed quomodo circumſtantiæ illæ ad regulam charitatis exigendę ſint, Paulus tradit, 2. Cor. 8. Et in illis liberis circumſtantiis, quod ex hilaritate, ſeu promptitudine ſpiritus recte fit, illud ſi pio propoſito, ſine ſuperſtitioſis opinionū appendicibus, Deo promittatur, non eſt impium, ſed ad moralia vota, ſi ita appellare libeat, pertinet. Nec eſt aliquid extra, pręter, aut ſupra verbum Dei. De liberis enim illis circumſtantiis extat verbum Dei. 2. Corin. 8. Quę vero vel mandatū, vel verbum Dei in nouo Teſtamento non habent, vt ſunt pleraq; Pontificiorum vota, etiamſi ita pingantur, quod ad expeditiorem obſeruationem moralium referantur, tamen ſubſiſtere non poſſunt. Talis enim pædagogia pertinet ad vetus Teſtamentum, & iam non ſumus amplius ſub pædagogo, Gal. 3.

Lutherus vota moralia nominat.

Vota, quæ carēt mādato Dei irrita ſunt.

CAPVT VIII.

DE PONTIFICIO VOTO cœlibatus.

De voto cœlibatus.

VT vero tandem theſin de votis transferamus ad hypotheſin de cœlibatu, quia & coniugium & cœlibatus in nouo Teſtamento habent verbum Dei, certis conditionibus circumſcriptum. Si quis iuxta illud verbum, conſi-

deratis

deratis circumſtátiis donis ſui & vocationis ſuæ, de liberato animi propoſito, eligat ſtatum coniugalē, & quaſi ſiſtens ſe in conſpectum Dei, cōſtituat, decernat ſeu promittat, ſe in illo vitę genere Deo iuxta verbū ſeruiturū, is recte facit. Et hoc, ſi quis votum appellare voluerit, de vocabulis non rixabimur, ſi res ipſa verbo Dei ſit conſentanea. Eodem modo, ſi quis donum continentiæ ex Deo habet, & pro ratione vocationis firmo ac conſtanti animi propoſito, quaſi ſiſtens ſe Deo, conſtituat, ſe in vita cœlibe, ad quam donū habet, iuxta verbum curaturum quæ ſunt Domini, is iuxta ſententiam Pauli bene facit, ſi nō opinione iuſtificationis, quæ ſolius Christi meritū & beneficium eſt, hoc faciat: ne tali propoſito aut decreto iniiciat ſibi laqueum, abiurato in perpetuum, quicunq; etiam caſus inciderit, matrimonio. Non leuiter ſane aut temere, ſine neceſſitate, aut graui cauſa, propoſitū illud, quod interpoſita quaſi teſtificatione Dei, decretū eſt, mutari debet, ſed tamen non debet eſſe laqueus (ſicut iam de Pauli ſententia dictū eſt) ſi recte ſeruari nō poſſit, aut ſi ſeruatum pugnet cum fine cœlibatus, quē Paulus præſcribit, 1. Corin. 7. Sicut qui coniugium eligit, non perpetuo voto ſe obligat, vt nō liceat ſi poſſit, ex vtriuſq; cōſenſu ad tempus abſtinere, vel poſtea in viduitate permanere. Hoc propoſitū aut decretum, ſi quis cum veteribus, votum cœlibatus vocare velit, ſi res ipſa cū præſcripto Pauli congruat, & conſcientiæ illa libertas, de qua in præcedentibus ex Pauli ſententia diximus, ſeruetur de vocabolo nō litigabo, ita enim erit votum & cōiugij & cœlibatus. Sicut Auguſtinus in Pſ. 75. dicit: Præter vota cōmunia eſſe vota propria ſingulorū. Alius inquit, vouet Deo caſtitatem coniugalem, vt præter vxorem ſuam non nouerit aliam. Alij etiā vouēt etſi experti coniugiū, vltra nihil tale pati, in viduitate ſcilicet, & ipſi vouerūt aliquid maius quā illi. Alij virginitatē ipſam ab ineunte ætate vouēt, & iſti vouerunt plurimi, &c. Nec tale votum includit abiurationem coniugij in perpetuū. Vſitata enim exceptio ſeu limitatio (in quantum humana fragilitas permittit) videtur vetus formula eſſe, oſtendens votum cœlibatus primum non fuiſſe abſolutum, ſed conditionale, & quę conditio adiecta fuerit, non ſicut nunc flagitioſè à Pontificiis intelligitur, ſcilicet voueo cœlibatum, ſed ita vt ſi humana fragilitas eum caſte ſeruari nō permittit, poſſim fornicationibus & aliis libidinum pollutionibus impune & libere indulgere, ſi modo legitimū coniugium non contraham. Sed hic verus eſt ſenſus: Conſtituo ſeu voueo me in cœlibatu caſte victurum, ſed hac conditione, exceptione & limitatione, ſi humana fragilitas hoc non permittat, vt liberum mihi ſit, remedio coniugij, contra vſtionē & ſcortationem diuinitus illis, qui continere non poſſunt, ordinato, vti. Hęc verè pia fuit conditio vtiliter pręcauens, ne vota fierent laquei.

Auguſtin.

De appendice voti, quantum humana fragilitas patitur.

Quod igitur ad vocabulum attinet, per ſe ſane non multum refert, ſi votum cœlibatus appelletur propoſitū illud, quod Paulus ſuis verbis deſcribit. 1. Corinth. 7. Qui ſtatuit in corde ſuo firmus, & hoc iudicauit in corde ſuo, &c. Quanquam propriè loquendo aliud eſt propoſitum cordis, quod quis apud ſe in corde ſuo (ſicut Paulus loquitur) ſtatuit & decreuit, & aliud eſt votum, ad quod dicunt requiri voluntatis intentionē, rationis deliberationem, cordis promiſſionem, oris expreſſionem, promiſſionis teſtificationem, ſeu confirmationē Deo factam, interpoſita obteſtatione nominis diuini, & audita ſiue explicite, ſiue implicite execratione, ſi non ſeruetur. Sed quia vota in regno Pontificio ita ſunt cōtaminata, vt ipſum etiam vocabulum, ſicut Pontificiis vſitatū eſt, deprauationem rerum ſecū trahere videatur, & per illud veritati inſidias ſtruere non ceſſent Pontificij, cum quidem notum ſit, quomodo ex vocabulo voti apud veteres in hoc negotio vſitato tandem facti ſint miſerrimi illi laquei conſcientiarū. Tutius igitur & rectius eſt planis & ſimplicibus verbis, ſententiam Pauli tradere & explicare, à quibus ſcilicet, quomodo, quo fine, & qua conditione cœlibatus eligendus ſeu ſuſcipiendus ſit.

Aliud eſt propoſitū cordis aliud votū. Eſſentialia voti Pontificij.

His vero ita declaratis, manifeſtum iam erit ingens eſſe diſcrimen inter has duas quæſtiones.

Primo, An is, qui donum continentiæ habet, recte & pie poſſit in corde ſuo proponere & ſtatuere, ſe manſurum in cœlibatu. Quæ enim ſit Pauli de hac quęſtione ſententia prolixè declaratum eſt.

Secundo, An votū cœlibatus ita, ſicut in Pōtificia Eccleſia vſitatū eſt, vel fieri, vel factum ſeruari, bona & pia conſcientia poſſit & debeat. Vt vero manifeſtum vadat quid ſecundum analogiam fidei ad hanc poſteriorem quæſtionem reſpondendum ſit, breuiter recenſebo pręcipua capita de voto cœlibatus, ſicut illud fieri ſolet, & ſeruari poſtulatur in Eccleſia Pontificia.

Et quia non conſtitui totam doctrinam de votis Pōtificiis hoc loco tractare, nō refutabo iam, quod docent, illos cultus, qui habent mandatum & pręſcriptum in verbo Dei, non eſſe vouendos, ſed eos tantum, qui ſine mandato Dei ab hominibus inſtituti ſunt. Neque hoc exagitabo, quod pleraq; vota ſanctis facienda docent, cum Longobardus definiat, votum eſſe teſtificationem promiſſionis ſpontaneæ, quę Deo, & de his, quę proprie ſunt Dei, fieri debeat, ſed tantum de voto cœlibatus annotabo præcipua capita breuiſſime.

Quas res vouendas eſſe Pontificij docēt.

Primo, Religioſis ſuis proponunt cœlibatum, non ea libertate aſſumendum & ſeruandum, ſicut Paulus inquit: Pręceptum Domini non habeo cōſilium autem do. Sed ideo addunt laqueos votorū, iuxta conſiliorum decreta & Pontificum ſtatuta, ne ſit conſilium, ſed fiat rigidiſſimum pręceptum. Non autem Domini præceptum eſt, 1. Corin. 7. ergo mandatum hominum eſt. Atq; ita Pontificium votum cœlibatus pertinet ad ἐθελοθρησκείας, Col. 2. & quia fit iuxta doctrinas & mandata hominum, pertinet ad ματαιοθρησκείας Matth. 15.

Præcipua capita de voto cœlibatus.

Secundo, Sicut ſentiunt cultus illos, qui ex voto fiunt, licet nec mandatum, vel præſcriptum verbi Dei habeāt, ſed ab hominibus inſtituti ſint, multo eſſe meliores & præſtātiores iis, qui ſine voto fiūt, licet à Deo mandati ſint, & teſtimonium Scripturę habeant. Ita docent etiam cœlibatū, qui iuxta Scripturę ſententiam ſine voto libere aſſumitur & ſeruatur, multo eſſe inferiorem eo, qui ex voto iuxta hominū ſtatuta aſſumitur & ſeruatur. Ita vero hominum ſtatuta, non tantum æquantur, ſed prorſus præferuntur mandatis & præſcripto verbo Dei.

Tertio, Ea opinione, intentione, perſuaſione, fiducia, & hoc fine vouent cœlibatum, vt ſit ſatisfactio, & propiciatio pro peccatis, meritū gratiæ, iuſtitiæ, ſalutis & vitę æternę, ſicut ſupra hoc ipſorum verbis demonſtratum eſt. Ea vero inſignis eſt blaſphemia, in meritum Filij Dei, euertens & abolens totum Euangelium ſicut in Confeſſione Au-

guſtana,& eius Apologia copioſe ex Scriptura oſtenditur. Cumq; in prioribus capitibus, põtificia vota ad doctrinas hominum iuſte relegentur in hoc capite, etiam inter doctrinas Dæmoniorum merito proſcribuntur.

Quartò, Etiã illis, qoi donum cõtinentiæ ex Deo non habent, ſuadent vouendum cœlibatum, facta ipſis promiſſione, ſed ſine verbo Dei, de gratia & auxilio diuino, & de facilitate continentię ſi modo velimus. Sed perſuaſioni de facilitate continentiæ quatuor maxime obſtãt. Primo, Inclinatio ſexus ad ſexum, naturæ in ipſa creatione inſita. Secũdo, Flãmæ libidinũ, quæ poſt lapſum acceſſerũt. Tertiò, Quia poſſe continere donum Dei eſt, non cõmune, ſed ſingulare. Quartò, Quod iam in hac effœta mũdi ſenecta, natura imbecillior minus potens eſt, ad reſiſtendum libidini, niſi per coniugium. Et quomodo hæc perſuaſio pugnet cum Scripturę ſentẽtia, paulò antè, cum de dono continentiæ tractaremus, oſtenſum eſt. Idem enim eſt, ac ſi quis qui donum non habet, voueat ſe linguis locuturũ, vaticinaturũ, miracula editurũ, &c. Aut qui vocationem non habet, ſi voueat ſe hoſtes profligaturum, &c.

Quintò, Illis qui donũ continentiæ habent, non relinquunt eam libertatem, quam Deus ipſis conceſſit. 1. Cor. 7. ſed per vota iniiciũt ipſis laqueos abiurationis cõiugij in perpetuũ. Hoc enim ſenſu vouent cœlibatũ, quod in perpetuũ, quicunq; etiam caſus incidant, nõ velint remedio matrimonij vti, hoc eſt, etiamſi vel vſtio ipſis ſuſtinẽda, vel in ſcortationes, aut alias obſcœnas pollutiones prolabendum ſit. Et quidem ſi is, qui donũ continentiæ habet, ſtudio, lucta & oratione, donũ illud poteſt cõſeruare & excolere, vt per totam vitam caſtitatem in cœlibatu pręſtare poſſit, is recte & bene facit, ſi in perpetua cõtinentia Deo ſeruiat, iuxta Pauli ſententiã. Sed experientia docet id, quod etiam Paulus de viduis quibuſdam ſui temporis annotauit, quoſdam aliquado eſſe ad cœlibatum idoneos, ita vt eum deliberato propoſito ſuſcipere nõ defugiant, qui tamen poſtea incontinentia ita tentantur, & vſtionibus ita ęſtuãt, vt flammas libidinis nullo conatu, nulla lucta, nec oratione reprimere aut reſtringere poſſint. Illis certè in tali caſu, quando Deus donũ cõtinentiæ ſubtrahit, Paulus dicit (generaliter enim loquitur) ſi non continent, nubant. Semper enim melius eſt nubere, quam vri. Item, ſi nupſerit, non peccat, ad vitandam fornicationem habeat coniugem. Et 1. Tim. 5. de viduis illis dicit: Volo iuniores viduas nubere, & nullã occaſionem dare Diabolo. Si ergo per votum cœlibatus coniugium in perpetuum, in quocunq; etiam caſu, abiuras, certe ipſi Domino directe contradicis. Dominus enim dicit: Si non continent, nubant, tu vero vouendo iuras, etiamſi continere nõ potero, tamẽ in perpetuum non nubam. Dominus dicit: Melius eſt nubere quam vri. Tu vero vouendo cõtradicis, etiam ſi futurum eſſet, vt vrerer, volo tamen vt melius mihi ſit vri, quam nubere. Dominus per Paulũ dicit, virgo ſi nupſerit, non peccat: Pontificij vero laqueos votorum ideo iniiciunt, vt etiamſi poſtea quis viderit (vtar enim verbis Hieronymi) laſciuientem & ebullientem carnem ſuam in libidinem, ita vt refrenari non poſſit, ideoq; agnoſcat ſe in duplici neceſſitate conſtitutum, vt aut ſcortetur, aut vxorem ducat: tamen non liceat, ſed peccatum ſit matrimonium contrahere. Et quę flagitia hæc vouendi ratio ſecum trahat, infamia, inquinati apud Pontificios cœlibatus, ſonora voce in toto orbe clamitat. Neceſſaria igitur in voto cœlibatus eſset illa exceptio ſeu cõditio, Si humana fragilitas permiſerit, & ſi Deus donum continentiæ dederit & cõſeruauerit, volo cœlebs manere, Paulus enim vtrumq; ponit εἶναι καὶ μένειν, & inquit, vt eſse & manere poſſint, ſicut ego, peculiare donũ ex Deo eſt.

Vota cœlibatus Pontificia è diametro cum Scriptura pugnant.

Et conſideretur diabolica peruerſitas, ſcortationes & reliquas illegitimas pollutiones Deus pronunciat talia eſse peccata, quę excludãt ab hęreditate regni Dei, vſum vero matrimonij pronunciat eſse caſtum, impollutũ & ſanctum in omnibus. Iſti vero in ſuis votariis, ſi continere non poſſint, indicant pollutiones & ſcortationes eſse leuicula peccatula. Coniugium vero clamitant maximam eſse abominationem, adulterio & inceſtu tetriorẽ, vnde Colonienſis quidam Scriptor, turpiſſimã Campegij & Pighij vocẽ, rhetoricè amplificare voluit: melius ſcilicet eſse, ſi votarius continere nõ valẽs, centum habeat concubinas, ex ordine tamen, inquit, & ſucceſſiue, quam ſi vnam legitimam vxorẽ ducat: ita ergo Pontificij, per talia vota cœlibatus, induunt conſcientiis laqueos, quibus ſi continere nõ poſſint, per inquinamenta carnis & ſpiritus, demerguntur tandem in interitum & perditionem. Abiurato enim cõiugio, homines plerumq; ad cœlibatum non idoneos, collocant in eum vitæ ſtatũ, in quo eſt iners otiũ, abundantia & ſaturitas panis. Et cum ex iſtis radicibus Ezechiel dicat olim Sodomiticos fructus produſse, non mirum eſt, nunc etiam Pontificium cœlibatum, omnis generis fœdiſſimis pollutionibus contaminatiſſimum eſse.

Albertus Pighius.

Lutherus de votis Monaſticis.

Lutherus antitheſin illam votorum Monaſticorum erudite & venuſte ducit per totũ Decalogũ, oſtendens quomodo contra ſingula præcepta pugnent. Nam contra *Primum præceptum*, Ex cœlibatu faciunt meritum iuſtitiæ & vitę ęternę, in quo fiduciam collocant.

Contra *Secundum* In vanum aſsumunt nomẽ Dei in vouendo. Et cum ſolius Chriſti nomen nobis datum ſit, in quo oporteat nos ſaluari. Ipſi hoc nomen votis ſuis blaſpheme imponunt.

Cõtra *Tertium*, Peculiarẽ cultum ab hominibus ſine mandato Dei inſtitutum ex votis ſuis faciunt.

Contra *Quartum*, Docẽt ſine conſenſu & cõtra voluntatem parentum, tale genus vitę ſuſcipi poſſe, in quo ab officiis, parentibus iuxta mandatum Dei debitis, abſoluuntur. Per calcatum, aiunt, perge patrem. Sola in hoc genere pietas eſt, eſse crudelem.

Contra *Quintum*, Quia vitam communem fugiunt, peccant ergo contra charitatem proximi.

Contra *Sextum*, Totam Sodomam & Gomorrham ex cineribus reſuſcitant.

Contra *Septimum*, Viuunt ſine labore, in ocio, abundantia & ſaturitate, ſicut Sodomitæ, quibus etiam fructibus ſuis reſpondent, Ezech. 16.

Contra *Octauum*, Dicunt falſum teſtimonium de meritis cœlibatus, & contra caſtitatem ac ſanctitatem coniugij.

Contra *Nonum & Decimum*, Docent vſtionem non eſse peccatum. Sicut Pighius non veretur ſcribere: Flammas & incendia libidinis eſse conditiones, quas nobis indiderit creatrix omnium omnipotens illa bonitas & ſapientia (hęc enim ſunt eius verba) ſicut famem & ſitim, contra Chriſtum, Matt. 5. & Paulum 1. Corin. 7.

Sed hæc prolixius tractare, non eſt noſtri inſtituti,

tuti, cum ex ſolidis fundamentis explicata extent in libro Lutheri, de votis Monaſticis, ac in confeſſione & Apologia Auguſtana ſub eodem titulo.

CAPVT IX.

ARGVMENTA PONTIFICIORVM de voto cœlibatus.

Nemo bona conſcientia more Pontificiorum cœlibatum vouere poteſt.

IAm verò plana & expedita erit reſponſio ad argumenta de faciendo aut ſeruando voto cœlibatus, ſicut apud Pontificios vſitatum eſt. In votis enim non tantum materia voti conſideranda eſt, hoc eſt, an id, quod vouetur, per ſe & in ſuo genere ſit licitum, bonum & piũ, ſed & hoc cõſiderandum eſt, an is, qui vouet, donum habeat, quo poſſit votum implere, præcipue verò, quæ ſit intentio ſeu opinio, & quis finis fouendi. Reſpondeo igitur, neminem bona cõſcientia poſſe facere votum cœlibatus, eo modo, ſicut in Põtificia Eccleſia fit. Qui enim donum continentiæ non habet, non debet Deum tentare vouendo, ſicut ſupra multis oſtenſum eſt. Qui verò donum habet, non debet abiuratione perpetua coniugij, laqueum contra Paulum ſibi inijcere. Opiniones verò huic voto annexæ (quia aduerſantur & Decalogo & Euangelio) ſimpliciter ſunt fugiendæ & deteſtandæ, quaſi ſcilicet ratio & ſolennitas voti ab hominibus inſtituta, faciat cultum præſtantiorẽ, quam ſit obedientia verbo Dei mandata, & præcipue, quod finis præſumitur eſſe ſatisfactio pro peccatis, & meritum vitæ æternæ. Quando igitur obijcitur: Scriptum eſt, Vouete. Reſpondeo: Primũ ex diſtinctione V. & noui Teſtamenti, vt ſupra dixi. Deinde dico non omnia, nec à quibuſuis, nec quouis modo eſſe vouenda, ſi vel cum Scriptura pugnent, vel impingant in fidẽ Euangelij, ſicut oſtenſum eſt de votis Pontificiis.

Non omnium votorum impletio neceſſaria eſt.

Sed ſi votum iam emiſſum eſt, certe peccatũ eſt illud non ſeruare, Deuter. 23. Eccleſ. 5. Reſpondeo: Antea oſtenſum eſt, Deum non omnium votorum ſicut etiam non omnium iuramentorum, qualiacunq; ſint, & quocunq; vergant, impletionẽ ſub interminatione æternæ damnationis exigere, vt de iuramento Saulis, 1. Reg. 14. Dauidis, 1. Regum 25. Herodis, Mat. 14. Cum igitur opiniones annexæ votis, ſicut monſtratum eſt, ſint impiæ & blaſphemæ, nequaquam cum huiuſmodi impiis opinionibus ſeruanda ſunt vota.

De votis à quibus impia opiniones abſint.

Sed quid ſi impiæ iſtæ opiniones remoueantur? Reſpondeo: Non leuiter ſane aut temere ab eo, quod iureiurãdo promiſiſti, diſcedendum eſt. Adhibeas igitur diligentiam, conatum, luctam, & addas preces, quod ſi Deo iuuante ita potes vſtionem reprimere & reſtringere bene eſt, ſerues cœlibatũ, iuxta Pauli conſilium & præſcriptum. Si verò non potes continere, ſed vreris, & verſaris in periculo fornicationis, tunc Deus ipſe te abſoluit, nõ enim vult tibi laqueum inijci, vt ſupra dictum eſt. Et ſi in genere vouiſti caſtitatem, nõ ſequitur, te abiuraſſe cõiugium. Nam & iuxta Chryſoſtomi ſententiam:

Gradus caſtitatis iuxta Chryſoſt.

Primus gradus caſtitatis eſt ſincera virginitas. Secundus autem fidele cõiugium. Qui igitur caſtitatem in cœlibatu ſeruare non poteſt, ſi ideo ducat vxorem, vt in coniugio ſeruet caſtitatem, non dici poteſt peccare contra votum caſtitatis: ſed ſi facta fuit expreſſa abiuratio coniugij in perpetuum, & non poteſt continere, cumq; in voto interpoſita ſit conteſtatio per nomẽ Domini, erit ergo peccatum contra ſecundum præceptum. Agnoſcas igitur te peccaſſe aſſumendo nomẽ Dei in vanum, agas pœnitẽtiam, & petas tibi hoc propter Chriſtum ignoſci, cum videas te ſine peccato illud, quod vouiſti, ſeruare non poſſe, ſicut plenius hæc explicari poſſunt ex fundamẽtis illis, quę hactenus de votis annotauimus. Atque hoc eſt primum principale argumentum Pontificiorum, ex ſententiis Scripturæ, de faciendis & ſeruandis votis.

De viduarum apud Paul. prima fide.

Alterum principale argumentũ eſt, quod texunt in loco, 1. Tim. 5. Viduæ cum luxuriatæ fuerint in Chriſto, nubere volunt, habentes damnationem, quia primam fidẽ irritam fecerũt. Hæc enim verba ita interpretãtur: quod tẽpore Pauli, viduæ quædã ſolenniter vouerint perpetuũ cœlibatum, abiurato in perpetuum coniugio. Illas verò poſtea, eo, quod laſciuia, ſeu vſtione tentarentur, voluiſſe coniugij remedio cõtra vſtionẽ vti, ex priuilegio cõmuni, Melius eſt nubere, quàm vri, ſed Paul. pronunciare hoc ipſis propter factũ votum nequaquã licuiſſe, ſed ipſum velle nubere, etiamſi vſtione tenterur, & cõtinere non poſſint, habere in ipſis iudiciũ æternæ damnationis, eo, quod primam fidẽ, qua Chriſto per votum cœlibatus ſe deſponſarint, irritam fecerint. Ita illi, & huius interpretationis à ſtipulatores habent quoſdam ex Patribus. Quia verò res magna eſt, de qua agitur, pertinens ad conſcientiarum, vel ſalutem, vel damnationem, diligenter cõſiderandum eſt, non quid vel hic, vel ille interpretetur: ſed quam ſententiã fidei analogam, Rom. 12. verba & circumſtantiæ textus præbeant. Non enim vllus certior, quam ſcriptura ſui ipſius interpres eſt, vtq; eò ſimplicius & rectius hoc fieri poſſit, ordine hæc capita in textu Pauli expendemus.

1. An viduæ Paulinæ allectæ fuerint hac opinione, vt talis votiua viduitas eſſet peculiaris & præſtãtior cultus Dei, & meritum vitæ æternæ, ſicut Põtificij de ſuo cœlibatu docent.

2. An viduæ Paulinæ, emiſſo ſolẽni aut expreſſo voto, coniugium in perpetuum eiurarint.

3. Quodnam fuerit peccatum illarum viduarum, propter quod damnationem incurrerunt, & Satanæ traditæ fuerunt.

4. Quam primam fidem Paulus intelligat.

5. An Pauli ſententia fuerit, allectas illas viduas, etiamſi non poſſent continere tamen nullo modo potuiſſe nubere, ſine reatu æternæ damnationis. In his enim capitib. tota diſputatio de ſententia Pauli conſiſtit.

Conditio viduarum tempore Apoſtolorum.

Et primò, quæ fuerit ratio collegij vidoarũ tempore Apoſtolorũ, non opus eſt, per coniecturas exquirere, aut ex patrum Scriptis diſcere. Extãt enim manifeſtæ deſcriptiones, Acto. 6. & 1. Tim. 5. Quod ſcilicet viduas pauperculas, quæ nec parentes, nec liberos, nec amicos, nec remfamiliarẽ habebãt, nec operas facere poterãt, vnde ſuſtentari poſſent, Eccleſia in ſuam curam recipiebat, vt eleemoſynis Eccleſiæ ſuſtentarentur, & in quotidiana eleemoſynarum erogatione ipſarũ à Diaconis ratio haberetur. Nõ quod ſentirent viduitatem per ſe eſſe peculiarem cultum Dei, ſed quia inter reliquos pauperes, viduarũ præcipue rationem habẽdam eſſe verbum Dei præcipit. Et quia in collegium illud viduarum multæ ſe ingerebãt, quę filios aut nepotes, aut alios cognatos habebant, qui merito ipſis alimenta ſuppeditare debebant, aut quæ per ætatem adhuc rem domeſticam adminiſtrare, atq; ita victum ſibi parare poterãt, Paulus hoc per Timoth. vult corrigi, vt ſcilicet tales ab Eccleſiaſtico collegio viduarum

atcerentur,(quod certe facere non debuiſſet, nec feciſſet, ſi peculiarem cultum & meritū in tali viduitate poſuiſſet, ſed eas potius ad hoc inuitare, & volentes omnes in hoc collegium recipere debuiſſet) & tantum illæ, quæ omni ſubſidio deſtitutæ erant, ſuſcipiebantur. Ideo enim allegabantur, vt Eccleſiæ eleemoſynis alerentur. Hæc manifeſte patēt, 1. Timot. 5. Actor. 6. Et quod pro illa ſuſtentatione Eccleſia viciſſim ipſarum opera, ad curam pauperum, peregrinorum, afflictorum, & ægrotorum, vſa fuerit (ſicut miniſteriū Diaconiſſarum in hiſtoria Eccleſiaſtica deſcribitur) inde colligi poteſt, quod talem Paulus vult deligi, quæ antea hoſpitalitatem erga peregrinos, & officia humanitatis erga afflictos exercuit. Videtur etiam viduarum officium fuiſſe, funera lauare & inuoluere, Actor. c. 9. Et inſtitutionem puellarum, iuuencularum Paulus tribuit presbyteriſſis, Titum cap. 1. qui tamē locus in genere de omnibus matronis prouectioris ætatis intelligi poteſt. Ex illa deſcriptione manifeſtum eſt, longe diuerſiſſimam eſſe rationem viduarum Paulinarum, & cœlibatus Pōtificij. Nec cœlibatū igitur ſuum, nec vota ſui cœlibatus, recte inde conantur probare Pontificij, cum res longe ſit alia.

2. Viduas Paulinas, non vouiſſe votum, quale apud Pontificios vſitatum eſt, ex loco definitionis probari poteſt. Definiunt enim votū eſſe propoſiti ſupererogantis promiſſionem, ſeu de bono meliori, quod ſit magis meritorium. Iam verò erant tunc in Eccleſia, qui ſuis laborib. victitabāt, & de ſuo eleemoſynas contribuebant. Hæ autem viduæ propter inopiam ex eleemoſynis viuere cogebantur. Num igitur opus ſupererogationis, melius bonū, magis meritorium eſt, & dignum ſolenni voto eſt propter inopiam accipere Eleemoſynas, quam vel labores manuum ſuarum manducare, vel de ſuo impertiri egenis? Certe Paulus ex ſententia Chriſti pronunciat: Beatius eſſe dare, quam accipere.

An decreuerint perpetuo viduitatem ſeruare.

Alia verò quæſtio eſt, an viduæ illæ habuerint propoſitum, ſeu decreuerint in viduitate manere: Quia enim in collegium illud viduarum ideo recipiebantur, quod neminem haberent, à quo ſuſtineretur, ergo ſi cogitaſſent, per matrimonium ſibi aſciſcere maritum, cuius laboribus alerentur, non petiiſſent in collegium illud cooptari. Cōſtituiſſe itaque illas viduas, cum in collegium hoc reciperētur, in viduitate permanere, ac negociis œconomicis ſe abdicare, etiam contextus Pauli, indicare videtur, cum inquit: Poſtea volunt nubere. Itē, volo iuniores nubere, domum adminiſtrare, &c. Nō autem opus eſt, ex veterum quorundam diſputationibus conquirere, an expreſſo ſeu ſolenni voto, viduitati ſe aſtrinxerint, cum abiuratione matrimonij in perpetuum, ſub conditione æternæ damnationis, cum extet diſertis verbis deſcriptio, quale fuerit propoſitum ſeu decretū cœlibatus tempore Apoſtolorū, 1. Cor. 7. Qui ſtat firmus in corde ſuo, &c. vbi expreſſe additur illa cōditio: Nō vt laqueū vobis iniiciā, &c. Et cum habeamus ipſius Pauli deſcriptionem, quale fuerit propoſitū ſeu decretum cœlibatus ſuo tēpore, nō debemus vllas alias explicationes, vel q̄rere, vel ab iis excogitatas admittere.

Ob quod peccatum viduæ æternam damnationem contraxerunt.

3. Cum Paul. dicat viduas illas lapſas habere damnationē, & cōuerſas eſſe retro poſt Satanam, quæſtio eſt, quod fuerit tam atrox ipſarum peccatum, quod ipſas Chriſto aduerſarias Satanæ mācipia, & reas condemnationis fecerit. Pontificij dicūt, poſt votum velle nubere, eſſe tam grande peccatū. Sed videamus, an Paul. hoc dicat. Quod enim ex veteri translatione vrgent (in Chriſto velle nubere) hoc eſt, quia per votum Chriſto fuerint deſponſatæ, ideo damnabile eſſe, velle marito mortali nubere, nihil eſt. Quomodo enim tam atrox peccatum eſſet in Chriſto nubere, cum 1. Corin. 7. Paulus dicat: Vidua nubat, cui vult, modo in Domino. Et vnus eſt Dominus Ieſus Chriſtus, 1. Cor. 8. Paulus verò non dicit in Chriſto, ſed contra Chriſtum, & particula illa non poteſt referri ad verbum nubere, ſicut etiam pueri, qui elementa Græcæ linguæ intelligunt, videre poſſūt, dicit enim καταστρηνιάσωσι τοῦ χριστοῦ. Et deſponſationem ſpiritualem cum Chriſto, communem eſſe omnibus fidelibus, ac fieri per fidem, non per votum cœlibatus, ſupra oſtenſum eſt. Et ineptum profecto eſt, quod Chryſoſtomus deſponſationem illarū viduarum cum Chriſto inde probat, quia ſcilicet in Scriptura Chriſt' vocatur προστάτης viduarum & pater orphanorū, quaſi verò hoc non pertineat ad reliquas etiam viduas, quas Paulus in collegium illud nō admittit. Audiamus itaq; ipſum Paul. cauſam damnationis harum viduarum, multis valde ſignificantibus verbis deſcribentem. Non autē ſimpliciter dicit, quod voluerint nubere, ſed cum aduerſos Chriſtum luxuriatæ fuerint, nubere volunt. Significat autem στρηνιᾶν, non ſimpliciter luxuriari & laſciuire, ſed cum immani quadā inſolentia & petulantia, quaſi ruptis & abiectis habenis ferocire. Ita etiam Græci Interpretes, 4. Reg. 19. στρῆνος reddiderunt שאן, quod ſignificat obſcuritatem & tranquillitatē inſolenter & ſuperbe tumultuari. Quod vocabulum, Eſai. 32. tribuitur mulieribus, propter affluentiam inſolentib. & petulātibus. Et Apocal. 18. tribuitur libidinib. meretricis Babylonicæ ac vltra ſcortationem ponitur. In hoc verò loco, appoſite tribuitur viduis, quæ curis domeſticis liberatæ, ex publicis eleemoſynis alebātur. Et quidem contra Chriſtum inſolenter & petulāter laſciuiebāt, inquit Paul. Eo ergo laſciuiæ & petulantiæ progreſſæ erant, quod iugum Chriſti, hoc eſt, timorem Dei, fidem & pietatem erga Chriſtum excuſſerāt & abiecerāt. Et antitheſis aliquid addet lucis, 1. Cor. 7. docet pias viduas poſſe nubere, cui velint, modo in Domino, hoc eſt, in timore & inuocatione Domini, vel nō nubere cum abnegatione fidei & religionis. Hæ verò viduæ non in Domino, ſed petulanter & inſolenter laſciuiendo cōtra Chriſtū volunt nubere. Atrox profecto eſt deſcriptio atrocis peccati. Non igitur velle nubere ſimpliciter & per ſe, ſed ita velle nubere, ſicut Paulus hoc loco deſcribit, damnabile eſt. Quatuor autem peccata ordine recitat. I. Petulanter laſciuiebant contra Chriſtū. II. Cum deberent miniſtrare, pauperibus, peregrinis, afflictis & ægrotis, ipſæ neglectis & abiectis miniſterij ſui officiis, ocioſæ circuibant domos, nugaces, curioſæ, loquentes quæ non decent. Et quia Chriſtus dicit, Matth. 25. Quicquid vni ex minimis meis fratribus non feciſtis, mihi nō feciſtis. Ideo Paulus dicit: Viduas illas, non contra pauperes tantum, ſed contra ipſum Chriſtum petulantiam exercuiſſe. III. Dicit ipſas ea petulantia occaſionem dediſſe aduerſario maledicēdi & blaſphemandi ſanam Euangelij doctrinam. IIII. Dicit nonnullas ex ipſis tandem cōuerſas eſſe retro poſt Satanam. Et verbis vtitur valde atrocibus: dicit enim ἐξετράπησαν, quod ſignificat à via prorſus deflectere. Ebre. 12. diſcrimen ponitur inter eum, qui in via Domini remiſſior eſt, & quaſi claudicat, &

Cauſam damnationis harum viduarum Paulus reddit.

Quatuor peccata earum viduarum.

qui

qui prorſus ab ea deflectit. Et *ὀπίσω τοῦ σατανᾶ*, ſignificat manifeſtam defectionem à Chriſto. Sicut enim credentes & pij dicũtur, venire & ſequi poſt Chriſtum, ſicut diſcipuli præceptorem ſectari dicũtur, Luc. 9. & 14. Mat. 10. Ita Apoſtatæ dicuntur abire *εἰς τὰ ὀπίσω*. Ioan. 6. dicuntur defeciſſe, excidiſſe à fide, quæ in ipſis ſubuerſa ſit, 1. Tim. 4. & 6. 2. Timo. 2. Significatur itaq; tandem ſecuta omnimoda apoſtaſia, ſeu defectio harum viduarũ à fide & religione Chriſti. Cum enim primum, contra Chriſtum petulanter laſciuirent, ſecuta fuit tandem prorſus defectio à Chriſto, & affectatio Satanæ, ſiue iudaiſmũ ſiue paganiſmum, ſiue Pſeudoapoſtolos, qui captiuas ducebant mulierculas, 2. Timo. 3. ſectari cœperint, ſiue dederint ſe flagitioſa vita laqueis Satanæ, iuxta ipſius voluntatem, 2. Tim. 2. Non igitur opus eſt viduis hiſce, ex incertis veterũ commentis, peccata de votis fabricare, cum atrociſſima ipſarũ peccata, damnationem ſecũ trahentia, Paulus expreſſis verbis commemoret. Non ergo ſimpliciter nubere, ſed hoc modo velle nubere, vere damnabile eſt. Et potuiſſent quidem illæ, alia ratione, id quod cupiebant, in Domino conſequi. Sed ſiue notam leuitatis & inconſtantiæ, tanquam publicam infamiam inter Chriſtianos, quod collegium viduarũ deſererent, veritæ, ſiue per laſciuiam & petulantiã à Satana prorſus captiuatæ fuerint, certe vna cum miniſterio viduarum, ipſam etiam Chriſtianiſmi profeſſionem tandem abiecerunt, & ita fidem abnegarunt, ſicut iam diximus.

Quam fidem primam irritam fecerint.

4. Paul. dicit viduas illas habere damnationem, quia primam fidem irritam fecerint. Magnis igitur contentionibus diſputatur, quam fidem hoc loco Paulus intelligat. Sed ſi ipſius Pauli declarationem quærimus, res non eſt obſcura. Non enim opus eſt, ex aliis ſcripturæ locis exempla adducere, ſed in eadem illa priori Epiſtola ad Timoth. extant exempla huius phraſeos, aliquoties repetita, vt c. 1. Nonnulli repulſa bona conſcientia circa fidem naufragium fecerunt, c. 2. Si permanſerit in fide, c. 4. Quidam deficient à fide attendentes doctrinis Dæmoniorum. Et c. 5. paulò ante ſententiam illam, de qua nunc agimus: Qui ſuis domeſticis non prouidet, fidem abnegauit, & infideli deterior eſt, c. 6. Quidam dum auaritiam appetunt, à fide aberrauerunt. Itẽ quidam profitentes falſo nominatam ſciẽtiam circa fidem exciderunt. Et 2. Timo. 2. Circa veritatem aberrarunt, & ſubuerterũt quorundam fidem. Vbi idem ferme verbum ponitur, ac cum dicit: Conuerſæ ſunt poſt Satanam. Et c. 3. Mente corrupti, reprobi circa fidem. Quæ ſententiæ omnes loquuntur de vera, viua, & iuſtificante fide, quam docent excuti, abiici & amitti, duobus modis, vel per peccata contra conſcientiam. Fides enim non manet in illis, qui indulgent prauis cupiditatibus contra conſcientiam, 1. Tim. 1. & 2. c. 5. & 6. Vel admiſſo errore in fundamento, aut fundamento religionis ſubuerſo, 1. Tim. 4. & 6. 2. Tim. 2. & 3. Iam vero in loco illo de viduis, de quo diſputatio eſt, eadem extat phraſis, de abiecta fide, & res etiam congruunt. Officia enim miniſterij ſui fraudulenter facere, & cõtra Chriſtum petulanter laſciuire, ſicut Paulus viduis illis tribuit, peccata ſunt excutientia fidem. Et deſerta via Domini Satanam ſectari, ſubuerſio eſt fundamenti, fidei & religionis, ſicut oſtenſum eſt. Dicit igitur Paul. viduas illas non debere ſibi blandiri, quaſi in tali vitæ petulãtia & apoſtaſia, nihilominus poſſint Deo placere, & hæredes vitæ eſſe, ſed pronunciat eas habere damnationem inde & ideo, quia veram & viuam fidẽ, quæ ſola iuſtificat & ſaluat, non amplius habeant, ſed eam abiecerint & excuſſerint: Idque probat factũ eſſe ab aliquibus per peccata contra conſcientiam, à nonnullis verò defectione à fundamento. Hæc ſententia plana eſt, conueniens contextui, & conſentanea doctrinæ Pauli, quod ad phraſin, & quo ad ſenſum ſeu res ipſas.

Cur vocat primam fidem.

Quod vero primam fidẽ vocat, variæ & veræ poſſent reddi rationes. Eſt enim fides fundamentum omnium virtutum, & totius pietatis principium antequam nihil in homine boni eſt, hæc prima ſuſcipitur in baptiſmo, & eſt virtus primæ tabulæ, quam deinde ſequitur fidelitas in officiis ſecundæ tabulæ, quæ Gala. 5. etiam fides appellatur. Hæc vera ſunt, ſed ſimplicius eſt, ſi iuxta phraſin ſcripturæ vitatam, intelligamus Paulum hoc dicere: Viduas illas fidem, quã antea habuerũt, & qua prius Deo placuerunt, abieciſſe & amiſiſſe. Quãdo enim Scriptura mutationem aliquam factam deſcribit, vel collationem facit inter id, quod antea ſeu prius fuerat, & inter id, quod ſecutum eſt, tunc hoc modo vtitur vocabulo *πρώτη*, vt Mat. 12. Luc. 11. 2. Pet. 2. Poſteriora hominis illius fiunt peiora *τῶν πρώτων*, quam prius aut antea fuerãt. Et locus extat apertiſſimus, continẽs & explicans illam phraſin Paul. de prima fide. Apocal. 2. Vbi Ioã. iubetur ſcribere miniſtro eccleſiæ Epheſinæ. Habeo aduerſũ te, quod charitatem tuam primam reliquiſti, memor eſto itaque vnde excideris, & age pœnitẽtiam, & prima opera fac. Hic locus manifeſtiſſime oſtendit, quo ſenſu Paulus priorem fidem appellet, vt non opus ſit, vel prolixiori diſputatione, vel aliunde petita explicatione. Nam & de ſpirituali deſponſatione Chriſti & Eccleſię, quę fide fit, Scriptura ita loquitur, vt poſt lapſum, ad primum ſpiritualis coniugij fœdus reuertantur. Ezech. 16. Ierem. 31. Oſeæ cap. 2. Vt prima fides dicatur reſpectu eius, qua illi, qui lapſi fuerant, poſtea in conuerſione rurſus Deo reconciliabantur, quæ tamen, quaſi ſecundaria fides, nihil aliud eſt, quam reuerſio ad primã fidem, quæ ſignaculo Baptiſmi obſignata erat, vna enim eſt fides, Epheſ. c. 4.

Teſtimonia Patrũ de prima fide.

Et ex patribus etiam quidam, per primam fidem intelligunt eam, quam in Baptiſmo amplexi & profeſſi ſumus, quam irritam reddi ſentiunt, per doctrinas hæreticas, vt Athanaſius, lib. 6. de Trinitate Hieronymus in præfatione Epiſtolæ ad Titum. Et Vincentius Lyrinenſis contra prophanas hæreſeôn nouitates. Hæc ſententia ſimplex, vera & plana eſt, analoga Scripturæ, & conſentanea contextui loci Paulini.

Athanaſ. Hieronymus. Vincentius Lyrinenſis.

Fides in Scriptura nuſquam accipitur pro voto.

Cumq; vota cœlibatus, qualia apud Pontificios fieri ſolent, tempore Apoſtolorum nõ fuerint, ſicut paulò ante oſtenſum eſt, & vocabulum fidei pro voto in Scriptura nullibi vſurpetur, quæ eſſet analogia fidei, fidem pro voto cœlibatus interpretari? Si enim votum viduitatis dicatur prima fides, reſpectu eius fidei, qua ſecũdis nuptiis ſe obligare volebant: certe non recte dicetur prima, quia ante votum viduitatis, fidẽ priori marito dederant, & ante hanc Chriſto in baptiſmo fidem dederant. Hoc igitur modo non prima, ſed ſeconda, aut etiã tertia potius fides eſſet votum viduitatis. Quæ igitur eſſet plerophoria, ſententiam certam deſerere, & interpretationem incertam amplecti, etiamſi quoſdam ex Patribus habeant autores?

An hæ viduæ ſub damnatio-

5. Quia verò viduæ illæ, propoſito ſeruãdæ viduitatis, ſicut ſupra dictũ eſt, in collegiũ illud Eccleſia

nu pœna nubere in-ſer dictum fuerit.

ſticum ſe recipi petierant,& ſi nõ peculiaribus,aut expreſſis verbis, ipſo tamen facto Eccleſiæ, cuius ſumptib.alebantur,fidem dederant,quod miniſterio ſuo erga pauperes, diligenter & fideliter fungi vellent. Atq; hoc modo etiã in ſecũda tabula Scriptura dicit,fidem datam eſſe ſeruandam,1.Mac.10. 2.Mach.11.Nũ igitur ſine peccato & recte fecerunt iſtæ viduæ,quod propoſitum illud viduitatis,& temere ſuſceperunt:& petulanter poſtea ab eo receſſerunt,præcipue verò, quod curam miniſterij erga pauperes,negligenter,male & fraudulẽter adminiſtrarunt,atq; ita datam Eccleſiæ fidem fefellerunt.

Quæſtiones duæ. De quæſtione poſteriori.

Reſpondeo. Primum de poſteriori membro. Scriptum eſt: Maledictus qui facit opus Domini fraudulenter, Iere.48. Nequaquam igitur ſine peccato fuit, quod eleemoſynis Eccleſiæ abuſæ,miniſterium erga afflictos neglexerunt. Sed grauitatem peccati Paul. indicat, cum inquit, contra Chriſtum, cuius eleemoſynas comedebant,& afflictos eius negligebant,ipſas petulãter laſciuiſſe & habere damnationẽ. Damnatio verò eorũ, qui ita Eccleſiæ eleemoſynis abutuntur, deſcribitur, 2. Petr.2.& in Epiſtola Iudæ. Et verbum καταστρηνιάω, Petr. videtur reddere voluiſſe,cùm inquit: Luxuriantes & oculos habentes plenos adulterij. Iudas verò reliquam partẽ deſcriptionis Paulinæ videtur reddidiſſe,cum inquit: Maculæ ſunt in agapis veſtris de eleemoſynis cõuiuantes ἀφόβως, hoc eſt,ſecure & ſine vlla,vel Dei,vel Eccleſiæ reuerẽtia. Nõ enim ſolæ viduæ, ſed & alij cœperunt eleemoſynis Eccleſiæ abuti. Et quia tali petulantia aduerſariis occaſionẽ dederũt blaſphemandi ſanam doctrinam,certe quantum peccatum ſit ſcandalum, Chriſtus declarat, Matt.18. Hæc igitũr pars deſcriptionis extra cõtrouerſiam eſt,quod ſit peccatũ grauiſſimum.

De quæſtione priori,quod viduitatem elegerunt, ſed poſtea ſententiam mutauerunt.

Sed reſtat altera quæſtio, de propoſito viduitatis,quod ſtatuerãt, ſe cœlibes velle afflictis miniſtrare,& poſtea ab illo propoſito laſciuientes defecerunt,& voluerunt nubere,an recte hoc & ſine peccato fecerint. Reſponſio autem plana eſt,quod temeritas in ſuſcipiẽdo,& leuitas in abiiciendo eo propoſito, quod non priuatum iam erat,ſed receptione in collegium viduarũ, publice conteſtatum,& notorium factũ erat,merito reprehenditur & culpatur.

Id in viduis reprehenditur propter leuitatem & inconſtantiam. Pauli exemplum.

Si enim Paulus,notam incõſtãtiæ & leuitatis,eo quòd promiſerat ſe venturum ad Corinth.tam ſolicite amolitur,2.Corin.1. Facile inde colligi poteſt,quid de temeritate,incõſtãtia & leuitate harum viduarum,in re grauiori, indicãdum ſit. Et Paulus non diſſimulat aduerſarios inde ſumpſiſſe occaſionem obtrectãdi & cõuiciandi. In Eccleſia etiam leuitatem illam infamem fuiſſe,hoc indicat, quod ex viduis illis, quædam ideo prorſus defecerint à religione Chriſtiana,vt ſine exprobratione leuitatis,nubere poſſent vel Iudæis,vel Gentibus.

Epiphanius κρίμα κατάκριμα.

Atq; in hanc ſententiam Epiphan. diſcrimen facit inter κρίμα & κατάκριμα: qui inquit,ne cõfũdatur apud homines,(& hoc intelligit κρίμα) occulte ſcortantur,atq; ita Deum offendunt,& condemnationem æternã ſibi attrahunt (& hoc appellat κατάκριμα) ſicut & 1. Tim.3. Paul. dicit Neophytum Epiſcopũ facile cadere εἰς κρίμα,hoc eſt, in criminationem & conuiciationem aduerſariorum. Et Matt.7. eodẽ modo diſtinguitur inter κρίμα & κατάκριμα: Nolite iudicare,nolite cõdẽnare. Et quod 1.Tim.5. vocat κρίμα,mox appellat λοιδορίαν. Quia verò in hiſce viduis nõ ſola leuis & incõſtãs mutatio propoſiti fuit,ſed hæc traxit ſecum multa atrocia peccata,in prima & ſecũda tabula,ſicut ex verbis Pauli oſtendimus,ideo κρίμα recte intelligitur de reatu æternæ damnationis. Aliud igitur eſt loqui de temeraria ſuſceptione,& de inconſtanti mutatione propoſiti in hiſce viduis,ſi per ſe cõſideretur. Vbi Epiphã. recte diſtinguit inter κρίμα & κατάκριμα. Aliud verò eſt loqui,de atrocibus illis peccatis, quæ laſciuiam, contra Chriſtum ſecuta ſunt, vbi κρίμα recte pro æterna condemnatione accipitur.

Paulus nõ vult laqueos cœlibatus cuiquam iniici ætate florente.

Et quia Paul. ab experientia animaduertit,quam pernicioſus ſit laqueus ad multa atrociſſima peccata,publica teſtificatio propoſiti cœlibatus,à quo ſine nota leuitatis non facile diſcedi poteſt,ideo ſolicite non tantũ cauet,ſed ſerio mandat & præcipit,ne in ætate florenti & lubrica, cuiquam tales laquei iniiciantur. Neq; hoc tantum dicit,vt præter voluntatẽ aliqua ad cœlibatum ſuſcipiẽdum cogatur,ſed quia multæ iuniores viduæ, ob recẽtem ex maritorũ obitu luctum,& ob mœſtitiam ac deiectionẽ animi, propter ſummam inopiã cum omni ſubſidio deſtitutæ eſſent,certo propoſito conſtituerent,ſe in cœlibatu manere velle,ac ideo peterẽt ſe in collegium viduarum, quæ publicis Eccleſiæ eleemoſynis ſuſtentabantur,recipi: Paulus experientia edoctus,quam facile mutatio illius propoſiti incidat, & quæ inde pericula naſcantur, ſi continere non poſſint, ſerio mandat,etiamſi iuniores viduæ,cum tali propoſito ſe offerant,ne recipiantur ſed reiiciãtur,nec aliqua deligatur,niſi ſit annorum 60. in qua ætate flammæ libidinum mediocri diligentia reprimi & reſtingui poſſunt.

Sexagenariæ ſubeũt delegi. Papa contra Pauli laqueum cœlibatus ætate iuuenili iniicit.

Quam horribiliter itaque, ô bone Ieſu, regnum Pontificium contra Canonem, quæ per electum tuum organum promulgaſti, peccat & communicat nefandis aliorum peccatis, quod votum cœlibatus, non expectato anno 60. in iuuenili lubrica ætate conſcientiis vel imponit, vel voluntarie oblatum non tantum recipit, ſed fieri conſulit, ſuadet, hortatur, & hoc laqueo innumera animarum millia, in barathrum æternæ perditionis præcipitat. Certe hic vnicus locus Pauli, potẽtiſſimum fulmen eſt, vno ictu proſternens omnia Pontificiorum vota. Quot enim reperias, qui poſt annum 60. demum vouerint cœlibatum? Qua igitur fronte, qua ſpecie, quo colore vel defendere, vel excuſare poſſunt, quod à præſcripto Pauli magis magiſque receſſerunt?

Qua ætate votum cœlibatus fieri Pontifices ſtatuerint.

Leo Pius I.

Leo enim primus conſecrationi monialium ſtatuit annum 40. Pius primus ſtatuit annum 25. Alius Canon vetat ante annum 18. fieri votum, pleriq; verò Canones annum 15. nominant. Nec valet exceptio, quod Paulus de viduis, non de virginibus loquatur. Ratio enim Pauli generalis eſt: In iuuenili & lubrica ætate, neminem ad cœlibatus profeſſionem aſtringendum, propter pericula, quæ inde oriri experientia docuit.

Chryſoſtomus de viduis.

Chryſoſtomus hoc loco dicit: Viduæ illæ ἁπλῶς οὐκ ὀρθῶς δὲ κρίνασαι εἵλοντο, ex ſimplicitate, non recte, nec vero iudicio elegerunt viduitatem. Et addit: Lapſus qui inde acciderunt, præbuerunt occaſionem ταύτης νομοθεσίας, ferẽdæ huius legis, vt ſcilicet iuniores viduæ reiicerentur, & nulla aſſumeretur, niſi annorum ſexaginta.

Ambroſius.

Et Ambroſius hoc loco recte dicit (cuius tamen poſtea in velandis ſuis virginibus obliuiſcitur) Paul. prohibet iuniores in hac ſuſcipi profeſſione. Lubricæ enim ætati fides facile adhiberi non debet, quippe cum quarundam exempla præcedãt. Item, oſtendit damnationem tales manere, ne facile audeant, quod implere difficile eſt, aut ſi animus eſt huic deuotioni deditus, apud ſe interim teneat, quia temerarium

dicit

dicit eſſe profiteri, quod adhuc iuuenili ætati credi non debet. Item, quantum laudabile eſt, ſi impleat quod vltra vires eius creditur, tanto magis puniendus erit, ſi hoc ſibi audeat imponere, præſūptione temeritatis, quod ferre non poſſit, &c. Iuniores igitur viduas, Paulus, propter pericula quæ recenſet, non vult porro aſtringi ad cœlibatum, ſed nubere.

De viduis iunioribus cœlibatum profeſſis adhuc in collegio viduarum degentibus.

Sed quid de illis iunioribus Paulus vult fieri, quę ipſo facto profeſſæ iam erāt cœlibatum, vtpote receptæ in collegium viduarum? Certe ſi laſciuiant, nō vult eas in peccatis, quæ inde ſequi videt, perſeuerare, & in damnatione manere. Quia verò cum propoſito ſeruandæ viduitatis receptæ erant, num ideo coniugium ſub pœna æternæ damnationis in perpetuum ipſis prohibet, etiamſi continere non poſſint, propoſitis interim aliis contra incontinentiam remediis? Hoc certe non facit. Meminerat enim, quod paulò ante c. 4. ſcripſerat, doctrinā Dæmoniorum eſſe, prohibere coniugium illis, qui non continent. Sed illas etiam viduas, quæ viduitatem profeſſæ erant (ſi ita loqui liceat) cum poſtea laſciuirent, & non continent, illas, inquam, Paulus vult nubere, idq; ideo, ne vllā occaſionem præbeāt Diabolo, & ne tandem, ſicut nonnullis acciderat, prorſus retro poſt Satanam conuertātur, ſi præter vires & voluntatē, in cœlibatu manere cogerentur, & aditus ad legitimas nuptias ipſis prohiberetur. Si igitur temerariæ, imprudentes, & incautæ promiſerunt cœlibatum, ſi propoſitum illud in ipſis mutatum eſt, & continere nō poſſunt, ſi inde in peccata, quę Paul. recēſet, prolapſæ ſunt, agant pœnitentiā, petant remiſſionē. Ne verò in damnatione maneāt, & tādem prorſus poſt Satanam ſubuertātur, Paul. vult ipſas nubere, non autē laſciuiendo cōtra Chriſtum, ſed in Domino, idq; ideo ne in poſterum prębeant occaſionem Diabolo. Velle itaq; nubere, in huiuſmodi viduis, ſi continere non poſſunt, non ſimpliciter damnat, ſed laſciuiendo contra Chriſtum, & abiecta fide velle nubere, hoc verò dānat.

Quæ non continent poſt viduitatem etiā profeſſionē vult nubere.

Quid in his viduis damnabile notet Paulus.

Chryſoſtomus.

Hanc ſententiam contextus Pauli manifeſte oſtendit, atq; ita expreſſe eum interpretatur Chryſoſt. Quoniam, inquit ipſe, volunt nubere, volo & ego iuniores nubere, liberos gignere, domū adminiſtrare. Longe enim præſtat hæc facere, quam illa (quæ ſcilicet de damnatis viduis recenſet) Oportebat quidem curare, quæ Dei ſunt, oportebat fidem ſeruare, quando verò illa non fiunt, melius eſt hæc fieri, quā illa, quippe viduitas illa nihil parit boni, ὅθεν δὲ τῷ γάμῳ πάντα, ex hiſce verò nuptiis (earū ſcilicet, quæ viduitatē profeſſæ erant, cū cōtinere non poſſent) multa bona. Et Theophylact. illa duo (iuniores nubere volunt, & volo iuniores nubere) ita connectit. Volo & ego indulgens & concedens earum votis, ne Diabolus illudat ipſis, quod cū Chriſti ſponſæ eſſent, factæ ſint adulteræ, ideo ſub matrimonium eas duco. Ambroſius etiam illud, Volo iuniores nubere, ita explicat. Quoniam quæ ſupra dixit de huiuſmodi, quod contraria & illicita perducant eas ad mortem, idcirco conſiliū dat, & præcipit ea fieri, quæ licita ſunt. Et multū expedit nubere, quam ſub bona & pia profeſſione notabiliter incedere. Sic enim inuenit occaſionē Satanas, quomodo ſubuertat animas inconſultas, cum pia profitentes iniuſte verſantur. Hæc Ambroſius. Locus igitur ille Pauli de viduis prorſus nihil patrocinatur Pontificiorum ſentētię, de votis cœlibatus, vel faciendis, vel factis, ſicut quidem illa in Pontificij Eccleſia vſitata ſunt. Iuniores enim viduas nō vult recipi, & receptas ſeu, vt loquuntur, profeſſas, ſi cōtinere vel non poſſint, vel non velint, vult nubere, quarum vtrunq; cōtra Pontificiæ Eccleſiæ doctrinā & praxin pugnat. Et hæc de loco illo Pauli aliquanto prolixius annotare volui, vt perſpiceretur, quanto rectius, certius, firmius, & iucundius interpretatio Scripturæ ex ipſis fontibus quam ex ciſternis humanarum commentationum petatur. Atque hoc eſt ſecundum principale argumentum pro voto cœlibatus.

Theophylact.

Ambroſius.

An Maria fecerit votum virginitatis.

Tertium argumentum ex Scriptura ita confingūt: Quia Maria, Luc. 1. non in præterito, ſed in præſenti loquitur, virū non cognoſco. Fingunt igitur Mariam habuiſſe propoſitū, & feciſſe ſolenne votum ſeruandæ perpetuæ virginitatis. Et mox addūt rhetoricas amplificationes. Deum in ſanctiſſima Deipara virgine, votū perpetui cœlibatus in nouo Teſtamento, voluiſſe dedicare. Sumpta autē hæc ſunt ex Apocryphis traditionibus. Extat enim Protoeuangelium Iacobi, vbi narratur Mariam anno ætatis tertio, accenſis lampadibus, per puellas ſolenniter ductam fuiſſe in templum, ac iuxta votum conſecratam, in ſancta ſanctorū ipſam de manu Angeli cibum accepiſſe. Anno verò ætatis 12. Angelum apparuiſſe Pontifici & iuſſiſſe, vt alicui ex maritis viduis traderetur in cuſtodiam, virgo ſeruanda. Hæ Apocryphæ fabulæ, ſpecioſo titulo traditionum, ſæpe etiam patribus impoſuerunt, ſicut Epiphanio ſpelunca Bethleemitica, & Auguſtino commentitium hoc votum Mariæ, quod diſerte contra Scripturam pugnat. In templo enim, & ſub ſacerdotibus veteris Teſtamenti, votum perpetui cœlibatus prorſus ignotum fuit, nec mandatū, nec exēplum habens. Hiſtoria verò noui Teſtamenti diſerte dicit, Mariam deſponſatam fuiſſe Ioſepho, ita vt aliquando conuenirent. Et notū eſt, quid in Scriptura ſignificet συνελθεῖν. Nec Maria, nec Ioſeph, aliter ſciuerunt, priuſquam ab Angelo de ſummo myſterio incarnationis filij Dei edocerentur. Falſum igitur eſt, & Euangelio contrarium, quod Apocrypha fabula fingit de voto Mariæ. Sed qualia ſunt vota Pontificia, talis eſt etiam prima eorum dedicatio, fabuloſa ſcilicet. Quod autem non in pręterito loquitur Maria, ſed inquit, virum non agnoſco, ratio manifeſta eſt. Quia enim nondum erat in domum ſponſi deducta, nec breui adeo hoc futurum erat. Nam poſt tres menſes & amplius, Ioſeph demum de deductione cogitare cœpit, Matth. 1. Poſtquam ſcilicet ex ædibus Eliſabeth Maria reuerſa eſſet Nazareth, Luc. 1. Dicit igitur, quomodo fiet iſtud, cum nondum cognoſcam virum, hoc eſt, cum nondum verſer in cubili coniugali, aut nondum vtar conſuetudine coniugali. Non enim ſequitur, ſi in præterito dicatur, illa cognouit virum, ergo concipiet.

Protoeuangelium Iacobi.

Fabula Apocrypha vendita pro Apoſtolicis traditionibus.

IIII. Argumentum ex loco, Rō. 7.

Baſilius.

Ambroſius.

Chryſoſtomus.

Quartò, ex illo loco, Rom. 7. Viuente viro, adultera vocabitur, ſi nupſerit alteri viro, veteres multa argumenta formant, in quibus præcipuum robur obligationis voti cœlibatus conſtituunt. Baſilius dicit, nulla deſponſata, viuente ſponſo, poteſt alium ſine crimine adulterij ducere. Sed Deo dicatæ virgines ſunt deſponſatæ Chriſto. Ergo poſt votum nubere, adulterij crimen eſt coram Deo. Ambroſius inquit: Quæ ſe ſpopondit Chriſto, iam nupſit, iam immortali iuncta eſt viro, & ſi iam nubere voluerit, adulterium perpetrat. Chryſoſtomus dicit: Quæ ſeipſam ſemel Domino deſponſauit, iam non eſt libera, vt, cui velit, nubere poſſit, non enim mortuus eſt vir eius, ſed ſi viuente viro

immortali, mortalem in Domini thalamum ſuperioduxerit, non adolterium tantum, ſed inceſtum perpetrabit.

Solutio.

Sed reſponſio manifeſta eſt, Scriptura enim docet, non ſolos cœlibes deſponſari Chriſto, ſed totam Eccleſiam eſſe ſponſam Chriſti, & deſpõſationem illam fieri nõ cœlibatu, ſed vera fide iuxta verbum, Oſe 2. 1. Corinth. 11. Manifeſta igitur fallacia eſt, à ſpiritoali deſponſatione hominis interioris argumentari, contra legitimum coniugium hominis exterioris. Eadem enim ratione ſequeretur, etiam nulli prorſus fidelium liberum eſſe coniugiũ, oomnes enim fideles deſponſati ſunt Chriſto.

Obiectio ex 1. Cor. 11.

Quod verò, 1. Corin. 11. oominat virginem copulatam Chriſto, nõ intelligit externum cœlibatum, ſed loquitur de tota Eccleſia Corinthiorũ, in qua prater virgines & viduas, non tantum coniugati erãt, verum etiam, qui à ſcortatione, adultetio, imo ab inceſtu conuerſi erant, 1. Corinth. 6. Multi enim coniugati, imo quæ meretrices fuerunt, fidẽ Chriſti habent, quam fatuæ virgines non habent, Matt. 25. Et illam ipſam argumentationem veterum Auguſti. de bono viduitatis, c. 10. expreſſe reiicit & refatat, recitatis multis abſurdis, quæ inde ſequantur

Auguſtin. veterũ argumentationem reiicit.

& vocat opinionem minus conſideratám. Si verò certo ſcire cupis, quod verum ſit adulterium oppoſitum deſponſationi ſpirituali, ſeu qui ſint illi, qui fornicantut à Domino, aut quæ ſit generatio adultera, interroga Scripturam, & illa monſtrabit tibi, quæ & vbi ſint ſpiritualia proſtibula & propñdia.

Scortatio ſpiritualis.

Scriptura enim Scortationem ſeu adulterium ſpirituale, ita deſcribit, quando anima, quæ Chriſto fide deſponſata eſt, à verbo ipſios diſcedit, & electitios cultus inſtituit extra & cõtra verbum Dei, aut ab eius ſubiectione & obedientia ſe auertit, Iere. 3. Ezech. 16. Oſe. 4. 2. Cor. 11. Iſti igitur, qui contra verbum Dei, malunt vri quam nubere, & ex cœlibatu faciunt ſatisfactionẽ pro peccatis, ac meritum vitæ æternæ, vere ſunt ſpiritualia proſtibula in regno Dei, & adulteri Chriſti, non autem illæ virgines, quæ cum donũ continentiæ non habeaor, iuxta mandatum Dei nubunt in Domino, & vocem ſponſi ſui ſequuntur, melius eſt nubere, quam vri.

V. Argumentũ, vouentes cœlibatum iuri ſuo contrahendi matrimonium renunciant.

Quintò, illi qui vouent cœlibatum iuri commoni (ſcilicet ſi nõ continent, nubant. Item, ſi nupſerit, non peccat) volentes renunciant, & vnicuique certe licet iuri ſuo tenunciare, ac ſi fiat hoc propter cultum Dei, gratum eſt Deo, &c. Reſpondeo in politicis rebus alia ratio eſt, ſed in ſpirituali libertate N. Teſtamenti Paul. dicit, noo eſſe faciendum, vel admittendum iugũ ſeruitutis, Gal. 5. Et in hoc caſu Paul. præbet planã reſponſionem.

De habentib. donũ continẽtiæ.

Qui enim dono continentiæ præditus eſt, atq; ita habet poteſtatem propriæ voluntatis, vt ſi nubat, bene faciat, ſi nõ nubat melius faciat, is ſi iuri nubendi renunciet, & ſe propter regnum cœlorum eo fine, ſicut hactenus dictũ eſt, caſtret, bene facit. Et tamen, ne is quidem debet ſibi laqueum inicere, vt ſi amplius cootinere non poſſit, remedio coniugij vti non liceat.

De nõ habentibus donum cõtinentiæ.

Qui verò donum cœlibatus non habet, ei ius illud (ſi non continent, nubant) non eſt liberum in vtranq; partem, ſed eſt neceſſarium remedium, diuinitus mandatũ non continentibus, cui ſi renunciat, peccat, & tentat Deum, ſicut ſuperius oſtendimus, & contra mandatum Pauli iniicit ſibi laqueum.

VI. Argumentũ, Razia exemplum.

Sextò, citatur etiam pro voto cœlibatus locus, 2. Macha. 14. Razias multis temporibus continentiæ propoſitum tenuit in Iudaiſmo, corpus & animam tradere contentus pro perſeuerantia. Et hinc forſan Ambroſius ſumpſit illud, quod ſcripſit, iuſtam eſſe cauſam ſacerdoti, ob quam martyrio ſe exponat, ne virgo Deo ſacrara tradarur nuptui.

Ambroſius.

Machabæorum liber nõ Canonicus.

Ad hanc ex Machab. ſententiam multa poſſeur reſponderi, quod liber non ſit Canonicus, quod idem Razias exemplo non probando ſeipſum contra quintum præceptum interſeceris, quodq; votum perpetuæ continentiæ in veteri Teſtamenro non fuerit. Sed expeditiſſima reſponſio eſt, quod ſit fallacia figuræ dictionis:

Fallacia figuræ dictionis.

hæc enim ſunt Græca verba: ἦν γὰρ ἐν τοῖς ἔμπροσθεν χρόνοις τῆς ἀμιξίας, κρίσιν εἰσενηνεγμένος τοῦ ἰουδαϊσμοῦ, καὶ σῶμα καὶ ψυχὴν ὑπὲρ τοῦ ἰουδαϊσμοῦ παραβεβλημένος, hoc eſt, ſuperioribus temporibus ſeceſſionis (ſcilicet à prophano cum Gentibus commercio) cum actiones iudiciales propter Iudaiſmum intentarentur, corpus & vitam pro Iudaiſmo Razias obiecerat. Nullum itaque verbum in hac ſentẽtia eſt de voto perpetui cœlibatus.

VII. Argumentum.

Septimò, illud etiam argumentum, quod Auguſtinus tractat de adulterinis coniugiis, accommodant ad voti perpetui cœlibatus, nempe, ſi vxor occuperur tali ægritudine, vt non poſſit ferre maritum, aut ſi maritus iuuenculæ captiuus tencatur. In tali certe caſu & marito & vxori alia remedia vitãdæ fornicationis proponenda & quærenda ſunt, quam nouæ nuptæ.

Idem ergo dicunt facere debere, & poſſe eum etiam, qui cœlibatum vouit, etiamſi donũ non habet. Reſpondeo: Aliud eſt, quãdo vel Deus immittit calamitates tales in cõiugio, vel quãdo propter vocationem & confeſſionem relinquenda eſt vxor & liberi, Mar. 19. Et aliud eſt, quando homo nõ habens donum cõtinentiæ ſibiipſi ſine vocatione diuina, per votum contra verbum Dei, prohibet cõiugiũ. Hoc enim pertinet ad doctrinas Dæmoniorum, 1. Timo. 4. Quando enim Deus aliquem vocat ad crucem, ſimul promittit gratiam, quod nõ velit pati, vt ſupra id, quod poſſumus, tentemur, 1. Cor. 10. Quando verò nos ipſi, ſine mandato & promiſſione Dei, aliquid ſuſcipimus, ibi, quia Deum tentamus, nõ poſſumus nobis polliceri auxilium diuinum. Nec debemus ſpe diuini auxilij aliquid ſuſcipere, quod ſit vel præter, vel cõtra verbũ Dei, ſicue eſt votũ cœlibatus in illis, qui non habent donom.

Teſtimonia patrũ pro aſſerẽdis votis cœlibatus.

Poſtremò ex patrum Scriptis multa & varia cõquirunt ſubſidia, pro ſtabiliendis votis ſuis, quæ hoc loco omnia recenſere non eſt noſtri inſtituti. Et hiſtoriam quidem antiquitatis de cœlibatu, poſtea in loco de cœlibatu ſacerdotum contexemus. Nunc verò breuiter tantum annotabimus, quid ad obiectiones ex patribus vere reſponderi poſſet. Non autem ignoramus, quod patres vota perpetui cœlibatus probent, quodque illa obligatoria etiam agnoſcant. Sed ad omnes ſentẽtias, quæ ex patribus ſubiiciuntur, teſpondemus.

Generalis reſponſio ad ſententias patrũ.

I. Quod ipſi patres non cupiunt ſua Scripta tanqoam Canonica recipi, ſed volunt ea ex Canonicis conſiderati, vt ſi quid in illis cum Canonicis cõgruit, cum laude eorum recipiamus: ſi quid diſſentit, bona ipſorum venia libere reſpuamus, ſicut in prima parte, tales ipſorum patrum ſententias multas annotauimus.

Argumẽta veterũ ab ipſis patribus ſubinde refutata ſunt.

II. Argumenta veterum, quibus vota illa, & perpetuam eorum obligarionem probare conantur, talia ſunt, quæ vel ipſi inter ſe, alter alterius argumenta reiicit & refutat, vel certe infirmis ſundamentis nituntur. In præcedentibus enim oſtendimus, quomodo celebre illud omnium

ferme

fermè veterum argumentum, de deſponſatione ſanctimonialium cum Chriſto, ab Auguſtino, vt opinio minus conſiderata, reiiciatur & refutetur. Et viciſſim, quomodo argumentum de prima fide viduarum, quod Auguſtinus cenſet fortiſſimum eſſe, à Chryſoſtomo, Ambroſio & Theophylacto, in explicatione illius loci Paulini infringatur, etiam oſtendimus. Ita argumentũ de voto Mariæ eſſe apocryphum monſtrauimus. Cumq; reliqui ſententiã ſuam de votis ex Scriptura probare conentur, Epiphanius diſerte dicit, ex Scriptura hoc non poſſe haberi. Allegat igitur traditionẽ qua conatur probare Apoſtolos cõſtituiſſe, peccatum eſſe, poſt decretam virginitatem ad nuptias cõuerti. Sed librũ illum Clementis de conſtitutionibus ſeu ordinationibus Apoſtolorum, ſexta Synodus dicit apocryphũ & adulteratũ eſſe. Cũ itaque nõ ex Scriptura, ſed ex traditione eaq; non authentica, doctrinam ſuam de votis habeant veteres, non obſcurum eſt, quantum authoritati patrum hac in re ſit tribuendum. Nõ enim numerandi ſunt, quot ſunt, qui fortiter aliquid aſſeuerent, ſed ponderandum eſt, quã firmiter, & ex quibus fundamẽtis, id quod dicunt, probent & confirment. Accedit & hoc, quod non ſine contradictione vota illa à Patribus in Eccleſiã introducta ſunt. Baſilio enim hac in re contradixit clerus Neocæſarienſis. Hieronymi votariis, quam acriter Romę cõtradictum fuerit, ipſe non ſcriptis tãtum, ſed diſceſſione etiam ſua, teſtatum fecit. Et Ambroſius, quot & quam acres habuerit hac de re in Eccleſia ſua contradictores, ipſe multis conqueritur, libro tertio, de virginibus. Nouum igitur hoc fuit tempore Baſilij in Græca, tempore Hieronymi in Romana, tempore Ambroſij in Mediolanẽſi Eccleſia. III. Veteres illi multo verecũdius, mitius & modeſtius materiam votorũ in praxi Eccleſię tractarunt, quam Pontificij. Non enim illis, qui donũ continentiæ non habebãt, vota imponi volebant, ſicut Epiphanius inquit cõtra Mõtaniſtas: Exhortamur eum, qui poteſt, non autẽ neceſſitatem imponimus ei, qui non poteſt, neq; reiicimus ipſum à vita. Et Heſychius in 20 cap. Leui. dicit: Nõ ſuper virtutẽ diſcipulis ingerimus, ſed quæ eis ſunt poſſibilia, id eſt virginitatẽ ei, cui poſſibilis eſt. Ita poſt pactum cœlibatus, ſi non continent; melius eſſe vt nubant. Chryſoſtomus ex Paulo probat, 1. Timo. 5. ſicut dictum eſt. Et nota eſt celebris illa Cypriani ſententia, de virginib. Deo dicatis, lib. 1. Epiſtola 11. Quod ſi ſe ex fide Chriſto dicauerũt, pudicæ & caſtæ ſine vlla fabula perſeuerẽt, & ita fortes & ſtabiles præmium virginitatis expectent. Si autem perſeuerare nolunt aut non poſſunt, melius eſt vt nubant, quã vt in ignẽ delitiis ſuis cadãt. Certe nullũ fratribus aut ſororibus ſcandalum faciant, manifeſta eſt ſententia, virginibus etiam quæ Deo dicatæ ſunt, ſi poſtea ita perſeuerare non poſſint, imo etiam ſi nolint perſeuerare, melius eſſe nubere, quam vel vri, vel ſcandalum dare laſciuiendo.

Vota cœlibatus à Scriptura probari nequeunt.
Epiphanius traditiones allegat.
Conſtitutiones Apoſtolicæ Clementis, apocrypha.
Patrũ doctrina de votis ſemper eſt contradictũ in Eccleſia.
Baſilius. Hieronym. Ambroſ.
Tertia reſponſio ad teſtimonia veterũ de votis.
Epiphan.
Heſychius.
Chryſoſt.
Cyprian.

Hanc Cypriani ſententiam Pontificij, quia eius luce premi ſe ſentiunt, variis modis conantur eludere. Oſius inquit, forſã Cyprianus hoc dicit de illo tempore quãdo nondum erant Deo cõſecratę. Sed ita Epiſtolam illam orditur Cyprianus: poſtulas quid nobis videatur de virginibus, quæ cum ſemel ſtatum ſuum continenter & firmiter tenere decreuerint, detectæ ſunt poſtea in eodem lecto pariter manſiſſe cum maſculis, ex quibus vnũ Diaconum eſſe dicis. Item ſi ſe ex fide in Chriſto dicauerunt. Pighius conatur elabi per diſtinctionem de voto ſimplici & ſolenni: Sed vera antiquitas diſtinctionem illam ignorat, & ipſe Pighius nõ multũ tribuit huic rationi, Dicit enim hoc magis pendere ex interdicto Eccleſię, quã ex ſolennitate profeſſionis. Et certe ſi votum perpetui cœlibatus tã ſtricte, ſine vlla diſpẽſatione ex mãdatu Deo obligat, impiũ ſane eſt in voto ſimplici, cõtra mandatũ Dei diſpenſare, in ſolenni vero voto, tantũ propter externas quaſdam ſolennitates ab hominibus abiectas nolle diſpenſare. Ita enim humanæ ſolẽnitates longe præferetur mandato Dei. Sed illa ipſa diſtinctione Pontificij fatentur, votũ cœlibatus nõ propter mandatũ Dei tã ſtricte obligare (poſt ſimplex enim votũ concedunt nuptias non eſſe dãnabiles) ſed propter humanas ſolennitatum cõſtitutiones.

Eluſio multiplex ſententiæ Cypriani.
Oſius.
Pighius.

Colonienſes dicunt, Cyprianum quidem permittere illis poſt votum nuptias, ſed pronunciare coniunctiones illas inceſtas eſſe. Item, vox Chriſti pronũciat adulteram, ſi cum viro reperta fuerit: ſed hoc luculentum crimen falſi eſt. Cyprianus enim non loquitur ita de legitimis coniugiis, poſt decretam virginitatẽ contractis, ſed de cohabitatione & condormitione virginum cum clericis, in quo caſu etiam per obſtetricũ inſpectione volebant probare ſe virgines eſſe. De eo enim caſu Cyprianus expreſſe in Epiſtola illa loquitur. Poſtremũ Oſius dicit, eſſe priuatã vnius Cypriani opinionẽ. Conciliũ vero Chalcedonenſe, Canone 12. contrarium ſanxiſſe. Sed nota eſt Panormitani ſentẽtia, quod plus credendũ ſit vel ſimplici laico Scripturã producẽti, quã toti ſimul Concilio: & Gerſon concludit, In ſacris literis excellenter erudito, atq; authoritatem Catholicã proferẽti, plus eſſe credendũ, quam generali Concilio. Et tamen Epiſtola illa non eſt priuata Cypriani, ſubſcripſerunt enim etiã presbyteri. Nec ſolus Cyprianus ita ſenſit, antea enim recitauimus quomodo Ambroſius, Chryſoſtomus & Theophylactus locũ Pauli, 1. Tim. 5. interpretẽtur. Hieronymus etiam in Epiſtola ad Demetriadem inquit: Sanctum virginum propoſitum, & cœleſtis Angelorúmque familiæ gloriam, quarundam non bene ſe gerentium nomen infamat, quibus aperte dicendum eſt, vt aut nubant, ſi continere non poſſunt, aut contineant ſi nolunt nubere. Andradius vero præter ſuam conſuetudinem hoc loco humanus & modeſtus eſt, inquit enim, Cyprianum illa Epiſtola innuere æquum eſſe, vt huiuſmodi virginibus poſt votum, Epiſcopi autoritate liberum ac integrum fiat nubere, quod proprio arbitrio ipſis facere non licebat. Et addit, Cypriani tanquã Epiſcopi primatis erat, vota Deo facta, cum iuſtitiæ æquitatiſq; ratio poſtularet, irrita facere, ſeu vt dici ſolet, diſpenſare. Atq; hoc Lector diligenter notet.

Ieſuitæ Colonienſes.
Oſius.
Panormitanus.
Gerſon.
Hieronym.
Andradius.

Obſeruetur autẽ quomodo ſẽſim & ſubinde maior acceſſerit aſperitas. Epiphanius enim traditionem profert, peccatũ eſſe, poſt decretã virginitatẽ ad nuptias conuerti, atq; ideo multi temporis pœnitentiam imponit nubentibus poſt votum, vt ſic tandem ad Eccleſiam inducantur, & hoc vocat κρίμα. Sed tamẽ dicit: Melius eſt habere κρίμα, quàm κατάκριμα. Melius enim, inquit, eſt, vnum peccatum habere quam plura, melius eſt lapſum à curſu, palam ſibi vxorem accipere iuxta legem, & non quotidie occultis iaculis ſauciari ab improbitate, quæ ipſi à Diabolo infertur. Et hoc vocat κατάκριμα, quando malũt occultè ſcortari, quam apud homines confundi. Auguſt. vero adhuc durior eſt, dam-

Proceſſu temporis rigor & aſperitas votorũ creuit.
Epiphanius.
Auguſtin.

nationi aliquando ſubiicens nubente poſt votum, ſed tamen alibi coniugia illorum nō vult diſtrahi, aut adulteria appellari. Et ca. 9. de bono viduitatis inquit. Paulus ſignificat, eas quas nubere voluit, melius potuiſſe continere, quā nubere, ſed melius nubere, quam retro poſt Satanam ire. Ante Auguſtinum vero Canon 18. Ancyranæ Synodi multo fuit mitior, dicit enim: Quotquot virginitatem pollicitam prævaricati ſunt profeſſione contēpta, inter bigamos, id eſt, qui ad ſecundas nuptias tranſierūt, haberi debebunt. Canon verò Chalcedonenſis 15. dicit, maneant excommunicati. Et tamen addit, poſſe eis fieri humanitatem, ſi Epiſcopus loci ita probauerit.

Canō Ancyranus Cōcily. *Canon Chalcedonenſis.*

Pelagius.

Ita Pelagius 27. q. 1. de viduis, humaniter conatur cōſulere conſcientiis, inquit enim: Quę ſi propria voluntate profeſſam priſtini cōiugij caſtitatē mutabili mente calcauerint, periculi earum intererit, quali Deum ſatisfactione placere debeāt. Nos autem talibus nullū laqueum debemus inicere, &c.

Innocentius.

Innocentius vero 27. q. 1. quę Chriſto: Ne quidem ad pœnitentiam admitti vult illas, quę poſt votum nupſerunt, ſed licentiam agendæ pœnitentię ipſis prorſus præcidit, niſi coniugia ſeparata fuerint.

Pontificij noſtri temporis.

Et noſtri temporis Pontificij, tales non tantum excommunicant, ſed crudeliſſime excarnificant & occidunt, cum tamen in ſuis votariis, ſcortationes, adulteria, inceſtus & totam Sodomiam bene ferre poſſint, modo non legitimum contrahant matrimonium. Adeóque cum Patribus quidem, quorum tamen autoritatem tanquam orci galeam obiicere ſolent, Pontificiis noſtris conuenit, cum tamen ipſorum etiam Scholaſticorū diſputationes, in votis mitigationes quaſdam monſtrent, dicunt enim quinque eſſe, quæ voueri non poſſunt. I. Mala ſeu peccata. II. Neceſſaria, vt ſi quis voueat ſe aliquando moriturum, vel ſe non eſſe volaturum. III. Caſualia ſeu fortuita, quorum euentus ambiguus eſt, & ad bonū & ad malum, quale fuit votū Iephthe. IIII. Stulta, vt ſi quis voueat ſe velle leuare feſtucam à terra. V. Indiſcreta, vt ſi quis voueat nimiam macerationem corporis, quia corpori parcendum eſt, Rom. 13. Col. 2.

Scholaſtici de non vouendis aut poſt votū non ſeruandis. *Mala.* *Neceſſaria.* *Fortuita.* *Stulta.* *Indiſcreta.*

Multa etiā Scholaſtici diſputant de diſpenſatione, commutatione & redemptione voti. Non itaq; ſimpliciter indiſpenſabile eſt votum cœlibatus, cū ipſi etiam Pontifices ſępius legantur diſpēſaſſe, ne familiarum ſucceſſio intercideret, cur non multo magis, ne conſcientię illaqueatę interéant? Nam & 22. q. 4. multi citantur Canones, non eſſe ſeruanda promiſſa, vota, vel iuramenta, quibus vel temere & incaute malū turpe aut ſtultum promiſſum fuit, vel quod ſeruatum in peiorem vergeret exitum. Iſidori verba ſunt: In malis promiſſis reſcinde fidē, in turpi voto muta decretum, quod incaute vouiſti, ne facias: Impia eſt promiſſio quæ ſcelere adimpletur. Bedę ſentētia eſt, ſi aliquid forte nos incautius iurare contigerit, quod obſeruatū in peiorem vergat exitum, libere illud ſalubriori conſilio mutandum nouerimus, ac magis inſtante neceſſitate peierandum, quam pro vitando periurio, in aliud crimen grandius eſſe diuertendum. Elibertanus Canon dicit: Definitio incauta laudabiliter ſoluēda eſt, nec eſt præuaricatio, ſed temeritatis emendatio. In quem vero exitum vota eorum, qui continere non poſſunt, vergant, toti mundo manifeſtū eſt. Et tamen Tridentinum Concilium, nec Pauli, 1. Tim. 5. nec veteris Eccleſię humanitatem imitari voluit, ſed ſimpliciter ſtatuit: Si quis dixerit poſſe omnes contrahere matrimonium, qui non ſentiūt ſe caſtitatis, etiamſi eam vouerint, habere donum, anathema ſit.

De diſpenſatione, commutatione vel redemptione voti. *Votū cœlibatus non ſimpliciter diſpēſatione caret.* *Iſidorus.* *Beda.* *Elibertanus Canō.*

DE COELIBATV SACERDOTVM.

QVæSTIO hæc eſt ἀπολάζουσα ſicut Græci loquuntur. Sed quia pleraque quæ huc pertinent in præcedentibus explicata ſunt, breuitati, quantum quidem fieri poterit, operā dabimus. Non autem repetam publicas totius Chriſtiani orbis querelas de notoria infamia inquinari apud Pōtificios cœlibatus, nec illorum rationē imitabor, qui ipſa cauſæ æquitate exiſtimarunt ſe à Prælatis Eccleſię impetrare poſſe, vt legem de cœlibatu Sacerdotum, quæ occaſio fuit, vt vniuerſus ordo Eccleſiaſticus fœde contaminaretur, Eccleſia ſequens paſtorum exempla, obſcœnis libidinibus impleretur & vniuerſa religio ludibrio exponeretur, tollerent. Nec lamētabiliter deplorabo, quam turpiter piorum Principum expectationem feſellerint Tridentini patres. Erudite enim, copioſe, & facunde factum hoc eſt à multis. Quid vero argumentis, querelis, petitionibus & lamentationibus hactenus effectum ſit, intelliges, ſi libuerit nonum Canonem octauæ ſeſſionis audire, qui ſic habet.

CANON IX.

SI quis dixerit, Clericos in ſacris ordinibus conſtitutos, vel regulares caſtitatem ſolenniter profeſſos poſſe matrimonium contrahere, contractumque validum eſſe non obſtante lege Eccleſiaſtica, vel voto, & oppoſitum nil aliud eſſe quam damnare matrimonium, poſſeq; omnes contrahere matrimonium, qui non ſentiunt ſe caſtitatis (etiamſi eam vouerint) habere donum, anathema ſit, cum Deus id recte petentibus non deneget, nec patiatur nos ſupra id, quod poſſumus, tentari.

Vides, Patres illos, adeo eſſe inhumanos, vt nec filiorum ſuorum triſti imbecillitate, certo periculo, & manifeſta pernicie, nec totius Eccleſiæ offendiculis & querelis moueantur. Hoc enim ſemel ſibi propoſuerunt, neruos regni Pontificij defendere & ſtabilire, etiamſi fracta collabatur Eccleſia. Prudenter autem ſibi cauerunt ne rationes decreti exponerent, ſed cum multos in hac arena infeliciter pugnaſſe viderent, compendium victoriæ eſſe indicarunt, ſi ſolo anathematis fulmine, argumenta, quę ſoluere non poſſent, proſternerēt. Nos vero merito cogitamus illud Tertulliani: Lex quæ probari ſe non vult, merito ſuſpecta eſt, & ſi non diſcenſa & probata dominetur, improba eſt, cum nulla lex ſibi ſoli conſcientiam ſuę iuſtitię debeat, ſed eis à quibus obſequium expectat: Pręcipua igitur capita in quibus controuerſia hęc conſiſtit, ordine examinabimus, & ſimplici breuitate explicabimus.

Tridēt. Patres neruos Pontificij regni retinere ſtudent. *Rationes decreti reticentur.* *Tertullianus de legibus.*

CAPVT I.

QVAE SIT SCRIPTVra ſententia & definitio de hac quæſtione.

IVreconſulti recte dicunt: Lata lege, quicunque vult ſapientior eſſe lege, fatuus eſt. Cū vero extet in Scriptura certa & manifeſta determinatio huius quæſtionis de coniugio ſacerdotum, non in

Pontificij lege diuina ſapientiores videri volunt.

genere

Digitized by Google

geoere tantum,ſed expreſſe ſeu in ſpecie: Pōtificij tamē conquiſitis vndiq; argumentis & rationibus, ita diſputant, quaſi vel nihil de hac quæſtiune in Scriptura definitum extaret, vel quaſi ſapientiores vellent & poſſent eſſe lege diuina. Ita Andradius prolixe & ſplendide rhetoricatur de dignitate & ſalutari vtilitate miniſterij, quod requirat homines, qui ſancti ſunt & immaculati, in quibus Spiritus ſanctus habitare poſſit, qui aliarum rerum curis abiectis, totos ſe addicāt Domino, vt diuinis rebus perpetuo vacare, altiſſimis fidei & religionis myſteriis intēti eſſe poſſint. Atq; inde pronunciat, ſacerdotibus minime conuenire ſtatum coniugij, q hominem in contraria ſępe ſtudia diſtrahit, aoimū importunis & inanibus curis excruciat, & temporalibus rebus immergit. Ac mox declamatoriè addit, Satanā, qui olim vnius Heuę opera vſus eſt, vt vniuerſum genus humanum ab altiſſimo iuſtitiæ gradu deiectū, in extremas miſerias cōiiceret, nūc omnium ſibi fœmioarum veluti auxilia adiungere, magnoq; impetu in Eccleſiaſticum ordinē inuadere, vt illi pudicitiæ ſanctimonięq; ſplendorem eripiat, atq; ita Sacramēta, in quibus potiſſima ſalutis noſtrę prędidia poſita ſunt, euertat & demoliatur. Quorſum vero hæc tam grandia, niſi vt probet ſe eſſe ſapientiorem Paulo, qui quaſi ex imperitia dixiſſet: Oportet Epiſcopum vnius vxoris virū eſſe. Andradius ex penetralibus Tridentini Concilij pronunciat, multo conuenientiorem & ſapientiorem legem eſſe, qua ſacerdotibus omni ratione interdicitur ne vxores habeant.

Andradij de coniugio ſacerdotū contumelia.

Hic ſi nos pręterita Scripturæ determinatione, rationes contrarias colligere, & coniugiū ſacerdotibus rectius conuenire, noſtris argomētationibus oſteodere conaremur, mare diſputationum ingrederemur, & infinitæ eſſent ingeniorum concertationes, & rationū cōflictationes. Sicut igitur Iuſeconſulti, quando habent certam & expreſſam legē, oon de ea, ſed ſecundum eam iudicare volunt. Ita diſputatio hæc omnium rectiſſime ita inſtituitur, vt inquiratur quid Scriptura de hac queſtione pronūciarit & definierit, in illis præcipuè locis, vbi ex profeſſo materiā hanc tractat. Sicut enim quæuis dogmata, ita hęc etiā queſtio in Scriptura certā & propriam ſuam ſedem habet. Quis vero rectius & melius conſtituere poſſet (an coniugiū conueniat in miniſterio Eccleſiaſtico) quā ipſe Spiritus ſanctus, qui eſt aotor & gubernator miniſterij? Quod ſi in Scriptura, nihil de hac queſtiune definitū extaret, imitāda tamen nobis eſſet Pauli modeſtia, vt etiā ſi nobis videretur cœlibatus melius conuenire ſacerdotio, non tamen leges ferre, ſed modeſte dicere deberemus: Pręceptum Domini non habeo conſiliū autem do, ita tamen, vt nemini laqueum iniiciam. Iam vero cum queſtio hęc ex profeſſo extet in Scriptura determinata, qoid aliud eſt in diuerſam & contrariā partem, nō tantum diſputare, ſed rigidiſſimas leges ferre, & eas inclementer defendere, quā os in cœlum ponere, & ſapientiā Dei iuſtificare, Matt. 11. Deum conſiliis noſtris velle inſtruere & adiuuare Iſaię 14. Ex aduerſo reſpondere Deo? Rom. 7. Imo contradicere factori ſuo? Eſaiæ 45. Com igitur habeamus Scripturæ deciſionem, noo patiamur nos ab illa abduci in campū vel Dialecticarū ratiocinationū, vel Rhetoricarum declamationum, vel immēſum illud pelagus humanarū conſtitutionūm, ſed iuxta pium Conſtantini conſiliom ex Scriptura diuinitus inſpirata, quæramus & ſumamus quæſtionis huius ſolutionem.

Status huius controuerſiæ.

Conſtantini cōſiliū de controuerſiis in Eccleſia.

Omnes igitur qoi decorem domus Dei, Pſal. 35. diligont, ſummis votis merito exoptant, vt miniſterio verbi & Sacramentorum in nouo Teſtamēto, ſua dignitas, & grauitas, authoritas, & ſanctitas conſtituatur, conſtet & conſeruetur. Et quidem Pontificij Clericis ſuis ideo prohibent coniugiū, quia exiſtimant, illud non decere, non ornare, non adiuuare, ſed dedecere, magis impedire, obfuſcare, polluere & inquinare dignitatem & ſanctitate vitę ſacerdotalis. Sed nos ſumimus illud axioma, quod nemo niſi atheos negare poteſt, illū ſcilicet ſolum optime noſſe, quid dignitatem & ſanctitatē miniſterij Euangelij, vel deceat, vel adiuuet, vel dedeceat & impediat, qui autor, gubernator, & Dominus eſt miniſterij, imo cuius ſacerdotes ſunt συνεργοὶ, 1. Cor. 3. hoc eſt, Tales adminiſtri, quos Deus tanquā conſortes & cooperarios ad communionē ſeu participationē ſui operis, quo ipſe colit & exædificat Eccleſiam, admittit & aſſumit, vt ipſorū miniſterio vtatur, & per illud efficax ſit, hoc enim ſignificat συνεργὸς. Et quia ille in Scriptura ex profeſſo, quæſtionem hanc de ſacerdotum noui Teſtamēti ſanctitate & virtutibus explicauit, certe nō ſtultū tātum, ſed prorſus impium eſſet, prætetea imo quaſi abrogata & conculcata illa Spiritus ſancti determinatione, aliud diuerſum imo contrarium, vel ex noſtris cogitationibus, vel ex hominum conſtitutionibus ſtatuere velle.

Axioma in hac quæſtione certiſſimum.

Συνεργοὶ quid.

Spiritus ſanctus igitur per Paulum electum ſuū organon, multis & accorate deſcribit illas virtutes quas Deus in Epiſcopo, ad retinendā, ordinādam, & adiuuandam dignitatem, grauitatē & ſanctitatē miniſterij requirit. Primo, quod ad doctrinā attinet, vt Epiſcopus ſit διδακτικός: hoc eſt, ſicot ipſe explicat, vt teneat myſterium fidei, 1. Tim. 3. & amplectatur ſanā doctrinam, Tit. 1. ſit affectatus & enutritus in verbis fidei & bonæ doctrinæ, 1. Tim. 4. ſit idoneus, vt alios quoq; doceat, prophanas verborom pugnas & inanitates fugiat, ſermonem veritatis recte ſecet, 2. Tim. 2. potens ſit exhortari per doctrinam ſanam, & contradicentes arguere, Tit. 1. inſtet oportune, importune, arguat, increpet, exhortetur in omni patientia & doctrina, 2. Tioio. 4. perſiſtat in his, quæ didicit, 2. Tim. 3. formā habeat ſanorum verborum, 2. Tim. 1. depoſitū cuſtodiat, & mandatum ſine macula irreprehenſibile ſeruet, 1. Timo. 6. attendat lectioni, donum ſuum non negligat, ſed exuſcitet meditando & exercendo, vt profectus ipſius maoifeſtus ſit in omnibus, 1. Tim. 4. Oret pro ſe & pro Eccleſia, 1. Tim. 2. Ita enim Paulus explicat quid ſit διδακτικός.

Virtutes quas Deus in Epiſcopo requirit.

Διδακτικός.

Secundo requirit in Epiſcopo donum gubernationis Eccleſiæ, & deſcribit quomodo debeat verſari in domo Dei, quæ eſt Eccleſia, hoc eſt, quomodo debeat Eccleſiā curare ſeu gubernare, 1. Tim. 3. Quomodo miniſteria debeat conſtituere, & eorū inſpectionem habere, 1. Tim. 3. Tit. 1. quem proceſſum debeat ſeruare contra aduerſarios doctrinæ, 1. Ti. 1. 2. Tim. 2. Tit. 3. quomodo iudicia Eccleſiaſtica erga peccantes, lapſos ſeu accuſatos, ſint inſtituenda & exercēda, 1. Tim. 5. 1. Tim. 3. quomodo ſupplicationes ſeu preces publicæ ſint inſtituendæ, 1. Tim. 2. quomodo ſingulis ordinibus, ſeu ſtatibus in Eccleſia pia officia ſint pręſcribēda, & quę in illis deſiderātur, corrigenda, 1. Tim 2. 5. & 6. Tit. 2. & 3. quomodo pauperum cura ſit habenda. Hæc enim ad guberoationem Epiſcopi Paulus refert.

Donū gubernationis.

Google

Mores ſeu conuerſatio.

Tertio, quia ad miniſterium recte peragendũ omnino neceſſaria eſt Spiritus ſancti præſentia, gubernatio & cõfirmatio, requirit igitur Paulus in Epiſcopo talẽ ſanctitatem, ne Spiritum ſanctum per peccata contra conſcientiã excutiat. Ideo, inquit, myſterium fidei teneat in cõſcientia pura, 1. Tim. 3. Milites in prophetiis bonã militiam, habẽs fidẽ & bonam conſcientiã, quam quidam repellentes circa fidem naufragium fecerunt, 1. Tim. 1. Exerce teipſum in pietate, charitate, fide, caſtitate, 1. Timo. 4. Fuge auaritiam, quæ multos in exitium demergit, ſectare iuſtitiã, pietatem, fidem, charitatẽ, patientiam, manſuetudinẽ, certa bonum certamẽ, apprehende vitã æternam, 1. Tim. 6. Labora vt bonus miles Chriſti, nemo vero militãs implicat ſe negotiis ſecularibus, ſed vt ei, qui ſe in militiã delegit, placeat. Stude te probatũ exhibere Deo, operarium non erubeſcendũ. Qui ſe emundarit ab iſtis, erit vas in honorẽ ſanctificatũ, accommodum vſibus Domini, ad omne opus paratũ. Iuueniles cõcupiſcentias fuge, ſectare vero pacẽ cum iis, qui inuocãt Dominum, 2. Tim. 2. Deuita vitia, quæ faciunt reprobos circa fidem, 2. Tim. 1. Aſſectare inſtitutionẽ meam, propoſitum, fidem, longanimitatem, dilectionem, patientiã, perſecutiones, afflictiones, 2. Tim. 3. Vigila, obdura in afflictionibus, miniſterium tuum imple, 2. Tim. 4. Teipſum caſtum cuſtodi, 1. Tim. 5.

Quarto, requirit Paulus in Epiſcopo talem vitæ ſanctitatem, morum probitatem, & conuerſationis grauitatẽ, vt & typus ſit gregis ſeu fideliũ, 1. Pet. 5. in verbo, in conſuetudine, in dilectione, in ſpiritu, in fide, in caſtitate, 1. Timo 4. Per omnia teipſum præbens formam bonorum operũ, in doctrina, in integritate, in grauitate, Tit 2. Et vt aduerſarij pudore ſuffundãtur, nihil habentes, quod de vobis dicãt mali: ſed vt nemo vos poſſit criminari, 1. Tim. 3. Sicut illas virtutes recitat ac deſcribit, Tit. 1. 1. Ti 3.

Hæ ſunt virtutes, quas Spiritus ſanctus in miniſtro verbi requirit, quibus oſtendit, conſtitui, ordinari & adiuuari dignitatẽ, grauitatem, reuerentiam & ſanctitatem miniſterij verbi & Sacramentorum in Nouo Teſtamẽto. Illas hoc loco recenſere volui, vt planũ facerem, nos nihil aliud cupere, & quærere, quam vt miniſterio vera illa dignitas, reuerentia & ſanctitas, quã ipſe Spiritus ſanctus præſcribit & requirit, reſtituatur, conſeruetur, & excolatur. Pontificij vero his ſepultis, interea contra caſtitatem & ſanctitatẽ legitimi coniugij, diſputãt & laqueos faciũt. Et modo quis coniugiũ abiuret & deteſtetur, etiamſi reliquis virtutibus epiſcopalibus ſit deſtitutus, imo contrariis vitiis contaminatus, is demũ capax & habilis iudicatur. Si quis vero reliquis virtutibus à Deo ſit ornatus, tantum autem vnius legitimæ vxoris maritus ſit, is contumelioſe miniſterio repellitur, reiicitur, remouetur, excommunicatur, proſcribitur, occiditur.

An cœlibatũ in ſacerdote Spiritus ſanctus requirat.

Sed videamus, an Spiritus S. ad illas Epiſcopi virtutes tenẽdas, conſeruandas & excolendas, cœlibatũ faciat neceſſarium, & coniugium, tanquam obſtaculũ & maculam illarũ virtutum, inde excludat & remoueat. Certe in prolixo & accurato illo virtutum Epiſcopalium catalogo, nec virginitatis, nec viduitatis facit mentionem ſed de cœlibatu tacens, nõ tantum mentionem facit matrimonij, ſed in dotibus & virtutibus, quas in Epiſcopo & ceteris miniſtris requirit. Primo loco ponit hoc, vt Epiſcopus ſit vnius vxoris maritus, frugi paterfamilias, & bonus liberorũ ſuorũ formator. Nec tamen cœlibes, ſi certa dona ad miniſteriũ neceſſaria habeãt, excludit, ipſe .n. Paulus cœlebs fuit, & vellet omnes ita eſſe, 1. Cor. 7. Et Chriſtus laudat illos, qui ſe caſtrãt propter regnum cœlorum, ſed addit, non omnes capiũt verbum hoc. Et Paulus inquit, vnuſquiſq; habet propriũ donum ex Deo, caſtitate igitur in miniſterio requirit Paulus, 1. Tim. 4. & 5. ſed eam eſſe duplicẽ, in cœlibatu ſcilicet & in cõiugio, & antea demõſtratum eſt, & hoc loco Paulus oſtẽdit, cũ inquit, ſit vnius vxoris vir. Qui igitur cæteris virtutibus ad miniſteriũ neceſſariis præditus eſt, & præterea habet donum cœlibatus, is, quia abſq; vlla diſtractione aliorũ ſolicitudinũ poteſt Domino adhærere, & quæ Domini ſunt curare, recte poteſt in Epiſcopũ eligi. Quod vero Paulus hoc loco cœlibatus expreſſe nõ facit mentionẽ, hoc procul dubio ideo factum eſt, ne propter admirationem cœlibatus aliquis, qui cæteris virtutibus ad ædificationem Eccleſiæ neceſſariis caret, eligatur, aut ne in electione cœlebs propter cœlibatũ præferatur cõiugato, ſi is pluribus & præſtantioribus virtutibus ad Eccleſiæ ædificationem vtilibus & neceſſariis, à Deo ornatus ſit. Ne igitur inter ſolos cœlibes idonei quærantur eligendi ad miniſteriũ, neue omnes cœlibes exiſtimentur ad miniſterium idonei, vtq; oſtendat, non tot vere cœlibes ad miniſterium idoneos reperiri, quot Eccleſia miniſtris opus habet, & vt maxime tot reperiri poſſent, nõ tamẽ eos, qui donũ continentiæ non habent, ſed malunt nubere, quam vri, ac ad vitandam fornicationẽ contrahunt matrimonium, à miniſterio arcendos eſſe, ſi cæteris virtutibus præditi ſint. Ideo eum de cœlibatu taceat, expreſſe dicit: Oportet Epiſcopũ irreprehenſibilẽ eſſe vnius vxoris maritũ, 1. Tim. 3. Itẽ, presbyteri conſtituantur, ſi quis ſine crimine, eſt vnius vxoris vir, Tit. 1. Manifeſtũ igitur eſt ex hoc loco Pauli, virtutes ad miniſterium neceſſarias & donũ continentiæ non ſemper eſſe cõiuncta, imo adeo raro eſſe cõiuncta, vt Paulus ideo erint virtutes Epiſcopi cœlibatus prorſus non meminerit ſed coniugij. Ad ea enim, quæ frequenter & facile eueniunt, potius debet accõmodari ius, quã ad ea, quæ rarius & difficilius contingunt, dicunt Iureconſulti. Manifeſtum etiã hoc eſt, ex textu Pauli, Deũ illis etiam qui donum continentiæ non habent, ſed ideo, quia ſe non continent, contrahunt matrimonium, conferre eas dotes, quæ in miniſterio ad ædificationem Eccleſiæ neceſſariæ ſunt.

Cœlibes à miniſterio non excluduntur.

Caſtitas duplex.

Quare Paulus nõ dicat, ſit cœlebs, ſed maritus.

Deus matrimonio iunctis cõfert dotes miniſterio neceſſarias.

Cum igitur Spiritus ſanctus velit eos eligi, & cõſtitui Epiſcopos ſeu presbyteros & diaconos, qui præditi ſunt virtutibus ad miniſteriũ neceſſariis, & virtutes illæ ſint dona Dei, quæ confert, quibus ipſe vult, & ipſe hoc loco diſerte declaret, quod nõ illis vel tantũ, vel ſemper ea cõferre velit, qui donũ cõtinẽtiæ habẽt, ſed & illis, & quidẽ frequentius illis, qui propter vitandam fornicationem vnius vxoris mariti ſunt, atq; ideo diſerte præſcribat, eum eligẽdum & cõſtituendũ Epiſcopum, qui ſine crimine vnius vxoris maritus eſt, ſi reliquis virtutibus ornatus ſit. Quid quæſo amplius requirimus aut vlterius deſideramus, ſi ex ipſius Spiritus ſãcti ore veritatẽ haurire & diſcere ſatis eſſe putamus. Quod .n. obiicitur ex loco, 1. Cor. 7. ſolicitudines & diſtractiones cõiugales, obſtaculo & impedimẽto eſſe operibus, curis & exercitiis miniſterij. Certe extra omnẽ controuerſiã, Deus omniũ optime nouit, quid miniſterio impedimento ſit vel non ſit. Is vero per electum ſuum Organon, dona ad miniſterium neceſſaria,

Obiectio, ex 1. Corinth. 7.

neceſſaria, & verum vſum eorum, attribuit etiam marito vnius vxoris, qui liberos & curam rei familiaris habet. Contradicit igitur Spiritui ſancto qui diſputat & clamitat, coniugium per ſe eſſe impedimento iis, quæ ad miniſterium pertinent.

Coniugiũ eſt adiumẽtum miniſterij.

Nec vero hoc tantum dicit Paulus, quod Mantuanus de Hilario Epiſcopo canit, (Non nocuit tibi progenies, non obſtitit vxor, Legitimo coniuncta toro) ſed nominatim affirmat, coniugium, quaſi ſcholam progymnaſmatum eſſe. Vbi Epiſcopus in minoribus diſcit, exercet, & ſpecimẽ edit, quomodo curanda & gubernãda ſit Eccleſia Dei. Vulgare enim prouerbium fuit, ſicut Chryſoſtomus annotat: Bonus œconomicus, cito ſit bonus politicus, ὁ οἰκονομικὸς, καὶ πολιτικὸς ἂν γένοιτο ταχέως. Expendit etiã hoc Chryſoſtomus, cum Epiſcopi officium ſit in Eccleſia, officij ſui admonere coniuges, patresfamilias, mulieres, liberos, ſeruos, &c. Eum hoc rectiſſime poſſe facere, qui in œconomia horũ ordinũ & virtutes didicit, & vitia obſeruauit. Nec verbis tantum, ſed exemplo etiã ordinibus illis poteſt prælucere is, qui pius maritus eſt. Ita doctrinam de dilectione Chriſti erga Eccleſiã, ille rectius intelligit, qui in coniugio, quod exemplar eius eſt, eam aſpicere didicit. Tyrocinia etiam patientiæ, ſpei, & conſolationis in tribulationibus & afflictionibus, Epiſcopus vxoratus domi exercet, quæ poſtea in cauſis Eccleſiæ, vt iam non rudis miles, in aciẽ educere poteſt. Et curã domeſticã rei familiaris, Epiſcopus vxoratus, poteſt tuto infidelẽ ſuam matrẽfamilias reiicere, vt ipſe expeditius ea, quæ miniſterij ſunt curare poſſit. Ita, Prou. 31. Vxor virũ in politia verſantem, cuius domeſticis pulcherrime ſubleuat.

Chryſoſt. de Epiſcopi coniugatis.

Naziãzenus de matre ſua.

Et Nazianzenus matrẽ ſuã inde laudat, quod marito ſuo non tantum non impedimento, ſed adiumento fuerit in miniſterio, imo vt miniſterium contra calumniatores ornetur, & occaſio criminãdi aduerſariis præcidatur. Ad hoc vtile eſſe coniugiũ, Paulus diſerte affirmat, vt ſcilicet ſine crimine, irreprehenſibilis ſit Epiſcopus, vnius vxoris maritus. Quod vero dicitur copulam cõiugalem habere aliquid immundi, quod ſanctitatem miniſterij contaminet, hoc & antea refutatum eſt, & Paulus hoc ipſo loco refutat, cum Epiſcopo, vnius vxoris marito, tribuit σωφροσύνην καὶ ἐγκράτειαν, pudicitiam, temperantiam, ſeu continentiam. Tit. 1. Sicut mox cap. 2. caſtitatem tribuit etiam vxoribus in coniugio. Poteſt ergo etiam vxoratus presbyter, exemplar fidelium eſſe, non tantum in pietate, charitate & fide, verum etiam in caſtitate, 1. Tim. 4.

Hęc certe ex contextu Pauli plana & manifeſta ſunt, quę ideo etiam maius momentum & pondus apud omnes pios habere debent, quia eo loco Paulus materiã illam ex profeſſo tractat. Et conſentiunt reliquę etiam Scripturę ſententiæ. In veteri enim Teſtamento, cum Deus varias legales pollutiones ſacerdotibus prohibuiſſet, vt mundi & ſancti eſſent, coniugiũ tamen ipſis nõ prohibuit, ſed certis cõditionibus circumſcriptum permiſit, Leu. 21. Ezech. 44. Et ne quis in nouo Teſtamento hoc vel mutatum vel abrogatũ putaret, propterea quia in veteri ſacerdotio erat ſucceſſio ſecũdum carnem, Paulus in nouo Teſtamẽto dicit: Oportet Epiſcopum irreprehenſibilem eſſe, vnius vxoris maritũ. Et quod, 1. Cor. 7. ſcriptum eſt, eum, qui non continet, ſi contrahat matrimonium non peccare, ſed bene facere, ad vniuerſam Eccleſiam pertinet, cum quidẽ in illa Epiſtola Paulus multa ex profeſſo de miniſtris Euangelij diſputet.

Sententia vet. teſtamenti de cõiugio ſacerdotum.

Si quis enim cum Põtificiis dicere velit, Paulum reliquis quidẽ Chriſtianis coniugiũ liberum reliquiſſe, ſacerdotibus vero propter ſanctitatem miniſterij prohibuiſſe, ei Paulus grauiſſime contradicit, affirmans doctrinã dæmoniorum eſſe, propter hypocriſin, ſeu externã ſpeciẽ ſanctitatis, prohibere nuptias, 1. Tim. 4. Honorabile enim coniugium eſt in omnibus, hoc eſt, inter cuiuſuis ordinis homines, ad Ebrę. 13. Quod vero Paulus cœlebs fuit, hoc non fecit ex neceſſitate legis: dicit enim ſe poteſtatem habere circũducendi vxorẽ, ſicut ex reliquis Apoſtolis quidam fecerunt, 1. Cor. 9. Quod enim locum illum Pauli, veteres quidam interpretantur, quod Apoſtoli opulentas quaſdam matronas ſecum circumduxerint, in ſuis per orbẽ peregrinationibus, quę de ſuis facultatibus ſumptus præbuerint Apoſtolis, ſicut Luc. 8. Chriſtum multæ mulierculę ſequũtur, miniſtrãtes ei de ſuis facultatibus, illud loco Pauli nõ bene conuenit. Chriſtum enim matronę illę in ſola Iudęa ſequebantur. Quę vero ſpecies fuiſſet, Petrũ propriam ſuam vxorem relinquere, & interea aliorum opulẽtas vxores inter Gentes, per varios populos, in longinquis peregrinationibus circumducere? Et argumento Pauli hoc prorſus contrarium eſt. Hoc enim Paulus ibi agit, ſe habuiſſe poteſtatẽ grauãdi Eccleſiam Corinthiacã ſumptibus pro ſe & ſuis, ſicut inquit Petrus, & alij ſumptus ab Eccleſiis, quibus miniſtrant, accipiũt, non pro ſe tantum, ſed & pro vxoribus ſuis, quas ſecum circũducunt. Ea vero poteſtate dicit Paulus, ſe non eſſe vſum, ne grauaretur Eccleſia apud Corinthios. Atqui non fuiſſet grauata, ſed ſubleuata Eccleſia, ſi huiuſmodi opulẽtas matronas Paulus circũduxiſſet, quarũ ſumptibus ſuſtentatus fuiſſet. Nec loquitur in plurali, ſicut Luc. c. 8. ſed dicit, γυναῖκα, quã ſororẽ nominat, fidelem enim vxorẽ intelligit, quia Ethnica non ſequeretur maritũ fidelem in huiuſmodi peregrinationibus. Et qualem ſororem intelligat, ipſe explicat, cum vocat γυναῖκα. Nõ autem opus fuiſſet tali Epexegeſi, ſi ſimpliciter, aut in genere mulierẽ intelligi voluiſſet. Nulla enim ſoror maſculus eſt, ſed quia talem ſororem fidelem intelligit, quę vxor ſit, & verbũ περιάγειν, indicat ius mariti, quem vxor tenetur ſequi. Apoſtoli autẽ nequaquã hoc ius ſibi ſumpſerunt, vt aliorum vxores ex poteſtate cogerent ſe in peregrinationibus ſequi. De maritali igitur poteſtate circũducendi proprias vxores, Paulũ loqui manifeſtum eſt. Atq; hoc modo de vxoribus Apoſtolorum locũ hunc intellexit Clemens, cuius ſententiam Euſebius ſua citatione confirmat, li. 3. cap. 35. Sed ne opus ſit vel obſcuris, vel cõtrouerſis locis niti, clariſſima eſt Pauli de ſacerdotum cõiugio ſententia: conſtitue presbyteros, ſi quis ſine crimine eſt, vnius vxoris vir.

Locus de circumducendis fœminis, 1. Cor. 9.

Paulina ſententia deprauatio per Pontificios.

Hilarius de interpretationibus.

Mirari vero quis poſſet, quid contra manifeſtam hanc lucem, humana præſumptio vel auderet vel poſſet. Sed videbis, quomodo in omnes formas ſe vertant humanæ interpretationes, quando Lector, ſicut Hilarius inquit, non vult intelligentiam ex verbis referre, ſed conatur cogere hoc videri ſcriptum, quod ante lectionem præſumpſerat intelligendum. Ita cum admiratio cœlibatus præſumpſiſſet, ſacerdotes non debere maritos eſſe, non inquiſiuerũt in Paulo an ſententia illa vera eſſet. Sed in hoc laborarunt, vt Pauli verba, ad ſuam pręſumptam opinionem, quoquo modo detorquerent. Quidam enim (vt Calixtus) per vxorem intelligi

Calixtus.

Vxor pro Eccleſia. volunt Eccleſiam, vt Epiſcopus non pluribus, ſed vni præfectus ſit Eccleſiæ, nec tranſeat ab vna Eccleſia ad aliã, ſed alligatus ſit vni Eccleſiæ, ſicut vir vxori. Sed vt de trãſlatione Epiſcoporum iam non dicam, certe manifeſta eſt falſatio textus. Paulus enim loquitur de tali vxore, ea qua Epiſcopus liberos ſuſceperit, & curam domus, hoc eſt liberorũ ac familiæ, diſerte Paulus diſtinguit à gubernatione Eccleſiæ. Alij dicunt, Paulũ non loqui affirmatiuè, quaſi velit admittere ad Epiſcopatũ eum, qui maritus ſit, ſed negatiuè hoc tantum velle, ne quis admittatur ad Epiſcopatũ, qui plures vxores habuerit. *Negatiuè loqui Paulum.* Sed hæc gloſſa manifeſte pugnat contra textũ, qui affirmatiue dicit, cõſtituas presbyteros, ſi quis ſine crimine eſt, vnius vxoris vir. Eum igitur qui vnius vxoris vir eſt, dicit poſſe conſtitui Epiſcopum. Et Ambroſius inquit, qui ſine crimine vxoris vir eſt, tenetur ad legem ſacerdotij ſuſcipiendi. *Hierony. pro præſenti præteritum ſubſtituit.* Hieronymus vero textũ ita deprauat, qui vnius vxoris maritus nõ amplius ſit, ſed fuerit. Sed eadẽ ratione interpretãda eſſent etiã ſequẽtia, qui nũ amplius ſit, ſed fuerit ſobrius, prudens, pudicus, aptus ad docendũ, &c. Sed Tit. 1. expreſſe ponitur verbũ (eſt) ſi quis ſine crimine, eſt vnius vxoris vir. Aliter vero Paulus loquitur, quando id, quod præteritum eſt, vult intelligi, vt 1. Tim. 5. vidua γεγονυῖα, quæ fuit vnius viri vxor. Et in illo ipſo 3. c. de Diaconis loques, ita verba ponit, vt nulla ratione poſſint eludi, dicit enim Diaconi ἔστωσαν, ſint vnius vxoris viri. Et quod ibidẽ interponit de mulieribus, recte intelligitur eſſe deſcriptio, quales debeãt eſſe Epiſcoporũ & Diaconorũ vxores, quia enim de mulierũ officio in genere dixerat, c. 2. & de viduis ac diaconiſſis dicturus erat, c. 5. Hoc ergo loco Epiſcoporũ & Diaconorũ vxores, quales debeant eſſe, deſcribit. *Paulus deſcribit quales debeant eſſe ſacerdotum vxores.* Atq; ideo deſcriptione Diaconorum quaſi interrupta, in medio ponit hanc particulam de mulieribus. Et poſtea pertexit deſcriptionem, Diaconi inquit, ſint vnius vxoris viri, talis ſcilicet, qualẽ in parentheſi deſcripſit, ergo nõ mortuæ, ſed viuentis vxoris, maritum intelligit, & Pauli regula eſt, quando mortua eſt vxor, virum liberatũ eſſe à lege vxoris, vt mortuæ vxoris maritus amplius eſſe & dici non poſſit, Rom. 7. Cor. 7. *Chryſoſt.* Ita Chryſ. Tit. 1. quærit, quare Paulus talem Epiſcopum in mediũ producat, qui ſit vnius vxoris vir? Et reſpõdet, obturat ora hæreticorũ, qui nuptias διαβάλλουσι, cauillãtur ſeu criminãtur, oſtẽdes, quod τὸ πρᾶγμα, negociũ illud nõ ſit ἐναγές, impurũ ſeu deteſtandũ ſed adeo τίμιον, honorabile ſeu precioſum, vt cum eo poſſit quis etiã ſacrũ Epiſcopatus thronũ aſcendere. Et 1. Tim. 3. dicit Chryſo. Paulũ non ferre legẽ neceſſariam, vt nemo ſine vxore poſſet fieri Epiſcopus, ſed prohibere ἀμετρίας, ne (vt Iudæi) duas κατὰ ταυτὸ, ſimul eodẽ tempore, habeat vxores, is qui conſtituendus eſt Epiſcopus. *Theophylact.* Theophylactus hoc ita repetit, ſi duxerit vxorẽ Epiſcopus, vnius ſit, nõ multarũ maritus. *Chryſoſt.* Chryſ. vero attingit quidem alterã etiã interpretationem. Quidam inquit, dicũt Paulũ intellexiſſe τὸν ἀπὸ γυναικός, qui ab vxore ſcilicet liberatus ſit, mox vero addit, etiamſi hoc nõ ſit, licet eum, qui vxorẽ habet, eſſe quaſi non habeat, 1. Cor. 7. Licet enim αὐτὸ πρᾶγμα μεταχειρίζεσθαι καλῶς, rẽ illã, ſeu negotiũ illud, ſcilicet conſuetudinẽ coniugalẽ, recte & honeſte tractare ſeu vſurpare, ſicut in diuitiis fit. Hęc Chryſo.

Eluſio alia de diſcrimine diſſimiliũ præceptorum. Poſtremo alij, quia animaduertunt eluſiones commemoratas nõ poſſe ferre lucem clariſſimam textus Paulini, fatentur igitur & concedunt, hanc eſſe ſententiam, ſicut oſtendimus. Sed dicunt primitiuam Eccleſiam, dum adhuc rudis ex Gentibus cõſtituebatur, leuiora dediſſe pręcepta, & propter conuerſorũ paucitatẽ ſacerdotibus permiſiſſe cõiugium: *primitiuæ & poſteriorũ tẽporũ Eccleſia.* Roborata vero Eccleſia, hominibuſq; ad potiora prouocatis, additũ eſſe Eccleſiaſtico ordini cœlibatum. Hęc ſunt verba Bũderi cuiuſdã. *Bunderus. Chryſoſt.* Sed Chryſoſt. recte dicit: Paulum illo loco non de perſona Timothei, ſed in genere loqui de omnibus ad miniſteriũ aſciſcendis, & quod Timotheo præſcribit, hoc velle ſeruari ab omnibus. Quis vero niſi Dæmon ille, qui in hypocriſi prohibet nubere, 1. Tim. 4. Põtificiis reuelauit, textũ ita eſſe mutandũ vt tempore Pauli quidem textus hic fuerit, Epiſcopus ſit vnius vxoris vir. Poſteris vero temporibus textus ita ſonet, Epiſcopus nullius legitimæ vxoris vir ſit, aut comburatur. Et quanta blaſphemia eſt, Eccleſiã Apoſtolicã hac contumelia afficere, quod conſtitutiones & ordinationes ipſius, fuerint rudis indigeſtaq; moles. Paulus enim in illo loco, nõ deſcribit, primam tumultuariã conſtitutionem Eccleſiarum inter Gentes, ſed inquit: ideo reliqui te in Creta, vt reſidua, quę deſiderantur, pergas corrigere. Et vtitur vocabulo valde ſignificanti ἐπιδιορθώσῃ. *ἐπιδιορθῶν.* Significat enim διορθόω, corrigo, emẽdo, recte diſpono, curuũ erigo, vt in rectum dirigatur, quod vſitate dicimus reformare. Præpoſitio vero ἐπί, ſignificat cõtinuationem & abſolutionẽ reformationis. Paulus igitur, quędã pręſens reformauit, reliqua, quæ adhuc deeſſe videbantur iuxta ſuum pręſcriptum, per Titum voluit abſolui. Et partem illius abſolutę Apoſtolicę correctionis ſeu reformationis, affirmatq; hanc eſſe, vt conſtituantur presbyteri, ſi quis ſine crimine, eſt vnius vxoris vir. *Hegeſippus.* Hegeſippus certe apud Euſebiũ, li. 3. c. 32. nõ dicit, Eccleſiam poſt Apoſtolorũ demum tẽpora adoleuiſſe, & factam virginẽ immaculatam permãſiſſe ad illa vſq; tempora, quando Simeõ ſucceſſor Iacobi crucifixus eſt, & addit triſtem hanc querelã. Vt vero & Apoſtolorum chorus, & omnis illa ętas, quę à Domino ſuſceperat viuę vocis auditũ, de hac luce deceſſit, tum velut in vacuam domum falſę doctrinę impius ſe error immerſit. Ita Hegeſippus. Põtificij vero ea illis poſterioribus corruptis temporibus, non verentur Pauli ἐπιδιορθώσειν, Tit. 1. corrigere ac mutare, & quidem eo titulo, quod meliora ac potiora ſint habenda: quę poſterioribus temporibus contra Paulum irrepſerũt, quam quę ipſe per Spiritum ſanctum conſtituenda & corrigenda ordinauit, ſicut inquit, Tit. 1. Pius Lector candide hæc conſideret, res enim manifeſta eſt.

CAPVT II.

QVOMODO CONTRA HVNC SPIritus ſancti Canonem, Pontificij pugnent.

CHryſoſtomus dicit: Paulum ideo nuptias tanquam rem honorabilem, precioſam & ſanctam collocare in ipſum Epiſcopatus thronum, vt extet in Eccleſia illuſtre teſtimonium ipſo facto refutans hæreticos, qui nuptias, vt prophanas & impuras criminantur. *Antitheſis Canonis Pauli & dogmatis Pontificij de cœlibatu.* Pontificij vero coniugium in ordine Eccleſiaſtico ſimpliciter, nec admittere, nec ferre volunt, ſed illud, vt rem prophanam & immũdam, quę dignitatem & ſanctitatem miniſterij dedecoret, impediat, & inquinet, ſuſpenſionibus, depoſitionibus, excommunicationibus, diuortiis, vinculis, proſcriptionibus, ferro & flãma in ſacerdotibus ſuis perſequuntur. Paulus dicit:

Conſtitue

Digitized by Google

Côſtitue presbyteros,ſi quis eſt ſine crimine,vnius vxoris vir.Pontificij verò,neminem in ordinem ſacerdotum admittunt,niſi vouerit,ſe in perpetuum nullius legitimæ vxoris maritũ fore,hoc eſt,niſi cõiugium in perpetuũ abiurarit. Et ſi vnius legitimæ vxoris vir ſit,com ignominia & contumelia à ſacerdotio reiicitur.Paul.dicit:Dona quæ ad miniſteriũ neceſſaria ſunt,etiã coniugatis à Deo conferri,atq; ideò vnius vxoris virum,ſi reliquis donis & virtutibus ad Eccleſiæ ædificationem neceſſariis à Deo ornatus ſit,diſponit, ordinat, imperat & edicit (hæc enim eſt vis verbi διατάξομαι) in honorem cõiugij eligendum eſſe in Epiſcopum. Pontificij verò coniugatum,quantumuis ea vitæ ſanctitate, illis donis & virtutibus,quas Paul. requirit, à Deo inſtructus ſit, ad miniſterium non admittunt, nec in eo tolerant,ſed in contumeliam & ignominiam coniugij, ob ordine Eccleſiaſtico reiiciũt & eiiciũt, niſi vxorem abiecerit & cõiugium abiurarit. Atq; ita Eccleſiam ſcelerate defraudant multorum opera, qui donis ſuis vtiliter poſſent Eccleſiã ædificare. Econtra verò Eccleſiam replẽt eiuſmodi hominibus,qui nec donis,nec virtutib. neceſſariis ad miniſterium inſtructi ſunt, quiq; nec vitæ ſanctitate, nec morũ grauitate,miniſterium ornare, & Eccleſiam ædificare poſſunt. Manifeſtum enim eſt, nõ omnes cœlibes habere reliqua dona ad miniſteriũ neceſſaria. Nec tot poſſe vere cœlibes ad miniſteriũ idoneos reperiri, quot miniſtris Eccleſia opus habet. Qui verò in ſacris ordinib.conſtituti ſunt,& donũ continentiæ non habent, nec tamen propter interdictum Eccleſiæ Pontificiæ matrimonium cõtrahere poſſunt,illi vſtionibus & obſcœnis pollutionibus, non tantum priuatim conſcientiam ſuam ſauciant & maculant, Spiritum ſanctum excutiunt, orationem abominabilem faciunt, ſed publice etiam totam Eccleſiam,quæ paſtorũ exempla ſequitur,fœdis libidinib.replent, miniſterij dignitatem & ſanctitatem,turpiter proſtituunt & maculant. Nihil horum negari poteſt. Præterea laqueum votorum perpetui cœlibatus,ſeu potius abiurationis coniugij in perpetuum iniiciunt omnibus,quos in ordinem Eccleſiaſticũ admittunt,ſiue habeant donum continentiæ,ſiue non habeant,id quod directe pugnat contra Paulum,qui nemini laqueũ vult iniici. Quod enim fingũt, Deum omnibus velle dare donum cœlibatus, atq; ideo omnes poſſe coniugium abiurare,ſupra refutatum eſt.Et Chryſoſto. explicans illud,melius eſt nubere,quã vri, dicit hãc eſſe ſententiam,quia magna eſt tyrannis ἐπιθυμίας concupiſcẽtiæ. Si igitur multũ ſuſtineas βίαν καὶ πύρωσιν, vim & vſtionẽ,ἀπαλλάχθητι πόνων καὶ ἱδρώτων, μήποτε καὶ περιτραπῇς,deſiſte à laboribus & ſudoribus,ne forte ſubuertaris. Plerique verò in regno Pontificio, non propter regnum cœlorũ, ſed propter pinguia beneficia, & ſpe ampliſſimarum dignitatum ſe caſtrant,hoc eſt,coniugium abiurant & omnis generis fœdis libidinibus ſe polluũt. Sicut Eraſmus inquit: Vereor ne cenſos Eccleſiaſtici, caſtrent hodie Clericos verius,quam pietas.

Pontificij Eccleſiam libidinibus fœdis replent.

Chryſoſtomus de vſtione.

Optima beneficia & ſitis honorũ caſtrat Pontificios.

Cumq; Paul.cœlibatum illis etiam, qui donum continentiæ habent,nõ auſus fuerit præcipere,nec coniugium prohibere: Pontificij lege ſeueriſſima omnibus ſuis clericis cœlibatum tanquam neceſſarium ad ſacerdotium, præcipiunt & coniugium in perpetuum prohibent, ſiue donũ continentiæ habeant, ſiue non habeant: Et eo ipſo produnt cuius ſpiritus ſint.Paul.enim expreſſe dicit: Prohibitionem coniugij eſſe ſpiritum erroris & doctrinã Dæmoniorum,1.Tim.4. Nec elabi inde poſſunt,quod fingunt Paulũ reſpexiſſe ad ſolos Tatianos & Manichæos,qui nuptias in vniuerſum omnib. prohibuerunt, eo, quod abominabiles & damnabiles illas iudicarent. Nõ enim de vna aliqua ſecta,nec de certo aliquo puncto temporis,mox poſt Apoſtolorum ſeculum loquitur: Sed in plurali vocat ſpiritus erroris & doctrinas Dæmoniorum, & quidẽ in nouiſſimis temporib. prædicit hoc maxime euenturum. Nec releuat Pontificios quod dicũt, ſe non in vniuerſum damnare nuptias, nec omnibus eas prohibere,ſed tantum certo ordine, Clericis ſcilicet, propter dignitatem, ſanctitatem & mundiciẽ ſacerdotij. Nam & Manichæi non in vniuerſum omnibus coniugium prohibuerunt,ſed tantum electis ſuis, propter maiorem ſanctitatẽ & perfectionem. Auditoribus enim ſuis, quos ita vocabant, vt imperfectioribus, coniugium permittebant. Num igitur propterea Manichæos à Spiritibus illis erroris & à doctrinis Dæmoniorum apud Paulum,eximemus? Imò Paulus oſtendit,ſe de illis maxime loqui,qui nõ in vniuerſum damnant,ſed propter hypocriſin,hoc eſt,propter externam ſpeciem ſanctitatis & perfectionis prohibẽt nubere. Et certe,propter illam ipſam rationem Pontificij clericis & regularibus ſuis prohibent nuptias,quia ſcilicet ſcriptum ſit: Sancti eſtote,quoniam ego ſanctus ſum. Item, mundamini qui fertis vaſa Domini. Et Thomas Aquinas dicit: Ad perfectionem tendentibus maxime vitandum eſt vinculum coniugale. Quod verò Paul. addit,ſpiritus illos impoſtores ſub hypocriſi habere conſcientiam pollutam & contaminatam tanquam inuſtis cauterij ſtigmatis notatam,eo ipſo, fœditatem Pontificij cœlibatus toti iam orbi notiſſimam, quaſi intento digito demonſtrat. Nec valet exceptio,quod dicunt,ſe neminem cogere ad ſuſcipiendos ordines, & ad emittendum votũ cœlibatus. Neminem enim ad beneficia Eccleſiaſtica admittũt,niſi votum perpetui cœlibatus,quod nihil aliud eſt,quam abiuratio & prohibitio cõiugij in perpetuum,ſuſceperit. Et certe conſtitutis in ſacris ordinibus, coniugium ſub pœna anathematis & diminutionis capitis, ſeueriſſime prohibent. Et verbum quidem prohibendi,quidam non libenter vſurpãt,ſed quid refert alia vocabula quærere,cum re ipſa & de facto clericis ſuis ſeueriſſime prohibeãt τὸ γαμεῖν. Et ne à vocabulo quidẽ prohibendi ſeu interdicendi ſibi temperant, vt non reipſa tantum, ſed in verbis etiam extent notæ,cuius Spiritus doctrina illa ſit. Nam 26.q.2.extant hæc verba: Copula ſacerdotalis nec legali,nec Euangelica,nec Apoſtolica authoritate prohibetur: Eccleſiaſtica tamen lege, penitus interdicitur. Habes teſtimonium ex ipſorum decreto manifeſtum,quod Spiritus veteris & noui Teſtamẽti,qui eſt Spiritus veritatis,non prohibeat copulam ſacerdotalem. Alius igitur Spiritus eſt,qui eam lege Eccleſiaſtica penitus interdicit. Et quis ille Spiritus ſit,Paulus diſerte exprimit 1.Tim.4. Spiritus ſcilicet erroris,proferens in hypocriſi doctrinas Dæmoniorum prohibẽtium nubere. Ita Calixti decretũ habet, Presbyteris, Diaconis, Subdiaconis & Monachis concubinas habere ſeu matrimonia cõtrahere penitus interdicimus. Eliberti no Concilio Canone 33. placuit in totũ prohibere Epiſcopis, Presbyteris, Diaconis ac Subdiaconis,poſitis in miniſterio,abſtinere ſe à coniugibus, &c. Et hoc certe eſt ad verbũ reddere id,quod Paul.

Locus 1. Tim 4. de prohibitione nuptiarum.

Thomas Aquinas.

Excuſatio Pontificiorum nemĩnem à ſe ad ordinũ ſuſceptionem cogi.

ſcribit κωλυόντων γαμεῖν, interdicentium ſeu prohibentium conttahere matrimonia.

CAPVT III.

ARGVMENTA PONTIFICIORVM PRO lege cœlibatus ſacerdotum.

Argumenta Pontificiorum pro cælibatu aſſerendo. Status callida tranſpoſitio in hac quæſtione. cælibatum ſacerdotum eſſe iuris diuini.

ET hæc cum manifeſte pugnent contta Canonem Spiritus ſancti per Paulum promulgatũ, tamen ex Scriptura argumenta conquirunt ad ſtabiliendam prohibitionem cõiugij in otdine Eccleſiaſtico, quaſi Scripturam per Scripturam euerſuri. Et obſeruetur mutatiu ſtatus controuerſiæ: quidam enim olim contenderunt, & nunc etiam diſputant, prohibitionem copulæ ſacerdotalis eſſe iuris diuini, duplici ratione. Primò, quia fingunt eſſe traditionem Apoſtolicam. Secundò, quia argumentis ex Scriptura eam probant. Et in Concilio Tridentino magnis contentionib. hoc diſputatum fuit. Sed alij, quia vident hoc figmẽtum nimis eſſe impudens, cum præter Paulum, etiam veteris Eccleſiæ hiſtoria, ſicut mox oſtendemus, & ipſe etiam Gratianus, (in capitulo Sors) reclament. Ac Scholaſtici etiam ſaniores diſputant, Ordinem annexum habere votum continentiæ, non per ſe, aut ex iure diuino, ſed impedire cõiugium ratione ſtatuti Eccleſiaſtici. Atq; in hanc ſententiam tandem videtut etiam Concilium Tridentinum deſcendiſſe, cum Canone 9. inquit: Nõ obſtante lege Eccleſiaſtica. Ita verò, cum concedant, oon iure diuino, ſed Eccleſiaſtica lege ſacerdotib. prohiberi cooiugium, quæſtio plana erit. Primo, an ſeruus ea de re poſſit legẽ ferre, de qua nihil præcipere voluit ipſe Dominus, ſicut Theodoretus loquitur. Secundò, an coniugium, quod Deus illis, qui donum continentiæ habent, liberum permiſit, illis verò, qui nõ continent, mandauit, Eccleſia poſſit lege ſub pœna anathematis prohibere. Tettiò, an coniugium, quod Deus honorabile pronunciauit eſſe in omnibus, Eccleſia ſua lege poſſit abominandum & deteſtandum facete in ſacerdotibus. Quarto, an prohibitionem coniugij, quam Paulus pronunciat eſſe Dæmoniorum doctrinam, Eccleſia ſua lege poſſit canonizare. De his ſane quæſtionibus, non opus eſt prolixe diſputare, analogia enim fidei oſtendit etiam Idiotis, quid reſpondendum ſit. Cumq; fateantur legeio de cœlibatu ſacerdotum non eſſe, nec diuini iuris, nec naturalis, ſed poſitiui, certe ipſi io decretis ſuis tradunt, quando ſtatutum aliquod non amplius ædificat, ſed deſtruit, non eſſe rigide, & inclementer defendendum, ſed pro ratione ædificationis Eccleſiæ, mutandũ. Debebãt igitur eandem humanitatem præſtare, etiam in lege cœlibatus relaxanda, quam videot calamitatem Eccleſiæ eſſe, & publice& priuatim. Sed dicũrobſtare multa grauiſſima Scripturæ dicta, quæ legem illam cœlibatus confirment. Atqui ita prohibitio coniugij in ſacerdotib. eſſet iuris diuini, ſi Scriptura eam traderet & confirmaret, quod tamen ipſi negant.

Gratianus Scholaſtici

Concilium Tridentinum.

Status cauſa.

Principiũ firmiſs.

Et omnibus quidem illis argumentis recte opponi poteſt vnum illud axioma, quod verum, certum, ſolidum, & firmum eſt: Nempe, quando de re aliqua in Scriptura habemus expreſſũ & determinatum textũ (vt de Epiſcopo, Presbytero & Diacono, vnius vxoris marito) non admittenda eſſe vlla alia argumenta, ex quibuſcunq; Scripturæ locis formentur. Quacunque enim ſpecie pingãtur, recte reſpondetur, Paulus illud, quod opponitur, non ignorauit, & tamen hoc non obſtante, dicit: Cõſtitue Presbyteros, ſi quis ſine crimine eſt vnius vxoris vir. Ordine tamen videbimus, quæ illa argumenta ſint, & quantum habeant momenti. Quia verò pleraque omnia, quæ ad explicationem illorum argumentorum pertinent, in ſuperiorib. ſunt expoſita, hoc loco breuiores erimus, & ordine tantum præcipua argumenta, quæ ex Scripturæ locis formare ſolent, mõſtratis fontibus ſolutionum receoſebimus. Nec verò ignoro, Patres etiam aliquãdo talia argumenta formare, & tales rationes nectere cœpiſſe. Sed illi ſuis ratiocinationibus non ferebant leges, nec conſcientiis laqueos iniiciebant, ſed tantum oſtendebant videri ſibi, cœlibatum ad officia miniſterij Eccleſiaſtici magis commodum eſſe, quam coniugium. Quomodo verò illis argumentationib. ſenſim progreſſum ſit, & ex eo, quod Origenes dicit (mihi videtur) item ex eo, quod Euſebius dicit (decet) factum ſit (debet & oportet) collatio hiſtoriarum & argumentorũ apud Patres oſtendit, ſed recitentnr argumenta.

Argumenta Pontificiorum à Scriptura facta.

Primò, ooulta argumenta formantur ex loco, 1. Corin. 7. vt vacetis ieiunio & orationi. Nec mirum eſt Põtificios conari legem cœlibatus ſacerdotum, ex illo potiſſimum capite confirmare. Chryſoſtomus enim ſcribit, fuiſſe quoſdam, qui totam illam diſputationem Pauli de virginitate ſeu cœlibatu, voluerint ad ſolos ſacerdores & doctores in Eccleſia reſtringere, quos Chryſoſtomus ex ipſo textu refutat. Ita Origenes tranctans illum locum, dicit. Certum eſt impediri ſacrificium iuge aut indeſinẽs iis, qui neceſſitatibus coniugalibus inſeruiunt. Vnde mihi videtur, quod illius ſolius eſt offerre ſacrificium indeſinens, qui indeſinenti & perpetuæ ſe caſtitati deuouerit. Ambroſius ita argumentatur: Si plebeis hominib. orationis cauſa, ad tempus abſtinere præcipit Apoſtolus, vt vacẽt orationi, quanto magis Leuitis & Sacerdotibus, qnos die noctũque pro plebe ſibi commiſſa, orare oportet? Mundiores ergo eſſe debent cæteris, quia actores Dei ſunt. Hieronymus ita inquit: Si laicus & quicũque fidelis digne orare non poteſt, niſi abſtineat officio coniugali: Sacerdoti, cui ſemper pro officio offerenda ſunt ſacrificia, ſemper orandum eſt, ergo ſemper carendum matrimonio.

Chryſoſtomus de 7. ca. prioris ad Corint.

Origenes.

Ambroſius

Hieronymus.

Reſpondeo, locus ille Pauli in ſuperioribus explicatus eſt. Ad conſequentiam igitur, quam Patres inde formant, ſimpliciter reſpondeo: Paulus bene nouerat ſacerdotũ officium, & quod ſemper ipſis ſit pro Eccleſia orandum, & tamen dicit: Oportere Epiſcopum eſſe irreprehenſibilem, vnius vxoris virum. Item Diaconi ſint vnius vxoris. Interpretationem igitur & conſequentias Origenis, Ambroſij & Hieronymi, Paulus ipſe reiicit & refutat. Et hæc ſolutio omnium firmiſſima eſt. Aliqua tamen modeſtia eſt Origenis, qui opinionem ſuam, oon prętoria authoritate proponit, ſed inquit: Mihi videtur. Conſtat enim Origenem nimium fuiſſe admiratorem cœlibatus, qui dicitur ideo ſibi virilia execuiſſe, vt poſſet continens eſſe, quod exemplum multi tunc alij ſecuti ſunt, vt Eccleſia coacta fuerit ſeueriter hoc prohibere, vt non mirum ſit. Origenem primum fere eſſe inter Patres, qui ita diſputare cœpit, quod diligenter obſeruetur: Et tamen Origenicum illud VIDETVR, Eccleſia illius temporis, non tantum non recepit, ſed non multo poſt diſerte damnauit in Gangrenſi ſynodo, quaſi ſoli cœlibes, & nõ coniugati, poſſent offerre & pro Eccleſia

Origenes ſe ipſum caſtrauit

Gangrenſe Conciliũ.

Paphnutius. cleſia orare. Sicut Paphnutius in Nicęna ſynodo argumẽtationes, quę poſtea à Hieronymo & Ambroſio repetitæ ſũt, refutauit, ſicut mox in hiſtoria cœlibatus oſtendemus. Quod vero Hieronymus *Hieronymus.* dicit, ideo debere à cõiugio abſtinere, vt digne poſſint orare, hoc eſt, ſicut Carthaginenſis ſecunda Synodus dicit, quo poſſint ſimpliciter, quod à Domino poſtulant, impetrare, blaſphemia eſt, faciens coniugium rem tam impuram, vt orationẽ faciat fœtere coram Deo, vt non poſſit exaudiri. Sed hæc in ſuperioribus refutata ſunt, vbi ad hoc mõſtratũ eſt, de quibus orationibus Paulus in illa ſententia, 1. Cor. 7. loquatur. Tantũ igitur Chryſoſtomi Inter- *Chryſoſt.* pretationem adſcribam, cuius hæc ſunt verba, quæ Hieronymi argumentationem infringunt & refutant. Intelligit orationem τὴν μετὰ πλείονος σπουδῆς, quæ ſit maiori intẽtione. Si enim diceret συνιόντας ἀλλήλοις, eos qui coniugali conſuetudine vtuntur, non debere vel poſſe orare, quomodo locũ & tempus haberet quod alibi præcipit indeſinẽter orandũ? Licet igitur (καὶ ὁμιλεῖν γυναικὶ καὶ εὐχῇ προσέχειν) & cum vxore conſuetudinem habere, & precibus intentum eſſe, ſed continentia illę fiunt exactiores, ἀκριβέστεραι. Nõ enim ſimpliciter dicit, vt oretis, ſed vt vacetis orationi, vt qui intelligat, conſuetudinẽ coniugalẽ inducere ἀσχολίαν, non autem ἀκαθαρσίαν.

Argumentum ſecundum. Secundo: Ex illa etiam Pauli ſentẽtia varia texũt argumenta. Coniunx curat ea quæ mũdi ſunt, Cœlebs vero quæ ſunt Domini, vt ſine diſtractione Domino adhæreat. Inde enim inferunt, Coniugiũ nulla ratione conuenire miniſterio Eccleſiaſtico, quod ſine aliis ſolicitudinibus & diſtractionibus debet curare quæ ſunt Domini. Sed de ſententia illa Pauli in ſuperioribus ſatis dictum eſt, quæ hoc loco non repetam, inde enim peti poſſunt. Et ſane ſi quis donum continentiæ habeat, & reliquis virtutibus ad miniſterium neceſſariis à Deo ornatus ſit, is proculdubio poteſt expeditius obire officia miniſterij. Conſequẽtiam vero generalem, quæ inde texitur, quaſi nemo coniugatus, etiamſi cæteras virtutes Epiſcopales habeat, poſſit in miniſterio ea, quæ Domini ſunt, recte curare, aut quaſi ideo coniugatus ad miniſteriũ nõ ſit admittendus, Paulus negat & refutat. Qui enim hæc ſcribit 1. Cor. 7. & qui dicit. Nemo militans implicat ſe negotiis ſecularibus. Idem quando ex eodem ſpiritu præſcribit formã Epiſcopi, & quidem talis Epiſcopi, quẽ vult eſſe fidelem diſpenſatorem Dei, dicit: Sit vnius vxoris vir, nec curam domus & familiæ per ſe impedire officia Epiſcopi, Paulus oſtendit: Inquit enim, domui ſuæ bene præſit, liberos habeat ſubiectos. Cumq; Deus vxorem appellet adiutorium viri, & Paulus mulieribus attribuat οἰκοδεσποτεῖν, gubernationem ſeu adminiſtrationẽ domus, ſicut & Solomon inquit: Sapiens mulier ædificat domum. Cõiugatus igitur Epiſcopus, multis negotiis & curis domeſticis ſubleuatur ab vxore pia, vt poſſit miniſterio ſuo expeditius vacare, ſicut paulo ante etiam oſtendimus. Et quid ineptius eſt, quã noſtros Epiſcopos, (qui cum deberent Deo militare, toti immerſi ſunt politicis, ſecularibus & aulicis negotiis) diſputare περὶ ἀπραγμοσύνης cœlibatus, quam Chryſoſto. ex Paulo recte celebrat, cũ ipſi propter negotia ſecularia petant dignitates Eccleſiaſticas.

Argumentum tertiũ. Tertio, Surſum & deorſum verſant argumentũ, quod ex hiſtoria de vicibus ſacerdotalib. 1. Par. 24. *Hieronymus.* formant. Hieron. lib. 1. contra Iouinianum inquit: Nam & in veteri lege, qui pro populo hoſtias offerebant, non ſolum in domibus ſuis non erant, ſed purificabantur ad tempus ab vxoribus. Ambroſius *Ambroſius* 1. Tim. 3. Veteribus ideo conceſſum eſt vxores ad vſum habere, quia multo tempore vacabant à miniſterio, Dauid enim 24. conſtituit claſſes, vt vicibus deſeruirent: At vbi tempus imminebat miniſterij, purificati aliquantis diebus accedebant ad templũ offerre Domino: Nũc vero paucos quotidie neceſſe eſt in Eccleſia præſto eſſe, nec habent dilationẽ, vt poſt conuentum legitime purificentur ſicut veteres. Ac per hoc omnes à conuentu fœminę abſtinere debent. Innocen. ad Exuperium Epiſcop. To- *Innocentius.* letanum ita ſcribit: Nam cum & veteribus ſacerdotibus, durante miniſterij ſui tempore, neceſſe fuerit ſe continere etiam ab vxoribus propriis, tametſi ad ſacerdotij ſucceſſionem neceſſario vterentur coniugio, nec ſatis mundos dignuſque habuit lex etiam illa carnalior, ad obeundi diuini cultus & ſacri altaris, quamuis vmbratica miniſteria, qui non abſtinuiſſent etiam vxoribus propriis, quanto magis decet noſtros ſacerdotes, pudicitia ex ordinationis die ſeruare, &c.

Reſpondeo: Hęc argumentatio ſumit principia, partim incerta, partim falſa. Nulla ergo vel vera, vel neceſſaria conſequentia inde conficitur. Fingit enim vices ſacerdotales ideo inſtitutas, ne immũdicies cõſuetudinis cõiugalis, qua propter ſucceſſionẽ carere non poterant, pollutione quadam, indignos redderet ſacerdotes ad obeunda officia miniſterij. Hiſtoria enim vbi inſtitutio illa de vicib. ſacerdotalibus accurate deſcribitur, huius rei prorſus nullã facit mentionẽ, ſed alia ratio illius diſtributionis ibi redditur. Et manifeſtum eſt, vices illas, quadringentis plus minus poſt Moſen annis à Dauide inſtitutas. Et interea ſacerdotes ſemper fuerunt coniugati, ac liberis operam dederunt. Imo ipſe Pontifex, ſingulis diebus mane ac veſperi iubebatur ſacrificium offerre Domino, Exo. 29. Et tamen generabat liberos. Quomodo igitur poſt conuẽtum cum vxore, per aliquot demũ dies purificatus, ad ſacrificiũ accedere potuiſſet? Animaduertit hoc etiã Augu- *Auguſtinus.* ſtinus, qui cũ legat Leu. 15. Vir à coitu pollutus ſit vſq; ad veſperam, miſere ſe torquet, quomodo Põtifex ante illas vices, ſingulis diebus potuerit ſuffitũ facere, & tamen ſimul etiam liberis operam dare, quæſt. in Leu. 28. Et in 2. Retractionũ. Deinde neq; hoc ex Scriptura probari poteſt, extare vllũ expreſſum mandatum, interdicens ſacerdotibus conſuetudinem coniugalem, & iubens eos abeſſe propria domo toto tempore vicis ſuæ, quaſi inde immũdi & indigni redderẽtur, ad obeũda altaris miniſteria. Quod enim Zacharias tempore vicis ſuę domo abeſt, habitans in exedris templi, inde factũ fuit, quia habitationem ſuam nõ habebat Hieroſolymis, ſed in ciuitate Iuda. Nec ſcio extare legem, quod ſacerdotes ex domibus ſuis venientes, per aliquot dies purificãdi eſſent, priuſquam templum ingrederẽtur. Purificatio enim, quæ Nu. 8. deſcribitur, longe alia eſt. Et tamen argumentatio illa tanta contentione à tam multis vrgetur, vt ſacerdotibus noui Teſtamenti laquei iniciantur, cum tamen principia eius dubia prorſus & incerta ſint. Sumit enim hoc pro confeſſo, Conſuetudinem coniugalem reddidiſſe hominem immundum in veteri Teſtamento, cum tamen in toto veteri Teſtamento non extet expreſſis verbis talis lex. Nam Leuitic. 15. vnde hoc conantur probare, quia vulgaris tranſlatio habet: Vir à quo egreditur ſemen

coitus, immundus erit vſque ad veſperam. Textus originalis aliud habet & agit, nempe περὶ γονοῤῥοίας, ſicut manifeſtius ex 22. c. Leuitici colligitur. Nec ex hiſtoria Abimelech hoc poteſt liquidò & certò probari, ſicut ſupra oſtendimus. Et vt maximè in veteri Teſtamento, conſuetudo coniugalis attuliſſet legalem & Moſaicam quandam pollutionem, qua conſequentia iugum illud ſacerdotibus N. Teſtamenti imponeretur, à quo Chriſtus totam Eccleſiam liberauit? Num igitur Leuiticas pollutiones in nouum Teſtamentum reducemus, & quidẽ arctius, quam ſub lege fuerunt, aſtringemus? Lex enim ſeruitutis ſacerdotibus permittebat coniugiũ: Pontificij verò penitus interdicunt, idque ſub lege libertatis. Certe Paulus ſimpliciter dicit, ſit vnius vxoris vir. Et ſi maxime Leuitica aliqua pollutio in conſuetudine cõiugali fuiſſet, Paulus expreſſe eam abrogat, cum inquit: Honorabile eſſe coniugium in omnibus, & cubile ſeu cõcubitum impollutum κοίτην enim vocat. Nulla igitur prorſus eſt conſequentia in illa argumentatione, quam tamen magna confidentia, non recentiores tantum, ſed & veteres ad euertendum manifeſtum textum (ſit vnius vxoris vir) vſurpant.

Quartum argumentum. Quartò, ex illo etiam loco 1. Cor. 7. Si quis iudicauit, in corde ſuo ſeruare virginem ſuam, bene facit, & c. formant argumenta pro perpetuo cœlibatu ſacerdotibus indicendo, hoc modo: Eccleſia non minus iuris habet in ſuos miniſtros, quam pater in filiam. Sed patriæ poteſtati Paul. hoc tribuit, quod poſſit filiam ſeruare virginẽ. Et addit: Patrem hoc modo non tantum bene, ſed etiam melius facere, quam ſi filiam elocaret. Eccleſia igitur non tantum bene fecit, prohibendo miniſtris ſuis coniugium, ſed melius facit, quam ſi coniugium ipſis conceſſiſſet. Reſpondeo: Paulus non tribuit parentibus tyrannicam poteſtatem, vt liberis ſuis matrimonium prohibere, & contra naturam ac voluntatem ipſorum, ad cœlibatum ipſos adigere poſſint, ſiue habeant donum continentiæ, ſiue non habeant, ſed patriæ poteſtati certos circumdat limites, cum inquit. Nõ habens neceſſitatem, ſed poteſtatem propriæ voluntatis, ſcilicet, ſi filia habet donum continentiæ, & ὁρμὴν (ſicut OEcumenius loquitur) ad cœlibatum, tunc pater habet poteſtatem propriæ voluntatis, & bene facit, ſi ſeruet virginem, modo tamen ipſi laqueum nõ iniiciat. *Oecumenius.* Si verò filia donum continentiæ non habeat, nec ὁρμὴν ad cœlibatum, tunc pater non habet deliberationem conſilij, ſed neceſſitatem præcepti: propter vitandam fornicationem, quiſque habeat coniugem. Si ſe non continent, nubant. Melius eſt nubere, quam vri, ſicut in ſuperioribus illa Pauli ſententia latius explicata eſt. Inde verò hoc ſequitur, Eccleſiã poſſe quidem pro diuerſitate donorum, ex miniſtris quibuſdam cœlibatum ſuadere, ſed ſine laqueo, quibuſdam verò debere coniugium concedere. Sicut autem non pater ſed tyrannus eſſet, qui filiam non habentem donum continentiæ, ad cœlibatum cogeret: Ita iniqua & tyrannica lex eſt, ſine diſcrimine prohibens coniugium omnib. miniſtris Eccleſiæ, ſiue donum continentiæ habeant, ſiue non habeant.

Eiuſdem generis eſt & hoc argumentum, ſicut paterfamilias habet liberam poteſtatem, vel eligẽdi, vel reiiciendi miniſtros in ſua œconomia, prout ipſi videtur: Ita Eccleſia poteſt tale decretum facere, quod velit coniugatos à miniſterio repellere, & non alios miniſtros admittere, aut tolerare, quam cœlibes. Reſpondeo: S.S. Eccleſiæ præſcripſit certam formam, ſecundum quam debet miniſtros eligere. Et in illa forma inter cætera expreſſe præſcribitur: Si quis ſine crimine eſt vnius vxoris vir. Non itaque licet eccleſiæ contrarium decretum facere. Non enim ſui iuris eſt Eccleſia, ſed Chriſto tanquam capiti debet eſſe ſubiecta.

Quintum genus argumentorum ab hæreticis damnatis mutuantur Pontifici. Syricius & Innocentius. Quintò, Pontifices Romani, pro ſtabiliẽda prohibitione coniugij in ordine Eccleſiaſtico, tales afferũt rationes, quæ à veterib. hæreticis mutuo ſumpræ ſunt, & manifeſte cõtumelioſæ ſunt in ſanctam inſtitutionem coniugij, adeo, vt illarum inter ipſos etiã Pontificios, ſi qui aliquid adhuc frontis habẽt, pudeat. Syricius enim & Innocẽ. ſacerdotes ex propriis coniugib. generantes ſobolem, contumelioſe appellant ſectatores libidinũ, & præceptores vitiorum. Has autem reddunt rationes, quia ſcriptũ ſit: Sancti eſtote, quoniam ego ſanctus ſum. Item, ſi ſacerdos cõtaminatus fuerit carnali concupiſcentia (de vſu autẽ legitimi coniugij loquuntur) quo pudore vel ſacrificabit, vel qua cõſcientia, quòve merito exaudiri ſe credit, cum dictũ ſit: Omnia mũda mundis, coinquinatis autem & infidelib. nihil mũdum, & qui in carne ſunt Deo placere non poſſũt. Sit igitur mũditię puritate ſecurus, qui offerre aut baptizare debet. Alij alle gãt illud Eſai. 52. Pollutũ nolite tangere: Mundamini, qui fertis vaſa Domini. Et Epheſ. 5. Sponſa Chriſti debet eſſe glorioſa, ſine macula & ruga. Item, Rom. 13. Nõ in cubilibus, ſed induamini Dominum Ieſum Chriſtum. Hæ rationes nõ requirunt operoſam explicationẽ vel refutationem, manifeſte enim oſtendunt, prohibitionem cõiugij in regno pontificio, eſſe ipſam doctrinam Dæmoniorum. Nã & veteres hæretici, iiſdem prorſus & ſimilib. argumentis olim damnarunt cõiugium, ſicut in ſuperiorib. oſtenſum eſt. Ac ſupra cum de ſanctimonia & caſtitate cõiugij ageremus, fundamenta ſolutionum monſtrata ſunt. Sententiæ enim pleræq; ſunt generales, pertinentes ad omnes fideles, & loquuntur de peccatis inquinantibus conſcientiam, & excludentibus à regno Dei, quibus legitimum cõiugium accenſere, Dæmoniorum doctrina eſt. Quædam verò ſententię diriguntur ad ſacerdotes veteris Teſtamenti, quibus vſus coniugij expreſſe conceſſus fuit, & tamen fuerunt ſancti, mũdi & impolluti, etiam ſecundum legem.

Argumenta ex dictis ſcripturæ de votis. Sextò, multa texunt argumenta ex locis Scripturæ de votis, & quod omnes, qui volunt & petunt, poſſint donum continentiæ à Deo impetrare, quia ſcriptum ſit: Quæcunque petieritis patrem in nomine meo, dabit vobis: Sed hæc in præcedentibus prolixe ſunt explicata.

Allegant etiam illum locum, qui vxores habent, ſint quaſi non habentes, ergo ſacerdotes non debent conſuetudinem habere cum vxorib. propriis. Sed Chryſoſtomus oſtendit, Paulum ibi in genere loqui, de omnibus fidelibus, non in ſpecie de ſacerdotibus. Nec Paulus illis verbis prohibet congreſſum coniugum, expreſſe enim dicit: Ne fraudetis vos, ſed vult, ne ita addicti ſint vxoribus, vt ea, quæ Dei ſunt, vel violent, vel negligant.

Andradius. Andradius præterea ex loco, Eſa. 56. de Eunuchis ita argumentatur. Præcipuus locus in domo Dei, quæ eſt Eccleſia, eſt ordinis Eccleſiaſtici. Sed Propheta vaticinatur Deum in nouo Teſtamẽto principem illum locum Eunuchis daturum. Ergo Clerici, qui principem in Eccleſia locum obtinent, debent cœlibes eſſe. Sed ſententia illa Eſaiæ in ſuperiori-

ſtoribus eſt perſpicue explicata. Hoc igitur loco nihil aliud addam, quam quod Chriſtus ipſo facto oſtendit, falſam eſſe illam interpretationem & argumentationem ex loco Eſaiæ. Inter Apoſtolos enim pleroſq; fuiſſe coniugatos, teſtantur vetuſtiſſimi Patres, vt Ignatius ad Philadelphienſes. Clemens 3. Strom. Euſeb. lib. 3. hiſtor. Eccleſ. Ambroſ. 2. Cor. 11. & Matth. 19. cum Chriſtus de cœlibatu ab ipſis Apoſtolis interrogaretur, reſpondit: Non omnes capiunt verbum hoc, ſed qui poteſt capere, capiat. Paul. etiam illam argumentationem diſertis verbis refutat: Inſtituens enim reformationem, de cōſtituendo principe illo in Eccleſia loco, expreſſe dicit, conſtitue presbyteros, ſi quis eſt ſine crimine vnius vxoris vir. Itē, Diaconi ſint vnius vxoris viri.

Apoſtolorum plerique coniugati fuerunt.

Argumentatur etiam Andradius ex loco Deut. 33. Qui dixit patri ſuo & matri ſuæ neſcio vos, & fratribus ſuis, ignoro illos, & neſcierunt filios ſuos, hi cuſtodiunt iudicia tua ô Iacob, & legem tuā ô Iſrael, ponent holocauſta ſuper altare tuū. Ergo multo magis in nouo Teſtamento, Clerici ita debent diuinis rebus addicte eſſe, vt vxores nec ducāt, nec habeant. Reſpondeo: Deus illa lege non flagitat à Leuitis, vt non habeant parentes & fratres, vel ne generent filios. Erant enim in veteri Teſtamento coniugati, ſed ne illos plus amerent, quā Deum, Mat. 10. Luc. 14. Et ſi in miniſterio ſcandalizauerint Leuitas, vt poſſint illis renunciare, Mat. 18. Luc. 14. ſicut fecerunt Leuitæ, Exod. 32. Imò ſi ratio & fidelitas miniſterij flagitauerit, vt poſſint relinquere parentes, domum, vxorem, liberos propter nomen Chriſti, Matt. 19. Quod autem inde non ſequatur, coniugium interdicendum eſſe ſacerdotibus, Deus ipſe in veteri Teſtamento oſtendit, Leuit. 21. Et in nouo Teſtamento Chriſtus habuit Apoſtolos coniugatos, Paul. etiam dicit: Oportet Epiſcopum eſſe irreprehenſibilem vnius vxoris virum.

Andradij argumentum.

Hæc ſunt præcipua argumenta, quæ Pontificij pro ſtabilienda lege cœlibatus ſacerdotum, ex Scripturæ quibuſdam ſententiis formant, quæ hoc nullo modo efficiunt, quod lex cœlibatus continet: Nullum ſcilicet coniugatum, etiamſi reliquis virtutibus ad ædificationem Eccleſiæ neceſſariis inſtructus ſit, ad miniſterium admittendum, vel conſuetudinem coniugalem in miniſterio nō eſſe tolerandam, vel ſolos cœlibes ad miniſteriū eſſe idoneos, vel iugum cœlibatus omnib. ſacerdotibus eſſe imponendum, ſiue donum continentiæ habeant, ſiue non habeant. Hic enim eſt ſtatus, ad quē argumentationes diriguntur. Nam cœlibes, qui donum cōtinentiæ habent, ſi cæteris etiam virtutibus, quas Paulus deſcribit, polleant, poſſe expeditius miniſterium curare, de eo nulla eſt controuerſia.

Summa legis Pontificiorum de cœlibatu.

Septimò, multas nectunt ratiocinationes, ideo retinendam & defendendam legē cœlibatus, quia dignitatem miniſterij Eccleſiaſtici deceat, ornet, promoueat, vt in maiori apud populum authoritate & exiſtimatione ſit. Econtra colligunt multa incommoda, quæ ex coniugio presbyterorum oriantur, vt quod reditus Eccleſiaſtici imminuātur, quodque vxores & liberi presbyterorum, ſi illi moriantur, cogantur in egeſtate viuere, quare miniſterium, cuius authoritatem apud omnes expedit maximam eſſe, in contemptū adducatur. Hæ politicæ rationes ſpecioſe poſſunt amplificari, ſed reſponſio ſimplex & vera eſt. Spiritum ſanctum omnium optime nouiſſe, quid dignitatem & ſanctitatem miniſterij in regno Dei vere poſſit ornare & adiuuare, is autem diſerte dicit, ſint vnius vxoris viri. Nec dignitas & authoritas miniſterij Eccleſiaſtici metienda eſt ex politicis opibus, dignitatibus & ſplendoribus. Regnum enim Chriſti non eſt de hoc mundo, & qualis fuerit Apoſtolorum conditio ex hiſtoria ipſorum manifeſtum eſt. Dignitas enim & authoritas miniſterij conſiſtit in teſtimonio bonæ conſcientiæ, 2 Cor. 1. & in fidelitate diſpenſationis, 1. Cor. 4. quodque Deus ſuo Spiritu, gratia, benedictione & efficacia miniſterio adeſt, 1. Cor. 2. 2. Cor. 10. quæ virtus Dei in infirmitate ſecundum carnem perficitur, 1. Cor. 2. 2. Cor. 4. & 12. De reditibus verò Eccleſiaſticis poſſet iniri certa ratio, & viduis ac orphanis ſacerdotum poſſet ac deberet honeſta ratione proſpici, vt propterea non opus eſſet contra Paulum decreta facere, conſcientiis laqueos inicere, & omnia fœdis libidinibus replere.

An cœlibatus Pontificiorum ornet dignitatem miniſterij Eccleſiaſtici.

In quibus vera conſiſtat dignitas miniſterij Eccleſiaſtici.

Poſtremò, potiſſimam victoriæ partem collocant in teſtimoniis patrum & antiquitatis, in Conciliorum decretis, in præſcriptione longæ conſuetudinis, & in exemplis multorum, qui aliis remediis ad reprimendos & reſtinguendos æſtus libidinis vſi ſunt, quam coniugio. Et ſane ſtrepitu iſto patrum, antiquitatis, Canonum & exemplorum, poſſet aliquis, ſi non moueri, at ſaltem perturbari, ideo contexemus ordine hiſtoriam cœlibatus ab initio, ab ipſis Apoſtolorum temporibus ad noſtra vſque ſecula. Inde enim manifeſtum erit, legem cœlibatus nō eſſe antiquiſſimam, ſed defenſionem & vſurpationem coniugij ſacerdotum longe eſſe antiquiorem. Oſtendet etiam illa hiſtoria, quomodo melioribus Eccleſiæ temporibus, ſæpius quidem tētata, ſed ſemper repulſam paſſa fuerit lex illa cœlibatus, & quomodo poſtea inclinata virginitate Eccleſiæ, ſicut Hegeſippus loquitur, cœperit ſenſim ſub hypocriſi ſanctitatis irrepere, donec tādem manifeſte operante myſterio iniquitatis Antichriſtianiſmi, ſtabilita eſt, non tamen ſine magnis contentionibus, & piorum contradictionib. Nunc igitur in genere tantum reſpondeo, quia patrum opiniones, & præſcriptio antiquitatis opponuntur manifeſtæ ſententiæ Pauli, dicimus cum Iuſtino, Paulus eſt pater patrum, cuius ea eſt authoritas, vt ſi vel Angelus è cœlo aliquid annunciaret, præter id, quod a Paulo annunciatum eſt, anathema ſit habendus. Ad obiectionem de antiquitate Ignatius reſpondet, eleganti ſententia in Epiſtola ad Philadelphum, τοῖς ζητοῦσιν ἐγὼ λέγω, ὅτι ἐμοὶ ἀρχεῖα ἐστὶν ἰησοῦς ὁ χριστός, οὗ τὸ παρακοῦσαι φανερὸς ὄλεθρος. Illis qui antiquitatem obiiciunt, ego dico, quia mihi antiquitas eſt Ieſus Chriſtus, quem nolle audire manifeſtus interitus eſt. Et Cyprianus recte dicit: Non quærendum eſt, quid aliquis ante nos fecerit, ſed quid ille, qui ante omnes eſt, faciendum iuſſerit. Item Chriſtus non dicit: Ego ſum conſuetudo, ſed ſum veritas. Ad conciliorum decreta, quæ pro lege cœlibatus afferuntur, hoc in genere reſpondeo. Cum in Nicæna celeberrima ſynodo lex cœlibatus ſacerdotū repulſam ſit paſſa, ſicut mox oſtendemus, licet igitur poſteriora quædam concilia, legem illam admiſerint & ſtabilierint, hoc nihil præiudicat veritati. Nam decretum diſtinct. 50. inquit. Quando in aliquibus geſtis conciliorum diſcors ſententia inuenitur, illius concilij magis debet teneri ſententia, cuius antiquior & potior extat authoritas: Et in omni lege obſeruandum eſt, vt malum prohibeatur, & bonum præcipiatur. Iā verò lex cœlibatus prohibet coniugium, quod

Teſtimonia patrū, &c.

Vtilitas hiſtoriæ cœlibatus.

Generalis reſponſio ad patrum teſtimonia Iuſtinus.

Ad obiectionem antiquitatis. Ignatius.

Cyprianus

Decreta conciliorū.

..s eſt, & à Paulo ordini Eccleſiaſtico permiſ-..; præcipit autem, vt illi, qui donum continen-..æ non habent, in vſtione potius & periculo fornicationis maneant, quam matrimonium cõtrahant, quod malum & pernicioſum eſt. Remedium etiã diuinitus illis, qui non continent, conceſſum & ordinatum prohibet. Ac cauſas prohibitionis eas reddit, quæ manifeſte blaſphemæ ſunt in ſanctitatem & caſtitatem coniugij, ſicut oſtenſum eſt. Finis certe conſtitutionum Eccleſiaſticarum in ordinibus ſacris hic eſſe debet, vt militare poſſint bonam militiam, retinentes fidem & bonam conſcientiam, ne Spiritum gratiæ & precum excutiãt, vtque ſint typi gregis. Sed lex cœlibatus, quia ſine diſcrimine imponitur etiam illis, qui donum cõtinentiæ non habent, facit conſcientias cauteriatas, & flagitioſis ſacerdotũ exemplis, omnem pudicitiam ex populo profligauit. Quę igitur æquior eſt petitio, quam vt iniqua & pernicioſa illa lex, quę manifeſta & flagitioſa turpitudine Eccleſiaſticorum, iamdudum antiquata eſt, tollatur. Quod enim fingunt aliis remedijs, quam conceſſione coniugij, libidines poſſe in ordine Eccleſiaſtico caueri & extirpari, manifeſta experientia tot annorũ refutatur. Variis enim modis, toties hoc fuit tentatum, ſed fruſtra. Et præmium erroris in ſeipſis receperunt, quod Paul. deſcribit Rom. 1. Et accidit hoc ideo, quia ſpreto remedio diuinitus contra incontinentiam ordinato, homines Deo volunt eſse ſapientiores, ſed accedamus ad hiſtoriam de cœlibatu ſacerdotum.

HISTORIA DE COELIBATV SACERDOTVM, A TEMPOribus Apoſtolorum ad noſtra vſque ſecula, deducta.

Multum lucis accedet explicationi huius controuerſiæ ex hiſtorica conſideratione, quando, à quibus, quomodo, ex quibus rationibus & fundamentis, lex cœlibatus ſacerdotum primum tentata, ſed repulſa: poſtea inuecta, ſed exploſa, tandem verò mera vi & manifeſta tyrannide, contra multorum piorum contradictiones, ſtabilita ſit. Non autem iſtorum hæreticorum hiſtorias repetemus, qui coniugium in vniuerſum damnarunt, de quibus in principio diximus: Sed hiſtoriam de cœlibatu ſacerdotum, quantum ad noſtrum inſtitutum ſufficere videbitur, breuiſſime contexemus. Quis autem ſit ſtatus controuerſiæ de cœlibatu, inter nos & Pontificios, ex præcedentibus notum & manifeſtum eſt. Ad eum itaque ſtatum hiſtoricas obſeruationes dirigemus.

Ethnicorũ cœlibatus. Et de Ethnicorum exemplis ideo in principio pauca quædam annotanda ſunt. Inde enim veteres hæreticos ſumpſiſſe occaſionẽ damnandi coniugium, Clemens refert lib. 3. Strom. Imo Hieronymus etiam lib. 2. contra Iouinianum, inde cœlibatum & monogamiam ſacerdotum probat, Antequam, inquit, religio noſtra fulgeret in mundo, vnicubas ſemper habuiſſe inter matronas decuit: Per illos fortunæ muliebri ſacra fieri ſolitum, nullum ſacerdotem bigamũ, nullum flaminem bimaritũ leges. Hierophantas quoq; Athenienſium vſq; hodie cicutæ ſorbitione caſtrari, & poſtquam in Pontificatum fuerint electi, viros eſſe deſinere. Hæc Hieronymus. Immundus enim Spiritus cũm nefandis libidinibus omnia miſceret, ſolum legitimum coniugiũ à ſacris ſuis idololatricis prætextu puritatis repulit. Et de reliquis quidem hoc tantũ ſanciuit: Abſiſtat ab aris, Cui tulit heſterna gaudia, nocte, Venus. Sacerdotib. vero primariis tractantib. ſacra ſua idololatrica, prorſus interdixit coniugio, ſicut de Hierophantis Athenienſibus iam dictum eſt. Ita etiam ſacerdotes matris Deorum Samia teſta ſolitos ſibi virilia amputare, vt caſti in religione manerent, ſcribit Alexander ab Alexandro, lib. 4. cap. 17. Idem lib. 5. cap. 12. prolixe deſcribit, virgines veſtales non tantum apud Romanos, verumetiam in Mineruę templo, & apud Delphos, ignem peruigilem cuſtodiuiſſe, & apud Aſſyrios Dianam Ecbatanam non alios, quam ſacerdotes perpetuæ virginitatis voluiſſe. Et Cheræmon Stoicus apud Hieronymũ contra Iouinianum, libr. 2. de vita antiquorum ſacerdotum Ægypti narrat, quod nunquam mulieribus ſe miſcuerint, nunquam cognatos & propinquos, ne liberos quidem viderint, ex eo tempore, quo cæpiſſent diuino cultui deſeruire, à carnibus & vino ſemper abſtinuerint, maxime propter appetitus libidinis reſtinguendos.

Hierophãta. Hieronymus cœlibatum ſacerdotum ab Ethnicis ſumit. Sacerdotes cœlibes. Alexander ab Alexandro. Veſtales Romanorum. Sacerdotes Dianæ. Sacerdotes Ægypti.

Iudæorum cœlibatus. Et memorabile eſt, cum tempore veteris Teſtamenti cœlibatus non eſſet in magna admiratione, quod collapſa poſt Machabęorum tempora religione, Ioſephus ſcribit li. 15. ca. 13. Eſſęos ſectæ ſuæ rationem mutuatos ab illa viuendi ratione, quã Pythagoras Græcis monſtrauit. Et primarium caput illius ſectę fuiſſe ὑπεροψίαν γάμου, contemptum coniugij, de bello iudaico li. 2. c. 12. Quod ſcilicet vxores non admittebant, ſed ſicut Philo loquitur auerſabantur. Antiq. li. 18. c. 2. Et Euſebius li. 8. de pręparat. ex Philone recitat multas Eſſęorum contumelias contra coniugiũ, & contra ſexum muliebrem nõ abſimiles illis, quas Hieronymus ex Theophraſto colligit, & Ioh. Faber repetit, quod Lector diligenter obſeruet. Cumq; propter hanc ſpeciẽ Eſſęi in magna eſſent authoritate & admiratione; inſtituerunt etiam Scribæ & Phariſæi tanquam Doctores populi, peculiaria exercitia continentiæ à coniugibus, aliqui quadriennium, aliqui octennium, aliqui decennium, & illo tempore gerebãt peculiares purpuræ fimbrias, vt hominibus continentiæ ſuæ profeſſionem oſtentarent. Ita enim Epiphan. inter hæreſes apud Iudæos ante Chriſtum, deſcribit Phariſæos & Scribas, lib. 1. Tom. 1. vtq; ſolet ſuperſtitio tanquam Gangrena ſerpere, in ipſam etiam Eccleſiam Eſſęorum inſtitutũ irrepſit. Quod enim Philo peculiari libello (de vita contemplatiua) deſcribit & celebrat peculiare inſtitutum, τῶν θεραπευτῶν, in Ægypto, & præcipue circa Alexandriam, prorſus ſimile Monachatui, in eo etiam fuit primarium caput, imò fundamentum, ἐγκράτεια, cõtinentia. Nam in eo conuentu, præter viros cœlibes, fuerunt etiam mulieres, γηραλέαι παρθένοι, iam vetulę virgines caſtitatem ſeruantes. Licet Philo addat mulieres illas τὴν ἀγαμίαν ἀσκοῦσαι, cœlibatũ exercere, non (ſicut apud Græcos in quibuſdã ſacris fit) ἐξ ἀνάγκης, ἀλλὰ κατὰ ἑκούσιον γνώμην, διὰ ζῆλον καὶ πόθον σοφίας, non ex neceſſitate, ſed ſecundum ſpontaneam, ſeu voluntariam ſententiam, propter zelum, & deſiderium ſapientiæ. Et ex illa Philonis hiſtoria Hieronymus quidem, & Pontificij ad vnum omnes conantur probare, Monachatum de mandato, & ex præſcripto Apoſtolorum inſtitutum eſſe, cum Marcus à Petro in Ægyptum miſſus, Alexandriæ Eccleſiam conſtituiſſe ſcribatur: ſed Sozomenus libro 1. cap. 12. oſtendit, quos deſcriptio illa Philonis intelligi

Eſſei de cœlibatu. Pythagoras. Scribarum cœlibatus. Epiphanius. Philonis locus de Monachis. Hieronymus. Sozomenus de Philonis cultoribus.

ligi voluerit, népe τοὺς κατ᾽ αὐτὸν ἐξ ἑβραίων χριστιανίζοντας, ἔτι ἰουδαϊκώτερον οἰκοῦντας, καὶ τὰ ἐκείνων ἔθη φυλάττοντας, hoe eſt, illos, qui ſuis tẽporibus ex Ebræis Chriſtianiſmum amplexi, adhuc nimium Iudaicè conuerſabantur, & mores ſeu ritus illorum tetinebant. Illam explicationem repetit etiam Nicephorus. Et Sophronius in vita Marci ita ſcribit. Philo diſertiſſimus Iudæorum, videns primam Eccleſiā Alexandriæ Iudaizantem, quaſi in laudem Gentis ſuæ, ſuper eorum eõuerſatione ſcripſit, &c. Et hęc cùm ita ſe habeant, ex illa tamé origine, Monachatus cum deſpectu cõiugij, in Ægypto primum diſſeminatus, & inde poſtea per totum orbẽ, ſub ſpecie & prętexto Apoſtolicę traditionis propagatus fuit. Cum verò tempore Chriſti celebre inter Iudęos Eſſęorum illud inſtitutum eſſet, mirũ videri poſſet, quod Chriſtus eorũ nominatim nullã facit mentionem, ſed Apoſtoli videntur eò reſpexiſſe, quando audita diſputatione Chriſti de diuortio dicũt. Si ita ſe habet cauſa hominis cum vxore, nõ ergo expedit matrimonium contrahere, quaſi dicerent: Eſſæi ergo rectè faciunt, τὸν γάμον ἀποστρέφοντες, coniugiũ auerſantes. (his enim verbis Philo apud Euſebium lib. 8. de prępar. Eſſęorum cœlibatum deſcribit) Chriſtus vero ita reſpondet, vt oſtendat, donum veri cœlibatus non eſſe omnium, & quibus datum eſt, ipſos debere hoc ad verum finẽ referre, vt ſcilicet propter regnum cœlorum ſe caſtrent, vtque ipſo facto Eſſęorum ſuperſtitionem de cœlibatu refutaret, ideò quoſdam coniugatos ad Apoſtolatum vocauit, & in comitatu ſuo habuit mulieres adhuc coniugatas.

Nicephorus. Sophronius.

Sententia Chriſti de Eſſæorum inſtituto.

Ex Eſſęorum etiam inſtituto videntur diſputationes illæ apud Corinthios, de cõiugio & cœlibatu, 1. Cor. 7. ortæ fuiſſe, nam & Gentibus Eſſæorum cœlibatus admirationi fuit, ſicut meminerunt Plinius & Solinus, & quę fuerint diſputationes apud Cor. inde colligi poteſt, quod Paulus dicit: Non omniũ eſſe cœlibatum. Itẽ, de virginibus præceptũ Domini non habeo, non vt cuiquam laqueum iniiciam. Qui non continent, nubant: melius eſt nubere, quàm vri, &c. Sed vndecunq; occaſionẽ ſumpſerint quæſtiones illę Corinthiorum, hoc cõſtat, Diabolũ hoſtem legitimi coniugij, tẽtaſſe zizania ſuperſtitioſi cœlibatus ſpargere in Eccleſia, ipſis Apoſtolis adhuc viuentibus & docentibus, ſed vigilantia Apoſtolorum illa repreſſa fuerunt, ſicut ex accurata illa diſputatione Pauli, 1. Cor. 7. nõ obſcurè colligitur, id quod etiam iuniorum viduarũ temerè ſuſceptus cœlibatus, 1. Timoth. 5. teſtatur, vbi Paulus inter cętera docet, ad collegiũ viduarũ, quibus ratione eleemoſynarum in viduitate manendũ erat, nullã admitti debere, ante annũ ætatis 60. Iunioribus vero docet propter ἄσκησιν, hoc eſt, propter exercitia pietatis, ſicut Philonis mulierculæ prætendebant, nõ neceſſarium eſſe cœlibatum, ſed poſſe ipſas in coniugio etiam pietatem exercere. Cúmq; Philonis θεραπευταί, propter zelũ philoſophandi (ſicut Sozomenus Philonis verba recitat) nuptias auerſentur, Paulus Tito pręſcribit, conſtitue presbyteros, ſi quis eſt vnius vxoris vir. Imò 1. Tim. 4. dicit, doctrinam Dæmoniorũ eſſe, prohibere nuptias. Ita ergo tempore Pauli tẽtata fuit ſuperſtitio & lex cœlibatus, ſed à Paulo grauiter eſt repreſſa, monſtrata vera ratione pij cœlibatus. Memorabile vero exẽplum eſt Nicolaitarũ, quod non tantũ ipſis Apoſtolorum temporibus contigit, ſed ortum fuit à Nicolao, qui ex ſeptem primis Diaconis vnus fuit. Hiſtoriã enim ita deſcribit Epiphanius Tom. 2. lib. 1. hæreſ. 25. Quod Nicolaus ille cũ haberet pulchrã vxorem, & videret alios eſſe in admiratione propter cœlibatum, vt non videretur vxorius, & inferior eſſe aliis, cõſtituerit ad exemplũ & imitationẽ cœlibum, conſuetudini coniugali in perpetuum renũciare. Et illud quidem Nicolaum aliquãdiu toleraſſe, ſcribit Epiphanius, ſed cum in finem non poſſet vſtionem incontinentię reprimere, ne tamen inconſtantiæ ſeu leuitatis argueretur, ſi à propoſito videretur reſiliiſſe, maluit ſe conuertere ad promiſcuã venerem, & ad vagas libidines, imò ad Venerem cõtra naturam, ſicut Epiphanius dicit, quàm legitimo cõiugio vti. Atque inde orta fuit ſecta Nicolaitarum, quam in Aſia latè diſſeminatam fuiſſe, Apocalypſis teſtatur, qui ſenſerunt, ſi modò à legitimo coniugio abſtinerent, ſe aliis fœdis, imò nefandis libidinibus nõ peccare. Hanc ſectam Iohannes Apoc. 2. magno zelo refutat. Principaliter verò in illa hiſtoria hoc obſeruãdum eſt, quod Nicolaus ille, cum poſt adminiſtratum Hieroſolymis Diaconatũ, in aliis orbis partibus, (In Aſia enim Nicolaitas fuiſſe Apocalypſis teſtatur) Euãgelium exẽplo Stephani & aliorum, Actorũ 8. annũciaret, ex immodica admiratione cœlibatus, propter quẽ videbat alios quoſdam magnifieri, in eã opinionẽ deuenerit, quaſi coniugiũ & conſuetudo coniugalis non conueniret miniſterij dignitati. Ita quibuſdã Apoſtolis adhuc viuentibus tentata fuit, diſceſſit à Canone illo Pauli (Epiſcopus ſeu Presbyter, ſit vnius vxoris vir, ſimiliter & Diaconus) idq; ea opinione, quaſi melius & rectius eſſet, vt nullius legitimæ vxoris vir ſit presbyter, etiamſi donum continentiæ ex Deo non habeat. Euentus verò triſtis & obſcœnus oſtendit, Deũ non velle omnes in miniſterio eſſe cœlibes, & cœlibatũ velle in miniſterio omnibus imponere, nihil aliud eſſe, quam obiicere ſcãdalum ſeu occaſionem fornicationis, ſicut Iohannes loquitur Apocalip. 2. Et hæc hiſtoria Nicolai eſt ipſiſſima imago cœlibatus Sacerdotum in Eccleſia Pontificia.

Diſputationes Corinthiorũ de cœlibatu.

Tempore Pauli tentata lex cœlibatus.

Nicolaitæ tempore Iohannis.

Vide autem, quanta contentione, quibus artibus & inſidiis hoſtis coniugij ſuperſtitioſam opinione cœlibatus, laborarit primis temporibus in Eccleſiam inuehere. Cùm enim viuentibus Apoſtolis id, quod aliquoties tentarat, non poſſet obtinere, obſeruauit illã occaſionẽ, cum Paulus & cęteri Apoſtoli ex hoc mundo euocati, & Iohãnes in Pathmon eſſet relegatus, tũc enim exiſtimauit ſe in Eccleſiam tãquam in domum vacuam, poſſe per hypocriſin irrepere. Excitauit igitur in Aſia Presbyterum quendam, ſectatorem ſeu συναθλητὴν, ſicut ſe iactabat, Pauli, qui ſparſit hiſtoriam quadam, præ ferentem titulum, de Periodu Pauli & Teclæ, ſiue vt Gelaſius diſt. 15 titulũ citat de actis Pauli & Teclæ. Summa autem fabulæ hæc erat. Teclam nobilem virginem Iconienſem, voluntate & conſenſu parentũ deſponſatam fuiſſe Thamiro cuidã: Paulum verò cùm veniſſet Iconium, de virginitate eo modo fuiſſe concionatum, quòd Tecla repudiato ſponſo, contra voluntatem & ſponſi & parentum, cœlibatum vouerit. Et Paulum per multos annos Teclam illam ſecum circumduxiſſe, ac tandem eã ſacro velo conſecraſſe, tradita ipſi poteſtate docẽdi, baptizandi, & virgines voto perpetui cœlibatus velandi & conſecrandi. Hęc fermè fuit ſumma cõmenti, ſicut ex Tertulliano de Baptiſmo, ex Ambroſio de virginitate, & ex legenda Teclæ colligi,

Quibus artibus Satã cœlibatum in Eccleſiã inuehere ſtuduerit.

Cœlibatus ex ſuppoſititiis ſcriptis.

Periodus ſeu actus Pauli & Tecla.

coitus,immundus erit vſque ad veſperam. Textus originalis aliud babet & agit,nempe περὶ γονοῤῥύας, ſicut manifeſtius ex 22. c. Leuitici colligitur. Nec ex hiſtoria Abimelech boc poteſt liquidò & certò probari,ſicut ſupra oſtendimus. Et vt maximè io veteri Teſtamento, conſuetudo coniugalis attuliſſet legalem & Moſaicam quandam pollutionem, qna conſequentia iugum illud ſacerdotibus N.Teſtamenti imponeretur, à quo Cbriſtus totam Eccleſiam liberauit? Num igitur Leuiticas pollutiones in nouum Teſtamentum reducemus, & quidē arctius,quam ſub lege fuerunt,aſtringemus? Lex enim ſeruitutis ſacerdotibus permittebat coniugiū: Pontificij verò penitus interdirunt,idque ſub lege libertatis. Certe Paulus ſimpliciter dicit, ſit vnius vxoris vir. Er ſi maxime Leuitica aliqua pollutio in conſuetudine cōiugali fuiſſet,Paulus expreſſe eam abrogat, cum inquit: Honorabile eſſe coniugium in omnibus,& cubile ſeu cōcubitum impollutum κοίτην enim vocat. Nulla igitut prorſus eſt conſequentia in illa argumentatione, quam tamen magna confidentia, non recentiores,tantum, ſed & veteres ad euertendum manifeſtum textum(ſit vnius vxoris vir) vſurpant.

Quartum argumentum.

Quartò,ex illo etiam loco 1.Cor.7.Si quis indicauit,in corde ſuo ſeruare virginem ſuam,bene facit,& c.formant argumenta properpetuo cœlibatu ſarerdotibus indicendo, hoc modo: Eccleſia non minus iuris habet in ſuos miniſtros,quam pater in filiam. Sed patriæ poteſtati Paul.hoc tribnit, quod poſſit filiam ſeruare virginē. Et addit: Patrem hoc modo non tantum bene, ſed etiam melius facere, quam ſi filiam elocaret. Eccleſia igitur non tantum bene fecit, prohibendo miniſtris ſuis coniugium, ſed melins facit,quam ſi coniugium ipſis conceſſiſſet. Reſpondeo: Paulus non tribuit parentibus tyrannicam poteſtatem,vt liberis ſuis matrimonium prohibete,& contra naturam ac voluntatem ipſorum,ad cœlibatum ipſos adigere poſſint, ſiue habeant donum continentiæ, ſiue non habeant, ſed patriæ poteſtati certos circumdat limites,cum inquit. Nō habens neceſſitatem,ſed poteſtatem propriæ voluntatis,ſriliret,ſi filia habet donum continentiæ, & ὀργῶν(ſicut OEcumenius loquitur) ad cœlibatum, tunc pater habet poteſtatem propriæ voluntatis, & bene facit, ſi ſeruet virginem, modo tamen ipſi laqueum nō iniiciat. Si verò filia donum continentiæ non habeat, oec ὀργῶν ad cœlibatum, tunc pater non habet deliberationem conſilij, ſed neceſſitatem præcepti: propter vitandam fornicationem, quiſque habeat coniugem. Si ſe non continent,nubant. Melius eſt nubere, quam vri, ſicut in ſuperioribus illa Pauli ſententia latius explicata eſt. Inde verò boc ſequitur, Eccleſiā poſſe quidem pro diuerſitate donorum, ex miniſtris qnibuſdam cœlibatum ſuadere,ſed ſine laqueo,quibuſdam verò debere coniugium concedere. Sicut autem non pater ſed tyrannus eſſet, qui filiam non habentem donum continentiæ,ad cœlibatum cogeret: Ita iniqua & tyrannica lex eſt, ſine diſcrimine prohibens coniugium omnib.miniſtris Eccleſiæ, ſiue donum continentiæ babeant,ſiue non habeant.

OEcumenius.

Eiuſdem generis eſt & hoc argumentum, ſicut paterfamilias babet liberam poteſtatem,vel eligēdi,vel reiiciendi miniſtros in ſua œconomia,prout ipſi videtur: Ita Eccleſia poteſt tale decretum facere,quod velit coniugatos à miniſterio repellere, & oou alios miniſtros admittere, aut tolerare, quam cœlibes. Reſpondeo: S.S. Eccleſiæ præſcripſit certam formam,ſecundum quam debet miniſtros eligere. Et in illa forma inter cætera expreſſe præſcribitur: Si quis ſine crimine eſt vnius vxoris vir. Non itaque licet eccleſiæ contrarium decretum facere. Non enim ſui iuris eſt Eccleſia, ſed Chriſto tanquam capiti debet eſſe ſubiecta.

Quintum genus argumentorum ab hæreticis damnatis mutuantur Pontifici. Syricius & Innocentius.

Quintò,Pontifices Romani,pro ſtabiliēda prohibitione coniugij in ordine Eccleſiaſtiro,tales afferūt rationes,quæ à veterib.hæreticis mutuo ſumptæ ſunt,& manifeſte cōtumelioſæ ſunt in ſanctam inſtitutionem coniugij,adeo,vt illarum inter ipſos etiā Pontificios,ſi qui aliquid adhuc frontis babēt, pudeat. Syricius enim & Innocē.ſarerdotes ex propriis coniugib.generantes ſobolem,contumelioſe appellant ſectatores libidinū,& præceptores vitiorum. Has autem reddunt rationes,quia ſcriptū ſit: Sancti eſtote,quoniam ego ſanctus ſum. Item,ſi ſacerdos cōtaminatus fuerit carnali roncupiſcentia (de vſu autē legitimi coniugij loquuntur)quo pudore vel ſacrificabit,vel qua cōſcientia,quóve merito exaudiri ſe credit,cum dictū ſit: Omnia mūda mundis,coinquinatis autem & infidelib.nibil mūdum,& qui in carne ſunt Deo placere non poſſūt. Sit igitur mūditię puritate ſecurus, qui offerre aut baptizare debet. Alij allegāt illud Eſai. 52. Pollutū nolite tangere: Mundamini,qui fertis vaſa Domini. Et Epheſ.5.Sponſa Chriſti debet eſſe glorioſa, ſine macula & ruga. Item,Rom.13. Nō in cubilibus, ſed induamini Dominum Ieſum Chriſtum. Hæ rationes nō requirunt operoſam explicationē vel refutationem, manifeſte enim oſtendunt, prohibitionem cōiugij in regno pontificio,eſſe ipſam doctrinam Dæmoniorum. Nā & veteres hæretici,iiſdem prorſus & ſimilib.argumentis olim damnarunt cōiugium,ſicut in ſuperiorib.oſtenſum eſt. Ac ſupra cum de ſanctimonia & caſtitate cōiugij ageremus, fundamenta ſolutionum monſtrata ſunt. Sententiæ enim pleræq; ſunt generales, pertinentes ad omnes fideles,& loquuntur de peccatis inquinantibus conſcientiam, & excludentibus à regno Dei, quibus legitimum cōiugium accenſere,Dæmoniorum doctrina eſt. Quædam verò ſententię diriguntur ad ſacerdotes veteris Teſtamenti, quibus vſus coniugij expreſſe conceſſus fuit, & tamen fuerunt ſancti, mūdi & impolluti,etiam ſecundum legem.

Argumenta ex dictis ſcriptura ducta.

Sextò, multa texunt argumeota ex locis Scripturæ de votis, & quod omnes, qui volunt & petunt, poſſint donum continentiæ à Deo impetrare,quia ſcriptum ſit: Quæcunque petieritis patrem in nomine meo,dabit vobis: Sed hæc in præcedentibus prolixe ſunt explicata.

Allegant etiam illum locum,qui vxores habent, ſint quaſi non babentes, ergo ſacerdotes non debent conſuetudinem babere cum vxorib.propriis. Sed Chryſoſtomus oſtendit, Paulum ibi in genere loqui,de omnibus fidelibus,non in ſpecie de ſacerdotibus. Nec Paulus illis verbis probibet congreſſum coniugum, expreſſe enim dicit: Ne fraudetis vos,ſed vult,ne ita addicti ſint vxoribus,vt ea, quæ Dei ſunt,vel violent,vel negligant.

Andradius.

Andradius præterea ex locu, Eſa.56.de Eunuchis ita argumentatur. Præcipuus locus in domo Dei, quæ eſt Eccleſia, eſt ordinis Eccleſiaſtici. Sed Propbeta vaticinatur Deum in nouo Teſtamēto principem illum locum Eunuchis daturum. Ergo Clerici,qui principem in Eccleſia locum obtinent,debent cœlibes eſſe. Sed ſententia illa Eſaiæ in ſuperiori-

rioribus eſt perſpicue explicata. Hoc igitur loco nihil aliud addam, quam quod Chriſtus ipſo facto oſtendit, falſam eſse illam interpterationem & argumentationem ex loco Eſaiæ. Inter Apoſtolos enim pleroſq; fuiſse coniugatos, teſtantur vetuſtiſſimi Patres, vt Ignatius ad Philadelphienſes. Clemens 3. Strom. Euſeb. lib. 3. hiſtor. Eccleſ. Ambroſ. 2. Cor. 11. & Matth. 19. cum Chriſtus de cœlibatu ab ipſis Apoſtolis interrogaretur, reſpondit: Non omnes capiunt verbum hoc, ſed qui poteſt capere, capiat. Paul. etiam illam argumentationem diſertis verbis refutat: Inſtituens enim reformationem, de conſtituendo principe illo in Eccleſia loco, expreſse dicit, conſtitue presbyteros, ſi quis eſt ſine crimine vnius vxoris vir. Itē. Diaconi ſint vnius vxoris viri.

Apoſtolorum plerique coniugati fuerunt.

Andradij argumentum.

Argumentatur etiam Andradius ex loco Deut. 33: Qui dixit patri ſuo & matri ſuæ neſcio vos, & fratribus ſuis, ignoro illos, & neſcierunt filios ſuos, hi cuſtodiunt iudicia tua ô Iacob, & legem tuā ô Iſrael, ponent holocauſta ſuper altare tuū. Ergo multo magis in nouo Teſtamento, Clerici ita debent diuinis rebus addicte eſse, vt vxores nec ducāt, nec habeant. Reſpondeo: Deus illa lege non flagitat à Leuitis, vt non habeant parentes & fratres, vel ne generent filios. Erant enim in veteri Teſtamento coniugati, ſed ne illos plus ament, quā Deum, Mat. 10. Luc. 14. Et ſi in miniſterio ſcandalizauerint Leuitas, vt poſſint illis renunciare, Mat. 18. Luc. 14. ſicut fecerunt Leuitæ, Exod. 32. Imò ſi ratio & fidelitas miniſterij flagitauerit, vt poſſint relinquere parentes, domum, vxorem, liberos propter nomen Chriſti, Matt. 19. Quod autem inde non ſequatur, coniugium interdicendum eſse ſacerdotibus, Deus ipſe in veteri Teſtamento oſtendit, Leuit. 21. Et in nouo Teſtamento Chriſtus habuit Apoſtolos coniugatos, Paul. etiam dicit: Oportet Epiſcopum eſse irreprehenſibilem vnius vxoris virum.

Summa legis Pontificiorum de cœlibatu.

Hæc ſunt præcipua argumenta, quæ Pontificij pro ſtabilienda lege cœlibatus ſacerdotum, ex Scripturæ quibuſdam ſententiis formāt, quæ hoc nullo modo efficiunt, quod lex cœlibatus continet: Nullum ſcilicet coniugatum, etiamſi reliquis virtutib. ad ædificationem Eccleſiæ neceſsariis inſtructus ſit, ad miniſterium admittendum, vel conſuetudinem coniugalem in miniſterio nō eſse tolerandam, vel ſolos cœlibes ad miniſteriū eſse idoneos, vel iugum cœlibatus omnib. ſacerdotibus eſse imponendum, ſiue donum continentiæ habeant, ſiue non habeant. Hic enim eſt ſtatus, ad quē argumentationes diriguntur. Nam cœlibes, qui donum cōtinentiæ habent, ſi cæteris etiam virtutibus, quas Paulus deſcribit, polleant, poſse expeditius miniſterium curare, de eo nulla eſt controuerſia.

An cœlibatus Pontificum ornet dignitatem miniſterij Eccleſiaſtici.

Septimò, multas nectunt ratiocinationes, ideo retinendam & defendendam legē cœlibatus, quia dignitatem miniſterij Eccleſiaſtici deceat, ornet, promoneat, vt in maiori apud populum authoritate & exiſtimatione ſit. Econtra colligunt multa incommoda, quæ ex coniugio presbyterorum oriantur, vt quod reditus Eccleſiaſtici imminuātur, quodque vxores & liberi presbyterorum, ſi illi moriantur, cogantur in egeſtate viuere, quare miniſterium, cuius authoritatem apud omnes expedit maximam eſse, in contemptū adducatur. Hæ politicæ rationes ſpecioſe poſsunt amplificari, ſed reſponſio ſimplex & vera eſt, Spiritum ſanctum omnium optime nouiſse, quid dignitatem & ſanctitatem miniſterij in regno Dei vere poſſit ornare & adiuuare, is autem diſerte dicit, ſint vnius vxoris viri. Nec dignitas & authoritas miniſterij Eccleſiaſtici metienda eſt ex politicis opibus, dignitatibus & ſplendoribus. Regnum enim Chriſti non eſt de hoc mundo, & qualis fuerit Apoſtolorum conditio ex hiſtoria ipſorum manifeſtum eſt. Dignitas enim & authoritas miniſterij conſiſtit in teſtimonio bonæ conſcientiæ, 2. Cor. 1. & in fidelitate diſpenſationis, 1. Cor. 4. quodque Deus ſuo Spiritu, gratia, benedictione & efficacia miniſterio adeſt, 1. Cor. 2. 2. Cor. 10. quæ virtus Dei in infirmitate ſecundum carnem perficitur, 1. Cor. 2. 2. Cor. 4. & 12. De reditibus verò Eccleſiaſticis poſſet iniri certa ratio, & viduis ac orphanis ſacerdotum poſſet ac deberet honeſta ratione proſpici, vt propterea non opus eſſet contra Paulum decreta facere, conſcientiis laqueos inicere, & omnio fœdis libidinibus replere.

In quibus vere conſiſtat dignitas miniſterij Eccleſiaſtici.

Teſtimonia patrū, &c.

Poſtremò, potiſſimam victoriæ partem collocant in teſtimoniis patrum & antiquitatis, in Conciliorum decretis, in præſcriptione longæ conſuetudinis, & in exemplis multorum, qui aliis remediis ad reprimendos & reſtinguendos æſtus libidinis vſi ſunt, quam coniugio. Et ſane ſtrepitu illo patrum, antiquitatis, Canonum & exemplorum, poſſet aliquis, ſi non moueri, at ſaltem perturbari, ideo contexemus ordine hiſtoriam cœlibatus ab initio, ab ipſis Apoſtolorum temporibus ad noſtra vſque ſecula. Inde enim manifeſtum erit, legem cœlibatus nō eſſe antiquiſſimam, ſed defenſionem & vſurpationem coniugij ſacerdotum longe eſſe antiquiorem. Oſtendet etiam illa hiſtoria, quomodo melioribus Eccleſiæ temporibus, ſæpius quidem tētata, ſed ſemper repulſam paſſa fuerit lex illa cœlibatus, & quomodo poſtea inclinata virginitate Eccleſiæ, ſicut Hegeſippus loquitur, cœperit ſenſim ſub hypocriſi ſanctitatis irrepere, donec tādem manifeſte operante myſterio iniquitatis Antichriſtianiſmi, ſtabilita eſt, non tamen ſine magnis contentionibus, & piorum contradictionib.

Vtilitas hiſtoria cœlibatus.

Nunc igitur in genere tantum reſpondeo, quia patrum opiniones, & præſcriptio antiquitatis opponuntur manifeſtæ ſententiæ Pauli, dicimus cum Iuſtino, Paulus eſt pater patrum, cuius ea eſt authoritas, vt ſi vel Angelus è cœlo aliquid annunciaret, præter id, quod à Paulo annunciatum eſt, anathema ſit habendus. Ad obiectionem de antiquitate Ignatius reſpondet, eleganti ſententia in Epiſtola ad Philadelphum, τοῖς [illegible] ἐγὼ λέγω, ὅτι ἐμοὶ ἀρχεῖα ἐστὶν ἰησοῦς ὁ χριστός, οὗ [illegible] ὄλεθρος. Illis qui antiquitatem obiiciunt, ego dico, quia mihi antiquitas eſt Ieſus Chriſtus, quem nolle audire manifeſtus interitus eſt. Et Cyprianus recte dicit: Non quærendum eſt, quid aliquis ante nos fecerit, ſed quid ille, qui ante omnes eſt, faciendum iuſſerit. Item Chriſtus non dicit: Ego ſum conſuetudo, ſed ſum veritas.

Generalis reſponſio ad patrum teſtimonia Iuſtinus.

Ad obiectionem antiquitatis. Ignatius.

Cyprianus

Ad conciliorum decreta, quæ pro lege cœlibatus afferuntur, hoc in genere reſpondeo. Cum in Nicæna celeberrima ſynodo lex cœlibatus ſacerdotū repulſam ſit paſſa, ſicut mox oſtendemus, licet igitur poſteriora quædam concilia, legem illam admiſerint & ſtabilierint, hoc nihil præiudicat veritati. Nam decretum diſtinct. 50. inquit. Quando in aliquibus geſtis conciliorum diſcors ſententia inuenitur, illius concilij magis debet teneri ſententia, cuius antiquior & potior extat authoritas: Et in omni lege obſeruandum eſt, vt malum prohibeatur, & bonum præcipiatur. Iā verò lex cœlibatus prohibet coniugium, quod

Decreta conciliorū.

bonum eſt, & à Paulo ordini Eccleſiaſtico permiſſum, præcipit autem, vt illi, qui donum continentiæ non habent, in vſtione potius & periculo fornicationis maneant, quam matrimonium cõtrahant, quod malum & perniciosum eſt. Remedium etiã diuinitus illis, qui non continent, conceſſum & ordinatum prohibet. Ac cauſas prohibitionis eas reddit, quæ manifeſte blaſphemæ ſunt in ſanctitatem & caſtitatem coniugij, ſicut oſtenſum eſt. Finis certe conſtitutionum Eccleſiaſticarum in ordinibus ſacris hic eſſe debet, vt militare poſſint bonam militiam, retinentes fidem & bonam conſcientiam, ne Spiritum gratiæ & precum excutiãt, vtque ſint typi gregis. Sed lex cœlibatus, quia ſine diſcrimine imponitur etiam illis, qui donum cõtinentiæ non habent, facit conſcientias cauteriatas, & flagitioſis ſacerdotũ exemplis, omnem pudicitiam ex populo profligauit. Quę igitur æquior eſt petitio, quam vt iniqua & pernicioſa illa lex, quę manifeſta & flagitioſa turpitudine Eccleſiaſticorum, iamdudum antiquata eſt, tollatur. Quod enim fingunt aliis remediis, quam conceſſione coniugij, libidines poſſe in ordine Eccleſiaſtico caueri & extirpari, manifeſta experientia tot annorũ refutatur. Variis enim modis, toties hoc fuit tentatum, ſed fruſtra. Et præmium erroris in ſeipſis receperunt, quod Paul. deſcribit Rom. 1. Et accidit hoc ideo, quia ſpreto remedio diuinitus contra incontinentiam ordinato, homines Deo volunt eſſe ſapientiores, ſed accedamus ad hiſtoriam de cœlibatu ſacerdotum.

HISTORIA DE COELIBATV SACERDOTVM, A TEMPOribus Apoſtolorum ad noſtra vſque ſecula, deducta.

MVltum lucis accedet explicationi huius controuerſiæ ex hiſtorica conſideratione, quando, à quibus, quomodo, ex quibus rationibus & fundamentis, lex cœlibatus ſacerdotum primum tentata, ſed repulſa: poſtea iniecta, ſed exploſa, tandem verò mera vi & manifeſta tyrannide, contra multorum piorum contradictiones, ſtabilita ſit. Non autem iſtorum hæreticorum hiſtorias repetemus, qui coniugium in vniuerſum damnarunt, de quibus in principio diximus: Sed hiſtoriam de cœlibatu ſacerdotum, quantum ad noſtrum inſtitutum ſufficere videbitur, breuiſſime contexemus. Quis autem ſit ſtatus controuerſiæ de cœlibatu, inter nos & Pontificios, ex præcedentibus notum & manifeſtum eſt. Ad eum itaque ſtatum hiſtoricas obſeruationes dirigemus.

Ethnicorũ cœlibatus.

Et de Ethnicorum exemplis ideo in principio pauca quædam annotanda ſunt. Inde enim veteres hæreticos ſumpſiſſe occaſionẽ damnandi coniugium, Clemens refert lib. 3. Strom. Imo Hieronymus etiam lib. 1. contra Iouinianum, inde cœlibatum & monogamiam ſacerdotum probat, Antequam, inquit, religio noſtra fulgeret in mundo, vnicubas ſemper habuiſſe inter matronas decuit: Per illos fortunæ muliebri ſacra fieri ſolitum, nullum ſacerdotem bigamũ, nullum flaminem bimaritũ leges.

Hieronymus cœlibatum ſacerdotum ab Ethnicis ſumit.

Hierophãtæ.

Hierophantas quoq; Athenienſium vſq; hodię cicutæ ſorbitione caſtrari, & poſtquam in Pontificatum fuerint electi, viros eſſe deſinere. Hæc Hieronymus. Immundus enim Spiritus cùm neſandis libidinibus omnia miſceret, ſolum legitimum coniugiũ à ſacris ſuis idolulatricis prætextu puritatis repulit. Et de reliquis quidem hoc tantũ ſanciuit: Abſiſtat ab aris, Cui tulit heſterna gaudia, nocte, Venus. Sacerdotib. vero primariis tractantib. ſacra ſua idololatrica, prorſus interdixit coniugio, ſicut de Hierophantis Athenienſibus iam dictum eſt. Ita etiam ſacerdotes matris Deorum Samia teſta ſolitos ſibi virilia amputare, vt caſti in religione manerent, ſcribit Alexander ab Alexandro, lib. 4. cap. 17. Idem lib. 5. cap. 12. prolixe deſcribit, virgines veſtales non tantum apud Romanos, verumetiam in Mineruę templo, & apud Delphos, ignem peruigilem cuſtodiuiſſe, & apud Aſſyrios Dianam Ecbatanam non alios, quam ſacerdotes perpetuæ virginitatis voluiſſe. Et Cheræmon Stoicus apud Hieronymũ contra Iouinianum, libr. 2. de vita antiquorum ſacerdotum Ægypti narrat, quod nunquam mulieribus ſe miſcuerint, nunquam cognatos & propinquos, ne liberos quidem viderint, ex eo tempore, quo cœpiſſent diuino cultui deſeruire, à carnibus & vino ſemper abſtinuerint, maxime propter appetitus libidinis reſtinguendos.

Sacerdotes cœlibes.
Alexander ab Alexandro.
Veſtales Romanorum.
Sacerdotes Dianæ.
Sacerdotes Ægypti.

Et memorabile eſt, cum tempore veteris Teſtamenti cœlibatus non eſſet in magna admiratione, quod collapſa poſt Machabęorum tempora religione, Ioſephus ſcribit li. 15. ca. 13. Eſſęos ſectæ ſuæ rationem mutuatos ab illa viuendi ratione, quã Pythagoras Græcis monſtrarit. Et primarium caput illius ſectę fuiſſe ὑπεροψίαν γάμου, contemptum coniugij, de bello Iudaico li. 2. c. 12. Quod ſcilicet vxores non admittebant, ſed ſicut Philo loquitur auerſabantur. Antiq. li. 18. c. 2. Et Euſebius li. 8. de pręparat. ex Philone recitat multas Eſſęorum contumelias contra coniugiũ, & contra ſexum muliebrem nõ abſimiles illis, quas Hieronymus ex Theophraſto colligit, & Ioh. Faber repetit, quod Lector diligenter obſeruet. Cumq; propter hanc ſpeciẽ Eſſęi in magna eſſent authoritate & admiratione; inſtituerunt etiam Scribæ & Phariſæi tanquam Doctores populi, peculiaria exercitia continentiæ à coniugibus, aliqui quadriennium, aliqui octennium, aliqui decennium, & illo tempore gerebãt peculiares purpuræ fimbrias, vt hominibus continentiæ ſuæ profeſſionem oſtentarent. Ita enim Epiphan. inter hæreſes apud Iudæos ante Chriſtum, deſcribit Phariſæos & Scribas, lib. 1. Tom. 1. vtq; ſolet ſuperſtitio tanquam Gangræna ſerpere, in ipſam etiam Eccleſiam Eſſęorum inſtitutũ irrepſit. Quod enim Philo peculiari libello (de vita contemplatiua) deſcribit & celebrat peculiare inſtitutum, τῶν θεραπευτῶν, in Ægypto, & præcipue circa Alexandriam, prorſus ſimile Monachatui, in eo etiam fuit primarium caput, imò fundamentum, ἐγκράτεια, cõtinentia. Nam in eo conuentu, præter viros cœlibes, fuerunt etiam mulieres, γηραλέαι παρθένοι, iam vetulę virgines caſtitatem ſeruantes. Licet Philo addat mulieres illas τὴν ἀγαμίαν ἀσκῆσαι, cœlibatũ exercere, non (ſicut apud Græcos in quibuſdã ſacris fit) ἐξ ἀνάγκης, ἀλλὰ κατὰ ἑκούσιον γνώμην, διὰ ζῆλον καὶ πόθον σοφίας, non ex neceſſitate, ſed ſecundum ſpontaneam, ſeu voluntariam ſententiam, propter zelum, & deſiderium ſapientiæ. Et ex illa Philonis hiſtoria Hieronymus quidem, & Pontificij ad vnum omnes conantur probare, Monachatum de mandato, & ex præſcripto Apoſtolorum inſtitutum eſſe, cum Marcus à Petro in Ægyptum miſſus, Alexandriæ Eccleſiam conſtituiſſe ſcribatur: ſed Sozomenus libro 1. cap. 12. oſtendit, quos deſcriptio illa Philonis intelligi

Iudæorum cœlibatus.
Eſſęi de cœlibatu.
Pythagoras.
Scribarum cœlibatus.
Epiphanius.
Philonis locus de Monachis.
Hieronymus.
Sozomenus de Philonis cultoribus.

ligi voluerit, népe τοὺς κατ᾽ αὐτὸν ἐξ ἑβραίων χριστιανίζοντας, ὅτι ἰουδαϊκώτερον ἐνεχόντας, καὶ τὰ πάτρια ἔθη φυλάττοντας, hoc eſt, illos, qui ſuis tẽporibus ex Ebræis Chriſtianiſmum amplexi, adhuc nimium Iudaicè conuerſabantur, & mores ſeu ritus illorum retinebant. Illam explicationem repetit etiam Nicephorus. Et Sophronius in vita Marci ita ſcribit. Philo diſertiſſimus Iudæorum, videns primam Eccleſiã Alexandriæ Iudaizantem, quaſi in laudem Gentis ſuæ, ſuper eorum cõuerſatione ſcripſit, &c. Et hęc cùm ita ſe habeant, ex illa tamẽ origine, Monachatus cum deſpectu cõiugij, in Ægypto primum diſſeminatus, & inde poſtea per totum orbẽ, ſub ſpecie & prętextu Apoſtolicę traditionis propagatus fuit. Cum verò tempore Chriſti celebre inter Iudęos Eſſęorum illud inſtitutum eſſet, mirũ videri poſſet, quod Chriſtus eorũ nominatim nullã facit mentionem, ſed Apoſtoli videntur eò reſpexiſſe, quando audita diſputatione Chriſti de diuortio dicũt. Si ita ſe habet cauſa hominis cum vxore, nõ ergo expedit matrimonium contrahere, quaſi dicerent: Eſſæi ergo rectè faciunt, τὸν γάμον παραιτήσαντες, coniugiũ auerſantes. (his enim verbis Philo apud Euſebium lib. 8. de pręp ar. Eſſęorum cœlibatum deſcribit) Chriſtus vero ita reſpondet, vt oſtendat, donum veri cœlibatus non eſſe omnium, & quibus datum eſt, ipſos debere hoc ad verum finẽ referre, vt ſcilicet propter regnum cœlorum ſe caſtrent, vtque ipſo facto Eſſęorum ſuperſtitionem de cœlibatu refutaret, ideò quoſdam coniugatos ad Apoſtolatum vocauit, & in comitatu ſuo habuit mulieres adhuc coniugatas.

Nicephorus. Sophronius.

Sententia Christi de Essęorum instituto.

Disputationes Corinthiorũ de cœlibatu. Ex Eſſęorum etiam inſtituto videntur diſputationes illæ apud Corinthios, de cõiugio & cœlibatu, 1. Cor. 7. ortæ fuiſſe, nam & Gentibus Eſſæorum cœlibatus admirationi fuit, ſicut meminerunt Plinius & Solinus, & quę fuerint diſputationes apud Cor. inde colligi poteſt, quod Paulus dicit: Non omniũ eſſe cœlibatum. Itẽ, de virginibus præceptũ Domini non habeo, non vt cuiquam laqueum iniiciam. Qui non continent, nubant: melius eſt nubere, quàm vri, &c. Sed vndecunq; occaſionẽ ſumpſerint quæſtiones illę Corinthiorum, hoc cõſtat, Diabolũ hoſtem legitimi coniugij, tẽtaſſe zizania ſuperſtitioſi cœlibatus ſpargere in Eccleſia, ipſis Apoſtolis adhuc viuentibus & docentibus, ſed vigilantia Apoſtolorum illa repreſſa fuerunt, ſicut ex accurata illa diſputatione Pauli, 1. Cor. 7. nõ obſcurè colligitur, id quod etiam iuniorum viduarũ temerè ſuſceptus cœlibatus, 1. Timoth. 5. teſtatur, vbi Paulus inter cętera docet, ad collegiũ viduarũ, quibus ratione eleemoſynarum in viduitate manendũ erat, nullã admitti debere, ante annũ ætatis 60. Iunioribus vero docet propter ἄσκησιν, hoc eſt, propter exercitia pietatis, ſicut Philonis mulierculæ prætendebant, nõ neceſſarium eſſe cœlibatum, ſed poſſe ipſas in coniugio etiam pietatem exercere. Cúmq; Philonis θεραπευταὶ, propter zelũ philoſophandi (ſicut Sozomenus Philonis verba recitat) nuptias auerſentur, Paulus Tito pręſcribit, conſtitue presbyteros, ſi quis eſt vnius vxoris vir. Imò 1. Tim. 4. dicit, doctrinam Dæmoniorũ eſſe, prohibere nuptias. Ita ergo tempore Pauli tẽtata fuit ſuperſtitio & lex cœlibatus, ſed à Paulo grauiter eſt repreſſa, monſtrata vera ratione pij cœlibatus. Memorabile vero exẽplum eſt Nicolaitarũ, quod non tantũ ipſis Apoſtolorum temporibus contigit, ſed ortum fuit à Nicolao, qui ex ſeptem primis Diaconis vnus fuit. Hiſtoriã enim ita deſcribit Epiphanius Tom. 2. lib. 1. hæreſ. 25. Quod Nicolaus ille cũ haberet pulchrã vxorem, & videret alios eſſe in admiratione propter cœlibatum, vt non videretur vxorius, & inferior eſſe aliis, cõſtituerit ad exemplũ & imitationẽ cœlibum, conſuetudini coniugali in perpetuum renũciare. Et illud quidem Nicolaum aliquãdiu toleraſſe, ſcribit Epiphanius, ſed cum in finem non poſſet vſtionem incontinentię reprimere, ne tamen inconſtantiæ ſeu leuitatis argueretur, ſi à propoſito videretur reſiliiſſe, maluit ſe conuertere ad promiſcuã venerem, & ad vagas libidines, imò ad Venerem cõtra naturam, ſicut Epiphanius dicit, quàm legitimo cõiugio vti. Atque inde orta fuit ſecta Nicolaitarum, quam in Aſia latè diſſeminatam fuiſſe, Apocalypſis teſtatur, qui ſenſerunt, ſi modò à legitimo coniugio abſtinerent, ſe aliis fœdis, imò nefandis libidinibus nõ peccare. Hanc ſectam Iohannes Apoc 2. magno zelo refutat. Principaliter verò in illa hiſtoria hoc obſeruãdum eſt, quod Nicolaus ille, cum poſt adminiſtratum Hieroſolymis Diaconatũ, in aliis orbis partibus, (In Aſia enim Nicolaitas fuiſſe Apocalypſis teſtatur) Euãgelium exẽplo Stephani & aliorum, Actorũ 8. annũciaret, ex immodica admiratione cœlibatus, propter quẽ videbat alios quoſdam magnifieri, in eã opinionẽ deuenerit, quaſi coniugiũ & conſuetudo coniugalis non conueniret miniſterij dignitati. Ita quibuſdã Apoſtolis adhuc viuentibus tentata fuit, diſceſſit à Canone illo Pauli (Epiſcopus ſeu Presbyter, ſit vnius vxoris vir, ſimiliter & Diaconus) idq; ea opinione, quaſi melius & rectius eſſet, vt nullius legitimæ vxoris vir ſit presbyter, etiamſi donum continentiæ ex Deo non habeat. Euentus verò triſtis & obſcœnus oſtendit, Deũ non velle omnes in miniſterio eſſe cœlibes, & cœlibatũ velle in miniſterio omnibus imponere, nihil aliud eſſe, quam obiicere ſcãdalum ſeu occaſionem fornicationis, ſicut Iohannes loquitur Apocalip. 2. Et hæc hiſtoria Nicolai eſt ipſiſſima imago cœlibatus Sacerdotum in Eccleſia Pontificia.

Tempore Pauli tentata lex cœlibatus.

Nicolaita tempore Iohannis.

Quibus artibus Satã cœlibatum in Ecclesiã inuehere studuerit. Vide autem, quanta contentione, quibus artibus & inſidiis hoſtis coniugij ſuperſtitioſam opinione cœlibatus, laborarit primis temporibus in Eccleſiam inuehere. Cùm enim viuentibus Apoſtolis id, quod aliquoties tentarat, non poſſet obtinere, obſeruauit illã occaſionẽ, cum Paulus & cęteri Apoſtoli ex hoc mundo euocati, & Iohãnes in Pathmon eſſet relegatus, tũc enim exiſtimauit ſe in Eccleſiam tãquam in domum vacuam, poſſe per hypocriſin irrepere. Excitauit igitur in Aſia Presbyterum quendam, ſectatorem ſeu αὐτόπτην, ſicut ſe iactabat, Pauli, qui ſparſit hiſtoriam quandam, præferentem titulum, de Periodo Pauli & Teclæ, ſiue vt Gelaſius diſt. 15 titulũ citat de actis Pauli & Teclæ. Summa autem fabulæ hæc erat. Teclam nobilem virginem Iconienſem, voluntate & conſenſu parentũ deſponſatam fuiſſe Thamiro cuidã: Paulum verò cùm veniſſet Iconium, de virginitate eo modo fuiſſe concionatum, quòd Tecla repudiato ſponſo, contra voluntatem & ſponſi & parentum, cœlibatum vouerit. Et Paulum per multos annos Teclam illam ſecum circumduxiſſe, ac tandem eã ſacro velo conſecraſſe, tradita ipſi poteſtate docẽdi, baptizandi, & virgines voto perpetui cœlibatus velandi & conſecrandi. Hęc fermè fuit ſumma cõmenti, ſicut ex Tertulliano de Baptiſmo, ex Ambroſio de virginitate, & ex legenda Teclæ colligi,

Cœlibatus ex suppositiis scriptis.

Periodus seu actus Pauli & Teclæ.

tur. Quia verò magna erat in Eccleſia authoritas Pauli, multi exemplum illud opponebát & præferebát ſcriptis Pauli, & reliquorum Apoſtolorum.

Iohannes fabulā de Tecla refutauit.

Iohánes verò cum ab exilio Eccleſię reſtitutus eſſet, videns fabulam illam non eſſe conſentaneam perpetuę doctrinę & ſententię Pauli, qui ſicut mulierē non permittit publice in Eccleſia docere: Ita deſponſatam, contra ſponſi & parentum voluntatem, ſuſcipere cœlibatum prohibet, 1. Cor. 7. Spōſa enim cenſetur loco vxoris, Deut. 22. Presbyterum igitur illum Iohannes publice coram Eccleſia cōuicit, quòd falſum & ſuppoſititiū librū, ſub nomine & titulo Pauli ſparſiſſet. Et Presbyter ille publice cōfeſſus fuit, ſe hoc Pauli amore feciſſe. Iohánes verò ipſum à miniſterio remouit, vt propter poſteritatem, publica nota commentū illud de Tecla, vt ſuppoſititium & adulterinū, reiiceretur. Ita hiſtoriam deſcribit Tertullianus de Baptiſmo, & Hieronymus de Scriptoribus Eccleſiaſticis.

Repetitum eſt cōmentum de Tecla.

Sed tamen poſtea tēpore Tertulliani, mulierculę quædā, miniſterium verbi & Sacramentorum, in Eccleſia ſibi vēdicare conabātur, authoritate Teclę illius, quas Tertullianus hiſtoria illa de Iohanne Apoſtolo repellit.

Ambroſius fabulam Tecla rurſus producit in ſcenam.

Sed poſt illud etiā tempus, Ambroſius inſtitutum ſuum velandi ſacras virgines, quod in Mediolanenſi Eccleſia tunc vt nouū & peregrinū reprehendebatur, conatur ex fabula illa Teclæ, tanquā traditionē Apoſtolicam probare & tueri. Epiphanius etiā & Hieronymus ad Gerontiā teſtimonio illius Teclę vtuntur.

Gelaſius rurſus abiecit. Monachi reducunt in theatrū.

Imò cum circa annū Domini 500. Gelaſius narrationē illā de actis Pauli & Teclę, inter Apocrypha reieciſſet: Monachi tamē, poſtea fabulā illā Teclę aliquoties exploſam, rurſus in theatrū, peculiari Legenda, vt vocant, reduxerunt, vt hominib. perſuaderēt votum cœlibatus, & ordinem ſanctimonialium eſſe inſtitutū & traditionem Apoſtolorum, vtq; manifeſtiſſimas Pauli ſententias, commentitia illa de Tecla fabula eluderēt & obruerent. Et hanc hiſtoriam obſeruatione Lector diligenter notet, monſtrat enim originem Monachatus & ſuperſtitioſi cœlibatus: oſtēdit etiā veram ſolutionem ad omnia, quæ in hoc genere à Pontificiis, de Apoſtolicis traditionibus, & de exēplis Apoſtolicæ Eccleſiæ, extra Scripturā proferri ſolent. Et dignum eſt admiratione, cum Deus publico Iohannis Apoſtoli teſtimonio, commentum illud de Tecla reprobaſſet, tantam tamen, antiquis etiam temporibus, fuiſſe humani ingenij, ſiue leuitatem, ſiue curioſitatem, ſiue temeritatē, quòd voluerint commentitiam illam fabulam potius, quā manifeſtā Scripturę ſententiā ſequi, ſicut tempore Tertulliani, Ambroſij, Epiphanij, & Hieronymi, hoc factum fuiſſe oſtendimus. Non moueamur itaq; quādo legimus, commentitium illum prætextum Apoſtolicæ antiquitatis & traditionis, multis poſtea impoſuiſſe. Nos verò diſcamus, omnia hæc, quacunque ſpecie producantur, referre ad primam hanc, quam iam oſtendimus, originem.

Cœlibatus ex Apocryphis ſcriptis.

Ita ergo Apoſtolorum temporibus lex & ſuperſtitio cœlibatus aliquoties tentata, & quaſi rogata, ſed interceſſione Apoſtolorum grauiter repulſa & abrogata fuit. Poſt mortem verò Apoſtolorum, zizania illa, quæ viuentibus Apoſtolis, in ipſo germine repreſſa & ſuffocata fuerant, liberius cœperunt erumpere. Cúmq; hoſtis cōiugij animaduerteret, ſcripta Apoſtolica ſibi obſtare, varia Apocrypha ſcripta, quaſi ab Apoſtolis vel edita, vel tradita, Eccleſię obtruſit. Clemēs enim libro tertio Stromat. narrat, hæreticos veteres, cum ſexum muliebrem deformare & legitimam cōſuetudinem coniugalē damnare vellent, vſos eſſe teſtimoniis ex Apocrypho quodā Euangelio, ſecundū Ægyptios, vbi Solomę interrogāti: Quò ad vſque vigebit mors? Dominus reſpondiſſe fingitur, Quò ad vſque vos mulieres paritis. Dominum ite dixiſſe: Veni ad diſſoluendum opera fœminæ.

Euangeliū ſecundum Ægyptiacos.

Cúmque apud Ægyptios Chriſtiani quidam iuxta Encratitarum inſtitutum (cuius primariū caput fuit ἀγαμία) iudaizare cœperint, nō mirum eſt inde produiſſe tale apocryphum Euangelium. Eodem modo aliud apocryphum ſcriptum, ſpecioſo titulo Protoeuangelij Iacobi, quaſi baſis & fundamentum eſſet Euangelicæ narrationis, ſparſū fuit.

Protoeuangelium Iacobi.

Vbi Maria narratur votū perpetui cœlibatus emiſiſſe, quod vere Apocryphū ſcriptū, etiam Auguſtino hac in parte impoſuit. Similiter etiam varia Apocrypha ſcripta promittentia actus ſingulorum Apoſtolorum, prodierunt, quale nuper, poſtquam vulgares Legendę fœtere cœperūt, ſub titulo Abdiæ Babylonici in theatrum reductū eſt.

Abdias Babylonicus. Druſiana.

Ibi fingitur Druſiana, poſtquā à Iohāne fuiſſet conuerſa, propter cultū Dei noluiſſe amplius marito ſuo commiſceri. Et quidem marito inſiſtente ipſam mori potius elegiſſe, quam conſuetudinem repetere cōiugij. Quod ex profeſſo & quaſi aduerſa fronte pugnat cū manifeſtiſſima doctrina Pauli, 1. Cor. 7. Ibidem Iohānes moriturus fingitur ita orare:

Iohannis morituri fictitia.

Tu Domine, qui ſeruum tuum mundum à coniunctione fœminea præſtitiſti, qui feſtinanti mihi ad nuptias in iuuentute demōſtraſti te, & dixiſti: Mihi neceſſarius es Ioannes, operam tuā quęro: Sed cum iuuentutis ardore viſus eſſem non ſeruare præceptum, & diffiſus, quod integritatem ſeruare vix poſſem, animum ad nuptias appuliſſem, tu ęgritudinē corporis mihi intuliſti. Tertiò quoque ſtudentem nuptiis, impedimento leuiore reuocaſti. Tu mihi Domine in mari dignatus es dicere: Iohannes niſi meus eſſes, permitterem tibi, vt vxorem duceres. Hac commentitia narratione apocryphus ille Iohannes fingit, legitimam coniūctionem cum vxore reddere immundum, virginitatem eſſe præcepti. Et Chriſtum illis, quorū opera in miniſterio Eccleſiaſtico vti velit, non permittere vxores. Quæ omnia cum Scriptura expreſſe pugnant. Ebræ. 13. 1. Cor. 7. 1. Tim. 3.

Figmētum de ſponſo in nuptiis Cana.

Atque hinc ſumpta eſt fabula, quòd Iohannes fuerit ſponſus ille in Cana, quódq; Chriſtus ad nuptias illas propterea venerit, vt ſponſum à nuptiis auelleret, & ad cœlibatum traduceret, quod non cum Scriptura tantum, ſed cum tota antiquitate pugnat, quæ docet Chriſtum nuptiis illis ideo interfuiſſe, vt coniugium ſibi probari oſtenderet.

Iphigenia. Vita Bartholomæi.

Item Abdias, Iphigeniam voto perpetuæ virginitatis, cum multis aliis, à Matthæo ſacro velo conſecratam fabulatur. Et ita in vita Bartholomæi ſcribit de Maria: Hæc virgo cum execraretur omnem virum, ſeruandæ virginitatis votum prima Deo omnipotenti vouit. Quod cum de ſponſatione Mariæ expreſſe pugnat.

Vita Thomæ.

Idem in vita Thomæ fingit: Dominum apparuiſſe ſponſo & ſponſæ, deductis iam in cubile, & diſſuaſiſſe conſuetudinem coniugalem, his verbis: Thomas vos mihi commendauit, vt cuſtodiam vos ab omni malo. Et ibidem Abdias fingit: Mulieres conuerſas, ex concionibus Thomæ didiciſſe, vt non amplius dormirent cum maritis ſuis. Et quidem cum Rex peteret à Thoma, quia ſeparaſti animos vxorum

Digitized by Google

rum à conſortio coniugij noſtri, age igitur vt redeant, & ſint coniuges noſtræ, ſicut antè fuerunt. Thomas fingitur reſpódere. Errat iuſſio Regis, ſi enim hoc facerem, Deus corpus & animã mitteret in ęternũ ignem. Quod certè palpabiliter pugnat cõtra Paulum 1. Cor. 7. Hęc pauca ex Abdia, quem fingunt contempotaneum & comitem fuiſſe Apoſtolorum, recitare volui, vt oſtenderem, quales ſint traditiones, quas pto defendenda lege cœlibatus, Pontificij Apoſtolorum titulo venditant. Et quia κενοφωνίαι manifeſta ſunt (ex diametro enim pugnant cum ſcriptis Apoſtolicis) vetus Eccleſia talia ſcripta de actibus Apoſtolorum, non tantum inter Apocrypha, ſed inter ſuppoſititia, adulterina, commentiria, abſurda & impia reiecit, ſicut Euſebius loquitur lib. 3. cap. 25. Et idem repetitur diſt. 15.

Ignatius piè docet de cõiugio & cœlibatu.

Ignatius verò, auditor Iohannis, in Epiſtola ad Philadelphienſes de cœlibatu & coniugio more prorſus Apoſtolico loquitur: Gratulor, inquit, vobis virgines ſanctimoniam, vt Eliæ, Ioſuæ, Melchiſedech, Eliſæi, Ieremię, Baptiſtæ, Iohannis, Timothei, Titi, Euodij, Clementis, qui cœlibes vixerunt. Mox verò addit Ignatius, horum, inquit, mentionẽ feci, non vituperans reliquos ſanctos, ὅτι γάμοις προσωμίλησαν, eò quòd in conſuetudine coniugali vixerunt. Opto enim Deo dignus in ipſorũ veſtigiis inueniri in regno Dei, vt Abrahami, Iſaaci, Iacobi, Ioſephi, Iſaię & aliorum Prophetarum. Item, vt Petri & Pauli, vt aliorũ Apoſtolorum, qui in matrimonio fuerunt, ſeu vt ſignificantius loquitur Ignatius, τῶν γάμοις προσομιλησάντων, quod ſignificat & matrimoniũ contrahere, & cõſuetudine coniugali vti. Loquitur autem Ignatius principaliter de doctoribus Eccleſiæ. Et memorabile eſt, cùm Timotheus & Titus fuerint cœlibes, ſicut Ignatius hoc loco refert, quòd Paulus ipſis pręſcribit vt nõ cœlibes tãtùm conſtituant Presbyteros, ſed nominatim vnius vxoris mariti meminit. Porrò in eadem Epiſtola Ignatius dicit: Si quis Deum & Chriſtum confitetur: φθορὰν δὲ καὶ μολυσμὸν, corruptionem verò ſeu labem & coinquinationem vocat τὴν νόμιμον μίξιν, legitimã cõiugum commixtionẽ & liberorum procreationem, aut cibos quoſdam abominabiles, talis habet ἔνοικον inhabitatorem Draconẽ illum Apoſtatam. Hic Ignatij Canon, qui etiam Apoſtolorum coniugia complectitur, diſertis verbis oſtendit Syricij & Innocentij decreta, quæ conſuetudini coniugali Sacerdotum mundiciem & puritatem adimunt, pollutionem verò & contaminationem tribuunt, nõ ex Spiritu ſancto, ſed ex inhabitãte in ipſis Dracone illo apoſtata, profecta eſſe.

Canones Apoſtolorum de cœlibatu.

Iſidorus.

Porrò extant Canones, qui pręferunt titulum Apoſtolorum, quibus ipſum Decretum diſt. 16. Canonicam & Apoſtolicam autoritatem adimit, & inter Apocrypha ponit, quamuis quędam vtilia in eis inueniantur, hæc enim ſunt Iſidori verba, in illorum quinto ita ſancitum legitur: Epiſcopus aut Presbyter, aut Diaconus, τὴν ἑαυτοῦ γυναῖκα μὴ ἐκβαλλέτω προφάσει εὐλαβείας, propriam ſuam vxorem ne eiicito aut repudiato, prętextu aut cauſa religionis ſeu pietatis: ſi abiecerit, ἀφοριζέσθω, ſi perſeuauerit, καθαιρείσθω. Quia verò ex prauis opinionibus, & malis morib. bonę leges naſcuntur, apparet eã fuiſſe occaſionẽ huius Canonis, quòd poſtquam (ſicut iam ex Ignatio oſtendimus) illi exploſi erant, qui fingebant, coniugium in vniuerſum omnibus fidelibus eſſe inquinationem, alij in ſolo ordine ſacerdotali hoc locum habere contenderunt: Religionem ſcilicet, pietatem, innocentiam, reuerentiã & cautionẽ (hęc enim omnia ſignificat εὐλάβεια, quæ in ſacro miniſterio requiruntur) nõ poſſe ferre conſuetudinẽ coniugalem, tanquam rem minus puram. Hoc enim Canon 50. non obſcurè indicat, cum inquit: Si quis ex ſacerdotali ordine, nuptiis, carnib. & vino abſtinuerit εἰ δι' ἄσκησιν, non propter meditationem & exercitationem in rebus diuinis, ſed propter abominationem, diffamationem & calumniã nuptiarum & creaturarum, aut corrigitur, aut deponitur, & ex Eccleſia eiicitur. Canones igitur illi rectè concedunt & probant: Si quis habens donũ continentię à coniugio ideo abſtineat, vt expeditior ſit ad officia miniſterij. Sed γάμον, hoc eſt, coniugiũ, nuptias & conſuetudinẽ coniugalẽ, religioni, pietati, & reuerentię ſacri miniſterij prorſus non cõuenire, hoc Canones illi, non tantũ negant, ſed ſub pœna depoſitionis & excõmunicationis dãnãt. Sacerdotibus itaq;, qui cõtinere non poſſunt, vſum legitimi coniugij, non tantum vt rem licitã, bonam, & piam concedunt. Sed & eos, qui in ſacris ordinibus, copulam coniugalẽ, pretextu religionis, vel prohibent, vel ab ea abſtinent, ab officio remouent, & excõmunicationi ſubiiciũt. Hæc hiſtorica obſeruatio valde vtilis eſt. Monſtrat enim, cùm Satan non poſſet coniugiũ in omnib. fidelibus dãnare, quòd ordini ſacerdotali tentarit cœlibatum tãquã neceſſariũ imponere, quaſi religio eſſet, ſacerdotẽ, qui pręreliquis mundior eſſe debet, cũ vxore etiã legitima conſuetudinẽ habere. Sed qua ſeueritate, lex cœlibatus ſacerdotum, cum argumentis & rationibus de religione ſeu pietate, nõ tantum exploſa, ſed damnata tunc fuerit, Canones illi clariſſimè oſtendunt. Et Põtificij quidẽ, quia vident legẽ ſuam de cœlibatu ſacerdotũ, cum omnibus argumentis & rationibus Syricij & Innocentij, diſertè Apoſtolico hoc Canone iugulari & dãnari, varias quęſierũt rimas, vt ex vinculis illius Canonis, quib. ſe cõſtrictos ſentiunt, elabantur. Fingũt enim diſt. 31. & 81. Canonem illum Apoſtolorũ loqui non de cõſuetudine coniugali, ſed tãtùm de neceſſariis ad victum & veſtitum, vxori à ſacerdote coniuge ſubminiſtrandis: Sed manifeſta eſt depravatio Canonis, ſicut verba & circumſtantię oſtendũt. Et ſexta Synodus expreſſe dicit, hanc eſſe ſententiam Apoſtolici huius Canonis: Sacerdotibus non eſſe prohibendam copulam ſeu conſuetudinem coniugalem, ſicut poſtea Canonem illum ſextę Synodi adſcribemus. Sed pergamus iam in ordine hiſtoriæ.

Pontificia deprauatio Apoſtolici canonis.

Dionyſius Corinthius contra legẽ cœlibatus.

Tempore igitur Dionyſij Corinthiorum Epiſcopi, circa annũ Domini 170. (Nam ad Sotherem ſcripſiſſe dicitur) iterum cœpit lex de cœlibatu caput exerere, & quidem apud Gnoſios in Creta Inſula, vbi Paulus ipſe per Titum ἐπιδιέταξεν illam præſcripſerat. Conſtitue Presbyteros, ſi quis eſt ſine crimine, vnius vxoris vir. Euſebius enim lib. 4. cap. 23. narrat Dionyſium Corinthiacum ſcripſiſſe Epiſtolam ad Gnoſios, in qua Pinytum Parœciæ illius Epiſcopum adhortatur, μὴ βαρὺ φορτίον ἐπάναγκες, τὸ περὶ ἁγνείας, τοῖς ἀδελφοῖς ἐπιτιθέναι, τῆς δὲ τῶν πολλῶν καταστοχάζεσθαι ἀσθενείας, hoc eſt, Ne graue illud onus de continentia ſeu cœlibatu, fratribus tanquam neceſſarium imponat, ſed infirmitatis potius multorum rationem habeat. Non autem exiſtimo Pinytum voluiſſe in genere omnibus credentibus coniugium prohibere, ſed fratribus præcipuè, hoc eſt, collegis miniſterij (quos Paulus ſolet fratres vocare) voluit legem cœliba-

Pinytus in Creta cœlibatus, &c.

tus imponere, ἐπίταγμα enim vox eſt, quæ in legibus ſiue edictis poni ſolet. Et obſeruatu dignũ eſt, quid Pinytum mouerit ad imponendam fratribus legem cœlibatus, cùm doctrina, exẽpla & Canones Apoſtolicę Eccleſię diuerſum traderẽt. Illud verò non obſcure colligitur ex reſponſione Pinyti, quia oſtendit ſe recipere quidem Dionyſij ſententiã, ſed tamẽ monet vt in poſterum πλειοτέροις, perfectioribus liberis cibum firmiorem impertiri velit Dionyſius, ne ſemper immorantes (λόγοις γαλακτώδεσιν) huiuſmodi doctrinis, quæ tanquã lactis cibus ſunt, (νηπιώδει ἀγωγῇ) in puerili inſtitutione cõſeneſcant. Senſit igitur Pinytus, coniugium Sacerdotũ ab Apoſtolis & viris Apoſtolicis approbatum, temporis tantum gratia, tãquam lactis cibum, & puerilẽ imperfectámq; inſtitutionem conceſſum fuiſſe. Poſteros verò debere de doctrina firmiore & de perfectiore inſtitutione cogitare, vt ſcilicet Sacerdotib. cõiugiũ prohibeatur, & lex cœlibatus imponatur. Hoc diligenter obſeruetur, argumentũ enim illud à Hieronymo etiam, & à multis Põtificiis vſurpatur, contra ſententias Pauli, 1. Tim. 3. Tit. 1. Sed tunc Dionyſius Corinthiorũ Epiſcopus, vir magnę authoritatis, legem cœlibatus, nõ obſtante plauſibili illa Pinyti argumentatione, ex Eccleſia explodit.

Sub ſpecie perfectionis cœlibatus irrepſit.

Hæretici verò interea coniugium inſectabantur in vniuerſum, pręcipue vero in Leuitis ſuis, Epiphanius enim ſcribit, apud Gnoſticos Leuitas laudatiſſimos non vti fœminis, ſed ſeipſis, hoc eſt, Venere παρὰ φύσιν, ſicut Paulus Ro. 1. loquitur. Ita legitimus amor mulierũ ſub ſpecie ſanctitatis faſtidiri cœpit, iuxta vaticiniũ Danielis 11. quod poſtea in ipſam Pontificiam Eccleſiam irrepſit. Sed in Eccleſia coniugium Sacerdotum poſt Dionyſium illum, honeſtas tũc à manifeſtis inſectationibus ferias habuit. Quod inde colligitur. I. quia multi in hiſtoria illorum temporum, & poſtea Epiſcopi & Presbyteri, leguntur coniugati fuiſſe. Et ne de hiſtoriarum fide dubitent Pontificij, Vicelius cõductitius ipſorum rhetor, receoſet hos Epiſcopos & Presbyteros vxoratos, Dionyſium, Fauſtinianum, Syluerium, Sergium, Hormiſdam, Falatum, Valerium, Tertullianum, Leonem, Felicem, Oceanum, Numidicum, Hilarium, Seuerium Nazianzeni patrem, Reſtitutum, &c. Huic Catalogo recte additur Chęremon, Spiridion, Baſilij pater, Niſſenus, Philogonius, Apollinaris, Syneſius, &c. II. Honorificum tunc temporis habitum fuit in Eccleſia, ex Epiſcoporum linea (vt ita dicam) ortum fuiſſe. Sicut Polycrates apud Euſebium, lib. 5. cap. 25. contra Victorem diſputans, gloriatur, ſeptem ſuorum συγγενῶν, cognatorum ordine fuiſſe Epheſi Epiſcopos, & ſe in ſucceſſione eſſe octauũ, ſicut ſimilia exempla poſtea etiam annotabimus. III. Cõiugij dignitas, caſtitas & ſanctitas, illis tẽporibus, à Clemẽte Alexandrino, li. 3. Strom. hoc nõ poſtremo argumẽto defendebatur, quòd Apoſtoli, in ſacratiſſimo Eccleſię miniſterio conſtituti, fuiſſent coniugati.

Leuitarũ apud Hæreticos caſtitas.

Sacerdotes primitiuæ Eccleſiæ cõiugati.

Ecce autem nouum artificium hoſtis coniugij. Cùm enim lex cœlibatus aliquoties turpem paſſa fuiſſet repulſam, Paracletus Montani, per Tertullianum circiter annum Domini 230. cum ſecundas nuptias in vniuerſum dãnare vellet, in ordine Eccleſiaſtico potiſſimum ſubſtitit. Nam Monogamiã ſacerdotibus prę cæteris lege quadam præſcripſit. Dicit enim de exhortatione caſtitatis: Apud nos plenius & ſtrictius pręſcribitur, vnius matrimonij eſſe oportere, quos allegit in ordinem ſacerdotalem vſus, ac memini quoſdam Digamos loco deiectos. Hæc Tertullianus.

Montanus contra ſecũdas nuptias.

In vera autem Eccleſia, legem illam non fuiſſe ſeruatam, ipſe Tertullianus, cum ab Eccleſia ad Montaniſtas tranſiiſſet, fatetur, cum in libro de Monogamia inquit: Cur ergo non erubeſcunt, quotquot ex digamia pręſident apud vos, &c. Hoc Nouatiani ſeu Cathari poſtea cupide arripuerunt, nullũ enim & ipſi digamũ ad clerum admiſerunt, ſicut Socrates refert. Illa verò Montanica præſcriptio de Monogamia Sacerdotum, poſtea in ipſam Eccleſiam magno impetu irrupit, ſicut poſtea dicemus. Cæterum licet Tertullianus coniugiũ Sacerdotũ primo non damnaret, tamen poſtea cum eſſet Montaniſta factus, de cõiugio & de ſexu muliebri valde contumelioſe ſcripſit. Et inde Cyprianus (magiſtrum enim ſuum vocabat Tertullianũ) hauſit non tam contemptum, quam odium aduerſus ſexum muliebrem. Atq; ea occaſione, cum Mõtani Paracletus ſub hypocriſi perfectioris ſanctitatis, coniugium non parum deformaſſet, & tamen prohibitionẽ coniugij in vniuerſum nõ poſſet obtinere, cœpit Origenes diſputare de neceſſitate cœlibatus in ordine ſacerdotali, quem alij quidam ſecuti ſunt. Et Manichæi ſub ſpecie ſanctitatis & puritatis, electis ſuis, tanquam perfectioribus, coniugium prohibuerunt. Atque ita ſenſim iterum reuocari cœpit lex de cœlibatu Sacerdotum, donec in Nicęna Synodo, machinationes illæ in neruum cœperũt erumpere, ſed tamen grauiter ibi publica authoritate repreſſæ & repulſæ fuerunt. Quæ hiſtorica obſeruatio, quia valde vtilis eſt, & multum lucis affert huic controuerſiæ, aliquantò diligentiùs, ſed tamen breuiter eam explicabimus ex actis Nicæni Synodi, & ex illis diſputationibus & actionibus, quę Synodum eam anteceſſerunt.

Nouatianorũ monogamia.

Ex Montaniſmo Tertullianus coniugio iniquior. Cyprianus aſper ſexus fœminei.

Origenes de cœlibatu Sacerdotum.

Scribunt itaque Socrates lib. 1. cap. 11. & Sozomenus lib. 1 ca. 23. Cum Nicęna Synodus poſt conſcriptam formulam fidei, vellet ad reformandam vitã Eccleſiaſticorum Canones facere, viſum fuiſſe Epiſcopis, νόμον νεαρὸν, nouam iã legem, in Eccleſiã inferre, vt Epiſcopi, Presbyteri, Diaconi & Subdiaconi, μὴ συγκαθεύδειν, nõ concumberent cũ vxoribus, quas ante ordinationem duxerãt. Cum vero quæſtio illa in ſolenni συλλόγῳ cõſultanda propoſita eſſet, Paphnutius Confeſſor in medio Epiſcoporum ſurgens contradixit, & ἰδίᾳ μακρᾷ, magna voce exclamans, ne graue iugum imponeret viris ſacratis, aſſeuerans τίμιον εἶναι καὶ τὴν κοίτην, καὶ αὐτὸν ἀμίαντον τὸν γάμον, honorabilem eſſe concubitũ cõiugalem, & ipſum coniugiũ eſſe impollutum. Ne igitur exquiſita exactione Eccleſię plus nocerẽt, difficile enim eſſe, nec omnes poſſe ferre hoc. Ne igitur ipſis Sacerdotibus & eorũ vxoribus lex cauſa fieret, τοῦ μὴ σωφρονεῖν, caſtitatem & pudicitiam nõ ſeruandi, ſuaſit Synodo, ne talem legem ponerẽt, vocans σωφροσύνην pudicitiam ſeu caſtitatem, etiã συνήθειαν καὶ συνουσίαν, conſuetudinem, congreſſum ſeu cõcubitum cũ propria legitima vxore. Et reliquas quidẽ partes huius hiſtoriæ mox attexemus, prius enim diſquirendũ eſt, quibus rationib. & argumentis Epiſcopi in Nicæna Synodo moti fuerint, ad legem illam rogandã. Et optandum ſane eſſet, hęc diligẽtius in actis Synodi annotata eſſe, inde enim nõ parum lucis accederet. Sed ex diſputationibus, quæ præceſſerunt tempus Nicęnæ Synodi, hæc recte colligi poſſunt, ſicut breuiſſime oſtendemus.

Nicænæ Synodi hiſtoria de cœlibatu.

Paphnutius.

Rationes, quibus adducta Nicæna Synodus legem cœlibatus Sacerdotũ ferre voluit.

De Montaniſtis igitur ſupra quædam attigimus,

Origenis rationes, ob quas cœlibatũ ſacerdotũ aſſerit, ſed valde timidè.

mus. Ex illa verò perſuaſione perfectioris inſtituti, Origenes cœpit quædam diſputare de neceſſitate cœlibatus Sacerdotũ, ſed tamẽ valde timide, vt de re noua, & propter Montani Paracletum tunc ſuſcepta, ita enim ſcribit Homilia 23. in Num. De iugi ſacrificio: Vereor aliud dicere, quòd ex ſermonib. Apoſtolicis intelligi datur, ne forte videar aliquos offendere, Si enim oratio eſt ſacrificiũ & inceſſum, & Paulus dicit: Nolite fraudare, &c. Certũ eſt, quia impeditur ſacrificium indeſinens in iis, qui coniugalibus neceſſitatibus ſeruiũt, vnde videtur mihi, quod illius eſt, ſolius offerre ſacrificium indeſinẽs, qui perpetuę ſe deuouerit caſtitati. Hęc Origenes.

Euſeb. de cœlibatu Sacerdotũ.

Poſt hunc paulò ante Nicænam Synodum, Euſebius lib. 1. demonſt. cap. 9. prolixam habet diſputationem, cur nunc in nouo Teſtamento, non tam ſtudioſe ſit opera danda generationi liberorum, ſicut tempore veteris Teſtamenti. Tãdem verò deflectit ad ordinem ſacerdotalem, quare ipſis à cõiugio abſtinendum ſit, vt ſcilicet multitudini, ex Gentibus ad Eccleſiam cõcurrenti, vacare poſſint.

Fabula de Enoch.

Attexit autem Euſebius argumenta mirifica ſane. Dicit enim, Enoch non ante, ſed poſt generatum Mathuſala, placuiſſe Deo, & poſtquã Deo placuit, non amplius generaſſe liberos.

De Noe. De Iſaac.

Ita Nue poſt ſaluationem ex aquis, non operam dediſſe liberis. Addit famam eſſe Iſaacum poſt generationẽ gemellorum non amplius conſuetudinem habuiſſe cum vxore ſu.

De Moſe & Aaron.

Moſem etiam, & Aaronem, poſt apparitiones & accepta oracula Dei, abſtinuiſſe ab vxoribus. Et tandem concludit, in nouo Teſtamẽto nõ prorſus prohibitum eſſe coniugiũ, quia ſcriptũ ſit: Oportet Epiſcopum γεγονέναι, fuiſſe vnius vxoris virũ, ſed poſtquã ſacrati ſunt, & in Dei miniſterio occupati, πρέπει, conuenit ſeu decet ſeſe deinceps abſtinere γαμικῆς ὁμιλίας, à conſuetudine coniugali. Reliquis verò extra ordinem Eccleſiaſticum, Scriptura diſerte omnibus dicit, honorabile coniugiũ, & cubile impollutũ. Hęc Euſebij diſputatio ideo diligenter eſt obſeruanda, Paphnutius enim, quaſi ex profeſſo videtur orationem ſuam eò dirigere, vt contra Euſebij argumentationes oſtendat, non in reliquis tantum, ſed in ipſo etiam ſacerdotali ordine, honorabile eſſe coniugium & cubile impollutum.

Diſputatio Nicæna de loco Pauli 1. Timot. 3. Tit. 1.

Et obſeruet Lector, inter diſputationes Nicænas etiam hoc fuiſſe, quomodo intelligendus & interpretandus ſit locus Pauli, 1. Tim. 3. Tit. 1. An Epiſcopum oporteat vel eſſe vel fuiſſe vnius vxoris maritum. Et Euſebius quidem, vbi Paulus habet εἶναι, ſupponit γεγονέναι, hoc eſt, pro eſſe, ſupponit fuiſſe, Sed Paphnutius ſonora voce cõtradicit, cõfirmans Epiſcopum fuiſſe etiam eſſe vnius vxoris virum. Idq; non ita, ſicut Hieronymus poſtea finxit, vt deſinat vir eſſe, ſed conſuetudinem Sacerdotis cum propria ſua vxore, Paphnutius pronunciat eſſe σωφροσύνην, caſtitatem & pudicitiam. Atq; hac ipſa ſententia refutat Origenis diſputationes, qui caſtitatem Sacerdotum in ſolo cœlibatu conſtituebat, quodq; poſtea Hieronymus περὶ σωφροσύνης philoſophatus eſt.

Hę obſeruationes illuſtrant hiſtoriam, monſtrant enim argumenta & rationes, quibus legem de cœlibatu Sacerdotum, poſtea ex Patribus quidam, & Pontificij adhuc hodie defendere conantur, agitatas fuiſſe tempore Nicænæ Synodi, & Paphnutio grauiter refutatas eſſe.

Et magna quidem eſt Paphnutij authoritas, pręſtitit enim conſtantiam cõfeſſionis in perſecutione, effoſſo ſibi altero oculo, & miraculis etiam clarus fuit. Nec libidinis gratia hanc ſententiam deſcendit. Fuit enim cœlebs & continentiæ laude celebris.

Authoritas ſententia Paphnutij.

Præcipua verò authoritas ſententię eius hęc eſt, quòd nititur fundamentis Scripturæ, quodque vniuerſa Synodus ſententiam eius approbauit. Ita enim in hiſtoria ſequitur. Synodus igitur laudauit conſilium Paphnutij, & in ipſius ſententiam conceſſit vniuerſus ille Sacerdotum cœtus. Atq; ideo nullam legem hac de re poſuerunt, ſed in ſententia & voluntate cuiuſq; ſine lege aut opinione neceſſitatis relictum hoc fuit, an velit quis abſtinere à cõſuetudine coniugali, an vero non Ita enim deſcribunt hiſtoriam Socrates & Sozomenus.

De axiomate Pontificio, poſſe omnes continẽtia præſtare.

Et quod Pontificij tanquam fundamentum & fulcrum legis ſuæ ponunt, poſſe ſcilicet omnes, modò velint continentiam vel cœlibatus præſtare, hoc diſerte à Nicæna Synodo refutatum eſt. Paphnutius enim dicit, non tantum eſſe χαλεπὸν, difficile, ſed non omnes poſſe ferre hoc.

Publica igitur autoritate in Synodo celeberrima non tantum Orientalis Eccleſiæ, ſed œcumenicæ, & quidem ipſius etiã Romanæ, reprobata fuit lex de cœlibatu Sacerdotum, & quidem ex hoc fundamento, quòd lex illa plus detrimenti, quàm cõmodi allatura eſſet Eccleſię, eò quòd αἰτία cauſa eſſet futura, impuritatis & impudicitię ordinis Eccleſiaſtici, id quod vere à Paphnutio pręđictũ fuiſſe, impurus & obſcœnus euentus legis illius in regno Pontificio toti mundo manifeſtauit.

Paphnutij verũ de lege cœlibatus vaticinium.

Atq; ita cõſideratio huius hiſtorię oſtendit, omnia argumenta, quibus etiam poſtea Pontificij pro ſtabiliẽda lege cœlibatus vſi ſunt, refutata eſſe publica authoritate in Nicæna Synodo. Nam & hoc, quod Origenes ſuo exẽplo vel introduxiſſe vel cõfirmaſſe dicitur, vt qui donum cõtinentiæ ex Deo non haberent, ſe excinderent, peculiari Canone ibi damnatum eſt.

Põtificij conãtur conſtitutionẽ hanc Concilij Nicæni abolere.

Obſeruetur autem artificium Põtificiorum qui vt aliquid derogent huic Nicænæ conſtitutioni, fingũt mox poſtea in Hiſpaniis & in Galliis, in Elibertina & Arelatenſi Synodis contrariũ conſtitutũ eſſe, ſed Chronologia oſtẽdit prouinciales illas ſynodos, ſub Syluestro celebratas, præceſſiſſe Nicænam, cuius exitum attigiſſe tẽpora Iulij, præter hiſtoriam tripartitam etiam Decretum diſtinct. 16. confirmat. Et hæc ipſa obſeruatio illuſtrat Nicęnã hiſtoriam.

Cœlibatus ſacerdotũ leges ſubinde rogata in ſynodis etiam.

Oſtendit enim diſputationes de cœlibatu Sacerdotum, paulò ante Nicęnam Synodum eò progreſſas, quòd leges de eo cœperunt ferri.

Concilium Elibertinum.

In Hiſpaniis enim celebratũ fuit Concilium Elibertinũ 19. Epiſcoporũ, qui Canone 33 ita decreuerũt. Placuit in totum prohibere Epiſcopis, Presbyteris, Diaconis & Subdiaconis, poſitis in miniſterio, abſtinere ſe à coniugibus ſuis, & non generare filios. Quòd quicunque fecerit, ab honore clericatus exterminetur.

Concilium Arelatẽſe.

Similiter in Galliis ſub Syluestro celebrata eſt Arelatẽſis ſecunda, cui ex aliis etiam Prouinciis per multos Epiſcopos interfuiſſe tribunt. Ibi in 2. Canone ſtatutum fuit. Neminem in vinculo coniugij cõſtitutum ad ſacerdotium aſſumi, niſi fuerit promiſſa conuerſio, quaſi ſcilicet ſcelus & piaculum eſſet legitimum coniugium.

Cauſa ferẽdi legẽ cœlibatus Sacerdotũ in Nicæna ſynodo.

Et hæc obſeruatio præter ea, quæ ſupra ex Origene & Euſebio annotauimus, oſtendit, quæ fuerint occaſiones, quòd Epiſcopi in Nicæna Synodo, voluerunt legem vniuerſalem ferre, de cœlibatu Sacerdotum. Cum enim lex illa primum per diſputationes fuiſſet rogata, & poſtea prouincia-

libus quibuſdam Decretis cœpiſſet ferri, petitum fuit in Nicęna Synodo, vt perferretur, hoc eſt, vt vniuerſali authoritate cõfirmaretur, & ab omnibus vbiq; Eccleſiis reciperetur, ſed ibi authoritate vniuerſali Cõcilij œcumenici, lex illa, quę in Hiſpaniis & Galliis iã ferri cœperat, nõ eſt perlata, ſed repulſa & abrogata, id quod inde etiã conſtat. Oſius enim Cordubẽſis prouincię Hiſpanię Epiſcopus, Nicænę Synodo interfuit, cõſenſit & ſubſcripſit. Et poſt Arelatenſem illam Gallię Synodũ, Hilarius celebris Eccleſiæ Pictauienſis in Gallia Epiſcopus, cõiugatus fuit, vnde certò colligitur, Arelatẽſe illud decretũ, tunc abrogatum fuiſſe per Nicænã Synodum. Non poſſum autem prætermittere, quin elegãtes Mantuani verſiculos, de Epiſcopali coniugio Hilarij adſcribam, qui ita inquit lib. 1. Faſtorum:

Mantuanus de coniugio Hilarij.

Integritas vitæ, legum prudentia, cultus
Cœleſtum, tutela inopum diadema pedumque
Pictauienſe tibi, dum nil mortalia curas,
Dum viuis tibi ſorte tua contentus, & omni
Ambitione procul, populo applaudente, tulerunt:
Non nocuit tibi progenies, non obſtitit vxor
Legitimo coniuncta thoro, non abhorruit illa
Tempeſtate Deus Thalamos, cunabula, tædas.
Sola erat in pretio, quæ nunc incognita, virtus
Sordet, & attrito viuit cum plebe cucullo.

Attexit autem Mantuanus multos pios, ſuo etiam tempore reprehendiſſe legem cœlibatus, quos verſus poſtea adſcribemus.

Haſce obſeruationes de Nicæna Synodo, quia plurimum habent vtilitatis, & multum etiam lucis adferunt ad illuſtrandam totam hanc controuerſiam breuiter hoc loco annotare volui.

De iis, qui ſacerdotiũ ſuſceperũt cœlibes.

Sed quid dicemus de appendice, quam addit Paphnutius de illis, qui cœlibes in ordinẽ ſacerdotalem cooptati fuerunt, nihil diſſimulabo. Sũt enim hæc Paphnutij verba: Sufficere, vt qui clericatu ante nuptias vel cœlibes potiti eſſent, iuxta antiquã Eccleſiæ traditionem ad nuptias amplius nõ accederent. Veteri autẽ Prouerbio dicitur: calumniare audacter, ſemper enim aliquid hæret: ita ex Satanæ calumniis cõtra coniugiũ, licet repelleretur, tamen aliquid adhęſit in Eccleſia. Digamię enim dãnatio cum nõ poſſet vniuerſaliter obtineri, cœpit ordini Eccleſiaſtico adhærere, ſicut ſuperius dictũ eſt. Atq; ita etiam cum prohibitio cõiugij in ſacris ordinib. non poſſet in vniuerſum obtineri, aliquid tamen adhæſit. Conſuetudo enim facta fuit ſine aliqua lege, quòd illi, qui cœlibes ad ſacerdotiũ aſſumpti erant, poſtea non contrahebant matrimonium. Et Paphnutius quidẽ ſuadet, conſuetudinẽ illã retinendã, ſed tamen nõ dicit eſſe vel præcepti diuini, vel conſilij & traditionis Apoſtolicę, ſed vocat Eccleſię nõ legem, ſed παράδοσιν, hoc eſt, traditionẽ. Cũq; in priori parte alleget Scripturę teſtimonia, de altera illa clauſula tantum Eccleſię conſuetudinem allegat, quam tamen nõ fuiſſe vniuerſalem, nec legis neceſſitate, ſine diſpenſatione impoſitã, manifeſtè oſtendi poteſt, ex 10. Cano. Concil. Ancyr. quod aliquot annis pręceſſit Nicæn. ſynodũ. Canõ autẽ ſic habet: Diaconi ſi in ipſa ordinatione proteſtati fuerint, velle ſe habere vxores, nec poſſe ſe continere, hi poſtea, ſi ad nuptias venerint, maneant in miniſterio, propterea, quia his Epiſcopus licentiã dederit. Dederunt itaq; & potuerũt Epiſcopi dare licẽtiam contrahendi matrimoniũ, iis etiã, qui in miniſterio conſtituti fuerunt. Conſuetudo ergo & non legis neceſſitas fuit. Nam prohibere contrahere matrimonium doctrina Dęmoniorum eſt, 1. Tim. 4. Scriptura etiã veteris Teſtamenti Sacerdotibus expreſſe permittit, vt poſſint contrahere matrimonium, Leui. 21. Ezech. 44. Et in nouo Teſtamento non excipit Sacerdotes à cõmuni illa regula, ſi ſe non continent, contrahant matrimoniũ, imò hoc fundamẽto Ancyranus Canon vtitur. Quãdo enim Diaconi proteſtantur in ordinatione, ſe non poſſe continere, tunc Epiſcopus dat ipſis poteſtate, vt iuxta Pauli regulam poſſint liberè etiam poſtea contrahere matrimoniũ. Si verò in ordinatione profeſſi fuerint cõtinentiam, & poſtea ad nuptias venerint, non prohibet quidẽ hoc Canõ, & nuptias illas nec dirimit, nec damnat, ſed inter eos, qui ad ſecundas nuptias tranſierunt (quod prorſus non eſſe peccatum Paulus affirmat, 1. Cor. 7.) ipſos habendos ſtatuit Canone 19. & eodem iure, quo digamos, hos etiam à miniſterio debere ceſſare ſancit Canone 10. Ac conſuetudinem non ſimilẽ fuiſſe vbique, facile oſtendi poteſt. Paphnutius enim notat Ægyptiacam cõſuetudinem de omnibus, qui ante nuptias in Clerum aſſumpti erant. Canõ verò 25. qui Apoſtolorum titulũ præfert, dicit: Qui in Clerum peruenerunt (ἄγαμοι) cœlibes (κελεύομεν) iubemus, Lectores & Cantores ſolum, ſi volunt, matrimonium contrahere. Ancyranus verò Canon etiã Diaconis hanc licentiam cõcedit. Tempore Hieronymi, ſicut ipſe teſtatur in libro contra Vigilantium, conſuetudo fuit, quòd Diaconi, priuſquam ordinarentur, ducebant vxores, vt ita coniugati, poſtea poſſent à Diaconatu ad ſuperiores ordines promoueri. Poſteris verò temporibus, ex diſſimili & libera illa conſuetudine, facta eſt lex rigidiſſima, ſicut ex 6. Synodo generali patet. Iuſtinianus etiã in authẽtica de ſanct. collatione 9. dicit: Epiſcopum non poſſe Diacono tẽpore ordinationis permittere, vt poſt ordinationẽ ducat vxorem; quod cũ Ancyrano Canone ex diametro pugnat: ita fit, quando non veritatẽ, ſed cõſuetudinem extra verbum Dei ſequimur. Sed de hac quæſtione, poſtea etiam quædam dicenda erunt. Nunc verò pergemus in cõtexenda hiſtoria.

De conſuetudine, qua cœlibes ad ſacerdotium admiſſi matrimoniũ cõtrahere prohibebantur.

Canõ Cõcilij Ancyrani.

Diſpenſatio veteris Eccleſiæ.

Cõſuetudo diſſimiliter ſeruata fuit.

Conſuetudo tempore Hieronymi.

Iuſtinianus votum cœlibatus ſancit.

Poſt Nicænam igitur Synodum, multi celebres Epiſcopi fuerunt vxorati, vt de Hilario dictum eſt, & de patre Baſilij Magni hiſtorię diſerte teſtantur. Nazianzenus verò etiam in laude ponit, quod pater ſuus in ipſo Epiſcopatu fuerit vxoratus. Et Mantuanus de eo canit.

Præſule patre ſatus, nam tunc id iura ſinebant,
Paſtorale pedum geſſit, poſt funera patres.

De Nyſſeno Epiſcopo fratre Baſilij Magni dicit Nicephorus, quamuis is Epiſcopus coniugem haberet, tamẽ rebus illis fratri minime ceſſit. De Spiridone verò celebri illo Epiſcopo Sozomenus dicit, li. 1. ca 11. Vxorẽ & liberos habuit, ſed propterea nõ fuit τὰ θεῖα χείρων, in rebus aut exercitiis diuinis inferior aut deterior. Et Athanaſius ad Dracontiũ dicit: Multi ex Epiſcopis matrimonia non inierũt, Monachi contra parentes liberorum facti ſunt, & viciſſim etiam Epiſcopi filiorum patres.

Coniugia Sacerdotũ poſt Nicænam ſynodum.

Hilarius.

Pater Baſilij Magni.

Nazianz.

Grego. Nyſſenus.

Spiridon.

Athanaſ.

Maxime verò illuſtre exemplum extat in Synodo Gangrenſi, quomodo conſtitutio Nicæna, contra legem de cœlibato Sacerdotum, in actum fuerit deducta. Euſtachium enim Epiſcopũ narrat Sozomenus, lib. 3. cap. 14. in Armeniam, Paphlagoniam & reliqua circa Pontum loca primum introduxiſſe Monachatum, præſcripta peculiari regula, de cibis, de veſtitu, & de aliis rebus, & dicit, quoſdam confirmare, librum Aſceticum, qui Baſilij titulo fertur,

Synodus Gangrenſ.

Euſtachius Epiſcopus cõiugium ſacerdotib. interdixit in Armenia, &c.

tur, huius Euſtachij eſſe. Is igitur inter cætera, quæ diſſentanea à Canonibus, & typis Eccleſiaſticis inſtituit, γαμεῖν ἐκώλυσε, ſicut Socrates inquit, prohibuit cõtrahere matrimoniũ. Et multis mulieribus coniugatis perſuaſit à conſuetudine coniugali abſtinere, quas Sozomenus dicit, poſtea cùm cõtinere non poſſent in adulteria incidiſſe. Præcipuè verò Sacerdotũ cõiugio iniquus fuit, quod Socrates ita deſcribit, εὐλογίαν καὶ κοινωνίας, hoc eſt, preces & ſacramenta presbyteri vxorẽ habentis inſtituit fugere, ὡς μύσος, tanquã pollutionẽ & piaculum. Sozomenus dicit diſcipulos hui⁹ Euſtachij καταμεμφομένους, hoc eſt, vituperaſſe ſeu reprehendiſſe coniugiũ, & presbyteros vxoratos contempſiſſe. Significat autem ὑπερφρονεῖν, quo verbo Sozomenus vtitur, aliquẽ præ ſe contemnere, & quaſi ex alto deſpicere. Cœpit autẽ inſtitutum illud Euſtachij paulò ante tẽpus Nicæni Concilij. Meletius enim, qui primus Arrium protraxit, ſubſtitutus fuit huic Euſtachio, cùm à proprio ſuo parente Epiſcopatu deiectus fuiſſet; poſt quam deiectionem Monacharũ illum inſtituit. Et hæc obſeruatio de tempore hiſtoriæ Euſtachij oſtendit, ante tempus Nicænæ Synodi, ſicut in Hiſpaniis & Galliis, ita etiam in Armenia, Paphlagonia, & circa Pontũ, legẽ de cœlibatu Sacerdotũ magno ſupercilio caput cœpiſſe exerere. Et quia magnũ inſtitutum hoc habebat ſpeciẽ ſanctitatis, caſtitatis & puritatis, primò nõ auſi fuerũt Epiſcopi illius loci ſe opponere, ſed cùm Niceæ, publica authoritate lex iſta eſſet repulſa, abrogata & antiquata, cui Synodo etiã Armeniæ, Paphlagoniæ & Põti Epiſcopi interfuerãt, reuerſi igitur domũ, cum authoritate Nicænę Synodi armati eſſẽt, nõ longè pòſt, Gangris Concilium celebrarunt, in quo Monacharũ Euſtachij damnarunt, & nominatim contra legem de cœlibatu Sacerdotum poſuerunt, 4. Canonẽ. Si quis diſcernit inter presbyterũ coniugatũ, tanquã occaſione nuptiarum, quod offerre non debeat, quodque non oporteat, eo miniſtrante de oblatione percipere, & ab eius oblatione ideò ſe abſtinet, Anathema ſit. Quæ verò huius Canonis ſententia ſit, ex hiſtoria Euſtachij, quam ex Socrate & Sozomeno recitauimus, intelligi poteſt.

Gangrenſe Concilium contra legẽ cœlibatus.

Hactenus igitur, magna, graui & publica autoritate, lex de cœlibatu Sacerdotũ ex Eccleſia repulſa & exploſa fuit, vt cogitari potuiſſet, hoſtẽ coniugij nunquam deinceps auſurũ cantilenam illam repetere. Sed vix 40. annis interiectis maiori impetu legem illã non iam rogare, ſed ſtabilire & promulgarẽ cœpit. Cum enim Iouinianus virginitatem nimis abiectè haberet, nacti Hieronymus & Ambroſius campũ latiſſimũ, cœlibatum depreſſo cõiugio Sacerdotum iniquiſſimi fuerunt. Fit enim in huiuſmodi cõtrouerſijs, quod Baſilius venuſta ſimilitudine pingit, ſicut inſitores, quando incuruum tenellę arboris ſtatũ corrigere ſtudent, plerumq; nimia inflexione in alteram partem peccant. Qualia verò fuerint argumenta Ambroſij & Hieronymi, nempe, quæ in vera antiquitate antea exploſa & refutata fuerant, in præcedentibus declaratum eſt.

Repetita lex cœlibatus Sacerdotum in Eccleſia Latina.

Iouinianus.

Baſilius de inſitoribus.

Idem, apud Græcos eodem tempore magno conatu egit Epiphanius, prætextu traditionum, quarum peculiaris admirator fuit. Scribit igitur, lib. 2. Tom. 1. hæreſ. 59. contra Catharos. Sancta Dei Eccleſia nõ ſuſcipit ad ſacerdotiũ adhuc τεκνογονοῦντα, liberos gignentẽ, vnius vxoris virum, ſed qui ſe ab vna cõtinet, aut in viduitate viuit, maximè vbi ſynceri, ſeu vt ſignificãtiùs loquitur Epiphanius, ἀκριβῶς, hoc eſt, exactè exquiſiti ſunt Canones Eccleſiaſtici. At dices mihi, inquit, omnino in quibuſdam locis adhuc liberos gignere Presbyteros, Diaconos & Subdiaconos, ſed hoc non eſt iuxta Canonẽ, ſed iuxta hominum mentem, quæ per tempus elãguit, & propter multitudinẽ, cum non inueniretur, qui miniſtraret, ait Epiphanius. Sed ab hoc vno exẽplo diſcere poſſumus, quantum tribuendum ſit patribus, quando ſine Scripturis loquuntur. Vt enim pace Epiphanij & ſalua ipſius honorificentia, id quod res eſt dicam, cũ vniuerſa hiſtoria totius antiquitatis manifeſte & exactè pugnat, quod ipſe aſſerit, ſicut ex iis, quę hactenus demõſtrauimus, luce meridiana clarius eſt. Et in re manifeſta nihil addã amplius. Poſſem enim quærere, quem Canonem, & vnde habeat Epiphanius de lege cœlibatus Sacerdotũ? Poſſem quærere, num Epiphanio non ſynceri ſint Canones Pauli, Apoſtolorũ, Ignatij, Dionyſij, Ancyranæ, Nicænæ & Gangrenſis Synodorum? Poſitas quidẽ imò tentatas verius fuiſſe aliquoties leges ſeu Canones de cœlibatu Sacerdotũ oſtendimus, ſed illas vera, graui & publica authoritate repulſas & reiectas fuiſſe, ex certis hiſtoriis demonſtrauimus. Epiphanius verò cõtra iudicium totius veræ antiquitatis, reiectitios illos Canones iudicat eſſe ἀκριβεῖς, & quidẽ eo ipſo vocabulo vtitur, quo Paphnutius, vbi contra legẽ cœlibatus Niceę diſſerens, dicit ὑπερβολὴν ἀκριβείας, magis nocere Eccleſię. Hæc & alia poſſem vere contra Epiphanij temerariam aſſertionem adferre, ſed pudenda patrũ præſtat tegere, quam denudare, niſi aduerſariorũ impudentia ſeritatẽ inde oppugnãtium aliud cogat. Certe Epiphanij illã narrationẽ, non tantũ præcedentes Scriptores, verum etiã ſequentes in Eccleſia Orientali, & pręcipue 6. Synodus manifeſte redarguunt & refellunt, ſicut ſeries hiſtoriæ oſtendet.

Epiphanius in Græca Eccleſia defẽdit legem cœlibatus.

Epiphanius cum tota antiquitate de cœlibatu Sacerdotũ pugnantia dicit.

Epiphan. ſententiã Scriptores Eccleſiæ refutarũt.

Cum enim Ambroſius & Hieronymus ſuis diſputationibus apud Latinos tumultuarentur cõtra coniugium Sacerdotum: Eccleſia tamen hac in re veterem ſuam libertatem, illis temporibus adhuc retinuit, ſicut ipſe Hieronymus teſtatur. Nam li. 1. contra Iouinianum ita inquit: Si autem Samuel duxit vxorem enutritus in tabernaculo, quid hoc ad præiudicium virginitatis, quaſi non hodie quoque plurimi Sacerdotes habeant matrimonia. Idem cũ indignatione quadam refert, frequenter in ordinatione ſacerdotali cœlibem ab Eccleſia negligi, & maritum aſſumi. Apud Græcos verò cum Epiphanius reiectos Canones pro ſinceris vẽditaret, Chryſoſtomus patrociniũ coniugij Sacerdotũ ſuſcepit, affirmat enim cõiugium rem tam ſanctam & bonã eſſe, vt cum eo quis poſſit aſcendere ſacrũ Epiſcopatus thronum, ſicut ſupra ſententias ipſius annotauimus. Nec tamen nihil damni dedit narratio illa Epiphanij, quantumuis reuera totius antiquitatis hiſtoriæ repugnet. Externa enim ſpecies ſanctitatis, facile oculos hominum perſtringit, vbi à norma verbi Dei diſceſſum fuerit. Ita Socrates, libro 5. capite 22. narrat, ſe in Theſſalia cognouiſſe hanc conſuetudinem, quòd qui vxorem ſuam poſt adeptum clericatum cognouiſſet, ordine abdicabatur. Et illam conſuetudinem dicit, inde fuiſſe ortam, quòd Theodorus quidam Clericus amatoria quædam poemata edidiſſet. Et addit quidem cõſuetudinem illam irrepſiſſe etiam in Theſſalonicam, Macedoniam, & Hellada. Sed diſerte dicit, conſuetudinem illam eſſe ἔκνομον, hoc eſt, diuerſam & diſſentientem à reliquis Eccleſiis. Nam inquit,

Ambroſij & Hieronymi ſententiam, Eccleſia praxis illis temporibus non recepit.

Chryſ. contra Epiphanium coniugium Sacerdotũ defendit.

Mos Theſſalorum de cœlibatus.

Orientales Eccleſiæ de cœlibatu & coniugio Sacerdotum.

in Oriente omnes, qui γνώριμοι, celebres ſunt, etiam Epiſcopi, οἱ καὶ βούλοιντο, οὐκ ἀνάγκῃ νόμου, hoc eſt, ſi ipſis ita viſum fuerit, proprio arbitrio, ſeu ſpõtanea voluntate, non autem legis aliqua neceſſitate abſtinent. Multi verò illorum, inquit, ipſo tempore Epiſcopatus & (ſicut Nicephorus addit) ipſo Epiſcopali munere fungentes, in Epiſcopalib. ædibus, liberos multos ex legitimis coniugibus ſuſceperũt. Sed cùm per certamen Iouiniani, in Latina Eccleſia doctrina de cõiugio, præſertim quod ad Sacerdotes attinet, valdè eſſet perturbata, ſicut ex Ambroſij & Hieronymi ſcriptis apparet, & in quibuſdam etiam locis Græciæ, Nicęnæ conſtitutio incipeter labaſcere, ſicut ex Socrate oſtendimus: Hanc occaſionem hoſtis coniugij ratus ſuit, ſibi non eſſe negligendam. Cumque antea, ſicut ex hiſtoriis oſtẽdimus, legem de cœlibatu Sacerdotum aliquoties per Doctorum diſputationes, per priuata vt Euſtachij inſtituta, per Concilia quædam prouincialia, vt Elibertanum, Arelatenſe, & in generali etiá Synodo Nicæna, magno, ſed irrito conatu tentaſſet: Alia via, potẽtia ſcilicet, & vi negotium ſibi aggrediendũ exiſtimauit, quá ad rem, eam ſedem ſibi vtilem operá nauare poſſe intellexit, in qua eum ſeſſurum ſciebat, qui amorem mulierum non curaturus eſſet, Dan. 11. In cuius manu pingitur calix plenus immundicia libidinis, Apoc. 17. Pontifices igitur Romanos, qui iam in alias etiam Eccleſias imperiũ ſibi vſurpare cœperant, delegit. Syriciũ enim primũ fuiſſe, qui Sacerdotibus in Occidentali Eccleſia coniugia nõ diſſuaſit, ſed prohibuit & interdixit, ipſorum hiſtorię & decreta teſtantur. Et ęgrè ſanè adducor, vt credam Syricium, cui veræ hiſtoriæ meliora tribuunt teſtimonia, tam contumelioſè contra Scripturam, & contra ſynceræ antiquitatis manifeſta iudicia, repetitis ipſiſſimis veterum hæreticorum argumentis, de legitimo coniugio ita ſcripſiſſe, ſicut Epiſtolæ decretales, quæ ipſi tribuuntur, loquuntur. Scio enim vetuſtioribus etiá Romanę Eccleſiæ Epiſcopis, multas Epiſtolas ſuppoſititias tribui. Poſſem etiam oſtendere, Canones multò recentiores prohibentes Sacerdotibus conſuetudinem coniugalem, falsò tribui vetuſtioribus, vt diſt. 32. Vrbano primo, diſt. 81. Lucio primo, diſt. 27. Calixto primo, vt falſo prætextu antiquitatis imperitioribus imponant. Ita forſan Syricio, cuius aliqua fuit authoritas, ea, quæ multò poſt fabricata ſunt, tribuere voluerunt, vt ſpeciem aliquã doctrinis Dæmoniorum circundarent, ſed non pugnabo. Sit igitur, quoniam Gratianus cum gloſſatore ſuo ita volunt, primus author prohibitionis coniugij in Sacerdotibus Syricius. Si enim vel Angelus è cœlo aliquid annũciauerit præter id, quod in Scripturis legalibus & Euangelicis accepimus (ſicut Auguſtinus inquit) anathema ſit.

Nicæna conſtitutio incipit labaſcere.

Per Pontifices Romanos redintegratur lex de cœlibatu Sacerdotum.

Syricius legem de cœlibatu vrget.

Primus autor prohibitionis cõiugij ſacerdotũ in Occidente.

Rationes, cur cœlibatus Sacerdotum in Eccleſia Romana decretus.

Operæ precium autem eſt audire rationes & fundamenta, ex quibus poſt annos à nato Chriſto 400. prohibitio coniugij & lex de cœlibatu Sacerdotũ in Pontificia Eccleſia rogata, lata, perlata, & aliis etiam Eccleſiis manifeſta vi obtruſa eſt. Inde enim colligi poterit, an ex Scriptura, an ex vera & probata antiquitate, an verò ex doctrinis Dæmoniorũ ſit. Nihil enim eſt medium. Syricius igitur Epiſtola 4. & eum ſecutus Innocentius Epiſtola 3. expreſſè dicunt, ſe Sacerdotibus coniugatis ideò interdicere conſuetudinẽ cum propriis ſuis vxoribus, vt mundiciæ & pudicitię puritate, ſecuri poſſint orare, baptizare, & ſacrificiũ offerre. Qui ſi contaminatus eſt carnali concupiſcentia, hoc eſt, coniugali conſortio, quo pudore, qua mente ſacrificare vſurpabit? qua conſcientia, quo merito exaudiri ſe credit? cùm dictum ſit, mũda mundis, inquinatis autem & infidelibus nihil mundum? Sequitur, ſed fortaſſe hoc licere credit, quia ſcriptum eſt, vnius vxoris virũ. Non permanenti in cõcupiſcentia generandi hoc dixit, ſed propter continentiam futuram. Neq; enim integros non admiſit, qui ait: Vellem omnes eſſe ſic, ſicut & ego. Quod & apertiùs declarat, dicens: Qui autem in carne ſunt, Deo placere nõ poſſunt. Vos autem iam non eſtis in carne, ſed in ſpiritu. Et habentem filios, non generantem dixit, Hæc ſunt ipſorum verba. Syricius verò diſt. 82. addit alias cõtumelioſas voces contra Sacerdotes, legitima ſua coniugia defendentes: Dicat mihi, inquit, quiſquis ille eſt ſectator libidinũ, pręceptor vitiorum, &c. Item, Nouerint ſe nunquam poſſe veneranda tractare myſteria, à quibus ſeipſi, dũ obſcœnis cupiditatibus inhiant, priuauerunt. Loquitur autẽ, non de fornicatione, ſed de coniugali conſuetudine Sacerdotum cum propriis ſuis vxoribus. Nec verò opus eſt hoc loco, accurata diſputatione. In pręcedentibus enim prolixè explicatum eſt, & per ſe patet, imò luce meridiana clarius eſt. I. Hæc decreta Syricij & Innocentij expreſſè, directè, & prorſus diuerſa fronte pugnare cum manifeſtis Scripturæ ſententiis, quæ affirmant, in conſuetudine coniugali eſſe ſanctimoniã, pudicitiam, caſtitatem & cubile impollutũ, quę teſtimonia in pręcedentibus ſunt expoſita. II. Decreta iſta ex diametro contraria eſſe ipſis Apoſtolorũ Canonibus, ſententię Ignatij, iudicio Dionyſij, Nicęnę Synodo, Concilio Gangrenſi, & probatis veræ antiquitatis exẽplis, ſicut collatio horũ Decretorũ ad illa, quę ex veris hiſtoriis hactenus annotauimus, liquidè oſtẽdit. III. Manifeſtum eſt & hoc, eadem prorſus argumenta, & eaſdem Scripturæ ſententias, quæ in Decretis Syricij & Innocentij repetuntur, veteres hæreticos contra coniugiũ vſurpaſſe, ſicut in principio huius tractatus oſtendimus, & negari non poteſt. Quia itaq; non ex Scriptura, nec ex iudiciis veræ & probatæ antiquitatis, ſed ex veterũ hæreticorum lacunis, deprompta ſunt illa Pontificia decreta, poſſemus rectè & verè iudicare, quòd profecta ſint ex ſpiritibus erroris, & ex doctrinis Dæmoniorũ, 1. Tim. 4. Sed ne noſtrum iudicium ſuſpectũ ſit, pronunciet ſententiam Ignatius in Epiſtola ad Philadelphienſes: Quicunque, inquit, dixerit, conſuetudinem coniugalem eſſe labem, & inquinationem, hic inhabitatorem habet Draconem illum Apoſtatam. Nec valet exceptio, quòd non in vniuerſum de omnibus fidelibus, ſed tãtùm de Sacerdotibus loquantur Pontificia decreta. Paphnutius enim in Nicæna Synodo, magna ac ſonora voce aſſeuerat, etiam in Sacerdotibus cubile coniugale eſſe honorabile & impollutum. Et Manichæi non in vniuerſum omnibus ſuis auditoribus, ſed tãtùm electis tanquam perfectioribus & ſanctioribus, coniugium prohibuerunt, & tamen fuit doctrina Dæmoniorum. Quòd verò Syricius præfatur, pręcepta illa ſua eſſe Apoſtolica, & Patrum conſtitutione inſtituta, falſum teſtimonium eſt, ſicut 6. Synodus oſtendit. Quòd verò addit, propter Gentes, Sacerdotibus Eccleſiæ imponendum eſſe cœlibatum, in eo veram legis ſuę originem oſtendit, ſicut in principio huius hiſtoriæ monſtrauimus. Sed hæc in præcedentibus diligenter ſunt explicata.

Non ſunt in carne.

Syricij voces contumelioſæ.

Decreta Syricij & Innocentij, Scripturæ repugnant. Repugnãt Canonibus Apoſtolorum ſententijs Epiſcoporum & Conciliys.

Sunt Scholæ hæreticorum repetita.

Refutantur ab Ignatio.

Perga-

Comminationes Syricij.

Pergamus igitur nũc in ordine hiſtoriæ. Non autem iuxta Apoſtolicam Pauli modeſtiam, tanquã conſiliũ Decreta ſua Pontifices iſti propoſuerunt, ſed Syricius, quaſi in cacumine montis Sinai ſederet, fulminat: Si quis ab hac Canonis ratione voluerit euagari, ſciat ſe & à noſtra communione ſecluſum, & gehennę pœnas habiturũ. Epiſt. 4. & diſtin. 82. inquit: Si quis Epiſcopus, Presbyter aut Diaconus fuerit in coniugali conſuetudine inuentus, omnẽ ſibi per nos indulgentiæ aditũ intelligat obſeratum, quia ferro neceſſe eſt vt abſcindantur vulnera, quæ fomentorum non ſentiunt medicinam.

Quanta cum difficultate cœlibatus Sacerdotum Eccleſiis per Roma. Pontifices obtruſus.

Sed ordo hiſtoriæ exigit, vt cõſideretur, quomodo Romani Pontifices legem ſuam de cœlibatu aliis Eccleſiis obtruſerint, & quanta multorum annorũ difficultate, multis vndiq; contradicentibus, violenter tandem iugum hoc Eccleſiis Occidentalibus impoſuerint. Vt enim breuitatis gratia non ſingula commemoremus, ſatis indicij hoc eſt, quòd poſt Syricium omnes fermè Pontifices, vna illa lege cœlibatus perferenda occupatiſſimi fuerunt: Quódque ab illo tempore in tot prouincialibus ſynodis, longo tempore lex illa, variis ſubinde modis repetita eſt, quibus nihil opus fuiſſet, ſi Syricij decretum cũ approbatione Eccleſiæ receptũ fuiſſet.

Quibus primum cœlibatus obtruſus.

Hiſpani. Galli.

Theſſali. Macedones.

Aphricani Syricius. Innocentius. Leo.

Obſeruandus autem eſt actus Pontificum, quòd illis primũ prouinciis legem cœlibatus Sacerdotũ obtruſerunt, in quibus intellexerũt ſparſa eſſe quędam eius ſeminaria. Quia enim in Hiſpaniis & Galliis antea per Elibertanum & Arelatenſe Concilia tentata fuerat lex iſta, licet per Nicænam ſynodum eſſet inducta & abrogata, tamen quædam ſeminaria ibi adhęſiſſe, non eſt dubium. Quomodo etiam in Theſſaliam & Macedoniam cœperit ſuperſtitio illa irrepere, antea ex Socrate oſtẽdimus. Et ex Monachatu Eſſæorum apud Ægyptios, in Aphricam contagium quoddam tranſiiſſe veriſimile eſt. Syricius igitur ad Hiſpanos & Aphricanos. Innocentius ad Italos, Gallos & Macedonicos, Leo ad Theſſalonicenſes & Africanos, decretales ſuas Epiſtolas de lege cœlibatus potiſſimum miſerunt. Iudicarunt enim illis prouinciis primum occupatis, facilem patere aditum ad expugnandas reliquas.

Carthaginenſe Concilium de cœlibatu.

Et Carthaginenſe quidẽ Concilium ſecundum, Can. 2. ex preſcripto Syricij dicit: Omnibus placet vt Epiſcopi, Presbyteri, Diaconi, & qui Sacramẽta cõtrectãt, pudicitię cuſtodes, etiã ab vxoribus propriis ſe abſtineant. Rationis verò loco additur manifeſtũ & luculentũ mẽdacium, his verbis: vt quod Apoſtoli docuerũt, & ipſa ſeruauit antiquitas, nos quoq; cuſtodiamus. Vnde iudiciũ poteſt fieri, quãtum decretis illis tribuendũ ſit. Animaduertit hoc Gratianus, atq; ideo inſeruit voculã (Apoſtoli docuerunt exemplo) Et gloſſa ridiculè inquit: A tempore Syricij hic vocat antiquitatem, cùm ipſo tẽpore Syricij Concilium illud celebratum fuerit. Et tamẽ Sacerdotes Africanos decretum illud nõ ſtatim recepiſſe, inde colligitur, quòd in quinto Concilio Carthag. adhuc repetẽdum fuit. Ita in Galliis Epiſcopi quidam, forſan quia antiquitùs caſtrati matris Deûm Sacerdotes, Galli fuerant, & quia nõ multò antè etiam in Arelatenſi ſynodo hoc tentarant, ſed per Nicænam ſynodum impediti fuerant, cupidè conati fuerunt tunc Romanis Pontificibus gratificari. Sed Sacerdotibus repugnãtibus, tot difficultates ipſis obiectę fuerũt, quod annis ampliùs 200. continuis, multis & variis ſynodis prouincialibus, vt Agatenſi, Arauſicana, Auernenſi, aliquot Aurelianenſibus, Turonenſibus, Matiſconenſibus & Antiſiodorienſibus, hoc ſaxum ipſis voluẽdum fuit. Et tamẽ in Turonenſi ſecunda, Can. 8. & 15. annis poſt Syricium 170. Galliæ Epiſcopi, Archipresbyteri, Diaconi, & Subdiaconi adhuc vxorati fuerunt. Imò in Antiſiodorienſi 2. annis poſt Syricium ducentis & amplius, Presbyteri, Diaconi & Subdiaconi, in Galliis adhuc vxores habuerũt, quę Presbyteræ nominatæ fuerũt, Can. 21. & 22. Imò in mediis turbis, cùm Gallici Epiſcopi in prouincialibus ſuis ſynodis legẽ cœlibatus vrgerent, Saluianus Maſſilienſis Epiſcopus, vir doctiſſimus, circa annũ 480. legem de cœlibatu expreſſè reprehendit, li. 5. de prouidẽtia Dei. Nouũ prorſus, inquit, eſt conuerſionis genus: Licita non faciunt, illicita committunt: Temperant à coniugio, & non temperant à rapina. Quid agis ſtulta perſuaſio? Peccata interdixit Deus, non matrimonia. Item, non eſt conuerſio, ſed auerſio. Qui iam pridem, vt fama eſt, opus honeſti matrimonij relinquitis, tandem à ſcelere ceſſate. Alludit autem Saluianus ad Canonem illum: Nõ aſſumendum cõiugatum ad Sacerdotium, niſi promiſſa fuerit cõuerſio, quaſi a labe & ſcelere.

Difficultas perferendi hanc legẽ in Galliis.

Hiſpania repugnat legi cœlibatus.

In Hiſpaniis verò, Tarraconẽſis Epiſcop⁹ ſcribit Syricio, Sacerdotes non poſſe adduci, vt legẽ cœlibatus recipiãt. Et in Toletana prima, tẽpore Syricij, Patronus Epiſcopus ita præfatur: Mihi placet primitùs cõſtituta Nicæni Concilij perpetuò eſſe ſeruãda, nec ab eis recedẽdũ. Et vniuerſi Epiſcopi mox referũt ſe ad geſta Nicæni Cõcilij, in quo quid de Sacerdotũ coniugio ſtatutum ſit, ſuprà oſtendimus. Ac Presbyteros, Diaconos & reliquos Clericos habuiſſe tunc vxores, patet ex Can. 4. & 7. Imò etiam poſt ordinationẽ generaſſe, primus Canon oſtendit. Dicit enim, Presbyteros & Diaconos, ſi poſt ordinationẽ filios genuerint, ad altiorem gradum nõ aſcendant. Poſteà verò in multis Hiſpanicis ſynodis, vt Gerundenſibus, Hiſpalẽſibus & Toletanis, contumelioſè tractatũ fuit coniugium Sacerdotum. Acceſſit etiam brachium ſeculare, per vim ſtabiliens legem cœlibatus: Et tamen poſt annos à Syricio ducentos, Iſidorus, Hiſpalenſis Epiſcopus, edidit regulam de vita Clericorum, in qua inter cętera dicit, diſt. 23. Clerici caſtimoniam non violati corporis perpetuò obſeruare ſtudeant, aut certè vnius matrimonij vinculo fœderentur.

Iſidorus de coniugio clericorũ.

Sicilia tentata lege cœlibatus.

Galliis igitur tandem & Hiſpaniis ſub iugũ cœlibatus fermè miſſis, ſenſim alias etiam Prouincias aggredi cœperunt Põtifices. Nam circa annum 585. Eccleſia Syracuſana elegerat Epiſcopum, habentẽ ſuperſtitem vxorem & liberos. Pelagius verò confirmationem integro penè anno diſtulit. Sed Syracuſani in propoſito ſuo irreuocabiliter perſtiterũt, vt Pelagius ipſis, ne ampliùs inſanirẽt (ſicut loquitur) cedere fuerit coactus, diſt. 28. vbi Pelagius non diſſimulat, principalem cauſam legis de cœlibatu Sacerdotum, eſſe opes Eccleſiaſticas. Et diſtinct. 31. Gregorius narrat ante triennium, hoc eſt, circiter annum Domini 600. ducentis poſt Syricium annis, Subdiaconis Siciliæ prohibitum fuiſſe, vt more Romanæ Eccleſiæ, ſuis vxoribus nullatenus miſcerentur. Addit autem Gregorius: Vſum talis cõtinentiæ, in Eccleſiis Siciliæ antea non fuiſſe, atq; ideò illis Subdiaconis concedit vſum coniugum, ſed in poſterum neminem vult ordinari, niſi continentiam promiſerit.

Memorabile autem eſt, quod Epiſtola Vlrici refert, Gregorium cùm ex piſcina quadam allata

Digitized by Google

Memorabilis fructus legis de cœlibatu Sacerdotum. Gregorius de cœlibatu.

plus quàm ſexies mille infantū capita vidiſſet, ingemuiſſe, & decretū de cœlibatu tantæ cædis cauſam confeſſus, eo digno illud pœnitentiæ fructus purgaſſe. Decreto enim illo prorſus dānato, Apoſtolicū illud laudaſſe conſilium, Melius eſt nubere, quā vri. Imò addidiſſe ex ſui parte: Melius eſſe nubere, quā mortis occaſionē præbere. Hæc Vlricus.

Pontifices Romani nati patribus Sacerdotibus.

Et quidē ipſi ſedi Romenę præfuerūt Pontifices, ex ſacerdotū cōiugiis nati, diſt. 56. Bonifacius I. Felix III. Gelaſius I. Agapetus primus, Syluerius Deus dedit, Theodorus, Hadrianus ſecundus, Agapetus ſecundus, ab A. D. 423. vſque ed annū 950. Et ne de Gratiani palea dubitetur, idem confirmat etiā Platina & Volaterranus. Nec valet exceptio, quaſi illi vel ex fornicatiune, vel ante ſuſcepros ſecros ordines ex Sacerdotib. nati fuerint. Gratian. enim cap. Cenonanenſe, expreſsè dicit: Non ſunt intelligēdi de fornicatione, ſed de legitimis cōiugiis neri, quæ Sacerdotibus ante prohibitionē vbiq; licita erāt, & iu Oriētali Eccleſia vſq; hodie eis licere probātur.

Eccleſia Orientalis legem cœlibatus auerſata ſunt. Iuſtiniani cōſtitutio.

Cùm verò in Occidētali Eccleſia lex cœlibatus ita tumultuaretur tentatę quidē fuerunt etia Græcæ Eccleſiæ in Theſſalia præcipuè & in Macedonia, ſicur de Innocētij & Leonis decretalibus ſuprà diximus. Sed Orientales Eccleſiæ iugū illud ſibi iniici paſſę non ſunt, retinuerūt verò & defenderunt veterē libertatem. Licet ex Occidentali lege cœlibarus etiā in Oriente quędā edhæſerunt. Circe annū igitur 530. Iuſtinianus in euthen. de ſanctiſ. coll. 9. talē fecit conſtitutionē: Clericos nō aliter ordinari cōcedimus, niſi literas ſciāt, & recta fide ac honeſta vita ſint, & neq; cōcubinā, neq; oaturales hebuerint eur habeāt liberos, ſed qui vel cœlibē vitā agunt, vel vxorē hebuerunt, aut habent legitimam, & eam vnā & primam, neq; viduem neq; repudiatem, &c. Et in Nouellis cōſtit. 8. Laudet Epiphanius Epiſcopū Conſtantinopolitanū, quòd ex Sacerdotibus & genus & originē ducat. Romani tameo per Iuſtinianū tentarūt legē cœlibatus. Dicit enim col. 6. ſe illos præferri qui habentes vxores cū illis nō cohabitāt, ſed cœlibatū eligunt. Et col. 9. ſancit Diaconos nō ordinādos niſi ꝓfeſſi fuerit cœlibatū, ſed hęc Græci in 6. vniuerſali ſynodo retractarunt.

Orientales Eccleſia tentata lege cœlibatus.

Poſtea enim circa A. D. 690. Græci ſeu Orientales videntes iugū cœlibatus, Occidentalib. quibuſdam Eccleſiis per vim ioiectū, & legem illā ſub inde ad alias etiā Prouincias progredi, cùm quidē antea eriam in parte quadem Hellados, hypocriſis illa puriatis irrepere cœpiſſet, ſicut Socrates narret, & Iuſtinianus etiā eb Epiſcopis quibuſdā perſuaſus, eo inclinaſſe videretur, circa A. D. 530. in Authentice Quomudo oportet, vbi inquit: Nihil ſic in ſacris ordinibus diligimus, quàm cum caſtitere viuentes, eot cum vxoribus nō cohabitantes, aut vnius vxoris virū, qui ſiue fuerit, ſiue adhue ſit, & ipſe caſtiratē eligat, &c. Ne igitur in Oriētalibus

Orientaliū Epiſcoporum Canō pro cōiugio Sacerdotum.

Eccleſiis, ex huiuſmodi principiis quaſi ſeminariis, idem accideret, quod in Occidenrelibus, indicarūt legi cœlibatos inſtar Gangrenæ ſerpenti, maturè occurrendum, idq; non priuatis Doctorū diſputationibus, ſed publica euthoritate, & generali vniuerſalis ſynodi conſtitutione. Mox igitur poſt ſextam generelem Synodum, conuenerunt in Trullo Regij palatij 227. patres, & inter reliquos Canones, decimum tertium hac de re poſuerunt, qoi etiam repetitur, diſtinct. 31. Canon. Quoniam.

Primò eutem Canonem illum, ſicut apud Gratianum extat, recitabimus, deiode ex Græco ſubiungemus verſionem. Ita igitur Gratienus Canonem hunc refert: Quoniam in Romena ordine Canonis eſſe cognouimus traditum, eos qui ordinati ſunt Diaconi vel Presbyteri, confiteri, quod non ſuis iam copulentur vxoribus, antiquum ſequentes Canonem Apoſtolicæ diligentiæ, & conſtitutiones ſactorum virorum, legales nuptias emodo valere volumus nullo modo eum vxoribus ſuis eorum connubia diſſoluentes, eut priuantes eos familiaritate ad inuicem, in tempore oportuno. Quicunque ergo dignus inuentus fuerit ſubdiaconali ordinatione, ant diaconali aut ſacerdotali, hi nullo modo prohibeantur, ad talem aſcendere gradū, quo vxoris ſuę cohabitatione, nec etiā tempore ordinationis ſuę profiteri caſtitatē cogantur, quòd abſtinere debeant à legalis vxoris familiaritate. Item, oporter eos qui eltari miniſtrāt, in tempore oblerionis ſanctorū, cōtinentes eſſe in omnibus, vt à Deo poſſint conſequi quæ ſupplicitet poſtulant. Si quis igitur præſumpſerit, cōtra Apoſtolicos Canones, aliquos presbyterorum & diaconorū priuare à cōtactu & cōmunione legalis vxoris ſuæ, deponatur. Similiter & Presbyter aut Diaconus, qui religionis cauſa vxorem ſuam expellit, excommunicetur, ſi verò in boc permanſerit, deponatur. Multis modis obſcurè & incōmodè redditus eſt bic Canon, quod arbitror nō tàm à Gratiano factum, quàm ab aliis Pontificis poſtea, quibus Canon ille fuit tanquam ſudes in oculo. Ideò ſtudioſè verba eius, quaſi per ludibrium diuexatunt, vt Canon dicere videretur: Sacerdotes Romanæ Eccleſiæ profiteri, quod copulentur vxoribus nō ſuis, Nam & in Tomis Conciliorum prorſus expunxerunt & omiſerunt illum Canonem. Cromerus verò diſputat non eſſe geouinum.

Canon ſicut extat apud Gratianum.

Sed in Græco Nomocanone extat, citatur à Nilo Theſſalonicenū, interpretantur eum Gentienus. Heruetus & Periunius etiam. Ego ſimplicem verſionem ponam, additis alicubi Græcis vocabulis, vt emphaſis tectius expendi poſſit. In hanc igitur ſententiam Græcus Canon loquitur. Quoniā in Romana Eccleſia (ἐν τάξει κανόνος) loco Canonis ſeu decreti, tradum eſſe cognouimus (μέλλοντας ἀξιοῦσθαι) vt ij, qui digni babendi ſunt ordinatione Diaconi vel Presbyteri (καθομολογεῖν) profiteantur, ſe deinceps cum vxoribus ſuis non congreſſuros ſeu cōcubituros (συνάπτεσθαι) Nos ſequentes (ἀρχαῖον) veterem Canonem (ἀποστολικῆς ἀκριβείας καὶ τάξεως) Apoſtolicæ, ſinceræ, exquiſitæ & ordinatæ cōſtitutionis, legitimas ſacrorū virorum (συνοικέσια) cohabitationes coniugeles etiā ex hodierno die in poſterum (καὶ ἀπὸ τοῦ νῦν) valere ratas & firmas eſſe, (ἐῤῥῶσθαι) volumus. Nullo modo eorum cum vxoribus proprijs (συνάφειαν) coniunctionem ſeu copulationem diſſoluentes, aut (ἀποστεροῦντες) fraudantes eos (κατὰ καιρὸν τὸν προσήκοντα ὁμιλίας) conſuetudino coniugali, quæ conuenienti tempore fiet. Itaque ſi quis dignus inueniatur Hypodiaconi, Diaconi aut Presbyteri ordinetione, is minimè prohibendus eſt ed hunc gradum eſcendere, ideò quod cum legitima vxore (συνοικεῖ) cohabitet. Nec tempore ordinationis ſuæ (ἀπαιτείσθω) poſtuletur ab eo ſeu cogatur, vt profiteatur (ὡς ἀποστήσεται) quò abſtinere velit aot debeat legitimo congreſſu cum propria vxore, non eutem indiſcriminatim cum vxoribus ſuis coniunctionem habebunt, ſed vicis ſuæ tempore abſtinebunt. Si quis igitur prǣſumpſerit contra Apoſtolicos Canones,

Canon Græcus.

Diaco-

Diaconos & Sacerdotes poſt ordinationem, conſuetudine cum legitimis ſuis vxorib. priuare deponatur: Similiter & qui ordinantur, ſi vxores ſuas prætextu pietatis abiiciant, excommunicentur.

Expenduntur verba Græci Canonis.

Multa in hoc Canone ſunt conſideranda. Non enim hoc tantùm dicunt Orientales, quòd conſtitutiones & Canones Romanæ Eccleſiæ de lege & voto cœlibatus Sacerdotũ non velint recipere, ſed rationem addunt grauiſſimã, quia ſcilicet Romanæ illæ conſtitutiones, pugnent contra veterẽ Canonem Apoſtolicæ conſtitutionis, vbi diſertè cautũ eſt: Ne prætextu religionis conſuetudo coniugalis Sacerdotib. prohibeatur, Canone Apoſtol. 5. Et eo ipſo, quòd Canonẽ illum, de conſuetudine coniugali Sacerdotib. licita, vocant ἀρχαῖον, ea antitheſi notant Romanũ Canonem de lege & voto cœlibatus eſſe νεαρὸν nouitiũ, ſicut Socrates etiam eum appellat. Similiter etiam eo ipſo, quòd hunc Canonẽ de coniugio Sacerdotũ affirmant eſſe Apoſtolicam conſtitutionem, negant Romanæ Eccleſiæ conſtitutiones de cœlibatu Sacerdotũ eſſe Apoſtolicas. Ac ideò meritò dicunt, ſe repudiato Romanæ Eccleſiæ decreto, veteri Canoni Apoſtolicæ cõſtitutionis velle obſequi, hoc enim ſignificat ἐξακολουθεῖν. Et quia Epiphanius auſus fuerat diſputare: Canonem illũ de conſuetudine coniugali Sacerdotibus permiſſa, non eſſe ἀκριβῆ, hoc eſt, minus ſincerum (ſicut interpres reddidit) ſeu minus exactũ & exquiſitum. Patres illi confirmant, in eo Canone eſſe Apoſtolicã ἀκρίβειαν, hoc eſt, Apoſtolicã ſinceritatem exactã & exquiſitam. Ac diligenter obſeruetur, Epiphanij diſputationẽ de Canone cœlibatus Sacerdotũ, in generali ſynodo, publica authoritate eſſe reiectã & exploſam.

Epiphanij ſententiam ſynodus refellit.

Quòd verò Latini contenderunt, Apoſtolos temporis tantùm gratia Canonem illum poſuiſſe, vt progreſſu temporis emendaretur, hoc Patres illi negant. Dicunt enim, Apoſtolicã illam conſtitutionem eſſe ſinceram & exquiſitam, & in poſterum etiam debere valere. Et tandem ex hoc fundamento, decretum faciunt: Coniugium nequaquã debere impedimento eſſe, quo minus is, qui idoneus eſt, ad ſacros ordines aſſumatur & euehatur, & à nemine tempore ordinationis exigendum eſſe votum cœlibatus: Imò depoſitioni & excõmunicationi ſubiiciunt, ſi quis vel legem cœlibatus Sacerdotibus imponat, vel ſi quis in ſacris ordinibus conſtitutus, prætextu pietatis & religionis conſuetudinem coniugalem abiiciat. Quòd dicũt de conueniẽti tempore conſuetudinis coniugalis, reſpiciunt ad locum Pauli, 1. Cor. 7. qui in præcedentibus explicatus eſt. Nam & Paulino verbo (ὅρος ὡρισμένος,) vtuntur. Gratianus verò eo loco peregrina verba ex ſecunda ſynodo Carthaginenſi infarſit: Qui altari miniſtrant, debent in omnibus eſſe continentes, quo poſſint ſimpliciter, quod à Deo poſtulant, impetrare.

Aliquid de cœlibatu in Orientales Eccleſias irrepſit.

Porrò licet hoc modo Orientalis Eccleſia libertatem coniugij Sacerdotũ, contra Occidẽtales rectè defenderet, aliquantulũ tamen etiam in Oriente, tunc à prioribus inſtitutis receſſum, & Occidẽtalibus aliquid cõceſſum fuit. Nã in eadẽ ſynodo, Can. III. dicunt: Quia Romana ſedes, quod ad Sacerdotũ coniugiũ attinet, ſummũ ius, Conſtãtinopolitana verò ἐπιείκειαν ſeruauit, nos ex duobus illis medium componamus, &c. Atq; inde factum eſt, quòd eos qui vel ad ſecundas nuptias tranſierunt, vel qui viduã, repudiatã, ancillã, meretricem duxerũt, noluerint in poſterũ ad ſacerdotium admittere, Can. 3. Et quod 13. Canone Sacerdotibus concedunt, hoc Epiſcopis negant. Nam in 12. Canone Epiſcopũ iubent à propria vxore ſecedere poſt ordinationem. Et Can. 48. vxor Epiſcopi in monaſterium detruditur. Quod cum Nicæna ſynodo, & cũ Apoſtolico, Can. 5. expreſsè pugnat, vbi tam Epiſcopis, quàm reliquis Sacerdotibus vſus coniugij non tantùm permittitur, ſed Epiſcopus prætextu religionis vxorem abiiciens, deponitur & excommunicatur. Ex eadem etiam mixtura in 6. Canone Cõſtãtinopolitano decernũt, vt DEINCEPS, Presbyteris, Diaconis & Subdiaconis, poſt ordinationẽ non liceat coniugiũ contrahere. Quia enim dicunt (deinceps) ergo antea licuit. Ne tamẽ laqueũ videantur cuiquã iniicere, permittũt & ſuadent, vt qui continere nõ poſſunt, vxores ducant priuſquã ordinẽtur, quã cautionem etiã hodie Græci vſurpare dicuntur. Et inde Sigiſmundus Baro ſcribit, apud Moſcouites ſæpè eodẽ die vnũ & eundẽ vxorẽ ducere, & mox poſtea ad gradũ diaconatus ordinari.

Epiſcopis coniugio interdictum.

In Occidentalibus Eccleſiis lex cœlibatus vrgetur.

Cùm itaq; hoc modo (accedẽte etiam Imperatorũ authoritate, ſicut in Can. 3. patet, qui in Oriẽte tunc ſedẽ Imperij habebãt) lex cœlibatus ex Oriẽtalibus Eccleſijs excluſa eſſet, & Iuſtiniani Authẽticæ correctæ, Romani Põtifices adiecta omni ſpe, quod Orientẽ etiã lege illa ſua occupare poſſent, conſtituerunt, in reliquis Occidentis Eccleſiis, cõiugio Sacerdotũ proſcripto, legẽ cœlibatus ſtrenuè vrget. Et aſtutè Canonẽ Cõſtantinopolitanũ ita interpretari cœperũt, quaſi Oriẽte tantùm excepto, totus Occidens legi cœlibatus ſubiectus eſſet. Ita enim Stephanus II. diſt. 31. Aliter ſe Orientaliũ traditio habet Eccleſiarũ, aliter huius ſanctæ Romanæ Eccleſiæ. Nam eorũ Sacerdotes, Diaconi aut Subdiaconi, matrimonio copulantur. Iſtius autẽ Eccleſiæ, vel Occidentaliũ, nullus Sacerdotum à Subdiacono vſq; ad Epiſcopum, licentiã habet coniugiũ ſortiẽdi. Quaſi verò aliud eſſet Euangeliũ in Oriẽte & aliud in Occidente. Atq; Orientaliũ traditionem cõſtat eſſe Apoſtolicã. Scripturæ ſcilicet, veræ etiam & purioris antiquitatis. Qualis verò & vnde ſit Occidentalis traditio, prohibens coniugium, Paulus nominatim explicat. 1. Tim. 4. & Ignatius in Epi. ad Philadelphienſes, ſicut ſuprà dictum eſt.

Stephanus ſecundus.

Exigeret autem ordo hiſtoriæ, vt porrò oſtenderemus, quibus artificiis, & quantis difficultatibus lex de cœlibatu Sacerdotum, reliquis etiã Occidentis Eccleſiis obtruſa ſit. Sed quia inſtituti noſtri non eſt integras hiſtorias contexere, breuiter tantùm quædam annotabimus, quãdo & quomodo, lex iſta Angliæ, Hyberniæ, Germaniæ, Poloniæ, Bohemiæ, Daniæ, Sueciæ Eccleſias, magnis turbis, & diuturnis difficultatibus inuaſerit.

Et in ſingulis hoc obſeruetur, quòd Euangelium, quando primò in iſtis locis plantatum fuit, nõ attulerit ſecum legem de cœlibatu Sacerdotum, ſed quod multò poſt, Sacerdotibus in illis prouinciis, ab initio Euangelij habentibus vſum coniugij, lex iſta impoſita & ſuperſeminata fuerit, tanquam zizania inter triticum. Iure enim hic etiam illud Tertulliani valebit. Quod primum verum, adulterinum autem quod poſterius.

Britannia conuerſa quando.

Britanniam igitur ſeu Angliam omnium prouinciarum primã Chriſti nomen recepiſſe, Sabellicus author eſt. Doctores enim Eccleſiarum Britannicarũ numerantur, inde ab anno Domini 170. & vlterius, & tamen per multas annorũ centurias, Britannia legem cœlibatus Sacerdotum igno-

Tentata lex cœlibatus in Angliа. Auguſtinus Monachus

tauit. Circa annum verò Domini 600. Auguſtinus Monachus Romaous, à Pontifice Gregorio miſſus fuit in Angliam, vt Romanas traditiones Eccleſiis Britannicis inferret, ſed huic Epiſcopi & doctores Britaoniæ fortiter primò ſe oppoſuerunt, atq; ideò, licet cœlibatus Sacerdotum pars nõ poſtrema eſſet Romanarum traditionum: Auguſtinus tamẽ ille cùm videret, coniugium Sacerdotibus Britanniæ vſitatum eſſe, noo ſtatim probibitionem coniugij ipſis obtruſit. Sed orſus ab aliis pompaticis ceremoniis, homines primum in admirationem Romanę ſedis adduxit, poſteà ſenſim & ipſe & ſucceſſores eius fundamenta legis de cœlibatu Sacerdotum, variis artificiis cœperunt ſubſtruere, partim mirificis encomiis caſtitatis, quam in ſolo cœlibatu conſtituebant, partim in iotroducta in Angliam hypocriſi Monachorum Benedictinorum.

Britualdus Lundenſis Epiſcopus. Beda.

Circa annũ vero Domini 714. Brituualdus Lundenſis Archiepiſcopus, in Syoodo tentauit Sacerdotibus coniugium prohibere, ſed non potuit hoc obtinere. Interea Beda contra coniugiũ Sacerdotuoi diſputabat (mortuus enim eſt an. 734.) vt diſt. 31. Sacerdotibus vt ſemper valeant altari aſſiſtere, ſemper ab vxoribus eſt abſtinendum. Poſt Bedam verò Monachorum declamationibus & hypocriſi, Clericorũ coniugium in magnum contemptum apud vulgus adductum fuit.

Odo Cantuarienſis.

Odo igitur Cantuarienſis Epiſcopus, circa annum Domini 950. magno tumultu Sacerdotũ nuptias hæreticas iudicandas decernebat.

Dũſtanus.

Sed quia vna erat, ſine verbo Dei & ſine viribus, inſania, Dunſtanus ſucceſſor Odonis, alia via rem aggrediendã iudicauit. Et operæ preci um eſt obſeroare, cum diſputationibus, declamationibus & hypocriſi, non poſſent legẽ cœlibatus, & prohibitionẽ coniugij inochere, quibus tandem

Fabula de 12. articulis Gabrielis Archangeli. Mina Pontificis ad Anglos.

rationibus hoc perfecerint. Monacbi ſparſerant fabulam, Gabrielem Angelũ in cbarta quadam ix. articulos ſignatos detuliſſe, quòd coniugiũ Sacerdotum non eſſet tolerandum, mox Dunſtanus Romã ad Põtificem proficiſcitur, & inde redit in Angliã, anno 960. horribili bulla Iohannis 13. ornatus, qua ipſi dabatur ſumma authoritas, vt Sacerdotes Britannici vel vxores abijcerẽt, & votũ cœlibatus ſuſciperent, vel omnibus prorſus Eccleſiaſticis prouentibus exuerẽtur.

Gladius Regis Edgari.

Adiunxit verò ſibi Dunſtanus etiam brachium ſeculare Regis Edgari, vt ſi claue non poſſet ſoluere, gladio nodum illum diſſecaret. Cumque Sacerdotes legitimas ſuas vxores nollent abiicere. Dunſtanus ipſos eo titulo, quaſi eſſent

Sacerdotia Angliæ traduntur Monachis Benedictinis.

vaſa fornicationũ, ab Eccleſijs cathedralib. expulit, & Monachos Benedictinos in ipſorum locum ſubſtituit, vnde nomẽ Canonicorũ regolarium ortum, ad hũc vſq; diem durat. Multis verò bonis, tyrannis illa diſplicebat. Ortæ igitur fuerunt maguæ turbæ in regno Angliæ, circa annũ 975. ita vt cauſa presbyterorum eiectorum, ad delectos iudices deferenda eſſet, qui cùm Vintoniæ in Monachorum

Turba in Anglia propter legem cœlibatus orta.

conclaui, in frequenti conſeſſu ea de re agerent, & iam maior pars decerneret, presbyteros eſſe reſtituendos ad priſtioos honores. Ecce ſubitò vox aodita eſt, Nõ benè ſentiunt, qui presbyteris fauent.

Vox incerto authore prolata legem dirimit.

Verũ quia imago Chriſti de cruce pendentis, quæ ibidem proſtabat, viſa fuit eam reddidiſſe vocem, ita fides babita eſt oraculo, vt presbyteri cauſa ceciderint, & turba omnis ſedata ſit. Hæc Polydorus, libro 6. Angliciæ hiſtoriæ, qui addidit, multos tunc exiſtimaſſe, Phœbi magis quàm Dei oraculũ illud fuiſſe, boc eſt, hominum fraude non Dei nutu editum.

Canutus Rex.

Inde Caoutus rex, circa anoum Domini 1020. Sacerdotes, eò quod vxorati eſſent, ex templo Burieoſi, ſubſtitutis Monachis eiecit, idem poſtea Eduardus fecit in collegio Oxonienſi.

Reddita Sacerdotibus Angliæ vxores. Anshelmus cœlibatum ſacerdotũ propugnat Synodus Londinenſis.

Sed circa anoum 1097. cùm rex Vuilhelmus, accepto annuo tributo, presbyteris cõiugatis vxores relinqueret, & reliquis poteſtatẽ faceret contrahẽdi matrimonium. Anshelmus Cantuarienſis ſe oppoſuit, & in ſynodo Londinenſi, anno 1102. Sacerdotib. vxores prohibuit. Variç in illa ſynodo diſputationes fuerunt, quibuſdã mundiſſimũ hoc viſum fuit, quibuſdã verò periculoſum, ne dum mundicias viribus maiores appeterent, in immundicias horribiles, ad Chriſtiani nominis ſummum dedecus, inciderẽt. Ac mox anno ſequẽti, publicis querelis ad Anshelmũ delatũ fuit, loco prohibiti coniugij, cœpiſſe per totam Angliã regnare vitiũ Sodomiticum, & ex Clero contagium illud etiam ad Laicos ſerpere.

Sodomiã parit lex cœlibatus.

Ansbelmus oouis edictis hoc reprimere ſtuduit, ſed fruſtrà, cùm remedium diuinitùs inſtitutũ prohiberet. Cùm verò ne hac quidem ratione prohibitio cooiugij ab omnibus reciperetur, Anshelmus cauſam ad Romanũ Pontificem detulit, à quo miſſus Iohan. Cardinalis in ſynodo Londinenſi, Pontificia authoritate, coniugium Sacerdotum denuò prorſus dãnauit, anno 1125.

Ioan. Cardinalis dãnans coniugia Sacerdotum cum ſcorto captus.

Sed mirabili iudicio Dei, ſequẽti nocte cum ſcorto in lecto deprebenſus, captus fuit. Cumq; Epiſcopi poſtea, an. 1129. illam Cardioalis ſententiã executioni mandandã, à Rege Henrico flagitarẽt, is accepta à Clero pecunia, permiſit ipſis ſiue vxores, ſiue mulieres.

Albertus Oſtienſis.

Miſſus igitur tandem Albertus Oſtienſis ab Ionocentio, an. 1138. coniugium Sacerdotum in perpetuũ proſcribit ex Anglia. Et tamen poſtea etiam multi eruditi Sacerdotes in Anglia, legitimas vxores & liberos habuerunt, quos recenſet Balæus 3. Cent. 10. Reliqui, qui vxores dimittebãt, & eaſdẽ loco concubinarum recipiebant, tolerabantur.

Hæc ex Balæi Centoriis, qui ex certis hiſtoricis ea deſcripſit, collecta, pro ratione inſtituti noſtri, hoc loco breuiter annotare volui. Et grata nobis debet eſſe illa hiſtoria. Manifeſtè enim oſtendit, Chriſtum Euangeliũ quidem ſuum Britanniæ intuliſſe, circa annum ſalutis ducenteſimum, & illud per miniſtros tam coniugatos, quàm cœlibes propagaſſe. Poſt quingentos verò demum annos, prohibitionem coniugij, à Romanis Pontificibus cœpiſſe eò inuehi, ſed maximè certabimus, per quadriogentos annos continuos & ampliùs, verè Romanenſibus artificiis fabulam illam actam, nõ gladio Spiritus quod eſt verbum Dei, ſed Monachorũ hypocriſi, & clamoribus Pontificum bullis, Regũ gladiis, & Satanæ præſtigiis. Hoc enim præcipuè in Hiſtoria Anglicani cœlibatus obſeruandum eſt, quibus epicherematis, lex Pontificij cœlibatus, Eccleſiis Britannicis obtruſa ſit. Inde enim ſtatui poteſt, ex coius Spiritus officina, talia non argumenta, ſed epicheremata profecta ſint.

Hyberniæ Epiſcopi coniugati.

De Hyberniæ Eccleſiis, Bernhardus in vita Malachiæ ſcribit, quod vſq; ad ſuam ætatem Epiſcopi ibi fuerint vxorati. Et nominatim dicit, in ſede Archiepiſcopali Hyberniæ Armachana, ante Celſum, qui Bernhardi tempore vixit, octo viros vxoratos & literatos ſediſſe, qui ob vitãdum laqueum voti cœlibatus, ordinationẽ à Romanis Pontificibus noluerũt petere.

Malachias.

Et Malachias primus, legem cœlibatus Sacerdotũ in Eccleſijs Hyberniæ inuexit, circa ann. Dom. 1130. ſicut ſcribit Berohardus.

Porrò

Bulgari.

Porrò quia Bulgaria inter Vngariam & Græciam ſita eſt, Romani Pontifices eam Occidētalibus Eccleſiis adiungere conati ſunt, & populū hypocriſi externa cœperant demереare. Nam circa annum Domini 860. diſtinct. 28. Bulgari Nicolaum primū conſulunt, vtrum presbyterum, habētem vxorem, debeant ſuſtentare & honorare, an vero à ſe proiicere. Illis Nicolaus ita reſpondet, vt oſtendat, ſe nō te ipſa tantum, ſed diſertis etiam verbis Paulo cōtradicere. Paulus enim dicit: Oportet Epiſcopum irreprehenſibilem eſſe, vnius vxoris virum. Nicolaus verò Bulgaris reſpondet, presbyteros coniugatos eſſe valde reprehenſibiles, ſed tamē poſſe tolerari, ſicut Chriſtus Iudā inter ſuos diſcipulos tolerauit, & ſicut Deus ſolem ſuum facit oriri ſuper bonos & malos. Sed ſacerdotes Bulgari per Epiſcopos ſuos Guntherum & Theodogutum, Nicolao illi acriter ſe oppoſuerunt, & tyrannidem ipſi obiecerunt. Cumque Pontifex ſua tonitrua, & fulgura ipſis minitaretur, oſtenderunt ſe bullas nō multū timere. Succeſſor verò Nicolai, Adrianus ſecundus, circa annum Domini 870. tres Legatos, Syluestrum, Leopardum & Dominicum miſit ad Bulgaros, vt ibi in Eccleſiis omnia ad normam Pontificiā inſtituerent, & adduxerunt illi ſecū ſacerdotes Latinos, ſed Bulgari expulſis Latinis ſacerdotibus, Græcos retinuerunt, & Conſtantinopolitanæ Eccleſiæ tandem ſe rurſus adiunxerunt.

Nicolai primi reſpōſū Bulgaris datū de ſacerdotibus vxoratis.

Andriani II. in Bulgariam legationes.

In Germania Euangelii quādo.

Sed ad patriam Germaniam venio, quæ vt natio maſcula, ab initio recepti Euangelij, ad Hellebrandum vſque per annos nōgentos & amplius, coniugium Sacerdotū defendit & vſurpauit, ac iugū cœlibatus, ſicut poſtrema recepit, ita prima proiecit. Irenæus enim, qui ſcripſit circa annū Domini 180. teſtatur ſuo iam tēpore celebres in Germania Eccleſias fuiſſe, & fidem earum ſimplicem, nihil continentem præter ea, quę in Scripturis ſacris tradita ſunt, quęq; in capitibus Catecheſeos habemus, deſcribit, lib. 1. Vnde veriſimile fit quod dicitur: Creſcentem, quem Paulus ſcribit in Galliam abiiſſe, 2. Tim. 4. Moguntiæ docuiſse fidem Chriſti. Hilarius etiam Epiſcopus vxoratus, circa annū Domini 350. narratur ſcripſiſſe ad Epiſcopos Germaniæ primę & ſecūdæ, & nominatim dicitur ad Vuormatienſē Epiſcopum ſcripſiſſe, de quodā Euphrate Agrippinenſi Arriano. Ambroſius etiā ad quandā Germaniæ Reginā Fridgildam ſcripſiſſe dicitur. Hieronymus, lib. 2. cōtra Iouinianū, teſtatur ſe in Treuirenſi Eccleſia (vbi ante etiā Athanaſius latuerat) verſatum, & ibi dicitur cū Ruffino, Bonoſo & Florentio, συσχόλων magiſtros audiuiſſe. Et ex Germanica illa Schola Catecheſeos, prodiit explicatio in ſymbolū Apoſtolicum, quę Cypriani titulo fertur, ſed à Ruffino conſcripta eſt. Vnde poſt Irenęū, de doctrina & fide Eccleſiarum Germanicarū ſtatui poteſt. Ex illo etiam loco, Hieronymus epiſtolā ſcripſit ad duos illos Germanię ſacerdotes Sūnionem & Fridelum, qui cum audiſſent, Hieronymū Hebraicæ linguæ peritum eſſe, petierāt depravata quædam loca in Pſalmis reſtitui. Tantopere hoc Hieronymo placuit, quòd exclamat in Epiſtola: Quis hoc crederet, vt Barbarus Getarū ſermo, Hebraicam quærat veritatem, & dormitantibus imò contendentibus Græcis, ipſa Germania Spiritus ſancti eloquia ſcrutetur? &c. Et quia ſermonis Getarum meminit, quaſi diſtinguens eum ab Idiotiſmo Treuirenſi, hoc eſt, Germania Ciſrhenana. In media igitur Transrhenana Germania, videtur duo illi ſacerdotes fuiſſe. Nō diu enim poſt Hieronymum, Clodoueus Rex Francorum, circa annum Domini 440. fidem Chriſtianam publice ſuſcepit, & in prouinciis ſuis eā propagauit. Et Bonifacius fidem Chriſti in Germania inuenit, nō attulit. Hiſtoriæ enim manifeſte teſtantur ab annis octoginta, ante Bonifacium, collapſam fuiſſe diſciplinam Eccleſiaſticam Frācicis Eccleſiis. Ergo antea & veram doctrinam, & piam diſciplinam habuerunt.

Iренæus.

Creſcens Moguntiæ docuit.

Hilarius ad Germaniæ Epiſcopos.

Ambroſ.

Hieronym.

Treuiris ſchola Catecheſeos.

Sermo Getarum in Germania.

Clodouē.

Bonifacium.

Cùm igitur ſexcentos ferme annos Germaniā fidem Chriſti profeſſa eſſet, tempore Bonifacij & lōge pòſt legem cœlibatus ſacerdotum adhuc ignorauit. Non enim gregarij ſeu plebei tantum ſacerdotes, matrimonia habuerunt in Germania, ſed præcipuè etiam Epiſcopi. Nā Bonifacius, circa annum Domini 750. inuenit Geholibum (quem alij Gerbilionem appellant) Epiſcopum Mogūtinum, cuius pater Geraldus ante ipſum Mogūtiacus Epiſcopus fuerat, Auentinus libro tertio, pag. 294. Hedio ex vetuſtiſſimis diplomatis oſtēdit, Paſchalem Epiſcopum Curię Rhetorum, circa annum 760. in ipſo Epiſcopatu habuiſſe legitimā vxorem, cuius adeo ipſum non puduit, vt voluerit nomen ipſius in principio quorūdam diplomatum addi & exprimi, & quidem honeſto titulo, quod eſſet Antiſtita ſeu Epiſcopa Curienſis. Auentinus, libro. 5. pagina quingenteſima & ſeptuageſima quarta, de Hellebrandi tempore ſcribens, inquit, circa annum Domini 1075. Sacerdotes Germanię illa ætate publicæ vxores, ſicut cęteri Chriſtiani habebāt, & filios procreabant, ſicut in inſtrumentis donationum, quę illi templis Myſtis, Monachis fecere, inuenio, vbi hę nominatim cum coniugibus teſtes citantur, & honeſto vocabulo presbyteriſſæ nuncupantur, imo Hieron. Gebuilerus Pontificius noſtri temporis Scriptor fatetur, ſicut etiam Balæus idem annotauit, tempore Henrici 4. circa annum Domini 1070. in Galliis & in Germania circiter 24. Epiſcopatus fuiſse, in quorum diœceſi à ſuperioribus ordinibus, ad infimum Clericum vſq; cōiugati fuerunt, & Nicolaus primus, circa annum Domini 865. ſcribens ad Rathulfum Epiſcopum Argentoratenſem, matricidę cuidam imponit certam pœnitentiam, vt poſt quadriēnium poſſit quidem communionis gratiam accipere, oblationes vero non offerat ante alterum ſepteonium. Fuit ergo presbyter, quia offerendi poteſtatem habuit. Et tamen Nicolaus addit, à propria verò & legitima coniuge non ſeparetur, ne in fornicationis voraginem corruat.

Primi Epiſcopi Germania cōiugati fuerūt. Geraldus Mogūtin.

Paſchalis curia Rhetorū Epiſcopus cōiugatus.

Antiſtita ſeu Epiſcopa.

Presbyteriſſæ.

Euāgelium igitur Chriſti, ab Apoſtolorum ſtatim tempore in ſuperioribus Germaniæ partibus ſuſceptum, nō iniecit ſacerdotibus Germanicis laqueū cœlibatus ſeu prohibitionē coniugij. Ab initio enim ſuſcepti Euāgelij per annos ferme mille, coniugium ſacerdotum, non tantum vſitatum, ſed honorifice habitū & defenſum fuit, in Germanicis Eccleſiis, ſicut ex illis, quæ iam recitauimus, patet.

Videamus iam, quando, per quos & quibus artificiis, lex cœlibatus in Germanicis Eccleſiis tentata, quantiſq; non tam difficultatibus, quam totius imperij concuſſionibus, tandem per vim intruſa ſit. Circa annum igitur Domini 700. ob Regum negligentiam & crebra bella, magna licentia Eccleſias in Francia inualerat, ſacerdotes canes & ſcorta alebant, luxu & auaritia perditi, inquit Auentinus. Non multò poſt venit ex Anglia in Germaniam Vinofridus, qui perſpacto ſtatu Eccleſiarum

Quādo & per quos lex cœlibatus in Germaniā inuecta ſit.

Vinofridus Anglus in Germaniam.

in Francia, Romam pergit, rem omnẽ ad Gregorium ſecundũ defert. Is Vinofridum ſacræ Philoſophiæ Magiſtrum Germaniæ gentibus deſignat, & Pontificio diplomate illi demandat prouinciã docendi Francos, & à malis falſiſq; ſacerdotibus purgandi, A. 719. idibus Maij. Qui per bienniũ mãdatis ſtrenuè defunctus, Romã reuertitur, & Vinofridi nomine in Boniſacium mutato, Epiſcopus creatur, & conceptis verbis in ſcita Pontificũ per Germaniã propaganda iurat. A. 721. pridiè calẽdarum Decembris. Verba iuramenti extant apud Auẽtinum, pag. 288. Atq; diplomatis Põtificiis ad Reges & Epiſcopos Germaniç ablegatur. Dignũ autẽ eſt obſeruatione, quod Bonifacius ille, cùm tale mancipiũ Pontificis factus eſſet, vt Naucleio teſte, condiderit flagitioſum illud capitulũ, diſt. 40. Si Papa, nõ ſtatim primo congreſſu ad Romanorũ Pontificum placita, ſicut iurauerat, Germanos obligare auſus fuit. Multi enim ſe ipſi opponebant, quod offerret diſſentanea Apoſtolorũ doctrinç: vt Sydonius, Virgilius, Adelbertus, Claudius, Clemens Scotus. Ideo Gregorius ſcribens ad Epiſcopos Bauariç, non audet primo ſuas traditiones offerre, ſed illa ipſa fundamenta doctrinç Chriſtianç repetit, quæ intelligebat in Eccleſiis Germaniæ tunc recepta & vſitata eſſe. Ita enim inquit apud Auentinum, pag. 290. Controuerſiç ſecundũ Chriſti ſeruatoris noſtri legem, & placita Euãgelij, Pauliq; legati Chriſti ſcita, cognoſcantur. Et in fine addit: Nemo ſe perfectum, nemo iuſtulum, nemo Sanctulum eſſe confidat. Tota vita Chriſtiani pœnitentia eſt, & bellum. Imbecilles & homines ſumus, omnes egemus clementia Dei. Sed contradicentibus ſub alia ſpecie expulſis, mox ſub prætextu reformationis prauæ vitæ ſacerdotum, doctrinæ etiam mutatio tentata eſt, & Pontifices ſuũ fermentum admiſcuerunt. Noui enim Epiſcopi ad Canonũ ſtatuta alligabãtur, & mandabatur ipſis, vt ex Romanç ſedis doctrina, populum informent, apud Nauclerum, pagin. 786. & ſequenti. Hinc Gregorius ſecondus mandauit, Baptiſmum, citra mortis neceſſitatem, non eſſe adminiſtrandum, niſi in feſto Paſchatis & Pentecoſtes. Mox Gregorius tertius addidit. Quiſque fidelis pro ſuis mortuis verè Chriſtianis licitè poteſt offerre, debetq; presbyter eorũ facere memoriam. Nauclerus, pag. 787. quod diligenter notetur, oblationes pro mortuis, in Eccleſiis Germanicis, per annos ferme ſeptingentos, non fuiſſe, ſed per Boniſacium primo introductas. Sed ad hiſtoriam cœlibatus reuertamur.

Capitulũ, diſtin. 40. ſi Papa, eſt Bonifacij huius.

Gregorij litera ad Bauaros.

Baptiſmi adminiſtratio quando.

Grego. III.

Orationes pro defunctis quãdo in Germania.

Inter capita igitur reformationis Eccleſiarum in Germania per Boniſacium, non poſtremum erat lex cœlibatus, ſeu prohibitio cõiugij ſacerdotum. Sed quia Boniſacius animaduerterat, Germanos à vagis libidinibus abhorrere, amantes verò, reuerentes & tenaces eſſe legitimi fœderis coniugalis, ſicut ipſe Boniſacius apud Nauclerum, Tomo ſecundo, pagina prima, ſcribit: in antiqua Saxonia, ſi virgo in paterna domo ſtuprata, vel matrona fuerit adulterata, ſtrangulatã cremant, & ſuper foſſam ſepulturæ corruptorẽ ſuſpendunt, aut cingulo tenus veſtibus ſucciſis flagellant, caſtæque matronæ pungunt de villa in villam, donec interimant, &c. Pontifex igitur nõ auſus fuit ſacerdotibus Germanis primo aditu legitimum coniugium prohibere. Sed Gregorius ſecundus hoc tantùm mandauit Boniſacio, Epiſtola. 3. Ne digamos in ſacerdotum ordinem cooptaret. Gregorius verò tertius de reformatione ſacerdotũ, quos fornicatores & adulteros eſſe acceperat, ita ſcribit ad Epiſcopos Bauariæ, Nemo ſcorta aut concubinam alat, quiſq; aut caſte viuat, aut vxorem ducat, quam repudiare fas non eſto, Auentinus pag. 290. Sed poſt hunc cum Bonifacius à Zacharia Pontifice peteret conſilium, quid agẽdum ſibi eſſet, ſi inueniret ſacerdotes fornicarios & adulteros. Reſpõdet Zacharias, Dominus dicit: Sacerdotes mei ſemel nubãt, Et Apoſtolus vnius vxoris virum vult. Et hoc ante ſuſceptum ſacerdotium vti licitum eſt, nã à die ſuſcepti ſacerdotij, etiam ab ipſo proprio coniugio prohibendi ſunt. Item, quomodo plures vxores habere præſumunt, quibus nec vnam conceſſum eſt, poſt ſuſceptum miniſterium, attrectare. Ita quidem Zacharias. Sed dignũ obſeruatione eſt, quod illud de prohibitione coniugij ſacerdotum Bonifacius vel non auſus fuit Germanis proponere, vel nõ potuit obtinere. Extat enim deſcriptio Synodi à Carolo mãno conuocatæ, Anno Domini 742. & à Boniſicio celebratæ, apud Auentinum, pag. 192. & apud Nauclerum, pagin. 791. vbi prorſus nulla fit mentio prohibitionis coniugij ſacerdotum, quam Zacharias mandauerat. Et poſt illud etiam tempus, ſacerdotes in Germania vxoratos fuiſse oſtendimus. Sed hoc tunc tantum fuit. Sacrificuli adulteri, ſcortatores, ſacris opibus nequaquam alantur. Item Sacerdos ſcortator, libidiniſque mancipium, in carcere pane & aqua paſtus, pœnas luat. Et nullus in domo ſua ſubintroductam mulierẽ habitare permittat, &c. Interea verò Boniſacius ita cõcionabatur, vt oblique ad cœlibatum alluderet: Sacerdotes debere cupiditatibus imperare, libidines refrænare, voluptates ſpernere, &c. Et Zacharias poſtea cũ videret lege & mandato, ſe non poſse prohibitionem conſuetodinis cõiugalis apud Germanos obtinere, ſcribit Eccleſiis Galliç & Frãciæ, Anno 741. precario vel conſulendo proponens, vt in poſterũ cœlibes ad ſacerdotium aſſumant. Hæc enim ſunt eius verba: Si Boniſacio dicto audientes eritis, & caſtos ab omni Venere ſacerdotes vobis delegeritis, quemadmodum iure diuino præſcribitur, & noſtro munere functus Boniſacius frater noſter prædicat, omnibus formidoloſi eritis Barbaris, Auentinus, pag. 296.

Germani infenſi libidinibus vagis & amantes coniugij.

Antiquorũ Saxonũ animaduerſio ſeuera in ſcortatores & adulteria.

Digamis interdictũ ſacerdotiũ in Germania.

Zacharias prohibet coniugium ſacerdotũ in Germania.

Boniſacius eã prohibitionem nõ audet publicare.

Sacrificuli, ſcortatores adulteri.

Cœlibes ad ſacerdotia eneḃendos.

Circa idem verò tempus dictus Virgilius, ex Hybernia ad Reges Franciç venit, cũ Dabda Græco ſacerdote. Cumq; Hybernici & Græci coniugium ſacerdotum tunc probarent & defenderent, Boniſacius quæſiuit occaſionem, vt Virgilium expelleret. Et quia Virgilius Philoſophiæ peritus, de Antipodibus alicubi diſputârat, hanc occaſionem Boniſacius Philoſophiæ ignarus arripuit. Et Zacharias reſcripſit: Virgilium Philoſophum à templo Dei & Eccleſia depellito, ſi illã peruerſam doctrinam fuerit confeſſus. Ita Boniſacius quidem per annos 36. variis modis coniugium ſacerdotum in Germaniæ Eccleſiis attentauit, ſed tamen prohibitionem eius, & legem cœlibatus, non potuit in Germanicas Eccleſias in vniuerſum inuehere. In ſecundo Tomo Conciliorum referuntur ſane Concilia quædam in Germania celebrata, in quibus coniugium ſacerdotibus prohibitum legitur: Sed inſignem & manifeſtam fraudẽ, imò luculentum crimen falſi deprehendi in deſcriptione Concilij Moguntiaci, Anno 813. Ibi enim 10. Canon ita legitur: Clerici caſtimonia inuiolati corporis perpetuo conſeruare ſtudeant. Quòd cum legerem, primò

Virgilius à Francia pulſus à Pontificiis.

De Antipodibus.

Cauſa falſo prætexta perſecutionis.

Crimẽ falſi cõmiſſũ in deſcriptione Cõcilij Moguntiaci.

Digitized by Google

primò videbam non poni legem neceſſariam, ſed tradi conſilium, vt ſtudeant continentiæ Clerici. Cum verò attentius totum illum Canonem perluſtrarē, vidi Concilium Moguntinū, in illo Canone nihil aliud agere, quam quod regulam Clericorū ex Iſidoro(quæ repetitur diſtinct.23. His igitur)ad verbum tranſcribunt. Sed cum regula illa Clericorum expreſſe ita habeat, ſicut etiā in Hulderici Epiſtola citatur: Clerici caſtimoniam inuiolati corporis perpetuo cōſeruare ſtudeant; aut certe vnius matrimonij vinculo fœderentur, Rhapſodi Conciliorū (cum reliqua ad verbū ex cap. His igitur, deſcribantur) illam particulā, de matrimonio clericis cōceſſo, aſtute, ne dicam perfide & ſcelerate, luculento crimine falſi, expunxerūt & omiſerunt. Atq; hinc ſtatuatur quantum fidei Rhapſodiis illis tribuendū ſit. Eadem enim fide etiam, capit. Quoniā, &c. in Tomis illis omiſerūt. Ita etiam Voormacienſi Concilio inſerti ſunt Canones, tranſcripti ex ſecundo & quinto Carthaginenſi, de prohibitione coniugij ſacerdotum, cum tamen poſtea, & Hellebrandi etiam tempore, ſacerdotum coniugium in Germania vſitatum fuerit, ſicut ſupra oſtendimus.

Regula Clericorū Iſidori.

Memorabilis autem eſt hiſtoria certaminis inter Nicolaum primum & Huldericum Epiſcopum Auguſtanum, de prohibitione cōiugij Sacerdotū, circa annum 860. Et ne quis cauilletur Epiſtolam Vlrici à noſtris confictam eſſe, mentionem eius facit & argumentum exponit Æneas Syluius in ſua Germania. Et reperta eſt, ante mota ſeculi huius certamina, in Bibliotheca quadam Hollādię. Vide Hedionem Eccleſiaſtica hiſtoria, li. 8. cap. 12. Et ne nominis æquiuocatio lectorē turbet. Alius eſt Vdalricus Auguſtanus, quem Auētinus ſcribit mortuum eſſe, anno 973. Hunc verò Huldericū Æneas Syluius ſcribit mortuum, Anno Domini 900. ætatis 83. Et digna eſt Epiſtola illa Hulderici, quę extet & legatur in Eccleſia. Melius enim quā omnes illorum temporum hiſtorici oſtēdit, quibus argumentis res vtrinque acta ſit, & pro coniugio & contra coniugium ſacerdotum. Non autem hoc loco integram illam epiſtolā, quæ alias extat, adſcribemus, ſed argumēta tantum in vtramq; partem excerpemus, retētis ipſius Vlrici verbis. Nicolaus igitur diſtin. 32. ca. de illo Clerico, reprehendēs Odonem Epiſcopū Vienenſem in Galliis, eò quòd ipſius authoritate ſubdiaconus Aluericus vxorem duxerat, decretum fecit. Nulli vnquam Clericorū, exceptis Lectoribus & Cātoribus, vxorē habendi licentiam dandam eſſe. Et decretū illud ad Germanicas etiam Eccleſias miſit, atq; executionem eius Epiſcopis mandauit. Huldericus vero non tantum recuſat hoc facere ſed oſtēdit, quibus Argumentis ſacerdotes Germanię cōiugium ſuū defenderint, quia ſcilicet, Primò, In veteri Teſtamēto Dominus ſacerdoti coniugium conſtituit. Secundò, Non legitur hoc in nouo Teſtamēto interdixiſſe. Tertiò, Chriſtus & Paulus affirmāt, nō omnes poſſe capere conſilium continentiæ. Quartò, Paulus diſertè dicit, ſe nō habere pręceptū Domini de cœlibatu. Quintò, Paulus expreſsè dicit, Epiſcopi & Diaconi ſint vnius vxoris viri. Sextò, Paulus ſine exceptione dicit, propter fornicationem vnuſquiſque habeat ſuam vxorem. Itē, melius eſt nubere quàm vri. Septimò, Citat Canonem Apoſtolorū: Nec clericus vxorem propriam ſub obtentu religionis abiiciat. Octauò, Citat decretū Syluestri, quod ſtatuit, vxorem Diaconi à Sacerdote benedicēdam eſſe. Quod decretum Pontificij in ſuis conſiliorum tomis, ſicut alia quędam, expunxerunt. Nonò, Allegat regulam clericorum, quæ extat, diſtinct. 25. Clericus ſit pudicus aut certe vnius matrimonij vinculo fœderatus. Decimò, Quia Nicæna Synodus ſacerdotib. cōiugium liberum permiſit. Vndecimò, Paulus dicit: Alligatus es vxori, noli quęrere ſolutionem. Nā & qui vxores habent poſſunt eſſe tanquam nō habentes: Et qui nubunt, poſſunt in Domino nubere, hoc eſt, ſicut ipſe explicat, in contrahēdo matrimonio nihil quod Dominus prohibeat attentare. Duodecimò, Dicit pręceptū cœlibatus ſacerdotū eſſe onerosūm & importabile, contra Euāgelicam inſtitutionem & ſancti Spiritus dictationem, contrarium tam veteri, quam nouo Teſtamēto. Chriſtus enim dicit: Qui poteſt capere capiat. Iſti verò dicunt, Qui nō poteſt capere feriatur anathemate. Item, dicit eſſe morbū, imo peſtilentiam, prauitatē intentionis, fatuam & turpem ſuggeſtionem, doctrinam Phariſaicā, periculoſum hæreſis decretū. Imo hæreſin quam cæci duces cæcorum in Eccleſiam Dei introducant, manipulum zizanię, & commentū totius inſanię, imo eſſe ſpiritus illos erroris, & doctrinas Dęmoniorum prohibentium nubere.

Argumēta quib. Germaniæ Epiſcopi ſuū coniugium defenderint.

Decimotertio, Fructū cœlibatus Pontificij admodum graphice depingit, & allegat ſententiā Auguſtini. Nullum tam graue facinus, quin admittendū ſit, vt deuitetur peius. Multi vero aſſentatores, hominibus, non Deo, pro falſa ſpecie cōtinentiæ placere volentes, grauiora committunt. Patrum ſcilicet vxores ſubagitant, maſculorum ac pecudū amplexus non abhorrent, in quouis ſanctiſſimo ordine conſtituti, alienis vxoribus non dubitant abuti. Cúmq; quidam Epiſcopi & Archidiaconi, ita pręcipites ſint in libidinem, vt neq; adulteria, neq; inceſtus, neq; maſculorū (proh pudor) turpiſſimos amplexus ſciant abhorrere, tamen caſta clericorū coniugia dicūt ſibi fœtere, & ab eis iubēt & cogūt clericos abſtinere. Et dicunt honeſtius eſſe plurib. occulte implicari, quam aperte in hominum vultu & conſcientia, cum vna ligari. Sed væ vobis Phariſæi, qui omnia facitis propter homines. Itē, Clerici dū licita vnius mulieris colortia (Phariſaico furore deuicti) relinquere cogūtur, fornicatores & adulteri, & aliarum prauitatum turpiſſimi miniſtri efficiuntur. Et quod flēdo cernimus omnes in ſupradictis ſæuiūt ſceleribus. Inde tantum Eccleſia Dei ſcandalum, tantum clerus deſpectum patitur. Ne igitur Eccleſia, vnica Domini Sunamitis, adulterinis durius vſa maritis, regale ſacerdotium, per irrecuperabile à ſuo ſponſo Chriſto appellatur diuortium, extirpāda eſt Phariſaica illa doctrina ab ouili Dei: Hęc omnia ſunt Hulderici verba.

Fructus cœlibatus Pontificij.

Secundò, Argumenta aduerſariorum prohibentiū ſacerdotibus coniugiū, recitat & refutat Huldericus. I. Clerici debent ſe caſtrare propter regnum cælorum. Paulus dicit ſe de cœlibatu pręceptum Domini non habere, conſilium autem dare. Et Chriſtus dicit: Nō omnes hoc conſilium capere poſſe. II. Sine caſtimonia nemo videbit Deum. Reſpōdet: Caſtimonia nō eſt in virginali flore, ſed etiā in coniugali coniunctione. III. Pretendetunt ſpeciem externam ſanctitatis & puritatis in cœlibatu coram hominibus. Reſpondet: Potius deberent nobis perſuadere, vt in conſpectu eius, cui omnia nuda & aperta ſunt, erubeſcamus peccatores eſſe, quam in conſpectu hominum mundi. Nam qui hominibus placent, apud Dominum confuſi ſunt.

Argumēta prohibentium coniugium ſacerdotū.

ſecundum Pſalmiſtam. IIII. Oppoſuerunt exemplum aliorum cœlibum ſeu continentium, & inde ipſi Epiſcopi clericos coniugatos in deſpectũ deduxerunt. Ad hoc argumentum dupliciter reſpõdet Vlricus: Non debetis præſumere de donis veſtris, nec propterea alienum ſeruũ iudicare. Deinde dicit, falſam eſſe ſpeciem continentiæ, ſub qua fœdiſſimæ libidines lateant, &c. V. Allegarunt exẽplum Gregorij Magni. Sed hoc refutat oppoſita narratione de capitibus ſex millium infantũ, quam ſupra recitauimus. VI. Illud Pauli, propter fornicationem vnuſquiſq; vxorem ſuam habeat, ſpecialiter ad laicos pertinere metiuntur hypocritæ, inquit Vlricus. Nã illud Apoſtolicũ dictũ vere nullũ e acipit, &c. VII. Maritum vnius vxoris de Eccleſia interpretati ſunt. Sed Vlricus hanc deprauationem ita refutat, quia Paulus addit, Qui ſuæ domui præeſſe neſcit, quomodo Eccleſiam Dei curabit.

Aliquid legis de cœlibatu inter dimicationes ipſas tamen adhæſit in Germania. Initio rogati ſacerdotes ſunt continentiã ſtudere, poſt iuſſi.

Tertiò, in illa Huldrici Epiſtola etiam hoc obſeruandum eſt, quomodo inter ipſa certamina, aliquid tamen de lege cœlibatus ſubinde adhæſerit, & ipſa ſenſim, quaſi per cuniculos irrepſerit. Nam ex verbis Vlrici manifeſte colligitur, vſq; ad aliud tempus in Germania Epiſcopos monuiſſe tantum imo rogaſſe clericos (his enim verbis vtitur) vt ſi poſſent, ſtuderent continentiæ, non autem iuſſiſſe, multo minus coegiſſe. Nicolaum vero & quoſdã Epiſcopos, imperioſa quadam violẽtia cœpiſſe iubere & cogere. Et illum quidem laqueum, Germania libertatis amans, maſcula reſponſione per Huldricum tũc quidem excuſſit. Sed tamẽ ex illis certaminibus duo hæc adhæreſcere cœperunt, ſicut Vlrici verba oſtendunt.

Duo mala ex his certaminibus nata. Simulatio cõtinẽtiæ. Voti continentiæ.

Primò, Quia Epiſcopi cœlibes clericos coniugatos deſpiciebant, & in contẽptum apud alios etiam adducebãt, multi non idonei ad cœlibatum, externam ſpeciem continentiæ coram hominibus affectabant. Secundo, Quidam cum aſſumerentur ad ſacerdotium, ſua ſponte, vel manu, vel ore, votum faciebant continentiæ. Et illi poſtea ad exequendum votum ex debito, ſicut Vlricus inquit, conſtringebãtur, aut ab ordine deponebantur. Sed tamen liberum tunc erat ordinandis, nõ vouere. Dicit enim Epiſtola, ſacerdotes huius voti neſcios, omnino ſcias non eſſe cogendos.

Ordinãdis liberũ erat, nõ vouere.

Has obſeruationes ex Huldrici Epiſtola, ipſius verbis annotare volui. Totam enim hiſtoriam de coniugio ſacerdotum in Germania, clarius illuſtrant, quam multorum hiſtoricorum, de iſtis temporibus prolixæ ſcriptiones. Tantum autem Vlricus grauiſolida maſcula & vere germana ſua reſpõſione effecit, quod ex illo tempore, libertas coniugij ſacerdotum in Germania, intemerata manſit, per annos ferme ducentos, vſque ad Hildebrandum. Scribit enim Balæus 2. Centuria 12. Circa illa tempora fuiſſe in Germania cœnobia Monialium nobilium, vnde exire & honeſte nubere poterant, excepta Abbatiſſa. Et addit Monachos & Canonicos Huldrici Auguſtenſis, potuiſſe vxores ducere vſque ad Hellebrandi tempora. Bruſchius etiam annotat, circa annum Domini 950. plures Monachos cœnobij Fuldenſis, ſub abbate Hadamario, matrimonia contraxiſſe.

Monialium & Monachorũ coniugia in Germania. Monachi Fuldenſes coniugati. Infeſtãtur Pontifices porro coniugia ſacerdotũ Germaniæ.

Bruno Auguſtan. Epiſcopus occiditur quod cœlibatũ ſuaſit.

Nec tamen deſtiterunt Romani Pontifices, practicis Italicis cõiugium ſacerdotum Germaniæ attentare. Et circa annum milleſimum, Brunonem Auguſtenſem Epiſcopum ſubornarunt, vt is Hulderici Epiſtolam, qua ſe primi ſentiebant, contrario decreto cœlibatus irritam faceret. Sed is, ſicut ex Bruſchio Balæus ſecundus, Centuria 45. annotat, ideò miſerabiliter cæſus fuit, amputatis pedibus, manibus & capite.

Leo 9. Germanus, cœlibatum vrget.

Poſtea circa annum Domini 1050. cum haberent Pontificem natione Germanum, Leonem nonum, hominem ſimplicem, illum inſtigarũt, vt in ſynodo Moguntinenſi, cum quadraginta Epiſcopis cõiugia ſacerdotum prohiberet & damnaret, exiſtimãtes, Germanos à populari ſuo facilius paſſuros, ſibi laqueum cœlibatus iniici. Et tũc quidem Germania non habebat Huldericum aliquem, qui ſe opponeret. Nicetas vero Abbas Græcus, edito ſcripto, coniugium ſacerdotum contra Pontificias illas damnationes defendit. Quia vero magno conatu, Pontificia cohors contra Nicetam hũc ſcripſit, & hæreticum ipſum declarauit, diſt. 31. ca. Omnino.

Nicetas coniugia ſacerdotũ tuetur, & hæreticus declaratur.

Apparet Nicetam illum non in Græcia vixiſſe, nec pro Græcis ſcripſiſſe, quorum ſacerdotibus coniugia ſine aliqua Occidentalium cõtradictione, libera erant, ſed ſi nõ in Germania, certe in aliqua Eccleſia Occidentali hæſiſſe, & pro coniugio ſacerdotum Occidentalium ſcripſiſſe. Nam ex Auentino oſtendimus, Dabdam Græcum ſacerdotem in Sueuia miniſterio Eccleſiaſtico functũ. Certe Leo nonus Nicetæ hic Latine reſpondit: Nec Græcos in Orientali Eccleſia exiſtentes audebant hæreticos proclamare, propterea, quòd cõiugium ſacerdotũ probarent & defenderẽt. Ergo Occidẽtalis Eccleſiæ membrum fuiſſe hunc Nicetam veriſimile eſt.

Nicolaus ſecundus.

Poſt Leonem, Nicolaus ſecundus, Presbyterorũ vxores primus cõcubinas iudicauit, & nuptias eorũ fornicationes. Ac quia ex Nicetæ ſcripto animaduerterat, homines plus moueri eruditis ſcriptis, quam nudis & imperioſis mãdatis ſeu prohibitionibus, excitauit Petrum Damianum Epiſcopum Hoſtienſem, vt is publico aliquo ſcripto, coniugiũ ſacerdotum damnaret, præſertim cum eo tempore etiam Auxentius Mediolanenſis cõiugio ſacerdotum patrocinaretur, ſed irrita erant hæc omnia. Sacerdotes enim Germaniæ, illo tempore nihilominus publice vxores habebant, & liberos procreabant, ſicut cæteri Chriſtiani, inquit Auentinus.

Petrus Damianus impugnat coniugij ſacerdotum. Auxentius Mediolanenſis.

Greg. VII. Hellebrandus fulmine anathematis ſacerdotũ coniugia deſpicit.

Gregorius igitur ſeptimus (quem Germani vero & fatali nomine Hellebrandum, hoc eſt, Titionem infernalem appellarunt) videns ſacerdotibus Germaniæ, nec diſputationibus, nec Conciliis, nec mandatis, nec prohibitionibus coniugiũ poſſe eripi, cogitauit cœlũ terræ potius miſcendũ eſſe, quã Germaniæ Eccleſiis hac libertatẽ relinquẽdã. Fulmen itaq; execrationis expediuit, atq; illud primũ in aliquot imperij principes, & in ipſum denique Imperatorem vibrauit, quos cũ fatali quodã ſucceſſu ſolio deieciſſet, & totum imperium perfidia, bellis, rapinis, incendiis, & cædibus turbaſſet, iudicauit oportunum & fatale hoc tempus eſſe, quo miſeram turbam ſacerdotum, ex poſſeſſione ſancti, caſti, & honorabilis coniugij, quam vſurpatione annorum ferme mille præſcripſerant, ſemel in perpetuum deturbare poſſet. Prouidebat enim turbatis & exterritis omnibus nullum Carolomannum, nullum Huldericum futurum, qui patrocinium coniugij ſacerdotum, vel ſuſcipere auderet, vel ſuſtinere poſſet. Ac ſi ex hiſtoriis cõſideretur quam profligatum Diaboli organon Hellebrandus iſte fuerit, quali temporum ac rerum ſtatu, quam truculenta tyrannide, & quam funeſtis turbis, coniugium ſacerdotibus Germaniæ extorſerit, nõ opus erit diſputare, an ex Deo vel ex homi-

Hellebrandus organum Diaboli.

nibus

nibus illud ſit, manifeſtum enim erit ſimpliciter ex Diabolo eſſe. Sed hiſtoriã illam de virtutibus Hellebrandi, quæ alias nota eſt, & aliunde peti poteſt, hoc loco non repetemus. Tãtum igitur ea, quæ ad cœlibatus hiſtoriam pertinent, breuiter annotabimus. Ex ex diligenti hiſtoriarum collatione deprehendi, tragœdiã illam hoc modo & ordine ab Hellebrando, contra coniugium ſacerdotum in Germania actam, ſtatim initio Pontificatus circa annũ 1072. anteceſſorum ſuorum Leonis & Nicolai decreta de lege cœlibatus, quorũ ipſe rogator & architectus fuerat, ſtrenue cœpit vrgere, miſſis hûc illûc ad Epiſcopos Germaniæ literis, vt legem illã clericis ſuis perſuaderent. Nam in Epiſtola ad Cõſtantienſes ita ſcribit. Miſimus Epiſcopo veſtro Othoni literas exhortatorias, per quas iniũximus illi, vt caſtitatem (hoc eſt cœlibatum) clericorũ ſtudioſe prędicandam ſuſciperet. Epiſcopi verò illud, quia contra Scripturam, contra decreta veræ antiquitatis, & cõtra vetuſtiſſimam Germanicarũ Eccleſiarum conſuetudinem erat, facere recuſarunt. Præcipue vero Conſtantienſis Epiſcopus grauiter ſe Pontifici oppoſuit, ſicut teſtatur Epiſtola Hellebrandi ad Conſtantienſes, quæ extat apud Nauclerum, Tom. 2. pag. 140. Ex qua etiam colligitur, Hellebrandi decretum duo hęc capita comprehẽdiſſe. Primò, vt clerici, qui vxores haberent, eas dimitterent. Secundò, vt qui adhuc cœlibes eſſent, nullas vxores ducerent. Hæc enim ſunt verba Epiſtolæ illius: Epiſcopus veſter palã clericis ſuis viſioni noſtræ contraria permiſit, ire, vt qui mulierculas (intelligit autem legitimas vxores) habuerant, retinerent, & qui non haberent illicite temeritate ſubintroducerent (hoc enim verbum ſubintroducendi, quo Nicænus Canon illicita mulierum contubernia notauit, Hellebrandus iſte ad legitimum coniugium detorſit) Epiſcopum etiam Argentoratenſem huic Pontificis machinationi reſtitiſſe ſcribunt.

Narratio tyrannidis Hellebrãdi qua ſacerdotibus Germaniæ coniugia eripuit.

Epiſtola Hellebrãdi ad Cõſtantienſes.

Summa decreti Hellebrãdini.

Argentoratenſis Epiſcopus.

Sed Hellebrandus cum videret, ſe hac ratione non poſſe Germaniam ſub iugum cœlibatus mittere, manifeſtam vim adhibendam iudicauit. Romę igitur Conciliũ centum & decem epiſcoporũ congregauit anno 1074. vbi cum prius Imperatorẽ fulmine ſuæ execrationis ſolio deturbaſſet, & ſubditos ab obedientia abſoluiſſet, hoc etiam decretũ fecit, quod Hirsfeldenſis & Nauclerus hiſce verbis deſcribunt: Vt Presbyteri vxores non habeant, habentes aut dimittãt, aut deponantur. Nec quiſquã omninò ad ſacerdotiũ admittatur, qui nõ in perpetuum continentiã vitamq; cœlibẽ profiteatur. Hęc poſterior clauſula ideo addita fuit, quia antea (ſicut ex Epiſtola Vlrici & ex Epiſtola Gregorij ad Cõſtantiẽſes oſtenſum eſt) in Germania Clericis, quãdo ad ſacerdotiũ aſſumebantur, liberũ erat, pro ratione doni cuiuſq;, vel continentiã promittere, vel licentiã contrahẽdi & vſurpandi cõiugij retinere. Auentinus decretum illud Hellebrandi his verbis deſcribit, pag. 603. Sacerdotem qui vxorem habeat, rem diuinam nõ facere, eius ſacrificia ſummopere à populo, ne contagione polluatur, euitanda, Neq; illis vllo pacto decimas & huiuſcemodi donatiua tribuenda eſſe. Et pag. 564. Sacerdotes cõiugatos Hellebrandus Nicolaitas appellat, inceſtus condẽnat, curia ſacerdotum mouet, &c. Vincentius li. 29. ca. 45. Gregorius celebrata ſynodo, vxoratos ſacerdotes à diuino officio remouit, & laicis Miſſam eorũ audire interdixit. Decretũ verò illud Hellebrãdi non cõmuni more publicabatur, ſed ſcribebat ipſe non Epiſcopis tantũ & ſacerdotibus, ſed mandabat laicis etiam, vt illud ſuum decretum ſtrenue exequerentur, ſicut Nauclerus ſcribit. Auentinus rem ita narrat, pag. 564. Põtifex ſcribit, Cæſari, Ducibus, Principibus maxime Bertoldo, Rudolpho, Vvelphoni, Alberto & vxoribus horũ, ac mulieribus, cęteriſq; quoſcunq; idoneos credidit. Item Epiſcopis, ſacrificulis, & ipſi etiam populo, vt ſacerdotes coniugatos, velut ſceleratos & impios deuitent, eorum ſacrificia, colloquia, ſermones, conuiuia, haud aliter quam contagionem fugitent, illos ſalutare, reſultaréue maxima impietatẽ eſſe docet, iis parere, & reditus Eccleſiaſticos reddi vetat, &c. Et quia terribilis factum iam erat Pontifex, ab execratione Imperatori intentata, eodem fulmine Epiſcopos etiam terruit. Conſtantiẽſi enim clero & populo ita ſcribit apud Nauclerũ: Apoſtolice authoritate omnibus pręcipimus, vt Epiſcopo veſtro ſi ſedi huic rebellis extiterit, nullam obedientię reuerentiam exhibeatis, neq; id animę veſtrę perniciem eſſe putetis. Ab omni enim ſubiectionis illius iugo, beati Petri authoritate vos abſoluimus, &c. Hoc epicheremate Epiſcopis os obturatũ fuit, ſed Clericorum cœtus in Germania, aduerſus hoc decretum Hellebrandi vehemẽter infremuit, clamitans hominem plane hæreticum & veſani dogmatis eſſe, qui oblitus ſermonis Domini (quo ait, Non omnes capiũt verbũ hoc, qui poteſt capere capiat. Et Apoſtoli: Qui ſe non cõtinet, nubat: Melius eſt enim nubere quàm vri) violenta exactione homines viuere cogeret ritu Angelorum, & dũ conſuetum curſum naturę negaret, fornicationi & immũdicię frena laxaret. Quod ſi pergeret ſententiã confirmare, malle ſe ſacerdotium quam coniugiũ deſerere, & tunc viſurum eum, cui homines ſorderẽt, vnde gubernandis per Eccleſiam Dei plebibus, angelos comparaturus eſſet. Hæc ſunt Hirsfeldenſis verba, quæ ideo adſcripſi, vt inde coniectura fiat, ex quibus fundamentis Germanici ſacerdotes coniugium ſuum defenderint.

Hellebrando refragatur.

Concilium Romanũ.

Decretum Cœlib. cõtra coniugium.

Vincentius.

Promulgatio decreti Hellebrãdi in Germania contra ſacerdotũ coniugia.

Hellebrãdi in Epiſcopos Germaniæ tyrannis.

Indignatio cleri Germanici ob Hellebrãdum.

Hirsfeldẽſis.

Hiſce argumentis Epiſcopi plerique Conſtantienſis exemplo territi, nihil mouebantur, ſed Põtificis decretum, qui aſſiduis legationib. hoc vrgebat, additis diris ſuis execrationib. executioni mandare ſtudebant. Moguntinus verò (recito Hirsfeldenſis verba) conſiderans non paruo conſtitutam hanc operam, vt tanto tempore inolitam cõſuetudinem reuelleret, clericis ſuis in dimidiũ anni deliberandi ſpacium dedit, hortans eos, vt quod neceſſario faciendum eſſet, ſponte facerent. Exacto deliberationis ſpacio, ſynodũ indicit Erphurdiæ, cuius hæc erat propoſitio, vt clerici, ſine omni tergiuerſatione, in præſentiarũ aut coniugiũ abiurarẽt, aut ſacri altaris miniſterio ſe abdicarent. Illi ecõtra multas rationes afferebant, quib. oſtendebant decretum illud irritum habendum, præterea addebant preces & ſupplicationes. Moguntinus cõteſtatus, ſe præter voluntatem propriã à Pontifice ad hoc compulſum, non poſſe aliter, quam decretum illud exequi. Clerici videntes nihil argumentis, nihil ſupplicationibus proficí, egreſſi tanquã ad conſultandum, conſilium ineunt, vt in ſynodum non redeant, ſed iniuſſi omnes in domos ſuas diſcedant. Nonnulli clamitabant, melius ſibi videri, vt in ſynodum regreſſi ipſum Epiſcopum, priuſquã execrabilem in eos ſententiam promulgaret, cathedra Epiſcopali deturbatum, merita morte mul-

Clerici Ger. deſtituti auxilio & patrocinio Epiſcoporũ ſuorum.

Epiſcopus Moguntinus.

Diſcrimen Epiſcopi Moguntini in ſynodo Erphordẽſi, ob legem cœlibatus.

ctarent, & inſigne monimẽtum ad poſteros tranſmitterẽt,ne quis deinceps ſucceſſorum talẽ ſacerdotali nomini calumniam ſtruere moliretur. Epiſcopus hæc eos machinari animaduertens,pollicetur,ſe prima oportunitate Romã miſſurum & daturum operam,vt Pontificem,ſi qua poſſet ratione ab hac ſententiæ auſteritate deduceret. Hæc acta ſunt anno 1074. Hęc verò à Moguntino ad Hellebrandum relata,furorem ipſius nihil mitigârunt.

Multis alijs Hellebrandi inſtitutũ diſplicuit.

Præter ſacerdotes verò multi alij boni viri, inſtitutũ illud Hellebrandi apertè improbabant,quod nouum eſſet, Scripturæ & veræ antiquitatis ſententiæ contrarium. Ita enim Vincentius ſcribit lib.26. cap.45. Gregorius vxoratos ſacerdotes à diuino officio remouit, & Laicis miſſam eorum audire interdixit, nouo exemplo,& vt multis viſum fuit,inconſiderato prȩiudicio,contra ſanctorum patrum ſententiam,ſed Hellebrãdus (qui, ſicut Auentinus ſcribit pagin.564 iactitabat ſe quodcunq;, vt liberet,ligare,ſoluere poſſe,quique in Epiſtolis publice gloriabatur, etiamſi iniuria vel ipſum Cęſarem affecerit, tamen ſe metui oportere,vtpote,qui errare non poſſit,& à Chriſto Petróq; acceperit poteſtatẽ,vt ſoluat ligẽtq; vt cúmq; lubeat.) Curienſem Epiſcopum anno 1075. ad Moguntinum miſit cum mandatis, quibus ei ſub interminatione gradus & ordinis ſui præcipiebat, vt presbyteros omnes, qui intra ſuam diœceſin eſſent,cogeret,aut in præſentiarum coniugibus renũtiare,aut ſe in perpetuum ſacri altaris miniſterio abdicare. Moguntinus menſe Octobri ſynodum Moguntiæ cõgregat,vbi,cum prohibitionem coniugij ſacerdotum promulgare & exequi vellet,exurgẽtes Clerici, ita eum verbis confutabant,ita manibus & totius corporis geſtu eum debachebantur, vt ſe vita comite ſynodo exceſſurum deſperaret. Sic tandem rei difficultate ſuperatus, ſtatuit ſibi deinceps tali quæſtione omnino ſuperſedendum, & Romano Pontifici relinquendum, vt cauſam, quam ipſe toties inutiliter propoſuiſſet,ille per ſemet ipſum, quando vellet,& quomodo vellet,peroraret. Hæc Hirsfeldenſis & Naucl erus.

Scelerata arrogantia & ſuperbia Hellebrandi.

Mãdatum Põtificis ad Mogũtinũ. Mogũtin⁹ in ſynodo Moguntia de vita periclitatur ob cœlibatus legem.

Concil. Vuormacienſe Hellebrandum Põtificatu depoſuit.

Anno verò 1076. in feſto Pentecoſtes Concilium celebratum fuit Vuormaciæ,cui interfuere omnes Epiſcopi Gallię & Germanię, ac propter Anathematizatum Imperatorem,Hellebrandum horrendorum ſcelerum accuſatum & conuictũ,depoſuerunt. Inter cętera verò,quę in ipſius actionibus dãnarunt,fuit & hoc,ſicut Auẽtinus recitat,pag.570. Maritos ab vxoribus ſeparat,ſcorta pudicis coniugibus,ſtupra,adulteria,inceſtus,caſto prȩfert connubio,&c Huic decreto etiam Italiæ Epiſcopi,cõuentu Ticini acto, ſubſcripſerũt. Sed Põtifice execrationem Imperatoris repetente,Epiſcopi plerique metu Hellebrandi, non præſtiterunt conſtantiam, & ſcindebatur incertum ſtudia in contraria vulgus. Alemanus Epiſcopus Paſſauienſis,accepta noua Hellebrandi execratione, vxoratos ſacerdotes expellebat,& iis alios cœlibes ſubſtituebat. Expulſi,qui ad Imperatorem confugerant, reſtituebãtur, ſed mox Monachi reſtitutos cõiugatos rurſus deiiciebant: illos verò miniſtri Imperatoris vix gis bene cæſos in exilium mittebant, ita vt Alemãnus Romam profugere cogeretur. Auentinus ita ſcribit pag.564. Ex interdicto ſacerdotũ coniugio, grauiſſima ſeditio gregem Chriſti perculit,nec vnquam talis lues populum Chriſti afflixit. Sacerdotes aduerſus Pontifices,populus aduerſus ſacerdotes ſæuire, omnia diuina humana permiſcere cœperunt,viri,mulierculę, leui ſuſpiciuncula excitati,ſacerdoti ſuo reſiſtebant, bona templi diripiebant,populares ſacerdotulos,qui vxores habebãt, floccifaciebant, ſacroſanctam hoſtiam à ſacerdotibus,qui coniuges habebant, conſecrarent, in lutũ eiiciebant,pedibuſq; cõculcabant. Tales enim non eſſe ſacerdotes,neq; ſacrificare, Hellebrandus docebat,&c. In hoc diſſidio multi eos,quos ad Eccleſiarum miniſteria eligebãt,nolebãt ad Epiſcopos,qui neminẽ ſine abiuratione coniugij ordinabant,mittere, qui nihilominus vt laici concionabantur, & ſacramenta adminiſtrabant,ſicut Naucle rus inquit: Sacerdotes pro concione Hellebrando maledicebant, Antichriſtum eſſe prædicabant, qui titulo Chriſti negotiũ Antichriſti ageret in Babylonia,in tẽplo Dei ſederet,ſuper omne id,quod colitur ſe extolleret,quaſi Deus, iactas ſe errare nõ poſſe,ad occulenda ſuam ambitionem fabulas comminiſcatur, annales corrumpat, cœleſtia oracula adulteret, diuinas literas falſo interpretando ſuæ libidini ſeruire cogat,&c. Auentinus pag.579.

Hellebrandus Antichriſtus.

Pontifex repetit prohibitionẽ cõiugij ſacerdotum.

Sed Anno 1080. Pontifex denuò Imperatorem execratur,& ſacerdotibus iterum connubia interdicit. Gratum, inquit Auentinus, fuit ſcortatoribus,quibus pro vna vxore, ſexcẽtas iam mulierculas iure licebat. Hinc occaſione accepta, multi taliũ Prophetæ nebulas offundebant, fabulis,miraculis, quæ exempla vocantur, à veritate plebem Chriſti auertebant, ſacras literas interpretando ſuo negotio ſeruire cogebant. Porrò pauciſſimis Veneri bellum indicentibus, quibuſdam caſtitatis iactantiam, quæſtus ergo, ſimulantibus, maxima pars ſub honeſto caſtimoniæ nomine ſtupra, inceſtus,adulteria, paſſim & impune committebant. Hæc Auentinus. Quę ideo diligenter obſeruanda ſunt, quia deſcribunt fructus Pontificij cœlibatus. Pergit autem Auentinus pag.579. Sed pleriſq; Epiſcopis aliis,eruditis,ſimplicibus, apertis atque bonis, præter coniuratos, Pontificis nouum dogma, peſtifera hæreſis,quę vnquam Chriſtianum conturbaſset regnum viſa eſt, Quamobrem Italię, Germanię & Gallię Epiſcopi, Anno 1080. ſeptimo Calẽdas Iulij apud Brixinam Bauariæ vrbem conueniunt, Hellebrandum iterum condemnant & deponunt: Ac inter cæteras cauſas condemnationis fuit & hæc vna, quod inter coniuges diuortia faceret, ſicut & Naucle rus ſcribit. Auentinus addit fuiſſe & hæc verba in Brixienſi illo decreto contra Hellebrandum, ſuauis homo, ſacerdotes, qui vxores habent legitimas, ſacrificos eſſe pernegat. Interim tamen ſcortatores,adulteros,inceſtuoſos,aris edmonet,&c. Poſt hęc Epiſcopi inter ſe ſcriptis aduerſariis,alij pro Hellebrando,alij contra ipſum, digladiati ſunt,ſicut Auentinus ſcribit, donec in exilio ipſe Salerni mortuus eſt.

Fructus Pontificij cœlibatus.

Concilium Epiſcoporũ in Bauaria ad cõdemnationem Pontificis.

Diſſidia Epiſcoporũ.

Hellebrandus igitur, licet totum Acheronta furiis ſuis moueret, non tamen potuit in vniuerſum ſacerdotibus in Germania legitima coniugia extorquere. Vrbanus verò (merito ſuo Turbanus dictus) cum variis conciliis Hellebrandi acta confirmaſset, & Imperatoris execrationem repetito effulminaſset, ſacerdotum etiam coniugia circa annum Domini 1090. denuò damnauit, atque ea principum prædæ expoſuit, hoc modo, ſicut extat diſtinct.32. Eos qui poſt diaconatum vxoribus vacare voluerint, ab omni ſacro ordine remouemus,officióq; & beneficio Eccleſiæ carere

Vrbanus Hellebrãdi decreta & acta contra coniugia ſacerdotũ confirmat.

rere

rere decernimus, quod ſi ab Epiſcopo commoniti, non ſe correxerint, Principibus indulgemus licentiam, vt eorum fœminas mancipent ſeruituti. Poſt illum Paſchalis idem decretū repetit, cumq; Henricum V. in parricidium contra parentē Imperatorem armaſſet, apud parricidam illum facilè obtinuit, vt is Comitiis Northuſanis, cum Epiſcopis & Principibus quibuſdam, coniugia ſacerdotū, ſub titulo hæreſis Nicolaitarum, politico etiā Imperij decreto, damnaret. Atque inde factum fuit, quod poſtea Principes, brachio (vt loquuntur) ſeculari, ſtrennè ſibi exequendum ſumpſerunt decretum Calixti, factum circa annum 1120. quod repetitur diſt. 27. Presbyteris, Diaconis, Subdiaconis & Monachis, concubinas habere, ſeu matrimonia contrahere, penitus interdicimus, contracta quoque matrimonia ab huiuſmodi perſonis diſiūgi iudicamus. Atq; ita demum politica coactione, ſub Henrico V. qui cùm vnicus filius eſſet, Pontificum inſtinctu, in Patris & Imperatoris viſcera gladium ſtrinxit, ſacerdotibus in Germania coniugium vi publica ademptum eſt. Sicut etiam Polidorus, lib. 5. de Inuent. ſcribit, quod circa annum Domini 1100. ſacerdotibus adempta ſerint coniugia. Acceſtantur idem verſiculi, eo tempore ſub Calixto ſcripti, ſicut annotat Balæus pag. 175.

Paſchalis.

Politico Edicto coniugium prohibetur.

Henricum V parricida ex parricidio coniugium ſacerdotum ſublatum in Germania.

O bone Calixte, nunc omnis clerus odit te,
Quondam presbyteri poterant vxoribus vti:
Hoc deſtruxiſti poſt quam tu Papa fuiſti,
Ergo tuum merito nomen habent odio.

Hæc eſt vera hiſtoria, ex certis Scriptoribus collecta, de iugo cœlibatus, quomodo illud Eccleſiis Germaniæ impoſitum tandem fuerit, in quaſi conſideretur, per quos, quibus artificiis, quantis certaminibus & turbis, per integros quadringentos annos, in Germania fabula illa prohibitionis coniugij acta ſit, luce clarius apparebit eſſe ipſiſſimam doctrinam Dæmoniorum.

Porrò breuiſſimè iam addemus, quomodo & quando reliquis etiam Septentrionalibus Eccleſiis, Pontifices legem iſtam cœlibatus obtruſerint, quod eò procliuius tunc ipſis erat perficere, ſubiugatis potentiſſimis prouinciis, Italia, Anglia, Gallia, Germania. Accedebat & hoc, quod forma doctrinæ Eccleſiaſticæ in ſcholis Chriſtianis circa annum 1140. mutari cœpit, admixto philoſophiæ & humanarum traditionum fermento, vnde ſcholaſtica Theologia non multò poſt prognata eſt. Publicè enim tunc in Scholis, Oannij, Pariſiis, & alibi, inter cętera etiam de cœlibatu, contra coniugium ſacerdotum, cœptum fuit diſputari, ſicut ex Tritemio Balæus annotat 2. Cent. 74. Tunc etiā Pontifices Ro. impudentiùs cœperunt de coniugio ſacerdotum loqui. Nam Innocentius ſecundus, rationē prohibitionis coniugij hanc reddit. Cū ſacerdotes templū Domini, & ſacrariū Spiritus ſancti debeāt eſſe & dici, indignum eſt, eos cubilibus & immunditiis deſeruire. Alexander tertius. Extra, de Clericis coniugatis, cùm ſimul voluptatibus & carnalibus deſideriis, ac diuinis & Eccleſiaſticis obſequiis vacare non valeant, ob immunditiam ſuam indigni ſunt Eccleſiaſticis Sacramentis tractandis.

Septentrionales regiones.

Scholaſtica Theologia.

Contumelioſi ſermones in coniugium ſacerdotum Inno. II. Alex. III.

Lucius Tertius, diſtin. 81. Miniſtri, ſtatuit ſacerdotes coniugatos indignos eſſe, qui ſacramenta vel adminiſtrent, vel accipiant, imò qui vxorem ad altare ſuggerant. Conferat autem Lector hæc decreta, ad blaſphemias veterum hæreticorum contra coniugium, & ad Canones Gangrenſes & palpare poterit, eſſe doctrinas Dæmoniorum.

Lucius III.

Circa annum igitur 1190. Clemens Tertius miſit Petrum quendam Capuenſem Cardinalem in Poloniam, quæ ante ducentos annos & amplius (ſcilicet Anno 965.) fidem Chriſti amplexa fuerat, vt inter reliquas Cleri formationes, etiam legem cœlibatus ipſi proponeret. Et poſt An. 20. Henricus Epiſcopus Gneſnenſis, ſacerdotes Poloniæ ſub iuramento coegit legitimas vxores abiicere, ſicut Polonorum Chronica narrant.

Cœlibatum Poloniæ ſacerdotū.

Illuſtriſſimus & reuerendiſſimus Princeps, Georgius Anhaltinus, ex Bohemorū Chronicis (qui circa A. D. 930. Chriſtiani facti fuerant) hæc verba tranſcribit: A. D. 1196. Petrus Cardinalis in Bohemiā veniens, dum Scholaſticos voluit ordinare, à Sacerdotibus & Prælatis propè occiſus fuit, ideo quod Sacerdotes iubebat vxores à ſe dimittere.

Bohemiæ Sacerdotes.

Petrus Cardinalis.

Circa A. 1240. Gregorius nonus miſit V Vilhelmū Cardinalem in Sueciam, vbi per A. 400. antè fides Chriſti prædicata fuerat. Cardinalis verò legati prima intentio & cura fuit in Concilio Scheningenſi, reuocare Suecos & Gothos, ſchiſmate Græcorū, in quod presbyteri & ſacerdotes, ducti, publicè vxoribus, conſenſiſſe videbantur effecitq; cooperantibus Rege Erico & Birgero duce, vt abiuratis cōiugibus, cœlibatū amplecterentur. Tranſgreſſores verò huius ſtatuti, omnibus prouētibus priuauit, grauibúſq; cēſuris ac iudicio ſeculari ſubiecit. Hęc Ioannes Magnus, li. 19. quę verba diligenter notentur: quòd Sacerdotes publicè vxores duxerint. Et tamē Balęus, 4. Cent. 1. ex Saxone Grammatico annotat, quod circa idem fermè tempus, Rex Daniæ Pontificales decimas execratus, ſacerdotibus coniugia decreuerit, & illorū ſacra ſibi exploſo Pontificis miniſterio, ſufficere prædicarit. Clementē III. etiam Saxo ſcribit excommunicaſſe Danorū plebē, eò, quòd legē cœlibatus nollet recipere, ſed ſacerdotibus legitima cōiugia permitteret.

Suecia, Gothia.

Grego. IX.

Daniæ Sacerdotibus coniugia Regia authoritate conceſſa.

Teſtantur itaq; etiam Septentrionales hiſtoriæ, doctrinam Euangelij & fidē Chriſti, cum primum ſuſciperetur, non intuliſſe in illas prouincias legem cœlibatus, ſed permiſiſſe & approbaſſe honeſta ſacerdotum coniugia. Poſt multos verò annos demū à Romanis Pontificibus non ſine magnis turbis & certaminibus, eò inuectas doctrinas Dæmoniorum, prohibentium & ſoluentium nuptias.

Cùm verò Eccleſias Occidentales iam omnes ſub iugum prohibitionis coniugij miſiſſent, tandem ſub Innocentio Tertio, in Lateranenſi Concilio Canone 14. ita ſtatuerunt, qui ſecundum regionis ſuæ morem non abdicarunt copulam coniugalem, illi ſi in fornicationes lapſi fuerint, grauius puniantur, cùm legitimo matrimonio vti poſſint. Sed quare decretum illud non fecerunt, ſeu ſeruarunt, priuſquam prohibitione coniugij totius Occidentis Eccleſias funeſtis calamitatibus turbarēt, & fœdiſſimis obſcœnitatibus deformarent, niſi quod implendum erat 17. cap. Apocalypſis. Et tamen ex illo Canone colligitur adhuc circa annum 1200. in quibuſdam regionibus copulam coniugalem ſacerdotibus vſitatam fuiſſe. Sed non iudico operę precium eſſe poſteriorum etiam temporum hiſtoriam de cœlibatu hoc loco texere, tunc enim Satan prorſus ſolutus fuit, Apoc. 20.

Lateranenſ. Concil. Canon ſub Inno. III.

Illud verò prætereundum non eſt, quòd etiam poſtquā vi publica lex cœlibatus iam lata, & perlata erat, vt ſcilicet ad ſacros ordines nemo admitteretur, niſi continentiam promitteret, ſeu votum perpetui cœlibatus emitteret: Epiſcopi tamen in

Votum cœlibatus expreſſe ab ordinandis in Germania non exactum.

Germania ad noſtra etiam vſq; tempora promiſſionem illam ſeu profeſſionem & votum cœlibatus expreſsè & ſollenniter ab ordinandis nõ exegerũt, ſicut illuſtriſſimus & reuerendiſſimus Princeps Anhaltin. ſcribit in Epiſcopatu Magdenburgenſi & Mersburgenſi, nullam eius mentionem fieri ſolitam. Alicubi hoc tantùm ordinandis dictum fuit. Si vſq; nunc fuiſtis inceſti, amodo ſitis caſti, vbi caſtitas non honeſto coniugio, ſed inceſtis libidinibus opponitur. Quibuſdam in locis hæc formula initiandis propoſita fuit. Promitto me victurum ſecundum Canones, pro poſſe & noſſe. In Pontificali hypodiaconi admouētur his verbis. Hactenus liberi eſtis licetque vobis pro arbitrio ad ſecularia vota tranſire, quod ſi hunc ordinē ſuſceperitis, amplius non licebit à propoſito reſilire, ſed Deo, cui ſeruire regnare eſt, perpetuò famulari, & caſtitatem illo adiuuante ſeruare oportebit, &c. Ieſuitæ verò Colonienſ. hypodiac. ordinandis alibi hanc formā dicunt proponi. Quicunq; ad hunc ordinem accedent, voto ſe conſtringāt cœlibes & caſtos ſe manſuros, ſed in Germania ordinandi ſolenniter & expreſsè hoc nō vouerunt. Exemplū enim expreſſi & ſolennis voti, deſcribitur in conſecratione Monialium, vbi Epiſcopus Monialem conſecrandam interrogat, Promittis te perpetuò virginitatem ſeruare? illa verò expreſsè reſpondet, promitto. Monachus etiam expreſsè votum continentiæ emittit, in profeſſione dicens: Promitto me perpetuam ſeruaturum continentiam, quantùm humana fragilitas permittit. Ad tale verò votum continentiæ expreſsè & ſolenniter emittendum, Epiſcopi Germaniæ Clericos ſuos, vel non potuerunt, vel noluerunt adigere. Quod ipſum illuſtrat hiſtoriam cœlibatus. Et tamen ſub prætextu voti conſcientias illaquearunt.

Gregorius Anhaltinus Princeps. Quæ ordinandis in Germania iniuncta.

Admoniti Hypodiaconorum.

Ordinādi nec vouēt, nec iurant cœlibatū.

Monialiū votum.

Formula ſolennis voti Monachorum.

DE FRVCTIBVS IMPVRI APVD PONTIFICIOS COELIBATVS.

EX quo Spiritu lex cœlibatus ſeu prohibitio coniugij profecta ſit, obſcœni, impuri, horrendi & abominandi fructus tantùm non clamitant. Et ſanè à cogitatione & commemoratione eorum animus abhorret, ac lingua refugit, nec magnopere neceſſarium eſſe arbitror talē narrationē inſtituere, cum impuritas & obſcœnitas Pontificij cœlibatus, toti iam mūdo fœteat. Pauca tamē quędā annotabimus, quomodo omnibus temporibus, lex cœlibatus fœdiſſimas libidines innexerit, atque ita fructus ſemper autorē monſtrarint: Suprà enim ex Epiphanio annotauimus, quomodo Nicolaus, cū cœlibatum affectaret, & poſtea continere non poſſet, in promiſcuas libidines, non ſe ſolum, ſed multos etiā alios præcipitarit: Quos etiam fructus iuniorū viduarū temerè ſuſceptus cœlibatus, tempore Apoſtolorum attulerit. Paulus ipſe deſcribit, 1. Tim. 5. Apud hæreticos verò, qui legitima coniugia prætextu caſtitatis damnarunt, quā profligatis & abominandis libidinibus omnia fuerint inquinatiſſima, non libet commemorare. Extant autem deſcripta apud Irenæum, Epiphaniū, & alios, quæ nemo pius legere poteſt, quin totus & corpore & animo exhorreſcat. Notum eſt quid Cyprianus, libr. 1. epiſt. 11. narret, de virginibus cœlibatū profeſſis, quæ cum maſculis in eodem lecto manebāt, & tamen per inſpectionem obſtetricum virginitatem probabant. Chryſoſtomus etiam in oratione, quòd fœminæ regulares viris cohabitent, inquit: Duo hactenus genera commixtionis viri & fœminæ nota fuerunt, coniugium & ſtuprum, iam verò tertium à regularibus iſtis fœminis inuentū eſt, &c. Inde Cyprianus inquit: Peius quàm mœchari eſt continentiam dicere criminoſam, & infamem ferre ſanctimoniam. Hieronymus etiam ad Oceanum promiſcuam Venerem & Canones Clericorum nuptias perſtringit. Et ſuprà dictum eſt, Paphnutium in Nicæna ſynodo ideo diſſuaſiſſe legem cœlibatus, quia futura eſſet cauſa impuritatis & impudicitiæ in ordine Eccleſiaſtico. Annotauimus etiam ſuprà ex Socrate, quod mulierculæ, quas Euſtachius ſub ſpecie caſtitatis à conſuetudine coniugali abſtraxerat, poſtea in manifeſta adulteria prolapſæ fuerint. Et Saluiani querelam de ſacerdotibus licitum coniugium relinquentibus, ſuprà recitauimus. Licita, inquit, non faciunt, & illicita committunt. Qui opus honeſti matrimonij reliquiſtis, à ſcelere ceſſate. Ita ſuprà etiam annotauimus, quomodo tempore Gregorij Magni, lex cœlibatus paruo tempore, piſcinam ſex millium trucidatorum infantum capitibus impleuerit. Et quos fructus lex cœlibatus in Germania, tempore Nicolai Secundi produxerit, ſuprà ex Hulderici Epiſtola recitauimus. Pattum, inquit, vxorem ſubagitat, maſculorum & pecudum amplexus non abhorrent. Item, qui Clericorum caſta coniugia ſibi fœtere dicunt, neque adulteria, neque inceſtus, neque maſculorum turpiſſimos amplexus ſciunt abhorrere. Quomodo etiam in Anglia ex prohibito ſacerdotum coniugio, vitium Sodomiticum per totam Angliam cœperit regnare, & quomodo ex Clero ad populum lues illa tranſierit, ſuprà oſtenſum eſt. Ita in hiſtoria Hellebrandi ex Auentino recitauimus fructus legis cœlibatus. Maxima, inquit, pars ſub honeſto caſtimonię nomine, ſtupra, inceſtus, adulteria paſſim & impunè committebant. Item, grata lex illa erat, quibuſdam Clericis, quibus pro vna vxore ſexcentas iam mulierculas licebat inire. Cumq; quædam Concilia Clericis conceſſiſſent matrum & ſororum cohabitationes, vt de quibus nulla poſſet eſſe ſuſpicio, poſtea compertum fuit, cœlibatum ſacerdotum tam caſtum eſſe, vt nec matres, nec ſorores inire dubitarint. Ideo in aliis Conciliis illas etiam cohabitationes prohibere coacti fuerunt.

Ex cœlibatus fœdorum fœdiſſ. libidines peperit Nicolaus.

Viduæ iuniores tempore Apoſtolorum Hæretici.

Cyprianus

Chryſoſt.

Hieronymus.

Paphnutius.

Euſtachi⁹.

Saluian⁹.

Gregorius Magnus. Fructus cœlibatus ſacerdotū Germaniæ

Angliæ

Sed audi Bernhardi querelam, qui in ſermone de conuerſione ad Clericos, capite 29. inquit, Si iuxta Ezechielis prophetiam parietem fodiamus vt in domo Dei videamus horrendū, peſſima forte apparebit inter parietes abominatio. Siquidem poſt fornicationes, adulteria, poſt inceſtus, ne ipſæ quidem apud aliquos ignominiæ paſſiones, & turpitudinis opera deſunt. Vtinam nec Apoſtolū hæc ſcribere, nec nos dicere oporteret, vt nec dicentib. crederetur, quod humanum aliquando occupauerit animum tam abominanda cupido, heu execrabili Sodomorum cinere inimicus hominum, Eccleſiæ corpus aſperſit, & ipſorum etiam miniſtrorum eius nonnullos, ſanè fœdiſſima & ſpurciſſima reſperſit, &c. Et in fine inquit: Multi, non quidem omnes, ſed tamen multi, certum eſt, nec lateri poſſunt præ multitudine, nec præ impudentia quærunt, multi vtique libertatem in occaſionem carnis dediſſe videntur, abſtinentes remedio nuptiali, & in omne deinceps flagitium effluentes: Vtinam qui continere non valent, cœlibatui nomina

Bernhardi querela.

Digitized by Google

nomina dare vererentur. Eſſe ſine dubio melius nubere, quàm vri, & ſaluari in humili gradu fidelis populi, quàm in Cleri ſublimitate, & deterius viuere, & diſtrictius iudicari. Et alibi inquit: Tolle de Eccleſia honorabile coniugium, & thorum immaculatum, nonne reples eam concubinariis, inceſtuoſis, ſeminifluis, mollibus, maſculorum concubitoribus, & omni denique genere immundorum?

Monaſteriorum & Collegiorũ libidines in Anglia. Exempla fœde, obſcœna & horrenda, quibus omnia Collegia & Monaſteria ſcatent, nolo commemorare, quæ monſtra libidinũ in Collegiis & Monaſteriis Angliæ viſitatio Henrici VIII. inuenerit, legat cui libet in Balæo, Centuria 8. & 9. *Mantuanus.* Mantuanus notoria illa ſuis verſibus deplorat.

——Nulla hic arcana reuelo.
Non ignota loquor, liceat vulgata referre.
Sic vrbes populique ferunt, ea fama per omnem
Iam vetus Europam mores extirpat honeſtos.
Sanctus ager ſcurris, venerabilis ara Cynædis
Seruit, honoranda diuum Ganymedibus ædes.

Item.

I pudor in villas, vrbs eſt iam tota lupanar.

Nigellus. Nigellus in ſpeculo ſtultorum de Monialium caſtitate ita canit:

Quod nunquam niſi clam nulláque ſciente ſororum
Cum quocunque ſuo fratre manere poteſt.

Item.

Harum ſunt quædam ſteriles, quædam parientes
Virgineoque tamen nomine cuncta tegunt.

Paſquillus. Paſquillus.

Roma vale, vidi, ſatis eſt vidiſſe, reuertar,
Cum leno, aut meretrix, ſcurra, Cynædus ero.

Epitaphia. De Romanorum Pontificum caſtitate tantum duo Epitaphia adſcribam.

Sixte iaces tandem, deflent tua buſta Cynædi,
Scortáque lenones, alea, vina, Venus.

Item.

Hoc iacet in tumulo Lucretia nomine, ſed re
Thais, Alexandri filia, ſponſa, nurus.

Et eò vſque progreſſe eſt obſcœnitas Pontificij cœlibatus, quòd iniquitatem ſuam exemplo Sodomæ prædicare non vereantur, ſicut Scriptura loquitur. Vergerius enim, Sleidanus & Belæus ſcribunt, *Ioannes à Caſa, Sodomiam rythmis Italicis celebrauit.* Ioannem à Caſa Archiepiſcopum Beneuentanum, Cameræ Apoſtolicæ Decanum, & in Venetorum dominio nuncium Apoſtolicum rythmis Italicis poëma ſcripſiſſe, in quo Sodomiæ laudes celebrarit, &c. Opus dicunt excuſum eſſe apud Troianum Neuum.

Lutherus. Lutherus ſcribit ſe Romæ vidiſſe, Cardinales illos quaſi pro ſanctis haberi, qui fornicationibus & adulteriis cum mulieribus contenti eſſent. Sed abrumpo narrationem; Quæ enim in occulto ab illis fiunt turpe eſt vel dicere, Ephe. 5. Et quod *Arnobius.* Arnobius aduerſus Gentes ſcribit de puritate cœlibatus Sacerdotum apud Gentes, hoc ad coniugium noſtrum conuenit. Sunt autem hæc verba, lib. 8. Impunitatem fecit non caſtitas tutior, ſed impudicitia felicior: vbi autem magis à ſacerdotibus, quàm inter aras & delubra conducuntur ſtupra? tractantur lenocinia? adulteria meditantur? frequentius denique in æditituorum cellulis, quàm in ipſis lupanaribus flagrans libido defungitur? Hæc ille.

QVOD MVLTIS DOCTIS ET BONIS VIRIS SVB REGNO PONTIficio lex cœlibatus, ſeu prohibitio coniugij ſacerdotum diſplicuerit.

QVod multi omnibus ſeculis, inde ab Apoſtolorum vſque temporibus, prohibitioni coniugij fortiter contradixerint, donec per vim ea ſtabilita fuit, in præcedenti hiſtoria oſtendimus. Nunc breuiter tantùm annotabimus, quòd etiam poſt ſtabilitam illam legem cœlibatus, in mediis captiuitatis Babylonicæ tenebris, multi præſtantes viri fuerunt, qui manifeſta Scripturæ ſententia, & horrendis libidinum ſcandalis moti, ſuaſores extiterunt, vt iniqua illa lex antiquaretur, & ſacerdotibus libertas legitimi coniugij reſtitueretur. *Qui iniquam cœlibatus legem in regno Pontificio reprobarunt.*

VValdenſes igitur, qui circa annũ Domini 1160. in Galliis exorti ſcribuntur, hunc etiam articulum inter cæteros habuerunt: Coniugium ſacerdotum & iure, & neceſſariò in Eccleſia retinendum eſſe. *VValdẽſes*

Thomas Aquinas, circa annum Domini 1270. in ſumma, quæ incipit: Commiſerationes Domini capit. 165. diſputat, cœlibatum Sacerdotum eſſe ex ſtatuto Eccleſiæ, atque ideo Eccleſiam in voto caſtitatis poſſe diſpenſare. Et addit: Si Acolytus in ſecreta confeſſione, ad diſcretum Sacerdotem veniat, & ſe nullo modo poſſe continere dicat, non multum peccat ſacerdos, dando ei conſilium, vt cum aliqua occultè matrimonium contrahat, & occultè Epiſcopi ſui oculos fallat. Minus enim credimus eſſe peccatum, beneficium cum occulto coniugio retinere, quàm fornicariam contra diuinam prohibitionem habere. Si verò poſtea ſacros ordines à ſuis Prælatis, cogatur accedere, credimus minus eſſe peccatum vxore vti, quàm cum alia fornicari, ſi ex toto noluerit continere. *Thomas Aquinas.* *Occultum matrimonium.*

Durandus circa annum Domini 1320. in libro de modo celebrandi Concilij, ex multis rationib. diſputat conſultum fore, vt in Concilio generali, ſacerdotibus libertas coniugij reſtitueretur. *Durãdus.*

Et eodem tempore etiam Marſilius Patauinus idem diſputauit. *Marſilius Patauin⁹.*

Dantes etiam Florentinus & Petrarcha, circa idem tempus, alter falsè alter acerbè, (cùm ad Lenocinium ſororis ſuæ Pontifici Benedicto proſtituendæ ſolicitatus fuiſſet) impunitatem Pontificij cœlibatus inſectabantur. *Dantes Florentinus Petrarcha.*

Balæus, pag. 421. annotat, circa A. D. 1340. publicè magna fuiſſe certamina, quibuſdam pro coniugio, aliis contra diſputantibus & ſcribentibus.

VVicleſum etiam contra impurum cœlibatum ſacerdotum docuiſſe & ſcripſiſſe. Et Purueum, qui ex ipſius ſchola prodiit, peculiarem librum de miniſtrorum coniugio edidiſſe, Balæus annotat, Centuriæ 6. & 7. Idem etiam in fine 6. Centuriæ, ex certis hiſtoricis recitat, Anno 1349. Canonicum quendam de crimine peſſimo, Sodomitico ſcilicet, accuſatum, in publico Parlamẽto VVeſtmonaſterij, atque inde magnates publicè diſputaſſe, quod lex continentiæ adiuncta ſacerdotio, in totam Eccleſiam Sodomiam induxerit. Delicata (aiebant) cibaria virorum Eccleſiaſticorũ, quærunt naturalem purgationem vel peiorem. Votum cõtinentiæ (dicebant) Moniales cogit ad horribilia peccata: vt ſunt interfectiones abortiuorũ, deſtructio naturæ per medicinas, mutuæ libidines, & alia nõ dicẽda. *VVicleſus. Purueus.*

Narrat etiam publicè tunc iactatos fuiſſe hos verſiculos.

Plangunt Anglorum gentes crimen Sodomorum,
Surgunt ingrati Grez tra, Simone nati,
Qui reges oſtis, populis quicunque preſtis,
Qualiter hos geſtis gladios, prohibere poteſtis?

Sigiſmundus Imperator, ſub Concilio Baſilienſi.

Circa annum Domini 1430. Sigiſmundus Imperator imminente Baſilienſi Concilio, curauit formulam reformationis Cleri conſcribi, in qua fuit & hoc caput. Quia plus mali quàm boni, ex Calixti decreto, in Eccleſia ſecutum ſit, melius & animæ tutius eſſe, vt iuxta ritum Eccleſiæ Orientalis, Clericis licentia concedatur contrahendi honeſta matrimonia. Formola illa reformationis Argentorati edita eſt, Anno 1520.

Æneas Syluius.

Et Æneas Syluius in actis Concilij Baſilienſis, lib. 2. ſcribit: Fortaſſe nō eſſet peius, ſacerdotes quamplures vxorari, quoniā multi ſaluarentur in ſacerdotio coniugato, qui in ſterili presbyteratu damnantur. Idem ſicut Sabellicus & Platina referunt, etiā in Pontificatu, Inter prouerbiales ſuas ſententias & hanc habuit: Sacerdotibus magna ratione ademptū eſt coniugiū, ſed maiore reſtituendū. Extat etiā Epiſtola ipſius 321. Romæ ſcripta An. 1457. ad Ioannē Frundt, vbi ita inquit: Credimus te conſilio vti nō inſulſo, ſi cùm nequeas continere, vxorem quæris, quamuis id prius cogitandum fuiſſet, antequam ſacris initiareris ordinibus. Sed non ſumus Dij, qui futura proſpicere valeamus: Quando huc ventū eſt, vt legi carnis reſiſtere nequeas, melius eſt nubere quā vri. Non tamen hæc Pontificis ſententia eſt, vt diſpenſandū cenſeat, ſtat in ſua ſerenitate, nec putat vni concedendū, quod multis innoxiū vertat malum, & vnum pati pro multis non inconueniens arbitratur. Expectandus eſt ergo, vt tutò agas, alterius Apoſtolatus, qui mitior ſit, Neſcimus tamen an vita tam diu comes erit, &c.

Epiſtola Æneæ Syluij ad Ioannem Frundt.

Panormit.

Panormitanus quoque Abbas Siculus, poſtea Archiepiſcopus, in c. cùm olim. de clericis cōiugatis, quærit: Nunquid hodie Eccleſia poſſit ſtatuere, vt Clericus poſſit cōtrahere matrimoniū, ſicut Græci? Reſpondet autē Credo quòd ſic, & hoc indubitatū eſt apud me, reſpectu eorum, qui nō ſunt obligati ex voto vel tacito, vel expreſſo, & hoc probo ratione: Continentia enim nō eſt in Clericis ſecularibus de ſubſtātia ordinis, ſicut dicit Innocētius, nec eſt de iure diuino, quia aliàs Græci peccarent, nec excuſaret eos conſuetudo, quia illa non valet contra legē diuinam. Et non ſolùm credo poteſtatē meſſe Eccleſię hoc cōdendi, ſed credo pro bono & ſalute animarū, quòd eſſet ſalubre ſtatutū, vt volentes cōtinere & magis mereri relinqueretur voluntati eorum. Non valentes autem continere, poſſent cōtrahere: Quia experientia docente, contrarius prorſus effectus ſequitur ex illa lege cōtinentiæ. Cùm hodie non viuant ſpiritualiter, nec ſint mundi, ſed maculātur illicito coitu, cū eorū grauiſſimo peccato, vbi cū propria vxore eſſet caſtitas. c. Nicæna. Vnde deberet Eccleſia facere, ſicut bonus Medicus, vt ſi medicina experiētia docente, potius officit quàm proſit, eam tollat. Et vtinam idē eſſet in omnibus cōſtitutionibus poſitiuis, vt ſaltē obligarent, quò ad pœnā, & non quò ad culpā. Nam ita creuerunt ſtatuta poſitiua, vt vix reperiātur aliqui, qui non corruperint viam ſuam. Hæc Siculus ille, cuius in Concilio Baſilienſi magna fuit autoritas.

Canoniſta Stephanus Aufrerius.

In eandem ſententiam alij etiam Canoniſtæ ſcripſerunt, inter quos Stephanus Aufrerius fuit, qui aliorum etiam ſentētias adducit. Inquit enim, tempore primitiuæ Eccleſiæ, licebat presbyteris & ſic conſtitutis vxorem ducere, c. quoniam, & c. aliter. diſtinct. 31. dummodo die celebrationis abſtinerent à coniugibus. Poſtea in Occidentali Eccleſia venit prohibitio, vt conſtituti in ſacris ordinibus deberent abſtinere, & d. c. aliter. Et dicit Franciſcus in Rubrica q. dec. Quòd hoc præceptū det materiam illaqueandi plures animas propter fragilitatem noſtram. Ideò credit, quòd ſicut Eccleſia induxit hoc præceptum continentiæ, quòd quoque reuocabit, & erit conueniens dicto Apoſtoli reuocatio, qui dicit: De virginibus præceptum non habeo, conſilium autem do. Hæc ille.

Frāciſcus.

Rodolphus Agricola.

Et Rodolphus Agricola, qui anno 1485. obiit, inter reliquas Eccleſiæ tenebras (inquit Balæus) etiam prophanationem Miſſæ, & impuritatē cœlibatus deplorauit. Ioannes autem de Vveſalia, Concionator Vvormatienſis, cuius damnationem, Anno 1476. Moguntiæ factam, Ioannes Keiſersbergius eximius Thologus, iniquiſſimè tulit, inter cætera docuit: Nullam eſſe cauſam rationabilem prohibendi Clericis coniugium.

Ioannes de V Veſalia.

Eraſmus Roterodamus.

Eraſmus in declamatione de laudibus matrimonij: Mihi ſanè, inquit, videtur non peſſimè conſulturus rebus & moribus hominum, qui Sacerdotibus & Monachis quoq; ſi res ita ferat, ius indulgeat coniugij. Et addit: Exaggerent quantūlibet ſuū inſtitutū, Monachorū & virginum examina, Sanctiſſimum vitæ genus eſt, pure caſtéque ſeruatum coniugium. Idem in annotationibus, 1. Tim. 3. inquit: Etiam atque etiam vereor, ne cenſus Eccleſiaſtici caſtrent hodie Clericos verius, quàm pietas. Et in Colloquijs dicit: Execramur, ſi quis vel inſciens peierauit. At nemo deteſtatur ſacerdotes iuramento promittentes caſtitatem, quam tamen nec præſtant, nec præſtare cogitant.

Reuerendiſſimus & Illuſtriſſimus Dominus Georgius, Princeps Anhaltinus, ſcribit: Patruum ſuum Adolphum, Epiſcopum Merſburgenſem, ante Lutheri nomen auditum, ſæpius dixiſse: Si Concilium futurum eſset, ſe ſuaſorem & autorem futurum, vt ſacerdotibus ius coniugij reſtitueretur. Addidiſse etiam, multos ſacerdotes, vt conſcientiæ conſulerent, cum concubinis ſuis ſecreto matrimonia contraxiſse.

Adolphus Epiſcopus Merſburgenſis.

Mantuanus.

Sed ne opus ſit omnium voces ſeu ſententias, qui ante Lutheri ſcripta, in medio Papatu legem cœlibatus improbarūt, colligere, adſcribam Mantuani (qui anno Domini 1515. mortuus eſt) verſus, quibus piorum & eruditorum ſui ſeculi iudicium de prohibitione coniugij ſacerdotum complexus eſt. Ita enim canit, lib. 1. Faſtorum, de Hilario Pictauienſi.

Non nocuit tibi progenies, non obſtitit vxor
Legitimo connubio thoro, non horruit illa
Tempeſtate Deus thalamos, cunabula, tædas,
Sola erat in precio, quæ nunc incognita virtus
Sordet, & attrita viuit cum plebe cucullo,
Propterea leges, quæ ſunt connubia contra,
Eſſe malas quidam perhibent: prudentia Patrum
Non ſatis aduertit, dicunt, quid ferre recuſet,
Quid valeat natura pati. Cernentibus, aiunt,
Hoc inſuaue iugum noſtris imponere Chriſtus
Noluit. Illud onus quod adhuc quam plurima monſtra
Fecit, ut audaci dicunt pietate repertum,
Tollere eſſe volunt, quæ lex diuina ſinebant,
Iſſe vias, veterumque ſequi veſtigia Patrum,
Quorum vita fuit melior cum coniuge, quàm nunc
Noſtra ſit, excluſo thalamo ac coniugis vſu.

Quæ

Quę noſtro ſeculo à Luthero & aliis, contra prohibitionem illam coniugij ſcripta, dicta, facta ſunt, nihil attinet hoc loco cõmemorare. In recẽti enim memoria, & quidem in conſpectu ſunt omnium. Quòd verò iudiciũ de lege illa cœlibatus ſit principium etiam illorum, qui Pontificiis partibus addicti ſunt, Patres in Concilio Tridentino ex oratore Bauarico & ex aliis coram audiuerunt. Inter ipſos etiam Pontificiæ cauſæ patronos multi fatẽtur, notoriam & obſcœnam infamiam inquinati in Pontificia Eccleſia cœlibatus, efflagitare legis illius vel antiquationem vel ſaltem mitigationem.

Orator Bauaricus in Concil. Trid.

Et quidem Liodanus etiam, qui in aliis manifeſtis erroribus & ſuperſtitionibus defendẽdis non multum frontis habet: de hac tamen lege, licèt timidè admodum ac ſuſpenſo quaſi gradu, (ne Deum ſuũ terreſtrem vere dicendo offendat) inquit, certè & hodie licet caſtos, atq; vitæ integros maritos ad ſacerdotium aſſumere, quod meo quidem iudicio rectius, ſanctiusq; fortè fieret, per aliquot Germaniarũ Prouincias, quàm impuriſſimos aliquot pręficere, aut etiam diutius tolerare nebulones, Apoſtatas & ſacrilegos paſtores: Quod factum aureo illi D. Paphnutij reſponſo minimè foret alienum, neq; à vero remedio fortè abhorriturũ videri poſſet. Sed viderint quibus ea cura diuinitùs eſt tradita. Hæc Lindanus, qui hoc ſuo iudicio, omniũ Romanorum Pontificũ decreta & decretales condẽnaret, niſi prouidè adderet (ſuum fortaſſis) & ipſã agnitam veritatẽ Pontificis arbitrio rurſus ſubiiceret. Tu verò cogita qualis ſit illa Eccleſia, quæ ad tollendam aut relaxandã iniquiſſimam illam legẽ, nec ſenteotia Chriſti, nec Pauli doctrina, nec Apoſtolorum Canonibus nec iudicio primitiuæ Eccleſiæ, nec ſonora Paphnutij in celeberrima Nicæna Synodo, voce, nec anathematis Gangrenſibus, nec ſextæ vniuerſalis ſynodi decretis, nec tot tragicis turbis lege illa mortis, nec tot obſcœnis impuritatibus inde natis, nec conſcientiarum laqueis, nec tot piorum votis, gemitibus & flagitationibus, quicquã mouetur, ſed legem illam quæ contumelia coniugij eſt, & ipſiſſima materia turpitudinis, non ſtrenuè tantum, ſed prorſus tyrannicè tuetur.

Lindanus.

AN PECCATVM SIT, SI *QVIS, QVI IN MINISTERIO ECCLESIÆ conſtitutus eſt, & continere non poteſt, matrimonium contrahat.*

POſtquam Pontificij omnes Sophiſtices neruos intenderunt, vt clariſſimas Pauli ſententias, de Epiſcopo vnius vxoris viro, deprauarent, & vniuerſæ veræ antiquitatis teſtimonia eluderent, tandem veritatis luce (quæ illorum etiam oculos, qui eam obſcurare, nequicquam conantur, perſtringit) conuicti fateri coguntur, ex præſcripto Pauli, olim coniugatos rectè ad miniſterium Eccleſiæ vocatos & cõſtitutos in ſacris ordinibus, conſuetudine coniugali licitè vſos. Atque illud hodie etiam poſſe concedi. Vt verò, alio Sophiſtico artificio, veritatem etiam conceſſam rurſus peruertant, incipiunt diſputare. In nouo Teſtamento nunquã licuiſſe illis, qui iam in ordinẽ miniſterij Eccleſiaſtici cooptati fuerunt, matrimoniũ contrahere. Quæſtio igitur eſt. An peccatum hoc ſit, eumq; peccatũ ſit ἀνομία, 1. Ioan 3. Et ex iis quæ diuinitus non ſunt prohibita, nemo debeat conſcientiis ſcrupulum iniicere, Col. 2. Videbimus an in verbo Dei ſit prohibitum. Hic enim principalis ſtatus eſt. Cum hac diſputatione conſcientiis laqueos iniicere conentur.

Status quæſtionis.

Inuenio autem in veteri Teſtamento, vbi externa Leuitica puritas exactiſſimè in ſacerdotibus requirebatur, nõ tantùm vſum conſuetudinis coniugalis ſacerdotibus conceſſum, ſed textus manifeſtè dicit, Leui. 21. Sacerdotes ducant vxorem, ſed non ſcortũ, nec repudiatam. Et ne de gregariis tantùm ſacerdotibus priuſquam ad miniſterium aſſumerẽtur, hoc intelligatur, expreſsè de ipſo Pontifice ſeu Sacerdote magno, etiam poſtquam vnctus & conſecratus fuerat, dicit: Virginẽ ducet vxorem. Et in illo loco hoc ſcribitur, vbi de ſacerdotibus Deus expreſsè dicit: Sancti eſtote, quoniam ego ſanctus ſum. Nec valet Syricij eluſio propter vices ſacerdotales, in veteri Teſtamento hoc toleratum. Annis enim amplius quadringẽtis, priuſquam vices illæ à Dauide inſtituerẽtur, Deus illo etiã tempore, quãdo Pontificẽ quotidie manè & veſperi oportebat offerre, Exo. 29. concedit ipſi vt ducat vxorem. Et Ezechiel deſcribẽs form. a noui templi, tanquã ideam typicã Eccleſiæ noui Teſtamenti (neque enim Zorobabelis templũ, ideam illã Ezechielis expreſſit) cap. 44. dicit. Sacerdotes nõ viduã, aut repudiatam, ſed virgines Iſraelitici generis vxores ducent.

Leuiris in vete. Teſtamento licuit contrahere. Leuit. 21.

Sacerdos magnus.

Syricij eluſio.

Illa verò conceſſio non eſt in nouo Teſtamento contraria prohibitione abrogata, imo Paulus expreſſè dicit: Legitimum matrimonium, & conſuetudinem coniugalem, non pugnare cum miniſterio noui Teſtamenti. Sed excipiunt, Paulũ quidem hoc dicere, eum qui iam eſt vnius vxoris vir, quiq; iam liberos habeat, poſſe ad Epiſcopum aſſumi. Non autem ipſum dicere, quòd poſtquam Presbyter aliquis conſtitutus eſt, poſſit vxorem ducere. Ideo verò in iſto loco hoc non expreſſit, quia mox capite ſequẽti dicturus erat: eſſe doctrinam Dæmoniorũ in hypocriſi mendaciũ loquentium, quicunq; prohibere velit contrahere matrimonium. Et obſeruet Lector antitheſin. Pontificij fingunt Paulum, 1. Tim. 3. Coniugatos quidem admittere ad Presbyterium, ſed eo ipſo prohibere, vt qui iam Presbyteri facti ſunt, non contrahant matrimonium. Ipſe verò Paulus capite ſequẽti dicit, eſſe mendacium & doctrinam Dæmoniorũ, ſi quis prohibeat contrahere matrimonium. Et omninò friuolum & ineptum eſt concedere, Epiſcopum poſſe bona conſcientia vxorem habere, & conſuetudine coniugali vti, mox autem fingere, eſſe peccatum contra conſcientiam, ſi vxorẽ ducat. Eadem enim ſophiſtica eſt, qua Vintonienſis Anglus locum Pauli, 1. Cor. 7. voluit eludere. Eum qui in cõiugio ad fidẽ Chriſti vocatus eſſet, poſſe propter vitandã fornicationem vxorem habere. Non autem ſequi eum, qui cœlebs conuerſus eſſet, ſi continere non poſſet, ad vitandam fornicationem poſſe vxorem ducere. Quod idem eſt, ac ſi quis fingeret, quando Chriſtus dicit, Marci 9. Habete ſalem in vobis. Et capite duodecimo: Habete fidem Dei: hanc eſſe ſententiam, vt qui iam habent, teneant, & vſurpent ſalem & fidem. Qui verò non habent, nullo modo debere ſalem acquirere, aut fidem concipere. Aut ſi Anabaptiſta cõtenderet, eum qui iam in officio magiſtratus conſtitutus ſit, poſſe illud bona conſcientia adminiſtrare, ſed officium illud de nouo ſuſcipere, neminem bona conſcientia poſſe.

Paulus.

Deprauatio ſententiæ Pauli.

Vintonienſis.

Atqui Methodus Pauli, 1. Corint. 7. hæc eſt. Primum loquitur de coniugatis: Bonum eſſet homini

mulierem non tangere, ſed propter vitandam fornicationem, quiſq; habeat ſuam cõiugem, nec fraudent ſe inuicem, ſed reddant ſibi mutuò debitã beneuolentiam, ne vos, inquit, tenret Satanas, propter incontinentiam veſtrã, &c. Ex illo verò fundamento mox attexit de coniugatis & viduis, tanquam conſequentia in caſu ſimili. Bonũ iis eſſet ſi permanerent vt ego: Sed quia vnuſquiſq; proprium donũ habet, ſi ſeſe non continent contrahant matrimonium. Melius enim eſt marrimonium contrahere, quàm vri. Et, ſi vxorem quis duxerit nõ peccat, ſed rectè facit, 1. Cor. 7. Axioma igitur Pauli eſt: Sicut maritum eſſe: ita etiã meritũ fieri, ſine peccato licet: Et qui rectè ſine peccato poteſt vxorem habere, is etiam rectè ſine peccato poteſt vxorem ducere. Quia igitur Epiſcopus presbyter ſeu Diaconus, rectè & ſine peccato poteſt vxorẽ habere, 1. Tim. 3. Tit. 1. Ergo eodem iure etiam rectè, & ſine peccato poteſt vxorem ducere. Eſt & hoc argumenrum perſpicuum & firmum, Quod à Deo prohibirum non eſt, illud ſine peccato, quò ad conſcientiam liberum eſt. Sed Paulus expreſſè & in genere dicit, ſe non habere præceptum Domini, quo cœlibes prohibeanrur marrimonium contrahe.e, 1. Cor. 7. imò pronunciat, Dæmoniorum doctrinam eſſe, prohibere, matrimonium contrahere.

Axioma immotum

Obiectio. Eſſe decretum Patrũ & Conciliorum.

Sed Patres, inquiunt, & Concilia ſtatutum fecerunt, ne illi, qui iam ſacerdotes facti eſſent, poſtea vxores ducerent. Benè ergo haber, quòd non diuina, ſed humana tantùm prohibitio eſt, Nõ itaq; cõſcientiã poteſt obligare, Paulus enim pronunciat, Col. 2. Nemo vos iudicet in illis, quæ Deus libera eſſe voluit. Si enim mortui eſtis cum Chriſto ab elementis mundi, quid quaſi viuentes in mundo, decretis tenemini? Quod ſi de illis, quæ in veteri Teſtamento diuinitùs prohibita fuerant, verũ eſt: ideo, quia in nouo Teſtamento à Chriſto in libertatem vindicata erant, multò magis in hominum prohibitionibus, quæ carent teſtimonio Scripturæ, locum hoc habere debebit. Neq; enim ideo à iugo Moſaico, quod diuinitùs in veteri Teſtamento impoſitum erat, Chriſtus in nouo Teſtamento nos liberauit, vt hominum ſtatutis & prohibitionibus ſine verbo Dei, conſcientiæ illaquearentur, precio enim empti eſtis, inquit Paulus, nolite fieri ſerui hominum.

Chryſoſtom.

Cùm igitur coniugium tam ſit honorabile, vt cum eo quis poſſit Epiſcopatus ſolium aſcendere, ſicut Chryſoſtomus inquit: Quid quęſo nuptię habent, quod tam impurum aut impium ſit, vt non coniugium, ſed nuptiæ prohibendæ & fugiendæ ſint ſacerdotibus? Certè in nuptiis, quando matrimoniũ contrahitur, Deus ipſe coniuges copulat, Matt. 19. & fœdus inter ſpõſum & ſpõſam ipſe, ſua teſtificatione interpoſita, confirmar, Malach. 2. Et Chriſtus ipſe nuptiis, cùm matrimonium contraheretur, intereſſe voluit, Ioa. 2. Extra Scripturam itaq; imò contra eam dicitur, Coniugium quidem & vſum ipſius licere ſacerdotibus, non autem nuptias, ſeu vt matrimonium contrahant. Nam Ebr. 13. vbi ſcribitur, coniugium honorabile eſſe, vſurpatur vocabulum γάμος, quod & coniugium, & ipſas etiam nuptias quando matrimonium contrahitur, ſignificat. Ipſas igitur nuptias pronũciat eſſe honorabiles, & quidem in omnibus. Et 1. Corin. 7. non tantùm eum, qui matrimonio vtitur, verũ etiam eum, qui matrimonium contrahit, pronunciat non peccare, ſed benè facere. Ac quod diligenter notandum eſt, Paulus 1. Tim. 4. dicit, doctrinas Dęmoniorum, non tam ipſum coniugij vſum prohibere, quàm τὸ γαμεῖν, hoc eſt, ne matrimonium contrahatur, ita enim Paulus loquitur.

Iure diuino igitur in verbo Dei, non eſt prohibitum, ne ſacerdos contrahat matrimonium, imò talis prohibitio pugnat contra Paulum, 1. Corint. 7. & numeratur inter doctrinas Dæmoniorum, 1. Tim. 4. In huc fundamento, conſcientiæ rectè & tutò poſſunt acquieſcere. Quia enim ſolum verbũ Dei dominatur conſcientiis, nullum igitur contrarium ſtatutum, nulla diuerſa conſuetudo poteſt aut debet conſcientiis ſcrupulum inijcere. Quòd verò per Paphnutium obijcitur aſſerentem veterẽ Eccleſiæ traditionem, ſuprà explicatum eſt in hiſtoria Nicænæ Synodi, quòd ſcilicet traditio illa non ſit iuris diuini, ſed poſitiui, & quidem non vniuerſalis, ſed particularis, nec perpetua, omnes & ſemper obligans, ſicut ſuprà oſtendimus.

Paphnutius.

Canon Apoſtolorum 27.

Ita ad Canonem 27. Apoſtolorum qui tantùm Lectoribus & Cantoribus nuptias permittit, reſpondetur ex diſt. 16. vbi Canonibus illis, non Canonica tribuitur autoritas, ſed inter Apocrypha numerantur. Et Canonẽ illum non fuiſſe in primitiua Eccleſia, vel receptũ, vel ſeruatum, manifeſtè oſtendit Canon Ancyranus decimus, qui Diaconis poſt ordinationẽ concedit nuptias. Et 50. Canõ ex illis, qui Apoſtolis tribuũtur, ita dicit: Si quis ex ordine ſacerdotali nuptiis abſtinuerit, εἰ δι ἄσκησιν, id eſt, ideo vt pro ratione ſui doni ad exercitia pietatis expeditior ſit, ſed propter abominationem, oblitus, quòd omnia bona valdè, quodq; maſculum & fœminam Deus creauit hominem, aut corrigitor, aut ex Eccleſia eiicitor. Hic audis hæreſin eſſe, nuptias contrahendas ſacerdotibus prohibere, tanquã rem prophanam, immundam, & miniſterio indignam. Atque hoc Canone ſumitur reſponſio ad aliorum Conciliorum decreta, & Pontificum reſcripta, quæ ſacerdotibus nuptias prohibent.

Canon Ancyran. poſt ordinationem nuptias cõcedit Diaconis.

Impudens Pontificiorum mendacium. Decretorũ teſtimonia

Quod verò dicunt nullis hiſtoriis probari poſſe, ſacerdotẽ iam miniſterio Eccleſiæ conſtitutũ, vnquam matrimonium cõtraxiſſe, hoc nimis liberaliter fingũt. De ſingulis enim ordinibus ex ipſis eorum decretis teſtimonia poſſunt adduci, vt de minoribus ordinibus, Extra. de Clericis coniugatis, cap. Cùm olim, &c. Oriẽtales in minoribus ordinibus (hoc eſt, Cãtores, lectores, Acolyti & Subdiaconi) In ſuperioribus vtuntur matrimonio cõtracto. Et Subdiaconi etiã in Occidẽtali Eccleſia, publica Epiſcoporũ autoritate, vxores duxerũt vſque ad Nicolai II. tempora, diſt. 32. De illo Clerico.

Minores ordines.

Diaconi.

De Diaconis extat expreſſum teſtimoniũ, diſt. 28. ex Can. 10. Ancyrano. Diaconi quicunq; cùm ordinãtur, ſi in ipſa ordinatione proteſtati ſunt, velle ſe habere vxores, nec poſſe ſe cõtinere, hi poſtea, ſi ad nuptias venerint, maneãt in miniſterio, propterea quòd his Epiſcopus licẽtiam dederit. Et hoc circa annũ 500. primũ prohibitũ eſt in Iuſtiniani Auth. de ſanct. col. 9. §. Clericos. De ſacerdotib. ſeu Presbyteris loquitur, diſt. 31. Aliter ſe Oriẽtaliũ traditio habet Eccleſiarũ, aliter huius ſanctę Romanæ Eccleſiæ. Nam earũ ſacerdotes Diaconi aut Subdiaconi matrimonio copulantur. Iſtius autẽ Eccleſiæ vel Occidentalium, nullus ſacerdotum à Subdiacono vſque ad Epiſcopum, licentiam habet coniugium ſortiendi. Et gloſſa quidem manifeſta falſatione verbum (copulantur) exponit (pro copulato vtuntur) quod etiam Caietanus reprehendit & reiicit.

Presbyteri.

Digitized by Google

& reiicit. Sed antithesis manifeſte oſtendit ſententiam. Hæc doo enim opponuntur, copolari matrimonio, & non habera licentiam ſortiendi cóiugium. Et illæ ipſæ phraſes, (copulari matrimonio, & ſortiri vxores) de ipſo contractu matrimonij expreſſe vſurpaotur, diſt. 32. c. Multorum. Item, ſi qui 16. quæſt. 2. c. Sots. Copula ſacerdotalis vel conſanguineorum, oec legali, nec Euangelica, nec Apoſtolica autoritate prohibetur, Eccleſiaſtica tamen lege, penitùs interdicitur, vbi notabis Canonem 27. qui Apoſtolis triboitur, probibentē Sacerdotibus nuptias, tempore Gratiani non habuiſſe autoritatē Apoſtolicam. Et de Epiſcopis ad ſacerdotibus inſiouat, cap. ſi qois amodo, diſtioc. 81. qood ante Aleaandrum Secundum, circa annum Domini 1070. potuerint vxores ducere. Dicit enim, ſi quis amodo Epiſcopus, Presbyter aut Diaconus fœminam acceperit aut acceptam retinuerit, &c. Ergo anteà vſitatum fuit. Et quidem vſq; ad Alexandrum Tertium circa anoū Domini 1060. alicubi vſitatū fuiſſe Sacerdotes in ordinibus maioribus ouptias contrahere teſtatur cap. ſane. De Clericis coniugatis, dicit enim, ſacerdotes illi, qui ouptias contrabunt, &c. Item, clarius teſtatur gloſſa, diſtinct. 84. cum in præterito. Dicunt quidam, quod Gregorius introduxit continentiam Subdiaconis, diſtin. 31. Presbyteris vero & Diaconis Syricios introduxit, imo dicunt, quod olim Sacerdotes poterant cōtrahere ante Syricium. Hæc gloſſa. Iſidorus etiā circa annum Domini 620. In regula Clericorū, diſt. 23. c. His igitur. Clerici aut continentes ſint, aut certe vnius matrimooij vinculo fœderentur. Quæ regula, de Clericis in ſacris ordinibus iam conſtitutis, manifeſte loquitur. Et illos ſi continere non poſſunt, dicit debere & poſſe fœderari vnius matrimonij vinculo, hoc eſt, matrimoniū contrabere. Et Innocentius Tertius, cum ſuper Decretales ſcriberet, c. placet. De conuerſione cóiugatorum dixit: Matrimonium de iure diuino non prohibere ſuſceptionem ſacturū ordinom, ſed tātum ex conſtitutione Eccleſiæ, & ſic matrimoniū naturaliter non reſiſtere promotioni ad ſacros ordines. Imo etiā poſt cōſecrationem, ſacerdotem poſſe contrahere matrimoniū, oiſi Eccleſiæ ſtatuto prohibitum hoc eſſet, &c. Et gloſſa in c. cum olim. de Clericis cooiugatis dicit: Papam poſſe diſpenſare, vt aliquis cōtraheret in ſacro ordine, quia tantū ex conſtitutione Eccleſiæ continentia ordini annexa eſt. Caietanos etiam tractans quæſtionem, an Pontifex poſſit diſpenſare cum ſacerdote Occidentalis Eccleſię, vt accipiat vxorem, dicit, nec ratione, nec autoritate probator, quod abſolute loquendo, Sacerdos peccet contrahendo matrimoniū, nec ordo, in quantū ordo, nec ordo, in qoantum ſacer, eſt impeditiuus matrimonij. Et conclodit, Sacerdotiū oon dirimere contractū matrimonij, ſiue ante, ſiue poſt ſecluſis omnibos legibus, ſtando tantū in his, quę à Chriſto, & ab Apoſtolis babemus, &c. Et Cuſanus Epiſtola 2. ad Bohemos de vſu communionis, inquit: conſequēter in nouo Teſtamēto viſum eſt, poſt aliqua tempora abſurdum fore, quod in ſacris ordinibus exiſtentes contraherent, ſimiliter & ſolenniter vouētes, quod ſi facerēt, ſeparandos eſſe, qoi tamē antē, tanquam à Deo coniuncti ſeparari nō potuiſſent. Ex quibus verbis maniſeſtiſſimum eſt exiſtentes in ſacris ordinibus, olim potuiſſe matrimonium contrahere. Ita paulo ante ex Apophtegmatis, & ex Epiſtola Æneę Syluij ad Ioanoē Frundt, ſacerdotam qui cum cootinere nō potuiſſet, cupiebat vxorem ducere, idē oſtendimus. Imo ax ipſa Scriptura probari hoc poteſt. Paulus enim ponit, ſe ſiue inter viduas, ſiue ἀγάμους, 1. Cor. 7. Sed ca. 9. dicit, ſe habere poteſtatem circumducendi mulierem ſororē, ſicut Petrus & reliqui Apoſtoli coniugati. Habuit igitur Paulus poteſtatem ducendi vxorem in ipſo miniſterio. Huc pertinet etiam, quod tanquam textum Scripturæ allegant, Tertullianus & Innocentius primos, Sacerdotes mei ſemel nubant. Ergo viitatum hoc tunc foit.

Epiſcopi. *Iſidorus.* *Innoc. III.* *Caietanus.* *Cuſanus.* *Teſtimonia Scripturæ.*

Porro in Eccleſiis Germanicis anta Hellebrandi futias, ſacerdotes habuiſſe libertatem contrahendi matrimonia, ex hiſtoriis illis, quas ſupra ex certis aothoribus annotauimus, maoifeſtom eſt. Extat apud Auentinum, pag. 290. Epiſtola Gregorij Tertij ad Epiſcopos Boiariæ, de reformatione ſacerdotū, qui fornicationibus & adulteriis inquinati erant, vbi inter cætera hæc extāt verba: Nemo ſcorta aut cōcubinam alat, quiſq; aut caſte viuat, aut vxorem ducat, quam repudiare fas non eſto. Ex illa Epiſtola etiam Vvolfgangus Lazios oſteodit, olim viris Eccleſiaſticis liberum fuiſſe, ſi continere non poſſent, matrimoniū eootrahere. Et circa annuo Domini 800. Moguntiæ in Synodo, reformationem Clericorū in Germania, ex regula Clericorū ab Iſidoro conſcripta, inſtitui debere decreuerunt. Illius vero regulæ caput vnū eſt: Clerici aut continentes viuant, aut certe vnius matrimonij vinculo fœderentur. Quę verba de fœdere legitimi matrimonij contrahendo loquuntur, ſed rhapſodos Conciliorum ea malitioſe exponxiſſe ſupra oſteodimus.

Exempla hiſtoriarū Germaniæ ante Hellebrandum. *Grego. III.* *Vvolfgāg. Lazius.*

Ex Vlrici etiam Epiſtola idem colligitur, vbi & hæc biſtoria recitatur: Gregorium Magnum cum fructus prohibiti Clericis coniugij in piſcina inuenisſet, damnato priori ſuo decreto, Apoſtolicū illud conſilium etiam ſacerdotibus accommodaſſe, melius eſt nubere, quam vel vri, vel mortis occaſionem præbere. Et vſque ad Hellebrandi tempora, ſacerdotes Germaniæ habuiſſe libertatem & contrahendi & vſurpandi matrimonij, manifeſta teſtatur Epiſtola ipſius ad Conſtantieſes apud Naucle rum, pagina 140. in qua dicit: Epiſcopus veſter Clericis ſuis permiſit, vt qoi vxores habuerant, retinerent, & qui non habebant, ducerent.

Vlricus.

De Græcæ Eccleſię conſuetudine Eraſmus id, quod oō ex aliis audiuit, ſed quod ipſe coram oculis ſuis vidit, teſtatur in Apologia aduerſus Pariſienſes, ſe Venetiis apud Græcos vidiſſe. Sacerdotem poſt ſuſceptum ordinem ducere vxorem, ſed vnicā virginem. Et ſupra ex hiſtoria Ioannis Magoi adſcripſimus hæc verba: Vvilhelmi Cardinalis prima cura & intentio fuit reuocare Suecos & Gothos à Schiſmare Græcorum, in quod Presbyteri & Sacerdotes ductis publice vxoribus cooſenſiſſe videbantur. Et Metropolita Ruſſię apud Sigiſmundum Baronem ſcribit, maximum eſſe errorem & peccatum in Romana Eccleſia, quod Sacerdotes, qui ſecuudum legem ducunt vxores reiiciant.

Cōſuetudo Eccleſiæ Græcæ.

DE DIGAMIA SACERDOTVM.

PERVERSA prorſus ratio eſt: virtutes quas Paulus in Epiſcopo expreſſe requirit, quęq; ad ędificationem Eccleſiæ vtiles & neceſſariæ ſunt in aligandis ſacardotibus negligūtur,

finguntur vero alia, quę à Paulo non requiruntur, & ad Eccleſię ædificationē nihil faciunt, illis conſcientiæ perturbantur, & Eccleſia idoneis miniſtris defraudatur. Si quis enim vxore defuncta, aliam legitime duxerit, vel qui honeſtam viduam duxerit (quę iuxta Scripturam non libere tantum, ſed in Domino fiunt, 1. Corint. 7.) is etiamſi reliquis donis ad Eccleſiæ ædificationem vtilibus & neceſſariis, ad miraculum vſque à Deo ordinatus ſit, à miniſterio Eccleſiaſtico arcetur & remouetur. Qui vero vel 100. adulteriis, vel 1000. ſtupris ſe proſtituerunt, illis, ſi modo legitimum coniugium fugerint, etiamſi aliàs vel ſtipites, vel aſini ſint, nulla prorſus inhabilitas obſtat, quo minus ad ſacros ordines promoueri, imo ad apicem, non Epiſcopalem tantum, ſed Pontificium etiam, cum ſolenni acclamatione, Dignus & Iuſtus eſt, euehi poſſint.

Auguſtin⁹ de digamia.
Hier. contra.

Auguſtinus diſputat, eum, qui ante Baptiſmum vnam habuerit vxorem, & ea mortua, ſecūdam poſt Baptiſmum duxerit, non eſſe ad miniſterium admittendum. Hieronymus vero, Tit. 1. falſe hoc refutans quærit, quo priuilegio illi, qui ante Baptiſmum cum aliquot concubinis inquinati fuerant, poſtea ad ipſum Epiſcopatus ſolium aſcēdant, obliquę notans ipſum Auguſtinum, qui ante conuerſionem duas concubinas habuerat. Abſurda profecto hæc ſunt. Et tamen hæc opinio ſub hypocriſi peculiaris ſanctitatis, etiam in Orientalibus Eccleſiis tandem ad hunc vſque diem inualuit, ſed rem ipſam ſepoſitis præiudiciis conſideremus.

Si mortua vna vxore alteram legitime duceret, tale eſt propter quod aliquis, licet aliis donis & virtutibus ad Eccleſiæ ædificationē neceſſarius inſtructus, à miniſterio Eccleſiaſtico arceri & remoueri debeat, neceſſe eſt atrox crimē eſſe. Paulus enim dicit Epiſcopum debere eſſe ἀνέγκλητον, Tit. 1. hoc eſt, qui huiuſmodi criminibus non ſit obnoxius, propter quę publicè poſſit infamia notari ſeu in ius vocari. Atqui mortua vxore liber eſt vir à lege prioris vxoris, vt poſſit ducere aliam, Rom. 7. & 1. Corin. 7. Ac viduis in genere Paulus prę̨ſcribit, bonum quidem ipſis eſſe, ſi cœlibes permanſerint, ſed ſi ſe non continent, contrahant matrimonium. Melius eſt enim, matrimonium contrahere, quam vri. Et addit à viduis ſecundas nuptias poſſe cōtrahi in Domino, 1. Cor. 7. Quod igitur Deus liberum eſſe pronunciat, quod Paulus tanquam remedium incōtinentiæ præſcribit, ac tam ſanctum eſſe teſtatur, vt in Domino poſſit fieri, certe ſi quis illud contēdat tale crimen eſſe, propter quod aliquis alias idoneus, à miniſterio arcendus & remouendus ſit, is Spiritui ſancto contradicit.

Origo & fōs peruerſa huius opinionis.
A Gētium Sacerdotibus in Eccleſiā trāſlata monogamia.
Hieronym.
Pighius.

Operæ precium autē eſt conſiderare, vnde perſuaſio illa primū ſit orta, quę temporibus cōfirmata, & conſuetudine prę̨ſcripta, titulum nunc habet Apoſtolicę traditionis. Et à Gētium ſacerdotibus, μονογαμίας quadā hoc acceptum eſſe nō diſſimulāt. Hieronymus enim 1. contra Iouinianū dicit, vnicubas ſemper inter matronas habuiſſe decuit, per quas fortunæ muliebri ſacra fierent, nullum ſacerdotem digamum, nullum flaminem bimaritum leges. Pighius citat Seruiū ſuper illud Vergilij (huic vni forſan poteram ſuccumbere culpæ) Etiam Ethnicos bis nuptos repuliſſe à ſacerdotio. Acceſſit

Tertullianus monogamia Montanica.

poſtea ex Montani ſchola Tertul. qui cum ex reuelatione paracleti Montanici ſecundas nuptias ſimpliciter & in genere damnaret, vt iſtis Montanicis reuelationibus, quę ſuſpectæ & inuidioſæ tunc erāt, ſpeciem aliquam ex Scriptura indueret, cœpit locum Pauli ita interpretari, Sacerdotes ſint vnius vxoris viri, hoc eſt, Monogami. Omnes autē Chriſtiani ſunt Sacerdotes. Ergo ſecundę nuptię omnibus ſunt prohibitæ. Cumq; videret ſibi obſtare, quod qui ſecundā duxit, non eſt mortuæ vxoris vir, ſed viuentis, & ita nihilominus vnius vxoris vir. Impudenter fingit, non referre, duas quis vxores ſingulas habuerit, an pariter ſingulę duas fecerint. Eū-

Deprauatio dicti Paulini.

dem enim numerū eſſe coniūctorum & ſeparatorum, quod directe pugnat contra Paulū, qui Rom. 7. & 1. Cor. 7. pronūciat, virum ab vxore mortua liberatum & ſolutū eſſe. Nō igitur mortuę maritus amplius eſt, ſed vnius, quę viuit, licet ordine vel ſecunda, vel tertia ſit. Quanquam autem Montanus cum ſuo paracleto, merito ab Eccleſia reprobatus ſit, adhęſit tamen inde in quibuſdam locis, etiā laicorum ſecundis nuptiis nota quædam ignominiæ.

Secundæ nuptiæ laicorum notata.
Concil. Neocæſarienſ.

Neocæſarienſe enim Concilium, ca. 3. ſecundas etiam legitimas nuptias publicę pœnitentiæ ſubiicit per longū tempus, quod tempus Laodicenū Concil. poſtea minuere voluit. Ca. 7 prohibet presbyterum conuiuio ſecundarum nuptiarum intereſſe, ne ſua præſentia videatur illas comprobare. Alius Canon ſecundis nuptiis benedictionem denegat, & presbyterum benedicentem digamos, ſuſpēſum mittit ad ſedem Apoſtolicam. Quæ ſi intelligantur de ſecundis nuptiis, poſt mortem prioris coniugis legitime cōtractis, ſimpliciter pugnant cōtra Paulum, Rom. 7. & 1. Cor. 7. Ideo gloſſa exponit de ſecundis nuptiis, viuente adhuc priore coniuge. Andradius vero citat & probat Conſtantini Porphyrogenetæ conſtitutionem, quæ quinquennij excommunicationem imponit ei, qui tertiam vxorē poſt mortem priorum duxerit. Et ex opere imperfecto citat ſecundas nuptias ſecundum Apoſtolicum præceptum licitas eſſe: Secundum autem veritatis rationem veram eſſe fornicationem.

Benedictio negata ſecundis nuptiis.

Sed cum damnatio ſecundarum nuptiarum non poſſet in vniuerſum obtineri, ſacerdotali ordini ſub prætextu maioris ſanctitatis obtrudi cœpit, vt laicis tantum tanquam imperfectioribus, ſecundæ nuptiæ concederentur. Ita enim inquit Tertullianus, cenſent Monogamiam tantū eſſe ſacerdotum, quia Paulus dicit: Oportet Epiſcopū eſſe vnius vxoris virum. Sed vera Catholica Eccleſia, tempore Tertulliani circa annum Domini 200. hoc non obſeruauit, & dictum illud Pauli nō hoc modo intellexit, ſicut Tertullianus ipſe fatetur in li. de Monogamia. Montaniſtæ enim ſe vocabant ſpirituales, reliquos vero, qui non erant Montaniſtę, vocabant Phyſicos. Inquit igitur: Cur ergo non erubeſcunt, quotquot ex digamia præſident apud vos, quando hæc ipſis legūtur: Oportet Epiſcopum vnius vxoris virum eſſe. His verbis manifeſte teſtatur, in Eccleſia Catholica apud illos, qui non erant Montaniſtę, digamos prę̨ſides Eccleſiarum fuiſſe, & dictum Pauli non intellexiſſe de Monogamia. Poſtea cum ſubinde maior fieret doctrinæ inclinatio, digamia ſacerdotib. ſeuerius prohibita fuit. Ambroſius enim exponens locum, 1. Tim. 3. dicit, Quamuis ſecundā numero vxorem habere non ſit prohibitum, vt tamen quis dignus ad Epiſcopatum ſit, etiā licitū debet ſpernere, propter ſublimitatem iſtius ordinis. Sed Eccleſia etiam illius temporis, vbique digamos ad ſacerdotium admiſit, id quod Hieronymus ipſe, qui tamen nec primis, nec ſecūdis nuptiis ſatis æquus fuit, teſtatur in Epiſtola ad Oceanum,

Secundæ nuptiæ interdictæ ſacerdotib⁹.
De loco Pauli, 1. Tim. 3. vnius vxoris vir.
Ambroſ.
Digamos ſacerdotes Eccleſia admiſit tēpore Ambroſii & Hieronymi.

nū,his verbis:Cauterius Hiſpanię Epiſcopus, homo & ętate vetus & ſacerdotio,vnā antequam baptizaretur, alteram poſt lauacrum priore mortua, duxit vxorē.& arbitraris eū cōtra Apoſtoli feciſſe ſententiā,qui in catalogo virtutum Epiſcopi,vnius vxoris virum pręcepit ordinandū? Miror autem te vnum protraxiſſe in medium, cum omnis mūdus his ordinationibus plenus ſit,non dico de presbyteris,non de inferiori gradu. Ad Epiſcopos venio, quos ſi ſigillatim voluero nominare,tantus numerus congregabitur,vt Ariminenſis ſynodi multitudo ſuperetur, &c.

Et Hieronym.explicans locū Pauli, inquit, Hoc quod dicit vnius vxoris virū,poteſt& aliter diſſeri. Ex Iudæis erat Apoſtolus. Prima Chriſti Eccleſia de reliquiis Iſrael congregabatur. Sciebat lege conceſſum,exemplo Patriarcharum familiare populo nouerat,in multis vxoribus liberos ſpargere. Ipſis quoq; ſacerdotibus huius licentię patebat arbitrium,pręcepit ergo ne eandem licentiā Eccleſię ſibi vindicent ſacerdotes, ne bina pariter & trina coniugia ſortiātur, ſed vt ſingulas vno tempore habeant vxores. Apud Gręcos etiam, cum à Latinis de ſenſu loci illius Paulini mota eſſet controuerſia, Theodoretus circa annum Domini 430. recitat illorum interpretationem,qui ſentiunt Paulum nominando vnius vxoris virum, non prohibere ſecūdum matrimoniū, quando mors vinculum prioris diſſoluit,ſed reſpicere ipſum ad hāc antitheſin. Olim enim & Gręci & Iudęi,inquit,cū duabus, tribus & pluribus vxoribus iungebantur lege matrimonij. Et nūc,inquit,cum leges Imperatorię prohibeant duas ſimul vxores ducere, cum concubinis & ſcortis rem habēt. Et leuitas in repudiis,tūc etiam vſitata erat. Hiſce omnibus iudicat Paulum opponere vnius vxoris virum. De hac vero interpretatione pronunciat Theodoretus,videntur recte dicere. Item, his conſideratis admitto eorum interpretationem.

Diſputatio Græcorum & Latinorū de loco Pauli, 1. Tim. 3.

Eodem modo etiam Chryſoſtomus recitat quidem Latinorum interpretationē,ſed ſuam,hoc eſt, Gręcę Eccleſię,prolixe explicat,quod ſcilicet Paulus reſpectu Polygamię & repudij, nominet vnius vxoris virum. Ita enim ſcribit,1. Tim.3. dicēs, vnius vxoris virum, ἀμετρίαν prohibet. Quoniā apud Iudæos licitum erat, (ἢ δευτέροις ὁμιλεῖν γάμοις, ἢ δύο ἔχειν κατὰ ταυτὸν γυναῖκας) & altero iungi matrimonio & eodem tempore ſimul duas habere vxores. Et Tit.1. inquit, Dicēs Paulus, vnius vxoris virum, voluit hæreticis os obturare qui nuptias criminantur,oſtendens rem illā non abominabilem, ſed adeo precioſam & honorabilē, vt cum ea,quis poſſit etiam ſacrum Epiſcopatus thronum aſcēdere. Eo ipſo vero cum dicit(vnius vxoris virum)etiā ἀσελγεῖς,libidinoſos, petulantes ſeu procaces coheret, nec permittit,vt quis principatum hūc ineat μετὰ δευτέρου γάμου,cū altero matrimonio. Qui enim erga ἀπελθοῦσαν,hoc eſt,eā quæ repudiata diſceſſit, nullā beneuolētiam ſeruauit, quomodo is bonus Eccleſię pręſes erit,quam ille non ſuſtinebit reprehenſionem? Noſtis enim omnes,noſtis etiam ſi non eſſet legibus prohibitum τὸ δευτέροις ὁμιλεῖν γάμοις,alteris iūgi nuptiis,multas tamē res ipſa habet κατηγορίας, criminationes ſeu reprehenſiones. Nullam igitur Paulus criminandi occaſionē,Pręſides, vult ſubiectis ſuis pręberе,&c. Interpres reddens μετὰ δευτέρου γάμου,poſt ſecundas nuptias. Item, ἀπελθοῦσαν defunctam vxorem,ſenſum Chryſoſtomi peruertit. Nullis enim legibus Imperatorum prohibitum vnquā fuit,ne poſt mortem prioris coniugis ſecundæ nuptię legitimè contraherentur. Sed hoc leges Imperatoriæ prohibuerunt, ne quis ſimul duas vxores duceret,ſicut Theodoretus citat. Et quod hoc loco Chry. δεύτερον γάμον alterū matrimonium,ſeu ſecūdas nuptias intelligat,ex cōmētariis ipſius, 1. Tim. 3. intelligitur, quę verba paulo ante annotauimus. Et ex Theodoreto etiā, cuius verba adſcripſimus, hoc declaratur,quod ſcilicet ad polygamiam,& ad repudium reſpiciat. Atq; hāc Gręcorum interpretationem Hieronymus etiam, Tit.1. adducit,&eam non reprobat, ſed in Epiſtola ad Oceanum confirmat. Gloſſa etiam Canones,damnantes digamiam, exponit de ſecundis nuptiis,quæ contrahuntur viuente adhuc priori coniuge.

Chryſoſtomi interpretatio

Hieronymus.

Paulus igitur,quando Epiſcopum nominat vnius vxoris virū,non prohibet ſecundas nuptias poſt mortem cōiugis. De hoc enim caſu,1. Cor.7. dicit, ſi ſe non continent, contrahant matrimonium in Domino. Sed vel polygamus eſt, vel qui repudiata adhuc viuente,alteram duxit, vel qui concubinarum & ſcortorū vir fuit, eum Paulus propter ſcādalum non vult eligi in Presbyterum,ſicut Theodoretus tria hæc expreſſe ponit, in quorum antitheſin vnius vxoris vir intelligatur.

Summa ſententia Pauli,1.Tim.3.

Quæ vero contra hanc interpretationem opponuntur,eam magis confirmant, quam labefactant Specioſum videtur,quod obiicitur ex loco,1. Tim. 5. Vidua eligatur,quę vnius viri vxor fuit, Polygamia vero nunquam mulieribus conceſſa fuit. Ergo phraſis illa,videtur ſignificare monogamiā. Sed reſponſio plana eſt. Licet enim mulier ratione polygamiæ non poterat plures maritos habere,aliis tamē & quidem variis modis hoc fieri poterat, vt ſi vel conſtante matrimonio adulteriū perpetraſſet, vel ſi extra caſum fornicationis per repudiū à priore marito diſceſſiſſet,& alium duxiſſet, viuēte priori, iam erat non vnius viri vxor,Matth.5. Rom.7. vel ſi in fornicatione vixiſſet. Nam mulier etiam in illegitimis coniunctionibus dicebatur habere viros, Ioh.4. Talem igitur viduā, quæ notam habebat illegitimæ coniunctionis cum viris,Paulus non vult in collegium viduarum aſſumi,vt phraſis illa(vnius vxoris vir)ſit periphraſis legitimi coniugij, iuxta dictū Chriſti: Erūt duo in carnē vnam. Sicut etiam Paulus,1. Cor.7. quando dicit: Quiſq; habeat ſuam vxorem,& quęq; ſuum virum,per periphraſin deſcribit legitimam coniunctionem matrimonij.

Obiectio de viduis monogamis.

Pighius magnis clamoribus contendit, ex nullis probatis hiſtoriis poſſe oſtendi,aliquem tempore Apoſtolorum,imo trecentis annis antea,ſimul duas habuiſſe vxores. Figmentū igitur dicit eſſe,Pauli phraſin de marito vnius vxoris ita interpretari, quaſi oppoſita ſit polygamiæ,quæ tunc prorſus in vſu non fuerit. Sed ipſius clamoribus opponimus Theodoretū,Hieronymum & Chryſoſtomum,qui diuerſum affirmant,ſicut iam monſtratū eſt. Et teſtimonium clariſſimum, refutans falſam illam Pighij aſſertionem,extat apud Iuſtinū in Tryphone, vbi apertis verbis de Iudęis dicit: Magiſtri veſtri ad hoc vſq; tempus, quatuor & quinq; vxores vnumquemq; veſtrum habere permittunt. Item, Quemcunq; in locum veniunt Iudęi nuptiarum nomine vxores ducūt. Hęc Iuſtinus. Et Theodoretus poſt ea ab Imperatoribus Chriſtianis, tandem polygamiam illam,quę &apud Iudęos,& apud Gręcos vſitata erat,prohibitam eſſe tradit,1. Timo 3. Cōci-

Pighius.

Iuſtinus de polygamia.

Theodoretus.

Concil. Toletanum 1.

lium etiam Toletanum primum, tempore Leonis primi, cap. 17. oſtendit, tunc adhuc polygamiam vſitatam fuiſſe, ita enim ſtatuit. Si quis fidelis habēs vxorem, habeat concubinam, non communicet. Cæterum is, qui non habet vxorem, & pro vxore concubinam habet, à communione non repellatur, tantum, vt vnius mulieris aut vxoris aut concubinæ ſit coniunctione contentus. Intelligit autem concubinas, non ſcorta, ſed quę ſine pactis dotalibus, & ſine inſtrumentis legalibus, legitimè tamen & matrimonialiter viris coniunctę erant, quæ differentia inter vxorem & concubinam in veteri etiam Teſtamento vſitata fuit. Et Canon ille Toletanus loquens de polygamia, prorſus eadē phraſi vtitur, qua Paulus: Sit vnius coniunctione contentus. Falſum igitur teſtimoniū eſt q̃ Pighius affert.

Teſtimonio monogamia ſacerdotum. Tertull. dicit, Sacerdotes legis ſemel tantum nupſiſſe. Et Innoc. 1. dicit ſcriptū eſſe: Sacerdotes mei ſemel nubāt, quod in tota ſacta Scriptura nō extat. Tertull. vero commentū falſum eſt, & à Hieron. in Epiſt. ad Oceanū refutatur, ſicut verba ſupra adſcripſimus. *Rationes contra digamiam ſacerdotū. 1. Auguſt.* Rationes vero, quæ afferūtur contra digamiā ſacerdotū, frigidę profecto & friuolę ſunt. Auguſtinus de bono coniugali, cap. 18. hanc rationem reddit: Sicut polygamia in veteri Teſtamento ſacramentum fuit, ſignificans ex omnibus populis colligendam Eccleſiam: Ita nūc Monogamiam ſacerdotum eſſe ſacramentum vnitatis Eccleſiæ. Et *Scholaſtici.* ſcholaſtici quærentes rationes conſtitutionis de Monogamia ſacerdotum, dicunt Sacramenti rationem non admittere digamiam Sacerdotum. Et *Bonauentura.* Bonauentura in genere loquens, dicit etiam in ſecundis viduarum nuptiis non fieri benedictionem propter defectum ſacramenti. Atqui Paulus analogiam miniſterij ſeu ſacramēti expreſſe explicat hāc eſſe, Epheſ. 5. Relinquet homo patrem & matrem, & adhærebit vxori ſuæ, & erunt duo in carnem vnam. Quod cum fiat in viduarum etiam matrimonio, liberatę enim ſunt à lege mariti defuncti, Ro. 7. cumque viduæ in Domino nubant, 1. Cor. 7. nos certe nō debemus excogitare aliam rationē ſacramenti, qua conſcientias pręter ſcripturā conſtringamus. *Pighius.* Pighius allegat, ex 44. c. Ezech. vbi vulgata tranſlatio habet. Soror Pōtificis, quæ alterū virum nō habuit, &c. Sed textus ſimpliciter habet de ſorore Pontificis, quę nondū tradita eſt viro, ſed adhuc in paternis ædibus ſeruatur, illam Pontifex, ſi moriatur, vt partem familiæ paternæ poteſt lugere.

Citatur etiam illud, quod Deus in veteri Teſtamento, Leu. 21. viduam Pontifici ducendam prohibuerit. Sed hæc pertinere ad Leuitica veteris Teſtamenti ſtatuta, inde patet, quia non ratione digamię prohibitum hoc fuit. Nam Ezech. 44. viduam à ſacerdote relictam, ducere poſſunt ſacerdotes.

Ex his omnibus manifeſtum eſt, diſputatione de digamia, nō debere cōſcientiis laqueum iniici. Nō enim habet certum & expreſſum fundamentum in Scriptura. *Canones Apoſtolici de monogamia ſacerdotum.* Quod vero Canones illi, qui Apoſtolorum titulum præferunt, tale quid ſtatuunt, apocryphum hoc eſſe, hiſtoriæ illæ Græcæ & Latinæ Eccleſiæ, quas recitauimus, conuincunt.

Hæc iudico eſſe præcipua capita cōtrouerſiæ de cœlibatu, quę dū mediocri diligentia conatus ſum euoluere, opinione lōgius progreſſa eſt explicatio, quam prolixitatē Lector, tunc boni conſulet, ſi occaſionem inde ſumpſerint, de materiis hiſce diligentius cogitandi, quam inter ſcribendum mihi datam eſſe libenter fateor.

DECRETVM DE PVRGATORIO PVBLICATVM PRIMA DIE SESſionis nonę & vltimę Tridentinæ, ſub ſanctiſſimo D. N. Pio IIII. Pont. Max. Die 3. Decembris, 1563.

CVM Catholica Eccleſia Spiritu ſancto edocta, ex ſacris literis, & antiqua Patrum traditione, in ſacris Conciliis, & nouiſſimè in hac œcumenica ſynodo docuerit, purgatorium eſſe, animáſque ibi detentas, fidelium ſuffragiis, potiſſimum vero acceptabili altaris ſacrificio iuuari: Præcipit Synodus Epiſcopis, vt ſanam de purgatorio doctrinam, à ſanctis Patribus, & ſacris Conciliis traditam, à Chriſti fidelibus credi, teneri, doceri, & vbique prædicari diligenter ſtudeant. Apud rudem vero plebem, difficiliores ac ſubtiliores quæſtiones, quæque ad ædificationem non faciūt, & ex quibus plerumque nulla fit pietatis acceſſio popularibus concionibus ſecludantur: Incerta item, vel quæ ſpecie falſi laborant, euulgari & tractari nō permittant. Ea vero, quæ ad curioſitatem quandam aut ſuperſtitionem ſpectant, vel turpe lucrum ſapiunt, tanquam ſcandala & fidelium offendicula prohibeant. Curent autem Epiſcopi, vt fidelium viuorum ſuffragia: Miſſarum ſcilicet ſacrificia, orationes, eleemoſynæ, aliaq; pietatis opera, quæ à fidelibus, pro aliis fidelibus defunctis, fieri conſueuerunt, ſecundum Eccleſiæ inſtituta, piè & deuotè fiant: Et quæ pro illis ex teſtatorum fundationibus, vel alia ratione debentur, non perfunctoriè, ſed à ſacerdotibus, & Eccleſiæ miniſtris, & aliis, qui hoc præſtare tenentur, diligenter & accuratè perſoluantur.

STRVCTVRA PVRGATORII.

TRIDENTINI Patres in hoc decreto glorioſe præfantur, ſe Spiritu S. edoctos ex ſacris literis, & antiqua patrū traditione, in ſacris Cōciliis, & in hac Tridētina Synodo docuiſſe purgatorium eſſe, animasq; ibi detentas fidelium ſuffragiis iuuari, &c. Cumq; pij & eruditi hoc ſeculo nō quęrant, fabularum de purgatorio, quę totius mundi crumēnas expurgarunt, repetitiones: Sed certis ac manifeſtis Scripturę teſtimoniis oſtendi velint: An tale ſit purgatorium, quale Pontificij comminiſcuntur: Auidius ſane expectabam, ex quibus Scripturæ teſtimoniis, & qua ratione, purgatorium illud ſuum, tanquam dogma Catholicum, & articulum fidei, liquido & certo in hac luce Euangelij probare conaturi eſſent. Cæterum de teſtimoniis ſcripturæ verbum nullum, inquit ille, quia ſcilicet, ſicut Petrus à Soto fatetur, ex Scripturæ teſtimoniis purgatorium aperte probari non poteſt: Sed prius ſine Scriptura hoc credendum eſt: Poſtea ad præſumptam illam opinionem, loca quędam Scripturæ quoquo modo detorquenda ſunt. *Petrus à Soto fatetur purgatoriū è Scriptura probari non poſſe.* Dicunt ſane in ſacris Conciliis ſanam doctrinam de purgatorio traditam eſſe. Et imperiti forſan cogitare poſſent, in Nizeno aut alio ex vetuſtioribus hoc factum eſſe: Sed Florentinum illud eſt Concilium, celebratum, circa annum Domini 1419. *Purgatoriū Florentino Concilio primū confirmatum eſt.* Onus igitur probationis non imprudenter in hac materia declinant, ipſum vero purgatorium ignem, qui hactenus culinas ipſorum tam ſplendide

calefe-

Quartū abominationū papiſticarū fundamentū ſit purgatorium.

caleſecit, undis ſed fortibus aſſeuerationibus, ex cineribus exſufflare & redaccendere ſtrenue conantur. Præcipua enim axiomata doctrinę Papiſticę, vt de meritis, de ſatisfactionibus, de perfectionibus & de propria iuſtitia coram Deo: Item, totus ferme cultus in templis ipſorum, vt vigilię, miſſę, pro defunctis, anninerſaria, oblationes pro mortuis, peregrinationes, animarum balnea, indulgentiæ, opera ſupererogationis, fraternitates, memorię, exequiæ, ſuffragia, aqua luſtralis, dedicationes cœmiteriorū, & ſimilia aucupia, purgatorio tanquam ſuo fundamento ita incumbunt, vt hoc deſtructo omnia iſta à fundamento ſimul euertantur. Cœlum itaq; potius (quia iam dudum aliis illud vendiderūt) quam purgatoriū ſibi eripi paterentur. Quia vero impoſturas iſtas etiam Laici, quos cæcos vocare ſolent, videre cœperūt, temporis gratia quędam in materia purgatorij ſubindicāt eſſe ſubtilia, difficilia, nō ędificantia, incerta, falſa, curioſa, ſuperſtitioſa, his enim verbis in Decreto vtuntur, ſed quę illa ſint nō exprimūt. Si enim quę talia ſunt, omnino inde exlmerentur, vno momento totum purgatoriū euacuaretur. Et tamen illa ipſa non damnant, ſed tantum prohibent, ne in popularibus concionibus euulgētur. Sed ne purgatoriæ iſtę impoſturę, vel Lethęo flumine ſubmergantur, vel ſub orci galea occultētur, materiā illā ſolita noſtra ſimplicitate breuiter euoluemꝰ. Et primū ſtructurā purgatorij qualis à Pōtificiis traditur, ex ipſorū libris delineabimꝰ.

Triplex ſtatus animarum, corporibus ſolutarū. Beatorū.

De ſtatu igitur animarū, poſtquam à corporibus ſolutæ ſunt, vſq; ad carnis reſurrectionē, ſiue ad diē iudicij, ita docent: Quoſdam, qui moriuntur, dicunt in virtutibus ſeu charitate perfectos, & ab omni peccati labe mundos eſſe, horū animas ſtatim quando à corpore excedunt, dicunt in cœlū euolare.

Damnatorū.

Quorūdā vero animas, qui vel ſine fide Chriſti, vel ſine pœnitentia in peccato mortali moriuntur, dicunt recta ad infernū detrudi, vnde nulla eſt redemptio. Eſſe vero quoſdam qui ſunt baptizati & habēt fidem de Chriſto, ac charitatem Dei, de peccatis etiam mortalibus habent contritionem, ſed quando moriuntur, tunc vel in charitate non ſunt perfecti, nec à labe peccati protſus mūdi, vel debitam ſatisfactionē de cōmiſſis & omiſſis nondū plene expleuerunt, vel ſolum minutis quibuſdam venialibus peccatis obnoxij ſunt, illorum animas iniuſtū eſſet ad infernū detrudere, cū ſint baptizati, & habeant fidem, charitatē ac pœnitentiam. Et tamen Paradyſum nōdum poſſunt intrare, quia ſcriptum eſt de pœnitentia, diſt. 1. Non poteſt quiſquā gratiam vitæ cœleſtis accipere, niſi purgatus fuerit ab omni labe peccati. Et Apoca. 21. Nihil coinquinatum introibit in eam. Ac iuſtitia Dei requirit, vt peccata ſatisfactione purgentur & puniantur.

Mediorum in purgatorio.

Quod ſi in hac vita vel factū, vel impletū nō fuit, in altera vita illud fieri & compleri neceſſe eſt. Pro illis igitur animabus, fingunt mediū quendam ſtatum ſeu locū, vbi pœnali ſatisfactione expiētur, & maculæ peccati igni exoquantur & purgentur, vt exoluta pro peccatis ſatisfactione, & labe peccati expurgata, perfecti & puri, poſſint in Paradyſum trāsferri, priuſquā generale iudiciū fiat.

Ignis purgatorius & infernalis.

In illo vero purgatorio dicūt eſſe ignem, qui eiuſdem generis ſit cum igne gehennæ. Imo in ſubſtantia dicūt eūdem eſſe ignē purgatorij & inferni, & pœnas etiā eſſe eaſdem, niſi quod in purgatorio ſint trāſitorię, in inferno vero æternæ. Vnde dicunt: Minimam ſcintillam purgatorij, excedere maximam pœnam corporalē huius vitę.

Locus purgatorij.

De loco etiam purgatorij diu diſputatum, ſed poſtea certi aliquid definitum eſt. Quidā enim purgatorium conſtituerunt in loco aliquo, qui eſſet ſupra nos, ſed tamen ſub cœlo: Alij vbi quis in terra peccaſſet, ibi locū purgatorij eius poſt mortē eſſe dixerunt. Sed poſtea ex reuelationibus inuentus fuit certus & definitus purgatorij locus, duplex ſcilicet: Vnus cōmunis ſeu generalis ſub terra, quo cōmuniter vadant animę purgandę.

Purgatorium generale.

De ſitu tamē generalis purgatorij, ſecundū omnes dimenſiones non prorſus conuenit inter omnes. Quidam enim volūt locum illū purgatorij eſſe ſuper infernum ſecundū altitudinem. Quidam apud infernū ſecundum longitudinem: Alij circa infernum iuxta circulū, ſicut quando pomū ſcinditur, domunculæ ſeminum in circulo diſtinctę apparēt, hac enim ſimilitudine vtuntur.

Situs purgatorij generalis.

Ingolſtadienſes infernum, purgatorium, circulum infantium non baptizatorum, & limbum Patrum ita diſtinguunt, vt ignis tartareus infernè in terrę meditullio exęſtuās torqueat damnatos, deinde ſupernè exudans, in ſecūdo circulo purget fideles, poſtea forſan fumus eius in tertio circulo infeſtet infantes, poſtremo eius calore & forſan luce limbus Patrū in quarto circulo calefiat & illuſtretur ſicut fit in vaporariis.

Purgatoria particularia.

Alia porro purgatoria vocant particularia, ad quæ aliquando animę à Deo mittatur, ad faciendā pœnitentiam in hoc mūdo, vel propter leuiorem punitionem, vel propter celeriorē liberationem, vel ad oſtendendā veritatem purgatorij. Ita apud Gregorium quędam animæ purgatoriū ſuum habuerunt in balneis, quędam in vmbra arborū, quædam in glacie, quædā in domibus vbi peccauerant.

Curatio cruciatuū purgatorij.

Porro in illo purgatorio dicunt animas tam diu igne torreri, donec vel pœnis pro menſura peccatorum ſatisfecerint, & igne ſufficiēter purgatæ fuerint, vel donec ſuffragiis viuorum inde citius liberētur.

Genera ſuffragiorū quibus viui animabus in purgatorio ſubueniant.

Pro certo enim habent, animas in purgatorio exiſtentes, viuorū ſuffragiis poſſe adiuuari, vt vel citius vel mitiori pœna inde liberentur. Et ne quid certitudini deſit, ſuffragia illa dicunt ad quatuor genera reduci, 14. q. 2. ca. Animę, ſcilicet ad oblationes ſacerdotū, ad ſanctorū orationes, ad charorū eleemoſynas, ad cognatorū ieiunia, ſiue alia pietatis officia. His vero ſufficienter peractis, dicūt animas purgatas ſtatim euolare ad gloriā.

Pātheologia. Cōpēdium Theologia. Roſarium Bernhardini. Concil. Flor.

Hęc eſt ſtructura purgatorij, ſicut deſcribitur in magno volumine Pantheologiæ, in compendio Theologiæ, in Roſario Bernhardi, & in Concilio Florentino.

Fundamēta doctrina de purgatorio.

Fundamēta vero hęc ſunt. I. Reatū tātum culpæ mortalis propter Chriſtum (ſi tamen contritio ſufficiens ſit) remitti. Æternas vero pœnas peccatis mortalibus debitas, virtute clauiū mutari in temporarias, quas vnumquemq; vel per ſe, vel aliū, debita ſatisfactione exoluere neceſſe ſit, ſiue in hac ſiue in futura vita. II. Pro minutis ſeu venialibus peccatis, nos ipſos & poſſe & oportere ſatisfacere, ſiue in hac ſiue in futura vita. III. Maculas ſeu ſordes peccati in natura hęrētes, per ſatisfactiones protſus expurgādas eſſe, quod ſi in hac vite plene & perfecte nō fiat, neceſſariā eſſe purgatorij ignis expiationem. Hæc omnia ex humanę rationis cogitationibus, ex ignoratione Chriſti, & iuſtitię fidei, profecta ſunt, ſicut oſtendemus, fundamēta purgatorij pugnare cōtra ſacram Scripturā, ipſam vero purgatorij ſtructurā cōmētitiam eſſe. Sed prius hiſtoriā purgatorij cōtexemus, inde enim flammis purgatorij, quę tenebroſæ & obſcurę ſunt, non parum lucis accedet.

HISTORIA PVRGATORII.

Vnde nata ſuſpicio purgatorij.

CVm purgatorium in veteri Teſtamento etiam aduerſariorum confeſſione non fuerit, & in nouo, nec Chriſtus, nec Apoſtoli illud doceant, operæ precium eſt conſiderare, vnde primum exorta ſit illa opinio, ex quibus initiis cœpta poſtea fuerit, quanquam cum proteſtatione dubitationis, in Eccleſia diſputari, quomodo deinde creuerit: donec conſuetudine confirmata, & apparitionibus ſpirituũ impoſtorum ſtabilita, nunc pro articulo fidei, ferro & flamma defenditur. Hæc conſideratio multa vtiliter monebit, & illud, quod decretum Tridentinum de antiqua Patrum traditione inſinuat, recte illuſtrabit. Hiſtoriam itaque iuxta ſeriem temporum ſimpliciſſime contexemus.

CAPVT I.

PVRGATORIVM Ethnicorum.

Plato purgatorium primũ conſtruxit.

PRimum igitur apud Platonem, qui circa annum 400. ante incarnationem Chriſti floruit, purgatorium Pontificium eadem prorſus ſententia, & iiſdem ferme verbis, ſicut à Pontificiis deſcriptum inuenio, qui cum ex Philoſophicis fundamentis, & ex humanæ rationis imaginationibus illud extruxerit, manifeſtũ hinc erit, vnde purgatoria opinio primum orta ac nata, & poſtea cũ apud Eccleſiaſticos doctores Platonici Philoſophi in magna cœpiſſent admiratione eſſe, in Eccleſię diſputationes immiſceri cœperit. Nec eſt, quod quis fingat, Platonem opinionem illam de purgatorio apud Ægyptios, ex traditione Sacræ Scripturę, vt alia quædã accepiſſe. Vetus enim Teſtamentũ purgatoriũ ignorat, & ipſi Pontificij fatentur purgatoriũ in veteri Teſtamento non fuiſſe.

Purgatoriũ ignotũ vet. Teſtã.

Euſebius igitur de præparatione Euangelica, li. 11. ca. vlt. prolixã diſputationem Platonis tranſcribit, ex libro ipſius de anima, vbi fluuiis infernalibus ex Poëtarum traditione deſcriptis, tandem inquit: Qui videntur propter peccatorum magnitudinẽ, vt ſunt ſacrilegia, homicidia illegitima & ſimilia (ἀνιάτως ἔχειν) inſanabiles eſſe, illi coniiciuntur in tartarum, vnde nunquã poſſunt euadere. Qui vero iudicantur magna quidẽ peccata, ſed ἰάσιμα, quę medicabilia ſeu ſanabilia ſunt, perpetraſſe, vt ſi ex iracundia cędem commiſerunt, aut erga parentes violenter aliquid deſignarunt, reliquam vero vitam (μεταμέλον βιῶσι) in pœnitentia exegerunt, illi pro ratione delicti, in diuerſa ignis flumina amburendi coniiciuntur, tandem poſt annum & amplius appropinquãt paludi Acheruſiadi, ibi vero eos, quos læſerunt inclamant, & ſuppliciter petunt, vt permittãtur egredi & recipiantur. Et ſi aduerſariis ſuis hoc perſuaſerint, egrediuntur, & deſinunt in pœnis verſari. Sin minus, in ignitis illis fluuiis tandiu iactãtur, donec ab iis, quos læſerunt hoc impetrent. Qui vero excellenter ſancte vixerunt, ſupra aſcendunt in puriſſimas habitationes, vbi ſine labore viuunt in futurum tempus. Qui vero mediocriter vixerunt, illi per Acherontem in paludem igni ardentem deueniuntur, ibi peccatorum pœnas exoluunt, & καθαιρόμενοι, hoc eſt, purgati, luſtrati ſeu expiati (ἀπολυόμενοι) abſoluuntur ſeu redimuntur ſi quid deliquerunt. Deinde benefactorum præmia recipiunt, &c.

Plato de anima habet purgatorium.

Et li. 12. Euſeb. deſcribit alium locũ ex Gorgia Platonis, vbi repetit. Eos, qui iuſte & ſancte vixerunt, quando moriũtur, in beatorũ Inſulas, vbi in omni felicitate extra mala viuunt, abire. Qui vero impie & iniuſte vixerunt, eos dicit in carcerem ſupplicij, quem Tartarũ nominãt, abire. Et hæc ſunt, inquit, quę auditu ego percepi, & credo vera eſſe. Inde vero, inquit, ego ratiocinor, tale quid euenire: Cum quędã peccata ſint curabilia, quod ex pœnis in altero ſeculo, quidã liberentur, quidam non. Et hæc Lector diligenter obſeruet, Platonem de duobus locis, beatorũ ſcilicet & damnatorum, ex traditione aliquid accepiſſe, ipſum vero ea philoſophicis ratiocinationibus tertiũ adiecıſſe.

Plato in Gorgia de purgatorio.

Rationes autem has affert, pro tertio ſeu medio ſtatu defunctorum poſt hãc vitam. Sicut, inquit, in hac vita, qui puniũtur pro ratione delicti, ita puniuntur, vt vel vtilitatem emendationis ipſi inde accipiant, vel vt paradigma fiãt cæteris. Ita in inferno etiam, qui peccarunt peccata (ἰάσιμα) quę curari ſeu ſanari poſſunt, per dolores & cruciatus auxilium & emolumentũ accipiunt. Non enim poſſunt aliter, niſi per cruciatus ab iniquitate liberari. Qui vero propter atrocitatem delictorũ ἀνίατοι ſunt, illis nihil prodeſt, ſed exempla aliis fiunt, &c.

Rationes, quibus Plato medium ſtatum defunctorum probat.

Prima ratio.

Ex Poëtis etiam ſumit argumenta. Homerus enim Tantalum, Syſiphum & Titium perpetuis cruciatibus in inferno ſubiicit. Therſitem vero & alios prauos Idiotas non itidem.

Teſtimonia Platonis poëtica.

Altera vero Platonis ratio prorſus philoſophica eſt, cum inquit, ſicut corpora notas & ſtigmata etiam poſt mortem retinẽt: Ita vitia imprimere animæ notas & maculas. Radamãthum igitur, quãdo animam corpore ſolutam videt prauis maculis fœdatam eſſe, iuſto iudicio pronunciare, an ſit ἰάσιμος, quæ iuuari & ſanari poſſit, an vero ἀνίατος, prorſus incurabilis. Atque ideo inquit Plato, ego ſtudeo, vt coram iudicio illo comparare poſſim, habens animam ὑγιεστάτην, prorſus ſanam & mundam.

Secunda ratio.

Hæc in Platonis ſententiis recte obſeruata & diligenter conſiderata, oſtendunt & verba & ſententias Pontificij purgatorij ex Philoſophorum Scholis prodiiſſe, vt Tertullianus non male dixerit, Philoſophos eſſe hæreticorum Patriarchas. Præcipue vero obſeruandum eſt, Platonem cum apud Ægyptios traditionem de duobus locis ſeu ſtatibus mortuorum, quorum alter eſt beatorum, alter damnatorũ, accepiſſet, ipſum poſtea ex philoſophicis ratiocinationibus addidiſſe tertium ſtatum ſeu locum defunctorum, dicit enim ἐκ τούτων τῶν λόγων τοιόνδε λογίζομαι. Et quidem eadem fundamẽta habet cum Pontificiis, de maculis ſcilicet animæ non perfecte mundæ, purgandis ſeu expiandis per ignẽ. Item, de cruciatibus poſt mortem ſatisfactoriis, vbi pœnitentia in vita non fuerit expleta, quodque ab aliis etiam ex pœnis illis liberari poſſint.

Purgatoriũ in philoſophorũ ſcholis natum.

Tertulliã. Philoſophi hæreticorũ Patriarchæ.

Tota igitur ſtructura Pontificij purgatorij extat in Platone, annis ante Chriſtum natum quadringẽtis, ex Philoſophicis & Poëticis fundamẽtis delineata. Et memorabile eſt, cum Euſebius iſtas Platonis ſententias adducat, vt oſtendat etiam Philoſophos habere quædam, quæ à doctrina Eccleſię non multum ſint abſona, quod ipſe ex Scriptura de duobus tantum ſtatibus defunctorum loquatur, nihil addens de tertio ſiue de purgatorio, ſine dubio non omiſſurus hoc, ſi tunc doctrina de purgatorio in Eccleſia vel nota vel recepta fuiſſet.

Illud vero Philoſophicum & Poëticum purgatorium, Virgilius ex Platonicorum ſententia, 6. Æneid. eleganter depinxit.

Virgilius de purgatorio.

Quin & ſupremo cum lumine vita reliquit,
Non tamen omne malum miſeris, nec funditus omnes
Corporeæ excedunt peſtes, penituſque neceſſe eſt
Multa diu concreta modis inoleſcere miris.
Ergo exercentur pœnis, veterumque malorum
Supplicia expendunt, aliæ panduntur inanes,
Suſpenſæ ad ventos, aliis ſub gurgite vaſto,
Infectum eluitur ſcelus, aut exuritur igni.
Quiſque ſuos patimur manes, exinde per amplum
Mittimur Elyſium, & pauci læta arua tenemus.
Donec longa dies perfecto temporis orbe
Concretam exemit labem, purúmque relinquit
Aetherium ſenſum, atque auræ ſimplicis ignem.

Auguſtinus.

Et Auguſtinus nõ diſſimulat Platonicorum dogma eſſe, de pœnis purgatorij poſt mortem de Ciuit. 21. c. 13. Et c. 27. recitans illum verſum Virgilij:

Quique ſui memores alios fecere merendo.

Miratur etiam apud Virgilium inueniri illam ſententiam, quod mortui viuentium ſuffragiis & meritis iuuentur, cum dogma illud extra Scripturam, ex Platonicorũ ſchola in Eccleſiam irrepſerit.

Gentiles credebant mortuos ſacrificiis viuorum iuuari.

Secundò in Gentilium ſacrificiis publica & recepta fuit perſuaſio, mortuorum animas viuentium exequiis, inferiis & ſacrificiis releuari & adiuuari, vt ex Stygiis paludibus ad Campos Elyſios in requiem & refrigerium deducerentur. Illas verò animas, quæ viuentium ſuffragiis deſtituerentur, vel in cruciatibus hærere, vel miſere oberrare. Ita Elpenoris vmbra conqueritur apud Homerum,

Homerus. Virgilius.

Odyſſ. 11. Et Palinurus apud Virgilium, Æneid. 6. Sacrificia etiam Ethnicorum pro mortuis, adiunctis precibus & orationibus deſcribuntur, Odyſſ. 11. Æneid. 5. Et Arnobius aduerſus Gentes, libro 2. ſcribit: Magos ſpondere commendatitias habere ſe preces, quibus emullitæ, neſcio quæ poteſtates, vias faciles præbeant, ad cœlum contendentibus ſubuolare. Hetruriam etiam in Acheronticis libris polliceri, certorum animalium ſanguine numinibus certis dato, animas à legibus mortalitatis educi & diuinas fieri, &c. Ingolſtadienſes ſcribunt, purgatorium extare apud Homerum Odyſ. 11 & 7. Virgilium Æneid. 6. Ouidium, 2. Faſtorum. Ariſtotelem philoſophum, libro 2. cap. 5. in Alcorano articulo decimo.

CAPVT II.

MACHABAEORVM PVRGAtorium.

Ethnica ſuperſtitio nes ad Iudæos profluxerunt.

Tertiò, ex illis Philoſophorum ratiocinationibus, & ex ſuperſtitioſis Gentium ſacrificiis, quæ vbique vſitata erant, cum quidem, ſicut de charis abſcentibus, ita etiam de mortuis naturalis quædam cura & ſollicitudo animis noſtris inſita ſit, ad Iudæos etiam huius opinionis contagium quoddam, inclinato iam Iudaiſmo, ſerpere cœpit.

Ritus in luctu mortuorum.

Quanquam enim inciſio carnis, & euulſio capillorum, in luctu mortuorum, expreſſe prohibita erant, Leuit. 19. Deut. 14. ex conuerſatione tamen inter Gentes, Iſraelitis etiam Prophetarum tempore illa vſurpari cœpta fuiſſe, ex Ieremiæ ca. 16. non obſcure colligitur. Sicut à Gentibus etiam tibicines in funerum curatione mutuati ſunt, Matth. 9. iuxta verſum Poetæ:

Cantabat mœſtis tibia funeribus.

Orationes pro defunctis Machabæorum tempore.

Eadem ratione tandem poſt Prophetarum tempora etiam orationes & ſacrificia pro mortuis, Iudæi imitari cœperunt, circa annum 170. ante natum Chriſtum, cuius exemplum extat. 2. Machabæorum 12. Id quod tum fieri cœpit, cum collapſa doctrina, & rebus omnibus, cum in Imperio, tum in templo, perturbatiſſimis, Iudæi vnà cum fœderibus, etiam lingua, appellationibus, moribus, & ritibus, conformitatem cum Gentibus quærerent & affectarent: Sicut tota hiſtoria Machabæorum oſtendit.

Machabæus ſacrificia fieri iubet pro mortuis.

Quod enim Machabæus ſacrificium pro mortuis fieri voluit, illud ſine mandato Dei, & ſine vllo ſanctorum exemplo fecit, ſi tamen fecit. Nam cum ſacrificia per genera, per ſpecies, ad indiuidua vſque pro ſingulis caſibus & neceſſitatibus, accurate, prolixe, & quidem ſcrupuloſe deſcripta extent in Moſe, ne vna quidem ſyllaba de ſacrificio aliquo pro mortuis, in toto Moſe extat:

Nec Moſes.

Nec vllum exemplum ſacrificij pro mortuis, in tota Canonica Scriptura veteris Teſtamenti oſtendi poteſt. Ita variæ formulæ, & multa exempla piarum precationum extant in veteri Teſtamento: Sed de oratione pro mortuis, nec doctrina, nec mandatum, nec promiſſio, nec forma, nec exemplum vllum, in Canonica veteris Teſtamenti Scriptura inuenitur.

Nec Propheta.

Cumque ex profeſſo in veteri Teſtamento in multis locis pia funerum curatio luctus & planctus mortuorum deſcribatur, nihil prorſus vel de ſacrificio, vel de oratione pro mortuis, vt à peccatis ſoluantur, legitur. Imò etiam poſt Prophetarum tempora, poſtquam Canon veteris Teſtamenti iam conſtitutus erat, cum in Hagiographis ex profeſſo deſcribatur Tobiæ pietas in curandis funeribus, & Syracides ex veterum collectaneis, pietatem, quæ mortuis à viuentibus exhibenda ſit, ex compoſito aliquot in locis deſcribat, nec ſacrificij, nec orationis pro mortuis vlla ibi ſit mentio.

Nec Hagiographa de ſacrificio pro mortuis.

Quod enim Tobiæ 4. ſcribitur, panem tuum, & vinum tuum ſuper ſepulturam iuſti conſtitue, non factum fuit propter purgatorium mortuorum, ſed propter viuorum conſolationem, qui in luctu erant, ſicut hæc ratio manifeſte exprimitur & deſcribitur, Ieremiæ 16. Et Hieronymus in commentariis dicit, lugentibus ferre cibos morem fuiſſe, & præparare conuiuium, quod Græci *περίδειπνα* vocant, & probat hoc ex triceſimo primo capite Prouerbiorum.

Sed tempore Machabæorum tandem.

Circa poſtrema tantùm tempora, ſub inclinatione religionis Iſraeliticæ exemplum de Machabæo extat, idque ſolum & vnicum, atque extra Canonem veteris Teſtamenti, & Scriptores etiã nec certi, nec probati, ſicuti mox oſtendemus. Et Ioſephus cum Machabæorum hiſtoriã diligenter deſcribat, ſacrificij illius pro mortuis nullam facit mentionem. Contra omnes igitur, quæ ex hoc loco texuntur diſputationes, regula Tertulliani etiam in hac cauſa præiudicet, id eſſe verum, quodcunque primum, id eſſe adulterinum, quodcunque poſterius. Præſtans quidem, ſtrenuus & bonus vir fuit Machabæus: Sed in negotiis religionis, ſicut Auguſtinus venuſte dicit, non valet. Hæc ego dico, hæc tu dicis, hæc ille dicit, ſed dicit Dominus. Nec mala intentione Machabæus hoc feciſſe putandus eſt, & arriſit illud factum tunc multis, licet verbo Dei deſtitueretur, ſicut Hiſtoricus etiam indicat. Sed Deus expreſſe dicit, Deuteron. 12. Non facietis ſinguli, quod vobis rectum videtur, ſed quod ego præcipio tibi, hoc tantum facito Domino, nec addas quicquam, nec minuas.

Et ne talia exempla patrum ad imitationem trahantur, Deus in c. 20. Ezech. expreſſo mandato hoc cauit. In præceptis Patrum veſtrorum nolite incedere. Ego Dominus Deus veſter, in præceptis meis

ambulate, & iudicia mea cuſtodite. Et notum eſt, quid Chriſtus reſpondeat, ad argumentum illud, dictum eſt antiquis.

Machabæorum ætate Iudæi Gentium ritus ſunt imitati.

Tempora etiam illa, quibus Machabæus vixit, multa alia ex Gentilium ritibus, in Iudaiſmum inuehere cœperunt, idq; per ipſos Sacerdotes, quib. puritas doctrinæ & rituum cuſtodienda mandata erat. Vt enim non dicam de impio Iaſone, qui vt cū ſumeretur ſummum ſacerdotium, in gratiam Antiochi Gymnaſium Ethnicū, Paleſtram Ephebiam, &c. Hieroſolymis cōdidit, & in ſacrificium Herculis trecentas didrachmas publica legatione ad Antiochum miſit. Ipſi certe reliqui ſacerdotes, neglectis ſacrificiis legalibus, conformitatem cum Helleniſmo affectaſſe aperte ſcribuntur, 2. Machab. 4. Et ipſa etiam legalia ſacrificia, ad aucupādam Gentium gratiam, ſacerdotes inflexiſſe, hiſtoria nō obſcure oſtendit. Nam 1. Machab. 7. ſacerdotes Nicanori oſtendunt holocauſta, quæ pro rege idololatrico & hoſte religionis Iudaicæ offerebāt. Et 1. Machab. 12. renouaturi fœdus cum Spartanis ſcribūt: Nos ſine intermiſſione in dieb. ſolennibus memores ſumus veſtri in obſecrationib' & in ſacrificiis, quæ offerimus. 2. Machab. 3. Onias vt regi ſe purgarēt, hoſtiam obtulit pro ſalute Heliodori ſpoliatoris templi. Et c. 13. Antiochus Eupatro permittitur Hieroſolymis in templo ſacrificiū offerre. Ita Philo in legationem ad Caium ſcribit: Auguſtum mandaſſe, ſuis ſumptibus in templo Hieroſolymitano, pro ſe mactari quotidianas victimas, taurū & agnos duos, quæ certe Moſaicæ legi non ſunt cōſentanea. Imò affectatio illa Helleniſmi, Machabæorum tēporibus euſq; progreſſa eſt, quod Razias vir famæ celebris, & pater Iudæorū appellatus, ſibi ipſi exemplo inter Gentes viitato & laudato, mortem cōſciuit, vſus argumētis Ethnicis. Eligens ſcilicet notabiliter mori potius, quam impiis ſubditus fieri, & contra natales ſuos indignis iniuriis agi. Rebus igitur inter continuas bellorum turbas in Iudaica religione ita inclinatis, non mirum eſt etiam orationes & ſacrificia pro mortuis, ex Helleniſmi ἀναζαλ{illegible}, ſine mandato & exemplo Canonicę Scripturę, Iudam primum tentaſſe, & ſacerdotes non abhorruiſſe. Nobis verò in Eccleſia, ex poſteriorib. inclinati, & tandem collapſi Iudaiſmi exempli, ſine Canonicæ Scripturæ mandato & exemplo, imitatio inſtituenda nō eſt. Elegans enim eſt Cypriani ſententia, quam Auguſtinus dicit ſine dubitatione optimam eſſe, oſtendens quid agendum ſit, quando extra Canonicæ Scripturæ authoritatem exempla & conſuetudines obiiciuntur. Si ad diuinæ, inquit, traditionis caput & originem reuertamur, ceſſabit error humanus. Si enim canalis aquæ, qui prius copioſe & pure profluebat, vel deficiat vel aquas turbidas vehat, certe ad fontem pergitur, vt noſcatur, an in venis ſeu in capite tale quid ſit, an verò in medio itinere aliquid irrepſerit: idem etiam in iis, quę poſterioribus temporibus in religionis negociis acciderunt examinandis, recte, neceſſario, & quidem tuto etiam fit.

Razias αὐτόχειρ.

Animaduendum Machabæi exemplum.

Cypriani ſcitum dictū.

Porro author etiam hiſtoriæ illius de Machabæi ſacrificio pro mortuis, nec Canonicus, nec probatus eſt. Libros enim Machabæorum non eſſe in Canone, in prima parte examinis oſtēdimus, nec tantum veterum hoc iudicium fuit, ſed & Gregorius Magnus, Moral. lib. 18. ſcribit: De Machabæis proferamus teſtimonium, de libris non Canonicis, ſed ad ædificationem editis. Et Lyranus de libris Machabæorum inquit: Non ſunt in Canone, leguntur tamen per conſtitutionē Romanæ Eccleſiæ. Eccleſia quidem propter hiſtorias martyrū, eos legendos recepit, ſed addidit, ſicut Auguſti. inquit, vt ſobrie legantur. Et Hieron. de Apocryphis illis expreſſe dicit, legit hæc Eccleſia ad ędificationem plebis, nō autem ad authoritatem Eccleſiaſticorum dogmatum confirmandam: illorum quippe authoritas ad roboranda ea, quæ in contentionē veniunt, minus idonea iudicatur. Et Cyprianus etiam dicit: Legi quidem hæc in Eccleſiis voluerunt, non tamē proferri ad authoritatem ex his fidei confirmandam. Ergo factum illud Iudęis in libris illis laudatū, cum de eo nec doctrina nec mandatum, nec promiſſio, nec exemplū in Scriptura Canonica extet, nec debet, nec poteſt nobis dogma Eccleſiaſticum aut articulū fidei facere, cumq; purgatorium in cōtentionem venerit, ex Machabæorum libris, vtpote Apocryphis, illud probari nō poteſt. Hæc ex veteris Eccleſiæ ſententia deſcriptis Apocryphis: Inter ipſos etiam libros Machabęorum magnū eſt diſcrimen. Primus enim liber grauiter ſcriptus eſt: Secūdus vero ex quinque libris Iaſonis cuiuſdam Cyrenæi ab authore incerto decurtatus eſt, ſtylo prolixa affectato. 2. Machab. 2. Atque inde cum eaſdem hiſtorias, quæ in primo deſcriptæ ſunt, retexat, multa admiſcet, vt de mirandis apparitionibus in conflictibus, quorum nec primus Machabæorum, nec Ioſephus meminerūt. De numeris etiam interfectorum, cùm primus liber modeſte loquatur, ſecūdus in immenſum omnia exaggeret. In numeris etiam annorum, ca. 1. & in quibuſdam aliis hiſtoriis, non obſcura contradictio ſecundi libri contra primum deprehenditur. De occultatione ſacri ignis & arcæ, cōmentitia quædam affert, quorū abſq; dubio, vel Ieremias vel Eſdras aut Nehemias mentionem feciſſent, ſi vera eſſent. Et fabulam eſſe, inde deprehēditur. Arcam enim, quam Scriptor hic conſeruatam fuiſſe, fingit, Rabini conquerūtur in toto ſecundo templo defuiſſe. Certe de morte Antiochi non cōſentiunt, ſed contraria ſunt, quæ ſcribuntur. 1. Machab. 6. & 2. Machabæ. 1. Ac mox etiam capit. 9. diuerſum de eius morte ſcribitur. Item, Iudas occūbit, pugnans contra Bacchidem, anno regni Græcorum 152. ſed 2. Machabæor. 9. Epiſtola Iudæ ſcripta dicitur anno 188. Ergo 36. anno poſt mortem ſcripſiſſet. Ita contra hiſtoriæ fidem, dicuntur Iudæi, 2. Macha. 2. tranſlati in Perſidem, cum in Chaldæam & Babyloniam tranſlati fuerint. Et quid opus eſt Argumentis, cum ipſe authur ſecundi Machabæorum, ſcriptionem ſuam his verbis concludat. Et ego quidem ſi bene, & vt hiſtoriæ competit, hoc & ipſe velim, ſin autem minus digne, concedendum eſt mihi. Atq; ideo Gelaſius etiam cum ſeptuaginta Epiſcopis vnum tantum Machabæorum librum recepit. Valde imprudētes itaque vel prorſus ſtulti eſſemus, ſi à tali Scriptore, qui etiam ipſe ſibi veniam, ſicubi errarit, dari poſtulat, nouū dogma, de quo nulla teſtimonia in Canonicis ſcripturis extant, [illegible] obtrudi pateremur.

De authoritate librorum & hiſtoria Machabæi.

Auguſtin. Hieron. de Apocryphis.

Cyprian'.

Diſcrimen in Machabæorum libris.

Poſtremo, ipſam etiam deſcriptionem hiſtoriæ, 2. Machabæor. 12. conſiderabimus, vt quantum roboris habeat, liquido intelligi poſſit. Certum autem eſt eandem hiſtoriam, quæ 2. Machab. 12. narratur, deſcribi etiam, 1. Machab. 5. vbi nulla veſtigia commenti illius de ſacrificio pro mortuis apparent, ſed duo Sacerdotes præter vocationem, & contra ducis inhibitionem, ex ambitione educentes ex-

Circūſtantiæ hiſtoriæ 2. Mach. 12.

Digitized by Google

tes exercitum contra Iamniam, cum duobus millibus Iſraelitarum à Gorgia profligati & cæſi ſcribũtur. Illorum vero τῶν τεθνηκότων, qui prius ceciderant, corpora, cum Machabæus poſt obtentam contra Gorgiam victoriã, ad ſepulturam colligere ſtatuiſſet, inuenta ſunt (inquit autor ſecũdi Machabæorum) ſub tunicis interfectorum, ἱερώματα, hoc eſt, quæ vel ſacrificata vel conſecrata erant idolis Iamnienſium: cumq; hæc Iudæis lege interdicta eſſent, omnibus manifeſtum factũ fuit, ipſos ob hanc cauſſam corruiſſe. Iudas igitur pro concione populum adhortatus fuit, vt ſe conſeruarent à peccatis, cum ſub oculis viderent, quæ proſtratis accidiſſent propter peccatum. Atq; ita omnes ad preces conuerſi, ἠξίωσαν μὴ διὰ τὸ γεγονὸς ἁμάρτημα τελείως ἐξαλειφθῆναι: hoc eſt, rogauerunt, ne propter commiſſum illud a fratribus peccatum ipſis prorſus delerentur (ita enim Græcus textus habet) Et Iudas miſit pecuniam Hieroſolymas, vt offerretur ibi ſacrificiũ, quod in Leuitico hoſtia pro peccato appellatur. Et hactenus quidem Machabæus legi diuinæ conſentaneè fecit, quod orauit, ne ciuium peccatum toti exercitui à Deo imputaretur, quodq; ad auertendum ab exercitu reatum illius peccati, ſacrificium pro peccato offerri curauit. De eo enim exempla extant in Canonicis Scripturis, Ioſuæ ſeptimo, & Deut. 21. Sed Machabæ⁹ extra limites verbi Dei, ex ſuis priuatis ratiocinationibus longius progreſſus, pro ipſis etiam defunctis orauit, & ἐξιλασμὸν hoc eſt, expiationem per ſacrificia etiam pro defunctorum peccatis fieri poſſe cogitauit. Quia enim duo millia virorum à Gorgia, 1. Macha. 5. proſtrati fuerunt, Iudas etiam totidem drachmas bis mille ſcilicet in ſacrificium pro ipſis miſit. Et ne exiſtimes ex doctrina, mandato ſeu exemplo legis diuinæ Machabæũ hoc feciſſe, audi quomodo author hiſtoriæ totã rem narret. Machabæus, inquit, διαλογιζόμενος de reſurrectione, hoc eſt, ex ſuis quibuſdam ratiocinationibus, quas ex articulo reſurrectionis ipſe ſibi texebat, hoc inſtituit. Et mox vocat ἐνθύμημα εὐσεβές, hoc eſt, opinionem, excogitationem ſeu inuẽtionem (hanc enim eſſe vocabuli proprietatem eruditi norũt) pietatis ſpecie velatam. Quodq; vulgatis trãſlatio legit (bene & religioſe de reſurrectione cogitans) Græcus textus habet ἀστείως, quod ſignificat ciuile, feſtiuum, concinnum & plauſibile, nouum illud Macchabæi inſtitutum viſum fuiſſe. Porro illæ etiam circumſtantiæ in hiſtoria expendantur. Qui enim occubuerant, illi extra vocationem & contrà Ducis mandatum ex ambitione pugnauerant, ac idololatria contaminati, diuinæ vltioni ſubiecti fuerãt, ita vt in ipſis peccatis occiderentur, priuſquam pœnitentiam agere, & à Deo remiſſionem peccati accipere potuerũt. Quam atrox verò peccatum illud ſit, quod 2. Macha. 12. deſcribitur, manifeſte indicat hiſtoria, Ioſu. c. 7. Num verò illos in tam atroci peccato cęſos, Machabæus diceret cum pietate dormitionem accepiſſe, ſicut Pontificij ex vulgari tranſlatione legunt & interpretãtur? Nequaquã. Repugnaret enim hoc legi diuinæ ipſi huic hiſtoriæ, ſed hæc eſt vera ſententia, quam & ipſe Grecus textus prębet. Machabę. ſciuit & credidit articulum de reſurrectione mortuorum. Cõſiderabat autem quod illis, qui in pietate obdormiunt, optimum repoſitum ſit χαριστήριον, hoc eſt, donum gratiæ, quod ſcilicet reddet ipſis Dominus in illo die, ſicut Paul. inquit. Illa verò duo millia virorum non cum pietate dormierant, ſed in peccatis trucidati fuerant, & tamen ſciebat illos etiam reſurrecturos. Vt igitur in die iudicij & reſurrectionis non damnarentur, propter peccata illa, in quibus mortui fuerant, ſed donum ſalutis etiam accipere poſſent, cogitauit Machabæus, cum pro viuorum peccatis inſtituta eſſent in lege ſacrificia & orationes, poſſe forſan etiam mortuorũ peccata ita expiari. Et habuerunt quidem ratiocinationes illę Machabæi ſpeciem quandam pietatis (ſi ex hominum bonis intentionibus de religione aliquid ſtatuendum eſſet) eò, quod mortuis bene cupiebat, ſed nec doctrinam, nec mandatum, nec promiſſionem, nec exemplũ, hac de re in verbo Dei, Machabæus habuit. Idem enim ſine dubio Dauid, Sauli & Abſoloni defunctis præſtitiſſet, ſi verbi Dei authoritatem habuiſſet, ſed luget ipſos, non autem vel orat, vel ſacrificat pro ipſis, poſt mortem.

Ex priuatis igitur ſuis διαλογισμοῖς, ſicut hiſtoria inquit, Machabæus illud excogitauit. Ita verò non tantum præter, ſed etiam contra verbum Dei fecit. Sacrificia enim pro viuis inſtituta erant, quod verò Machabæus illa etiam ad mortuos extẽdit, hoc fecit contra mandatum Dei, quod diſerte dicit: Nõ addas quicquam, nec minuas. Quod verò illis, qui ſine pœnitentia & recõciliatione cum Deo in peccatis mortui erant, expiationẽ in altero ſeculo promittit, hoc contra totam ſacram ſcripturã pugnat. Et opinionem de opere operato in ſacrificiis Leuiticis, quam magna contentione Epiſtola ad Hebr. refutat, tunc cœpiſſe irrepere, hiſtoria hæc oſtẽdit. Neq; enim per ſe aut ipſo opere, ſacrificia Leuitica conſcientiam à peccatis emundare poterant, ſed erant commonefactiones excitantes fidem, de victima venturi Meſſiæ, qua fide viui, qui lapſi erãt, veniam à Deo peccatorum petebant & accipiebant. Act. 10. Machabęus verò, ſacrificia illa expiationem peccatorum coram Deo, ex ipſo opere operato impetrare arbitratus fuit. Ideo eorum etiam peccata, qui ſine pœnitentia in peccatis mortui erãt, per ſacrificia poſt mortẽ ſolui poſſe cogitauit, quod cũ ipſis fundamentis Scripturæ pugnare certum eſt.

A Machabæi temporibus vſq; ad Chriſtum non fuit Iudæis recepta pro mortuis ſacrificandi conſuetudo.

Et memorabile eſt, quod ex hiſtoriis probari nõ poteſt, poſt Machabæi tempora vſq; ad Chriſtum, inſtitutũ illud ſacrificandi pro mortuis receptum, vel vſurpatum fuiſſe apud Iudæos. Imò diuerſum exequiæ Lazari oſtendunt, Ioh. 11. Rabini verò tandem poſt Chriſtum excæcati & obdurati, hoc arripuerunt. Sicut enim ex Razis exemplo, referente Lyrano, traditionem fecerunt, nõ tantum licitum, verum etiam meritorium eſſe ſeipſum interficere, ſi quis timeat, ne magnitudine tormentorum ſuperatus deficiat, vel ne in contemptum Dei ludibrio habeatur. Ita etiã ex Machabęi διαλογισμῷ & ἐνθυμήματι, ſicut hiſtoricus appellat, memorias mortuorũ Rabini tandem inſtituerunt. Habent enim adhuc hodie in Synagogis ſuis libellos memoriales, ex quib. nomina defunctorum ſingulis annis ter ex ſuggeſtu ſuo publice recitant. Et à præcentore poſtea additur oratio, vt Deus animarum illarũ memor eſſe, atque eas in Paradiſum, cum Abraham, Iſaac & Iacob, collocare velit, &c.

Rabini, poſt Chriſtum cœperunt pro mortuis orare.

Hiſtoria Machabæi non patrocinatur purgatorio.

Hæc eſt hiſtoria, de orationibus & ſacrificiis pro mortuis, in ſeneſcentem & inclinatum Iudaiſmum tandem inuectis. Quæ hiſtoria, quid aut quantum Pontificio purgatorio ſuffragari poſſit, ex his, quæ diximus manifeſtum eſſe poteſt. Cumque diſerte fateantur Pontificij, ſi vnicum illum locum, qui quidem apertus ſit, ex Scriptura pro purgatorio

HISTORIA PVRGATORII.

Vnde nata ſuſpicio purgatorij.

CVm purgatorium in veteri Teſtamento etiam aduerſariorum confeſſione non fuerit, & in nouo, nec Chriſtus, nec Apoſtoli illud doceant, operæ precium eſt conſiderare, vnde primum exorta ſit illa opinio, ex quibus initiis cœpta poſtea fuerit, quanquam cum proteſtatione dubitationis, in Eccleſia diſputari, quomodo deinde creuerit: donec conſuetudine confirmata, & apparitionibus ſpirituū impoſtorum ſtabilita, nunc pro articulo fidei, ferro & flamma defenditur. Hæc conſideratio multa vtiliter monebit, & illud, quod decretum Tridentinum de antiqua Patrum traditione inſinuat, recte illuſtrabit. Hiſtoriam itaque iuxta ſeriem temporum ſimpliciſſime contexemus.

CAPVT I.

PVRGATORIVM *Ethnicorum.*

Plato purgatorium primū conſtruxit.

PRimum igitur apud Platonem, qui circa annum 400. ante incarnationem Chriſti floruit, purgatorium Pontificium eadem prorſus ſententia, & iiſdem ferme verbis, ſicut à Pontificiis deſcriptum inuenio, qui cum ex Philoſophicis fundamentis, & ex humanæ rationis imaginationibus illud extruxerit, manifeſtū hinc erit, vnde purgatoria opinio primum orta ac nata, & poſtea cū apud Eccleſiaſticos doctores Platonici Philoſophi in magna cœpiſſent admiratione eſſe, in Eccleſię diſputationes immiſceri cœperit. Nec eſt, quod quis fingat, Platonem opinionem illam de purgatorio apud Ægyptios, ex traditione Sacræ Scripturę, vt alia quædā accepiſſe. Vetus enim Teſtamentū purgatoriū ignorat, & ipſi Pontificij fatentur purgatoriū in veteri Teſtamento non fuiſſe. Euſebius igitur de præparatione Euangelica, li. 11. ca. vlt. prolixā diſputationem Platonis tranſcribit, ex libro ipſius de anima, vbi fluuiis inferoalibus ex Poëtarum traditione deſcriptis, tandem inquit: Qui videntur propter peccatorum magnitudinē, vt ſunt ſacrilegia, homicidia illegitima & ſimilia (ἀνιάτως ἔχειν) inſanabiles eſſe, illi coniiciuntur in tartarum, vnde nunquā poſſunt euadere. Qui vero iudicantur magna quidē peccata, ſed ἰάσιμα, quę medicabilia ſeu ſanabilia ſunt, perpetraſſe, vt ſi ex iracundia cędem commiſerunt, aut erga parentes violenter aliquid deſignarunt, reliquam vero vitam (μεταμελως βιῶσι) in pœnitentia exegerunt, illi pro ratione delicti, in diuerſa ignis flumina amburendi coniiciuntur, tandem poſt annum & amplius appropinquāt paludi Acheruſiadi, ibi vero eos, quos læſerunt inclamant, & ſuppliciter petunt, vt permittātur egredi & recipiantur. Et ſi aduerſariis ſuis hoc perſuaſerint, egrediuntur, & deſinunt in pœnis verſari. Sin minus, in igniti iſtis fluuiis tandiu iactātur, donec ab iis, quos læſerunt hoc impetrent. Qui vero excellenter ſancte vixerunt, ſupra aſcendunt in puriſſimas habitationes, vbi ſine labore viuunt in futurum tempus. Qui vero mediocriter vixerunt, illi per Acherontem in paludem igni ardentem deueniuntur, ibi peccatorum pœnas exoluunt, & καθαιρόμενοι, hoc eſt, purgati, luſtrati ſeu expiati (ἀπολυόμενοι) abſoluuntur ſeu redimuntur ſi quid deliquerunt. Deinde benefactorum præmia recipiunt, &c.

Plato de anima habet purgatorium.

Purgatoriū ignotū vet. Teſtā.

Et li. 12. Euſeb. deſcribit alium locū ex Gorgia Platonis, vbi repetit. Eos, qui iuſte & ſancte vixerunt, quando moriūtur, in beatorū inſulas, vbi in omni felicitate extra mala viuunt, abire. Qui vero impie & iniuſte vixerunt, eos dicit in carcerem ſupplicij, quem Tartarū nomināt, abire. Et hæc ſunt, inquit, quę auditu ego percepi, & credo vera eſſe. Inde vero, inquit, ego ratiocinor, tale quid euenire: Cum quædā peccata ſint curabilia, quod ex pœnis in altero ſeculo, quidā liberentur, quidam non. Et hæc Lector diligenter obſeruet, Platonem de duobus locis, beatorū ſcilicet & damnatorum, ex traditione aliquid accepiſſe, ipſum vero ex philoſophicis ratiocinationibus tertiū adiecisſe. Rationes autem has affert, pro tertio ſeu medio ſtatu defunctorum poſt hāc vitam. Sicut, inquit, in hac vita, qui puniūtur pro ratione delicti, ita puniuntur vt vel vtilitatem emendationis ipſi inde accipiant, vel vt paradigma fiāt cæteris. Ita in inferno etiam, qui peccarunt peccata (ἰάσιμα) quę curari ſeu ſanari poſſunt, per dolores & cruciatus auxiliū & emolumentū accipiunt. Non enim poſſunt aliter, niſi per cruciatus ab iniquitate liberari. Qui vero propter atrocitatem delictorū ἀνίατοι ſunt, illis nihil prodeſt, ſed exempla aliis fiunt, &c. Ex Poëtis etiam ſumit argumenta. Homerus enim Tantalum, Syſiphum & Titium perpetuis cruciatibus in inferno ſubiicit. Therſitem vero & alios prauos Idiotas non item. Altera vero Platonis ratio prorſus philoſophica eſt, cum inquit, ſicut corpora notas & ſtigmata etiam poſt mortem retinēt: Ita vitia imprimere animæ notas & maculas. Radamāthum igitur, quādo animam corpore ſolutam videt prauis maculis fœdatam eſſe, iuſto iudicio pronunciare, an ſit ἰάσιμος, quæ iuuari & ſanari poſſit, an vero ἀνίατος, prorſus incurabilis. Atque ideo inquit Plato, ego ſtudeo, vt coram iudicio illo comparare poſſim, habens animam ὑγιεστάτην, prorſus ſanam & mundam.

Plato in Gorgia de purgatorio.

Rationes, quibus Plato medium ſtatum defunctorum probat.

Prima ratio.

Teſtimonia Platonis poëtica.

Secunda ratio.

Hæc in Platonis ſententiis recte obſeruata & diligenter conſiderata, oſtendunt & verba & ſententias Pontificij purgatorij ex Philoſophorum Scholis prodiiſſe, vt Tertullianus non male dixerit, Philoſophos eſſe hæreticorum Patriarchas. Præcipue vero obſeruandum eſt. Platonem cum apud Ægyptios traditionem de duobus locis ſeu ſtatibus mortuorum, quorum alter eſt beatorum, alter damnatorū, accepiſſet, ipſum poſtea ex philoſophicis ratiocinationibus addidiſſe tertium ſtatum ſeu locum defunctorum, dicit enim ἐκ τούτων τῶν λόγων τοιόνδε λογίζομαι. Et quidem eadem fundamēta habet cum Pontificiis, de maculis ſcilicet animæ non perfecte mundæ, purgandis ſeu expiandis per ignē. Item, de cruciatibus poſt mortem ſatisfactoriis, vbi pœnitentia in vita non fuerit expleta, quodque ab aliis etiam ex pœnis illis liberari poſſint.

Purgatoriū in philoſophorū ſcholis natum.

Tertulliā. Philoſophi hæreticorū Patriarchæ.

Tota igitur ſtructura Pontificij purgatorij extat in Platone, annis ante Chriſtum natum quadringētis, ex Philoſophicis & Poëticis fundamētis delineata. Et memorabile eſt, cum Euſebius iſtas Platonis ſententias adducat, vt oſtendat etiam Philoſophos habere quædam, quæ à doctrina Eccleſię non multum ſint abſona, quod ipſe ex Scriptura de duobus tantum ſtatibus defunctorum loquatur, nihil addens de tertio ſiue de purgatorio, ſine dubio non omiſſurus hoc, ſi tunc doctrina de purgatorio in Eccleſia vel nota vel recepta fuiſſet.

Illud vero Philoſophicum & Poëticum purgatorium, Virgilius ex Platonicorum ſententia, 6. Æneid. eleganter depinxit.

Virgilius de purgatorio.

Quin

Quin & ſupremo cum lumine vita deliquit,
Non tamen omne malum miſeris, nec funditus omnes
Corporeæ excedunt peſtes, penitúſque neceſſe eſt
Multa diu concreta modis moleſcere miris.
Ergo exercentur pœnis, veterúmque malorum
Supplicia expendunt, aliæ panduntur manes,
Suſpenſæ ad ventos, aliis ſub gurgite vaſto,
Infectum eluitur ſcelus, aut exuritur igni.
Quiſque ſuos patimur manes, exinde per amplum
Mittimur Elyſium, & pauci læta arua tenemus,
Donec longa dies perfecto temporis orbe
Concretam exemit labem, purúmque reliquit
Æthereum ſenſum, atque auræ ſimplicis ignem.

Auguſti-nus.

Et Auguſtinus nō diſſimulat Platonicorum dogma eſſe, de pœnis purgatorij poſt mortem de Ciuit. 21. c. 13. Et c. 27. recitans illum verſum Virgilij:

Quique ſui memores alios fecere merendo.

Miratur etiam apud Virgilium inueniri illam ſententiam, quod mortui viuentium ſuffragiis & meritis iuuentur, cum dogma illud extra Scripturam, ea Platonicorū ſchola in Eccleſiam irrepſerit.

Gentiles crediderũt mortuos ſacrificiis viuorum iuuari.

Secundò in Gentilium ſacrificiis publica & recepta fuit perſuaſio, mortuorum animas viuentium exequiis, inferiis & ſacrificiis releuari & adiuuari, vt ea Stygiis paludibus ad Campos Elyſios in requiem & refrigerium deducerentur. Illas verò animas, quæ viuentium ſuffragiis deſtituerentur, vel in cruciatibus hærere, vel miſere oberrare. Ita Elpenoris vmbra conqueritur apud Homerum, Odyſſ. 12. Et Palinurus apud Virgilium, Æneid. 6. Sacrificia etiam Ethnicorum pro mortuis, adiunctis precibus & orationibus deſcribuntur, Odyſſ. 11. Æneid. 5. Et Arnobius aduerſus Gentes, libro 2. ſcribit i Magos ſpondere commendatitias habere ſe preces, quibus emollitæ, neſcio quæ poteſtates, vias faciles præbeant, ad cœlum contendentibus ſubuolare. Hetruriam etiam in Acheronticis libris polliceri, certorum animalium ſanguine numinibus certis dato, animas à legibus mortalitatis educi & diuinas fieri, &c. Ingolſtadienſes ſcribunt, purgatorium extare apud Homerum Odyſ. 11 & 7. Virgilium Æneid. 6. Ouidium, 2. Faſtorum. Ariſtotelem philoſophum, libro 2. cap. 5. In Alcorano articulo decimo.

Homerus. Virgilius.

CAPVT II.

MACHABAEORVM PVRGAtorium.

Ethnicæ ſuperſtitiones ad Iudæos pro-fepſerunt.

TErtiò, ex illis Philoſophorum ratiocinationibus, & ea ſuperſtitioſis Gentium ſacrificiis, quæ vbique vſitata erant, cum quidem, ſicut de charis abſcentibus, ita etiam de mortuis naturalis quædam cura & ſollicitudo animis noſtris inſita ſit, ad Iudæos etiam huius opinionis contagium quoddam, inclinato iam Iudaiſmo, ſerpere cœpit. Quanquam enim inciſio carnis, & euulſio capillorum, in luctu mortuorum, expreſſe prohibita erant, Leuit. 19. Deut. 14. ex conuerſatione tamen inter Gentes, Iſraelitis etiam Prophetarum tempore illa vſurpari cœpta fuiſſe, ex Ieremiæ ca. 16. non obſcure colligitur. Sicut à Gentibus etiam tibicines in funerum curatione mutuati ſunt, Matth. 9. iuxta verſum Poetæ:

Forma in luctu mor-tuorum.

Cantabat mæſtis tibia funeribus.

Orationes pro defun-ctis Macha-bæorum tempore.

Eadem ratione tandem poſt Prophetarum tempora etiam orationes & ſacrificia pro mortuis, Iudæi imitari cœperunt, circa annum 170. ante natum Chriſtum, cuius exemplum extat. 2. Machabæorum 12. Id quod tum fieri cœpit, cum collapſa doctrina, & rebus omnibus, cum in Imperio, tum in templo, perturbatiſſimis, Iudæi vnà cum fœderibus, etiam lingua, appellationibus, moribus, & ritibus, conformitatem cum Gentibus quærerent & affectarent: Sicut tota hiſtoria Machabæorum oſtendit. Quod enim Machabæus ſacrificium pro mortuis fieri voluit, illud ſine mandato Dei, & ſine vllo ſanctorum exemplo fecit, ſi tamen fecit. Nam cum ſacrificia per genera, per ſpecies, ad indiuidua vſque pro ſingulis caſibus & neceſſitatibus, accurate, prolixe, & quidem ſcrupuloſe deſcripta extent in Moſe, ne vna quidem ſyllaba de ſacrificio aliquo pro mortuis, in toto Moſe extat: Nec vllum exemplum ſacrificij pro mortuis, in tota Canonica Scriptura veteris Teſtamenti oſtendi poteſt. Ita variæ formulæ, & multa exempla piarum precationum extant in veteri Teſtamento: Sed de oratione pro mortuis, nec doctrina, nec mandatum, nec promiſſio, nec forma, nec exemplum vllum, in Canonica veteris Teſtamenti Scriptura inuenitur. Cumque ex profeſſo in veteri Teſtamento in multis locis pia funerum curatio luctus & planctus mortuorum deſcribatur, nihil prorſus vel de ſacrificio, vel de oratione pro mortuis, vt à peccatis ſoluantur, legitur. Imò etiam poſt Prophetarum tempora, poſtquam Canon veteris Teſtamenti iam conſtitutus erat, cum in Hagiographis ex profeſſo deſcribatur Tobiæ pietas in curandis funeribus, & Syracides ex veterum collectaneis, pietatem, quæ mortuis à viuentibus exhibenda ſit, ex compoſito aliquot in locis deſcribat, nec ſacrificij, nec orationis pro mortuis vlla ibi fit mentio. Quod enim Tobiæ 4. ſcribitur, panem tuum, & vinum tuum ſuper ſepulturam iuſti conſtitue, non factum fuit propter purgatorium mortuorum, ſed propter viuorum conſolationem, qui in luctu erant, ſicut hæc ratio manifeſte exprimitur & deſcribitur, Ieremiæ 16. Et Hieronymus in commentariis dicit, lugentibus ferre cibos morem fuiſſe, & præparare conuiuium, quod Græci *περίδειπνα* vocant, & probat hoc ex triceſimo primo capite Prouerbiorum. Circa poſtrema tantùm tempora, ſub inclinatione religionis Iſraeliticæ exemplum de Machabæo extat, idque ſolum & vnicum, atque extra Canonem veteris Teſtamenti, & Scriptores etiā nec certi, nec probati, ſicuti mox oſtendemus. Et Ioſephus cum Machabæorum hiſtoriā diligenter deſcribat, ſacrificij illius pro mortuis nullam facit mentionem. Contra omnes igitur, quæ ex hoc loco texuntur diſputationes, regula Tertulliani etiam in hac cauſa præiudicet, id eſſe verum, quodcunque primum, id eſſe adulterinum, quodcunque poſterius. Præſtans quidem, ſtrenuus & bonus vir fuit Machabæus: Sed in negotiis religionis, ſicut Auguſtinus venuſte dicit, non valet. Hæc ego dico, hæc tu dicis, hæc ille dicit, ſed dicit Dominus. Nec mala intentione Machabæus hoc feciſſe putandus eſt, & arriſit illud factum tunc multis, licet verbo Dei deſtitueretur, ſicut Hiſtoricus etiam indicat. Sed Deus expreſſe dicit, Deuteron. 12. Non facietis ſinguli, quod vobis rectum videtur, ſed quod ego præcipio tibi, hoc tantum facito Domino, nec addas quicquam, nec minuas.

Machabæ. ſacrificia fieri iubet pro mortuis.

Nec Moſes.

Nec Propheta.

Nec Hagiographa de ſacrificio pro mortuis.

Sed tempore Machabæorum tandem.

Et ne talia exempla patrum ad imitationem trahantur, Deus in c. 20. Ezech. expreſſo mandato hoc cauit. In præceptis Patrum veſtrorum nolite incedere. Ego Dominus Deus veſter, in præceptis meis

Digitized by Google

HISTORIA PVRGATORII.

Vnde nata ſuſpicio purgatorij.

CVm purgatorium in veteri Teſtamento etiam aduerſariorum confeſſione non fuerit, & in nouo, nec Chriſtus, nec Apoſtoli illud doceant, operæ precium eſt conſiderare, vnde primum exorta ſit illa opinio, ex quibus initiis cœpta poſtea fuerit, quanquam cum proteſtatione dubitationis, in Eccleſia diſputari, quomodo deinde creuerit: donec conſuetudine confirmata, & apparitionibus ſpirituũ impoſtorum ſtabilita, nunc pro articulo fidei, ferro & flamma defenditur. Hæc conſideratio multa vtiliter monebit, & illud, quod decretum Tridentinum de antiqua Patrum traditione inſinuat, recte illuſtrabit. Hiſtoriam itaque iuxta ſeriem temporum ſimpliciſſime contexemus.

CAPVT I.

PVRGATORIVM Ethnicorum.

Plato purgatorium primũ conſtruxit.

PRimum igitur apud Platonem, qui circa annum 400. ante incarnationem Chriſti floruit, purgatorium Pontificium eadem prorſus ſententia, & iiſdem ferme verbis, ſicut à Pontificiis deſcriptum inuenio, qui cum ex Philoſophicis fundamentis, & ex humanæ rationis imaginationibus illud extruxerit, manifeſtũ hinc erit, vnde purgatoria opinio primum orta ac nata, & poſtea cũ apud Eccleſiaſticos doctores Platonici Philoſophi in magna cœpiſſent admiratione eſſe, in Eccleſiæ diſputationes immiſceri cœperit Nec eſt, quod quis fingat, Platonem opinionem illam de purgatorio apud Ægyptios, ex traditione Sacræ Scripturę, vt alia quædã accepiſſe. Vetus enim Teſtamentũ purgatoriũ ignorat, & ipſi Pontificij fatentur purgatoriũ in veteri Teſtamento non fuiſſe.

Purgatoriũ ignotũ vet. Teſtã.

Euſebius igitur de præparatione Euangelica, li.11.ca.vlt. prolixã diſputationem Platonis tranſcribit, ex libro ipſius de anima, vbi fluuiis infernalibus ex Poëtarum traditione deſcriptis, tandem inquit: Qui videntur propter peccatorum magnitudinẽ, vt ſunt ſacrilegia, homicidia illegitima & ſimilia (ἀνιάτως ἔχειν) inſanabiles eſſe, illi coniiciuntur in tartarum, vnde nunquã poſſunt euadere. Qui vero iudicantur magna quidẽ peccata, ſed ἰάσιμα, quę medicabilia ſeu ſanabilia ſunt, perpetraſſe, vt ſi ex iracundia cędem commiſerunt, aut erga parentes violenter aliquid deſignarunt, reliquam vero vitam (μεταμέλῳ βιώσαντες) in pœnitentia exegerunt, illi pro ratione delicti, in diuerſa ignis flumina amburendi coniiciuntur, tandem poſt annum & amplius appropinquãt paludi Acheruſiadi, ibi vero eos, quos læſerunt inclamant, & ſuppliciter petunt, vt permittãtur egredi & recipiantur. Et ſi aduerſariis ſuis hoc perſuaſerint, egrediuntur, & deſinunt in pœnis verſari. Sin minus, in igniti ſtis fluuiis tandiu iactãtur, donec ab iis, quos læſerunt hoc impetrent. Qui vero excellenter ſancte vixerunt, ſupra aſcendunt in puriſſimas habitationes, vbi ſine labore viuunt in futurum tempus. Qui vero mediocriter vixerunt, illi per Acherontem in paludem igni ardentem deuehuntur, ibi peccatorum pœnas exoluunt, & καθαιρόμενοι, hoc eſt, purgati, luſtrati ſeu expiati (ἀπολυόμενοι) abſoluuntur ſeu redimuntur ſi quid deliquerunt. Deinde benefactorum præmia recipiunt, &c.

Plato de anima habet purgatorium.

Plato in Gorgia de purgatorio.

Et li.12. Euſeb. deſcribit alium locũ ex Gorgia Platonis, vbi repetit. Eos, qui iuſte & ſancte vixerunt, quando moriũtur, in beatorũ Inſulas, vbi in omni felicitate extra mala viuunt, abire. Qui vero impie & iniuſte vixerunt, eos dicit in carcerem ſupplicij, quem Tartarũ nominãt, abire. Et hæc ſunt, inquit, quę auditu ego percepi, & credo vera eſſe. Inde vero, inquit, ego ratiocinor, tale quid euenire: Cum quædã peccata ſint curabilia, quod ex pœnis in altero ſeculo, quidã liberentur, quidam non. Et hæc Lector diligenter obſeruet, Platonem de duobus locis, beatorũ ſcilicet & damnatorum, ex traditione aliquid accepiſſe, ipſum vero ex philoſophicis ratiocinationibus tertiũ adieciſſe.

Rationes, quibus Plato medium ſtatum defunctorum probat.

Rationes autem has affert, pro tertio ſeu medio ſtatu defunctorum poſt hãc vitam. Sicut, inquit, in hac vita, qui puniũtur pro ratione delicti, ita puniuntur vt vel vtilitatem emendationis ipſi inde accipiant, vel vt paradigma fiãt cæteris. Ita in inferno etiam, qui peccarunt peccata (ἰάσιμα) quę curari ſeu ſanari poſſunt, per dolores & cruciatus auxilium & emolumentũ accipiunt. Non enim poſſunt aliter, niſi per cruciatus ab iniquitate liberari. Qui vero propter atrocitatem delictorũ ἀνίατοι ſunt, illis nihil prodeſt, ſed exempla aliis fiunt, &c.

Prima ratio.

Teſtimonia Platonis poëtica.

Ex Poëtis etiam ſumit argumenta. Homerus enim Tantalum, Syſiphum & Titium perpetuis cruciatibus in inferno ſubiicit. Therſitem vero & alios prauos Idiotas non item.

Secunda ratio.

Altera vero Platonis ratio prorſus philoſophica eſt, cum inquit, ſicut corpora notas & ſtigmata etiam poſt mortem retinẽt: Ita vitia imprimere animæ notas & maculas. Radamãthum igitur, quãdo animam corpore ſolutam videt prauis maculis fœdatam eſſe, iuſto iudicio pronunciare, an ſit ἰάσιμος, quæ iuuari & ſanari poſſit, an vero ἀνίατος, prorſus incurabilis. Atque ideo inquit Plato, ego ſtudeo, vt coram iudicio illo comparare poſſim, habens animam ὑγιεστάτην, prorſus ſanam & mundam.

Purgatoriũ in philoſophorũ ſcholis natum.

Tertullia. Philoſophi hæreticorũ Patriarchæ.

Hæc in Platonis ſententiis recte obſeruata & diligenter conſiderata, oſtendunt & verba & ſententias Pontificij purgatorij ex Philoſophorum Scholis prodiiſſe, vt Tertullianus non male dixerit, Philoſophos eſſe hæreticorum Patriarchas. Præcipue vero obſeruandum eſt. Platonem cum apud Ægyptios traditionem de duobus locis ſeu ſtatibus mortuorum, quorum alter eſt beatorum, alter damnatorũ, accepiſſet, ipſum poſtea ex philoſophicis ratiocinationibus addidiſſe tertium ſtatum ſeu locum defunctorum, dicit enim ἐκ τούτων τῶν λόγων πάνυ δὴ λογίζομαι. Et quidem eadem fundamẽta habet cum Pontificiis, de maculis ſcilicet animæ non perfecte mundæ, purgandis ſeu expiandis per ignẽ. Item, de cruciatibus poſt mortem ſatisfactoriis, vbi pœnitentia in vita non fuerit expleta, quodque ab aliis etiam ex pœnis illis liberari poſſint.

Tota igitur ſtructura Pontificij purgatorij extat in Platone, annis ante Chriſtum natum quadringẽtis, ex Philoſophicis & Poëticis fundamẽtis delineata. Et memorabile eſt, cum Euſebius iſtas Platonis ſententias adducat, vt oſtendat etiam Philoſophos habere quædam, quæ à doctrina Eccleſię non multum ſint abſona, quod ipſe ex Scriptura de duobus tantum ſtatibus defunctorum loquatur, nihil addens de tertio ſiue de purgatorio, ſine dubio non omiſſurus hoc, ſi tunc doctrina de purgatorio in Eccleſia vel nota vel recepta fuiſſet.

Virgilius de purgatorio.

Illud vero Philoſophicum & Poëticum purgatorium, Virgilius ex Platonicorum ſententia, 6. Æneid. eleganter depinxit.

Quia

Quin & ſupremo cum lumine vita deliquit,
Non tamen omne malum miſeris, nec funditus omnes
Corporeæ excedunt peſtes, penituſque neceſſe eſt
Multa diu concreta modis inoleſcere miris.
Ergo exercentur pœnis, veterúmque malorum
Supplicia expendunt, aliæ panduntur manes,
Suſpenſæ ad ventos, aliis ſub gurgite vaſto,
Infectum eluitur ſcelus, aut exuritur igni.
Quiſque ſuos patimur manes, exinde per amplum
Mittimur Elyſium, & pauci læta arua tenemus.
Donec longa dies perfecto temporis orbe
Concretam exemit labem, purúmque relinquit
Æthereum ſenſum, atque auræ ſimplicis ignem.

Auguſtinus.

Et Auguſtinus nõ diſſimulat Platonicorum dogma eſſe, de pœnis purgatorij poſt mortem de Ciuit. 21. c. 13. Et c. 27. recitans illum verſum Virgilij:

Quique ſui memores alios fecere merendo.

Miratur etiam apud Virgilium inueniri illam ſententiam, quod mortui viuentium ſuffragiis & meritis iuuentur, cum dogma illud extra Scripturam, ex Platonicorũ ſchola in Eccleſiam irrepſerit.

Gentiles crediderũt mortuos ſacrificiis viuorum iuuari.

Secundò in Gentilium ſacrificiis publica & recepta fuit perſuaſio, mortuorum animas viuentium exequiis, inferiis & ſacrificiis releuari & adiuuari, vt ex Stygiis paludibus ad Campos Elyſios in requiem & refrigerium deducerentur. Illas verò animas, quæ viuentium ſuffragiis deſtituerentur, vel in cruciatibus hærere, vel miſere oberrare. Ita Elpenoris vmbra conqueritur apud Homerum, Odyſſ. 12. Et Palinurus apud Virgilium, Æneid. 6. Sacrificia etiam Ethnicorum pro mortuis, adiunctis precibus & orationibus deſcribuntur, Odyſſ. 11. Æneid. 5. Et Arnobius aduerſus Gentes, libro 1. ſcribit Magos ſpondere commendatitias habere ſe preces, quibus emollitæ, neſcio quæ poteſtates, vias faciles præbeant, ad cœlum contendentibus ſubuolare. Hetruriam etiam in Acheronticis libris polliceri, certorum animalium ſanguine numinibus certis dato, animas à legibus mortalitatis educi & diuinas fieri, &c. Ingolſtadienſes ſcribunt, purgatorium extare apud Homerum Odyſſ. 11. & 7. Virgilium Æneid. 6. Ouidium, 2. Faſtorum. Ariſtotelem philoſophum, libro 2. cap. 5. In Alcorano articulo decimo.

Homerus.
Virgilius.

CAPVT II.

MACHABAEORVM PVRGAtorium.

Ethnica ſuperſtitiones ad Iudæos proſerpſerunt.

Tertiò, ex illis Philoſophorum ratiocinationibus, & ex ſuperſtitioſis Gentium ſacrificiis, quæ vbique vſitata erant, cum quidem, ſicut de charis abſcentibus, ita etiam de mortuis naturalis quædam cura & ſollicitudo animis noſtris inſita ſit, ad Iudæos etiam huius opinionis contagium quoddam, inclinato iam Iudaiſmo, ſerpere cœpit.

Ritus in luctu mortuorum.

Quanquam enim inciſio carnis, & euulſio capillorum, in luctu mortuorum, expreſſe prohibita erant, Leuit. 19. Deut. 14. ex conuerſatione tamen inter Gentes, Iſraelitis etiam Prophetarum tempore illa vſurpari cœpta fuiſſe, ex Ieremiæ ca. 16. non obſcure colligitur. Sicut à Gentibus [illegible] tibicines in funerum curatione mutuati ſunt, Matth. 9. iuxta verſum Poetæ:

Cantabat mœſtis tibia funeribus.

Orationes pro defunctis Machabæorum tempore.

Eadem ratione tandem poſt Prophetarum tempora etiam orationes & ſacrificia pro mortuis, Iudæi imitari cœperunt, circa annum 170. ante natum Chriſtum, cuius exemplum extat. 2. Machabæorum 12. Id quod tum fieri cœpit, cum collapſa doctrina, & rebus omnibus, cum in Imperio, tum in templo, perturbatiſſimis, Iudæi vnà cum fœderibus, etiam lingua, appellationibus, moribus, & ritibus, conformitatem cum Gentibus quærerent & affectarent: Sicut tota hiſtoria Machabæorum oſtendit. Quod enim Machabæus ſacrificium pro mortuis fieri voluit, illud ſine mandato Dei, & ſine vllo ſanctorum exemplo fecit, ſi tamen fecit. Nam cum ſacrificia per genera, per ſpecies, ad indiuidua vſque pro ſingulis caſibus & neceſſitatibus, accurate, prolixe, & quidem ſcrupuloſe deſcripta extent in Moſe, ne vna quidem ſyllaba de ſacrificio aliquo pro mortuis, in toto Moſe extat:

Machabæus ſacrificia fieri iubet pro mortuis.

Nec Moſes.

Nec vllum exemplum ſacrificij pro mortuis, in tota Canonica Scriptura veteris Teſtamenti oſtendi poteſt. Ita variæ formulæ, & multa exempla piarum precationum extant in veteri Teſtamento: Sed de oratione pro mortuis, nec doctrina, nec mandatum, nec promiſſio, nec forma, nec exemplum vllum, in Canonica veteris Teſtamenti Scriptura inuenitur. Cumque ex profeſſo in veteri Teſtamento in multis locis pia funerum curatio luctus & planctus mortuorum deſcribatur, nihil prorſus vel de ſacrificio, vel de oratione pro mortuis, vt à peccatis ſoluantur, legitur. Imò etiam poſt Prophetarum tempora, poſtquam Canon veteris Teſtamenti iam conſtitutus erat, cum in Hagiographis ex profeſſo deſcribatur Tobiæ pietas in curandis funeribus, & Syracides ex veterum collectaneis, pietatem, quæ mortuis à viuentibus exhibenda ſit, ex compoſito aliquot in locis deſcribat, nec ſacrificij, nec orationis pro mortuis vlla ibi fit mentio.

Nec Prophetæ.

Nec Hagiographa de ſacrificio pro mortuis.

Quod enim Tobiæ 4. ſcribitur, panem tuum, & vinum tuum ſuper ſepulturam iuſti conſtitue, non factum fuit propter purgatorium mortuorum, ſed propter viuorum conſolationem, qui in luctu erant, ſicut hæc ratio manifeſte exprimitur & deſcribitur, Ieremiæ 16. Et Hieronymus in commentarijs dicit, lugentibus ferre cibos morem fuiſſe, & præparare conuiuium, quod Græci περίδειπνα vocant, & probat hoc ex triceſimo primo capite Prouerbiorum. Circa poſtrema tantùm tempora, ſub inclinatione religionis Iſraeliticæ exemplum de Machabæo extat, idque ſolum & vnicum, atque extra Canonem veteris Teſtamenti, & Scriptores etiã nec certi, nec probati, ſicuti mox oſtendemus. Et Ioſephus enim Machabæorum hiſtoriã diligenter deſcribat, ſacrificij illius pro mortuis nullam facit mentionem. Contra omnes igitur, quæ ex hoc loco texuntur diſputationes, regula Tertulliani etiam in hac cauſa præiudicet, id eſſe verum, quodcunque primum, id eſſe adulterinum, quodcunque poſterius. Præſtans quidem, ſtrenuus & bonus vir fuit Machabæus: Sed in negotiis religionis, ſicut Auguſtinus venuſte dicit, non valet. Hæc ego dico, hæc tu dicis, hæc ille dicit, ſed dicit Dominus. Nec mala intentione Machabæus hoc feciſſe putandus eſt, & arriſit illud factum tunc multis, licet verbo Dei deſtitueretur, ſicut Hiſtoricus etiam indicat. Sed Deus expreſſe dicit, Deuteron. 12. Non facietis ſinguli, quod vobis rectum videtur, ſed quod ego præcipio tibi, hoc tantum facito Domino, nec addas quicquam, nec minuas.

Sed tempore Machabæorum tandem.

Et ne talia exempla patrum ad imitationem trahantur, Deus in c. 20. Ezech. expreſſo mandato hoc cauit. In præceptis Patrum veſtrorum nolite incedere. Ego Dominus Deus veſter, in præceptis meis

HISTORIA PVRGATORII.

Vnde nata ſuſpicio purgatorij.

CVm purgatorium in veteri Teſtamento etiam aduerſariorum confeſſione non fuerit, & in nouo, nec Chriſtus, nec Apoſtoli illud doceant, operæ precium eſt conſiderare, vnde primum exorta ſit illa opinio, ex quibus initiis cœpta poſtea fuerit, quanquam cum proteſtatione dubitationis, in Eccleſia diſputari, quomodo deinde creuerit: donec conſuetudine confirmata, & apparitionibus ſpirituũ impoſtorum ſtabilita, nunc pro articulo fidei, ferro & flamma defenditur. Hæc conſideratio multa vtiliter monebit, & illud, quod decretum Tridentinum de antiqua Patrum traditione inſinuat, recte illuſtrabit. Hiſtoriam itaque iuxta ſeriem temporum ſimpliciſſime contexemus.

CAPVT I.

PVRGATORIVM Ethnicorum.

Plato purgatorium primũ conſtruxit.

PRimum igitur apud Platonem, qui circa annum 400. ante incarnationem Chriſti floruit, purgatorium Pontificium eadem prorſus ſententia, & iiſdem ferme verbis, ſicut à Pontificiis deſcriptum inuenio, qui cum ex Philoſophicis fundamentis, & ex humanæ rationis imaginationibus illud extruxerit, manifeſtũ hinc erit, vnde purgatoria opinio primum orta ac nata, & poſtea cũ apud Eccleſiaſticos doctores Platonici Philoſophi in magna cœpiſſent admiratione eſſe, in Eccleſię diſputationes immiſceri cœperit. Nec eſt, quod quis fingat, Platonem opinionem illam de purgatorio apud Ægyptios, ex traditione Sacræ Scripturę, vt alia quædã accepiſſe. Vetus enim Teſtamentũ purgatoriũ ignorat, & ipſi Pontificij fatentur purgatoriũ in veteri Teſtamento non fuiſſe. Euſebius igitur de præparatione Euangelica, li. 11. ca. vlt. prolixã diſputationem Platonis tranſcribit, ex libro ipſius de anima, vbi fluuiis infernalibus ex Poëtarum traditione deſcriptis, tandem inquit: Qui videntur propter peccatorum magnitudinẽ, vt ſunt ſacrilegia, homicidia illegitima & ſimilia (ἀνιάτως ἔχειν) inſanabiles eſſe, illi coniiciuntur in tartarum, vnde nunquã poſſunt euadere. Qui vero iudicantur magna quidẽ peccata, ſed ἰάσιμα, quę medicabilia ſeu ſanabilia ſunt, perpetraſſe, vt ſi ex iracundia cędem commiſerunt, aut erga parentes violenter aliquid deſignarunt, reliquam vero vitam (μεταμελῳ βιώσαντες) in pœnitentia exegerunt, illi pro ratione delicti, in diuerſa ignis flumina amburendi coniiciuntur, tandem poſt annum & amplius appropinquãt paludi Acheruſiadi, ibi vero eos, quos læſerunt inclamant, & ſuppliciter petunt, vt permittãtur egredi & recipiantur. Et ſi aduerſariis ſuis hoc perſuaſerint, egrediuntur, & deſinunt in pœnis verſari. Sin minus, in igneis illis fluuiis tandiu iactãtur, donec ab iis, quos læſerunt hoc impetrent. Qui vero excellenter ſancte vixerunt, ſupra aſcendunt in puriſſimas habitationes, vbi ſine labore viuunt in futurum tempus. Qui vero mediocriter vixerunt, illi per Acherontem in paludem igni ardentem deuehuntur, ibi peccatorum pœnas exoluunt, & καθαιρόμενοι, hoc eſt, purgati, luſtrati ſeu expiati (ἀπολύονται) abſoluuntur ſeu redimuntur ſi quid deliquerunt. Deinde benefactorum præmia recipiunt, &c. Et li. 12. Euſeb. deſcribit alium locũ ex Gorgia Platonis, vbi repetit. Eos, qui iuſte & ſancte vixerunt, quando moriũtur, in beatorũ Inſulas, vbi in omni felicitate extra mala viuunt, abire. Qui vero impie & iniuſte vixerunt, eos dicit in carcerem ſupplicij, quem Tartarũ nominãt, abire. Et hæc ſunt, inquit, quę auditu ego percepi, & credo vera eſſe. Inde vero, inquit, ego ratiocinor, tale quid euenire: Cum quædã peccata ſint curabilia, quod ex pœnis in altero ſeculo, quidã liberentur, quidam non. Et hæc Lector diligenter obſeruet, Platonem de duobus locis, beatorũ ſcilicet & damnatorum, ex traditione aliquid accepiſſe, ipſum vero ex philoſophicis ratiocinationibus tertiũ adieciſſe. Rationes autem has affert, pro tertio ſeu medio ſtatu defunctorum poſt hãc vitam. Sicut, inquit, in hac vita, qui puniuntur pro ratione delicti, ita puniuntur, vt vel vtilitatem emendationis ipſi inde accipiant, vel vt paradigma fiãt cæteris. Ita in inferno etiam, qui peccarunt peccata (ἰάσιμα) quę curari ſeu ſanari poſſunt, per dolores & cruciatus auxilium & emolumentũ accipiunt. Non enim poſſunt aliter, niſi per cruciatus ab iniquitate liberari. Qui vero propter atrocitatem delictorũ ἀνίατοι ſunt, illis nihil prodeſt, ſed exempla aliis fiunt, &c. Ex Poëtis etiam ſumit argumenta. Homerus enim Tantalum, Syſiphum & Titium perpetuis cruciatibus in inferno ſubiicit. Therſitem vero & alios prauos Idiotas non item. Altera vero Platonis ratio prorſus philoſophica eſt, cum inquit, ſicut corpora notas & ſtigmata etiam poſt mortem retinẽt: Ita vitia imprimere animæ notas & maculas. Radamãthum igitur, quãdo animam corpore ſolutam videt prauis maculis fœdatam eſſe, iuſto iudicio pronunciare, an ſit ἰάσιμος, quæ iuuari & ſanari poſſit, an vero ἀνίατος, prorſus incurabilis. Atque ideo inquit Plato, ego ſtudeo, vt coram iudicio illo comparare poſſim, habens animam ὑγιεστάτην, prorſus ſanam & mundam.

Plato in Gorgia de purgatorio.

Rationes, quibus Plato medium ſtatum defunctorum probat.

Prima ratio.

Teſtimonia Platonis poëtica.

Secunda ratio.

Hæc in Platonis ſententiis recte obſeruata & diligenter conſiderata, oſtendunt & verba & ſententias Pontificij purgatorij ex Philoſophorum Scholis prodiiſſe, vt Tertullianus non male dixerit, Philoſophos eſſe hæreticorum Patriarchas. Præcipue vero obſeruandum eſt. Platonem cum apud Ægyptios traditionem de duobus locis ſeu ſtatibus mortuorum, quorum alter eſt beatorum, alter damnatorũ, accepiſſet, ipſum poſtea ex philoſophicis ratiocinationibus addidiſſe tertium ſtatum ſeu locum defunctorum, dicit enim ἐκ τούτων τῶν λόγων πάνυ δή τι λογίζομαι. Et quidem eadem fundamẽta habet cum Pontificiis, de maculis ſcilicet animæ non perfecte mundæ, purgandis ſeu expiandis per ignẽ. Item, de cruciatibus poſt mortem ſatisfactoriis, vbi pœnitentia in vita non fuerit expleta, quodque ab aliis etiam ex pœnis illis liberari poſſint.

Purgatoriũ in philoſophorũ ſcholis natum.

Tertullia. Philoſophos hæreticorũ Patriarcha.

Tota igitur ſtructura Pontificij purgatorij extat in Platone, annis ante Chriſtum natum quadringẽtis, ex Philoſophicis & Poëticis fundamẽtis delineata. Et memorabile eſt, cum Euſebius iſtas Platonis ſententias adducat, vt oſtendat etiam Philoſophos habere quædam, quæ à doctrina Eccleſię non multum ſint abſona, quod ipſe ex Scriptura de duobus tantum ſtatibus defunctorum loquatur, nihil addens de tertio ſiue de purgatorio, ſine dubio non omiſſurus hoc, ſi tunc doctrina de purgatorio in Eccleſia vel nota vel recepta fuiſſet.

Illud vero Philoſophicum & Poëticum purgatorium, Virgilius ex Platonicorum ſententia, 6. Æneid. eleganter depinxit.

Virgilius de purgatorio.

Quia

Quin & ſupremo cum lumine vita reliquit,
Non tamen omne malum miſeris, nec funditus omnes
Corporeæ excedunt peſtes, penitúſque neceſſe eſt
Multa diu concreta modis inoleſcere miris.
Ergo exercentur pœnis, veterúmque malorum
Supplicia expendunt, aliæ panduntur inanes,
Suſpenſæ ad ventos, aliis ſub gurgite vaſto,
Infectum eluitur ſcelus, aut exuritur igni.
Quiſque ſuos patimur manes, exinde per amplum
Mittimur Elyſium, & pauci læta arua tenemus,
Donec longa dies perfecto temporis orbe
Concretam exemit labem, purúmque relinquit
Æthereum ſenſum, atque auræ ſimplicis ignem.

Auguſtinus. Et Auguſtinus nõ diſſimulat Platonicorum dogma eſſe, de pœnis purgatorij poſt mortem de Ciuit. 21. c. 13. Et c. 27. recitans illum verſum Virgilij:
Quique ſui memores alios fecere merendo.

Miratur etiam apud Virgilium inueniri illam ſententiam, quod mortui viuentium ſuffragiis & meritis iuuentur, cum dogma illud extra Scripturam, ex Platonicorũ ſchola in Eccleſiam irrepſerit.

Gentiles crediderũt mortuos ſacrificiis viuorum iuuari. Secundò in Gentilium ſacrificiis publica & recepta fuit perſuaſio, mortuorum animas viuentium exequiis, inferiis & ſacrificiis releuari & adiuuari, vt ex Stygiis paludibus ad Campos Elyſios in requiem & refrigerium deducerentur. Illas verò animas, quæ viuentium ſuffragiis deſtituerentur, vel in cruciatibus hærere, vel miſere oberrare. Ita *Homerus.* Elpenoris vmbra conqueritur apud Homerum, *Virgilius.* Odyſſ. 12. Et Palinurus apud Virgilium, Æneid. 6. Sacrificia etiam Ethnicorum pro mortuis, adiunctis precibus & orationibus deſcribuntur, Odyſſ. 11. Æneid. 5. Et Arnobius aduerſus Gentes, libro 2. ſcribit: Magos ſpondere commendatitias habere ſe preces, quibus emullitæ, neſcio quæ poteſtates, vias faciles præbeant, ad cœlum contendentibus ſubuolare. Hetruriam etiam in Acheronticis libris polliceri, certorum animalium ſanguine numinibus certis dato, animas à legibus mortalitatis educi & diuinas fieri, &c. Ingolſtadienſes ſcribunt, purgatorium extare apud Homerum Odyſ. α & γ. Virgilium Æneid. 6. Ouidium, 2. Faſtorum. Ariſtotelem philoſophum, libro 2. cap. 5. In Alcorano articulo decimo.

CAPVT II.

MACHABAEORVM PVRGAtorium.

Ethnicæ ſuperſtitiones ad Iudæos proſerpſerunt. TErtiò, ex illis Philoſophorum ratiocinationibus, & ex ſuperſtitioſis Gentium ſacrificiis, quæ vbique viſitata erant, cum quidem, ſicut de charis abſcentibus, ita etiam de mortuis naturalis quædam cura & ſollicitudo animis noſtris inſita ſit, ad Iudæos etiam huius opinionis contagium quoddam, inclinato iam Iudaiſmo, ſerpere cœpit. *Ritus in luctu mortuorum.* Quanquam enim inciſio carnis, & euulſio capillorum, in luctu mortuorum, expreſſe prohibita erant, Leuit. 19. Deut. 14. ex conuerſatione tamen inter Gentes, Iſraelitis etiam Prophetarum tempore illa vſurpari cœpta fuiſſe, ex Ieremi[illegible] ca. 16. non obſcure colligitur. Sicut à Gentibus [illegible] tibicines in funerum curatione mutuati ſunt, Matth. 9. iuxta verſum Poetæ:
Cantabat mœſtis tibia funeribus.

Orationes pro defunctis Machabæorum tempore. Eadem ratione tandem poſt Prophetarum tempora etiam orationes & ſacrificia pro mortuis, Iudæi imitari cœperunt, circa annum 170. ante natum Chriſtum, cuius exemplum extat. 2. Machabæorum 12. Id quod tum fieri cœpit, cum collapſa doctrina, & rebus omnibus, cum in Imperio, tum in templo, perturbatiſſimis, Iudæi vnà cum fœderibus, etiam lingua, appellationibus, moribus, & ritibus, conformitatem cum Gentibus quærerent & affectarent: Sicut tota hiſtoria Machabæorum oſtendit. Quod enim Machabæus ſacrificium pro mortuis fieri voluit, illud ſine mandato Dei, & ſine vllo ſanctorum exemplo fecit, ſi tamen fecit. *Machabæus ſacrificium fieri iubet pro mortuis.* Nam cum ſacrificia per genera, per ſpecies, ad indiuidua vſque pro ſingulis caſibus & neceſſitatibus, accurate, prolixe, & quidem ſcrupuloſe deſcripta extent in Moſe, ne vna quidem ſyllaba de ſacrificio aliquo pro mortuis, in toto Moſe extat: *Nec Moſes.* Nec vllum exemplum ſacrificij pro mortuis, in tota Canonica Scriptura veteris Teſtamenti oſtendi poteſt. Ita variæ formulæ, & multa exempla piarum precationum extant in veteri Teſtamento: Sed de oratione pro mortuis, nec doctrina, nec mandatum, nec promiſſio, nec forma, nec exemplum vllum, in Canonica veteris Teſtamenti Scriptura inuenitur. *Nec Prophetæ.* Cumque ex profeſſo in veteri Teſtamento in multis locis pia funerum curatio luctus & planctus mortuorum deſcribatur, nihil prorſus vel de ſacrificio, vel de oratione pro mortuis, vt à peccatis ſoluantur, legitur. Imò etiam poſt Prophetarum tempora, poſtquam Canon veteris Teſtamenti iam conſtitutus erat, cum in Hagiographis ex profeſſo deſcribatur Tobiæ pietas in curandis funeribus, & Syracides ex veterum collectaneis, pietatem, quæ mortuis à viuentibus exhibenda ſit, ex compoſito aliquot in locis deſcribat, nec ſacrificij, nec orationis pro mortuis vlla ibi fit mentio. *Nec Hagiographa de ſacrificio pro mortuis.* Quod enim Tobiæ 4. ſcribitur, panem tuum, & vinum tuum ſuper ſepulturam iuſti conſtitue, non factum fuit propter purgatorium mortuorum, ſed propter viuorum conſolationem, qui in luctu erant, ſicut hæc ratio manifeſte exprimitur & deſcribitur, Ieremiæ 16. Et Hieronymus in commentariis dicit, lugentibus ferre cibos morem fuiſſe, & præparare conuiuium, quod Græci περίδειπνα vocant, & probat hoc ex triceſimo primo capite Prouerbiorum. Circa poſtrema tantùm tempora, ſub inclinatione religionis Iſraeliticæ exemplum de Machabæo extat, idque ſolum & vnicum, atque extra Canonem veteris Teſtamenti, & Scriptores etiã nec certi, nec probati, ſicuti mox oſtendemus. *Sed tempore Machabæorum tandem.* Et Ioſephus cum Machabæorum hiſtoriã diligenter deſcribat, ſacrificij illius pro mortuis nullam facit mentionem. Contra omnes igitur, quæ ex hoc loco texuntur diſputationes, regula Tertulliani etiam in hac cauſa præiudicet, id eſſe verum, quodcunque primum, id eſſe adulterinum, quodcunque poſterius. Præſtans quidem, ſtrenuus & bonus vir fuit Machabæus: Sed in negotiis religionis, ſicut Auguſtinus venuſte dicit, non valet. Hæc ego dico, hæc tu dicis, hæc ille dicit, ſed dicit Dominus. Nec mala intentione Machabæus hoc feciſſe putandus eſt, & arriſit illud factum tunc multis, licet verbo Dei deſtitueretur, ſicut Hiſtoricus etiam indicat. Sed Deus expreſſe dicit, Deuteron. 12. Non facietis ſinguli, quod vobis rectum videtur, ſed quod ego præcipio tibi, hoc tantum facito Domino, nec addas quicquam, nec minuas.

Et ne talia exempla patrum ad imitationem trahantur, Deus in c. 20. Ezech. expreſſo mandato hoc cauit. In præceptis Patrum veſtrorum nolite incedere. Ego Dominus Deus veſter, in præceptis meis

tes exercitum contra Iamniam, cum duobus millibus Iſraelitarum à Gorgia profligati & cæſi ſcribuntur. Illorum verò τῶν πεπτωκότων, qui prius ceciderant, corpora, cum Machabæus poſt obtentam contra Gorgiam victoriã, ad ſepulturam colligere ſtatuiſſet, inuenta ſunt (inquit autor ſecũdi Machabæorum) ſub tunicis interfectorum, ἱερώματα, hoc eſt, quæ vel ſacrificata vel conſecrata erant idolis Iamnienſium: cumq́; hæc Iudæis lege interdicta eſſent, omnibus manifeſtum factũ fuit, ipſos ob hanc cauſſam corruiſſe. Iudas igitur pro concione populum adhortatus fuit, vt ſe conſeruarent à peccatis, cum ſub oculis viderent, quæ proſtratis accidiſſent propter peccatum. Atq; ita omnes ad preces conuerti, ἠξίωσαν μὴ δι᾽ ὅλου τὸ γεγονὸς ἁμάρτημα τελείως ἐξαλειφθῆναι: hoc eſt, rogauerunt, ne propter commiſſum illud a fratribus peccatum ipſis prorſus delerentur (ita enim Græcus textus habet) Et Iudas miſit pecuniam Hieroſolymas, vt offerretur ibi ſacrificiũ, quod in Leuitico hoſtia pro peccato appellatur. Et hactenus quidem Machabæus legi diuinæ conſentaneè fecit, quod orauit, ne ciuium peccatum toti exercitui à Deo imputaretur, quodq́; ad auertendum ab exercitu reatum illius peccati, ſacrificium pro peccato offerri curauit. De eo enim exempla extant in Canonicis Scripturis, Ioſuæ ſeptimo, & Deut. 21. Sed Machabæ' extra limites verbi Dei, ex ſuis priuatis ratiocinationibus longius progreſſus, pro ipſis etiam defunctis orauit, & ἐξιλασμὸν hoc eſt, expiationem per ſacrificia etiam pro defunctorum peccatis fieri poſſe cogitauit. Quia enim duo millia virorum à Gorgia, 1. Macha. 5. proſtrati fuerunt, Iudas etiam totidem drachmas bis mille ſcilicet in ſacrificium pro ipſis miſit. Et ne exiſtimes ex doctrina, mandato ſeu exemplo legis diuinæ Machabæũ hoc feciſſe, audi quomodo author hiſtoriæ totã rem narret. Machabæus, inquit, διαλογιζόμενος de reſurrectione, hoc eſt, ex ſuis quibuſdam ratiocinationibus, quas ex articulo reſurrectionis ipſe ſibi texebat, hoc inſtituit. Et mox vocat ἐπίνοιαν εὐσεβῆ, hoc eſt, opinionem, excogitationem ſeu inuẽtionem (hanc enim eſſe vocabuli proprietatem eruditi norũt) pietatis ſpecie velatam. Quodq́; vulgaris trãſlatio legit (bene & religioſe de reſurrectione cogitans) Græcus textus habet ἀστείως, quod ſignificat ciuile, feſtiuum, concinnum & plauſibile, nouum illud Macchabæi inſtitutum viſum fuiſſe. Porro illæ etiam circumſtantiæ in hiſtoria expendantur. Qui enim occubuerant, illi extra vocationem & contrà Ducis mandatum ex ambitione pugnauerant, ac idololatria contaminati, diuinæ vltioni ſubiecti fuerãt, ita vt in ipſa peccata occiderentur, priuſquam pœnitentiam agere, & à Deo remiſſionem peccati accipere potuerũt. Quam atrox verò peccatum illud ſit, quod 2. Macha. 12. deſcribitur, manifeſte indicat hiſtoria, Ioſu. c. 7. Num verò illos in tam atroci peccato cęſos, Machabæus diceret cum pietate dormitionem accepiſſe, ſicut Pontificij ex vulgari tranſlatione legunt & interpretantur? Nequaquã. Repugnaret enim hoc legi diuinæ ipſi huic hiſtoriæ, ſed hæc eſt vera ſententia, quam & ipſe Grecus textus præbet. Machabę. ſciuit & credidit articulum de reſurrectione mortuorum. Cõſiderabat autem quod illis, qui in pietate obdormiunt, optimum repoſitum ſit χαριστήριον. hoc eſt, donum gratiæ, quod ſcilicet reddet ipſis Dominus in illo die, ſicut Paul. inquit. Illa verò duo millia virorum non cum pietate dormierant, ſed in peccatis trucidati fuerant, & tamen ſciebat illos etiam reſurrecturos. Vt igitur in die iudicij & reſurrectionis non damnarentur, propter peccata illa, in quibus mortui fuerant, ſed donum ſalutis etiam accipere poſſent, cogitauit Machabæus, cum pro viuorum peccatis inſtituta eſſent in lege ſacrificia & orationes, poſſe forſan etiam mortuorũ peccata ita expiari. Et habuerunt quidem ratiocinationes illę Machabæi ſpeciem quandam pietatis (ſi ex hominum bonis intentionibus de religione aliquid ſtatuendum eſſet) eò, quod mortuis bene cupiebat, ſed nec doctrinam, nec mandatum, nec promiſſionem, nec exemplũ, hac de re in verbo Dei, Machabæus habuit. Idem enim ſine dubio Dauid, Sauli & Abſoloni defunctis præſtitiſſet, ſi verbi Dei authoritatem habuiſſet, ſed luget ipſos, non autem vel orat, vel ſacrificat pro ipſis, poſt mortem.

Ex priuatis igitur ſuis διαλογισμοῖς, ſicut hiſtoria inquit, Machabæus illud excogitauit. Ita verò non tantum præter, ſed etiam contra verbum Dei fecit. Sacrificia enim pro viuis inſtituta erant, quod verò Machabæus illa etiam ad mortuos extẽdit, hoc fecit contra mandatum Dei, quod diſerte dicit: Nõ addas quicquam, nec minuas. Quod verò illis, qui ſine pœnitencia & recõciliatione cum Deo in peccatis mortui erant, expiationẽ in altero ſeculo promittit, hoc contra totam ſacram ſcripturã pugnat. Et opinionem de opere operato in ſacrificiis Leuiticis, quam magna contentione Epiſtola ad Hebr. refutat, tunc cœpiſſe irrepere, hiſtoria hæc oſtẽdit. Neq; enim per ſe aut ipſo opere, ſacrificia Leuitica conſcientiam à peccatis emundare poterant, ſed erant commonefactiones excitantes fidem, de victima venturi Meſſiæ, qua fide viui, qui lapſi erãt, veniam à Deo peccatorum petebant & accipiebant. Act. 10. Machabęus verò, ſacrificia illa expiationem peccatorum coram Deo, ex ipſo opere operato impetrare arbitratus fuit. Ideo eorum etiam peccata, qui ſine pœnitentia in peccatis mortui erãt, per ſacrificia poſt mortẽ ſolui poſſe cogitauit, quod cũ ipſis fundamentis Scripturæ pugnare certum eſt.

Et memorabile eſt, quod ex hiſtoriis probari nõ poteſt, poſt Machabæi tempora vſq; ad Chriſtum, inſtitutũ illud ſacrificandi pro mortuis receptum, vel vſurpatum fuiſse apud Iudæos. Imò diuerſum exequiæ Lazari oſtendunt, Ioh. 11. Rabini verò tandem poſt Chriſtum excæcati & obdurati, hoc arripuerunt. Sicut enim ex Razis exemplo, referente Lyrano, traditionem fecerunt, nõ tantum licitum, verum etiam meritorium eſse ſeipſum interficere, ſi quis timeat, ne magnitudine tormentorum ſuperatus deficiat, vel ne in contemptum Dei ludibrio habeatur. Ita etiã ex Machabęi διαλογισμοῖς & ἐπινοίᾳ, ſicut hiſtoricus appellat, memorias mortuorũ Rabini tandem inſtituerunt. Habent enim adhuc hodie in Synagogis ſuis libellos memoriales, ex quib. nomina defunctorum ſingulis annis ter ex ſuggeſtu ſuo publice recitant. Et à præcentore poſtea additur oratio, vt Deus animarum illarũ memor eſſe, atque eas in Paradiſum, cum Abraham, Iſaac & Iacob, collocare velit, &c.

A Machabæi tempore vſque ad Chriſtum non fuit Iudæis recepta pro mortuis ſacrificandi conſuetudo.

Rabini, poſt Chriſtum cœperunt pro mortuis orare.

Hæc eſt hiſtoria, de orationibus & ſacrificiis pro mortuis, in ſeneſcentem & inclinatum Iudaiſmum tandem inuectis. Quæ hiſtoria, quid aut quantum Pontificio purgatorio ſuffragari poſſit, ex his, quæ diximus manifeſtum eſſe poteſt. Cumque diſerte fateantur Pontificij, ſi vnicum illum locum, qui quidem apertus ſit, ex Scriptura pro purgatorio

Hiſtoria Machabæi non patrocinatur purgatorio

afferre poſſe, patet totam ſtructuram purgatorij admodū ruinoſam eſſe, cuius primum principium & fundamentum vacillet ac labaſcat: Imò non tantum præter, ſed contra ſcripturam ſic. Et tamen illa ipſa Machabæi hiſtoria, ne vna quidem ſcintillula indicium præbet ignis purgatorij, nec dicit animas ante reſurrectionem igne torqueri, ex quib. cruciatibus per ſacrificia liberandæ ſint, ſed reſurrectionis meminit, & ne tunc pœnas commeritas illi, qui in peccatis mortui fuerāt, acciperent, idcò peccata defunctorū conatus fuit ſacrificiis expiare, ſed ſine verbo Dei. Quod verò illi, qui in peccatis ſine pœnitentia mortui ſunt, poſt mortem poſſint per orationes aut ſacrificia à peccatis ſolui, quę Machabæi opinio fuit, ne ipſi quidē Pontificij concedunt. Et falſum eſt, quod Ingolſtadienſes fabulantur, textum loqui de reſurrectiona myſtica à peccatis, circumſtantiæ enim manifeſtę ſunt. Sed Pontificij potius, quam purgatorium amittant, malunt interpretationem reſurrectionis ex Hymenæi & Phileti ſchola, 2. Tim. 2. petere. Nihil prorſus itaq; veri ſubſidij Pontificio purgatorio ex Machabæi illa hiſtoria accedere poteſt, quam tamen ita cupide arripuerūt, vt etiam præter Græci ſermonis fidem, ipſum textum ad purgatorium ſuum alicubi conformare conati ſint. Sicut collatio Græci textus & vulgatæ verſionis oſtendit. Et ne quid in illa hiſtoria ad Pontificium purgatorium neceſſarium deeſſe videretur, pro duobus millibus drachmarum, duodecim millia repoſuerunt.

CAPVT III.

PVRGATORIVM EX APOCRYPHIS.

QVartò, quia oſtendimus, quomodo ex ſacris Gentilium, & ex ſcholis Philoſophorum, ſeminaria purgatorij in ſeneſcentem tandem & inclinatum Iudaiſmum inuecta ſint: Videbimus iam porrò, quomodo & vnde in noui etiam Teſtamenti Eccleſiam irrepſerint. Quod enim Chriſtus & Apoſtoli de Pontificio purgatorio nihil docuerint, poſtea liquido oſtendemus. Mox enim ſublatis ex hac terra Apoſtolis, per Apocrypha commenta ſub nomine & prætextu ipſorum, cœperunt talia, ſi non vt credenda obtrudi, tamen vt diſputanda ſpargi, quæ non multo poſt temporibus confirmata, titulum cœperūt ſibi arrogare Apoſtolicæ traditionis, ſicut pleraque, quæ citra ſcripturam hoc titulo venditantur, ex apocryphis fabulis originem ſumpſerunt, quod facile oſtendi poſſet. Ita extant Hermæ cuiuſdam, quem Pauli diſcipulum fuiſſe fingunt, ſcripta Apocrypha, ex quibus veteres eius, quod paſtoris titulū præfert, propter ſententias quaſdam de Trinitate, aliquando mentionem faciunt: Feruntur præter alia Hermæ illius ſcripta magis fabuloſa, vbi in viſionibus anus quædam nouas reuelationes dictitat. Ex viſione tertia pingitur Eccleſia, tanquam turris, in cuius ædificatione, quidam lapides circumciduntur & aptantur, quidam verò reiiciuntur, quæ figura lapſi ſignificantur. Hermas verò interrogat anum ſuam, An proiectis illis lapidibus nulla reſtet pœnitentia? illa reſpondet, quaſi ex Trypode: *Habent* quidem pœnitentiam, ſed in hac turre non poſſunt conuenire, alio autem loco ponentur multo inferiori, & hoc, cum cruciati fuerint, & impleuerint dies peccatorum ſuorum, & tunc illis continget transferri de pœnis, ſi cogitarint, hoc eſt, pœnitentiam egerint de peccatis, idque propterea, quoniam perceperunt verbum, &c. Et hoc lector bene notet, quod purgatorium, quando ſub nouo Teſtamento primum quaſi de lōge emicare cœpit, aniale commentum ab anu perſonata profectū fuit.

Ex ſimili lacuna etiam hoc ſcaturiit, quod viuorum orationibus mortui poſſint à peccatis liberari. Apocryphum enim commentum de actibus Andreæ Apoſtoli fingit, Andræam, cum pro ſene quodam lenone intercederet, dixiſſe, Domine tamen pro mortuis etiam obtinemus pietatem tuam, cur igitur hunc non ſaluares? Huc pertinet etiam Miſſa, quæ Iacobo tribuitur, in qua extat oratio pro mortuis.

Et Irenæus lib. 1. c. 18. ſcribit, quoſdam ſui temporis hæreticos, mittentes defunctorum capitibus oleum & aquam cum certis inuocationibus, ita defunctorum animabus promiſiſſe redemptionem.

Valde antiqua igitur eſt purgatorij traditio, ſed qualis & vnde ſit, diligenter conſideretur.

CAPVT IIII.

ORIGENIS PVRGATORIVM.

QVinto, circa annum Domini 200. in ſchola Alexandrina, alia & noua purgatorij fundamenta, extra ſcripturam, ex fabuloſis traditionibus ſubſtrui cœperunt, Clemens enim Alexandrinus, duo valde pernicioſa mala in Eccleſiam inuexit; de quibus tamen ipſe gloriatur, 1. Stromatum. Cœleſtem ſiquidem veritatem admiſcuit Philoſophiæ decretis. Et quicquid titulum traditionis habere audiuit, ſtatim tanquam Apoſtolicum arripuit & conſignauit. Nam & libro 6. ex Apocryphis Petri & Pauli contendit probare, ſicut Sācti veteris Teſtamenti, per legem Moſaicam ſaluati ſunt, ita Græcos per Philoſophiam ſaluatos eſſe. Ex eodem fonte non tantum recitat, ſed multis argumentis confirmare conatur, libro 6. Chriſtum & Apoſtolos impiis apud inferos annunciaſſe Euangelium, vt non manerent in damnatione, ſed conuerterentur poſt mortem, qui in vita Euangelium audire non potuerunt. Et libro 4. dicit: Siue hic, ſiue alibi agatur pœnitentia, nullus enim locus vacat miſericordia Dei. Ita libro 6. inquit: Forſan ceſſabunt ſupplicia poſt hāc vitam. Ex iſtis initiis Origenes poſtea mirabilia de purgatorio fabricauit paradoxa, ſicut fieri ſolet, quando à verbo Dei diſceditur. Finxit enim varias animarum poſt hanc vitam purgationes, & à pœnis liberationes, ſicut Auguſtinus de hæreſibus ſcribit. Malos etiam qui in flagitiis, facinoribus, ſacrilegiis & impietatibus quamlibet maximis, hanc vitam finierant: Imò ipſum Diabolum & Angelos eius, quamuis poſt longiſſima tempora, purgatos atque liberatos, regno Dei lucique reſtitui. Hęc Auguſtinus. Ex ipſius verò Origenis ſcriptis quæ extant, colligitur, quod ſenſerit, omnes quantumcunque pios, poſt hanc vitam igne purgandos eſſe. Nam Homil. 8. in Leuit. vbi de purificatione puerperarum textum allegorizat, inquit: Donec ſumus in carne poſiti, ad liquidum, puri eſſe non poſſumus, niſi futuri ſeculi tempus affuerit, in quo die, qui viriliter egerit, ſtatim in ipſo aduentu futuri ſeculi purgatur. Si verò non viriliter aduerſus peccatum pugnauit, iſta tranſit ſeptimanam vnam & alteram, ac tertia demum apparente purgatur ab immunditia. Homil. 25. in Num. inquit: Requiretur diligēter cum exierimus:

Quomodo & vnde ſeminarium purgatorij in N. Teſtamento extructū ſit.

Hermæ ſcripta.

Anus profert purgatorium.

Actus Andreæ Apoſtoli.

Clemens Alexandrinus ſeminaris purgatorij.

Origenes paradoxa de purgatorio.

Purgatorium Origenicum omnibus mortuis commune.

rimus quid vnuſquiſque deferat, ſi aurum, argentum, ferrum, plumbum, lignum, &c. Probantur omnia hæc, quæ per ignem, per ignẽ, quæ per aquã, per aquam. Ergo purificatione indiget omnis, qui exierit de prælio huius vitæ, quia nemo mundus, qui de hac vita exit. Omnes ergo purificationibus indigemus: Multæ verò & diuerſæ nos manẽt purificationes. Sed myſtica hæc ſunt & ineffabilia. Quis enim enarrabit, quæ ſint purificationes, quę parente Petro, Paulo, & ſimilibus, &c. In Exodum, Homil. 6. allegorizans talentum plumbi ex Zacharia, inquit: Iniqui vt plumbum demerguntur. Sancti verò ſuper aquas ambulant, quia peccatorum pondere non grauantur: Sed tamen Petrus non ita, ſicut Chriſtus ſuper aquas incedit. Habuit enim aliquid de plumbo. Igitur qui ſaluus fit, per ignem ſaluus fit, vt ſi quid de plumbo habuerit admixtum, id ignis excoquat, vt omnes aurum bonum efficiãtur. Veniendum eſt ergo omnibus ad ignem & ad conflatorium. Malach. 3. parũ plumbi paruo igni purgatur, plus plumbi, plus exuritur. In Ieremiam Homil. 2. Si poſt fundamentum, non ſolum aurum ſuperædificaueris, verum & ligna, ſtipulam, quid tibi vis fieri, cũ anima ſeiuncta fuerit à corpore? Vtrum ingredi vis in ſancta cum lignis & ſtipulis tuis, vt polluas regnum Dei? An propter ſtipulas vis foris reſidere, & pro auro nihil mercedis accipere? Sed neque hoc æquum eſt. Quid igitur ſequitur, niſi vt primum propter ligna ignis tibi detur, qui conſumat ſtipulam. Idem in Pſal. 38. Virtus animam ſubtilem facit, peccatum verò eam craſſam & carneã efficit. Lebetes igitur vel Cacabi Ezechielis, flammis ſuccenſi, lignis & ſtipula inflammati, nos ſuſcipient. Virga ergo emenderis, vt non indigeas cacabo ſuccenſo. Idem in 11. cap. ad Rõ. Qui verbi Dei purificationes ſpreuerit, triſtibus & pœnalibus purificationibus ſe reſeruat, vt ignis gehennæ in cruciatibus purget, quẽ nec Apoſtolica doctrina, nec Euangelicus ſermo purgauit. Verum hæc ipſa purgatio, quæ per pœnã ignis adhibetur, quantis temporibus, quantiſve ſeculis de peccatoribus exigat cruciatus, ſolus ſcire poteſt ille, cui pater omne iudicium tradidit, qui ita diligit creaturam ſuam, vt pro ea ſe humiliarit. Philipp. 3. Sed huiuſmodi ſenſus, velut myſterium Dei ſilentio tegãtur, nec paſſim proferantur. Has ſententias ex Origene ideò adſcripſi, vt Lector conſideret, quorſum Apocryphæ traditiones apud Clementẽ & mixtura Theologiæ cum decretis Philoſophiæ à Clemente initiata, tandem euaſerint.

Nota. Purgatorium non fuit publicũ dogma.

Porrò Origenicum purgatorium, nullas admittit leuationes, mitigationes aut liberationes, per orationes aut opera viuentium, ſed vnumquemq; pro ſe pœnis expiare, cruciatibus exſoluere, & flammis expurgare peccata ſua in purgatorio Origenico neceſſe eſt. Et quando expiatio & ſolutio, & expurgatio illa per pœnas perfecta eſt, tunc purgati reſtituuntur luci & regno Dei. Obſeruet autem Lector, cum Clemens, li. 6. ex Apocryphis locum pœnitentiæ in alteram etiam vitam tranſponere tentaſſet, & diſputandi gratia dubitatiue dixiſſet, forſan ceſſabunt ſupplicia poſt hanc vitam Succeſſor ipſius Origenes, mox inde dogmata & articulos fidei fecit, & perizomata in Scriptura quaſiuit. Adeò periculoſum eſt, ſine verbo Dei, ex priuatis cogitationib. aliquid in Eccleſia, vel dubitando ſpargere. Ita cum Lactãtius de purgatoriis Virgilij verſibus, 6. Æneid. dixiſſet. Hæc propemodum vera ſunt, poſteri mox addiderũt. Hęc prorſus vera ſunt.

Purgatorium Origenis nulla admittit pro defunctis ſuffragia.

Atq; hoc eſt Origenicum purgatorium, ex Platonicis principiis, de eluendis maculis peccati, & ex Apocryphis fabulis, quæ in Clemente titulum traditionũ habent, citra & contra Scripturam conflatum. Sunt autem hæc Origenici purgatorij αἰτήματα. Primò, poſt hanc vitã eſſe locum pœnitẽtiæ, ſeu reconciliationis cũ Deo. Secundò, peccata non remiſſione deleri in hac vita, ſiue ex gratia condonari: ſed pœnis ſiue in hac vita elui, ſiue poſt hanc vitam cruciatus igni expiari, expurgari, & quaſi excoqui. Tertiò, pœnas in futuro ſeculo eſſe expiatorias & purgatorias. Quartò, eſſe liberationẽ ex pœnis futuri ſeculi. Quintò, cũ nemo in hac vita mundus ſit à ſordib. peccati, ideò omnes etiam ſanctiſſimos poſt hanc vitam flammis purgatorij ignis expiandos & expurgandos eſſe, priuſquam in regnũ Dei admittantur. Sextò, etiam impiiſſimos, imò ipſum Diabolum, longiſſimi temporis cruciatibus purgari, & à pœnis liberari poſſe. Hæc Origenica αἰτήματα, diu in Eccleſiis iactata, & variè diſputata ſunt. Et Græci quidem ſcriptores, licet ad Origenicas illas purgationes alicubi alludant, rarò tamẽ & valde leuiter, Origenicas illas ſcintillas ſuis diſputationibus ventilant, ſicut Gregorius Niſſenus alicubi facit. Tandem verò in Græca Eccleſia in 5. generali Synodo Origenicum illud purgatoriũ (ſicut Græci in Apologia ſua de purgatorio, quam Baſilienſi Concilio obtulerũt, recitant) circa annum 550. interpoſita publica autoritate, prorſus exploſum & reſtinctũ fuit, ita vt poſt illud tẽpus in Græca Eccleſia non potuerit rurſus accendi. Teſtantur autem Græci in illa Apologia, non tantũ illã Origenis opinionem tunc damnatam, qua impiis & ipſis etiam Diabolis liberationem tandem ex pœnis gehennæ promiſit, ſed & hoc fundamentum in 5. illa Synodo exploſum & ſubuerſum fuiſſe, quaſi peccata non remiſſione ex gratia condonentur, ſed per pœnas & cruciatus ignis expientur ſeu expurgentur poſt hanc vitam. Sed in noſtris Tomis conciliorum hęc omnia ſepulta ſunt, quia nec pro aris, nec pro focis Papiſticis eſſet, purgatorium ignem extingui.

Capita purgatorij Origenici.

Græca Eccleſia purgatorium Origenis exploſit.

CAPVT V.

LATINORVM PVRGATORIVM ex Origene.

SExtò, in Latinis verò Eccleſiis Origenicum illud de purgatorio commentũ, pluribus artiſis, & maiori etiam contentione diſputatum fuit. Hiſtorica enim obſeruatio oſtendit, quod Origenis phantaſia Latinis cauſam & occaſionẽ dederit fingendi purgatorium. Licet enim euidentia veritatis & pietatis cogeret, ex purgatorij illis Origenis commentis, quia nimis craſſa erant, multa reſecare: aliquid tamen ex illa agitatione diſputationum & opinionum de pœnis purgatoriis poſt hãc vitam, in Latinis Eccleſiis hæſit, partim in vulgi ſuperſtitionibus partim in Doctorum diſputationibus, quod paulatim conſuetudine roboratum, & ſpectris ſtabilitum, tandem in dogma & articulum fidei euaſit. Conſiderandum verò eſt, quomodo ex Origenicis purgationibus apud Latinos alij aliud probent, alij improbent, alij dubitantes diſputent, atque inter ſe alij aliorum diſputationes reprehendant. Lactantius enim de diuino præmio, capite 21. dicit, non poſt mortem protinus iudicari homines, ſed omnes in vna communi cuſtodia detine-

Orig. commẽtum de purgatorio in Latina Eccleſia hæſit.

Lactantij purgatoriũ poſt extremum iudicium.

ti, donec tempus adueniat, quo index meritorum faciat examen. Et addit: Sed & iuſtos cum Indicaueτit Deus, igni eos examinabit. Tum quorũ peccata vel pondere, vel numeto præualuerint, perſtringentur igni atque amburentur.

Ambroſius Origenis aſſecla. Ambroſius verò, qui in commentariis ſuis pleraque ex Origene tranſcribere ſolet, purgatorij etiam opinionem ipſis Origenis verbis in ſcripta ſua retulit, præſertim in Pſal. 118. in multis locis, vt Sermo. 20. Omnes oportet tranſire per flammas, etiamſi Ioannes Euangeliſta ſit, de cuius ſane morte ſunt, qui dubitent, de tranſitu verò eius per ignem, dubitare non poſſumus, quia in Paradiſo iam eſt, &c. Item, donec plumbum in me tabeſcat, ardebo: Si nihil argenti in me inuẽtum fuerit, in vltima inferni detrudar, aut vt ſtipula totus exurar, &c. Item, quia Dominus dicit: Intrate in requiem meam, vnuſquiſque noſtrûm viſtus romphæa illa flammea non exuſtus purificabitur, vt ingreſſus in illam Paradiſi amœnitatem, gratias agat Domino ſuo, dicens: Induxiſti nos in refrigerium. Et in Pſalm. 36. Omnes igni examinabimur. Etſi autem per ignem examinabuntur, dicent tamen: Tranſiuimus per ignem & aquam, & induxiſti nos in refrigerium. Alij in igne manebũt, alij ſalui fiẽt, ſed per ignẽm, etſi enim omnino non exuremur, tamen vremur. Et 2. Tim. 2. de vaſis ignominiæ in magna domo Domini loquens, inquit: Hos contumelia dignos oſtendit, non tamen perituros, ſed purgandos per ignem, quia domui Dei ex aliqua parte neceſſarij ſunt, &c.

Hieronymus Origenis commentum retinet. Hieronymus etiã diligens Origenis Lector, ſententias eius de purgatorio ſæpius recitat, vt Ezech. 1. Ex quo oſtenditur, poſt pœnas ſupplicia & purgationem peccatorum, futuram miſericordiam, duntaxat in his, qui Deum videre meruerunt regnantem. Et Eſa. 10. Quidam intelligunt pœnas & tormenta in hoc adhiberi peccatoribus, vt diuino igne purgentur. Et Ezech. 46. Omnis creatura immunda eſt, & diuino igne purganda ad diem Sabbathi, vbi æterna erit requies. Et in vltimum cap. Eſa. manifeſte recitat Origenis ſententiam definiendis aliquando ſuppliciis. Quæ omnia, inquit, replicant aſſeuerare cupientes, poſt cruciatus & tormenta, futura refrigeria, quæ nunc abſcondenda ſint ab his, quibus timor vtilis eſt, vt dum ſupplicia reformidant, peccare deſiſtãt. Quod nos ſolius Dei debemus ſcientiæ derelinquere, cuius non ſolum miſericordia, ſed & tormenta in pondere ſunt, & nouit quem, quomodo aut quamdiû debeat iudicare, ſolúmq; dicamus, quod humanæ conuenit fragilitati, Domine ne in furore tuo arguas me, neque in ira tua corripias me. Et ſicut Diaboli & omniũ negatorum atq; impiorum, qui dixerũt in corde ſuo, non eſt Deus, credimus æterna tormenta, ſic peccatorum atq; impiorum, & tamen Chriſtianorum, quorum opera igne probanda ſunt atq; purganda, moderatam arbitramur, & mixtam clementiæ ſententiam Iudicis. Hæc ibi. Idem in c. 9. Eccleſiaſtici. Mortui nihil valent ad id adiicere, quod ſemel ſecum tulerẽ de vita, nec iuſte quippe poſſunt agere, nec peccare, nec virtutes adiicere, nec vitia, licet quidam huic expoſitioni contraria dicant, aſſerentes etiam poſt interitum excreſcere nos poſſe & decreſcere, & quod Salomon ait (pars non erit eis adhuc in ſeculo) ita intelligunt, vt dicant eos in hoc ſeculo, nullam habere communionem, habere verò ſub alio ſeculo, & non excludi opinionem, quæ contendit, poſtquam de hoc ſeculo migrauerimus, & offendere poſſe creaturas rationales & promereri, &c. Eandem etiam Origenicam purgationem, Prudentius verſibus ſuis expreſſit:

Prudentius.

Eſto cauernoſo (quia ſic pro labe neceſſe eſt
Corporea) triſtis me ſorbeat ignis auerno,
Saltem mitificos incendia lenta vapores
Exhalant, æſtuque calor languente tepeſcat.
Lux immenſa alios & tempora vincta coronis
Glorificent, me pœna leuis clementer adurat.

Quæ de purgatorio Origenis veterũ, quæque improbata ſint à ſcriptoribus Latinis. Quæ improbata. Has ſententias Lactantij, Ambroſij & Hieronymi ex Origene trãſumptas eſſe, manifeſtũ eſt. Ideo autem illas hoc loco adſcripſi, vt Lector ſibi inde ſeriem hiſtoriæ informare poſſit, quod Latini illi Scriptores, in Origenico purgatorio reprobarint, quid verò illo adhuc tempore diſputarint. De liberatione Diaboli & infideliũ extra Eccleſiam, Ambroſius tacet. Hieronymus verò tormenta ipſorum credit æterna. Hoc igitur in Origenis purgatorio improbarunt. Reliquas verò purgatorias Origenis opiniones, alij aſſertiue, alij dubitatiue diſputarũt, *Quæ retina.* ſcilicet peccata non gratia dimitti, ſed igne expurgati, atque ideo omnes etiam electos, poſt hanc vitam igne illo purgatorio eſſe amburẽdos, licet non exurendos, priuſquam ſaluentur. Secundò, tormẽta in futuro ſeculo habere vim & proprietatẽ purgatoriam. Tertiò, locum pœnitentiæ & meriti, etiam poſt hanc vitam in altero ſeculo reſtare, quam opinionem licet Hieronymus non prorſus probet, *Hieronymus dubitat.* tamen eam vt non improbabilem in medio relinquit. Quartò, illis, qui profeſſione Chriſtiani fuerunt, licet in peccatis & impietate moriantur, Hieronymus purgationem per ignem reſtare arbitratur, ſed Dei ſcientiæ relinquẽdum exiſtimat, quando & quamdiu in tormentis vnumquemq; iudicare debeat. *Ambroſius aſſerit.* Ambroſius verò opinatur, ſi modo aliquid argẽti inueniatur, etiamſi maxima pars plumbum ſit, tamen per ignem purgatos, aliquando liberari & ſaluari. Quintò, purgationes illas fieri igni gehennæ, & plerunque poſt iudicium. Hæc Origenica αἰνίγματα, Ambroſius & Hieronymus, ex tropicis & allegoricis ſcripturę locis, pingere & ornare quidem conantur. *Auguſtinus improbat.* Auguſtinus verò, ſicut iam oſtendimus, illa ex certis, claris & apertis ſcripturæ teſtimoniis, ex profeſſo reprobauit & refutauit.

Pontificiorum perfidia in allegandis Patrum teſtimoniis, pro purgatorio ſtabiliendo. Atq; hoc ſingulari diligentia obſeruandum eſt, quod Pontificij, quando ſtrepitu teſtimoniorum antiquitatis ſimpliciũ oculos perſtringere volunt, purgatorium eſſe antiquam Patrum traditionem, iſtas Origenis, Ambroſij & Hieronymi ſententias, de longe alio purgatorio, quam Pontificiorum eſt, loquentes, licet ex ſcriptura ab Auguſtino reprobatæ & refutatæ ſunt, tamen allegare non verentur, vt lectoribus, quib. hiſtoria ea nota non eſt, fucum faciant. Pontificij enim nec electos omnes, nec eos, qui in impietate moriuntur, licet profeſſione ſint Chriſtiani, in purgatorium admittũt, quod tamen veterum illæ ſententiæ faciunt. Et eſt hæc obſeruatio, in ſerie huius hiſtoriæ nõ prætereunda. Si enim longa temporis præſcriptio, antiqua patrum traditio, & Eccleſiæ obſeruatio, ſine apertis Scripturæ teſtimoniis purgatorium poſſet ſtabilire, tunc Auguſtinus male feciſſet, quod purgatorias illas veterum opiniones, ad ſcripturæ examen reuocatas, reiecit & refutauit, cum ferme omnes tunc in Eccleſia & docti & indocti, opiniones illas amplecterentur, & Scripturæ allegoricas ſententias ſuis rhetoricationibus eò detorquerent. Sed audiamus Auguſtinum, purgatorias illas opiniones, ex antiqua pa-

trum

ſtrum traditione, & ex peruulgatis in Eccleſia opinionibus protractas, ad Scripturæ lucem & normam exigentem.

Auguſtinus de purgatorio diſſimiliter loquitur.

Auguſtinus igitur, quando obiter in huius diſputationis mentionem incidit, recitat, vt reliqui vulgatas illius temporis opiniones, vt de Geneſi contra Manichæos libro ſecundo, capite decimo, diſputans de ſpinis ſuffocantibus verbum Dei, inquit: Si quis fortè agrum non coluerit, & ſpinis eum opprimi permiſerit, habet in hac vita maledictionem terræ in omnibus operibus ſuis, & poſt hanc vitam habebit, vel ignem purgationis, vel pœnam æternam. Ita in Pſalm. 37. de igne emendatorio declamitans dicit, Quoſdam in altera vita igne illo, Matth. 25. argui & non emendari. Quoſdam verò argui & emendari. Et de ciuit. Dei, lib. decimo, cap. 25. ex conflatorio Malachiæ 3. inquit, videri apparere, in extremo iudicio quaſdam quorundam purgatorias pœnas futuras, vt igne, qui in peccatis ſunt mundati, deinceps Domino placeant. Sed quando ex profeſſo iuſta diſputatione quæſtionem illam tractat, aliter & ſentit & loquitur, vt de ciuit. Dei, lib. 21. capite 13. dicit Platonicos quidem ſentire, omnes pœnas, etiam diuinas, eſſe emendatorias ſeu purgatorias, atque ita temporarias, non æternas. Infligi autem illas aliis in hac vita tantùm, aliis poſt mortem, aliis & nunc & tunc. Ex illis Platonicis principiis, & ex Origenicis diſputationibus, poſtea capit. 17. & ſequentibus narrat, ſuo tempore paſſim in Eccleſia varias fuiſſe opiniones. Sunt autem illę ipſæ, quas iam ex Origene, Lactantio, Ambroſio & Hieronymo recitauimus. Quoſdam enim diſputaſſe, omnes homines etiam malos & infideles, quos iudex gehennæ ſupplicio dignos iudicabit, poſt grauia & diuturna pro meritis ſupplicia, ex illis cruciatibus eruendos. Deum enim miſericordem, donaturum eos precibus & interceſſionibus Sanctorum ſuorum. Alios verò, ab æterno ſupplicio liberationem non omnibus quidem hominibus promiſiſſe, ſed baptiſatis tantùm & qui participes fuerint Sacramenti corporis Chriſti, in quacunque aliàs hæreſi vel impietate vixerint. Alios item, nec omnibus baptiſatis, ſed tantùm in Eccleſia Catholica perſeuerantibus, quamuis in ea male viuentibus, promittere ſalutem per ignem merito fundamenti, 1. Cor. 3. Quoſdam verò ſenſiſſe, nec omnibus Catholicis, ſed iis tantummodò, qui in vita nefaria, eleemoſynas pro peccatis ſuis fecerunt, iudicium cum miſericordia futurum, vt poſt aliquod tempus, ſiue paruum, ſiue prolixum ab illa damnatione liberentur. Purgationem verò ſenſerunt in eodem igne fieri, quo igne malè in æternum ardebunt. In fine narrat, quoſdam fructum trigeſimum, ſexageſimum & centeſimum ita intellexiſſe, vt ſancti pro ſuorum diuerſitate meritorum in die iudicij, alij tricenos, alij ſexagenos, alij centenos homines, à damnatione ſuis interceſſionibus liberent. Quendam verò eùm videret homines ex illa opinione impunitatem ſibi polliceri, facetè reſpondiſſe: Bene potius eſſe viuendum, ne ſi fortè tam pauci ſint interceſſores, vt citò ad numerum ſuum vel tricenum, vel ſexagenum, vel centenum, vnoquoque eorum perueniente, multi remaneant, qui erui de pœnis, aliorum interceſſione non poſſint.

Diuerſæ de purgatorio ſententiæ Auguſtini tempore.

Atque hæ diſputationes titulo & ſpecie miſericordiæ & clementiæ Dei, quæ ſuperat iudicium, doctos & indoctos, longo tunc tempore faſcinauerant, ſicut ea ſententiis Origenis, Lactantij, Ambroſij & Hieronymi oſtendimus, ſed Auguſt. remoto antiquitatis prætextu ad normam verbi Dei hæc reuocat, atque inde reprobat & refutat. Inquit enim: Si hæc ſententia propterea bona & vera, quia miſericors eſt, tantò erit melior & verior, quantò miſericordior fuerit. Extendatur ergo fons huius miſericordiæ vſque ad Diabolos, ſed ſi quis hoc audeat, tantò inuenietur contra recta Dei verba errare peruerſius, quantò ſibi videtur ſentire clementiùs. Et poſtea inquit, qui Origenis ſententiam de ſaluatione Diabolorum damnârunt, non inuiderunt eis mundationem & beatitudinem, ſed potiùs viderunt diuinam euacuari non poſſe ſententiam. Matth. 25. Apoca. 20. Quia enim in vna eademque ſententia, & pœna & vita dicitur æterna, aut vtrumque cum fine diuturnum, aut vtrumque ſine fine perpetuum debet intelligi. Quamobrem prorſus nec alia cauſa, nec iuſtior, nec manifeſtior inueniri poteſt: Cur diaboli nullum habeant regreſſum ad vitam ſanctorum, niſi quia Scriptura, quæ neminem fallit, hoc dicit. Ita de infidelibus damnatis inquit: Eadem Dei ſententia eſt, quæ in malos, & Angelos & homines proferetur, diſcedite in ignem æternum, qui paratus eſt Diabolo. Quòd ſi ab huius æternitate pœnæ, vel vniuerſi, vel quidam homines damnati ſubtrahentur, ſtatim eneruabitur fides, qua creditur, ſempiternum Dæmonum futurum eſſe ſupplicium. Neque enim vna & eadem Dei ſententia, in Angelos vera erit, in homines falſa. Eodem modo de Chriſtianis baptizatis, qui in impietate mortui ſunt, inquit, ſi tales pro quantalibet tempora ab igne liberati regnum Dei poſſidebunt, falſa erit Apoſtolica ſententia, quæ ſine ambiguitate manifeſta eſt: Qui talia agunt regnum Dei non poſſidebunt. Sed quoniam hæc falſa non eſt, ergo niſi in ſempiterno ſupplicio non eruot, quia in regno Dei eſſe non poterunt. Fundamentum igitur Auguſtini contra Origenicas diſputationes hoc eſt, ſine Scriptura, & contra Scripturam, nullas admittendas eſſe argumentationes, quanquam ſpecie proponantur. Inquit enim, fruſtra homo poſitus in hoc corpore, occultorum iudiciorum Dei ſibi notitiam arrogare præſumit. Item, non quod homines ſuſpicantur, ſed quod Deus dixit, valebit. Non ergo aduerſus Deum argumentari, ſed diuino potiùs dum tempus eſt, debent parere præcepto, qui ſempiterno cupiunt carere ſupplicio. In hac enim vita tempus eſt pœnitentiæ fructuoſæ, poſtquam verò dictum fuerit à iudice viuorum & mortuorum, venite, diſcedite, nimię pręſumptionis eſt dicere, cuiquam eorum non futurum ſupplicium æternum, quos Deus ituros in ſupplicium dixit æternum. Ex his fundamentis Auguſt. pleraſque Origenicas ſententias de pœnis purgatoriis, quas etiam Ambroſ. & Hieron. comprobant & aſſeuerant, reprobat & refutat.

Auguſtin. reprobat veterũ de purgatorio diſputationes.

Fundamentũ Auguſt. contra diſputationes Origenis de pœnis purgatorij.

Quia verò difficile eſt, inueteratas opiniones animis hominum vel penitus, vel ſtatim euellere, & vnum multorum opinioni refragari: Conſideranda eſt Auguſtin. prudentia & modeſtia, quomodo quædam ex veterum purgatorio tan-

Prudentia Auguſtin. in purgatorij doctrina tractanda.

quam falſa, vt quæ apertis Scripturæ teſtimoniis nimis craſsè repugnabant diſertè reprobarit. Quædam verò ſatis putarit dubia & incerta facere, ne liberè & apertè omnia ſemel reiiciendo, eos, quorum animi purgatoriis illis opinionibus præoccupati erant, in totum abalienaret. Ex loco igitur Pauli,1.Cor.3. (Saluus erit quaſi per ignem) veteres ſuas pœnas purgatorias, quorumcunque peccatorum etiam poſt iudicium, tanquam dogma certum extruere conati fuerant ante Auguſtinum, Ambroſius enim, 1.Corinth.3. falſos doctores ſiue hæreticos in Eccleſia intelligit per eos, qui fundamento ſuperædificant fœnum & ſtipulas. Et peruerſas ipſorum aſſeuerationes dicit perituras. Ipſos verò malos doctores dicit ſaluos quidem futuros, ſed pœnas ignis paſſuros, vt per ignem purgati, fiant ſalui & non ſicut infideles æterno igne torqueantur, vt ex aliqua parte operæprecium ſit credidiſſe in Chriſtum. Hæc Ambroſ. Sed hanc ſententiam Auguſt. expreſsè, licet ſuppreſſo autoris nomine refutat de ciuit. Dei, lib.21. capit.25. Hieron. verò, ſicut ante ipſum etiam Origenes & Ambroſius, fœnum & ſtipulas ſupra fundamentum interpretantur eos, qui fidem Chriſti profeſſione quidem habent, ſed in impietatis ſceleribus viuunt & moriuntur, hoc eſt, qui aliquid argenti, ſed plurimum plumbi habent, eos per pœnas quaſdam ignis arbitrantur poſſe excoqui & purgari, ad ſalutem percipiendam, merito fundamenti. Sed hanc opinionem Auguſt. ex teſtimoniis Scripturæ. 1.Cor.6. Gal.5. Iac.2. 1.Cor.13. &c. vt falſam refutat, idq; in aliquot locis, vt de ciuit. Dei, lib.21. cap.26. De fide & operibus, capit.14. in Enchiridio, cap.2.. & ſequentibus. Et de 8. Dulcitij quæſtionibus, cap.1.

Quomodo veteres ante Auguſt. locum, 1. Cor. 3. intellexerint.

Quia verò tandem quæſtio reſtabat de ſenſu loci illius Paulini, qui ſcilicet ſint, cum hæretici & impij non ſint, qui ſalui fiant, ſed per ignem, qualis ignis ille ſit, vbi & quando purgatio illa per ignem fiat. Hic Auguſtinus non ignorabat, veteres quoſdam ante ſe, audacter & conſtanter ex loco illo Pauli aſſeueraſſe: Omnes pios etiam Apoſtolos quia nemo mundus ex hac vita diſcedat, neceſſe habere per ignem purgatorium poſt hanc vitam, imò poſt iudicium, ſicut Lactantius tradit, tranſire. Videbat autem inuidioſum futurum, ſi exploſis prioribus veterum expoſitionibus de hæreticis ſcilicet & impiis, aliàs etiam interpretationes ipſorum ſimpliciter & apertè damnaret, ideò ſatis putauit, ſi monſtrata ſententia loci Paulini, quæ vera & certa eſt, alteram explicationem, licet veteribus pro certo dogmate fuerat, dubiam & incertam facere, ita enim per ſe poſtea collapſuram exiſtimauit. Dicit igitur ſententiam illam Pauli ad intelligendum difficilem eſſe, & deputandum in his, quæ Petrus dicit in ſcriptis Pauli, eſſe difficilia intellectu, quæ homines non debeant peruertere ad proprium ſuum interitum. Item dicit, quia illud de ædificantibus ſuper fundamentum ſtipulas obſcurè dictum eſt, ita ergo intelligendum eſt, ne aliis manifeſtis Scripturæ locis inueniatur contrarium, quæ obſcuritatem ambiguitatémque non habent. Quod ſi quæratur de ipſa Pauli ſententia, quomodo intelligenda ſit, fateor, inquit Auguſtinus, malle me hic audire intelligentiores, doctiores & meliores, &c. Item, ſi ſubtiliùs diſſerere coner, quid ſit ædificare aurum, & ſtipulas, vereor ne ad intelligendum difficilior ſit ipſa expoſitio. Fundamentum igitur interpretatur Chriſtum, qui per fidem habitat in cordibus noſtris, ſuperædificia intelligit non hæreſes, nec peccata, ſed bona terrena & temporalia, licita tamen & conceſſa, vt ſunt diuitiæ, vxor, liberi, deliciæ, &c. Ob quæ vel adipiſcenda vel retinenda, quicunque peccata committit, is amiſſio fundamento, igne æterno torquebitur. Qui verò ea ita habet, vt ſine carnali aliquo erga ea affectu tantùm cogitet, quomodo placeat Domino, is aurum, argentum, gemmas ſuperædificat. Qui verò terrena illa, carnali aut ſeculari aliquo affectu diligit, non tamen ita vt Chriſto ea vel præponat, vel præponere velit, eum ſentit ſuperædificare lignum, fœnum, ſtipulam. Iam inquit, ignis talis debet intelligi, vt ambo per eum tranſeant, & qui aurum, & qui ſtipulam ædificat. Ergo ignis gehennæ eſſe non poteſt, ab illo enim igne nemo ſaluabitur, quia combuſtio eius æterna eſt, atque ideo nemo ſaluandorum in illam ignem veniet. Vſitatum autem in Scriptura eſſe, oſtendit, ignem vocare tentationem ſeu tribulationem in hac vita, vt vaſa figuli probat fornax, & homines iuſtos tentatio tribulationis. Et ille inquit, ignis tentationis ſeu tribulationis in hac vita, varie probat cuiuſque opus. Et probationem ita declarat. Quod ſi res in hunc articulum tentationis deducatur, vt vel Chriſtus defendendus, vel temporalia illa amittenda ſint, ibi eius opus non exuritur, qui ea non dilexit, quorum amiſſione crucietur. Alterius autem opus exuritur, quoniam ſine dolore non pereunt, quæ cum amore poſſeſſa ſunt. Quod enim quis ſine illiciente amore non habuit, ſine vrente dolore non perdit. Qui tamen timore amittendi talia, non deſerit Chriſtum, quamuis doleat dum amittit, ſaluus eſt quidem, ſic tamen quaſi per ignem, quia ex eorum amiſſione tantum vrit dolor, quantum hæſerat amor, &c. Hæc Auguſtinus in locis ſuprà citatis.

Auguſt. de loco, 1. Cor. 3.

Ignis phraſi Scripturæ tribulationem ſignificat.

Duo igitur axiomata Auguſtin. ponit, quæ ex Scriptura certa, firma, & fixa habet. Primum, in hac mortali vita eſſe pœnas quaſdam purgatorias illis, qui ea coerciti corriguntur. Et tales vſtiones purgatorias in hac vita multas ac varias eſſe, cùm ipſa vita mortalium tota ſit pœna, & accidant omnes tribulationes carnis, perſecutiones etiam, & ipſa denique mors carnis. Et de tali vſtione ſeu purgatione in hac vita, locum, 1.Cor. 3. rectè, verè & certò intelligi poſſe aſſerit. II. Ponit & hoc axioma contra veteres: poſt extremum iudicium nullas fore pœnas purgatorias. De intermedio verò tempore, poſt mortem corporis vſque ad diem iudicij, quia Origenis ſectatores pœnas purgatorias iuſtorum, magna cum aſſeueratione ibi poſuerant, Auguſtinus, quia illud manifeſtè improbare non audet, ſatis habet oſtendiſſe, non eſſe certum & firmum dogma, ſed diſputationem obſcuram, ambiguam, dubiam & incertam. Ita enim inquit de ciuit. lib.21. cap.26. Si hoc temporis interuallo, poſt mortem corporis vſque ad diem iudicij, Spiritus defunctorum eiuſmodi ignem DICVNTVR perpeti, ſiue ibi tantùm, ſiue hic & ibi, ſiue ideò hic & non ibi ignem tranſitoriæ tribulationis concremantem ſecularia venialia inueniant, non redarguo, quia FORSITAN VERVM eſt. Idem de fide & operibus,

Auguſt. intermedium tempus in dubio relinquit.

operibus.capit.14.ſiue in hac tantum vita homines iſta patiuntur, ſiue etiam poſt hanc vitam talia quædam iudicia ſubſequuntur, non abhorret (QVANTVM ARBITROR) à ratione veritatis, iſte intellectus ſententiæ Pauli, ſcilicet de igne tentationis ſeu tribulationis. Et in Enchiridio, cap.69. in hac vita ignis tribulationis probat iuſtos, ſicut Scriptura dicit. Tale verò aliquid etiam poſt hanc vitam fieri, incredibile non eſt. Et vtrum ita ſit, quæri poteſt, & aut inueniri, aut latere, nonnullos fideles per ignem quendam purgatorium, quantò magis minuſve bona pereuntia dilexerunt, tantò tardius citiúſque ſaluari. Eadem repetit etiam ad Dulcitium, vbi de his cognatis quæſtionibus dicit. Hæc deſcripſimus, vt tamen in eis NVLLA veluti CANONICA CONSTITVATVR AVTORITAS. Ita ego Auguſtinus Origenis opiniones de pœnis purgatorijs poſt hanc vitam, quæ inter Latinos apud doctos etiam, vt Ambroſium & Hieronymum, fuerant in admiratione, cùm ex obſcuris ambiguis, tropicis & allegoricis dictis, ad normam & examen teſtimoniorum Scripturæ, quę aperta, clara & manifeſta ſunt, deduxiſſet, partim reprobauit, partim dubias & incertas reddidit. Græca verò Eccleſia ignem purgatorij poſt hanc vitam, in quinta generali Synodo, ſimpliciter reprobauit & extinxit, ſicut Apologia Græcorum teſtatur.

Candor Pontificiorum in allegandis Auguſtini teſtimoniis ad ſtabiliendum purgatoriũ.

Ex hac hiſtorica obſeruatione intelligi poteſt, qua fide & quo candore, Pontificij veterum & ipſius etiam Auguſtini ſententias, pro ſtabiliendo ſuo purgatorio allegent. Auguſtinus certè materialem ſeu corporeum ignem (ſicut Scholaſtici loquuntur) ne per dubitationem quidem in purgatorio arbitratur, multò minus ignem, qui eiuſdem generis ſit cum igne gehennæ, ſicuti Pontificiorum traditio habet. Id enim expreſſè negat, ſed loquitur tantùm de igne tentationis ſeu tribulationis, ſicut in hac vita accidere ſolet, & tale aliquid etiam poſt hanc vitam fieri, poſſe quæri, & poſſe vel inueniri, vel etiam latere. Quàm periculoſum verò ſit, vel dubitationes de huiuſmodi rebus in Eccleſia ſpargere, hæc ipſa etiam hiſtoria oſtendit. Quæſtio enim ſerit quæſtionem, & dato vno inconuenienti ſequuntur plura. Ita Auguſt. de ciuit. 21. cap 24. Si detur poſt hanc vitam purgatorium, quærit, ſi dies iudicij deprehenderit aliquos viuus tales, qui ſi ante iudicium mortui fuiſſent, per pœnas purgatorij potuiſſent ſaluari, num illi tunc ſimpliciter ſint damnandi. Arbitratur autem ibi ſine Scriptura, etiam facta reſurrectione non defuturos, quibus poſt pœnas, quas patiũtur Spiritus mortuorum, impertiatur miſericordia, vt in ignem non mittantur æternum. Sicut & lib.20. cap.15. opinionem habet in ipſo extremo iudicio, priuſquam vltima ſententia proferatur, quaſdam quorundam purgatorias pœnas futuras. Alij deinde poſt reſurrectionem, de carne, quæ magis & requirat & mereatur purgationem, quàm anima, ita diſputârunt. Sed ad Dulcitium quæſtio.3. ex articulo fidei concludit, in aduentu Domini, mox ſine interpoſito ſpacio temporis, aut interiecta alia actione futurum iudicium. Sicut illud deſcribitur, Matth.25. Ex illis verò Auguſtini dubitationibus, poſteri aſſeuerationes, imò articulos fidei fecerunt, ſicut poſtea oſtendemus. Prius enim de aliis quibuſdam, quibus Pontificij ex hiſtoria antiquitatis ad ſtabiliendum ſuum purgatorium abutuntur, dicendum erit vt ordo hiſtoriæ purgatorij continuetur.

QVOMODO EX RITIBVS SATISFACTIONVM VEteris Eccleſiæ conentur purgatorium probare.

Satisfactiones Phariſaica.

Eptimò, ex ritibus ſatisfactionum veteris Eccleſiæ, Pontificij ligna, fœnum & ſtipulas, ad ſuccedendum ſuum purgatorium, magno conatu colligere ſtudent. Fingunt enim credẽtibus tantùm reatum culpæ propter Chriſtum remitti, pœnam verò ęternam mutari in temporalem, eamq; ſacerdotibus virtute clauium à Chriſto arbitrandam datã eſſe, quo genere mulctæ, & quanto tempore, perſoluenda ſit. Cùm verò lapſi ſæpius moriantur, priuſquam pœnitentiam, ſeu ſatisfactionem illam expleuerint, dicunt conſequens eſſe, vt quod reliquum manſit ſatisfactionis, poſt hanc vitam in purgatorio exoluatur. Atque hoc eſt vnum ex præcipuis fundamentis Pontificij purgatorij. Non autem totam doctrinam de ſatisfactionibus Eccleſiaſticis hoc loco repetemus, quam in ſecunda parte huius examinis explicauimus, ſed ea tantum, quæ ad purgatorij hiſtoriam facere videbuntur, breuiter perſtringemus. De appellatione igitur ſatisfactionum apud veteres, & quo conſilio ac fine vſurpatæ fuerint, in ſecunda parte diximus, vt ſcilicet ita pœnitentes publico teſtimonio comprobarent, ſe non ſimulate, ſed ſeriò agere pœnitentiam. Multi enim qui poſtea Eceboli nominati ſunt, leuitate repetitionis abnegationum & pœnitentiæ in perſecutionibus offendebant & turbabant Eccleſiam. Vt igitur lapſi in poſterum cautiores redditi, maiori cura lapſus vitarent, & reliqui etiam à facilitate lapſuum deterrerentur, publicè illę pœnitentium ſatisfactiones, vehementer illis perſecutionum temporibus auctæ, & duriter exaſperatæ fuerunt, ſicut in Tertulliano, Cypriano & Euſebio. Item in Canonibus pœnitentialibus Ancyranis, Nicænis, & qui titulo Gregorij Neocæſarienſis feruntur, videre eſt. Ac propter illam ipſam cauſam videntur Clemens, Tertullianus & Origenes tam duriter loqui, quaſi vnam tantùm pœnitentiam poſt baptiſmum lapſis concedant. Cyprianus etiam diſputat, abſolutionem non valere, priuſquam Canonica illa ſatisfactio expleta eſſet. Alij dixerunt ſolius Dei ſcientiæ relinquendum, an, quomodo & quando lapſi agentes pœnitentiam, in gratiam à Deo recipiantur. Origenes verò homilia 15. in Ieremiam, videtur abſolutionem ſeu expiationem lapſorum, in purgatorium ſuum reiicere. Ex illis diſputationibus & ritibus, Nouatiani hęreſin ſuam, quæ lapſis pœnitentibus, ſpem veniæ in hac vita, vel negabat, vel certè in dubium vocabat, extruxerunt. Coacti itaque fuerunt Epiſcopi in Synodis, aſperitatem illius diſciplinæ, & duritiem illarum diſputationum, mitigare, ſicut colligitur ex Cypriano libro quarto, Epiſtola ſecunda. Et ſanè ante expletum tempus impoſitæ ſatisfactionis Canonicæ, non facilè quenquam

Appellatio, cauſa & finis ſatisfactionum Eccleſiæ veteris.

Leuitate Ecebolorum ſatisfactiones publicæ pœnitentiæ auctæ ſunt.

Duriores locutiones nonnullorũ ex patribus de lapſis poſt baptiſmũ. Cyprianum.

Occaſio hæreſeos Nouatianorum.

ad abſolutionem & communionem admitti volebant, propter cauſas ſuprà tecitatas. Cyprianus lib. 3. epiſtol. 8. & ſermone quinto, de lapſis, Sed tamen imminente periculo mortis, lapſis pœnitentibus, etiam ante expletum tempus Canonicæ ſatisfactioois, pacem, remiſſionem ſeu abſolutionem, & communionem dabant, lib. 3. epiſt. 17. & lib. 4. epiſt. 4. Euſeb. lib. 6. cap. 34.

Nullibi patres dicunt ante expletum ſatisfactionis tēpus, mortuos in purgatorio eam exoluere.

Nullibi verò dicunt (cùm quidem 26. q. 6. huius generis ſententiæ multæ refutantur) quod tales poſt hanc vitam, etiam poſt acceptam pacē (ſicut loquuntur) cruciatibus ignis reliquum Canon. ſatisfactionis perſoluere cogantur. Imò diſertè dicunt, lapſis pœnitentibus, in periculo mortis ideo dandam abſolutionem & communionem, etiam ante expletam ſatisfactionem, vt morientes cum pace ad Dominum veniant, inquit Cyprianus, ſiue vt abſoluti, deleto peccato (ἐυέλπιδες) bona cum ſpe ex hac vita migrent. Sicut Dionyſius apud Euſebium loquitur. Hoc quidem addunt, ſi tales conualuerint, explēdum ipſis in Eccleſia eſſe ritum ſatisfactionis. Quòd verò io altero ſeculo illud etiam faciendum ſit, non dicunt. Imò Cyprianus expreſsè dicit lib. quarto, epiſt. 2. ideo ſacrificatis agentibus pœnitentiam, in exitu etiam ante expletam ſatisfactionem, abſolutione ſubueniendum eſſe, quoniam exomologeſis apud Inferos nec eſſe, nec fieri poteſt. Complectitur autē vox exomologeſis, ſecundum Tertullianum, totum actum Canonicæ ſatisfactionis. Lindanus ex illa epiſtola pro ſtabiliendo purgatotio, excerpit hanc ſentētiam.

ἐξομολόγησις.

De loco Cypriani cōtra Lindanum.

Aliud eſt ad veniā ſtare, aliud ad gloriam peruenire, aliud miſſum in carcere, non exire inde, donec ſoluat nouiſſimum quadrantem, aliud ſtatim fidei & virtutis accipere mercedem, aliud pro peccatis longo dolore cruciatum emendari & purgari diu igne, aliud peccata omnia paſſione purgaſſe, &c. Sed ne vnico quidem verbo Lindanus probare poteſt, Cyprianum ibi loqui de tempote poſt hanc vitam ante iudiciūm, ſed diſertè per totam epiſtolam agit de ſatisfactionibus, quæ in Eccleſia ante exitū vitæ fiunt, Cumq; obiiceretur, virtutem confeſſorum in Eccleſia minui, & martyria deficere, ſi lapſis pœnitentibus ſpes pacis offeratur. Reſpondet: Hoc ideo timendum nō eſſe, quia magnum ſit diſcrimen. Lapſos enim opus habere, vt ad veniam ſtent in Eccleſia, & ſatisfactionum doloribus crucientur, ac tanquam igni purgentur, donec impoſitam mulctam vſque ad extremum quadrantem exoluant. Stantes verò habere gloriam & mercedem conſtantiæ ſuæ in Eccleſia, & in die iudicij etiam maiorem habere fiduciam coronæ, hoc enim eſt quod in fine addit: Denique aliud eſt pendere in die iudicij ad ſententiam Domini, aliud ſtatim à Domino coronari. Hanc eſſe Cypriani in illo loco ſententiam ex circumſtantiis manifeſtè patet. Quòd verò poſt hanc vitam ſatisfactio poſſit expleri aut exolui, non tantùm non dicit, ſed diſertè negat in illa Epiſtola, cùm inquit: Ideo ante exitum pœnitentibus dandam pacem, quia apud inferos exomologeſis fieri non poſſit. Ex hiſtoria igitur ſatisfactionum veteris Eccleſiæ certè conſiderata, labaſcit atq; corruit etiam hoc fundamentum Pontificij purgatorij, quod ex ritibus ſatisfactionis veteris Eccleſiæ ſubſtruunt. Imò ipſi Pontificij reipſa oſtendunt, ficulneum, arenoſum, imò commentitium hoc eſſe fundamentum. Ritus enim illi veterum ſatisfactionum ab annis amplius mille non fuerūt in vſu. Quomodo igitur poſſent materiam purgatorij præbere in altera vita? Sed aſperas & diuturnas illas veterum ſatisfactiones, didicerunt in præſcriptum numerum eleemoſynarum, precolarum & ieiuniorum, cum fictione iuris, ſicut loquūtur, commutare. Et has ipſas etiam commutationes, pecunia docuerunt poſſe redimi, ſicut poſtea de Indulgentiis dicemus. Inde fit, quod abſolutionem & communionem dant ſuis confitentibus, & poſtea verbi gratia, leuicula quædā ipſis titulo ſatisfactionum implenda iniungunt, quæ ſi implere noluerint, data pecunia redimere poſſunt. Atq; hæc cum in Pontificia Eccleſia ludo & ioco ita agātur, quis credere poſſet, hoc eſſe fundamentum purgatorij, etiamſi aliquod eſſe conſtaret? ſed quale eſt ædificium purgatorij, talia etiam habet fundamenta. De pœnis verò, quæ poſt remiſſionem peccati in hac vita aliquando piis imponuntur, poſtea dicemus.

Cyprianus negat poſt mortem exolui poſſe ſatisfactionem.

Ritus ſatisfactionis Eccleſiaſtica à mille annis deſiit.

Commutatio ſatisfactionū apud Pontificios.

QVOMODO EX PRECIBVS PRO DEFVNCTIS PVRgatorium accendere conentur.

OCtauò, Quia in hiſtoria antiquitatis, in orationibus habita fuit memoria etiam defunctorum, quorum animas piis ſuis precibus Deo commendabant: Pontificij exiſtimant, inde locum & ignem purgatorij, non tam Dialecticè probari, quàm Geometricè demonſtrari. Pro animabus enim in Paradyſi gaudio iam exiſtentibus, tales orationes eſſent ſuperuacaneæ: Pro illis autem animabus, quæ iam ad infernum damnatæ ſunt, inutiles eſſent. Ergo arbitrantur, neceſſariò medium locum conſtituendum, vbi animæ igne excarnificentur, vnde orationibus liberandæ ſint. Et huic argumento tantùm tribuit Lindanus, quod ſcribere non veretur, Lutheranos ſi ſibi conſtare velint, non poſſe effugere, quin purgatorium concedere cogantur, eò, quod Apologia noſtra dicat, nos non prohibere orationem pro mortuis, quodque Lutherus etiam in confeſſione ſua illam admittat. Vident autem omnes ſani nulla neceſſitate conſequi. Si Eccleſia orat pro mortuis. Ergo animæ defunctorum cruciantur igne purgatorij. Multæ enim aliæ cauſæ, & longè alij fines huius orationis eſſe poſſunt. Sed vt tota res planior fiat, cùm quidem hiſtoriarum imperitos, hoc argumento turbare, & fallere conentur Pontificij, inſpiciamus hiſtoriam veræ antiquitatis, de oratione pro mortuis, an inde certò & firmiter demonſtretur Pontificium purgatorium. Sumunt autem ſine probatione duo ἀξιώματα. I. Apoſtolos non tantùm exemplo monſtraſſe, ſed doctrina inſtituiſſe, imò mandato præcepiſſe, vt in precibus, quas ſacerdos ad altare in diuinis myſteriis Deo fundit, locum ſuum habeat, etiam memoria & commendatio mortuorum. II. Veterem Eccleſiam hoc ſemper præſuppoſuiſſe in orationibus pro mortuis, quod animæ defunctorum nondum ſunt in requie, ſed hæreant in pœnis, ſuppliciis & cruciatibus ignis purgatorij, vnde

Lindani triūphus.

Eccleſia orat pro defunctis. Ergo eſt purgatorium.

Præſuppoſita Pontificiorum in has quæſtione.

vnde orationibus ſint liberandæ. Quæ duo ſi vera eſſent, aliquid ſequeretur, non quidem præciſè & certò, quòd in igne aliquo cruciarentur animæ iuſtorum, ſed quod vel in pœnis quibuſdam, vel certè in periculo cruciatuum eſſent. Sed inſpiciamus hiſtoriam.

An oratio pro mortuis ſit traditio Apoſtolica. Scriptura ſacra nihil docet de orationib. pro mortuis.

Non ignoro ſanè Chryſoſtomum affirmare, Apoſtolos tradidiſſe & præſcripſiſſe, vt in tremẽdis myſteriis fiat commemoratio & commendatio defunctorũ, ſed in tota ſacra Canonica Scriptura, non Apoſtolica tantùm, ſed & Prophetica veteris & noui Teſtamenti, nulla extat litera, nulla ſyllaba, nulla dictio, nulla oratio, continens vel doctrinam, vel mandatum, vel promiſſionem, vel exemplum de oratione pro mortuis. Quia igitur ex Canonica Scriptura oſtendi non poteſt Chryſoſtomi illa aſſertio, eadem facilitate, iuxta Hierony. contemnitur, qua probatur. Aut legat hoc nobis, ſicut inquit Auguſt. ex Lege, ex Prophetis, ex Pſalmis, ex Euangelio, ex Apoſtolicis literis, & credemus. Vbi verò de re obſcuriſſima diſputatur, inquit idem Auguſtinus, non adiuuantibus diuinarum Scripturarũ certis clariſque documentis, cohibere ſe debet humana præſumptio, nihil faciens in alteram partem declinando. Imo ſi quis de quacunque re, quæ pertinet ad fidem vitámque noſtram, tanquam certum & neceſſarium dogma, ſeu articulum fidei annunciarit, præterquam quod in Scripturis legalibus & Euangelicis accepiſtis, anathema ſit, inquit Auguſtin. contra literas Petiliani. Et non tantũ ex Scripturis Canonicis aſſertio illa Chryſoſtomi probari non poteſt, ſed hiſtoriæ antiquitatis diuerſum prorſus oſtendunt. Hieronymus enim, Gregorius & alij ſcribunt, Apoſtolos ad ſolam orationem Dominicam celebraſſe actionem myſteriorum diuinorum, quod profectò cum aſſertione illa Chryſoſtomi manifeſtè pugnat. Imò Tertullianus de corona militis expreſſè dicit: Oblationes pro defunctis non ex Scriptura, ſed ex conſuetudine fluxiſſe. Et numerat eas inter tales obſeruationes, quales ſunt de trina merſione, de prægustatione lactis & mellis, de oblationibus pro natalitiis, de prohibitione geniculationis die Dominica. Et ne virgo coronam geſtet in capite, &c. Et addit: Harum & aliarum diſciplinarum, ſi legem expoſtules, Scripturarum nulla legis traditio tibi prætendetur. Sed has obſeruationes ſine vllius ſcripturę inſtrumento, ſolius traditionis titulo, exinde conſuetudinis patrocinio dicit vindicari. Item, obſeruationem conſuetudo corroborauit, quæ ſine dubio de traditione manauit, Quomodo enim vſurpari quid poterit, ſi traditum non eſt? Num verò ab Apoſtolis illa tradita eſſe Tertullianus affirmat? Nequaquam, Subiungit enim: An non putas omni fideli licere, concipere & conſtituere quod Deo congruat, diſciplinæ conducat, & ſaluti proficiat? Item, ſaluo traditionis reſpectu, quocunque traditore cenſeatur, &c. Cùm igitur oratio & oblatio pro mortuis ſit incertæ traditionis conſuetudo: Cumque reliquæ obſeruationes, inter quas hæc etiam à Tertulliano numeratur, iamdudum obſoletæ interciderint: Nullo ergo modo dogma neceſſarium aut articulus fidei eſt, oratio & oblatio pro mortuis, multò verò minùs purgatoriũ pro articulo fidei inde poteſt probari. Effectus enim non poteſt melior aut præſtantior

Tota hiſtoria antiquitatis Chryſoſtomi ſententiã refellit, de oratione pro mortuis.

Oratio & oblatio pro mortuis, eſt incertæ traditionis conſuetudo.

eſſe ſua cauſa. Nec ſtatim ſimpliciter aſſentiri debemus aſſertioni Chryſoſtomi, qua extra Scripturam, & ſine certis documentis, nuda aſſeueratione dicit: Traditionem & præſcriptionem Apoſtolicam eſſe orationem pro mortuis. Quomodo enim Patres quidam, multas aliquanto vetuſtiores conſuetudines ad Apoſtolorum traditiones propter maiorem autoritatem retulerint, quas tamen longè aliam habuiſſe originem, liquidò probari poteſt, in prima parte aliquot exemplis oſtendimus. Et de oblationibus pro defunctis, manifeſtè hoc iam ex Tertulliano probauimus. Accedit quod ea, quę in Apocryphis ſcriptis ſub Apoſtolorum titulo ac nomine ſparſa fuerant, licet in primitiua Eccleſia pro ſuppoſititiis & reiectitiis habebantur, poſtea tamen conſuetudine corroborata, cœperunt paulatim titulum Apoſtolicarum traditionum vſurpare. Ita cùm in Apocryphis ſcriptis Clementis & Abdiæ, mentio fiat orationis pro mortuis, cœpit Chryſoſtomus dicere eſſe Apoſtolicam traditionem.

Oratio pro mortuis ex Apocryphis.

Orationes pro mortuis vnde?

Non ergo ex Scripturæ Canonicæ præſcripto, mandato, promiſſione aut exemplo, originem habent orationes pro mortuis, ſed ex naturali quadam humanæ mentis affectione. Cura enim ſicut pro abſentibus ita etiam pro mortuis, qua ipſis bene eſſe vellemus, naturaliter, atq; vt Auguſtinus loquitur: Familiarius tangit noſtrum affectum, quem habemus circa eos, qui nobis vel ſanguine, vel familiaritate, vel religionis communione iuncti ſunt. Ex illa naturali humanæ mentis affectione, apud Gentes orationes & oblationis pro mortuis vbique inſtitutæ, receptæ, & vſurpatæ fuerunt, ſicut ſuprà oſtendimus. Valde notabile autem hoc eſt, quod Sancti veteris & noui Teſtamenti, licèt naturalem illam affectionem in morte ſuorum non minùs ſentirent, quàm Gentes, nec minùs ipſis bene cuperent, tamen non auſi fuerunt peculiarem cultum pro mortuis, ex propria intentione inſtituere, cùm verbo & mandato Dei deſtituerentur. Machabęus hoc auſus fuit, inclinata iam Iudaiſma religione. Sed ſicut in veteri Teſtamento nullum habuit præcedentem, ita in nouo nullum habuit ſequentem, nullum enim vel verbum, vel exemplum orationis aut oblationis pro mortuis extat in nouo Teſtamento. Cúmque in Scripturis Propheticis exequiæ & memoriæ mortuorũ celebratæ legantur, prorſus tamen nulla fit mentio vel orationis, vel oblationis pro mortuis. Dauid orat pro filiolo ex adulterino nato, qui ob pœnam peccati in extremis admodum afflictim habebat, ſed poſtquam audiſſet ipſum mortuũ, ſtatim reſurrexit. Et ſcribitur quidem, ingreſſus domum Domini adoraſſe, non autem pro anima defuncti pueri oraſſe vel ſacrificaſſe. Quod ſine dubio pro Abſolone interfecto etiam feciſſet, ſi abſque verbo Dei auſus fuiſſet ex ſua affectione, quam acerrimam tunc 2. Reg. 18. ſentiebat, aliquid vel facere, vel inſtituere. Tanta tunc erat religio, ne ex humanis affectionibus etiam quod bonum videbatur, facerent, ſed vt hoc tantum, quod Dominus præcipiebat, ita facerent, ne quid vel adderent, vel minuerent, Deuteronom. 12.

Sancti in ſcriptura nullũ cultum pro mortuis inſtituerunt. Machabæus.

Dauid orat pro puero decumbente non pro mortuo.

Poſt Apoſtolorum verò tempora, humana illa erga mortuos affectio, ſenſim cœpit orationes & oblationes pro mortuis, in Eccleſiã inuehere.

Orationes & oblationes pro mortuis

poſt Apoſtolorū tempora cœperunt.

Cùm enim apud Gentes, magna pars religionis orationibus & oblationibus pro mortuis ſeruiret, & pleriq; Chriſtiani ex Paganiſmo conuerſi eſſent, ac exiſtimarent Chriſtianam religionem non debere facere homines inhumaniores: illam conſuetudinem orandi pro mortuis, ſicut alias multas aliquantulum vt videbatur ad pietatem Chriſtianam inflexas, retinuerunt. Cumque Scripturæ teſtimoniis & exemplis deſtituerentur, apocrypha quædam, ſicut dixi, ſparſa ſunt, vt non omninò à pietate videretur abhorrere. Ita cùm Ethnici ſtatis & præcipuè anniuerſariis diebus, quando pro mortuis ſuis orabāt, etiam epulas ad ſepulchra deferrent, vnde mortuis ſolatium quoddam accedere putabant, irrepſit hoc etiam in Eccleſiam, ſicut Auguſtinus conqueritur Epiſtola 64. Alibi verò hoc ita reformatum erat, vt in memoriam defunctorum, amici cibos, & alia donaria in vſum pauperum & Clericorum conferrent, ſicut colligitur ex Origene libro tertio in Iob, & qui conferebant, vocabantur Sportulantes. Cyprianus lib. 1. Epiſtolar. 9. Poſtea tales Sportularū collationes fieri cœperunt, quando celebrabatur Euchariſtia, & vocabantur oblationes. Memoriæ defunctorum, & orationes pro mortuis, primùm priuatim fiebant ab amicis, ſicut apud Tertullianum maritus pro vxore mortua orat, poſtea aduocari cœperunt ſacerdotes, apud Origenem lib. 3. in Iob. apud Dionyſium oratio pro defuncto fit in templo, ſed ſine celebratione Euchariſtiæ. Tandem ſicut omnes orationes Eccleſię, in actione myſteriorum Euchariſtiæ recitari ſolebant, ita etiam commemoratio & commendatio defunctorum, in actionem illam tranſlata eſt. Ita vt in traditione humana & in conſuetudine adiaphora, variæ & diſſimiles fuerint obſeruationes.

Epulæ ad mortuorū ſepulchra.

Sportula. Sportulantes.

Sportulæ in Euchariſtia celebratione oblationes.

Memoria defunctorū & orationes pro mortuis primò priuata.

Sacerdotes adhibiti.

Tranſlata orationes pro mortuis in templa in actione Euchariſtia.

Oratio pro mortuis eſt humana tantum traditio.

Ex his omnibus planum & manifeſtum eſt, orationem pro mortuis nō eſſe Apoſtolicam doctrinam, aut diuinum mandatum ſeu articulum fidei aut dogma neceſſarium, ſed humanam traditionem, libera & varia conſuetudine introductam, & tandem ſuperſtitioſa obſeruatione roboratam. Ergo nec inde Purgatorio Pontificiorum igni ſine Scriptura Canonica, autoritas poteſt conciliari, multò minùs verò expiationes, propiciationes & ſatisfactiones per viuorum opera, pro peccatis defunctorum, contra Scripturam, inde confirmari poſſunt.

Orationes veterū pro mortuis nō patrocinātur purgatorio.

Falsū axioma Pontificiorum.

Oblationes & orationes pro mortuis leguntur primū apud Tertul.

Oſtendemus iam porrò, ne veterum quidem orationes pro mortuis, Pōtificio purgatorio patrocinari. Falſum enim eſt quod dicunt, primitiuam Eccleſiam in orationibus pro mortuis ſemper præſuppoſuiſſe purgatorium, & quæ ipſi annexa eſſe volunt. Tertullianus primus eſt (non enim de Apocryphis iam loquimur) apud quem cōſuetudo oblationum & orationum pro mortuis legitur, qui tamen diſertè & expreſsè aſſerit eam non eſſe ex Scriptura. Is igitur in libro de Monogamia inquit: Enimuero vxor pro anima ſcilicet defuncti mariti orat, & refrigerium interim adpoſtulat ei, & in prima reſurrectione cōſortium, & offert annuis diebus dormitionis eius. Et de exhortatione caſtitatis ad maritum defunctæ vxoris inquit: Et iam repete apud Deū pro cuius Spiritu poſtules, pro qua oblationes annuas reddas. Stabis ergo ante Deum, cum tot vxoribus, quot illa oratione commemoras, & offeres pro duabus, & commemorabis illas duas. His verbis Tertullianus oſtēdit, duo fuiſse in illa conſuetudine ſine Scriptura recepta, oblationes ſcilicet & orationes pro mortuis. Ne verò intelligatur de ſacrificio aliquo propiciatorio, per ſacerdotem pro mortuis oblato, Tertullianus dicit, vxorem offerre, & maritū reddere annuas oblationes. Et ſportulas, quæ in vſum pauperum conferebantur, vocari & intelligi oblationes, manifeſtiſſimum eſt ex Canone Carthaginenſi & Vaſenſi, 13. q. 2. Qui oblationes defunctorum, aut negant Eccleſiis, aut difficulter reddunt, tanquam egentium necatores, qui pauperes conſolatione alimoniæ & neceſsaria ſuſtentatione fraudant, habendi ſunt. Sed quia in oratione pro mortuis dicit animabus refrigerium poſtulatum, Pontificij inferunt inde innuari, animas defunctorum nondum eſse in loco refrigerij, ſed in medio aliquo loco pœnarum. Tertullianus verò lib. 4. contra Marcionem. & de anima, tantùm duo conſtituit loca excipiendis animabus exutis corporibus, vbi ſequeſtrentur in diem Domini, inferos ſcilicet, pro reprobis, pro animabus verò iuſtorum ſinum Abrahæ, quem dicit eſse regionem non cœleſtem, ſublimiorem tamen inferis, præſtantem refrigerium animabus iuſtorum, donec conſummatio rerum, reſurrectionem omniū plenitudine mercedis expungat. Et hoc tantùm dicit Tertullianus, pios animabus defunctorum ſuorum optaſse hoc refrigerium, ac in reſurrectione conſortium. Non autem dicit animas iuſtorum in loco aliquo pœnarum eſse. Imò cōtra Marcionem diſertè dicit, eas interim à morte ſcilicet vſque ad reſurrectionem, eſse in refrigerio. Sed excipiunt Pontificij, abſurdum & ineptum eſse, poſtulare eis refrigerium, ſi iam in refrigerio eſsent. Audiamus igitur Dionyſium, quæſtionem illam de oratione pro mortuis ex profeſso explicantem, quo ſenſu vetus Eccleſia pro mortuis orarit, & quomodo orationes illas intellexerit. In hoc enim cardine tota hæc controuerſia vertitur.

Conſequentia Papiſtica pro aſſertione purgatorij, ex Tertulliano.

Refutatio Pōtificiorū ex Tertul.

Tertull. nō dicit animas pro quib. oratur, eſſe in loco pœnarum.

Quo ſenſu vet. Eccleſia pro mortuis orarit.

Dionyſius igitur, qui Areopagitæ titulū præfert, deſcribens ritus ſui temporis circa eos qui obdormierunt, cap. 7. Eccleſiaſticæ Hierarchiæ. non ſtatas aut anniuerſarias habet orationes pro mortuis, non addit Sportularum oblationes, nec myſteriorum celebrationem, ſed tantùm funus in templum defert, atque ibi ante ſepulturam Pontifex ſemel ſacram precem ſuper mortuum facit, deinde oſculo ſalutat defunctū, quod reliqui præſentes etiam faciunt, poſtea infundit defuncto oleum, & corpus recondit. Hæc ipſa rituum diſſimilitudo & varietas oſtendit, nō eſse diuinas ſanctiones, ſed humanas, liberas & indifferentes conſuetudines ſeu obſeruationes. Dionyſius enim oblationes, anniuerſaria, & myſteriorum celebrationem, quę alibi in exequiis vſitata fuerunt, non habet. Oſculum verò defuncti, vt cuius etiam cadauer ſuaue & precioſum debeat eſse, & infuſionem olei habet, quę alibi non fuerunt vſitata, quæque ne hodie quidem Pontificij obſeruant. Orationis verò ſuprà mortuum dicit, hoc fuiſse argumentum, vt diuina bonitas cuncta dimittat peccata, quæ per humanam infirmitatem defunctus admiſerit, eumque collocet in luce & regione viuentium, in ſinum Abrahæ, Iſaac & Iacob, in locum vnde aufugit

Dionyſius. Ritus circa mortuos apud Dionyſ.

Oſculū defunctorū. Oleum.

Argumētū orationis ſupra mortuum.

fugit

fugit dulor, triſtitia & gemitus. Ex tali vero orationis forma, Pontificij ſtatim ſolent inferre, animas defunctorum nondum eſſe in regione viuentium, ſed in loco tenebrarum, doloris, triſtitiæ & gemitus, vnde orationibus ſint liberandæ, hoc eſt, in purgatorio. Sed conſequentiam hanc Dionyſius diſerte negat, & expreſſe contrarium aſtruit. Non enim tres, ſed duos tantum ordines ponit eorum, qui ex hac vita diſcedunt, ἱερῶν καὶ ἀνιέρων, Sanctorum & Prophanorum. Prophanos autem vocat illos, qui vel inquinamentis Ethnicis pleni, vel qui Sacramentis quidem initiati, ad damnabiles vero concupiſcentias tranſfugerunt. Eos, quando ad finem huius vitæ perueniunt, dicit miſerabiliter & inuitos ex hac vita auelli, nulla bona ſpe ſubnixos propter peſſimam vitam. Alterum vero ordinem morientium vocat Sacrorum, qui pie quidem vixerunt, ſed tamen pro remiſſione peccatorum orant. Eos dicit cum firma & certa ſpe in diuina (ἐυφροσύνῃ) lætitia & hilaritate tendere ad mortis terminum, tanquam ad finem certaminum, cum animæ ibi non poſſint ad deteriora conuerti & corpora beatam expectent reſurrectionem. Propter hæc inquit, obdormitio Sanctorum eſt in lætitia & ſpe immobili, quia peruenerunt ad finem certaminum. Item norunt ſe totos percepturos (χριστοειδῆ λῆξιν) Chriſtiformem requiem, quando ad terminum huius vitæ peruenerunt. Qui igitur, inquit, ad terminum ſuorum certaminum venit, ſacra impletur lætitia, magnáque cum (ἡδονῇ) iucunditate ſeu voluptate viam feliciſſimæ regenerationis ingreditur. Propinqui vero defuncti (μακαρίζουσι) beatum illum prædicant, ſicut & eſt, vt qui ad optatum victoriæ finem peruenerit (ὡς ἐπὶ τὸ νικηφόρον συντελέσας ἀφικόμενον τέλος) & authori victoriæ perſoluunt hymnos gratulatorios (χαριστηρίους,) ſeipſos quoque orantes ad ſimilem requiem admitti. Sumentes autem defunctum ad Pontificem ducunt, quaſi ſacris donandum coronis. Is coacto ſacro cœtu peragit precem (ἐυχαριστίαν) complectentem gratiarum actionem pro illa Dei pietate, qua destructum eſt, iniuſtum & tyrannicum illud contra nos omnes imperium, quodque non tantum, qui ad ſummum ſanctitatis peruenerunt, ſed & alij, qui ſummos illos gradus attingere non potuerunt ad remunerationem admittantur. Deinde miniſtri promiſſiones Scripturæ de reſurrectione recitant, & Pſalmos idem ſonantes decantant. Et rationem huius reddit Dionyſius, quia inquit, promiſſionum illarum Lectiones & Cantiones, declarant & explicant beatam illam requiem, in quam æternaliter ſubuehuntur, qui diuinum exitum conſequuti ſunt. Illæ ipſæ vero Lectiones & Cantiones (ὑποδεκτικαὶ) defunctum quaſi amplectuntur & ſuſcipiunt. Viuentibus vero ſunt exhortationes ad conſimilem exitum. Poſtea præcipuus ex miniſtris, dimiſſis Catechumenis, Sanctos iam defunctos (ἀνακηρύττει) honorifica celebratione celebrat. Et cum illis etiam nuper defunctum, pari prædicatione proſequitur. Et hanc commemorationem dicit ideo fieri, vt audientes Sanctorum præmia ex Scripturis celebrata, & pie defunctum iam vere conſortem ſeu ſocium exiſtere (κοινωνὸν ὄντα) Sanctorum, qui à ſeculo ſunt, in ipſis etiam ſimile deſiderium excitetur, cum audiant quam vere beatum ſit in Chriſto mori.

Dionyſius duos ordines defunctorum conſtituit.

Prophani quomodo moriantur.

Sacri quomodo moriantur.

Exequiæ Dionyſij.

Hæc prolixius aliquanto recitaui ex Dionyſio, vt oſtenderem falſum eſſe, quod Pontificij dicunt, veterum orationes pro mortuis præſuppoſuiſſe purgatorium, hoc eſt, quod defunctorum animæ, pro quibus oratur, non ſint in requie, ſed in doloribus, gemitibus & cruciatibus ignis. Dionyſius enim prolixa oratione & multis verbis diuerſum & contrarium præſupponit, ſicut manifeſtum eſt. Conſequentiam etiam illam (ſi defunctis poſtulatur refrigerium, ergo nondum habent illud, ſed ſunt in cruciatibus) Dionyſius ex profeſſo refutat, ponit enim quæſtionem: quare præſul oret, vt mortuus dimiſſis peccatis, collocetur in luce & in regione viuorum? Si enim illis quiſque recipiet remunerationem, prout in hac vita geſſit, defunctus vero ſuas operationes huius vitæ iam conſummauit, quomodo per præſulis orationem ad aliam requiem, quam vita ipſius dignum eſt, transferetur? Et hic ſane locus fuiſſet dicendi de pœnis purgatorij, de ſuffragijs & ſatisfactionibus viuorum pro mortuis, ſi tunc temporis Eccleſia orans pro mortuis, talia agnouiſſet. Sed Dionyſius nihil horum dicit, tantum in genere reſpondet, iuſtorum preces efficaces eſſe in hac vita, nedum poſt mortem pro iis tantum, qui digni ſunt, & hoc exemplis de viuis oſtendit. Orationis vero ſuper mortuum dicit, hunc eſſe ſenſum: Pontifex didicit ex Scripturis diuinitus traditis, quod illis, qui pie vixerunt, reddetur ſecundum opera ipſorum, ſed tamen ita, vt diuina bonitas per ſummam clementiam (παρορῶσα) non reſpiciat, recordetur aut imputet maculas, quæ ipſis ex humana infirmitate adhæſerunt. Nemo enim mundus eſt à ſorde, inquit Scriptura. Et notabit Lector, Dionyſium propter maculas peccati non conijcere defunctum in ignem purgatorij, ſicut Pontificij faciunt, vt ibi cruciatibus ignis excoquantur, ſed dicit φιλανθρωπίαν Dei ex clementia eas condonare. Pergit autem quærere, ſi hæc certo promiſſa ſunt, & dantur defunctis in Chriſto, quare Pontifex petit ea pro mortuis? Tres autem aſſignat rationes. I. Pontifex ad imitationem bonitatis Dei aliorum dona, tanquam proprias expetit gratias. II. Quia ipſe Pontifex nouit ea, quæ diuinitus promiſſa ſunt, certo donari pie defunctis, vt igitur præſentibus etiam manifeſtet & confirmet, quæ bona certo donanda ſint pie obdormientibus, ideo ea in forma precationis proponit, quia quæ iuxta Deum petit, Pontifex conſequitur. Et in illa ſua oratione nihil aliud petit, quam quæ in Scripturis expreſſe promiſſa ſunt, donanda pie defunctis. Hæc enim eſt ſententia verborum Dionyſij. III. Pontifex à Chriſto accepit poteſtatem clauium, (Quorum remiſeritis ſeu retinueritis, &c. Quodcunque ligaueris aut ſolueris ſuper terram, &c.) vt iudicium Dei iuxta verbum ipſius patefaciat & manifeſtet, Deo charos admittendo, & impios excludendo. Ita ergo in Chriſto defunctus (ἱεραρχικῶς) quaſi tranſmittens & tranſuehens eos in æternam requiem, per abſolutionem forma precationis, eos in lucem & regionem viuorum transferri oſtendit. Et oſtendunt veteres hiſtoriæ, primum vſum orationis pro mortuis fuiſſe in ipſis ſepulturis. Fidelium enim funera

Dionyſius refutat Pontificiorum argumenta.

Dionyſius non mittit animas ob maculas peccati in purgatorium.

Cauſa Dionyſij cur pro mortuis oret Pontifex.

Prima.

Secunda.

Tertia.

fauſtis comprecationibus ad ſepulturam deducebantur, ſicut oſtendit Chryſoſtomus in ſermone quodam ſuper verba 1. Theſ. 4. Deinde in ipſa ſepultura corpora fidelium defunctorum oratione presbyteri componebantur, ſicut teſtatur Tertullianus libro de anima. Deinde cum in cœmiteriis cõuentus Eccleſiaſticos celebrarent, preces illæ etiam poſt ſepulturam reperi cœperunt, facta inde ſunt anniuerſaria. Et tandem Purgatorium inde extructum eſt.

Hæc deſcriptio Dionyſij manifeſte & quaſi ex profeſſo refutat ea, quæ Pontificij ex ritu orationis veterum pro mortuis, ad ſtabiliendum purgatorium ſuum, exſculpere moliuntur. Et oſtendit qua de cauſa ac quo ſenſu veteres pro mortuis orarint, non quod ſenſerint eos eſſe in cruciatibus, vnde noſtris ſuffragiis ſint redimendi: Sed propter ſuperſtitum inſtitutionem, exhortationem & conſolationem. Licet enim credant & ſciant, credentes defunctos iam veniſſe ad requiem: Tamen quia in ſpectaculo mortis magna eſt animi humani conſternatio & perturbatio, cum quidem conſpectus iræ diuinæ, & terror diuini iudicij, propius tunc nos atringat, afficiat & quaſi ob oculos verſetur. Confugimus igitur ad Deum, quærentes conſolationem in verbo & ſacramentis, legendo, audiendo, meditando, orando, credendo & ſperando. Vſitatum autem eſt in grauioribus tentationibus, orationem ſæpius repetere, etiam quando ex verbo ſcimus priorem orationem exauditam eſſe, & ipſa talis oratio eſt fidei confirmatio, ſicut in Pſalmis talia exempla multa ſunt, Et Iob inquit cap. 9. Cum inuocantem me exaudierit, non tamen credo quod audierit vocem meam. Ita ſi quis poſt acceptam abſolutionem & communionem in graui caſu mox rurſus oret pro remiſſione peccatorum: Nõ ideo dubitat de veritate abſolutionis & communionis, ſed conſcientiæ infirmitas quærit ita confirmationem, & ipſa talis oratio, quia nititur promiſſione abſolutionis & communionis, cõfirmat fidem acceptæ reconciliationis. Ita Chriſtiani lugentes ſciunt quidem promiſſiones diuinas de iis, qui in Domino moriuntur, quando tamen in perturbationibus conſiderant infirmitates ſuorum, & quia coram non cernunt requiem & felicitatem eorũ, confugiunt ad Deum, & precibus eos miſericordiæ Dei commendant, vt ita ipſis orationibus ſe confirment, de beatitudine defunctorum. Nituntur enim orationes tales, quales vetuſtiſſimæ fuerunt, illis promiſſionibus: Qui credit in me, non videbit mortem, tranſibit per mortem in vitam, etiamſi morietur viuet: Beati mortui, qui in Domino moriuntur, &c.

Fundamenta orationum veterum pro defunctis.

Fuerũt itaque veterum orationes pro mortuis, non ſatisfactiones pro peccatis mortuorum, non redemptiones animarum ex igne purgatorij: Sed publicæ celebrationes, applicationes & obſignationes promiſſionum diuinarum, de remiſſione peccatorum, requie & ſalute pie defunctorum, fuerunt inſtitutiones & exhortationes viuentium, fuerunt conſolationes & confirmationes lugentium, & fuerunt declarationes piarum affectionum animi erga defunctos. Beſtialis enim ἀπάθεια eſſet, nihil affici morte ſuorum memoriam amicorum defunctorum ſtatim ex animo delere, non ipſis bene velle & bene precari, quæ tamen omnia iuxta verbum moderanda ſunt. Hoc modo & in hanc ſententiam etiam Apologia confeſſionis dicit: Nos non prohibere orationem pro mortuis. Et Lutherus in confeſſione ſua dicit: Pro mortuis, quia Scriptura nihil meminit, exiſtimo non eſſe peccatum, ex libera deuotione, ita vel ſimiliter orare, vt Deus animæ, ſi in tali ſtatu ſit, miſereatur, vtque ſatis ſit, quãdo ſemel vel bis illud factum fuerit. Vigiliæ enim, Miſſæ pro animabus, & anniuerſaria in Papatu prorſus inutilia ſunt, imo ſunt Diaboli nundinationes. Ita Lutherus. Sed tamen quorſum tandem euadant illa, quæ ſine Scriptura licet non mala pietatis ſpecie, inſtituuntur & ſuſcipiuntur, hæc ipſa purgatorij hiſtoria oſtendit.

Quid fuerint quoq; conſilio facta ſint orationes veterũ pro defunctis.

Apologia confeſſionis Auguſtanæ de oratione pro mortuis.

Hæc igitur hiſtorica obſeruatio de oratione pro mortuis, adimit Pontificiis illum purgatorij prætextum, cui plurimum nunc tribuunt, & quo ſolo ſperant, ſe mundum rurſus faſcinare poſſe. Nec vero ſolius Dionyſij Hierarchia, memorias mortuorum ita interpretatur, ſed & reliqui antiquiores ita ſenſerunt. Origenes quidem Platonicum purgatorium alias ſtrenue vrget. Sed ritum Eccleſiarũ ſuarum deſcribens, lib. 3. in Iob, inquit: Non celebramus diem natiuitatis, cum ſit dolorum & tẽtationum introitus, ſed diẽ mortis, vtpote omnium dolorum depoſitionem, & omnium tentationum effugationem, quia non moriuntur, ſed perpetuo viuent, hi qui mori videntur. Propterea & memorias Sanctorum facimus, & parentum noſtrorum vel amicorum in fide morientium, deuote memoriam agimus, tam illorum refrigerio gaudentes, quam etiam nobis piam conſummationem in fide poſtulantes. Item, Celebramus memoriam defunctorum, religioſos cum ſacerdotibus conuocantes, fideles vna cum clero inuitantes, ad hæc egenos & pauperes, pupillos & viduas ſaturantes, vt fiat feſtiuitas noſtra in memoriam requiei defunctis animabus, quarum memoriam celebramus. Audis Chriſtianos celebraſſe diem mortis, ſuorum, eleemoſynis & orationibus, non quod exiſtimarint eos doloribus cruciari, vnde exequiis illis liberandi eſſent, ſed quia fuerunt gratulationes in memoriam, quod defunctorum animæ, per mortem ad omnium dolorum depoſitionem, ad omnium tentationum effugationem, & ad requiem perueniſſent. Quæ recte cum Pontificiorum purgatorio ex diametro pugnant.

Origenes de memoria mortuorum.

Cyprianus quidem nouo & peculiari modo loquitur: Offerre pro defunctis & ſacrificium pro dormitione eorum celebrare, lib. 3. Epiſt. 9. Quas phraſes interpretantur Pontificij de ſacrificio propiciatorio, & de ſuffragiis pro expiandis & redimendis animabus defunctorum. Sed ipſe Cyprianus, & quidem in eadem Epiſtola interpretatur ſe, quod oblationes pro dormitione alicuius, intelligat ſportularum contributiones: ſacrificium vero pro dormitione celebrare, interpretatur ibidem, nomen alicuius in prece ſacerdotum, quæ in adminiſtratione Eucbariſtiæ fiebat, nominare: Et pro aliquo ſacrificere, ibidem aperte ita interpretatur: De precationem aliquã nomine eius in Eccleſia frequentare, quod lib. 3. Epiſtola 14. vocat nomen alicuius offerre. Quod autem non ſenſerit Cyprianus, illa quæ appellabat ſacrificia pro defunctis, eſſe propiciationes aut ſatisfactiones pro peccatis ipſorum, ex ipſius explicationibus conſtat. Nam lib. 3. Epiſtola 6.

Cypriano ſacrificium & oblatio pro defunctis quid ſit.

Oblatio-

Oblationes & ſacrificia pro Martyribus.

Oblationes & ſacrificia pro Martyribus celebrari dicuntur, quando commemorationes certaminum, & memoria glorioſę mortis ipſorum celebratur. Cum tamen, ſicut Auguſtinus inquit: Iniuriam martyri faciat, qui pro martyre orat. Ita lib. 4. Epiſtola 5. de martyribus ex Celerini familia loquens: Quos certe non in cruciatibus ignis, ſed in gloria cœleſti eſſe ſentit, dicit: Sacrificia pro eis ſemper, vt meminiſtis offerimus, quoties martyrum paſſiones & dies anniuerſaria commemoratione celebramus. Atque ideo lib. 1. Epiſtola 9. non vult pro eius dormitione offerri, & nomen eius ad altare nominari, qui presbyterum actorem ſeu tutorem nominauerat, non quod ſentiret ipſum ideo in æternum damnatum eſſe, ſed ne Eccleſiaſtica celebratione poſt mortem honoraretur, qui contra ſtatutum poſitiuum, presbyterum tutorem fecerat.

Oblationes & ſacrificia pro viuis.

Ita etiam pro viuis dicit Cyprianus offerri ſeu ſacrificari, quando in precibus, quæ fiebant in adminiſtratione Euchariſtiæ, gratiæ pro iis agebantur, vel aliquid orabatur, vt lib. 3. Epiſtola 1. ad Lucium ab exilio cum ſuis reuerſum, inquit: Hic quoque in ſacrificiis atq; in orationibus noſtris, non ceſſamus Deo gratias agere, & orare pariter ac petere, vt qui perfectus eſt & perficiens cuſtodiat & perficiat in vobis confeſſionis veſtræ coronam. Ita lib. 3. Epiſtola 15. & 16. pro lapſis offerre, eſt pro ipſis Euchariſtiam parare, & preces pro ipſis facere. Cyprianum vero nullos, qui in Domino moriuntur, cruciatibus purgatorij terrere, ſed promiſſione beatitudinis magnis aſſeuerationibus conſolari, pulcherrimus eius ſermo de mortalitate ſatis oſtendit. Eius eſt, inquit, mortem timere, qui ad Chriſtum nolit ire. Eius eſt ad Chriſtum nolle ire, qui ſe non credit cum Chriſto incipere regnare. Simeon dicens: Nunc dimittis ſeruum tuum in pace, conteſtatur tunc eſſe ſeruis Dei pacem, tunc liberam & tranquillam quietem, quando de iſtis mundi turbinibus extracti, ſedis & ſecuritatis æternæ portum petimus. Ad refrigerium iuſti vocantur, ad ſupplicium rapiuntur iniuſti, &c.

Oblatio pro lapſis. Purgatorij cruciatus Cyprianus nõ aſſerit. Sermo Cypriani de mortalitate.

Nazianzenus quomodo oret pro mortuis.

Ita Nazianzenus oration. 7. præſupponit: Cæſarium iam adeptum eſſe ſalutem, & animam ipſius dignum fructificare honorem. Poſtea vero addit: Nunc ô vitæ & mortis Domine Cæſarium ſuſcipe, hunc enim tuis συγχωρῶμεν λόγοις εἰς τὸ πᾶν φέρεται, tuis rationibus, quibus totum vniuerſum gubernas committimus, cui & noſtras animas, & qui ante nos diceſſerunt προ[illegible], tanquam depoſitum commendantes.

Ambroſius orat pro iis, quos credit iam æternæ vitæ beatitudine frui.

Ambroſius de obitu Valentiniani: Non dubitemus de meritis Valentiniani, credamus vel Angelorum teſtimoniis, quod deterſa labe peccati ablutus aſcendit, quam ſua fides lauit, credamus, quia aſcendit à deſerto, hoc eſt, arido & inculto loco, ad illas florentes delectationes, vbi cum fratre coniunctus, æternæ vitæ fruitur voluptate. Beati ambo, ſi quid meæ orationes valebunt, nulla inhonoratos vos mea tranſibit oratio. Omnibus vos oblationibus frequentabo. Quis prohibebit vos innoxios nominare? &c. Vides Ambroſium præſupponere, illos iam deterſa labe peccati ablutos eſſe, & æternæ vitæ delectationibus iam frui, pro quibus oraturum ſe dicit. Et certe in Valentiniano, qui Catechumenus mortuus erat, propter quod etiam ſorores ipſius ſuperſtites valde contriſtabantur, locum habuiſſet id, quod Pontificij de purgatorio dicunt; per orationes & oblationes poſſe animas poſt mortem, à peccatis & à pœnis ſolui. Sed Ambroſius dicit: Ipſum iam peccatis ablutum & innoxium, æternæ vitæ frui voluptate. Quare vero oraturus eſt pro ipſo, ſi hæc iam habet? Reſpondet, Dolor plerumque ſolatium eſt dolentis. Item, Eſt in piis affectibus quædam etiam flendi voluptas. Et in cõmemoratione eius, quẽ amiſſum dolemus, acquieſcimus. Item, Non tranſibo vos inhonoratos, &c. Ita de obitu Theodoſij, ex fide ipſius probat, animam eius iam conuerſam in requiem. Et addit: Abſolutus dubio iam certamine, fruitur nunc Theodoſius luce perpetua, tranquillitate diuturna, &c. His præſuppoſitis addit orationem: Da requiem ſeruo tuo Theodoſio, illo conuertatur anima eius, vbi mortis aculeum ſentire non poſſit. Dilexi virũ, & ideo proſequar eũ, vſque ad regionem viuorum, nec deſeram, donec fletu & precibus inducam virum, quo ſua merita eum vocant, in montem Domini, vbi perennis vita, nullus gemitus, nullus dolor, &c. Vides Ambroſium quidem orare pro Theodoſio, ſed præſupponere, quod anima iam ſit conuerſa in requiem, ac fruatur iam luce & tranquillitate. Statim etiam poſt orationẽ illã dicit: Manet ergo in lumine Theodoſius; & ſanctorũ cœtibus gloriatur, illic complectitur Gratianũ, & in regno Chriſti conſiderat templum eius, &c. Ita lib. 2. epiſt. 8. de Fauſtini ſorore: Meliorem illic vitam exigit, itaque non tam deplorãdam, quam proſequendã orationibus reor, nec mœſtificandam lachrymis, ſed magis oblationibus animam eius Domino cõmendandam arbitror. Audi vero quid ſubiungat: Securus inquit de meritis eius & fide. Item, Quid eſt, quod ingemiſcamus pro mortuis, cum iam reconciliatio mundi facta ſit apud patrem per Chriſtum, quoniam ergo beneficia Chriſti tenemus, cum apud omnes, tum apud te, legatione pro Chriſto fungimur, vt noueris irreuocabilia eſſe dona Dei, vt credas quod ſemper credidiſti, nec nouo mœrore tuã in dubium adducas ſententiam, quia ideo peccatũ factus eſt Dominus, vt tolleret peccatum mundi, vt eſſemus in illo omnes iuſtitia Dei: non iã culpæ obnoxij, ſed iuſtitiæ remuneratione ſecuri. Hæc Ambroſius orans pro mortuis. Ex hiſce teſtimoniis maniſeſtiſſimum eſt, falſum eſſe quod Pontificij fingunt, præſuppoſitum veterũ in orationibus pro mortuis hoc fuiſſe, quod crediderint, piorũ animas poſt mortem eſſe in peccatis, & in cruciatibus ignis, vnde noſtris orationibus & ſuffragiis, tanquam expiationibus & ſatisfactionibus, ſint liberandæ & redimendæ. Imo hoc pręſupponũt veteres, piorum animas pro quibus orant, deterſa labe peccati, iam eſſe ablutas & innoxias, eſſe ſaluas, in luce perpetua: Frui illic vita meliore, imo tranquillitate & delectatione vitæ æternæ, in ſanctorum cœtibus, &c. Cauſas igitur orationum habuerunt, non quas Pontificij fingunt, ſed quas ex Dionyſio iam explicauimus.

Cur igitur pro beatis orat Ambroſius.

De obitu Theodoſij.

De ſorore Fauſtini.

Concidit figmentum Pontificiũ de purgatorio extractum, ex vet. oration. pro mortuis.

Sed tranſeamus ad Epiphanium. Quod enim non omnes in vulgo tunc vſitatas orationes pro mortuis, ea fidei analogia intellexerint, ſicut de vetuſtiſſimis iam dictum eſt, inde colligitur, quod Aerius quidam certamen hac de re

Epiphanij ſtatutum de orationibus pro mortuis. Aerij certamen.

mouit. Diſputationem autem Aetij Epiphanius ita deſcribit,(τίνι τοῦ λόγου) qua ratione aut qua de cauſa, ſiue quo ſenſu, poſt mortem nomina defunctorum recitantur. Oret enim viuus aut œconomiam fecerit(quod vel de adminiſtratione Euchariſtiæ, vel erogatione eleemoſynarum intelligi poteſt) ſed quid mortuus inde vtilitatis conſequetur? Si autem(ὅλως) omnino oratio eorum qui hîc ſunt, eos qui(ἐκεῖσε) illic ſunt,(ὤνησε) iuuare potuerit, nemo ergo (εὐσεβείτω) religioné colat, nemo benefaciat, ſed amicos aliquos paret, quocunque velit modo, vel pecunia conducens, vel in morte amicos rogans, vt orent pro eo, ne quid ibi patiatur, nec quæ ab eo admiſſa ſunt(ἡμαρτηκότα) vel grauiſſima ſcelera (ἐκζητηθῇ) exquirantur. Hæc verba oſtendunt Aerium diſputaſſe, τίνι λόγῳ, quo ſenſu, qua ratione, & ob quam cauſam, defunctorum nomina in precibus recitarentur. Videntur autem illa Aerij verba, quæ tanquam reſponſio ſunt ad propoſitam quæſtionem, ex vulgi tunc opinionibus & ſermonibus ſumpta eſſe, quando dicit: Preces eorum, qui in hac vita ſunt, omnino iuuare eos,

Aerij conſequentia. qui ex hac vita exceſſerunt. Inde vero Aerius texuit conſequentiam falſæ & impiæ ſententiæ. Nempe, ſi quis in hac vita, nec religionem ad Deum, nec charitatem ad homines coleret(hoc enim volunt duo verba εὐσεβεῖν καὶ ἀγαθοποιεῖν) ſed vel grauiſſima ſcelera committeret, & ſine remiſſione eorum in impœnitentia hinc diſcederet, modo poſt morté precatores aliquos haberet, non daturum ipſum in altera vita ſcelerum pœnas. Et hanc impiam ſententiam, Aerius falſo & per calumniam Eccleſiæ tribuit, quaſi ipſa hoc ſenſu, hac ratione, & hac de cauſa, pro mortuis oraret.

Reſponſio Epiphanij. Vide autem, quid Epiphanius reſpondeat: Quod ſi fuiſſet in Pontificiorum ſententia, reſpondendũ ipſi fuiſſet orationibus illis omnino iuuari mortuos, & quidem ita. I. Vt peccata quæ ipſis in hac vita remiſſa non eſſent, poſtea in altero ſeculo, propter orationes & ſuffragia viuorum, tanquam expiationes & propitiationes, remitterentur. II. Vt ſatisfactiones pro peccatis debitæ, ſed in hac vita non plene expenſæ poſt mortem à viuentibus loco & nomine defunctorum exoluerentur. III. Vt à pœnis & cruciatibus ignis purgatorij, per orationes & ſuffragia viuentium liberarentur & redimerentur.

Axioma Epiphanij. Sed horum nihil Epiphanius reſpondet, imo in reſponſione hoc præſupponit, eos defunctos, pro quibus ſuperſtites orant, eſſe & viuere apud Dominum, quod ſumptum eſt ex 2. Cor. 5. Phil. 1. Luc. 23. Quæ hypotheſis reſponſionis, ſimpliciter totum purgatorium Pontificium euertit, ὅτι ἀπελθόντες εἰσὶ καὶ ζῶσι παρὰ τῷ δεσπότῃ, quod ſcilicet illi, qui ex hac vita excedunt, ſint & viuant apud Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum.

Hoc vero cum Epiphanius tanquam certum, firmum & fixum principium fidei præſupponit, audi quas alias rationes & cauſas recitet, quo ſenſu Eccleſia tunc pro mortuis orarit. Sumpſerat Aerius ex vulgi ſermonibus & opinionibus:

Cauſa orãdi pro mortuis tempore Epiphanij. Quia orationes illæ pro mortuis fiunt, ergo omnino etiam ipſis mortuis proſunt. Epiphanius vero primo recitat cauſas & rationes illarum orationum, quæ ad viuentes ſeu ſuperſtites pertinent, quod iterum diligenter notetur. Ita enim, inquit, reddens primam cauſam commemorationis nominum defunctorum, τί ἂν εἴη τούτου προφερέστερον, τί τούτου καιριώτερον καὶ θαυμασιώτερον, πιστεύειν τοὺς περιόντας, &c.

Prima cauſa. Quid poteſt vtilius, quid opportunius, quid admirabilius eſſe, quam quod ſuperſtites, qui in præſenti vita ſunt, in ea fide & ſententia ſint, vt credant eos, qui hinc migrant, viuere, & non prorſus interiiſſe ſeu deſiiſſe(ἀνυπαρξίαν enim vocat) ſed eſſe & viuere apud Dominum. Primam igitur vtilitatem commemorationis defunctorum hanc ponit, quod ſuperſtites illo ritu commonefiant, de hoc articulo fidei, quod qui in fide moriantur, non intereant, ſed quando hinc diſcedunt, quod ſint & viuant apud Dominum, ideo ſcilicet in precibus, quæ fiebant in adminiſtratione cœnæ Domini, ipſorum facta fuit mentio, vt eſſet talis publica confeſſio apud ſuperſtites.

Secunda cauſa. Secundam cauſam & rationem hanc tradit, ὅπως ἂν τὸ σεμνότατον κήρυγμα διηγήσηται (quibus verbis reſpicit ad τὸ ἀνακηρύττειν Dionyſij) ὡς ἐλπίδα ἔχειν ὑπὲρ ἀδελφῶν εὐχομένους ὡς ἐν ἀποδημίᾳ τυγχανόντων, vt præclarum illud encomium enarrent, quod illi, qui pro fratribus orant, ſpem habeant, tanquam de illis, qui in peregrinatione ſunt.

Lindani contorta depravatio Epiphanij. Hoc loco Lindanus ἀποδημίαν interpretatur lugenda peregrinationem à Domino, tranſigendam in carcere purgatorij, vbi in igne luendum ſit ſupplicium pro peccatis, vnde orationibus viuorum ſint liberandi. ſed ſcelerata eſt hæc peruerſio & verbi & ſenſus. Paulus enim 2. Cor. 5. diſerte dicit, Pios quando à corpore peregrinantur, præſentes adeſſe apud Dominum. Et idem diuerſo reſpectu eſſe ἐκδημίαν & ἐνδημίαν. Quando enim in hac vita ſumus, tunc domi ſumus in corpore, ſed peregre adſumus à Domino, quando vero tabernaculum corporis deponimus, tunc peregrinamur à corpore, ſed præſentes ſumus apud Dominum. Ita etiam Phil. 1. dicit: Mortem eſſe ἀνάλυσιν, diſceſſionem ſcilicet ex hoc mundo ſed ita, vt pie mortuus, eo ipſo quo ab hoc mundo diſcedit, ſit cum Chriſto. Epiphanius igitur pie mortuos dicit eſſe ἐν ἀποδημίᾳ, in peregrinatione.

ἀποδημία mortuorũ iuxta Epiphanium. Sed cuius reſpectu? Paulus dicit: Reſpectu carnis & mundi huius, mortem eſſe peregrinationem, ſed illa peregrinatione pie defunctos domi & præſentes eſſe apud Dominum ſeu cum Chriſto.

Linda. Paulo cõtrarius. Lindanus vero aduerſa fronte contradicit Paulo, pios ſcilicet quando per mortem tabernaculum huius corporis deponunt, tunc demum incidere in lugendam peregrinationem à Domino, in quo exilio, tanquam in carcere, cruciatibus ignis excarnificentur, vt lamentabiliter eiulare cogantur: Miſeremini mei ſaltem vos amici mei. Quod ſi Paulum Lindanus pro ſui ordinis profeſſione non curaret, at ſaltem cum Patribus plus tribuat, cogitaſset, quod Nazianzenus, vbi Cæſarium mortuum vocat primitias

Naziã. de ἀποδημία pie mortuorum. ἀποδημίας peregrinationis ſuæ, addat explicationem, quod intelligat peregrinationem non à Domino, ſed ab hoc mundo ad Dominum. Dicit enim animas illorum peregrinantium deponi apud Dominum, & à Domino ſuſcipi, imo ſaltem inſpexiſset, quod in proximo verſu Epipha. præcepit, Eccleſiam quãdo orat pro mortuis, credere eos, qui pie ex hac vita excedunt, eſse & viuere apud Dominum.

Lindani impudẽtia vali digna Epiſcopo. Et tanta tamen Epiſcopi impudentia eſt, quod in proximo ſequenti verſu audet fingere, pie defunctorum lugendam

peregri-

peregrinationem à Domino in ſuppliciis & cruciatibus. Vere Pontificia eſt hæc ſallatio, digna non mitra tantum, ſed ſi fœtura gregem ſuppleuerit, galero etiam. Sed talis eſt Pontificij purgatorij veritas, vt niſi mendaciis defendi non poſſit.

Sententia Epiphanij

Senſus autem Epiphanij manifeſtus eſt: Superſtitibus ſpem eſſe de defunctis fratribus, qualis eſt de peregrinantibus, non certe vt illi ad nos in hoc exilium redeant, ſed vt nos ex hac miſeriarum valle, ad ipſos in patriam accerſamur, 2. Reg. 12.

Cyprianus Mors eſt acceſſio Dominica

Sicut Cyprianus mortem piorum recte vocat accerſionem Dominicam, qua morientes non amittuntur, ſed præmittuntur, recedentes præcedunt tanquam proficiſcentes & migrantes ad patriam. Sicut ſpem illam Cyprianus ſermone de mortalitate pulcherrime explicat. Quis non ad ſuos, inquit, nauigare feſtinet? patriam noſtram Paradyſum computamus: Magnus illic nos charorum numerus expectat, parentum, fratrum, filiorum, frequens nos & copioſa turba deſiderat, iam de ſua immortalitate ſecura, & adhuc de noſtra incolumitate ſollicita, ad horum conſpectum & complexum venire, quanta & illis & nobis lætitia, vbi ſumma & perpetua felicitas? &c. Huius igitur beatæ ſpei commonefactionem, teſtimonium & confeſſionem, Epiphanius dicit fuiſſe ritum commemorationis defunctorum, & orationis pro mortuis. Sicut igitur prima, ita etiam ſecunda hæc Epiphanij ratio & cauſa orationis pro mortuis, publicum & ſonorum teſtimonium dicit, contra Pontificiorum purgatorium, ſicut manifeſtum eſt, atque etiam ideo Lindanus ſua falſatione ſenſum deprauare conatus fuit.

Tertia cauſa.

Tertiam cauſam his verbis obſcure ſane ponit Epiphanius, ὠφελεῖ δὲ καὶ ἡ ὑπὲρ αὐτῶν γινομένη εὐχὴ, εἰ καὶ τὰ ὅλα τῶν αἰτιαμάτων μὴ ἀποκόπτοι, ἀλλὰ δὴ γε διὰ τὸ πολλάκις ἐν κόσμῳ ἡμᾶς ὄντας σφάλλεσθαι, ἀκουσίως τε καὶ ἑκουσίως, ἵνα τὸ ἐντελέστερον σημανθῇ, &c. Prodeſt autem, quę pro defunctis fit oratio, licet totam culpam ſeu tota abſcindat ſeu tollat, verum enimuero propterea quia nos dum in hoc mundo ſumus, ſæpe & ſponte, & non ſponte erramus ſeu offendimus, vt id quod perfectius eſt ſignificetur. Nam & iuſtorum & peccatorum commemorationem facimus: Pro peccatoribus quidem, miſericordiam Dei deprecantes, pro iuſtis vero Patriarchis, Prophetis, Apoſtolis, Martyribus, &c. vt Chriſtum ab hominum ordine diſcernamus, per honorem, quem ipſi exhibemus, vtque cultum ei reddamus.

Lindanus in Epiphanio crimen falſi committit.

Lindanus hoc etiam loco crimen falſi committit: Nam pro ἐντελέστερον legit, εὐτελέστερον, & interpretatur (vt quod leuiſſimum eſt, dicam) cum verba perſpicua & nota ſint, & tota ſequens periodus efflagitet illum ſenſum, quem Perſonius etiam reddidit (vt id, quod perfectius eſt, ſignificetur) hoc eſt, vt Epiphanius ipſe ſubiungit, vt Chriſtum à reliquorum hominum ordine ſeparemus, nullus enim hominum, etiamſi millies & vltra in iuſtitia degat, poteſt Chriſto comparari ſeu adæquari. Lindanus etiam αἰτιάματα libenter vellet interpretari pœnas ſeu ſupplicia luendorum peccatorum, vt Epiphanium ita obtorto collo in Pontificiorum purgatorium pertraheret, ſed crimina, ob quæ quis accuſatur, hoc vocabulo ſignificari, vel ex 25. cap. Acto. notum eſt, quodque in obiectione Aerius vocarat ἁμαρτήματα, hoc in reſponſione Epiphanius vocat αἰτιάματα.

Sententia Epiphanij ex contextu & cauſis dicendi

Et ex collatione obiectionis Aerij, & reſponſionis Epiphanij intelligi poteſt, quis ſit ſenſus quando dicit, orationem pro mortuis non abſcindere τὰ ὅλα τῶν αἰτιαμάτων, tota peccata: Aerius enim obiecerat, ſi quis vel grauiſſima ſcelera committat, & in impœnitentia ſine remiſſione eorum hinc diſcedat, poſſe ipſum poſt mortem orationibus ita iuuari, vt Deus peccata ab ipſo non exquirat, vt pro ipſis aliquid pati cogatur. Ad hanc obiectionem Epiphanius reſpondet, orationem pro mortuis nequaquam poſſe tollere tota peccata, hoc eſt, mortuis, qui in impœnitentia prorſus ſine remiſſione peccatorum hinc diſceſſerunt, non poſſe per orationes veniam in altero ſeculo impetrari, & nominat, τὰ ὅλα, quia Aerius in ſua obiectione quæſierat: An mortui ὅλως iuuentur orationibus viuentium. Dicit igitur Epiphanius ὅλα tota peccata non poſſe tolli per orationes pro mortuis. Hoc enim axioma ponit extra controuerſiam.

Occupatio-nis diluitio.

Num vero Epiphanius ſentit, ſi non tota peccata, at ſaltem quædam ſeu partem eorum poſſe per orationes pro mortuis, poſt hanc vitam remitti? Hoc quidem Pontificij inde nectunt, ſed Epipha. hoc prorſus non dicit, ſicut verba ipſius oſtendunt. Et quæſtio eſt, quid Epiphanius ipſe dicat, non quid Pontificij ipſi affingant. Requirebat autem omnino ſeries orationis & ſententiæ, vt ſi ita ſentiſſet, ſubiungeret: Etſi non tota peccata, tamen quia in hoc mundo ſæpe & voluntarie & inuoluntarie peccamus, illa ſaltem peccata, etiamſi in hac vita remiſſa non fuerint, poſt mortem poſſe remitti per viuorum orationes pro mortuis. Sed quicquid diſputetur de anacoluthis Epiphanij: Certum eſt, Epiphanium hoc non dicere, ſed in ſuſpenſo hoc relinquit. Et ne Scholaſtici quidem Scriptores audent affirmare aliquam peccatorum ſeu culparum remiſſionem, poſt mortem in altero ſeculo fieri, ſed de pœnis tantum diſputant.

Aerij quæſtio. Epiphanij reſponſio.

Obſeruet autem Lector quam caute verba ponat Epiphanius. Aerius quæſierat, an omnino ipſis mortuis aliquid proſint preces, quæ pro ipſis fiunt? Epiphan. vero reſpondens, non dicit, omnino ipſis mortuis proſunt, ſed ſimpliciter inquit: Illa oratio quę pro mortuis fit, prodeſt. Quomodo vero? Quia inquit, dum in hoc mundo ſumus, in multis offendimus omnes. Num igitur qui in vita, illorum peccatorum remiſſionem, nec quæſiuit, nec accepit poſt mortem, per aliorum orationes veniam poteſt conſequi? Hoc certe Epipha. non dicit, ſed inquit, in eadem prece, qua miſericordiam Dei imploramus, & peccatorum mentionem facimus, & Patriarcharum, Prophetarum, Apoſtolorum, Martyrum, &c. vt ſcilicet illud, quod perfectius eſt, ſignificetur, vt ſcilicet Chriſtus ab omnium hominum ordine, quantumlibet iuſtorum diſcernatur, hoc eſt, neminem quantumuis iuſtum, ita ſaluum eſſe, ſicut Chriſtus, propria ſcilicet iuſtitia, ſanctitate ſeu mundicie, propriis virtutibus & meritis, ſed omnibus vt ſaluentur, miſericordia Dei & remiſſione peccatorum propter Chriſtum opus eſſe, & eos qui ſalui ſunt, non propria iuſtitia, ſicut Chriſtus, ſed ex miſericordia Dei per remiſſionem peccatorum propter Chriſtum ſaluos eſſe.

Summa verborum Epiphanij

Et prorſus idem hoc eſt, quod etiam Dionyſius, ſicut oſtendimus de oratione pro mortuis, dicit,

quod ſcilicet veterum ritus commemorationis defunctorum, & orationis pro mortuis, fuerit publica & ſolennis commonefactio infirmitatis & corruptionis naturæ humanæ, in omnibus etiam ſanctiſſimis, & item præclara confeſſio: Neminem ſua iuſtitia, ſed omnes etiam ſanctiſſimos, ex miſericordia Dei per remiſſionem peccatorum propter Chriſtum ſaluari. Atque ita hoc ritu, Chriſto ſuus honor (inquit Epiphanius) deferebatur, vt qui ſolus ſine peccato fuit, imo qui ſolus ſua nos iuſtitia, à peccato & ira Dei liberat.

Purgatorium ex Epiphan. aſtrui nequit. Ratio.

Ex Epiphanio igitur purgatorium Pontificium nequaquam poteſt ſtabiliri. Eius enim præſuppoſitum eſt, eos, qui pro mortuis orant, iam eſſe & viuere apud Dominum. Græca ergo Eccleſia, nec Epiphanij tempore, ſicut nec poſtea vnquam credidit, piorum animos in cruciatus ignis purgatorij poſt mortem conijci. Orauit quidem pro mortuis, ſed alio ſenſu, & aliis de cauſis ſicut monſtratum eſt. Atque hic eſt ſtatus controuerſiæ inter nos & Pontificios, quando de veterum ritu orationis pro mortuis diſputatur.

Epiphanius nõ totã quæſtionem Aerij? explicat.

De Epiphanio vero diſſimulandum non eſt, ipſum in hac diſputatione, non aperte & libere ea quæ facies diſputationis poſtulabat, explicare. Aerius enim offeſus vulgi opinionibus & ſermonibus quæſiuit, an omnino ipſis mortuis proſint orationes, quæ pro ipſis fiant, & an à peccatis per illas orationes poſt mortem liberentur? Ad has obiectiones cum Epiphanius reſpondere debebat, hoc quidem dicit, tota peccata, aut totam culpam non poſſe poſt mortem, per aliorum orationes abſcindi.

Epiphanius ceſſit opinionibus vulgi ſui temporis.

Ad reſiduam vero partem quæſtionis: An ergo quædam peccata, poſt mortem demum, per aliorum orationes remittantur, nihil reſpondet, ſed propter vulgi opiniones, quas reprehendere non audet, & tamen confirmare non poteſt, in ſuſpenſo hoc relinquit, & de induſtria obſcuritatibus (ſicut textum legenti patet) inuoluit. Sicut etiam ad illam Aerij obiectionem (an omnino ipſis mortuis orationes, quæ pro ipſis fiunt, proſint? Item quid & quantum) aperte non reſpondet. Dicit quidem orationes, quæ pro mortuis fiunt, vtiles eſſe, non autem addit (ipſis mortuis) ſed ad alias cauſas & rationes propter quas vtiles ſint tales orationes, confugit. Ita homines fuerunt Patres, qui conſuetudinibus & opinionibus ſuorum temporum ſæpe ceſſerunt, præſumptiones vulgi non ſemper, ſicut Auguſtin. inquit, libere auſi fuerunt reprehendere.

Autoritas Patrum. Scholaſticorum principium, remiſ. culpæ in hac vita fieri.

Hæc nos libere fatemur, qui patrum literas non vt Canonicas habemus, ſed ex Canonicis conſideramus. Quod enim Epiphanius non affirmat, ſed propter vulgi opiniones in ſuſpenſo relinquit, illud ipſi Scholaſtici diſerte & prorſus negant, vllam ſcilicet culpã poſt mortem remitti. Sentiunt enim & recte quidem, omnem culpæ remiſſionem non niſi in hac vita fieri. Nos vero in hac ſerie hiſtoriæ de oratione pro mortuis, hanc obſeruationem conſiderabimus, quomodo progreſſu temporis ſenſim facta fuerit doctrinæ inclinatio. Vetuſtiſſimi enim rationes orationis pro mortuis, recte ſicut monſtrauimus, explicarunt. Epiphanius vero propter vulgi perſuaſiones, primum in ſuſpenſo reliquit illa, quæ diximus. Non multo vero poſt Auguſtin. affirmatiue ea cœpit diſputare, vnde tandem tota Camarina purgatorij extructa eſt. Sicut iam ordine oſtendimus.

Auguſt. pro matrẽ Monica orans.

Et Auguſtinus quidem orans pro matre ſua defuncta, veterum veſtigia ſequitur, lib. confeſſ. 9. cap. 13. Inquit enim: Quanquam illa ſic vixit, vt laudetur nomen tuum, in fide moribúſque eius, non tamen audeo dicere, nullum verbum exiiſſe ab ore eius contra præceptum tuum. Et væ etiam laudabili vitæ hominum, ſi remota miſericordia diſcutias eam. Quia verò non exquiris delicta vehementer, fiducialiter ſperamus, aliquem apud te locum inuenire indulgentiæ. Nunc itaque pro peccatis matris meæ deprecor te, exaudi me per medicinam vulnerum tuorum, quæ pependit in cruce, & ſedens ad dextram tuam te interpellat pro nobis. Dimitte Domine, dimitte obſecro, ne intres cum ea in iudicium. Et credo quod iam feceris, quod te rogo, ſed voluntaria oris mei approba Domine, &c.

Auguſt. a? ſtatuit matrem ſuam in purgatorio cruciari, etſi pro ea orat.

Audis Auguſtinum orare pro matre ſua, non quod exiſtimet eam in cruciatibus purgatorij hærere, aut adhuc in iudicio Dei peccatis obnoxiam teneri. Credit enim eam iam aſſecutam eſſe quod rogat, cauſam vero orationis aſſignat, quod ſit bene affectæ voluntatis erga matrem deſiderium. Ex eadem etiam confeſſione colligi poteſt, quo ſenſu & qua ratione, in actione adminiſtrationis Eucharistiæ, facta fuerit commemoratio defunctorum, non vt opus illud eſſet ſatisfactio aut propiciatio pro peccatis mortuorum: (Neque enim pro mortuis inſtituta eſt Euchariſtia) ſed vt eſſet teſtimonium & confeſſio de illo articulo fidei, quo credimus communionem ſeu ſocietatem Sanctorum, eorum ſcilicet, qui iam in altera vita cum Chriſto regnant, & fidelium qui adhuc ſub cruce, in hac miſeriarum valle militant.

Quo ſenſu defunctorum commemoratio facta in actione Euchariſtiæ.

Quia enim nexus communionis membrorum huius corporis, eſt caput Chriſtus, licet igitur illi depoſito peccato iam ſint in æterna beatitudine, nos vero corpus peccati & mortis adhuc circumferamus, tamen credimus nos eſſe conciues & cohæredes regni & ſalutis ipſorum. Eius enim corpore & ſanguine communicamus, & ſalui ſumus ſpe, cuius meritis & communione, ipſi æternam beatitudinem iam poſſident. Ita de ciuitate Dei lib. 20. cap. 9. dicit: Neque enim piorum animæ mortuorum ſeparantur ab Eccleſia, quæ etiam nunc eſt regnum Chriſti, alioquin nec ad altare Dei fieret eorum memoria, in communione corporis Chriſti, &c. Item, vt amici defunctorum, conſiderantes humanæ vitæ imbecillitatem, certam ſibi conſolationem propoſitam haberent, eos, qui in Chriſto obdormiunt, licet multis & magnis infirmitatibus circumdati fuerint, non tamen ideo ex regno Dei excludi, aut in æternam damnationem abiici, ſed propter victimam filium Dei, cuius in Euchariſtia dum viuerent, participes facti eſſent, in æternam beatitudinem recipi, ideo voluerunt commemorationem nominum defunctorum, in ipſa actione Euchariſtiæ fieri. Ita Auguſtinus de matre ſua moritura inquit: Memoriam ſui ad altare fieri voluit, cui nullius diei intermiſſione ſeruierat, vnde ſciret diſpenſari victimam, qua deletum eſt chirographum quod erat contrarium nobis, qua triumphatus eſt hoſtis computans delicta noſtra, & quærens quid obiiciat, & nihil inueniens in illo, in quo vincimus. Quis ei reſtituet precium, quo nos emit, vt nos auferat ei? Ad cuius precij noſtri Sacramentum, ligauit ancilla tua animam ſuam

vinculo

Digitized by Google

vinculo fidei: Nemo à protectione tua dirumpat eam. Non ſe interponat, nec vi, nec inſidiis Leo & Draco. Neque enim reſpondebit illa nihil ſe debere, ſed reſpondebit dimiſſa debita ſua ab eo, cui nemo reddet, quod pro nobis non debens reddidit. Hæc profecto præclara cõfeſſio eſt, quæ fide Monica in Chriſto ſit mortua, & qua ſpe Auguſtinus confidat, eam habere remiſſionem peccatorum, & eſſe hæredem vitæ æternæ.

Veteres ſine mãdato & exemplo Scriptura orationes pro mortuis & cõmemorationes eorũ in actione Eucharistia instituerunt.

Hæc quæ veteres hoc modo explicant, Scripturæ non aduerſantur, & ſane æquum eſt, veteris Eccleſiæ ritus hoc modo ad analogiam fidei candide interpretari. Negari tamen non poteſt, cum talis doctrina, confeſſio & conſolatio, de iis qui in Chriſto moriuntur, exemplo Scripturę, alia forma, ſimplicius, clarius & commodius potuiſſet proponi & declarari, periculoſe feciſſe veteres, quod ſine mandato & exemplo Scripturæ, in forma orationis pro mortuis, & quidẽ in ipſa actione Eucharistiæ, quæ pro viuis instituta eſt, hoc fecerunt, cum & ritus & ipſa forma verborum in oratione pro mortuis, aliud videatur auribus & ſenſibus ingerere, quam veterum declarationes interpretentur. Satius certe fuiſſet cum Scriptura loqui, (Lucerna enim pedibus noſtris eſt verbum Domini, & qui loquitur, loquatur eloquia Dei) quam ſine Scripturę Canonicæ exemplo, alia & periculoſa forma, quæ facile alium ſenſum recipere poſſet, ſententiam per ſe non impiam, publice in Eccleſia proponere. Quas enim opiniones & perſuaſiones vulgus inde conceperit, quibus etiam Epiſcopi tandẽ cedere cœperunt, donec purgatorium Pontificium inde conflatum eſt, hæc ipſa hiſtoria oſtẽdit. De Epiphanio enim iam diximus, quomodo tales vulgi opiniones, cũ cõfirmare non poſſit, tamen refutare etiam non auſit. Auguſt. vero & Chryſoſt. tẽpori, cõſuetudini, & receptis vulgi opinionib. plus concedere, & orationes pro mortuis aliter, quã veteres fecerant, ſine Scriptura interpretari cœperunt. Cum enim vulgo multi cõtenderent, orationes pro mortuis, quas nõ inanes eſſe præſumebant, adeo eſſe efficaces, vt per eas etiá illi, qui ſine pœnitentia in peccatis contra conſcientiam mortui eſſent, Deo poſt mortẽ reconciliarentur & ſaluarentur: Alij vero ex Scriptura & ex veterũ ſententia contra diſputarent, vnumquenque poſt hanc vitam ita iudicari, prout in hac vita ſe geſſit & orationes pro mortuis, eſſe viuorum cõmonefactiones, confeſſiones & conſolationes: Auguſt. ſatisfacturus vtrique, mediam quandam viam excogitauit, etſi modo perſuaſionem illam de impœnitentibus poſſet tollere, aliquid putauit vulgi opinionib. de efficacia orationis pro mortuis, concedendum eſſe. Fuiſſe autem quæſtionẽ illam Auguſtini temporibus ἀμφιβαλλομένην, & ea vulgi opinionibus varie in vtramq; partem diſputatam, oſtendunt loca Auguſtini, de cura pro mortuis ad Paulinum Nolanum, cap. 1. & 4. & 18. Et ad Dulcitium, quæſt. 2. Item, de ciuitate libro 21. capit. 13. & 14. In Enchiridio cap. 10. de verbis Apoſtoli ſermone 32.

Impias opiniones vulgi ex orationibus pro mortuis, quib. etiam Epiſcopi aſſenſerunt. Epiphan. Auguſtin. Chryſoſt.

Auguſtin. tres defunctorum ordines capit aſſerere, valde boni, valde mali, medij.

Summa autem diſputationis Auguſtini hæc eſt, quod tres facit ordines defunctorum. Primos dicit eſſe valde bonos, qui ſuffragiis & opitulationibus poſt mortem non indigeant. Secundos dicit eſſe valde malos, quos nullis viuorum ſuffragiis dicit liberari poſſe. Tertios facit medios, qui nec adeo boni ſint, vt ſuffragia illa poſt mortem non requirant, nec adeo mali, vt eis illa poſt mortem non proſint, ſed cum viuerent, dicit ipſos meruiſſe, vt hęc ſibi poſtea poſſent prodeſſe. Iam cum in genere pro omnib. defunctis eadem forma oretur, putat orationes illas pro valde bonis eſſe gratiarum actiones, pro valde malis, etiá ſi nulla ſint adiumenta mortuorum, eſſe tamen qualeſcunq; viuorum conſolationes: Aut certe ad hoc prodeſſe, vt tolerabilior fiat ipſa damnatio. De mediis vero dicit: Neq; negandum eſt defunctorum animas pietate ſuorum viuẽtium releuari & adiuuari, cum pro ipſis ſacrificium mediatoris offertur, vel eleemoſinæ in Eccleſia fiunt. Nam pro non valde malis ſunt propitiationes; vt plena ſit ipſorum remiſſio, & pro talibus dicit exaudiri piorum orationem, vt miſericordius cum ipſis agatur à Domino; quam eorum peccata meruerunt, ſiue vt ante diem iudicij, ſpiritus ipſorum per pœnas temporales purgati, nõ tradantur æternis ſuppliciis. Ita Auguſtinus in locis commemoratis, quę noua ſunt & veteribus ignota.

Orationes pro defunctis valde bonis. Pro valde malis. Pro mediis.

Quærũ in his ſine Scriptura Auguſtini autoritas valeat

Num vero ſtatim ſine vlla inquiſitione, pro articulis fidei hęc accipienda ſunt, ideo, quia Auguſtinus ita ſenſit? Hoc certe Auguſt. nunquam voluit. Dicit enim ad Hieronymum: Alios ſcriptores præter Canonicos ita eſſe legendos, vt nõ verum putemus, quia ipſi ita ſenſerunt, quantalibet etiam ſanctitate doctrináue polleát, ſed quia vel per alios autores Canonicos, vel probabili ratione quod à vero nõ abhorreat, perſuadere potuerint. Item Epiſt 3. Nullorum diſputationes quamuis Catholicorum & laudatorũ hominum, velut Scripturas Canonicas habere debemus, vt non liceat nobis aliquid in eorũ ſcriptis improbare & reſpuere, ſi forte inuenerimus, quod aliter ſenſerint, quam veritas habet. Talis, inquit, ego ſum in ſcriptis aliorum, quales ego volo eſſe intellectores meorum. Et ad Vincẽtium inquit: Negare nõ poſſum nec debeo, multa eſſe, in tam multis opuſculis meis, quæ poſſint iuſto iudicio, & nulla temeritate culpari. Sicut igitur inquit contra Creſconium, Cypriani literas non vt Canonicas habeo, ſed ex Canonicis conſidero, & quid in eis diuinarum ſcripturarum autoritati congruit, cum laude eius accipio, quod autẽ non congruit, cum pace eius reſpuo. Ita ſalua honorificentia, quæ Auguſtino, vt viro docto, ſancto & de Eccleſia optime merito, debetur, illam eius diſputationem, non cum credendi neceſſitate, ſed cum iudicandi libertate cõſiderabimus, quæ ſcilicet & qualia habeat fundamenta, idq; breuiter per capita quædam oſtendemus. Primo igitur ad Paulinum cap. 1. fatetur, ſe nullum hac de re Scripturę teſtimonium habere, excepto vnico loco Machabæorum, ex quo libro dogmata Eccleſiaſtica nõ poſſe confirmari, nec ea quæ in cõtentionẽ veniunt roborari, ipſi veteres, ſicut ſupra oſtendimus, confirmant. II. Fundamentum totius diſputationis, dicit ſe collocare in conſuetudine orandi & offerendi pro mortuis. Atqui Tertullianus expreſſe dicit, conſuetudinẽ illam non eſſe ex ſcriptura. Et Epiphanius etiam dicit non eſſe præceptum patris, hoc eſt, Dei, ſed inſtitutionem matris, hoc eſt, Eccleſię & traditionem Patrum, quod ipſe etiam Auguſtinus dicit. Num vero ea tali fundamento, ſine certis expreſſis &

Fũdamẽta opinionis Auguſtini de tribus defunctorũ ordinibus. I. Hiſtoria Machabæi. II. Conſuetudo orãdi pro defunctis.

perſpicuis Scripturę teſtimoniis, aliquis nouum articulum fidei condere poteſt, aut Eccleſię obtrudere debet? III. Senſum & vſum orationis pro mortuis, Auguſtinus multo aliter interpretatur & intelligit, quam antiquitas ante ipſum fecit, ſicut ex præcedentibus manifeſtum eſt. IIII. Nouæ ſuæ diſtributionis, nec in ſcriptura, nec in ipſis etiam veteribus teſtimonia habet. Quantum igitur valeat, manifeſtum eſt. V. Ipſe Auguſtinus de hac ſua ſententia non eſt certus. In hac enim diſputatione, dicit animas defunctorum pietate viuentium liberari ex purgatorio. Sed alibi dicit dubium & incertum eſſe, an ſit purgatorium, in quo animæ poſt mortē temporalibus pœnis purgentur, ſicut ſupra oſtendimus. Quomodo vero certum eſſe poteſt, aliquos ex purgatorio liberari, cum iuxta ipſum Auguſtin. poſſit quæri, poſſit & latere, an omnino aliquæ animæ purgentur? Poteſt igitur etiam quæri, poteſt & latere, an animæ ab illa purgatione, pietate viuentium releuētur vel liberentur? Sicut ſtulta nec ſatis prudenter, operoſam aliquis vel deliberationem vel expeditionem inſtitueret, vt captiuos ex carcere aliquo liberaret, ſi dubium & incertum eſſet, an omnino vel talis aliquis carcer eſſet, vel captiuus aliquis in carcere illo detineretur. Ita quod Auguſtinus in hac diſputatione dicit: Preces pro defunctis valde malis ſeu damnatis ad hoc prodeſſe, vt damnatio fiat tolerabilior. De hac ipſa ſententia ita inquit, de Ciuitate lib. 21. cap. 24. Quod quidem non ideo confirmo, quoniam non reſiſto. vnde colligitur, ipſum vulgi opinionibus in hac materia, non libere auſum reſiſtere, licet à conceſſione non vellet eas confirmare. Et cap. 27. ſcribit, Quis ſit ille modus vitæ, & quæ ſint illa peccata, quæ ita impediunt peruentionem ad regnum Dei, vt tamen ſanctorum amicorū meritis, poſt mortem impetrent indulgentiam, difficilimum eſt inuenire, periculoſiſſimum definire. Ego certe vſq; ad hoc tempus, cum inde ſatagerem, ad eorum indaginem peruenire non potui. Vides quomodo Auguſtinus, cum temporibus & receptis opinionibus aliquid concedat, mox tamen dubia & incerta illa reddat. Quomodo igitur ex his dubitationibus articulos fidei faciemus? VI. Hanc vnicam maximam Auguſtinus habet & vrget in tota hac diſputatione, fruſtraneas ſcilicet inutiles & inanes, imo ludibria, & ſicut Chryſoſtom. loquitur, σκηνὴν καὶ ὑπόκρισιν, fore orationes pro mortuis, ſicut tum in Eccleſia frequentabatur, ſi non id, quod ſonant, & ſicut ſonant, mortuis impetrarent, propiciationem ſcilicet, remiſſionem, mitigationem, liberationem & peruentionem ad regnum Dei. Sed antiquitas alium ſenſum, alios fines, & alios vſus orationis pro mortuis tradidit ſicut oſtendimus. Et certe illi argomentationi Auguſtini recte oppom poteſt hæc inſtantia. Cum eadē forma orationis fuerit pro omnibus defunctis, tamen ipſe Auguſtinus dicit, pro valde bonis verba habere ſenſum gratiarum actionis, cum tamen hoc non ſonent. Pro valde malis vero, eſſe non mortuorum adiumenta, ſed qualeſcunq; viuorum conſolationes, licet verba aliud ſonent. Et hoc certe iuxta Chryſoſtom. vere etiam σκηνὴ καὶ ὑπόκρισις. Quod ſi Auguſtinus indicat, orationes pro valde bonis & pro valde malis, non propterea eſſe inania ludibria, etiamſi non intelligantur id, quod ſonant, & ſicut ſonant, impetrare (iniuriam enim facit martyri, qui orat pro martyre.) Et in inferno nulla eſt redemptio: Manifeſtum igitur eſt, connexionem argumentationis Auguſtini, non eſſe firmam aut neceſſariam, quæ poſſit articulum fidei condere. Poſtremo, cum ſanguis Chriſti ſit propiciatio pro peccatis totius mundi, & remiſſio peccatorum ſit ſolius Chriſti meritum: Ergo non tantum ſine Scriptura, ſed contra Scripturam dicitur viuentium opera eſſe propiciationes pro peccatis defunctorum, & pietatem viuentium poſſe mortuis mereri remiſſionē peccatorum. Pugnat & hoc cōtra Scripturam, quod diſputatio illa Auguſti. ponit, partem remiſſionis peccatorum nos propter Chriſti meritum in hac vita: partem vero poſt hanc vitam propter hominum viuentium merita conſequi, vt ita ex vtriſque ſit & fiat plena remiſſio, cum iuxta Scripturam remiſſio peccatorum plene, & propter ſolius Chriſti meritum, & in hac vita detur credentibus, Actor. 10. & 13. Item valde bonos propriis meritis, mediocriter bonos partim propriis, partim aliorum hominum meritis, coram Deo, & quidem poſt mortem, reconciliari, cum ſolius Chriſti meritis iuſtificemur & ſaluemur. Et vbi quæſo etiam hæc opinio fundamentum habet? Viuus mereor, vt mihi defuncto, poſt mortem aliorū viuentium pietas ſuccurrat? Recte certe, ſicut Dulcitius refert, tēpore Auguſtini quidā dixerunt: Si aliquis talis beneficij locus poſſet eſſe poſt mortem, ipſi defuncti animam, refrigeria ſua ſibi rectius ferre poſſe per ſe, illic confitendo peccata, quam ſi in eorū refrigerium ab aliis oblatio procuretur. Et ipſi etiam Scholaſtici hæc Auguſtini ἀξιώματα improbant & negant, quod ſcilicet poſt mortē poſſit fieri remiſſio culpæ, quodq; damnatis ſupplicia poſſint mitiora ſeu leuiora reddi, per ſuffragia viuorum. Imo ipſe Auguſtinus, remiſſionem peccatorum ſolius Chriſti meritis tribuit, & in hac vita, ſalutem vel acquiri vel amitti docet, ſicut poſtea oſtendemus. Hæc capita recte conſiderata euincunt, Auguſtini illam diſputationem talem eſse, vt modeſtiſſime, & quidem ipſius verbis, de ea pronunciemus, in qua nulla velut Canonica authoritas conſtitui vel poſſit vel debeat. Et tamen quantum ſuperſtitionum ſecum poſtea traxerit, teſtis eſt Pontificia Eccleſia.

Circa idem ferme tempus, apud Græcos Chryſoſtomus eandem quæſtionem diſputauit, ſed non eodem modo, ſicut Auguſtinus, quod ipſum oſtendit in tota illa diſputatione, quæ extra & præter ſcripturam, hominum conſuetudinibus, præſumptionibus & argumentationibus nititur, nutantibus & variantibus ſententiis, nihil eſse certi, firmi aut ſolidi. Cumq; Pontificij multas ſententias ex Chryſoſtomo cumulent, pro ſtabiliendo ſuo purgatorio (quod tamen Græca Eccleſia, exceptis Origeniſtis, nunquam agnouit) hæc conſideratio oſtendet, quia illud fide faciāt, & quantum Chryſoſtomus ipſorum purgatorio patrocinetur. Facit autem Chryſoſtomus defunctorum non tres ordines ſicut Auguſtinus, ſed tantum duos, Sermo. 3. ad Philip. 4. ad Heb. Homi. 69. 70. ad Antiochenos: Primum Chriſtianorum, qui in vera fide hinc diſcedunt: Alterum, qui vel ſine ſacramentis in infidelitate moriuntur,

III. Diſſidet à ſententia orationis veterum pro mortuis.

IIII. Sine Scriptura tres ordines mortuorū facit.

V. Vtrum dubium in medio relinquit.

De orationibus pro valde malis.

Læditur gloria Chriſti.

Deprauatio articuli de remiſſione peccatorum.

Abſurditas.

Scholaſtici Auguſtini ſententiam improbāt.

Chryſoſt. in oratione pro mortuis.

Ordines defunctorum apud Chryſoſtomum. Chriſtiani. Infideles.

tur, vel qui baptizati quidem ſunt, ſed in peccatis moriuntur. Iam dicit in genere pro omnibus defunctis preces faciendas, & eleemuſynas erogandas, licet ad altare pro fidelibus tantum. Et primus eſt qui aſſerit, ſed ſine vllo documēto, ab Apoſtolis hoc ſancitum eſſe, cum Tertul. Epiph. atq; etiam Auguſtinus, traditioni Patrum & conſuetudini Eccleſię hoc adſcribant. Inde vero extruit hoc axioma. Non eſſe *κενὰς* aut *ὑπόκρισιν*, quæ Eccleſia pro mortuis, orationib. & oblationibus agit, ſed multum habere emolumenti, vtilitatis. Hoc verò iuxta duos illos quos conſtituit defunctorum ordines, ita diſtribuit, De fidelibus defunctis ſeu iuſtis inquit, Hom. 23. in Matth. Cur poſt mortem iterū pauperes cōuocas? Cur preſbyteros, vt pro eo velint orare, obſecras? Nō ignoro te reſponſurū vt defunctus requiem adipiſcatur, vt propitium iudicem inueniat. Audis Chryſoſtomum, vulgi opiniones & ſermones recitare, quibus ipſe etiam accedit. Num vero ſentit, eos qui in fide hinc diſcedunt, pro quibus orat, eſſe in lugenda peregrinatione a Domino, & in cruciatibus ignis, ſicut Lindanus inquit: Hoc certe Chryſoſtomus non dicit, ſed contrarium affirmat. Inquit enim Serm. 3. ad Philip. (*οἱ μεταστάντες*) fideles poſtquam hinc diſceſſerunt, & illuc migrauerunt, beatos eſſe, quia ad Chriſtum abierunt, & ibi (*ἐγγύτερον*) propius eſſe cū rege Chriſto, non per ſpeculum, nec per fidem, ſed facie ad faciem. Et Ser. 4. ad Hebræos: Dic mihi quid ſibi volunt in funere Lampades iſtæ (*φαιδραί*) illuſtres? Nonne quod defunctos tanquam athletas (*προπέμπομεν*) deducimus? Quid verò Hymni? Nonne quia Deum glorificamus, & gratias agimus, quod iam coronauit (*ἀπελθόντα*) eum qui hinc diſceſſit (*ὅτι τῶν πόνων ἀπήλλαξε*) eo quod à laboribus ſeu dolorib. ipſum manumiſſum liberauit ſeu abſoluit? (*ὅτι τῆς δειλίας ἐκβαλὼν, ἔχει παρ' ἑαυτῷ*) quod ex omni anguſtia & metu mortis ſcilicet, Hebræor. 2. eductum, iam ipſum apud ſe habet. Nonne propter hoc Pſalmi & Hymni? Hæc enim omnia gaudentium ſunt. Cogita quid pſallas illo tempore: Conuertere anima mea in requiem tuam, quia Dominus benefecit tibi. Et rurſus: Non timebo mala, quoniam tu mecum es, &c. Hæc eadem repetit, Homilia 76. ad Antiochenos. Et Homilia 32. in Matthæum addit: Ad requiem proficiſcitur qui hinc migrat, turbationum enim omnium tranquillus quidam portus in morte eſt. In hoc mundo habemus tribulationem. Hic impletur quod Scriptura dicit: In ſudore, in dolore, &c. De futuris nihil huiuſmodi ſcribitur, ſed oppoſitum. Eſaiæ 35 Effugit dolor, triſtitia & gemitus, &c. Homilia 61. in Ioannem: Si iuſtus moritur, lætandum eſt, quia liberatus à futura formidine, in tuto collocatur. Ille moriens cum Angelis euolabit, etiamſi nemo exequiis interueniat. Hęc certe Pontificium purgatorium non tantum pernegant, ſed ſimpliciter euertunt. Quamcunque igitur cauſam orationis pro fidelibus defunctis reddat Chryſoſtomus, purgatorium certe non eſt. Dicit autem: Quare presbyteros & pſallentes vocas? Nonne vt te conſolentur & defunctum honorent? Nos venimus de reſurrectione Philoſophantes, inſtituentes omnes, etiam qui morte ſuorum nondum ſunt perculſi, vt ſi quid tale acciderit, generoſe perferrent. Sermo. 4. ad Hebræ. Et Hom. 70. ad Antiochenos. Ita ergo Chryſoſtomi oratio pro iis, qui in fide moriuntur, prorſus nihil patrocinatur Pontificiorum purgatorio. Sed illud negat, tollit & euertit.

An mos orandi pro defunctis ſit traditio Apoſtolica.

Orationes pro fidelibus mortuis.

Chryſoſt. contra Pontificiū purgatorium.

Lāpades.

Hymni in exequiis.

Porro pro illis etiam, qui vel ſine fide & ſacramentis, vel in peccatis moriuntur, Chryſoſtom. dicit: Vel preces vel eleemoſynas offerendas, & diſputat tales etiam mortuos inde aliquid emolumenti & ſolatij accipere. Hoc vero ita explicat: Peccatores vbicunq; ſunt, procul ſunt à rege. Illi igitur ſi moriantur, lætandum quidem hoc nomine, quod malitia ipſorum interrupta eſt, ne poſſint vitia cumulare, ſed ipſi digni ſunt lachrymis, luctu & eiulationibus. Quæ enim ſpes eſt iis qui cum peccatis hinc diſcedūt? Ibi enim peccata non poſſunt exui aut deponi. Quamdiu in hoc mundo ſunt, ſpes eſt poſſe eos mutari: Si vero hinc migrarint in infernum, ibi ex pœnitentia nihil ipſis emolumenti poteſt accedere. In inferno enim quis confitebitor tibi? Sunt igitur extra regnum Dei cum damnatis, &c. Et tamen affirmat etiā illos, orationibus & eleemoſynis poſt mortem aliquantulum iuuari. Excogitemus, inquit, aliquod ipſis auxilium (*μικρὰν μέν*) modicum quidem & exiguum, per preces & eleemoſynas. Facit enim hæc res ipſis (*τινὰ παραμυθίαν καὶ παραψυχήν*) aliquam conſolationem, & aliquod refrigerium. Quomodo vero? vt (*συγγνώμη*) indulgentia ipſis impetretur, inquit. Num vero vt ex damnatione liberentur? Hoc enim dicit, ſed ipſe interpretatur hoc, vt pœna damnationis ipſis leuior reddatur, Hæc Chryſoſt. Serm. 3. ad Philip. Hom. 69. ad Antiochenos. Serm. 41. ad Corinth. Homil. 61. in Ioannē. Hom. 21. in Acta. Theophylactus etiam, Luc. 12. illam Chryſoſtomi opinionem recitat, inquit enim: Oblationes, quæ fiunt pro defunctis, prodeſſe etiam illis, qui in grauib. peccatis mortui ſunt. Deum enim habere quidē poteſtatem mittendi tales animas in gehennam, nō ſemper autem ea poteſtate vti, ſed ſępe remittere poſtea peccata. Hanc vero Chryſoſtomi ſententiam de damnatis, ipſi Pontificij non poſſunt probare. Docent enim damnatis in inferno, orationes & ſuffragia nihil prodeſſe, quia in inferno nulla eſt redemptio. Et Gregorius pro infidelibus & impiis defunctis non vult orari, libro 4. Dialogo capit. 44. Scholaſtici etiam prorſus negāt, damnatos in infernu poſſe iuuari per ſuffragia viuorum, nec quo ad totalem liberationem, nec quo ad pœnæ diminutionem ſeu mitigationem, nec quo ad temporis ſuſpenſionem, nec quo ad fortificationem ad lenius tolerandum. Ita Bonauentura 4. ſententiarum, diſt. 46. Quod vero Chryſoſt. Homil. 21. in Acta dicit: Eos qui in peccatis mortui ſunt, per eleemoſynas poſſe ab ęterna morte eripi, tale eſt, quod nemo, ne quidem Pontificij, probare poſſunt.

Orationes pro infidelibus defūctis apud Chryſoſt.

Pōtificij à Chryſoſtomo diſſentiunt.

Gregorius.

Scholaſtici.

Bonauentura.

Ex his igitur pius Lector iam videt, qua fide & quo candore, Pontificij mutilas & imperfectas Chryſoſtomi ſententias allegent, pro ſtabiliendo ſuo purgatorio, quæ ſi integræ in ſuis locis conſiderentur, partim tales ſunt (vt de iis, qui in peccatis moriuntur) quę ne ab ipſis quidem Pontificiis probari & recipi poſſunt: Partim vero, vt de fidelibus defunctis, Pontificium purgatorium prorſus euertunt.

Fides & cādor Pontificiorum in citandis teſtimoniis Chryſoſtomi pro purgatorio.

Qui igitur vetuſtiſſimi, orationes pro mortuis ita vſurparunt & interpretati ſunt, vt prin-

eipia, Pontificij purgatorio ex diametro prorſus contraria, præſuppoſuerint, ſicut oſteodimus. Licet ergo poſtea, facta doctrinæ ad vulgi opiniones & ſermones inclinatione Auguſt. & Chryſ. cœperint ea diſputare, quę Epipbanius prætertione qnadam in ſuſpeulo relqiuerat, quia tamen ſine expreſſis Scripturæ documentis diſpurant, nec inter ſe conueniunt, ſed variant & diſſentiunt, Auguſtinus etiam de ſua diſputatiooe dubitat, Chryſoſtomus vero hoc aſseuerat, quod ipſi Pontificij improbant, & Scholaſtici negant, ſicut hæc omnia demonſtrata ſunt: Nulla igitur certitudine ſeu plerophoria, qualis in dogmatibus fidei requiritur, ex veterum orationibus pro mortuis, probari, aut pro articulo fidei ſtabiliri poteſt Pontificium purgatorium, licet verum ſit, Auguſtinum & Chryſoſtomum eo ipſo, quod de orationibus pro mortuis, in alium ſenſum, quam antiquitas ante ipſos fecerat, cœperunt diſputare, ſeminaria & occaſionem ſubminiſtralse poſteris, ad cametinaoi purgatorij comminiſcendam & ſtabilieodam, ex fundamento humanæ traditiunis & conſuetudinis orandi pro mortuis ſine mandato & exemplo Canonicæ Scripturæ. In Germanicas certe Eccleſias, orationes & oblationes pro mortuis, per Bonifacium tandem introductæ ſunt, (cum per aliquot annorũ centurias antea; fidem Chriſtianam Germania habuiſset) ſicut Epiſtolę Decretales ad Bonifacium expreſse oſtendunt, in tomis Conciliorum, & apud Nauclerum & Anentinum.

Purgatorĩū probari nequit ex orationib. veterũ pro defunctis.

Ex Auguſt. & Chryſoſt. ſeminaria purgatorij ſunt nata.

Orationes & oblationes pro mortuis in Germania.

QVOMODO GREGORIVS EX SPECTRIS MORtuorum purgatorium confirmarit.

NONO, Hactenus oſtendimus multas & varias purgatorio quæſitas fuiſſe ſubſtructiones, qnibus tamen non potuit fulciri & ſtabiliri. Tandem igitur cum aliter non poſſet, murtuorum ſpectris confirmatum eſt. Gregorius enim 4. Dialog. cap. 39. duas Scripturæ ſententias, Machab. 12. 1. Corinth. 3. pro purgatorio citat. Sed illis, quia videt alias manifeſtiores opponi, non multum fidit, ſicut de loco 1. Cor. 3. (Saluus erit ſic tamen quaſi per ignem) expreſſe dicit: Quamuis hoc de igne tribulationis in hac vita nobis adhibito poſſit intelligi: tamen ſi quis hoc de igne futuræ purgationis accipiat, penſandum ſolicite eſt, quia illum per ignem dixit poſſe ſaluari, non qui ſuper hoc fundamentum, ferrum, æs, plumbum, ædificat, id eſt, peccata maiora, & idcirco duriora, atq; tũc iam inſolubilia, ſed lignum, fenum, ſtipulam, id eſt, peccata minuta & leuiſſima, quæ ignis facile conſumat, &c. Aliam igitur & oouam topicam, probandi & confirmandi dogmata fidei, Gregorius in Eccleſiam introduxit, à mortuis ſcilicet veritatem quærere, quod tamẽ diſerte, & expreſſe Deus in Scriptura prohibuit, Deuter. 18. Eſa. 8. Et quia Eccleſia ante ipſum, hoc genere argumẽtorum, probationum & coofirmationum, in diſputationibus Eccleſiaſticis non fuerat vſa, cum quidẽ de ſtatu mortuorum multa fuiſſent, quęſita & diſputata: Imo Auguſtinus io libro de cura pro mortuis, prolixe diſputat & probat, animas mortuorum non ioтereſſe rebus viuentium. Gregorius igitur, vt ſpectris ſuis ſpeciẽ aliquam circumdet, cap. 41. ponit hanc quæſtionem. Quid fiat, quod illis temporibus, tam multa de animabus per reuelationes & oſtenſiones clareſcant, quæ antea latuerunt? Et notet Lector in hac quæſtione, ea, quę Pontificij docent, de ſtatu animarum in purgatorio, non eſſe antiqua, ſed tempore Gregorij primum reuelata. Reſpondet autem, ſicut cum nox finitur, & dies incipit oriri, ante ſolis ortum, ſimul aliquo modo tenebræ cum luce commixtæ ſunt, ita dicit mundi finem (quẽ ſuo tempore inſtare arbitrabatur) cum futuri ſeculi exordio permiſceri, ita vt res ſpirituales futuri ſeculi, ſignis manifeſtioribus tranſluceant. Sed à Gregorij tempore iam anni 970. tranſierunt, prorſus nihil itaque ſimilitudo illa probat. Præſtruit autem ſpectris ſuis fidem eo, quod ex apparitionibus, multa primum de beatorum gaudiis, & de damnatorum pœnis recitat. Tandem ad ignem purgatorij accedit. Sentit enim capite vigeſimo quinto quorundam iuſtorum animas, à cœleſti regno quibuſdam manſionibus differri, in quo dilationis damno nihil aliud innuatur, niſi quod de perfecta iuſtitia aliquid minus habuerint. Hoc vero ex mortuorum ſpectris probat, vt capite quadrageſimo narrat, animam Paſchaſij Diaconi, poſt multum temporis à morte, apparuiſſe Germano Epiſcopo Capuano in thermis angularis: Cumque Germanus vidiſſet Paſchaſium in caloribus thermarum ſtanteoı & obſequentem, quæſiuiſſe, quid illic tantus vir ageret? Illum vero reſpondiſſe, ſe ideo in loco illo pœnali deputatum eſſe, quia in ſchiſmate Pontificum, in parte Laurentij cootra Symmachum ſenſiſſet, addidiſſe autem: Quæſo tu pro me Dominum deprecare. Atque in hoc cognoſces quod exauditus ſis, ſi huc rediens me non inueneris. Quod ita factum eſſe, Gregorius ab aliis audiuit, qui capite 41. dicit: hoc ideo Paſchaſio, viro alias tam ſancto, vt poſt mortem in ſepultura etiam miracula ediderit, accidiſse, ne culpa illa ſine vltione laxaretur, quam ipſe culpam eſse non credidit, atque ideo eam fletibus non extinxit. Capite 45. dicit: plerumque de minimis culpis, ipſum ſolum pauorem egredientes iuſtorum animas purgare. Capite 55. dicit: Si culpæ poſt mortem inſolubiles non ſunt, multorum ſolet animas etiam poſt mortem ſacra oblatio hoſtiæ ſalutaris adiuuare, ita vt hanc nonnunquam ipſæ defunctorum animæ expetere videantur. Et hoc mox ex ſpectris ſuis probat. Narrat enim Presbyterum quendam, in loco vbi aquæ calidæ vapores nimios faciunt, ſolitum lauare, atque ibi inueniſse virum quendam incognitum, ad ſuum obſequium præparatum, calciamenta abſtrahendo, veſtimenta ſuſcipiendo, &c. Cumque hoc ſæpius faceret, Presbyterũ illum cogitaſse, ſe velle ipſi aliquid pro munere afferre, atque duas coronas oblationum, hoc eſt, rotundas placentas, quales in oblationibus ſolebant vſurpare, ſecum detuliſse, quas cum famulo illi pro munere offerret ipſum reſpoodiſſe: Hic panis ſanctus eſt, quem ego manducare non poſsum. Ego enim huius loci Dominus aliquando fui, ſed pro culpis meis hic poſt mortem deputatus ſum. Si autem mihi aliquid præſtare

Fũdamẽtũ ex ſcriptura pro purgatorio nõ fidit Gregorius.

Fũdamẽtũ purgatorij ex apparitionibus ſpectrorũ.

Auguſtin. de animarum defũctorum apparitionibus.

Cauſa crebrarum apparitionũ ſpectrorum tempore Gregorij.

Anima Paſchaſij Diaconi.

Fabula de balneatore.

vis,

vis, omnipotenti Deo per me offer hunc panem, vt pro peccatis meis interuenias, &c. Ibidem narrat aliam ſpectri fabulam de Monacho quodam, qui tres aureos poſſederat, & licet in agone vehementer ingemuiſſet de hoc ſuo peccato, tamen in ſterquilinio ſepultus, poſt mortem diu in igne cruciatus fuit. Gregorius verò cogitauit vt ipſum eriperet, mandauit igitur, vt triginta continuis diebus pro abſolutione illius, ſacrificium offerretur. Triceſima autem die, mortuus ille fratri ſuo apparuit, dicens: Hucuſq; malè fui, ſed iam modo bene ſum, quia hodie communionem recepi. Huic fabulę, in qua etiam defuncti poſt mortē communionē ſacramenti recipiunt, Gregorius addit hoc Epiphonema: Concordāte ſimul viſione & ſacrificio, res apertè claruit, quia defunctus per ſacrificium euaſit ſupplicium. Et hæc quidem ſpectra, Gregorius nō ipſe vel vidit vel audiuit, ſed ab aliis narrata credidit, & nimis temeraria crudelitate Eccleſię obtruſit (ſi tamen Dialogi illi, Italicis prodigiis pleni, à Gregorio ſcripti ſunt, de quo, cùm nec in genere orationis, nec rebus ipſis, reliquis Gregorij ſcriptis conueniant, eruditi non immerito dubitant) Et tamen in fine Dialogorum, cap. 58. ita concludit: Inter hæc autem penſandum eſt, quod tutior ſit via, vt bonum, quod quiſque poſt mortem ſuam ſperat agi per alios, agat ipſe dum viuit per ſe. Quantum vero topica illa Gregorij ex ſpectrorum apparitionibus valeat, poſtea in refutatione oſtendemus. Nunc tantùm hiſtoriam exædificati purgatorij contexìmus vbi hoc obſeruetur, quàm facetè ſpiritus impoſtores, purgatoriis præſumptionibus illuſerint. Si enim purgatio fieri deberet, in thermis ſiue in balneis ea rectiùs, quàm in igne fieret: Et tamen ex illis illoſotiis thermarum ſpectris, balnea animarum poſtea inſtituta ſunt.

Alia de Monacho poſſidente proprium.

Balnea animarum.

QVOMODO SVB DAMASCENI NOMINE, SPE-
ctrorum illud dogma de purgatorio, tanquam ex authoritate etiam Græcæ Eccleſiæ, propoſitum ſit.

DEINDE, Abductis ſemel animis à lege & à teſtimonio Scripturę, ad apparitiones & reuelationes ſpectrorum ſeu mortuorum, non difficile poſtea fuit, ſub illo prętextu, per quaſuis fabulas ſtructuram purgatorij abſoluere. Duo tantùm obſtare videbantur. I. Quod vetuſtiores dogma illud de purgatorio vel ignoraſſent, vel certè non conſtanter illud aſſeruiſſent. II. Quod Græca Eccleſia purgatorium ignem ſimpliciter non agnoſceret: Imò in quinta generali Synodo expreſsè damnaſſet Origenicas purgationes, ſicut Græcorum Apologia teſtatur. Iudicarunt igitur duo illa obſtacula quoquo modo eſſe amolienda. Et contra primum ψευδεπίγραφα καὶ ἐμβόλιμα, ſub vetuſtiorum nomine imperitioribus obtruſerunt. Ac alias veterum ſententias de oratione pro mortuis, contra mentem ipſorum, ad purgatorium ſuum contorſerunt, ſicut partim oſtendimus, Ita ſub nomine Auguſtini, citatur à Gratiano & Lombardo, liber de vera & falſa pœnitentia, cuius autor, capi. 71. ipſum Auguſtinum nominatim allegat. Et cap. 18. inquit: Conuerſus in fine vitæ, vita quidem viuet, non tamen promittimus, quod euadat omnem pœnā. Nam prius purgandus eſt igne purgationis, qui in aliud ſeculum diſtulit fructum conuerſionis. Hic autem ignis etſi æternus non ſit, excellit tamen omnem pœnam, quam vnquā paſſus eſt aliquis in hac vita. Ita titulo Auguſtini feruntur ſermones de feſto commemorationis omnium animarum, vbi purgatorium ſtrenuè defenditur. Cùm feſtum illud longè poſt Auguſtinum inſtitutum ſit. Allegant etiam Pontificij ſententiam quandam, tanquam Theodoreti expoſitoris dictum, 1. Corint. 3. de igne purgatorij. Sed in commentatiis Theodoreti, in Epiſtolas Pauli prorſus cōtrarium extat: Ideò Græci in ſua Apologia tales citationes rectè vocant ῥαψῳδίας καὶ παρεμβολὰς αἱρετιζόντων. Ex quæſtionibus etiam Athanaſij titulum præferentibus, quas tamen cōſtat ipſius non eſſe, quædam allegat Damaſcenus item, ex quadā alia oratione ſub titulo Athanaſij, quæ nunc non extat, recitat oleum & ceram debere ad ſepulchrum accendi, & reliqua conſueta eò afferri (εἰς τὸ λύτρον) vt ſint precium redemptionis defuncti. Quòd Athanaſius procul dubio nunquam vel ſenſit vel dixit, cùm contra Scripturam pugnet, & ſit blaſphemū in filium Dei. Λύτρον enim noſtrum non eſt cera vel oleum, imò nec aurum nec argentum, ſed ſolius immaculati agni filij Dei ſanguis, 1. Petri 1. Et Canon Elibertinus 34. prohibet accenſionem cereorum in cœmiteriis.

ψευδεπίγραφα & ſuppoſititia ſcripta veterum.

Liber de vera & falſa pœnitentia non eſt Auguſt.

Theodoret.

Quia vero quinta vniuerſalis Synodus, circa annū 550. purgatorias opiniones Origenis damnauerat, ſicut Græcorum Apologia teſtatur, cōtra hoc purgatorij præiudicium, Damaſceni quandam orationem de defunctis extruſerunt. Nec operosè diſputabo, an oratio illa γνήσιος ſit Damaſceni, cùm in locis ſuis communibus de orthodoxa fide, nullam purgatorij mentionem faciat. Græca certè Eccleſia ſententiam, quā Damaſcenus in illa oratione defendit, nunquā probauit. Autor eſt recentior, & à ſuperſtitionibus de imaginum adoratione non alienus. Autoritas itaq; ipſius nō eſt tanta. Sed ex re ipſa orationem illam æſtimemus. Oſtendit autem hęc continuatio hiſtoriæ de purgatorio, quomodo ſpectris ſemel in cathedrā Eccleſiæ admiſſis, fabulæ apparitionū & viſionum, ſine fine modóq; cumulatæ ſint. Narrat igitur Damaſcenus fabulas adeò fabuloſas, vt ne Pōtificij quidē illas omnes approbare poſſint. Dicit Protomartyrem quandam precibus ſuis ſaluam feciſſe Falconillā poſt mortem, quæ Gentilis fuerat, & in idololatria, aliena à Chriſto mortua fuerat. Narrat etiam fabulam de Macario, qui cùm ſolitus eſſet pro defunctis preces fundere, & valdè deſideraret cognoſcere (εἰ ἄρα πρὸς ὄνησιν γίνονται) an etiam ad aliquam vtilitatem fierent, quomodo ex arido cranio ſciſcitando de defunctis omnia didicerit. Dicit enim Deum amatorem animarum, voluiſſe Macario (ἐνδείξασθαι καὶ πληροφορῆσαι) certis argumentis hoc oſtendere & confirmare, atque ideò cranio hominis mortui quod prorſus exaruerat, inſpiraſſe verbum veritatis (ſcilicet Deut. 18. Eſa. 8.) vt diceret ad Maca-

Synodus vniuerſalis 5.

Oratio Damaſceni ſuppoſititia pro defunctis.

Fabula ficticia Damaſceni. Falconilla.

Cranium loquitur.

rium: Quando pro mortuis preces offers, tunc conſolationes (μικρὰς) exiguas ſentimus. Citat autem Durandus ex vitis Patrum, quòd cranium illud fuerit Sacerdotis gentilis, qui in Idololatria mortuus fuerat. Commentum etiam de Gregorio non ſimpliciter, ſed magna aſſeueratione recitat, quod ſcilicet Gregorius per forum Traianum iter faciens, validam orationem ad Deum effuderit, vt Traiano Imperatori veniam ſeu indulgentiam peccatorum donaret. Et cōfeſtim diuinitùs vocem auditā: Orationem tuam exaudiui, & Traiano do veniam, tu verò pro impiis defunctis preces mihi non offeras. Hæ Damaſceni fabellæ, multum negotij etiam Scholaſticis fecerunt, vt craſſam eorum impudentiam, colore aliquo incruſtarent. Et vtile eſt conſiderare ſarcaſmos Diaboli in iſtis ſpectrorum illuſionibus, id quod ex interpretationibus illarum fabularum colligi poteſt. Quidam enim putant Traianum ad illam Gregorij orationem ad vitam reuocatum, & feciſſe pœnitentiam, qua veniam & gloriam meruerit. Alij exiſtimant animam Traiani non ſimpliciter à reatu pœnę ęternæ abſolutam, ſed eius pœnam vſque ad diem iudicij fuiſſe ſuſpenſam. Sunt qui dicunt animam Traiani non fuiſſe ab inferno liberatam, ſed ab inferni cruciatibus exemptam, vt in inferno quidem maneret, ſed inferni pœnas non ſentiret. Bernhardinus verò exiſtimat hanc opinionem veriorem eſſe, quod Traianus non definitiuè, ſed conditionaliter tantùm fuerit damnatus, diuinam enim ſapientiam præuidentem Grego. oraturum pro Traiano, ſingulari diſpenſatione diſtuliſſe ſententiam definitiuam damnationis ipſius. Ita pro eo quod dilectionem veritatis non receperunt, miſit eis Deus efficaciam erroris, vt mendaciis credant, 2. Theſſa. 2. Eodem modo de Macarij cranio Durandus ridiculè inquit, ex orationibus Macarij damnatos, pro quibus orabat, hoc conſecutos, vt mutuo ſe viderent in tormentis, & hanc fuiſſe exiguam illam conſolationem, iuxta dictum: Gaudium ſeu ſolatium eſt miſeris ſocios habere in pœnis. Si quis non agnoſcit has eſſe illuſiones Diaboli prorſus excęcatus eſt. De purgatorio verò eandem prorſus cantilenam canit Damaſcenus, quę in Pontificia Eccleſia reſonat, & ad eius confirmationem inter cęteras fabulas intertexit & hanc. Quod ſancti cuiuſdam patris diſcipulus, qui in vita diſſolutiore mortuus fuerat, ſeni cum lachrymis oranti, poſt mortem à Deo monſtratus fuerit, in flamma ceruicetenus ardens, ſicut diues ille epulo. Cùm verò ſanctus ille magis ſe affligeret, oſtenſus fuerit ei vſq; ad zonam ardens. Cùm verò afflictionem afflictioni adderet, in viſione mōſtratum ſeni, diſcipulum omnino ab igne liberatum. Tam euidentem viſionē de purgatorio, ne Gregorius quidem habuit, ſed eiuſdem claſſis eſt hęc viſio, cuius eſt illa de Falconilla, de Macario, & de Traiano. Tales certè fabulas quinta Synodus non tam riſiſſet, quàm anathemate damnaſſet. Et tamen tanquam ex autoritate Græcæ Eccleſię, oratio illa Damaſceni, pro ſtabiliendo purgatorio circumfertur.

Durādus. — *De Gregorio orante pro Traiano mortuo.* — *Scholaſticorū figmēta, quibus fabulas fictitias Damaſceni incruſtāt.* — *Bernhardinus.* — *De cranio mortui.* — *Damaſceni de purgatorio cōmentum.* — *De Scholaſtico vita diſſolutiorie.*

Mox verò obiicit ſibi Damaſcenus quod ſcriptum eſt, in inferno nulla redemptio, & reſponſionem verſibus ludit, quod eos, qui ſine vera agnitione Dei, & tamen præclaris virtutibus præditi, mortui fuerant, Chriſtus deſcenſione ſua ad infernos illuminarit & ſaluarit, quia miſericordia Dei ſuperat iudicium eius. Diſputat etiam de lancibus, in quibus ſub emiſſionem extremi halitus, cuiuſque opera appendantur, & prout ſiniſtra lanx momentum fecerit, dextram orationibus, eleemoſynis & ſuffragiis pro defunctis implendam eſſe, in qua etiam panem, quem Petrus quidam Telonarius, pro lapide aliquando in faciem mendici iracundus proiecerat, locum habere, & momentum afferre docet. Refutationem ſuo loco tractabimus, nunc tantùm hiſtoriam contexímus, vt obſeruetur, quomodo ſubinde maior facta fuerit doctrinæ inclinatio, vtque fucus detrahatur Pontificiis, qui exiſtimant ſe illa Damaſceni oratione, tanquam Græcę Eccleſię teſtimonio, nos valde poſſe premere, cùm tam craſsè ſentiat & loquatur, vt ne ipſi quidem Pontificij omnia poſſint recipere. Et ſine dubio diuinitus factum eſt, quòd talia craſſa mendacia interſperſa ſunt, vt cuius doctrina ſit, proderetur, ſicut pueri dicunt: Satanam etiam, quando ſe in Angelum transformauit, tamen vngulis prominentibus prodi. Ipſe certè Damaſcenus, de redemptione in inferno dicit, ταῦτα οὐκ ἀποφαντικῶς ἀλλὰ συλλογιστικῶς διὰ τὸ φιλάδελφον, id eſt, hæc non definitiuè, aſſeueratiuè, aut demonſtratiuè, ſed ratiocinando fratrum ſtudio & amore diſputamus. Et hæc ſunt, quę ſub Damaſceni titulo, poſt Gregorium ex ſpectris mortuorum, ad dilatandos & confirmādos purgatorij terminos proferuntur, quæ quantum valeant, cordato Lectori obſcurum eſſe non poteſt, ſicut poſtea in refutatione oſtendemus.

Lāces Damaſcen.

QVOMODO INITIA

ILLA PVRGATORII, IN ECCLEſia Pontificia, aliis & nouis ſubinde viſionibus, reuelationibus, & ſpectris, aucta & confirmata ſint, donec tandem inter articulos fidei non poſtremum locum purgatorium habere cœperit.

HActenvs oſtendimus, purgatorium ex Philoſophicis humanę rationis principiis, primam ſuam originem habuiſſe, & variis quidem modis tentatum fuiſſe, vt aſcititio aliquo ex Scriptura fuco Eccleſiæ obtruderetur, ſed nec ex ſcriptura, nec ex aliis argumentationibus potuit vllas firmas vires aut ſolidum robur acquirere, cùm diſputatores inter ſe, ſicut hactenus oſtendimus, diſſentirent, & alter alterius opiniones conuelleret, quod difficile non fuit, cùm in arena fundatæ, & ex arena, ſicut Irenæus loquitur, connexæ eſſent. Poſtquam verò ſemel hoc receptum fuerat, citra & extra Scripturam poſſe ex viſionibus & ex ſpectris mortuorum, dogmata ſeu articulos fidei conſtitui, nullo deinceps negocio, in Pontificia Eccleſia, purgatorij exædificatio abſoluta fuit. Et tamen, quod benè notandum eſt, nullius ex veteribus opinionem de purgationibus, per omnia ſequi vel volunt vel poſſunt Pontificij, ſicut collatio oſtendit. Adeò incerta, inconſtans, & mutabilis eſt opinio purgatorij. Tot verò ac talia de viſionib. & reuelationibus, vel ab hominibus conſi-

Trid. Synodus de purgatorio.

conficta, vel à Satanæ illuſionibus in Pontificia Eccleſia obiecta ſunt, vt ipſa Tridentina ſynodus fateri cogatur, multa in illis eſſe incerta, curioſa, ſuperſtitioſa, ſpecie falſi laborantia, & turpe lucrum redolentia. Quæ verò illæ ſint non explicant, ſi enim talia eſſent remouenda, tunc in tota purgatorij ſtructura, nihil ſalui aut reſidui maneret. Ex iis igitur, quæ apud ipſos authentica habentur, quædam quæ ad continuandam purgatorij hiſtoriam facera videbuntur, annotabimus.

Nona reuelationes poſt Gregorium, ad purgatorij comprobationem.

Colligitur autem ex conſideratione & ſeria hiſtoriarum, Gregorij topicam ex ſpectris mortuorum, multis in Eccleſia non ſatisfeciſſe, cùm Scriptura expreſsè prohibeat à mortuis veritatē quærere, Deut. 18. Eſa. 8. Obſeruetur itaq; in ordine hiſtoriæ, quomodo ex aliis reuelationibus & viſionibus, ſubſidia & ſupplementa ſpectris mortuorū, ad ſtabiliendum purgatoriū ſuccenturiarunt. Ita de mortuis quibuſdam reſuſcitatis confinxerūt reuelationes, in ſuppoſititia & prorſus commentitia quadam epiſtola, ſub nomine Cyrilli Epiſcopi Hieroſolymitani, vbi homo Græcus latinè ſcribit de miraculis Hieronymi defuncti, cùm Hieronymus viuens Cyrilli iſtius vitā deſcripſerit. Cauſam autem figmenti, actores fabulæ non diſſimulant fuiſſe ſcilicet ſectam inter Græcos, quæ inter cætera aſſeruerit, nullū fore purgatorij locum, in quo animæ, quæ nondum de ſuis peccatis in mundo plenam egiſſent pœnitentiam, purgarentur. Et ſectam illam etiam ad Latinos vſque veniſſe. Fictitius igitur ille Cyrillus, ſcribit hac de re ad commentitium Auguſtinum. Notabit autem Lector, quia Auguſtinus de purgatorio dubitarat, & Græci illud prorſus negabant, ideò commentum illud excogitatum fuiſſe, vt duo illi ſcrupuli hominibus eximerentur, & ſimul contra Auguſtini dubitationem, & contra Græcorum negationem, purgatorium ſtabiliretur. Fingit itaque perſonatus ille Cyrillus, Hieronymum poſt mortem apparuiſſe Euſebio cuidam, & mandaſſe, vt ſaccum ſuum tribus defunctorum cadaueribus imponeret, fore enim vt tres illi à mortuis reſuſcitati, hæreſin illam negantem purgatorium, ſuis narrationibus radicitùs extirparēt. Et tres illos, ſacco Hieronymi reſuſcitatos, per viginti dies inter homines rurſus verſatos, & narraſſe ſe poſt mortem ad præſentiam Iudicis deportatos, cùmque poſt accuſationem ſententia damnationis iam publicanda eſſet, interueniſſe Hieronymum, ac propter reuerentiam ac deuotionem à tribus illis ſibi exhibitam obtinuiſſe, vt ſententia ſuſpenderetur, & reuerſi ad corpora, pœnitentiam de perpetratis peccatis agerent, ac errorem negantem purgatorium, deſtruerent, vtq; eò efficaciùs illud facere poſsent, Hieronymū deduxiſse ipſos ad purgatorium, & ad infernum, vt non tantùm viderent, ſed experientiam pœnarum probarent, ac de illis teſtificarentur apud ſuperſtites. Ab illis igitur Cyrillus, qui fatetur ſe antea incertum fuiſſe de pœnis purgatorij, narrat ſe multa de altero ſeculo didiciſſe. Et vnum ex illis dixiſſe, ſi omnes, quæ in hoc mundo excogitari poſſunt pœnæ, comparentur minimo tormento purgatorij, ſolatia eſſe. Debere enim quemque potiùs omnibus illis pœnis, quas vniuerſi homines ab Adam hucuſque ſingulatim pertulerunt, ſimul ad finem mundi vſque, ſine vllo remedio velle cruciari, quam vno die in purgatorio, minima, quæ ibi habetur pœna, torqueri. Narrat etiam Cyrillus, ſe interrogaſſe ex reſuſcitatis illis vnum, in quo differant tormenta purgatorij & inferni? Et reſpondiſſe illum: Eaſdem eſſe magnitudine pœnas purgatorij & inferni, in hoc tantùm differre, quod infernales pœnæ non finem expectent, ſed augmentum, in die vniuerſalis iudicij, purgatorij verò pœnæ ſint cum fine. Nam poſt expletam pœnitentiam, inde exempti, gaudiis beatiſſimis perfruentur. Ita Apologus ille. Et in Scriptura quidem multi leguntur ex mortuis reſuſcitati, nullus tamen nouum articulum fidei attuliſſe, aut de purgatorio oracula protuliſſe legitur. Similes fabulas Pontificij multas habent, de iis, qui ex purgatorio poſt mortem ad corpus reuerſi finguntur.

Hieronymus poſt mortem apparens purgatorio probando ſtudet.

Miraculū trium reſuſcitatorum ab Euſebio.

Differētiā tormentorum inferni & purgatorij.

Extaſis viuētium.

Secundò finxerunt viuentes quoſdam in extaſin raptus, vidiſſe pœnas purgatorij, vt in ſpeculo exemplorum, diſtin. 3. exemplo 3. Presbyter quidam in extaſi, apertis oculis vidit animas variis ſubditas pœnis, diſcurſu reciproco longè latéque vagari, hinc inde in mundo, & quaſdam ex illis ocyus, quaſdā verò tardius liberandas. Vidit etiam animam Cunſtantini iudicis Turritani, quæ per nouē annos in ſtillicidio domus ſuæ, ventis, pluuiis & algoribus expoſita, exceſsuum ſuorum pœnas luerat, per columnam quandam fulgidam, porrectam, de cœlo vſque ad terrā, ad cœlum ſcandere. Ibidem exemplo 60. Monachus quidam in extaſi vidit in purgatorio animas, veribus & contis acuminatis infixas, ad rogum maximum torreri & aſsati in modum anſerum, vbi ex tortoribus quidam ignem flabellis exſufflabant, alij adipem ex ardentibus defluentem, & eundem rurſus bullientem refundebant. Poſtea vidit locum refrigerij, vbi animæ quaſi poſt graues labores quieſcebant. Et quis iam dubitare audebit de purgatorio, cum eodem prorſus modo probetur, ſicut Virgilius Platonis purgatorium confirmaturus, Aeneam viuum ad loca illa pœnarum deducit.

Conſtantinus Turritanus.

Monachi viſio.

Tertiò finxerunt viuos quoſdam, ſine extaſi vidiſse & audiuiſse pœnas purgatorij, & liberationem ex illis. Ita in Lombardica aurea legenda, de commemoratione defunctorum, cum Epiſcopus Theobaldus magnum fruſtum glaciei propter refrigerium pedibus ſuppoſuiſset, audiuit ex glacie illa vocem hominis dicentem. Sum quædam anima, quæ in hoc gelicidio pro peccatis meis affligor, & liberari poſsem, ſi triginta Miſsas ſine interuallo triginta diebus continuis pro me diceres. Ibidem legenda 185. Conradus & Vdalricus apud caſtrum Louffen viderunt in ipſo turbine aquæ, procellis hinc inde ſpumantibus, duas aues introeuntes & exeuntes mergi. Intellexerunt igitur in Spiritu duas animas fore ſub ſpecie illarū auium, quæ ibidem ob ſcelerum multitudinem purgatorium ſuum ſuſtinerent. Ambo igitur Miſsam pro defunctis celebrarunt, & illarum auium ſpecies ampliùs ibi non viderunt. Eſt ergo purgatorium non in igne tantùm, ſed & in thermis, in balneis, in vmbra arborum apud Gregorium, in vagis diſcurſionibus, in ventis, algoribus, pluuiis, ſtillicidiis, fluctibus, glacie, &c. Si quis igitur infirmus in fide, non poſset credere ignem purgatorium, non ſta-

Epiſcopus Theobaldus.

Conradus & Vdalricus.

Purgatorium non tantùm in igne.

Cyrillus Hieroſolymitanus ſuppoſititius.

rinm:Quando pro mortuis preces offers, tunc conſolationes (μικρὰς) exiguas ſentimus. Citat autem Dorandus ex vitis Patrum, quòd cranium illud fuerit Sacerdotis gentilis, qui in Idolelatria mortuus fuerat. Coommentum etiam de Gregorio non ſimpliciter, ſed magna aſſeueratióne recitat, quod ſcilicet Gregorius per forum Traianum iter faciens, validam orationem ad Deum effuderit, vt Traiano Imperatori veniam ſeu indulgentiam peccatorum donaret. Et cófeſtim diuinitùs vocem aoditá: Orationem tuam exandioi, & Traiano do veniam, tu verò pro impiis defunctis preces mihi non offeras. Hæ Damaſceni fabellæ, multum negotij etiam Scholaſticis fecerunt, vt craſſam eorum impudentiam, colore aliquo incruſtarent. Et vtile eſt conſiderare ſarcaſmos Diaboli in iſtis ſpectrorum illuſionibus, id quod ex interpretationibus illarum fabularum colligi poteſt. Quidam enim putant Traianum ad illam Gregorij orationem ad vitam reuocatum, & feciſſe pœnitentiam, qua veniam & gloriam meruerit. Alij exiſtimant animam Traiani non ſimpliciter à reatu pœnę ęternæ abſolutam, ſed eius pœnam vſque ad diem iudicij fuiſſe ſuſpenſam. Sunt qui dicunt animam Traiani non fuiſſe ab inferno liberatam, ſed ab inferni cruciatibus exemptam, vt in inferno quidem maneret, ſed inferni pœnas non ſentiret. Bernhardinus verò exiſtimat hanc opinionem veriorem eſſe, quod Traianus non definitiuè, ſed conditionaliter tantùm fuerit damnatus, diuinam enim ſapientiam præuidentem Gregorij orationem pro Traiano, ſingolari diſpenſatione diſtuliſſe ſententiam definitiuam damnationis ipſius. Ita pro eo quod dilectionem veritatis non receperunt, miſit eis Deus efficaciam erroris, vt mendaciis credant, 2. Theſſa. 2. Eodem modo de Macarij cranio Durandus ridiculè inquit, ex orationibus Macarij damnatos, pro quibus orabat, hoc conſecutos, vt mutoo ſe viderent in tormentis, & hanc fuiſſe exiguam illam conſolationem, iuxta dictum: Gaudium ſeo ſolatium eſt miſeris ſocios habere in pœnis. Si quis noo agnoſcit has eſſe illuſiones Diaboli prorſus excęcatus eſt. De purgatorio verò eandem prorſus cantilenam canit Damaſcenos, quę in Pontificia Eccleſia reſonat, & ad eius confirmationem inter cęteras fabulas intertexit & hanc. Quod ſancti cuiuſdam patris diſcipulus, qui in vita diſſolutiore mortuus fuerat, ſeni cum lachrymis oranti, poſt mortem à Deo monſtratus fuerit, in flamma ceruicetenus ardens, ſicut diues ille epulo. Cùm verò ſanctus ille magis ſe affligeret, oſtenſos fuerit ei vſq; ad zonam ardens. Cùm verò afflictionem afflictioni adderet, in viſione mõſtratum ſeni, diſcipulum omnmo ab igne liberatum. Tam euidentem viſioné de purgatorio, ne Gregorius quidem habuit, ſed eiuſdem claſſis eſt hęc viſio, cuius eſt illa de Falconilla, de Macario, & de Traiano. Tales certè fabulas quinta Synodus non tam riſiſſet, quàm anathemate damnaſſet. Et tamen tanquam ex autoritate Græcæ Eccleſię, oratio illa Damaſceni, pro ſtabiliendo purgatorio circumfertur.

Durãdus. *De Gregorio orante pro Traiano mortuo.* *Scholaſticorũ figmẽta, quibus fabulas fictas Damaſceni incruſtãt.* *Bernhardinus.* *De cranio mortui.* *Damaſceni de purgatorio cõmentum.* *De Scholaſtico vita diſſolutiore.*

Mox verò obiicit ſibi Damaſcenus quod ſcriptum eſt, in inferno nulla redemptio, & reſponſionem verſibus ludit, quod eos, qui ſine vera agnitione Dei, & tamen præclaris virtutibus præditi, mortui fuerant, Chriſtus deſcenſione ſua ad infernos illuminarit & ſaluarit, quia miſericordia Dei ſuperat iudicium eius. Diſputat etiam de lancibus, in quibus ſub emiſſionem extremi halitus, cuiuſque opera appendantur, & prout ſiniſtra lanx momentum fecerit, dextram orationibus, eleemoſynis & ſuffragiis pro defunctis implendam eſſe, in qua etiam panem, quem Petrus quidam Telonarius, pro lapide aliquando in faciem mendici iracundus proiecerat, locum habere, & momentum afferre docet. Refutationem ſuo loco tractabimus, nunc tantùm hiſtoriam contexímus, vt obſeruetur, quomodo ſubinde maior facta fuerit doctrinæ inclinatio, vtque fucus detrahatur Pontificiis, qui exiſtimant ſe illa Damaſceni oratione, tanquam Grææ Eccleſię teſtimonio, nos valde poſſe premere, cùm tam craſsè ſentiat & loquatur, vt ne ipſi quidem Pontificij omnia poſſint recipere. Et ſine dubio diuinitus factum eſt, quòd talia craſſa mendacia interſperſa ſunt, vt cuius doctrina ſit, prodeletur, ſicut pueri dicunt: Satanam etiam, quando ſe in Angelum transformauit, tamen vngulis prominentibus prodi. Ipſe certè Damaſcenus, de redemptione in inferno dicit, ταῦτα ὐκ ἀποφαντικῶς ἀλλὰ συλλογιστικῶς διὰ τὸ φιλάδελφον, id eſt, hæc non definitiuè, aſſeueratiuè, aut demonſtratiuè, ſed ratiocinando fraterno ſtudio & amore diſputamus. Et hæc ſunt, quę ſub Damaſceni titulo, poſt Gregorium ex ſpectris mortuorum, ad dilatandos & confirmádos purgatorij terminos proferuntur, quæ quantuoi valeant, cordato Lectori obſcurum eſse non poteſt, ſicut poſtea in refutatione oſtendemus.

Lãces Damaſceni.

QVOMODO INITIA ILLA PVRGATORII, IN ECCLEſia Pontificia, aliis & nouis ſubinde viſionibus, reuelationibus, & ſpectris, aucta & confirmata ſint, donec tandem inter articulos fidei non poſtremum locum purgatorium habere cœperit.

HACTENVS oſtendimus, purgatorium ex Philoſophicis humanę rationis principiis, primam ſuam originem habuiſse, & variis quidem modis tentatum fuiſse, vt aſcititio aliquo ex Scriptura fuco Eccleſiæ obtruderetur, ſed nec ex ſcriptura, nec ex aliis argumentationibus potuit vllas firmas vires aut ſolidum robur acquirere, cùm diſputatores inter ſe, ſicut hactenus oſtendimus, diſſentirent, & alter alterius opiniones conuelleret, quod difficile non fuit, cùm in arena fundatæ, & ex arena, ſicut Irenæus loquitur, connexæ eſſent. Poſtquam verò ſemel hoc receptum fuerat, citra & extra Scripturam poſse ex viſionibus & ex ſpectris mortuorum, dogmata ſeu articulos fidei conſtitui, nullo deinceps negocio, in Pontificia Eccleſia, purgatorij exædificatio abſoluta fuit. Et tamen, quod benę notandum eſt, nullius ex veteribus opinionem de purgationibus, per omnia ſequi vel volunt vel poſsunt Pontificij, ſicut collatio oſtendit. Adeò incerta, inconſtans, & mutabilis eſt opinio purgatorij. Tot verò ac talia de viſionib. & reuelationibus, vel ab hominibus conſi-

Trid. Synodus de purgatorio.

confiſcta, vel à Satanæ illuſionibus in Pontificia Eccleſia obiecta ſunt, vt ipſa Tridentina ſynodus fateri cogatur, multa in illis eſſe incerta, curioſa, ſuperſtitioſa, ſpecie falſi laborantia, & turpe locrum redolentia. Quæ verò illæ ſint non explicant, ſi enim talia eſſent remouenda, tunc in tota purgatorij ſtructura, nihil ſalui aut reſidui maneret. Ex iis igitur, quæ apud ipſos authentica habentur, quædam quæ ad continuandam purgatorij hiſtoriam facere videbuntur, annotabimus.

Noua reuelationes poſt Gregorium, ad purgatorij comprobationem.

Colligitur autem ex conſideratione & ſerie hiſtoriarum, Gregorij topicam ex ſpectris mortuorum, multis in Eccleſia non ſatisfeciſſe, cùm Scriptura expreſsè prohibeat à mortuis veritatē quærere, Deut. 18. Eſa. 8. Obſeruetur itaq; in ordine hiſtoriæ, quomodo ex aliis reuelationibus & viſionibus, ſubſidia & ſupplementa ſpectris mortuorū, ad ſtabiliendum purgatoriū ſuccenturiarunt. Ita de mortuis quibuſdam reſuſcitatis confinxerūt reuelationes, in ſuppoſititia & prorſus commentitia quadam epiſtola, ſub nomine

Cyrillus Hieroſolymitanus ſuppoſititius.

Cyrilli Epiſcopi Hieroſolymitani, vbi homo Græcus latinè ſcribit de miraculis Hieronymi defuncti, cùm Hieronymus viuens Cyrilli iſtius vitā deſcripſerit. Cauſam autem figmenti, actores fabulæ non diſſimulant fuiſſe ſcilicet ſectam inter Græcos, quæ inter cætera aſſeruerit, nullū fore purgatorij locum, in quo animæ, quæ nondum de ſuis peccatis in mundo plenam egiſſent pœnitentiam, purgarentur. Et ſectam illam etiam ad Latinos vſque veniſſe. Fictitius igitur ille Cyrillus, ſcribit hac de re ad commentitium Auguſtinum. Notabit autem Lector, quia Auguſtinus de purgatorio dubitarat, & Græci illud prorſus negabant, ideò commentum illud excogitatum fuiſſe, vt duo illi ſcrupuli hominibus eximerentur, & ſimul contra Auguſtini dubitationem, & contra Græcorum negationem, purgatorium ſtabilirent. Fingit itaque perſonatus iſte

Hieronymus poſt mortem apparens pro purgatorio probando ſludet. Miraculū trium reſuſcitatorum ab Euſebio.

Cyrillus, Hieronymum poſt mortem apparuiſſe Euſebio cuidam, & mandaſſe, vt ſaccum ſuum tribus defunctorum cadaueribus imponeret, fore enim vt tres illi à mortuis reſuſcitati, hæreſin iſtam negantem purgatorium, ſuis narrationibus radicitùs extirparēt. Et tres illos, ſacco Hieronymi reſuſcitatos, per viginti dies inter homines rurſus verſatos, & narraſſe ſe poſt mortem ad præſentiam Iudicis deportatos, cúmque poſt accuſationem ſententia damnationis iam publicanda eſſet, interueniſſe Hieronymum, ac propter reuerentiam ac deuotionem à tribus illis ſibi exhibitam obtinuiſſe, vt ſententia ſuſpenderetur, & reuerſi ad corpora, pœnitentiam de perpetratis peccatis agerent, ac errorem negantem purgatorium, deſtruerent, vtq; eò efficaciùs illud facere poſſent, Hieronymū deduxiſſe ipſos ad purgatorium, & ad infernum, vt non tantùm viderent, ſed experientiam pœnarum probarent, ac de illis teſtificarentur apud ſuperſtites. Ab illis igitur Cyrillus, qui fatetur ſe antea incertum fuiſſe de pœnis purgatorij, narrat ſe multa de altero ſeculo didiciſſe. Et vnum ex illis dixiſſe, ſi omnes, quæ in hoc mundo excogitari poſſunt pœnæ, comparentur minimo tormento purgatorij, ſolatia eſſe. Debere enim quenque potiùs omnibus illis pœnis, quas vniuerſi homines ab Adam huc uſque ſingulatim pertulerunt, ſimul ad finem mundi vſque, ſine vllo remedio velle cruciari, quam vno die in purgatorio, minima, quæ ibi habetur pœna, torqueri. Narrat etiam Cyrillus, ſe interrogaſſe ex reſuſcitatis illis vnum, in quo differant tormenta purgatorij & inferni? Et reſpondiſſe illum: Eaſdem

Differētia tormentorum inferni & purgatorij.

eſſe magnitudine pœnas purgatorij & inferni, in hoc tantùm differre, quod infernales pœnæ non finem expectent, ſed augmentum, in die vniuerſalis iudicij, purgatorij verò pœnæ ſint cum fine. Nam poſt expletam pœnitentiam, inde exempti, gaudiis beatiſſimis perfruentur. Ita Apologus ille. Et in Scriptura quidem multi leguntur ex mortuis reſuſcitari, nullus tamen nouum articulum fidei attuliſſe, aut de purgatorio oracula protuliſſe legitur. Similes fabulas Pontificij multas habent, de iis, qui ex purgatorio poſt mortem ad corpus reuerſi finguntur.

Extaſis viuentium.

Secundò finxerunt viuentes quoſdam in extaſin raptos, vidiſſe pœnas purgatorij, vt in ſpeculo exemplorum, diſtin. 3. exemplo 3. Presbyter quidam in extaſi, apertis oculis vidit animas variis ſubditas pœnis, diſcurſu reciproco longè latéque vagari, hinc inde in mundo, & quaſdam ex illis ocyus, quaſdā verò tardius liberandas. Vidit etiam animam Conſtantini iudicis Turritani, quæ per nouē annos in ſtillicidio domus ſuæ, ventis, pluuiis & algoribus expoſita, exceſſuum ſuorum pœnas luerat, per columnam quandam fulgidam, porrectam, de cœlo vſque ad terrā, ad cœlum ſcandere. Ibidem exemplo 60. Monachus quidam in extaſi vidit in purgatorio animas, verubus & contis acuminatis infixas, ad rogum maximum torreri & aſſari in modum anſerum, vbi ex tortoribus quidam ignem flabellis exſufflabant, alij adipem ex ardentibus defluentem, & eundem rurſus bullientem refundebant. Poſtea vidit locum refrigerij, vbi animæ quaſi poſt graues labores quieſcebant. Et quis iam dubitare audebit de purgatorio, cum eodem prorſus modo probetur, ſicut Virgilius Platonis purgatorium confirmaturus, Aeneam viuum ad loca illa pœnarum deducit.

Conſtantinus Turritanus.

Monachi viſio.

Tertiò finxerunt viuos quoſdam, ſine extaſi vidiſſe & audiuiſſe pœnas purgatorij, & liberationem ex illis. Ita in Lombardica aurea legenda, de commemoratione defunctorum, cum Epiſcopus Theobaldus magnum fruſtum glaciei propter refrigerium pedibus ſuppoſuiſſet, audiuit ex glacie illa vocem hominis dicentem. Sum quædam anima, quæ in hoc gelicidio pro peccatis meis affligor, & liberari poſſem, ſi triginta Miſſas ſine interuallo triginta diebus continuis pro me diceres. Ibidem legenda 185. Conradus & Vdalricus apud caſtrum Louffen viderunt in ipſo turbine aquæ, procellis hinc inde ſpumantibus, duas aues introeuntes & exeuntes mergi. Intellexerunt igitur in Spiritu duas animas fore ſub ſpecie illarū auium, quæ ibidem ob ſcelerum multitudinem purgatorium ſuum ſuſtinerent. Ambo igitur Miſſam pro defunctis celebrarunt, & illarum auium ſpecies ampliùs ibi non viderunt. Eſt ergo purgatorium non in igne tantùm, ſed & in thermis, in balneis, in vmbra arborum apud Gregorium, in vagis diſcurſionibus, in ventis, algoribus, pluuiis, ſtillicidiis, fluctibus, glacie, &c. Si quis igitur infirmus in fide, non poſſet credere ignem purgatorium, non ſta-

Epiſcopus Theobaldus.

Conradus & Vdalricus.

Purgatorium non tantùm in igne.

tim eſſet hæreticus, ſi modo crederet, thermas eſſe purgatorias, balneum eſſe purgatorium, pluuias purgatorias, aquam purgatoriam, ventos purgatorios, glaciem purgatoriam, &c.

Patritius. Purgatorium in puteo Hybernia.

Quartò, in Lombardica hiſtoria 49. Patricio reuelatum fuit, in puteo quodam maximo & profundiſſimo in Hybernia eſſe locum quendã purgatorij, in quem quiſquis viuus deſceoderẽ vellet, alia ſibi pœnitentia non reſtaret oec aliud pro peccatis purgatorium ſeotiret, ſed poſt vnius diei naturalis moram inde rediret io vitam. Et ne quis de fide fabulæ dubitet, clauis ad purgatorium illud Patricij, in Abbatia quadam aſſeruata fuit. Et nobilis quidam, Nicolaus oomine, cùm pro peccatis ſuis in hac vita vellet Patricij purgatorium ſuſtinere, clauem poſtulauit, & aperto oſtio in puteum illum deſcendit. Moa verò in puteo ſub terra inuenit oratorium quoddam, vbi Monachi albis induti officium celebrabant, & ab illis inſtructus, vt conſtans eſſet, à Dæmonibus arreptus, varias purgatorij pœnas non tantùm vidit, ſed expertus etiam eſt diuerſarum ſcilicet ferarum terribiles voces, ignem maximum, vbi viui cremabantur, & laminis ferreis candentibus vſque ad viſcera flagellabantur. Vidit etiam ſerpentes & bufones ignitis aculeis, quorundam viſcera extrahentes, quoſdam vidit in ſartagine frigeri, quoſdã in rota vncinis igoitis, ſuſpeoſos circumuolui, vidit & foueas metallis bullientibus plenas, in quibus alij vnom pedem, alij duos habebant, alij ibi erant vſque ad genua, alij vſque ad ventrẽ, alij vſque ad pectus, alij vſque ad collum, alij vſque ad oculos. Et reliqua ad imitatiooem Æneidos Virgilij non infeliciter confictа, quæ Tridentini Patres reijcere non poſſunt. Eſt enim legenda authentica, imò aurea, & feſtum Patricij quotannis apud ipſos celebratur. Tantùm igitur decreuerunt Tridentini, talia in popularibus concionibus non eſſe euulganda & tractanda, ne homines exiſtiment ſe Homeri Odiſſæam, vel Virgilij Æneida, vel veras narrationes Luciani audire. Atque hæc ſunt fulcra & firmamenta, quibus tota purgatorij domus inclinata recumbit, quorum ipſos Pootificios iam pudere aliquantulum incipit.

Angelorũ reuelationes.

Quintò, ea Angelorum etiã reuelationibus purgatorium ſtabilitum eſſe fabulantur in Aurea legenda de omnibus Sanctis. 157. Romæ enim cuſtos Eccleſiæ ſancti Petri, in extaſi ab Angelo ductus fuit ad locũ purgatorij, vbi vidit vtriuſq; ſexus homines alios in ſtratis aureis, alios in menſis gaudentes diuerſis delitiis, alios nudos & inopes auxilium mendicantes. Angelus verò dixit, hunc locum eſſe purgatorium, & abuodantes animas illas eſſe, quibus ab amicis per multa ſuffragia copioſè ſubuenitur, egentes verò eſſe, quarũ cura nulla habebatur. Iuſſit igitur Angelus omnia illa ſummo Pontifici ſignificari, vt poſt feſtum omnium Sanctorum, inſtitueret diem animarum, &c. Hoc verò booum eſt purgatorium, vbi animæ non igni torrentur, ſed in lectis aureis quieſcunt, & in menſis eburneis, omnibus delitiis affluunt. Sed quia additur, hæc illis cootingere, quorum amici copioſè præbent ſacerdotibus, quæ ad ſuffragia requiruntur, poſſet quis cogitare, ſicut Bernhardinus ioquit, presbyteros fecisse hanc adinuentionem vt captent eleemoſynas, niſi ædituo Romano ab Angelo hoc eſſet reuelatum. Quis verò nunc dubitet de illo, niſi totus mundus? Brigitta verò in ſuis reuelationibus, cap. 54. fingit, Chriſtum ipſum ſibi & pœnas purgatorij, & modum liberationis inde per orationes, per eleemoſynas, & per ſacrificiuoi miſſæ reuelaſſe.

Diabolorũ teſtimonium

Sextò, vt omnis generis teſtibus, ex loco à ſufficienti enumeratione, purgatorij veritas comprobaretur, ipſi etiam Diaboli, teſtes ſcilicet omni exceptione maiores, ſuum addiderunt calculum. Ait enim Petrus Damiani in Lombardica hiſtoria 158. quòd S. Odilo comperiens,

S. Odilo.

quòd apud Vulcaniam Siciliæ, crebro voces & vlulatus Dæmonum audirentur plangentium, quòd animæ defunctorum per eleemoſynas & orationes de manibus ipſorum eriperentur, ordioauerit feſtum commemorationis defunctorum. Et quid iam requiritur amplius, niſi vt fidem noſtram, & ſenſum Scripturæ captiuemus io obſequium Spirituum erroris, in hypocriſi loquentium meodacium, ſi non à mortuis tantùm, ſed ab ipſis etiam Diabolis quæreoda eſt veritas. Et hoc loco venit mihi in meotem, quod Bernhardinus, ſerm. 13. de Indulgentiis ſcribit.

Bernhardin.

Ibi enim Monachus quidam ad ipſum dicit: Ego non credo, quòd per iſtas indulgentias, homo euadat pœnas purgatorij. Bernhardinus verò reſpondet: Tibi non proderunt, quia in eis non habes fidem, ſed benè mihi, quia firmiter hoc credo. Et addit: In ſignum huius dicitur, ſicut credidiſti, fiat tibi. Item, ô mulier, magna eſt fides tua, fiat tibi ſicut vis. Hæc ille.

Poſtremò, omnia quæ ad purgatorium pertinent, vt peccata promerentia purgatorium, locum, igoem, pœnas, durationem, liberationes, &c. Ex talibus reuelationibus certa prorſus & definita habent Pontificij: Ita ſoror Damiani,

Soror Damiani.

quia aliquando fiſtulam dulce caneotem cum delectatione qoadam audierat, propterea per 15. dies in purgatorio tormentis ſubiecta fuit, id quod ipſa poſt mortem fratri ſuo Damiano retulit in ſermonibus diſcipuli 110. Et Monachus quidã, qui ob conciliandum ſomnum aliquaodo vinum non mixtum biberat, in purgatorio miſerabiliter cruciatus fuerat, apud eundem ſerm. 160. O beatos igitur caupones, qui dum vioum aqua adulterant, multas animas à purgatorio præſeruant.

Monachus vinum nõ dilutum aqua bibens

Ibidem Monachus quidam in purgatorium conicitur ideò, quòd in agone amicos laicos ad ſe admiſerit. In ſpeculo exemplorum, diſtinctione 8. exemp. 65. Magiſter quidem ſcholarem ſuum rogauit, vt poſt mortem ad ſe rediret, & ſtatum ſuum renunciaret. Is igitur apparuit ei cum Cappa ex Pergamento intus flamma ignis contecta, & dixit: Hæc Cappa plus me premit, quàm ſi vnam turrim ſuper me haberem. Et cùm Magiſter pœnam illam facilem iudicaret, dixit ei defunctus, vt manum extenderet. Ibi ille guttam vnam ſui ſudoris dimiſit, quæ magiſtri manum ſtatim, vt ſagitta perforauit, vnde cruciatum mirabilem ſenſit, diſtinct. 5. exemplo 115. Quidam vno die fuerat in purgatorio, & propter ineffabilem torturam, putabat ſe multis annorum circulis ibi fuiſſe, diſtinctio. 9. exemplo 183.

Speculum exemplorũ De ſcholari.

Quidam Monachus abſente Abbate, ſine abſolutione & ſine iniuncta pœnitentia mortuus fuerat. Orante autẽ poſtea Abbate, defunctus apparuit petens abſolutionem. Ab-

De Monacho quodã.

bas

bus vero neſciens, quæ pœnitentia iniungenda eſſet defuncto, dixit, vt pro pœnitentia ſaltem tamdiu ſtaret io purgatorio, donec corpus eius eſſet ſepultum. Ibi defunctus horribiliter exclamauit, quod tamdiu in purgatorio morari deberet.

Bernhardinus de tribus Marchionibus.

Bernhardinus in ſuo Roſario fabulatur, tres Marchiones poſt mortem, Mantuæ in quodam pulchro palatio feciſſe pœnitentiam, qui Sutori dixerunt, ſi promitteret ire pro eis qoibuſdam vicibus ad quandam Eccleſiam ſanctæ Mariæ campeſtrem, & hoc oudis pedibus, quod ſtatim intrarent gloriam Paradyſi. Item, alius quidam mortuus apparuit, & dixit, vt curaretur fieri anniuerſariom pro anima, quæ eo indigeret.

De ſpectro tumultuante.

Alibi cum ſpectrum quoddam valde tumultuaretur, dixerunt præſentes, ooli amplius huc reuerti, & cras curabimus fieri miſſas pro te, & eleemoſynas dari, vt à pœnis eruaris. Et tunc ſpectrum illud amplius non redijt.

De marito apparēte poſt obitum coniugi.

Apparuit etiam maritus quidam defunctus vxori ſuæ, geſtans candelam in maou, cumque vxor interrogaret, reſpondit ille: Hæc eſt candela, quam poſuiſti ante imaginem Mariæ pro anima mea, fac aliquid boni pro me. Sum enim in purgatorio. Et quia non faciebam eleemoſynas pro patre meo, Deos omnia bona, quæ feceram pro me reputauit pro anima patris mei, ideo ille eſt iaoi liberatus: Ego vero remaneo in purgatorio. Dicas ergo filiis meis, vt benefaciant pro me, alias Deus faciet eis, ſicut mihi fecit.

De mortuo ſurgēte ſepulchro.

Item, mortuus quidam ſurgens ex ſepulchro, pulſauit ad ianuam ſacerdotis, dicens: O domine, ſurgite, & præparate vos ad faciendum meum trigeſimum, & dicite vxori meæ, vt faciat eleemoſynas pro anima mea. Monachus etiam quidam, cum in die mortuorum miſſam celebraret pro eis, vidit quaſi infinitas aniioas de purgatorio exeuntes, & in Paradyſum euolantes, tanquaoi ſcintillas de ardenti fornaci exeuntes, & in aere tranſuolantes. Et concludit tandem Bernhardinus. Si quis poneret autem ad foramen purgatorij, quales ille lamentationes audiret! Miſeremini mei, ſaltem vos amici mei, quia manus Domini tetigit me. Et inter ipſos Monachorum ordines de hac re fuerunt mirificæ contentiones. Franciſcani enim concionabantur Franciſcum quotannis deſcendere in purgatorium, & cultorum ſuorum animas inde liberare. Dominicum dicebant, ſingulis menſibus hoc facere: Prædicatores clamabant, Mariam cultores ſoos oon tamdiu relinquere in tormeotis purgatorij, ſed ſingulis Sabbathis eo deſcendere, & deuotos ſuos inde liberare. Illis oionibus Auguſtinianus contradixit, monſtrans ex ſcriptura eos, qui in Chriſtum credunt, non venire io iudicium, ſed à morte tranſire ad vitam, ſicut latroni Chriſtus dicit: Hodie mecum eris in Paradyſo.

Tales fabulæ infinitæ extant io iſtorum libris, ex quibus aliquas breuiter excerpere volui, quæ oſteodunt, ex qualibus illuſionibus, conſtitutū, ſtabilitum & confirmatum ſit purgatorium apud Pootificios. Nō enim ex verbo Dei, ſed ex huiuſmodi ſpectrorum illuſionibus habēt, quęcunque in tota doctrina de purgatorio tradunt. Et quanquam frons meretricis Babylonicæ, iuxta Prophetę dictum, perfricta, imo plus quam ęnea eſt, vnde cōfuſione non cōtunduntur & erubeſcere neſciunt: Singulari tamen iudicio Dei impletum iam eſt aliud Prophetæ dictum: Oſtendam Gentibus turpitudinem tuam, & regnis ignominiam tuam. Et ne ficulneis perizomatis illam rurſus, quod ſtrenue conantur, obuelare poſſint, ad hoc prodeſt talis repetitio fabularum purgatorij.

Ex hiſce vero ſpectris, & non ex Scriptura, conſtituerunt Pootificij totam ſtructuram ſui purgatorij, quam in principio huius locis ipſorum verbis delineauimus.

De ſuffragiis.

Præcipuè vero quod viuorum ſuffragiis animæ defunctorum in purgatorio poſſint adiuuari, releuari & liberari, & quomodo hoc fiat, definite & determinate prorſus ſciunt ex ſpectrorum narrationibus. Ex illis poſtquam omnia hæc iam conſtituerunt, deinde honoris (quod dicitur) gratia, quæritur prætextus quidam ex Scriptura.

Multi ſumus vnū corpus.

Quia ſcilicet multi vnum corpus ſimus, & alter alterius membra, vbi vnum membrum ſolicitum eſt de altero, Rom. 12. 1. Corinth. 10. & 12. Sicut igitur cibus aut medicina ſumpta pro vno membro, adiuuat aliquo modo omnia mēbra, & prodeſt toti corpori: Ita, quia ſuffragia Eccleſiæ ſunt cibaria & medicamina ſpiritualia, proſunt omnibus membris, & viuis & defunctis, qui etiam poſt mortem ſunt & manent membra eius corporis, cuius caput Chriſtus eſt: Ita illi.

Refutatio.

Sed Paulus hanc ſimilitudinem, de iis, qui in hac vita, ſiue in hoc ſeculo ſunt, expreſſe intelligit & explicat. In hac vero controuerſia, ex Scriptura probandum erat, viuentes ſuis ſuffragiis poſſe ſatisfacere pro peccatis defunctorum, & quæ viuentes in hoc ſeculo agunt, ea prodeſſe defunctis in altero ſeculo, vt per ea à pœnis liberentur. His ex ſcriptura liquido probatis, tunc poſtea ſimilitudo illa recte accommodaretur. Ex ſolis vero ſimilitudinibus ſine manifeſtis & expreſſis Scripturę teſtimoniis, non poſſunt dogmata conſtitui. Sed quid opus eſt de locis Scripturæ multa diſputare, cum ipſi non diffiteantur, totam nundinationem ſuffragiorum pro mortuis, ex ſpectrorum reuelationibus ortam, auctam, confirmatam & ſtabilitam eſſe, ad quam præſumptionem ſcriptura poſtea detorta fuit.

Duæ quæſtiones Pōtificiorum de ſuffragiis, quæ fiunt defunctis. Prima quæſtio.

Duæ vero quæſtiones ſunt, quas magna contentione, & quidem operoſe diſputant Scholaſtici, quia faciunt πρὸς τὰ ἄλφιτα, vt ſcilicet ſacerdotes ſuffragia ſua vendibiliora facere, & eo carius extrudere poſſint. Vna quæſtio hæc eſt: An ſuffragia tantum valeant ſi fiant pro pluribus, ac ſi pro vno fierent: Item, an ſuffragia facta ſpecialiter pro vno, proſint æqualiter omnibus in purgatorio exiſtentibus? Et Præpoſitiuus quidē diſputauit, quod ſic: ſumpta ſimilitudine à candela, quæ accenſa pro vno, reddit lumen omnibus exiſteotibus in illo conclaui. Item, Sicut lectio pro vno, prodeſt omnibus cum illo exiſtentibus, quia vox vna omnibus communicatur. Sed quia hac ratione, tota nuodinatio ſuffragiorum, ſeptimi, trigeſimi, anniuerſariorum, & memoriarum perpetuarum, magno cum detrimento culinarum, mox prorſus concideret: Tota igitur factio Scholaſticorum & Monachorum, contra Præpoſitiui ſententiam inſurgit, & contrarium defendit, qood ſcilicet ille citius exhibit de purgatorio, pro quo fiunt plura ſuffragia in ſpecie, vt ſi duo æqualibus pœnis obligati, ſimul intrent purgatorium, vt maneant ibi per cen-

cum annos, poſſunt pro vno tot ſuffragia ſpecialia fieri, vt intra horam à pœnis illis liberetur, cum alteri, pro quo nulla particularia ſuffragia fiunt, per multos annos in pœnis illis permanendum ſit. Et hoc Bernhardinus in ſuo Roſario concludit hoc Epiphonemate. Valde itaque vtile eſt habere hęredes deuotos, qui ſcilicet magnis impenſis multas & ſumptuoſas exerceant nundinationes ſuffragiorum cum ſacerdotibus. Et quis neget multum hoc prodeſſe, ſi non animabus defunctorum, at certe ſacrificulis, qui Curios ſimulant & Bachanalia viuunt: Si non ad purgatorij ignem refrigerandum, at certe ad hoc, vt in ſacrificulorum culinis, aſſiduo luceat igne focus.

Bernhardini Epiphonema.

Secunda quæſtio.

Altera quæſtio eſt, vtrum ſuffragia facta pro defunctis, ab illis, qui ſunt in peccato mortali, proſint eis? De hac vero quæſtione poſtquam in vtranque partem diſputarunt, tandem inclinant in hanc ſententiam. Cum pauci ſine crimine viuant, tutius & melius eſſe, vt ſuffragia pro defunctis per ſacerdotes fiant, quam per priuatos. Quia Sacerdos, aiunt, eſt quaſi ſyndicus Eccleſiæ, & miniſter generalis, cuius opera Sacramentalia non æſtimantur ex ipſius dignitate, ſed ex merito vniuerſalis Eccleſiæ. Atque hæ diſputationes admodum felicem & copioſam fecerunt Pontificiorum nundinationem, confluentibus totius ferme mundi opibus, in barattum purgatorij, cuius ignis ſiue ſub terra luceat, ſiue non, Pontificiorum certe culinas laute & opipare illuſtrauit.

Contentio Canoniſtarum & Scholaſticorum de virtute ſuffragiorũ.

Eſt etiam cõtentio inter Canoniſtas & Scholaſticos. Illi enim, 12. q. 2. cap. Tempus autem, &c. faciunt ex Auguſtino quadrimembrem diuiſionem. I. Quoſdam eſſe valde bonos in Paradyſo, qui ſuffragiis non indigeant. II. Quoſdam eſſe valde malos in inferno, quib. ſuffragia nihil proſint. III. Quoſdam mediocriter eſſe bonos, qui ex purgatorio per ſuffragia liberentur. IIII. Quoſdam in inferno eſſe non extreme malos, illi licet per ſuffragia non poſſint à damnatione liberari, tamen damnationem eorum per ſuffragia vel mitiorem & tolerabiliorem reddi, vel vſque ad iudicium ſuſpendi poſſe. Sed hoc quartum membrum Scholaſtici prorſus negant. Contendunt enim nemini in inferno prodeſſe ſuffragia nec quo ad liberationem, nec quo ad mitigationem, nec quo ad ſuſpenſionem pœnæ, nec quo ad fortificationem tolerantiæ.

Scholaſtici diſſident ab Auguſtino & Gregorio. Purgatoriũ contradictionibus conſtat.

Illud etiam quod Auguſtinus & Gregorius diſputant, per ſuffragia viuorum poſſe defunctis impetrari remiſſionem culpæ venialis, Scholaſtici non concedunt, qui volunt omnem culpæ remiſſionem in hac vita fieri, & ſuffragia valere tantum ad pœnę vel diminutionem, vel ſolutionem. Ita ergo tantum ex diſſentientibus opinionibus conſtat purgatorium.

Vigiliæ mortuorũ non meminerunt purgatorij.

Illud etiam obſeruatione dignum eſt, quod in vſitatis vigiliis mortuorum, nulla prorſus mentio fit, vel purgatorij vel ignis ipſius. Et lectiones cum Pſalmis, ex ſcriptura ſumptæ, nullum prorſus verbũ habent, quod vel doceat, vel mandet, vel promittat, vel oret, vel quod vllam mentionem faciat, animas defunctorum poſt hanc vitam, ſuffragiis viuentium vel releuari, vel liberari ex purgatorio. Sed loquuntur de miſeriis huius vitæ, de pœnitentia & reconciliatione cum Deo in hac vita, de beatitudine fideliũ, poſt hanc vitam in Chriſto, & de reſurrectione mortuorum, quæ viuorum inſtructiones & conſolationes fuerunt. Et quia antiquitus ſtatim poſt emiſſum defuncti ſpiritum presbyteri aduocabantur, qui cum amicis defuncti pernoctabant, ex verbo Dei philoſophantes, ſicut Chryſoſtomus inquit, Vnde appellatio vigiliarum, quæ in media die iam celebrantur, reliqua eſt. Antiphonæ igitur, verſiculi & reſponſoria in vigiliis illis, animam defuncti recens emiſſam Deo commendant, vt dimiſſis peccatis, ab inferno & à morte æterna cuſtodiatur & liberetur, ne in die extremi iudicij, ſecundum peccata iudicetur & condemnetur, ſed vt in reſurrectionis gloria inter electos reſpiret. Nulla igitur ne in vigiliis quidem mentio fit purgatorij, adeo vt Ingolſtadienſes cogantur precationes illas in vigiliis per auxeſin & catachreſin eludere, niſi velint purgatorium amittere. Poſteriores vero quidam Pontifices, orationes quaſdam de tormentis purgatorij addiderunt vigiliis.

De Eccleſia Græca.

Porro Græca Eccleſia hac in re ſemper à Latinis diſſentit, nec purgatorium vnquam recipere voluit. Tandem vero circa annum Domini 1440. cum à Turcis Gręci infeſtarentur, ſpe conſequẽdi auxilij, Palęologus Conſtantinopolitanus Imperator, tentauit facere vnionem cum Latinis. Et in Baſilienſi quidem Concilio Græci, ſcripta Apologia, quæ extat, purgatorium Romanorum improbarunt & reiecerunt. Poſtea vero, cum Eugenius ſchiſmaticus Baſilienſe Concilium diſſipaſſet, Ferrariæ & Florentię diu multumq; cum Græcis actum fuit. Et controuerſia quidem de proceſſione Spiritus ſancti rite fuit declarata & compoſita. Pontifex vero vehementer vrſit, vt in reliquis etiam controuerſis articulis, de purgatorio ſcilicet igne, de Romani Pontificis primatu ſeu principatu, de pane azymo, & diuina panis tranſmutatione in Eucharistia, Græci ad Latinorum ſententiam accederent. Græci vero reſponderunt, ſe tantum in mandatis habere, vt de proceſſione Spiritus ſancti tractent. De reliquis igitur quæſtionibus non poſſe ſe ex Orientalis Eccleſiæ autoritate, aliquid conſtituere. Cum vero Pontifex vrgeret, & Palæologus Imperator ſpe auxilij concedendum aliquid exiſtimaret, cœperunt Gręci, excepto Epheſino, de illis quæſtionibus generaliter & ambigue reſpondere, & tamen cũ proteſtatione, ne in literis vnionis illorum articulorum mentio fieret. Extorſit tamen Eugenius & hoc à Palæologo, cum Beſſarionem & alios Græcos variis artificiis ſibi obnoxios feciſſet (acriter tamen contradicente Epheſino) vt in literis vnionis purgatorium etiam, quaſi à Græcis receptum & approbatum, poneretur. Factum hoc fuit, anno 1439. ſed vix anni 14. ab illa vnione exierant. Cum Mahometus Turcarum Imperator, capta Conſtantinopoli, totum Orientis Imperium abſtulit anno ſcilicet 1453. quod multi Græci interpretati fuerunt propter ſimulatam illam cum Latinis vnionem factum eſſe. Atque ideo vnionem illam reſciderunt, & purgatorium Latinorum, ſicut antea, ad hunc vſque diem conſtanter improbarunt & negarunt.

Baſilienſe Concilium.

In quibus Græca Eccleſia à Romana diſſidet.

Vualdenſes de purgatorio.

Vualdenſes etiam cum aliis circa annum 1200. purgatorium Pontificium negarunt. Docue-

runt

runt autem verum purgatorium eſſe in hac vita, iuxta hæc Scripturæ dicta Ebræ. 1. Facta purgatione peccatorum, &c. 1. Ioannis 1. Sanguis Chriſti emundat nos ab omni peccato. 2. Timoth. 2. Si quis ſe expurgarit ab iſtis, erit vas in honorem. *VVeſſelus.* VVeſſelus circa annum 1480. diſputauit, animas ſolutas à corporibus, non ſupplicio aliquo purgari, ſed quia imperfectæ in agnitione & in charitate hinc diſcedunt. Dicit igitur in altero ſeculo, ante iudicium, illas creſcere & perfici, ſub diſciplina Dei patris, & ſub doctore Ieſu, & illo profectu ſentit eas purgari. Et dicit Auguſtinum de verbis Domini, appellare hoc intellectualem diſciplinæ ignem. Allegat etiam Nazianzenum, qui duplicem ignem fecit, purgatorium, de quo Chriſtus dicit: Veni ignem mittere in terram, & quam velim illum iam ardere. Punitorium vero qui paratus eſt Diabolo & angelis eius.

Inter poſteriores etiam Græcos quidam diſputare cœperunt, poſſe fieri, vt animæ quædam poſt hanc vitam purgentur, nõ quidem igni, ſed vel carcere, vel tenebris, vel turbine. Et ab hac ſententia *Lutherus.* Lutherus in principio in ſuis articulis non abhorruit, ſcilicet turbationem, pauorem, horrorem eſſe purgatorium. Alij vero Græci, ſine intermedia pœnali purgatione, ſentiunt credentium animas tranſire ad Paradyſum, Deo ex φιλανθρωπίας condonante ipſis peccata. Et quomodo Lutherus poſtea, re diligentius ad normã Scripturæ examinata, purgatorium gladio Spiritus ſubuerterit, & ignem illum extinxerit, hiſtoria recens eſt, & plagam illam totum regnum pontificium ſentit & dolet, ac omnis generis flabella ad reſuſcitandum illum ignem conquirit, ſed nequicquam.

Hanc purgatorij hiſtoriam mediocri diligentia collectam, in principio huius loci ponere volui, monſtrat enim fontes & fundamenta explicationum & refutationum in tota hac cõtrouerſia, atque ideo reliqua capita huius loci, breuius iam expediri poterunt.

COMMENTVM PONTIFICIORVM DE PVRGATORIO, *alienum eſſe à Scriptura & cum Scriptura pugnare.*

HACTANVS de ſtructura purgatorij diximus, quomodo ex Philoſophorum rationibus, ex Poëtarum fabulis, ex Iudaicis præſumptionibus, ex Apocryphorum commentis, ex Origenicis allegoriis, ex humanis traditionibus & conſuetudinibus, atque ex dubitabundis diſputationibus fuerit ſenſim coagmentata, & ſubinde accedentibus nouis architectis variata & mutata, iuxta dictum: Diruit, ædificat, mutat quadrata rotundis, donec tandem ex ſpectris mortuorum, & ex illuſoriis viſionibus ac reuelationibus, in Pontificia Eccleſia inter articulos fidei locum meruit. *Vſus Canonica ſcriptura.* Iam vero opiniones illas Pontificij purgatorij, ad regulam ſeu Canonem verbi Dei exigemus, an illi conſentaneę ſint vel repugnantes. Ideo enim conſtitutus eſt Canon librorum Canonicorum, inquit Auguſtinus cõtra Creſconium, vt ſecundum illos de cæteris libris & diſputationibus, vel fidelium, vel infidelium libere iudicemus, & quod in eis diuinarum Scripturarum authoritati congruit, accipiamus, quod nõ congruit, ea libertate, ad quam nos vocauit Dominus, reſpuamus. Sacra enim Scriptura doctrinæ noſtræ regulam figit, inquit idem: Ne audeamus ſapere plus quam oportet, vt docere in Eccleſia nihil aliud ſit, quam vocem doctoris Spiritus Sancti ex Scriptura repetere & recitare. Nam iuxta Baſilium, manifeſta ἔκπτωσις eſt à fide, aut reprobare quid ex his quæ ſcripta ſunt, aut ſuperinducere quid ex non ſcriptis. *Baſilius.* Quicquid autem attulerint, & vndecunque recitauerint, audiamus nos potius, ſi oues eius ſumus, vocem paſtoris noſtri. Ergo in Scripturis ſanctis Canonicis, ſicut Auguſtinus Eccleſiam, *Auguſtinus.* ita nos purgatorium requiramus. Hoc enim *Origenes.* quod de ſacris voluminibus ſumitur, inquit Origenes, firmum & ſolidum eſt, quod qui ſequitur ſecurus ingreditur. Quando vero abſque Scriptura aliquid dicitur, auditorum cogitatio, inquit Chryſoſtomus, claudicat. *Chryſoſt.* Suſpecta igitur *Gerſon.* ſecundum Gerſonis conſilium debet eſſe omnis reuelatio, quam non confirmat lex & Prophetæ cum Euangelio. Senſus quippe noſtri & enarrationes, ſine ſacris Scripturis teſtibus non habẽt fidem, inquit Orig. Sequamur itaque hoc etiam loco Chryſoſt. conſiliũ, vt non multorũ opiniones habeamus, nec reſpiciamus quid huic vel illi videatur, ſed hæc omnia in Scripturis inquiramus. Non enim humanis documentis, ſed diuinis oraculis dogmata demonſtranda ſunt, inquit Auguſtinus. Legant itaque Pontificij nobis, vt Auguſtini verbis vtar, purgatorium ſuum ex *Auguſtinus.* Lege, ex Prophetis, ex Pſalmis, legant ex Euangelio, & Apoſtolicis literis, & credemus. Sin minus, dicemus cum Tertullia. Adoramus Scripturæ *Tertullianus.* plenitudinem: Aut Scriptum doceat purgatorij officina, aut ſi ſcriptũ nõ eſt, timeat væ illud adiicientibus aut detrahentibus deſtinatum. Et quod Auguſtinus cõtra Petilianum de Eccleſia, idem nos rectiſſime de purgatorio dicimus. Purgatorium ſuum, ſi poſſunt, demonſtrent non in ſermonib. & rumoribus Latinorũ, non in Concilijs Epiſcoporũ ſuorum, non in literis quorumlibet diſputatorum, nõ in ſignis & prodigiis fallacibus, quia etiam contra iſta verbo Domini pręparati & cauti redditi ſumus, ſed in præſcripto legis, in Prophetarum prædictis, in Pſalmorũ cantibus, in ipſius paſtoris vocib. in Euangeliſtarum prędicationib. & laborib. hoc eſt, in omnib. Canonicis ſanctorum librorum autoritatibus. Hæc ſunt cauſæ noſtræ documenta, hęc fundamenta, hæc firmamenta, inquit Auguſt. Item, non dicant ideo verum eſt, quia illa & illa mirabilia fecit, vel iſte, vel ille, aut quia illa, & illa ibi contingunt, aut quia ille vel illa, tale viſum, vel vigilans vidit, vel dormiens ſomniauit, remoueãtur iſta, vel figmenta mendacium hominũ, vel portenta fallacium ſpirituum. Exigite ab iſtis, vt oſtendant aliqua manifeſta, de Canonicis libris teſtimonia: Memento quod Domini dictum ſit, habent Moſen & Prophetas, audiant illos. Hæc Auguſtinus.

Nos equidem non ſumus tam feri, barbari, aut inhumaniter ſtupidi, quin fratres noſtros ex hac vita diſcedentes, charitatis vinculo, tanquam membra corporis Chriſti complectamur, eorum memoriam fraterna beneuolentia retineamus,

de ipſorum ſtatu cogitemus, felicitate eorum faueamus, & beatiſſima quæque ipſis optemus. Singuli certe in timore Domini de fine noſtro cogitamus, psecantes cum Dauide: Notum mihi fac Domine finem meum, & numerum dierũ meorum. Quod enim viuimus in carne, in fide viuimus filij Dei, qui dilexit nos, & tradidit ſemetipſum pro oobis, Gal. 3. Vt ſiue viuamus ſiue moriamur, Domini ſimus. Roman. 14. Qui mortuus eſt pro nobis, vt ſiue vigilemus, ſiue dormiamus, ſimul cum ipſo viuamus. 1. Theſſa. 5. Vnice enim optamus ſinguli in hoc elogium includi, Beati mortui qui in Domino moriuntur, Apoc. 14. Ita enim cupimus diſſolui, vt non veniamus in locũ tormentorum. Luc. 16. Sed vt ſimus & viuamus cum Chriſto, Phil. 1. 1. The. 5. Si itaque ex ſolidis & manifeſtis Scripturæ Canonicæ fundamentis liquido conſtaret, doctrinam de purgatorio, ſicut à Pontificiis traditur, veram, certam & firmam eſſe, omnino ſuffragia illa, quæ animas ex tormentis purgatorij poſſent liberare, pro defunctis noſtris, à ſacerdotibus quantiſcunque impenſis licitaremur, & viui curaremus, vt poſt mortẽ noſtram liberaliter illa redimerentur. Quis enim ſibi ipſi & ſuis non optaret, poſt mortem refrigerium, requiem & beatitudinem æternam? Sed fruſtra hæc omnia vel crederentur, vel timerentur, vel ſperarentur, vel ſuſciperentur, ſi nõ Deus ipſe in verbo ſuo hæc pateſeciſſet, inſtituiſſet, & promiſſionibus ſuis confirmaſſet? Ex Dei enim ordinatione & voluntate, non ex hominom imaginationibus & præſumptionibus, talia æſtimanda ſunt, quia ſolus Deus poteſtatem animarum habet, Matth. decimo. Quod ſi ſcriptura Canonica Pontificiorum purgatorium non crediderit, iniuſte pro articulo fidei credendum nobis obtruditur. Fides enim ex qua iuſtus viuit, & per quam ſine dubitatione ambulamus, ex Scripturis Canonicis iuxta Auguſt. concipitur. Quod ſi præterea à Scriptura diſſentire dogma purgatorij, & cum ea pugnare monſtratum fuerit, recte, merito, & qoidem neceſſario illud nobis improbandum & abiiciendum erit.

Purgatorij dogma diſſidet totũ à Scriptura.

Quando autem purgatoriom nominamus, intelligimus hæc omnia, quæ ſupra in ſtructura & hiſtoria purgatorij explicata ſunt. I. Quod præter locum damnatorũ & beatorum, tertius quidam locus medius poſt hanc vitam conſtituitur. II. Quod animæ quorundam, qui in vera ſide, qua membra Chriſti & hæredes Dei ſunt, hinc excedunt, ex Chriſto & regno eius aliquandiu excluſæ, igni poſt hanc vitam excrocientur, & torqueantur, priuſquam ad requiem & beatitudinem transferantur. III. Opera pietatis viuentium, loco ſatisfactionem ſuffragari defunctis, vt per ea & propter ea, poſt mortem à tormentis purgatorij liberentur. IIII. Quod poſt hanc vitam defunctis reſtet locus aliquis veniæ, indulgentiæ, remiſſionis peccatorum & reconciliationis cum Deo, quam, dum viuerent, non acceperunt. V. Fide propter Chriſtum tantum culpá peccati remitti, pœnam veto æternam ex gratia, poteſtate clauiom, mutari in tempurariam, pro qua nobis ipſis ſit ſatisfaciendum, ſiue in hac, ſiue in futura vita, vel per nos, vel per alios. Durandus addit, etiam ſacerdotibus errurem, ſi non ſufficientem ſatisfactionẽ impoſuerint confiteotibus, io purgatoriu luendum eſſe. VI. Niſi quis inhærentem iuſtitiam perfectam, & ſine omni macula, integram & prorſus mũdam habuerit, non poſſe ingredi regnum Dei, ſed tam diu igne torrendum, donec maculæ peccati excoquantur. VII. Peccata venalia, hoc eſt, vt ipſi inter pretantur, quæ non ſunt contra legem Dei, tam atrocibus ſuppliciis poſt hanc vitam expiari in credentibua. Hæc igitur in Scriptura Canonica quæramos, an ibi ita tradantur, an veto à perpetua Scripturæ ſententia diſſentiant, & cum ea pugnet.

Qua complectatur doctrina Pontificij purgatorij. Primum cap. Secundum. Tertium. Quartum. Quintum. Sextum. Septimum.

Et in Scriptura quidem extant deſcriptiones, qua fide & qua ſpe, credentes mortui ſint. De ſtatu etiam ſeu conditiune defunctorum, poſt hanc vitam ante iudicium, Scriptura loquitur. Viuentium etiam pietas erga mortuos, in Scriptura Canonica celebratur & deſcribitur: Sed nullibi vlla fit mentio, vel ignis purgatoriis poſt hanc vitam, vel ſuffragiorum pro mortuis. Iacob moriturus teſtamentũ ſuum condit. Ioſeph. quid poſt mortem ſuam fieri velit mandat. Patriarchæ defunctorum exequias diligenter & religioſe celebrarunt, ſed nulla prorſus mentio fit eorum quæ ad purgatorij camerinam pertinent. Per Moſen Deus varia ſacrificia pro omnis generis neceſſitatibus inſtituit, ſed de ſacrificio pro mortuis verbum nullum. Nec Prophetæ qui ſunt interpretes legis diuinæ, quicqoam de purgatoriu habent. Variæ extant in Scriptura comminationes, multæ promiſſiones, myſteria etiam non pauca diuinitus reuelata, de iis, quæ rationi ignota ſont, ſed de purgatorio vbique ſilentium. Res petendæ, quæ ſunt ſecundum voluntatem Dei, in Scriptura explicantur. Formulæ etiam piarum precationum moltæ & variæ deſcriptæ extant, ſed de oratione pro mortois in purgatorio nihil. Officia charitatis proximo exhibenda diligenter in ſpecie deſcribuntur, ſed inter hæc ſuffragia pro murtuis non leguntur. Et quidem cum Paulus ex profeſſo præſcribat conſulationem proponendam viuis in luctu mortuorum, 1. Theſſalon. 4. nulla ſyllaba ad purgatorij opiniones alludit, cumquidem antitheſis hoc poſtulaſſet, vbi dicit: Ne contriſtemini ſicut reliqui. Gentes enim de mortuis ſuis ſoliciti erant, non ſimpliciter, quod eos prorſus interiiſſe exiſtimarent: Hæc enim quorundam tantum opinio fuit: ſed quod iuxta Philoſophorum & Poëtarum figmenta, eos purgatoriis quibuſdam pœois torqueri putabant, ſicut ex Platone & Virgilio, ſupra oſtendimus. Hic certe locus poſtulaſſet, de purgatorio & de ſuffragiis pro mortuis dicere, ſi Apoſtolica hæc eſſet traditio, alias enim Paulus & viuos fefelliſſet in Eccleſia Theſſalonicenſiom, & mortuos defraudaſset, dicens: Conſolemini vos mutuõ ſermonibus iſtis: Tacens vero de tormentis piorum in purgatorio, ex quibus per viuorom ſuffragia potuiſſent liberari, ſi dogma Pontificiorum de purgatorio eſset Apoſtolicum. Paulus vero ſimpliciter dicit: Mortuos in Chriſto, dormire per Chriſtom, & expectare beatá ſpem reſurrectionis. Cumque Ioanni in Apocalypſi fidelium ſtatus ſeu conditio poſt hanc vitam, non tantum qualis poſt extremum iudicium futurus eſt: Sed qualis etiam nunc ſit poſt mortem ante carnis reſurrectionem, multis & variis viſionibus & reuelationibus oſtendatur, ibi certe & tempus & locus fuiſset reuelationis purgatorij, ſed nulla prorſus ibi, vel oratio, vel dictio, vel ſyllaba, vel

Scriptura nihil habet de purgatorio. Patriarcha. Moſes. Prophetæ. Paulus. Ioannis Apocalypſis.

litera

litera extat, vel de purgatoriis pœnis, vel de ſuffragiis ſatisfactoriis & liberatoriis poſt banc vitam. Eodem modo doctrina pœnitentiæ, iuſtificationis, remiſſionis peccatorum, reconciliationis cum Deo, & ſaluationis, in Scriptura crebris repetitionibus inculcatur, per dogmata, per promiſſiones, exhortationes, exempla & conſolationes. Et in hac vita eſſe tempus acceptabile, quo per Dei gratiam poſſimus ſalutarem pœnitentiam agere, iuſtificari, redemptionem, ſalutem, & vitam æternam conſequi, Scriptura manifeſtè tradit, Poſt mortem verò hæc, ſi neglecta fuerint, vel ex parte, vel in ſolidum effici & præſtari poſſe, & quidem per aliorum vicariam pietatem, à Scriptura prorſus alienum eſt. Ita Scriptura etiam ignorat, quòd animæ poſt exitum ex hac vita, tormentis igneis & poſſint & cogantur pro peccatis in hac vita non expiatis, ſatisfacere. Sicut & hoc Scripturæ ignotum eſt, quòd peccata non remittantur per gratuitam condonationem miſericordiæ & bonitatis Dei propter Chriſtum, ſed quòd igniris tormentis, poſt hanc vitam, per modum ſatisfactionis & ſolutionis, eluantur & excoquantur, quódque credentes purificentur & emundentur à peccatis, non ſanguine Chriſti in hac vita, ſed flammis purgatorij poſt mortem. Hæc in ſcriptura non tradi, & inde oſtendi & probari non poſſe, adeò manifeſtum eſt, vt ipſi Pontificij hoc fateri & concedere cogantur. Ideò enim viſiones & reuelationes ſpectrorum in ſubſidium aduocarunt, quia viderunt ex Scriptura Canonica illa probari non poſſe. Quæ verò audacia eſt, pro articulo fidei obtrudere, & quæ temeritas eſſet, pro articulo fidei accipere, de quo nulla certa & manifeſta vel documenta, vel teſtimonia in ſcriptura extant? Dicamus itaque cum Auguſtino: Si quis de quacunque re, quæ pertinet ad fidem vitámq; noſtram, non dicam, ſi nos, ſed quod Paulus adiecit, ſi Angelus de cœlo vobis annunciauerit, præterquam quod in Scripturis legalibus, & Euangelicis accepiſtis, anathema ſit, aut legat mihi hoc in Scripturis ſanctis, & non ſit anathema. Ita enim Auguſtinus loquitur.

Doctrina de pœnitentia nō admittit dogma de purgatorio.

Auguſtinus.

Neque verò hoc tantùm in Pontificiorum purgatorio deſideratur, quod Scripturæ Canonicæ fundamentis, teſtimoniis & documentis deſtituitur, quod tamen ſolum ſufficeret, ne pro dogmate Eccleſiaſtico, aut pro articulo fidei reciperetur: Sed præter ea, contra perpetuam Scripturæ ſententiam pugnat, & præcipuos doctrinæ cœleſtis articulos labefactat, deprauat & euertit. Quod vt in re plana paucis, & liquido oſtendi poteſt, facta tantum antitheſi ſententiarum Scripturæ, & opinionum purgatorij, quas paulò ante ideo per capita aſſignauimus, vt antitheſis eò faciliùs & certiùs inſtitui poſſit. Quod igitur attinet ad medium illum ordinem, ſtatum ſeu locum, Scriptura tantùm duos facit ordines ſeu ſtatus hominum poſt hanc vitam. Qui crediderit & baptizatus fuerit, ſaluus erit, qui verò non crediderit, condemnabitur. Marc. decimo ſexto. Qui credit in filium, non iudicatur, qui verò non credit, iam iudicatus eſt. Item, qui credit in filium, habet vitam æternam, qui verò non credit Filio, non videbit vitam, ſed ira Dei manet ſuper eum, Iohan. 3. Ita Luc. 16. animabus à corpore exeuntibus, ante extremum iudicium,

Dogma de purgatorio, pugnat cū perpetua ſententia Scripturæ.

Antitheſis ſententiarum Scripturæ & opinionum purgatorij. I. De medio loco inter beatos & damnatos.

duo tantùm loca aſſignantur, locus conſolationis & locus tormentorum. Et quidem Chaſma ita confirmatur ſtatim poſt mortem, vt ex loco tormentorum nemo poſſit, ad locum conſolationis transferri. Dauid etiam bimembrem tantùm facit diſtinctionem, mortem ſcilicet Sanctorum precioſam, & mortem peccatoris peſſimam, Pſalm. 34. & 116. Et viitata eſt in Scriptura immediata illa diuiſio, vel vita, vel mors, vel benedictio, vel maledictio. Deut. 30. vel ſaluus vel condemnatus, Marc. 16. vel perire vel habere vitam æternam, Iohan. 3. vel habere hæreditatem regni Dei, vel non habere, Rom. 8. Galat. 5. vel eſſe in regno Dei, vel extra, Matth. 8. vel habere ſortem Sanctorum in lumine, Coloſ. 1. vel eſſe in tenebris exterioribus. Contra has verò Scripturæ ſententias, Pontificiorum purgatorium fingit medium ſtatum, vbi animæ nec in luce ſint, nec in tenebris exterioribus, nec vitam, nec mortem habeant, nec benedictæ ſint, nec maledictæ, nec damnatæ, nec ſaluæ, nec cum Chriſto, nec cum Diabolo. Quòd verò docent, animas poſt mortem, ex loco tormentorum poſſe tranſire ad locum refrigerij, hoc diſertè & expreſsè pugnat contra manifeſtam Chriſti ſententiam, Luc. 16.

Dauid.

Eodem modo inſtituatur antitheſis iſtius opinionis purgatorij, quæ fingit, quorundam fidelium animas, poſt hanc vitam cruciatibus ignis torqueri, priuſquam ad requiem & beatitudinem transferantur: Chriſtus certè, Ioan. 5. affirmat: Amen, Amen dico vobis, qui verbum meū audit, & credit ei, qui miſit me, habet vitam æternam, & in iudicium non veniet, ſed tranſibit à morte in vitam. Purgatorium verò contradicit: Tranſibit non à morte in vitam, ſed in tormenta ignis purgatorij, & ibi horribiliter iudicabitur, ac poſtea demum vitam habebit, cùm Chriſtus dicat, non iudicatur, ſed habet vitam æternam, Ioan. 3. Iudicari enim & ſaluari in Ioanne opponuntur. Eodem modo, ſi tantùm annotentur reliquæ Scripturæ ſententiæ, primo intuitu ſine prolixa & operoſa explicatione manifeſtum erit, quòd purgatorij opinio de tormentis fidelium poſt hanc vitam, quaſi aduerſa fronte illis repugnet, Rom. 4. Quorum peccata ſunt remiſſa, beati ſunt, Ezechielis 18. iniquitatum eius non recordabor. Rom. 8. Nihil condemnationis his, qui in Chriſto ſunt. Coloſ. 2. Chirographum ſublatum eſt. Rom. 5. Iuſtificati habemus pacem cum Deo. Roman. 8. Quis accuſabit, &c. Ioan. 8. Non guſtabit mortem. Ezech. 18. vita viuet, non morietur. Ioan. 11. Etiamſi mortuus fuerit, viuet. Quod non de duratione vitali, qualis etiam in damnatis in æternum erit, ſed de vita beata intelligitur. 1. Theſ. 5. vt ſiue vigilemus, ſiue dormiamus ſimul cum Chriſto viuamus. Et Eſai. 57. Iuſtus moriens venit in pacem, & requieſcit in cubili ſuo. Luc. 2. Nunc dimittis ſeruum tuum Domine in pace. Geneſ. 15. Ibis ad patres tuos in pace, Pſal. 5. In pace in idipſum dormiam & requieſcam. Apocalypſi decimoquarto. Beati mortui, qui in Domino moriuntur. Amodo iam dicit, Spiritus vt requieſcant à laboribus ſuis. Manifeſta certè hæc ſententia eſt eos, qui in Domino moriuntur, non tormentis ignis primum ſubiici, ſed ſtatim venire ad requiem.

II. De eo, quod dictitant, animas quaſdam torqueri igni purgat. antequam ad requiē perueniāt.

Significat autem ἀπάρτι deinceps, iam inde confeſtim, iam iam ab hac hora omnino planè, Et græcus textus particulam illam ἀπάρτι, refert ad præcedentia, vt ſenſus ſit, mortui qui in Domino moriuntur, confeſtim ab illa hora omnino beati ſunt. Et Spiritus reſpondens, vtitur particula aſſeueratiua, ναί, ita prorſus. Et additur ratio. Ita modo beati ſunt, vt requieſcant à laboribus ſuis. Nec de illis loquitur, qui propria ſatiſfactione & mundicie ad cœlum euolant, ſicut inquit, capit. 7. qui lauarunt & dealbauerunt ſtolas ſuas in ſanguine agni, illos poſtquam hinc exceſſerunt, nullus æſtus tanget, ſed abſterget Deus omnem lachrymam ab oculis eorum. Et Eſa. 35. Gaudium & lætitiam obtinebunt, & fugiet dolor & gemitus. Quod dictum etiam Chryſoſtomus de fidelibus defunctis in futuro ſeculo interpretatur. Ita Chriſtus in cruce traditurus Spiritum patri, vtitur verbis, non peculiariter ſuis, ſed quæ Dauid antea vſurpauerat. Pſalmo 31. In manus tuas Domine, commendo ſpiritum meum: vt oſtendat, propter capitis conſummationem, etiam membra illam conſolationem habere in ipſa morte, quod Spiritus emiſſus, tanquam depoſitum, ſuſcipiatur à Deo. Sicuti & Stephanus, Act. 7. hac fiducia obdormit: Domine Ieſu ſuſcipe Spiritum meũ. Et ne excipiatur, Martyrũ tantum hoc priuilegium eſſe, Petrus dicit: Omnes iuſtos, qui in hac vita affliguntur, animas ſuas tãquam apud fidelem creatorem deponere. 1. Pet. 4. Iuſtorum enim animæ in manu Dei ſunt. Sapien. 3. hoc eſt, ſicut Chriſtus interpretatur. Ioannis 10. Oues, quæ audiunt vocem meam, in manu mea ſunt. Non verò ita, ſicut omnia ſunt in manu Dei, potentiæ ipſius ſubiecta, ſed quia redemiſti me, Domine Deus veritatis. Pſalm. 31. quia non tangit eos tormentum. Sapien. 3. & quia nemo eos de manu mea rapiet, ſed vitam æternam do ouibus meis, Ioannis 10. Ita Paulus hac fiducia dicit, mortem ſibi lucrum eſſe, quia cupio, inquit, diſſolui & eſſe cum Chriſto, Phil. 1. Et ne quis contendat peculiare hoc Apoſtolorum priuilegium eſſe, 2. Cor. 5. in genere loquitur, quando per depoſitionem terreni tabernaculi peregrinamur à corpore, tũc præſentes adſumus apud Dominum, atq; ideo confidimus, & bonam voluntatem habemus deponendi hoc tabernaculum. Ita 2. Timoth. 4 cùm de ſe Paulus dixiſſet, tempus reſolutionis meæ inſtat, in reliquo repoſita mihi eſt (non tortura purgatorij) ſed corona iuſtitiç. Addit, non mihi tantùm, ſed & omnibus qui diligunt aduentum ipſius. Et quidem Rom. 14. expreſsè de infirmis in fide dicit, ſiue viuimus, ſiue morimur, Domini ſumus. Non ſicut ratione creationis omnia ſunt Domini, ſed peculium eius ſumus, acquiſiti ſanguine ipſius, vt det nobis vitam æternam, & de manu eius nemo nos rapiet. Ioannis 10. Id quod Chriſtus illuſtri exemplo in latrone, qui in ipſo vitæ exitu conuerſus eſt, probauit. Hunc enim Pontificij ſimpliciter tormentis purgatorij acerbis & diuturnis ſubieciſſent, ſed Chriſtus inquit: Amen dico tibi, hodie mecum eris in Paradyſo. Quod exemplum cùm ſit valde illuſtre, Pontificij variis modis conantur eludere. Quidam ex latrone conantur Martyrem facere: Alij dicunt, Priuilegium hoc ſingulare fuiſſe, quod diſertè Athanaſius negat. Monachus verò quidam hac

Chryſoſtomus.

Exemplũ latronis.

Deprauatio Papiſticaexempli latronis.

deprauatione ſibi multum placet: Amen, hodie dico tibi, eris mecum in Paradyſo, ſcilicet, poſt expleta tormenta purgatorij. Vſque adeò ergo cum Scriptura Canonica pugnat Pontificium purgatorium, vt conſiſtere non poſſit, niſi ſceleratè diſtorqueantur & deprauentur clariſſima Scripturæ dicta. Eò magis verò deteſtanda nobis ſunt commenta iſtius purgatorij, quia, & cum Scriptura, ſicut manifeſtum eſt, pugnant, & dulciſſimam atque adeò neceſſariam conſolationem, in media morte nobis eripiunt.

Similiter etiam contra Scripturam pugnat, quod fingunt, poſt hanc vitam impetrari poſſe indulgentiam ſeu remiſſionem peccatorum, & reconciliationem cum Deo, vel per propria tormenta, vel per aliorum viuentium opera. Et ea, quæ viui pro mortuis faciunt, in rationem venire apud Deum, corã iudicio ipſius. Paulus enim 2. Corinth. 5. docens quomodo Deus nos ſibi reconciliet per Chriſtum, nõ imputans nobis peccata vt efficiamur iuſtitia Dei in ipſo, dicit Deum ad hoc inſtituiſſe miniſterium reconciliationis, tanquam ordinarium organon. Et Apoſtolus nomine Chriſti exhortari & obſecrare, reconciliemini Deo. Num verò in altero etiam ſeculo, erit miniſterium verbi & Sacramentorum? Paulus certè mox capite ſequenti addit admonitionem, ne gratiam illam in vacuum acceperitis. Nunc enim eſt tempus acceptum, nunc eſt dies ſalutis. Sententia manifeſta eſt, tempus reconciliationis cum Deo & iuſtificationis, eſſe nunc in hac vita, & qui in hac vita non iuſtificantur, ſeu Deo reconciliantur, eos in vacuum recepiſſe gratiam. Per mortem enim Chaſma confirmatur, vt non pateat amplius aditus ad pœnitentiam, reconciliationem cum Deo, & ſaluationem, Luc. 16. Et Heb. 3. & 4. Si volumus ingredi requiem Domini, feſtinemus ne quid fruſtretur. Adhortemur igitur nos inuicem per ſingulos dies, donec dies appellatur hodie, qui enim hodie obdurant corda, illis iurauit in ira ſua, non ingreſſuros in requiem ſuam? Qui verò credunt, illi ingrediuntur, non in tormenta, ſed in requiem. Quid poſſet manifeſtius cõtra purgatorium dici? Claues etiam regni cœlorum Christus ita inſtituit, quòd diſertè affirmat, quæ in terris ſoluuntur, ea ſoluta eſſe in cœlo. Ergo, quæ in terris non ſoluuntur, ſed ligata manent, ea poſtea non ſoluuntur, Matth. 16. & 18. Sicut enim in libris, ſecundum ea, quæ dum in corpore fuimus, acta ſunt, inuenitur, ita iudicabimur, 2. Corinth. 5. Apocalypſis 20. Huc pertinent omnes Scripturæ ſententiç, vt quiſq; in finẽ cuſtodiamur & perſeueramus, Matth. 13. 1. Corinth. 1. Hebræorum 3. Apocalyp. 2. Ideo etiã Dauid petit, Pſalm. 39. Notum fac mihi finem meum. Et Moyſes Pſal. 90. Doce nos de fine noſtro, vt adducamus cor in ſapientiam. Et tota Scriptura ad pœnitentiam & reconciliationem cum Deo in hac vita nos exhortatur. Venit nox quando nemo poterit operari, Ioan. 9. Dum tempus habetis, Galat. 6. Quod reliquum eſt in carne temporis, 1. Petri 4. Incolatus veſtri tempore, 1. Pet. 1. Redimentes tempus, Ephes. 5. Tempus breue eſt, 1. Corinth. 7. Piè viuamus in hoc ſeculo, Tit. 2. Scientes tempus, quia iam hora eſt à ſomno ſurgere, Rom. 13. Qui enim hoc tempus negligunt, illi poſtea fruſtra cum fatuis virginibus

III. Deus, quod poſt hanc vitã remiſ. pecc. poſſit impetrari.

Clauium vſus.

pulſabunt ianuam clauſam. Matthæi 25. Quærite Dominum dum inueniri poteſt. Eſaiæ 55. Nec mortui laudabunt te Domine, ſed nos qui viuimus. Pſal. 115. Laudabo Dominum in vita mea, pſallam Deo, quamdiu ſuperſtes ero. Pſal. 146. Syrach. 5. Ne tardes conuerti ad Dominum, & ne differas de die in diem, ſubitò enim venit ira illius, & in tempore vindicta diſperdet te, Syr. 18. Iuſtificationem non differas vſq; ad mortem. Eccleſ. 9. Mortui non habent vltra mercedem, nec habent partem in hoc ſeculo, & in opere, quod ſub ſole geritur. 11. In quemcunque locum ceciderit arbor, in eo permanebit. cap. 9. Inſtanter operare, quia nec opus, nec ratio erunt apud inferos quò properas. Syr. 14. Ante obitum operare iuſtitiam, quoniam non eſt apud inferos inuenire cibum. Has ſententias Pontificij ita eludunt, initium oportere in hac vita fieri, & ita nos dum viuimus promereri, vt ſi quid deſit, illud poſt mortem ſuppleri poſſit, vel à nobis ipſis per cruciatus purgatorij, vel à ſuperſtitibus per opera pietatis, & hæc ſimul venire in rationem coram iudicio Dei. Sed hæc dicuntur non tantùm ſine Scriptura, ſed & contra Scripturam. Nam 2. Corinth. 5 Paulus dicit, coram tribunali Dei vnuſquiſq; referet, prout geſſit in corpore, ſiue bonum, ſiue malum. Galat. 6. Vnuſquiſque propriam ſarcinam portabit. Quicquid enim ſeminauerit homo, hoc & metet. Itaq; dum tempus habemus operemur bonum. Apocal. 14. Opera eorum ſequuntur eos. Et Matth. 25. in iudicio recenſentur, non quæ poſt mortem vel ipſi in purgatorio paſſi ſunt, vel alij viuentes pro ipſis ſatisfactionis loco fecerunt, ſed quæ ipſi in hac vita fecerunt. Quomodo verò contra has Scripturæ ſententias, opiniones illæ de remiſſione & ſatisfactione poſt mortem, ac de ſuffragiis viuorum pro mortuis, pugnent, manifeſtum eſt. Statutum enim hominibus ſemel mori, poſt hoc autem iudicium, ſecundum ea ſcilicet, quæ in corpore quiſq; geſſit. Hebr. 9. 2. Corinth. 5. Auguſtini verò eſtagia ſeu elutiones potius, de quibus ſuprà diximus, prorſus nulla in Scriptura fundamenta habent.

...iones ...ous Pōtificij hac ...ida deprauant.

IV. De ſatisfactionibus Pontificum in purgatorio pro peccatis.

Quod attinet ad plenam perſolutionem ſatisfactionum pro peccatis exoluendam, vel in hac vita, vel poſt mortem, per tormenta purgatorij, aut per viuorum ſuffragia, quæ ſunt propiciationes & redemptiones: Illa non tantum ſine Scriptura dicuntur, ſed articulum iuſtificationis noſtræ coram Deo, quæ eſt ſumma & finis totius Scripturæ, ſimpliciter à fundametis euertunt, & contumelioſa ſunt in ſatisfactionem filij Dei. Omnino enim peccatum non dimittitur ſine ſatisfactione, qua plenariè, integrè, perfectè & abſolutè, legi Dei ſatisfiat. Sed talis ſatisfactio, quia nobis impoſſibilis eſt, ideo Deus filium ſuum miſit in ſimilitudine carnis peccati, vt factus hoſtia pro peccato, damnaret peccatum, vt iuſtificatio legis impleretur, non à nobis, ſed in nobis, qui ſumus in Chriſto Ieſu. Roman. 8. Is enim factus eſt nobis à Deo iuſtitia. 1. Corint. 1. & per fidem nobis illud imputatur, quòd Chriſtus traditus eſt propter peccata noſtra. Rom. 4. vt obedientia ipſius iuſti conſtituamur. Rom. 5. factus enim eſt pro nobis peccatum, vt nos efficeremur iuſtitia Dei in ipſo, 2. Corinth 5. Et hæc iuſtitia Chriſti nobis imputata, perfecta, integra, abſoluta, & vndique ſine macula, pura & munda eſt. Nóſque in ipſo ſumus cõſummati. Col. 1. Et quia in ſanguine Agni dealbamus ſtolas noſtras, puri & mundi ſumus in ipſo. Apocalyp. 7. Sanguis enim filij Dei emundat nos ab omni peccato. 1. Ioan. 1. & Roman 3. Iuſtificati per redemptionem, quæ eſt in Chriſto, quem propoſuit Deus propiciatorium in ſanguine ipſius, &c. Alias igitur propiciationes & redemptiones in purgatorio fingere, per eleemoſynas, & alia ſuffragia viuentium, vel per paſſiones purgandorum, contumelia eſt in ſanguinem Chriſti. Nam 1. Pet. 1. expreſsè ſcriptum eſt: Non corruptibilibus, velut auro & argento, redempti ſuitis, ſed precioſo ſanguine Chriſti. Et applicationem heri fide, tota Scriptura clamitat. Falſum ergo impium & abſurdum eſt, quod Ingolſtadienſes diſputant, virtutem meriti Chriſti poſt hanc vitam in purgatorio communicari & applicari credẽtibus per cruciatus, & tormenta ignis. Purgatorij igitur opinio, aſſuens noſtras, & aliorum etiam redemptiones, propiciationes & ſatisfactiones pro peccatis, & propriam mundiciem, ac perfectionem, per chymicam quandam ſublimationem & depurgationem, in purgatorio inſtituens, iuſtitiam fidei euertit, & in abſolutiſſimã Chriſti ſatisfactionem, fide nobis imputatam, blaſphema eſt, quaſi qui eius fide viuit & moritur, poſtea cogatur acerbiſſimos cruciatus purgatorij ſubire, propterea quòd non habeat plenam pro peccatis ſatisfactionem, ſed eius ſupplementum cogatur quærere, vel in proprijs ſuis cruciatibus, vel in aliorum ſuffragiis. Si enim alia poſt mortem quærenda eſt propiciatio & redemptio ex purgatorio: Ergo Chriſti propiciatio & redemptio non eſt plena. Si alia purgatione poſt mortem opus eſt per ignem, vt ſaluemur: Ergo ſanguis Chriſti non ad plenum purificat credentes: Fruſtra ergo Chriſtus mortuus eſt, ſi aliis propiciationibus, ſatisfactionibus & purificationibus ſaluamur, Gal. 3.

V. De eo, quod dicũt, Chriſtum ſatisfeciſſe pro culpa peccati, & nõ pro pœnis æternis.

Non minus illa etiam purgatorij opinio, ita partiens remiſſionem peccati, vt Chriſti merito tantùm remiſſio culpæ tribuatur, pœnæ verò pro peccatis debitæ remiſſio, à noſtris exolutionibus & ſatisfactionibus pendeat, Chriſti redemptionis officio & merito derogat & detrahit, quaſi culpam tantùm, & non pœnam etiam peccatorum noſtrorum in ſe ſuſcepiſſet, & non pro vtroque ſatisfeciſſet, cum Scriptura manifeſtè affirmet factum ipſum pro nobis eſſe & peccatum. 2. Corinth. 5. & maledictum. Gal. 3. vulneratus eſt propter iniquitates noſtras, & attritus propter ſcelera noſtra, mulcta pacis noſtræ ſuper eum, & propter tranſgreſſionem populi plaga illi. Eſaię 53. Et Scriptura teſtatur ſimul fieri remiſſionem culpæ & pœnæ. Matt. 18. & debitum remittitur, & debitor dimittitur, ne venundetur, aut in carcerem coniiciatur. Luc. 15. Acolaſtus reuerſus non torturæ ſubiicitur, ſed ſtatim cum gaudio recipitur. Ouis inuenta non mulctatur, ſed humeris imponitur. De pœnis verò temporariis, quæ aliquando in hac vita conuerſis imponuntur, item de remiſſione peccatorum venialium dicemus in refutatione. Cumque actio Cœnæ Dominicæ inſtituta ſit pro viuentibus, qui in vnum conueniunt, manducant & bibunt, & mortem Domini annunciant, &

VI. De Miſſa pro mortuis.

hoc faciunt in commemorationem Chriſti. Horribilis certè prophanatio Cœnæ Dominicæ eſt, ex opere illo viuentium, facere propiciationem pro mortuis in purgatorio, ſicut in loco de Miſſa hæc plenius explicata ſunt.

Cauda purgatorij.

Ex hac igitur antitheſi ſententiarum Scripturæ & opinionum purgatorij, manifeſtum eſt, commentum purgatorij Pontificij, non tantùm deſtitui documentis & teſtimoniis Scripturæ, ſed tale eſſe, quod perpetuæ Scripturæ ſententiæ, & præcipuis eius locis, ex diametro repugnet, articulum iuſtificationis euertat, ſalutis ſcopum transferat, Verbum, Sacramenta & Claues regni cœlorum deprauet, veram pœnitentiam labefactet, obedientiam, mortem & ſatisfactionem Chriſti irritam reddat, falſam iuſtitiam & ſatisfactionem ſupponat, bonitati Dei deroget, ſomnum & quietem in Chriſto obdormientium, in acerbiſſima tormenta peruertat, conſcientiis certam conſolationem eripiat, impœnitentiam & ſecuritatē in illis, qui poſt mortem larga ſuffragia coemere poſſunt, alat & confirmet. Et breuiter purgatorium mater, fons & origo eſt omnium impoſturarum totius Papatus. Hac enim quaſi baſi nituntur ſatisfactiones, merita, opera ſupererogationis, indulgentiæ, prophanatio Cœnæ Dominicæ, vigiliæ, oblationes, miſſæ, ſuffragia, orationes, peregrinationes, balnea pro defunctis, & quæ his affinia ſunt innumera: Præcipuè verò fraternitates. Scribunt enim in ſpeculo Roſariorum, quod puella quædam, quæ iuxta ſententiam iudicis, ſeptingentis annis in purgatorio cruciari debuiſſet, poſt quindecim dies liberata fuerit meritis participationis fraternitatis Roſarij Mariæ. Eadem puella ex purgatorio liberata, habuerat legationem à reliquis animabus, quæ adhuc detinebantur in purgatorio, vt amici ipſorum viuentes curarent ſe inſcribi in fraternitatem illam, vt participatione meritorum fraternitatis illius, defuncti ex purgatorio liberentur, &c.

Roſarij de fraternitatibus.

Quo igitur loco habendum ſit Pontificium purgatorium, amantibus ſimplicem & ſolidam veritatem manifeſtum eſt. Doctrina verò, quæ purgatorio illi opponitur, certa & manifeſta habet Scripturæ teſtimonia, tradit verum vſum Verbi, Sacramentorum & clauium cœleſtium, obedientiæ, morti, redemptioni, propiciationi, & ſatisfactioni Chriſti debitum & ſolidum tribuit honorem, miſericordiam Dei iuxta Scripturam celebrat, veram iuſtificationem & ſaluationem monſtrat, firmas & dulces conſolationes in ipſa morte præbet, mortem fidelium oſtendit, ſomnum, dormitionem & quietem eſſe, pœnitentiam excitat, fidem confirmat, & pietatis exercitia in hac vita accendit. Vera igitur vtilis & ſalutaris eſt.

Porrò cum manifeſtiſſimis hiſce Scripturæ ſententiis, quas recitauimus, etiam patrum dicta conſentiunt, quæ adducimus, non quod patrum ſententiis tanquam Canonica autoritatę nitamur, ſed ſicut Auguſt. inquit, vt admoneantur ij, qui putant ſanctos patres aliquid dicere, quomodo, ante & extra præſumptiones purgatorias, ii[illegible] diuina eloquia his de rebus & ſenſerint & locuti ſint. Ipſius verò ſententiæ clariſſima & pleniſſima autoritas, non in Patrum ſcriptis, ſed in ſanctis Canonicis libris viget. Ita enim Auguſtinus loquitur.

Teſtimonia Patrū contraria opinionib⁹ purgatorij. I. De locis defunctorum poſt hanc vitā.

Patres igitur cum Scriptura & ex Scriptura, duo conſtituunt loca poſt hanc vitam, regnum ſcilicet cœlorum & gehennam. Et quædam ſanè Patrum dicta Pontificij ita eludunt, quòd loquantur de tempore poſt reſurrectionem & extremū iudiciū, vbi & ipſi concedunt tantùm duo loca eſſe. Sed extant quædam Patrum dicta, quæ manifeſtè teſtantur, ipſis animabus ſeparatis ſeu corpore ſolutis, etiam ante reſurrectionem, duo tantùm loca iuxta Scripturam aſſignari. Auguſtinus enim diſputans contra Pelagianos conſtituētes pro paruulis, qui ſine baptiſmo moriuntur, tertium & medium quendam locum inter gehennam & regnum cœlorum, ſumit generale illud axioma, quòd Scriptura tantùm duo loca animabus ſeparatis poſt hanc vitam tribuat. Ita generaliter loquitur de peccatorum meritis, lib. 1. cap. 28. Nec eſt vllus vlli medius locus, vt poſſet eſſe niſi cum Diabolo, qui non eſt cum Chriſto. Hinc & ipſe Dominus volens auferre de cordibus malè credentium, iſtam neſcio quam medietatem, definitiuam protulit ad hæc ora obſtruenda, ſententiam, vbi ait: Qui mecum non eſt, contra me eſt. Et hoc generale axioma Auguſtinus accommodat ad paruulos, qui ſine baptiſmo moriuntur. Quod ſimiliter etiam hypognoſticon, lib. 5. facit. Primum inquit, locum, fides Catholicorum diuina autoritate regnum credit eſſe cœlorum, ſecundum gehennam, tertium penitus ignoramus, imò nec eſſe in Scripturis ſanctis inuenimus. Et hoc generale axioma, accommodat ad diſputationem de infantibus non baptizatis. At de animabus ſeparatis, ante reſurrectionem carnis, manifeſtiſſimè loquitur de Ciuit. Dei, lib. 13. cap. 8. In requie ſunt animæ piorum à corpore ſeparatæ, impiorum autem pœnas luunt, donec iſtarum ad æternam vitam, illarum verò ad æternam mortem, quæ ſecunda dicitur, corpora reuiuiſcant. In variis quæſtionibus quæ Athanaſij titulo feruntur, q. 19. Animæ à nobis profectæ, vbi aut quomodo ſint, aliena & horribilis quæſtio eſt, & hominibus abſcondita, non enim permiſit Deus redire quenquam inde, qui annunciaret: tamen ex Scripturis diſcimus, quòd peccatorum animæ inferius omni terra & mari exiſtunt, vbi non eſt videre, neq; lumen, neque vitam hominum. Animæ autem iuſtorum poſt Chriſti aduentum & mortem, in Paradyſo ſunt: Non enim propter ſolam latronis animam, Chriſtus Deus noſter Paradyſum aperuit, ſed etiam ob reliquas omnes ſanctorum animas, &c. Et in præcedentibus cùm hiſtoriam purgatorij contexeremus, plura teſtimonia veterum annotauimus, quod duos tantùm defunctorum ordines faciant, quódque iuſtorum animæ ſtatim poſt mortem veniant ad requiem & refrigerium. Ita Hieronym. in Epitaphio Paulæ: Quicquid ad Dominum reuertitur, in familiæ numero computatur, illius amiſſio cœleſtis domus habitatio eſt, quæ quamdiu in corpore fuit, peregrinata eſt à Domino, queſta, heu mihi, quia peregrinatio mea prolongata eſt, &c. Idem ſuper obitu Bleſillæ ad Paulam: Poſtquam anima ſarcina carnis abiecta, ad ſuum reuolauit autorem, & in antiquam poſſeſſionem diu peregrinata conſcendit. Item, lugeatur mortuus,

Auguſtin.

Athanaſius.

Hieronymus.

mortuus, ſed ille quem gehenna ſuſcipit, nos quorum exitum Angelorum turba comitatur, quibus obuiam Chriſtus occurrit, grauemur, magis ſi diutius in tabernaculo illo mortis habitemus. Idem in Epitaphio Lucinij non mors ſed dormitio & ſomnus appellatur. Et hoc pulchrè explicat Chryſoſtomus Sermo. 17. ad Hebr. Illa reuera mors eſt, quando is qui moritur, non permittitur ad vitam tranſire, ſed poſt mortem viuere, & quidem ζωὴν βελτίονα, vitam meliorem, οὐ θάνατος τοῦτο ἐστιν, ἀλλὰ κοίμησις, non mors eſt illa ſed dormitio: Similia extant in Epitaphiis Baſilij & Nazianzeni.

Chryſoſtomus.

In hac tantum vita locus eſt pœnitentiæ & remiſſionis peccatorũ. Iuſtinus.

Conſtanter etiam docent Patres cum Scriptura: In hac tantùm vita locum eſſe pœnitentiæ & reconciliationis cum Deo, poſt hanc vitam vero vnumquemq; iudicari ſecundum ea, quæ geſſit in corpore, vt Iuſtinus in Tryphone dicit: Sententiam doctrinæ Chriſti eſſe ἐν οἷς ἂν ὑμᾶς καταλάβω, ἐν τούτοις καὶ κρινῶ, in quibus vos deprehendero, in illis & iudicabo. Quam ſententiam Cyp. ſermone de mortalitate ita reddidit: Qualem te inuenit Deus, cùm de hoc mundo te euocat & accerſit, talem pariter & iudicat. Idem contra Demetrianum: Reſpicite dum tẽpus eſt ad æternam ſalutem, ſecuritati & vitæ, dum licèt prouidere, hortamur dum adhuc aliquid de ſeculo ſupereſt, Deo ſatisfacere. Non celamus beneficia diuina pro odiis veſtris, ſalutis iter vobis demonſtramus. Quando iſtinc exceſſum fuerit, nullus iam locus pœnitentiæ eſt, nullus ſatisfactionis effectus. Hic vita aut amittitur, aut tenetur, hic ſaluti æternæ, cultu Dei & fructu fidei prouidetur. Nec quiſq; aut peccatis retardetur, aut annis quo minus veniat ad conſequendam ſalutem. In iſto adhuc mundo manenti, nulla pœnitentia ſera eſt, patet ad indulgentiam aditus, & quærentibus atque intelligentibus veritatem facilis acceſſus eſt. Tu ſub ipſo licèt exitu, & vitę temporalis occaſu pro delictis roges Deum, confeſſionem & fidem eius agnitionis implores, venia confitẽti datur, & credenti indulgentia, ſalutaris, de diuina pietate conceditur, & ad immortalitatem ſub ipſa morte tranſitur. Hanc gratiam Chriſtus impartit, redimendo credentem precio ſanguinis ſui, &c. Talem certè Pontificij ſimpliciter in purgatorium detruderent, ob non perſolutam pro peccatis ſatisfactionem. Sed Cyprianus dicit: Hanc gratiam eſſe redemptionis per ſanguinem Chriſti.

Cyprianus.

Ambroſius.

Ambroſius de bono mortis, cap. 2. Dauid iden tanquam peregrinus, ad illam Sanctorum communem omnium patriam feſtinabat, petens pro huius commorationis inquinamento, remitti ſibi peccata, priuſquam diſcederet de vita. Qui enim hic non acceperit remiſſionem peccatorum, illic non erit: Non erit autem, quia ad vitam æternam non poterit peruenire, quia vita æterna remiſſio peccatorum eſt, ideóque dicit: Remitte mihi vt refrigerer priuſquam eam, & amplius non ero. Hier. in 6. cap. ad Galatas ſuper illa verba, vnuſquiſque onus ſuum portabit, inquit: In hac vita nos ſuſtentemus, & in præſenti ſeculo alterutrum auxilio ſimus. Et mox: Per hanc Apoſtoli ſententiã docemur, dum in præſenti ſeculo ſimus, ſiue orationibus, ſiue conſiliis inuicem poſſe adiuuari, cùm autem ad tribunal Chriſti venerimus, non Iob, non Daniel, non Noe, rogare poſſe pro quoquã, ſed vnumquemq; portare ſuum onus. Ibidem: Tempus ſementis tempus præſens eſt, & vita quam currimus. In hac licet nobis quod volumus ſeminare, cũ iſta vita tranſierit, operandi tempus aufertur. Idem in 9. Eccleſ. reperit Salomon, donec viuunt homines, eos poſſe fieri iuſtos, poſt mortem verò nullam boni operis occaſionem dari. Item mortui nihil valent ad id adiicere, quod ſemel ſecum tulerunt de vita, nec enim quippe poſſunt agere, nec peccare, nec virtutes adiicere, nec vitia. Et in 11. cap. Mortis tempeſtate ſubuerſus, quaſi lignũ, vbicũque cecideris, ibi iugiter manebis, ſiue te rigidum & trucem, ſiue clementem, & miſericordem, vltimũ inuenerit tempus. Idem in Pſal. 106. Dum eſtis in hoc ſeculo, hortor vos agere pœnitentiam. Confitemini ergo Domino, quoniam in iſto tantùm ſeculo miſericors eſt. Hic miſereri poteſt pœnitentis, quia illic iudex eſt, non miſericors, hic miſericors, illic iudex eſt. Idẽ in Pſal. 65. Ignoſce mihi vt refrigerer priuſquã ab eam, & vltra non ſubſiſtã. Qui enim dum in hoc viuit corpore, veniam peccatorum non fuerit conſecutus, & ſic de vita exceſſerit, Deo perit & eſſe deſiſtit, licèt ſibi ſubſiſtat in pœnis.

Hieronymus.

Iuſtinus.

Iuſtinus, quæſt. 75. Poſt animæ à corpore exceſſum, ſtatim fit bonorum & malorum diſtinctio. Ducuntur enim ad loca quæ eis digna ſunt ab Angelis, bonorum quidem in Paradyſum: Improborum verò ad inferorum loca, vbi cuſtodiuntur vſque ad reſurrectionem. In libello qui Auguſtino aſcribitur de vanitate Seculi: Scitote quia cum anima à corpore auellitur, ſtatim aut in Paradyſo pro meritis bonis collocatur, aut certè pro peccatis in inferni tartara præcipitatur. Eligite modo quod vultis, & hoc iam in vita veſtra diſponite, aut perpetualiter gaudere cum Sanctis, aut ſine fine cruciari cum impiis.

Auguſtinus.

Auguſtinus de fide ad Petrum, cap. 3. Tempus acquirendi vitam æternam, in iſta tantùm vita Deus hominibus dedit, vbi voluit pœnitentiam etiam eſſe fructuoſam, quod qui in hac vita non fecerit, habebit quidem pœnitentiam in futuro ſeculo de malis ſuis, ſed indulgentiam in conſpectu Dei non inueniet. Idem Epiſt. 54. Poſt hanc vitam quiſque id habebit, quod in hac ſibimet conquiſierit. Serm. 66. In hoc ſeculo pœnitentiam facientibus miſericordia Dei ſubuenit: In futuro autem pœnitentia non proficit, ſed rationem noſtrorum operum redditurí ſumus, Lib. 2. quæ. Euan. cap. 38. Quòd apud Lucam Abraham diuiti dicit, ad ea loca, in quibus torquentur impij, iuſtos, etiamſi velint non poſſe tranſire, quid aliud ſignificat, niſi poſt hanc vitam ita receptos in carcere, vt inde non exeant donec reddant nouiſſimum quadrantem, propter incommutabilitatem diuinæ ſententiæ, nullum auxilium miſericordiæ poſſe præberi à iuſtis, etiamſi velint præbere? quod admonet, ſcilicet, vt in hac vita homines ſubueniant quibus poſſunt, ne poſtea etiamſi optimè recepti fuerint, eis, quos diligunt, opitulari non valeant.

Chryſoſtomus.

Chryſoſt. Homil. 55. in Ioan. Donec dies eſt, dum licet hominibus in me credere, dum hæc durat vita, laborandum eſt, venit nox, hoc eſt, futurum tempus, quando nemo operari poteſt. Noctem enim futurum tempus appellat, quando peccatores nihil operari poterũt. Ita & Orig.

Origenes.

in Pſal.35. dictum illud Iohan. 9. exponit de illo tempore, quod erit poſt hoc ſeculum, tunc dicit noctem illam futuram, cùm iam nemo poteſt operari aliquid, ſed vnuſquiſq; tunc paſcitur ex operibus ſuis, quæ hic poſitus operatus eſt.

Chryſoſt. de Lazaro concione 2. Omnia hic diſſolue, vt citra moleſtiam illuc videas tribunal: Donec hic fuerimus, ſpes habemus præclaras, ſimulac verò diſceſſerimus illuc, non eſt poſtea in nobis ſitum pœnitere, neque commiſſa diluere. Idem Homilia 22. ad populum Antiochenum: Poſt finem vitæ nec meritorum ſunt occaſiones, ſicut nec athletis poſt tranſacta certamina, coronas adipiſcendi. Idem alibi: Neque enim qui in præſenti vita peccata non abluerit, poſtea conſolationem aliquam inuenturus eſt. Item: Neque putemus nobis cùm illuc venerimus, miſericordiam tribuendam eſſe, qui non agimus vt veniam mereamur accipere, etſi Abraham pro nobis roget, etſi Noe, etſi Iob, etſi Daniel. Dum igitur tempus eſt in manibus, plurimam apud Deum fiduciam nobis præparemus.

De deprauationib⁹ Papiſticis, quibus hæc Patrū dicta eludūt.

Hæc patrum dicta Pontificij ita eludunt, quòd propriæ pœnitentiæ & propriis meritis poſt hanc vitam non ſit locus, interim tamen viuentium operibus, meritis, ſatisfactionibus & ſuffragiis, mortuos in altera vita poſſe iuuari. Sed quæ Scriptura hoc dicit? Imo quæ Scriptura nõ contradicit? quando docet iuſtum ſua fide victurũ, iuſtitiam iuſti ſuper ipſum futuram. De alieno oleo nihil poſſe communicari. Dicunt igitur, ſed ſine Scriptura, quia Deus videat, quòd animæ in purgatorio grauiter puniantur, quodq; tempus iam præterierit, vt ſe iuuare non poſſint, ideo ipſum viuorum ſuffragia, tanquam ſatisfactiones & propiciationes pro mortuis acceptare. Sed quare non potius Chriſti ſatisfactionem & propiciationem pro ipſis acceptat, ſi omnino poſt hanc vitam reconciliatio fieri poteſt? Aut ſi in altero ſeculo, animæ defunctorũ aliorum orationibus & ſuffragiis poſſunt iuuari & expiari: rectius certè & efficacius illud fieret, per animas ſanctorum, qui ſunt in Paradiſo. Sed hoc Abraham diſertè negat. Luc.16. Ita Scholaſtici obiiciunt ſibi ex patribus quòd mortui in altero ſeculo nõ ſint in ſtatu merendi. Reſpondent autem: Eſſe tamen ipſos in ſtatu ſoluendi quod debent, & ideo quamuis ab aliis non poſſint iuuari in merito, poſſe tamen iuuari in ſolutione. Chriſti ergo ſolutio pro nobis, quantũ audio, non ſufficit, ſed ſolutio debiti noſtri ubiuis potius, quàm apud Chriſtum quærenda docetur. Atqui Scriptura docet: Si debita propter Chriſtum in hac vita non fuerint remiſſa, tunc vnumquenq; ſuũ onus portaturum. Gal.6. Filius enim non portabit iniquitatem patris, ſed anima quæ peccauerit, ipſa luet. Iuſtitia iuſti ſuper eum erit, & impietas impij ſuper ipſum. Ezech.18. Et vnuſquiſque noſtrum pro ſe rationem reddet Deo, Rom.14.

Scholaſtici.

Perſpicuè itaque oſtendimus opiniones Pontificij purgatorij & Scripturæ, & Catholicis antiquitatis ſententiis repugnare. Quod ſi Pontificij obiecerint, Veteres aliquando in aliis locis aliter ſenſiſſe & locutos eſſe, non nego hoc, ſed ſemper videndum eſt, quæ Patrum ſententiæ Scripturæ Canonicæ ſint conſentaneæ. Quando verò, vt in hiſce diſputationibus, & Scripturæ & ſibi ipſis repugnãt & contradicunt Patres, manifeſtum eſt, quanta hac in re complectente animarum ſalutem, ipſorum debeat eſſe autoritas in eccleſia, quæ non debet audire: Hæc dicit ille vel ille, ſed hæc dicit Dominus.

ARGVMENTA PONTIFICIORVM QVIBVS PVRGAtorium ſuum ſtabilire conantur, explicata & refutata.

Sicut nullum vnquam falſum dogma in Eccleſia ſparſũ fuit, quòd nõ ſpecie aliqua plauſibili propoſitum fuit: Veſtimenta enim omnium, ſpecies ſunt ſimulatæ religionis, inquit Chryſoſtomus: Imò quò magis languida & ruinoſa cauſa eſt, eò pluribus argumentis, vndecũque & quomodocunque conquiſitis, tanquam coloribus, quibus incruſtetur, & quaſi medicamẽtis, quibus obligetur, indiget. Nam ἀνύομεν ἐς δίκαν τρία ἔπεα διαρκέσει, inquit Pindarus: Ita ad ſtabiliendum purgatorium, varia & valde multa argumenta congerunt Pontificij. In Rhetorum enim ſcholis didicerant, argumẽta quæ per ſe imbecillia ſunt, mutuo auxilio fulcienda eſſe, vt ſi non poſſint valere, quia magna ſunt, valeant quia multa ſunt. In tres verò claſſes ſeu ordines, multitudo & varietas illa argumentorum, commodioris explicationis gratia diſtribui poteſt. Præcipua enim quæ habent argumenta, ex ſpectris mortuorum, ex eorum viſionibus & reuelationibus ſumpta ſunt. Secundò, ex Patrum traditionibus ſeu ſententiis, & ex longa conſuetudine ac obſeruatione, multe ad purgatorium ſuum conducunt argumenta. Tertiò, poſtquam ex ſpectris mortuorum, & ex humanis conſuetudinis purgatorium conſtruxerunt, tunc demum ex Scriptura quædam loca conquirunt, vt vel ſpeciem ſaltem & prætextum aliquem, ex verbo Dei purgatorium habeat. De ſingulis igitur breuiter quædam annotabimus, pleraque enim in præcedentibus explicata ſunt.

Chryſoſtomus.

Genera argumẽtorũ, quib⁹ purgatorium defenditur. I. Ex viſionibus. II. Ex traditionibus & conſuetudinibus. III. Ex Scriptura.

Certum eſt, Pontificios non ex Patribus, multò minus verò ex Scriptura, ſed ex ſpectris mortuorum, ex viſionibus & reuelationibus aſſeuerationem illam habere, quod certò ſit locus aliquis punitorius fideliũ poſt hanc vitam, vbi ſit, qualis ignis ibi ſit, quæ pœnæ, quãta duratio purgationis, quomodo animæ per ſuffragia & ſatiſfactiones viuorum inde liberentur, & ex quibus viſionibus ac reuelationibus illa extructa ſint, ſuprà oſtendimus. Iam quæſtio eſt, quantùm Pythonica illa Topica, in Eccleſia valeat, hoc eſt, an ex mortuorum ſpectris, viſionibus & reuelationibus, citra & contra Scripturam, dogmata facienda, & noui articoli fidei recipiẽdi ſint. Et pleraſq; ſanè tales fabellas, veris narrationibus Luciani nõ diſſimiles, à Monachis confictas eſſe nõ eſt dubium, ſicut de Cyrilli Epiſtola conſtat. Sed fingamus illa ſicut à Monachis deſcribuntur ita facta eſſe: Scriptura certè expreſsè cõſequentiã quam Pontificij inde texunt negat, imò prohibet & damnat. Leui.20. & Deut.18. Non inueniatur in te qui Pythones conſulat, nec diuinos, & quærat à mortuis veritatem. Abominatur enim Dominus quicunq; iſta facit, Eſa.8. Quod ſi dixerint: Quærite à Pythonibus & diuinis, nunquid non populus à Deo ſuo requiret? Num pro viuis ad mor-

Primum genus argumentorũ ex ſpectris mortuorum, viſionibus & reuelationibus.

Scriptura de mortuorum reſponſis.

ad mortuos? Ad legem magis & ad teſtimonium, quod ſi non dixerint iuxta verbum hoc, non erit eis matutina lux. Cúmq; hæc ſententia ſit maniſeſtiſſima, Pontificios tamen non pudet eam deprauare, & ad purgatoriũ ſuum detorquere. Ingolſtadienſes enim in publica diſputatione inter argumenta pro purgatorio hanc Eſaiæ ſententiam, ſed manifeſto crimine falſi, ita citant: Nunquid non populus à Deo ſuo requiret viſionem pro viuis & mortuis? Item Luc. 16 Rogante Epulone, vt anima Lazari mitteretur in domum patris ipſius. Abraham reſpondet: Habent Moſen & Prophetas, audiãt illos. Cúmque diues exciperet: Non pater Abraham, ſed ſi quis ex mortuis ierit ad eos, pœnitentiã agent. Abraham concludit: ſi Moſen & Prophetas non audiunt, neque ſi quis ex mortuis reſurrexerit, credent. 1. Ioh. 4. Nolite omni ſpiritui credere, ſed probate ſpiritus an ex Deo ſint, quoniam multi Pſeudoprophetæ exierunt in mundum. Gal. 1. Si vel Angelus de cœlo Euangelizauerit vobis præter id, quod Euangelizauimus vobis, anathema ſit.

Ita Auguſtinus de vnitate Eccleſiæ, c. 16. Non dicãt, ideo verum eſt, quia ille vel illa tale viſum, vel vigilans vidit vel dormiens ſomniauit. Remoueantur iſta vel figmenta mendacium hominum, vel portenta fallacium ſpirituum. De viſis fallacibus legant, quia Sathanas transfigurat ſe in Angelum lucis. Audiant quæ Pagani narrãt de Diis ſuis, mirabiliter vel facta vel viſa, & tamen Dij Gentium Dæmonia. Et in præcedẽtibus: Eccleſiam ſuam ſi poſſunt demonſtrent, non in ſermonibus & rumoribus Afrorum, non in conciliis Epiſcoporum ſuorum, non in literis quorũlibet diſputatorum, non in ſignis & prodigiis fallacibus, quia etiam cõtra iſta verbo Domini præparati & cauti redditi ſumus (ſcilicet Deut. 13. Matth. 24. 2. Theſſ. 2.) ſed demonſtrent in Canonicis Sanctorum librorum autoritatibus.

Athanaſius. Athanaſius quæſt. 11. quærit, quare Deus non permiſerit animas defunctorum redire, & enarrare quis ſtatus apud inferos, & qualis ibi neceſſitas? Reſpondet autem: Multi inde errores orirentur, Dæmones enim formas humanas induere poſſent, & dicere à mortuis ſe reſurrexiſſe, & inde multas res ementiras, & falſa dogmata de iis, quæ ibi fiunt, ſpargere, idque ad ſeducendum nos & perdendum: Videt Lector in illa reſponſione, impoſturas Papiſticas viuis coloribus depictas eſſe.

Chryſoſtomus. Chryſoſtomus Homilia 29. in Matth. diſputans contra illos qui fingebãt, defunctorum animas Dæmones fieri, refutationem ſumit ex generali axiomate, Clamant: Anima talis ego ſum: Verùm hæc oratio à fraude & deceptione Diabolica eſt, vetularum hæc verba, imò deſipientium dicenda ſunt, & puerorum ludibria. Nec enim poteſt anima à corpore ſeparata, apud nos hic errare. Item multis è locis Scripturæ comprobari poteſt, non errare hic poſt mortem hominum animas, nec iuſtorum, nec peccatorum. Idem concione 4. de Lazaro: Si nouiſſet Deus, quòd mortui excitati viuentibus eſſent profuturi, nequaquam omiſiſſet. Adhæc ſi aſſiduè eſſent excitandi mortui, nobiſque quæ illic geruntur, renunciaturi, Diabolus facilè peruerſa dogmata inuexiſſet. Potuiſſet enim frequenter oſtendere ſimulachra, & per illa quæcunque vellet, perſuadere deluſis. Item, Innumerabiles ſceleratus ille Dæmon dolos texuiſſet, multámque fraudem in vitam hominum induxiſſet. Eóque Deus occluſit fores, nec permittit aliquem defunctorum huc reuerſum narrare, quid illic fiat, ne illa accepta occaſione technas ſuas omnes inuehat. Item, Deus Diabolo præcluſit viam ad has inſidias, nobiſque parcens non permiſit, vt quiſquam vnquã illinc huc reuerſus, de iis, quæ ibi ſunt, narraret viuentibus hominibus, docens nos, vt Scripturis potius credendum exiſtimemus, quàm cæteris omnibus.

Gerſon. Gerſon de examine doctrinarum citat Gloſſam ſuper illud: Apparuit Moſes & Helias cum ipſo: Suſpecta eſt omnis reuelatio, quam non cõfirmat Lex & Prophetæ cum Euangelio.

Hæc Scripturæ teſtimonia, & antiquitatis ſententiæ fundamentum purgatorij Pontificij, quod in mortuorum viſionibus & reuelationibus cõſiſtit, ſimpliciter proſternunt & euertunt.

De Samuele per Pythoniſſam excitato. Quòd enim de Samuele per Pythoniſſam excitato, 1. Reg. 28. ſcriptũ eſt, non confirmat Deum velle veritatẽ quæri à mortuis, vel mortuos apparere, & homines docere. Saul enim expreſsè fatetur: Dominus receſſit à me, nec vltra reſpondet mihi, nec per Prophetas, nec per ſomnia, ideo ad Diabolum per mortuorum ſpectra reſpondentem ſe conuertit. Cúmque contra expreſſam prohibitionem diuinam Saul Pythoniſſam conſulat, quis dixerit ſanctam Samuelis animam, impio Sauli contra Dei mandatum obſequi? Et ſi verus fuiſſet Samuel, ſequeretur iuſtorum animas non in manu Domini, ſed in poteſtate diaboli eſſe, & ne in Abrahæ quidem ſinu à magicis artibus tutas eſſe. Accedit quod Samuel ante illud tempus, plus minus biennio mortuus fuerat, corpus itaque ipſius in terram reuerſum fuerat. Nec diabolus ex terra poteſt corpora reſuſcitare, quod ſolius Dei eſt. Rectè igitur Hebræi & Auguſtinus ſentiunt, ſpectrum diabolicum fuiſſe, Dæmone ſimulachrum Samuelis effingente. *Auguſtinus.* Quod & illa verba oſtendunt, cùm inquit: Cras mecum eris. Saul enim qui ex deſperatione ſeipſum interfecit, non collectus eſt ad populum electorũ, nec delatus in ſinum Abrahæ, vbi Samuelis anima fuit. Quis igitur perſonatus ille Samuel à Pythoniſſa excitatus fuerit, non obſcurum eſt. Quòd verò ex circumſtantiis futura prædicit, hoc diabolo familiare eſt, ſicut & illud, quod prætextu nominis & verbi diuini abutitur. Quod verò Syracides cap. 46. videtur vero Samueli hæc tribuere, nihil probat: liber enim eſt Apocryphus. Moſes quidem & Elias apparuerunt in clarificatione Chriſti, Luc. 9. Sed ſpecialis hæc viſio fuit, & peculiaris diſpenſatio Dei, vnde nequaquam regula generalis facienda eſt. Ideo enim Eliam igneo curru abſtulerat, & Moſen Deus ipſe ſepeliuit, ita vt ſepulchrũ eius nemo cognouerit, ſignificans ſe ipſorũ corporibus & ſpiritibus, ad peculiarem aliquando diſpenſationem vſurum. Nec noui aliquid duo illi, extra aut præter Scripturam attulerunt, ſed locuti ſunt de exceſſu Chriſti complendo in Ieruſalem. Et duos illos ideo Deus ad peculiarem illam diſpenſationem ſumpſit, vt oſtenderet, veritatem omnẽ ex Lege & Prophetis, & ex doctrina Chriſti petendam eſſe. Illa igitur viſio prorſus nihil patrocinatur Pontificiis ſpectris, purgato-

Digitized by Google

rium citra & contra Scripturam extruentibus.

Secundum genus argumentorum, quæ texuntur ex dictis patrum, & conſuetudine orandi pro mortuis.

Secundò, Argumenta quæ pro ſtabiliendo purgatorio, ex patrum quibuſdam ſententiis, & ex conſuetudine Eccleſiæ orandi pro mortuis, à Pontificiis firmantur, ſupra in hiſtoria purgatorij commemorata ſunt, & monſtrati fontes explicationum, quarum hæc ſumma eſt. I. Patrum opiniones & diſputationes, ſine expreſſa & manifeſta Scripturæ Canonicæ autoritate, non faciunt articulos fidei ſicut in prima parte huius examinis, multis ipſorum patrum ſententiis oſtenſum eſt, quarum quædam etiam recitantur, diſtinct. 9. Et ad argumenta de conſuetudine, reſpondet Gratianus diſtinct. 8. Chriſtus non dixit, Ego ſum conſuetudo, ſed ego ſum veritas. Quælibet igitur cõſuetudo quantumuis vetuſta & vulgata, veritati omnino eſt poſtponenda, cúmq; Chriſtus veritas ſit, magis veritatẽ, quàm conſuetudinem ſequi debemus. Conſuetudinem enim ratio & veritas ſemper excludunt. Et conſuetudo ſine veritate vetuſtas erroris eſt. Nõ igitur hominum conſuetudinem ſequi oportet, ſed Dei veritatem. Et quæ præterea aliæ ſententiæ, diſtin. 8 extant. II. Oſtendimus ſuprà quoſdam veterum, ex Apocryphis fabulis, cœpiſſe ad purgatorium alludere. III. Origenes ſuum peculiare purgatorium excogitauit, cuius ſententias alicubi Ambroſius & Hieron. tranſcripſerunt, ſicut oſtendimus. Sed Origenicum illud purgatorium in quinta Synodo publicè damnatum eſt. Et tamen illas ſententias Pontificij pro ſuo purgatorio allegare non verentur. IIII. Auguſtinus cœpit quidem de alio purgatorio diſputare, nihil autẽ vel affirmauit vel aſſeuerauit, ſed vt opinionem dubiam & incertam in medio reliquit. V. Veteres longè alio ſenſu & fine pro mortuis orarunt, quàm Pontificij, ſicut monſtrauimus. VI. Græca Eccleſia commentum de igne purgatorij nunquam recepit. VII. Præcipua fundamenta, quæ Pontificij purgatorio ſuo præſtruunt à patribus diſertè reijciuntur. VIII. Quæ Monachi in purgatorio ſuo ea ſpectris mortuorum effinxerunt, vetuſtioribus ignota ſunt. Hæc omnia in præcedentibus liquidò ſunt explicata & demonſtrata, vt ſupernacuum eſſet ea hoc loco repetere. Inde verò manifeſtum eſt, Pontificium purgatorium ex vetuſtioribus patribus probari nequaquam poſſe.

DE SCRIPTVRÆ SENTENTIIS, QVÆ A PONTIFICIIS *ad ſtabiliendum purgatorium detorquentur.*

Pontificij fatentur purgatorium ex Scriptura probari non poſſe.

ANtea aliquoties diximus, Pontificios opinionem purgatorij ad Scripturam adferre, non inde referre, ſed cogere hoc videri in Scriptura dictum, quod ante lectionem præſumpſerunt credendum, vt Hilarij verbis vtar.

Perionius. Perionius dicit, ſe ſolum illum locum, qui extat in Apocrypho libro Macchabæorum, depromere poſſe ex Scripturis diuinis, qui apertè doceat preces & ſacrificia prodeſſe mortuis.

Roffenſis. Roffenſis diſertè ponit hæc verba: Tametſi ex Scripturis non poſſit probari purgatorium, veritas eius nihilominus Chriſtianis cunctis credenda eſt. Et poſtea addit: Quanquam fortaſſis vnam aliquam Scripturam, quæ protervientem adigat, vti rem velit, nolit, confiteatur, in promptu non ſit adducere, poteſt eſſe nihilominus illic aliqua, tametſi diligentiſſimos hactenus inquiſitores ipſa latuerit.

Pet. à Soto. Petrus à Soto, inquit, licet in Scriptura ſacra nihil perſpicuè de purgatorio tradatur, tamen multa credenda eſſe, quæ ſcripta non ſunt, ideo in quibuſdam locis Scripturæ purgatorium non quidem demonſtrari, ſed inſinuari. Hæ confeſſiones aduerſariorum ideo diligenter ſunt notandæ: Oſtendunt enim ipſos ſine Scriptura purgatorium credere. Quod verò multas ſolent Scripturæ ſententias pro purgatorio allegare, illud pro forma tantum, quod aiunt, ab ipſis fieri. Operæpretium autem eſt conſiderare, quàm alienæ, peregrinæ, ineptæ, & frigidæ ſint probationes: Nam iuxta verſiculum:

Cauſa, patrocinio, non bona, peior erit.

Orig. argumentum. Origenes igitur & poſt ipſum Pontificij, vbicunq; in Scriptura inueniunt metaphoras plumbi, argenti, ignis, purificationis, lebetum, conflatorij, &c. Inde ſtatim per allegoriam purgatorium extruunt, ſicut de Origenis ſententiis ſuprà quædam annotauimus: ſed regula certa & Catholica eſt, quam Hieronymus ita tradit. Ex locis Scripturæ obſcuris, dubiis, ænigmaticis & allegoricis, non poſſe conſtitui dogmata. *Regula Hieronymi.* In illis enim, quæ in Scripturis apertè poſita ſunt, inueniuntur illa omnia, quæ continent fidem moréſque viuendi, inquit Auguſtinus. *Auguſtin.* Idem contra Petiliani literas cap. 5. inquit: Illa interim ſeponenda ſunt, quæ obſcurè ſunt poſita & figurarum velaminibus inuoluta, deligamus aperta & manifeſta, quæ ſi in ſacris Scripturis non inuenirentur, nullo modo eſſet, vnde illuſtrarentur obſcura. Et cap. 16. inquit, proferte aliquid, quod non egeat interprete, non quod alium ſenſum probare poteſt.

Argumentum Monachorum poſt Orige. Vſitatiſſimum Monachis poſt Origenem fuit illud teſtimonium ex Pſal. 66. Tranſiuimus per aquam & ignem, & eduxiſti nos in refrigerium. Addunt autem ſententiam Iob 24. Ad nimium calorem tranſeunt ab aquis niuium. Hinc fingunt in purgatorio eſſe, & ignem & aquam, & animas ex igne feruentiſſimo proijci in aquam gelidiſſimam, & econtrà. Sunt verò qui exiſtimant imprudenter feciſſe eos, qui igni purgatorij aquam, licet per interſtitium adiunxerunt. Putant enim interſtitium illud ab igne progreſſu temporis exuſtum & deſtructum iam eſſe, & aquas illas quaſi diluuio quodam in purgatorium effuſas ignem ibi iam fermè extinxiſſe. Sed Iob hoc tantùm dicit in ſua lingua, ſicut calor & terra horrida abſumit aquas niuales, ita infernum eos, qui peccauerunt. David verò loquitur non de futuris cruciatibus purgatorij, ſed de afflictionibus & liberationibus præteritis, pro quibus gratias agit, ſicut in contextu Pſalmi maniſeſtiſſimum eſt. *Aqua & ignis metaphoricè ſignificans tribulationes huius vitæ.* Et hoc ad ſpem liberationis ex calamitatibus, vel præſentibus, vel futuris in hac vita rectè accommodatur. Vſitata enim in tota ſacra Scriptura eſt metaphora aquæ & ignis pro tribulationibus in hac vita. Auguſtinus in eo loco per ignem intelligit infelicitates in hoc mundo, per aquam res proſperas, & nullibi in hac vita verum eſſe refrigerium, ſed tantùm in altero ſeculo.

Eccius

Eccij argumentum. Eccius ad purgatorium ineptiſſimè torſit illud Eccl. 4. De carcere catenisque interdum quis egreditur ad regnum, &c. Sed Salomon vices & fluctus rerum, in vanitate huius ſeculi conſideranda proponit, quòd qui rex eſt, aliquando ex throno deijcitur, & ex ſeruo & captiuo ſæpè fit Rex, ſicut Ioſepho contigit. Egregia verò hæc eſt purgatorij probatio.

Stapulenſis argumentum. Stapulenſis ad ſtabiliendum purgatoriũ, torquet locum Zach. 9. In ſanguine Teſtamenti tui emiſiſti vinctos tuos de lacu, in quo non eſt aqua. Si enim vincti ſunt, & in lacu, & tamen emittuntur inde, quod in inferno non fit. Ergo de purgatorio exiſtimat intelligendum eſſe. Sed Spiritus ſanctus, Matth. 21. locum illum explicat de primo aduentu Christi, & de redemptione, quæ fit per ſanguinem Chriſti, de qua Paulus ex Oſea concionatur 1. Cor. 15. Roman. 3. Ephes. 1. *Hieronymus.* Coloſ. 1. Et Hieronymus lacum illum interpretatur de inferno, vbi nulla eſt miſericordia, qui cùm nobis omnibus præparatus eſſet, merito ſanguinis Chriſti ex eo redempti ſumus. Quidam de limbo patrum locum illum exponere conati fuerunt, ſed de purgatorio ex veteribus nemo illum intellexit. Nec poteſt cum purgatorio Pontificiorum conuenire, aliàs enim non propriis ſatisfactionibus, nec aliorum ſuffragij, ſed ſolus Chriſti ſanguine animæ ex purgatorio liberarentur.

Mart. Eiſingreinius vnde purgatorium aſtruat. Mich. 7. Recens Martinus quidam Eiſingreinius conatus fuit oſtentare, ſe, vltra omnes, purgatoriũ poſſe ex veteri Teſtamento probare. Audiamus igitur quodnam palmarium nouus ille logodædalus inuenerit. Dicit Mich. 7. extare manifeſtam purgatorij probationem in his verbis: Ne læteris inimica mea ſuper me, quia cecidi, reſurgam cùm ſedero in tenebris, Dominus lux mea eſt. Iram Domini portabo, quoniam peccaui ei, donec cauſam meam iudicet, &c. Sed Hieronymus *Hieronymus.* dicit id, quod contextus ipſe oſtendit, iuxta literam eſſe querelam τῆς Hieruſalem contra Babylonem, & cæteras Gentes. Per anagogen verò illud (cecidi reſurgam) poſſe intelligi de conuerſione, iuxta dictum, Nolo mortem peccatoris, &c. Reliqua rectè intelligi de afflictionibus huius vitæ. Omnis enim correptio ad præſens non videtur gaudij, vt ſenſus ſit, ſi me deſpicis, quia tormenta ſuſtineo, diſce ab Ezechiele, pœnas primum ſanctioribus irrogari. Et addit idem eſſe quod Eſa. inquit cap. 9. habitantibus in regione vmbræ mortis, lux orta eſt eis. Quem locum Matthæus non de purgatorio in altero ſeculo, ſed de conuerſione & illuminatione peccatorum in hac vita exponit ca. 4. Et metaphora de tenebris, vmbra mortis & luce, vſitatiſſima eſt in Scriptura, ſicut Luc. 1. beneficium redemptionis Chriſti hac metaphora deſcribitur, illuceſcere his, qui in tenebris & in vmbra mortis ſedent. Quod ſi ita poteſt purgatorium ſuum probare Eiſingreinius, quiuis ex quouis poteſt facere. Nihil igitur obſtat, quò minus purgatorium ſuum dicat creatum eſſe, quando Gen. 1. ſcribitur: Et tenebræ erant ſuper faciem abyſſi, & dixit Dominus, fiat lux.

Aliud argumẽtum Eiſingreinij pro purgatorio. Idem eodem acumine purgatorium inuenit in Pſal. 48. Deus redimet animam meam de manu inferi, cùm acceperit me. Quem locum Auguſtinus rectè, iuxta vſitatam Scripturæ metaphoram, exponit de laboribus, tribulationibus, preſſuris & tentationibus in hoc mundo. *Pſal. 48. Auguſtinus. Aliud eiuſdem argumentũ ex Pſal. 106.* Acutius verò eſt, quòd conductitius ille Rhetor ex Pſalm. 106. probat purgatorium: Clamauerunt ad Dominum, cùm tribularentur, & de neceſſitatibus eorum liberauit eos, & eduxit eos de tenebris & vmbra mortis, & vincula eorum dirupit. Manifeſtiſſimum eſt, eſſe gratiarum actionem, pro beneficiis & liberationibus populo Iſrael exhibitis, quæque quotidie in hac vita mortalibus à Deo exhibentur. Et tamen impudens illa beſtia non veretur purgatorium ſuũ inde effingere. Quòd ſi illo loco fundati eſſent nerui purgatorij Pontificij, ſimpliciter inciſi eſſent. Dicit enim, Nec fuit qui adiuuaret, & peccata mortalia purgatorio poſt hanc vitam eluerentur. Dicit enim: Exacerbauerunt eloquia Dei, & conſilium altiſſimi irritauerunt. Ingolſtadienſes addunt hæc argumenta pro purgatorio, Matth. 3. Chriſtus baptizabit Spiritu ſancto & igni. Acto. 2. Quem Deus ſuſcitauit ſolutum doloribus inferni, 1. Reg. 2. Deus deducit ad inferos & reducit, Iob. 4. In inferno protegas me, 1. Corinth. 15. Baptizantur pro mortuis. Afflictiones enim ſignificantur vocabulo Baptiſmi. Lucæ 12. Item qui in Scriptura à mortuis excitati leguntur, non ſunt reuocati nec ex Paradiſo, nec ex inferno. Ergo fuerunt in purgatorio. Num verò exiſtimas hominibus iſtis aliquid, non dico conſcientiæ, ſed frontis eſſe, qui nec alia, nec certiora cauſæ ſuæ habent, & tamen proferre audent documenta.

Argumẽtum ex Malach. 3. Quidam de purgatorio interpretantur locum Malach. 3. Erit quaſi ignis conflans, & ſedebit conflans, colans, emundans, purgans, &c. Quæ ſententia loquitur de beneficio Chriſti vocantis, illuminantis, conuertentis, purgantis & emundantis Eccleſiam ſuam per verbum & crucem in hac vita. De primo enim eius aduentu loquitur. Erunt offerentes Domino ſacrificia iuſtitiæ, ſicut Hieronymus & Theodoretus etiam exponunt.

Alia argumenta. Iob. 18. Eſa. 54. Alij vt multitudine allegatorum, cauſam purgatorij, ſi non probent, at ſaltem obruant adducunt hæc dicta, vt quod Iob. cap. 19. de ærumnis in hac vita dicit: Miſeremini mei vos amici mei, quia manus Domini tetigit me. Et Eſa. 54. In momento indignationis abſcondi faciem meam à te, & in miſericordia ſempiterna miſertus ſum tui. Quod de cruce Eccleſiæ in hac vita dicitur. *Leuit. 12.* Leuit. 12. quod de puerpera ſtatuitur, hoc Pontificij ad purgatorium ſuum detorquent. Non ingredietur in ſanctuarium, donec impleantur dies purgationis ſuæ.

Ex nuda hac recitatione ſententiarum, quas ex veteri Teſtamento Pontificij pro purgatorio ſuo adducunt, manifeſtum eſt quale dogma ſit. Nihil enim aliud inductione talium argumentorum efficiunt, quàm quòd rem per ſe incertam argumentando prorſus dubiam faciunt, vt Lector verè dicere poſſit, incertior iam ſum multò, quàm dudum. Imò dicat potius, ſi nõ alia habetis fundamẽta & documenta purgatorij veſtri, prorſus illud non credo. Atque ideo prudentius faciunt illi, qui abſq; probationibus & teſtimoniis ſcripturæ, poſtulant ſimpliciter credi purgatorium fide implicita. Vnus verò locus ex veteri Teſtamento, ſpeciem aliquam habet. 2. Mach. 12. *2. Mach. 12.*

rium citra & contra Scripturam extruentibus.

Secundum genus argumentorum, quæ texuntur ex dictis patrum, & conſuetudine orandi pro mortuis.

Secundò, Argumenta quæ pro ſtabiliendo purgatorio,ex patrum quibuſdam ſententiis, & ex conſuetudine Eccleſiæ orandi pro mortuis, à Pontificiis formantur, ſupra in hiſtoria purgatorij commemorata ſunt,& monſtrati fontes explicationum,quarum hæc ſumma eſt. I. Patrum opiniones & diſputationes, ſine expreſſa & manifeſta Scripturæ Canonicæ autoritate, non faciunt articulos fidei ſicut in prima parte huius examinis, multis ipſorum patrum ſententiis oſtenſum eſt, quarum quædam etiam recitantur, diſtinct. 9. Et ad argumenta de conſuetudine, reſpondet Gratianus diſtinct.8. Chriſtus non dixit, Ego ſum conſuetudo, ſed ego ſum veritas. Quælibet igitur cõſuetudo quantumuis vetuſta & vulgata, veritati omnino eſt poſtponenda, cúmq; Chriſtus veritas ſit, magis veritatẽ, quàm conſuetudinem ſequi debemus. Conſuetudinem enim ratio & veritas ſemper excludunt. Et conſuetudo ſine veritate vetuſtas erroris eſt. Nõ igitur hominum conſuetudinem ſequi oportet,ſed Dei veritatem. Et quæ præterea aliæ ſententiæ, diſtin.8.extant. II. Oſtendimus ſuprà quoſdam veterum,ex Apocryphis fabulis, cœpiſſe ad purgatorium alludere. III. Origenes ſuum peculiare purgatorium excogitauit,cuius ſententias alicubi Ambroſius & Hieron.tranſcripſerunt,ſicut oſtendimus. Sed Origenicum illud purgatorium in quinta Synodo publicè damnatum eſt. Et tamen illas ſententias Pontificij pro ſuo purgatorio allegare non verentur. IIII. Auguſtinus cœpit quidem de alio purgatorio diſputare, nihil autẽ vel affirmauit vel aſſeuerauit, ſed vt opinionem dubiam & incertam in medio reliquit. V. Veteres longè alio ſenſu & fine pro mortuis orarunt, quàm Pontificij,ſicut monſtrauimus. VI. Græca Eccleſia commentum de igne purgatorij nunquam recepit. VII. Præcipua fundamenta,quæ Pontificij purgatorio ſuo præſtruunt à patribus disertè reijciuntur. VIII. Quæ Monachi in purgatorio ſuo ex ſpectris mortuorum effinxerunt, vetuſtioribus ignota ſunt. Hæc omnia in præcedentibus liquidò ſunt explicata & demonſtrata, vt ſupervacuum eſſet ea hoc loco repetere. Inde verò manifeſtum eſt,Pontificium purgatorium ex vetuſtioribus patribus probari nequaquam poſſe.

DE SCRIPTVRÆ SENTENTIIS, QVÆ A PONTIFIciis ad ſtabiliendum purgatorium detorquentur.

Pontificij fatentur purgatoriũ ex Scriptura probari non poſſe.

ANtea aliquoties diximus, Pontificios opinionem purgatorij ad Scripturam adferre, non inde referre, ſed cogere hoc videri in Scriptura dictum, quod ante lectionem præſumpſerunt credendum, vt Hilarij verbis vtar.

Perionius.

Perionius dicit,ſe ſolum illum locum, qui extat in Apocrypho libro Macchabæorum, depromere poſſe ex Scripturis diuinis, qui apertè doceat preces & ſacrificia prodeſſe mortuis.

Roffenſis.

Roffenſis disertè ponit hæc verba: Tametſi ex Scripturis non poſſit probari purgatorium, veritas eius nihilominus Chriſtianis cunctis credenda eſt. Et poſtea addit: Quanquam fortaſſis vnam aliquam Scripturam, quæ proteruientem adigat, vti rem velit, nolit, confiteatur, in promptu non ſit adducere, poteſt eſſe nihilominus illic aliqua, tametſi diligentiſſimos hactenus inquiſitores ipſa latuerit.

Pet. à Soto.

Petrus à Soto, inquit, licet in Scriptura ſacra nihil perſpicuè de purgatorio tradatur, tamen multa credenda eſſe, quæ ſcripta non ſunt, ideo in quibuſdam locis Scripturæ purgatorium non quidem demonſtrari, ſed inſinuari. Hæ confeſſiones aduerſariorum ideo diligenter ſunt notandæ: Oſtendunt enim ipſos ſine Scriptura purgatorium credere. Quod verò multas ſolent Scripturæ ſententias pro purgatorio allegare, illud pro forma tantùm, quod aiunt,ab ipſis fieri. Operæpretium autem eſt conſiderare, quàm alienæ,peregrinæ, ineptæ, & frigidæ ſint probationes: Nam iuxta verſiculum:

Cauſa,patrocinio,non bona,peior erit.

Orig. argumentum.

Origenes igitur & poſt ipſum Pontificij, vbicunq; in Scriptura inueniunt metaphoras plumbi,argenti,ignis,purificationis, lebetum, conflatorij,&c. Inde ſtatim per allegoriam purgatorium extruunt, ſicut de Origenis ſententiis ſuprà quædam annotauimus: ſed regula certa & Catholica eſt, quam Hieronymus ita tradit. Ex locis Scripturæ obſcuris, dubiis, ænigmaticis & allegoricis,non poſſe conſtitui dogmata.

Regula Hieronymi.

In illis enim,quæ in Scripturis apertè poſita ſunt, inueniuntur illa omnia, quæ continent fidem moréſque viuendi,inquit Auguſtinus. Idem contra Petiliani literas cap.5.inquit: Illa interim ſeponenda ſunt, quæ obſcurè ſunt poſita & figurarum velaminibus inuoluta, deligamus aperta & manifeſta, quæ ſi in ſacris Scripturis non inuenirentur,nullo modo eſſet, vnde illuſtrarentur obſcura. Et cap. 16. inquit, proferte aliquid, quod non egeat interprete,non quod alium ſenſum probare poteſt.

Auguſtin.

Argumentum Monachorum poſt Orige.

Vſitatiſſimum Monachis poſt Origenem fuit illud teſtimonium ex Pſal. 66. Tranſiuimus per aquam & ignem, & eduxiſti nos in refrigerium. Addunt autem ſententiam Iob 24. Ad nimium calorem tranſeunt ab aquis niuium. Hinc fingunt in purgatorio eſſe ,& ignem & aquam, & animas ex igne feruentiſſimo proijci in aquam gelidiſſimam, & econtrà. Sunt verò qui exiſtimant imprudenter feciſſe eos, qui igni purgatorij aquam,licet per interſtitium adiunxerunt. Putant enim interſtitium illud ab igne progreſſu temporis exuſtum & deſtructum iam eſſe, & aquas illas quaſi diluuio quodam in purgatorium effuſas ignem ibi iam fermè extinxiſſe. Sed Iob hoc tantùm dicit in ſua lingua,ſicut calor & terra horrida abſumit aquas niuales, ita infernum eos, qui peccauerunt. Dauid verò loquitur non de futuris cruciatibus purgatorij, ſed de afflictionibus & liberationibus præteritis, pro quibus gratias agit, ſicut in contextu Pſalmi manifeſtiſſimum eſt. Et hoc ad ſpem liberationis ex calamitatibus,vel præſentibus, vel futuris in hac vita rectè accommodatur.

Aquæ & ignis metaphoricè ſignificant tribulationes huius vitæ.

Vſitata enim in tota ſacra Scriptura eſt metaphora aquæ & ignis pro tribulationibus in hac vita. Auguſtinus in eo loco per ignem intelligit infelicitates in hoc mundo,per aquam res proſperas,& nullibi in hac vita verum eſſe refrigerium, ſed tantùm in altero ſeculo.

Eccij argumentum. Eccius ad purgatorium ineptiſſimè torſit illud Eccl. 4. De carcere catenisque interdum quis egreditur ad regnum, &c. Sed Salomon vices & fluctus rerum, in vanitate huius ſeculi conſideranda proponit, quòd qui rex eſt, aliquando ex throno deijcitur, & ex ſeruo & captiuo ſæpè fit Rex, ſicut Ioſepho contigit. Egregia verò hæc eſt purgatorij probatio.

Stapulenſis argumentum. Stapulenſis ad ſtabiliendum purgatoriū, torquet locum Zach. 9. In ſanguine Teſtamenti tui emiſiſti vinctos tuos de lacu, in quo non eſt aqua. Si enim vincti ſunt, & in lacu, & tamen emittuntur inde, quod in inferno non fit. Ergo de purgatorio exiſtimat intelligendum eſſe. Sed Spiritus ſanctus, Matth. 21. locum illum explicat de primo aduentu Chriſti, & de redemptione, quæ fit per ſanguinem Chriſti, de qua Paulus ex Oſea concionatur 1. Cor. 15. Roman. 4. Ephes. 1. Coloſ. 1. *Hieronymus.* Et Hieronymus lacum illum interpretatur de inferno, vbi nulla eſt miſericordia, qui cùm nobis omnibus præparatus eſſet, merito ſanguinis Chriſti ex eo redempti ſumus. Quidam de limbo patrum locum illum exponere conati fuerunt, ſed de purgatorio ex veteribus nemo illum intellexit. Nec poteſt cum purgatorio Pontificiorum conuenire, aliàs enim non propriis ſatisfactionibus, nec aliorum ſuffragij, ſed ſolus Chriſti ſanguine animæ ex purgatorio liberarentur.

Mart. Eiſingreinius vnde purgatorium aſſtruat. Mich. 7. Recens Martinus quidam Eiſingreinius conatus fuit oſtentare, ſe, vltra omnes, purgatoriū poſſe ex veteri Teſtamento probare. Audiamus igitur quodnam palmarium nouus ille logodædalus inuenerit. Dicit Mich. 7. extare manifeſtam purgatorij probationem in his verbis: Ne læteris inimica mea ſuper me, quia cecidi, reſurgam cùm ſedero in tenebris, Dominus lux mea eſt, Iram Domini portabo, quoniam peccaui ei, donec cauſam meam iudicet, &c. *Hieronymus.* Sed Hieronymus dicit id, quod contextus ipſe oſtendit, iuxta literam eſſe querelam τῆ Hieruſalem contra Babylonem, & cæteras Gentes. Per anagogen verò illud (cecidi reſurgam) poſſe intelligi de conuerſione, iuxta dictum, Nolo mortem peccatoris, &c. Reliqua rectè intelligi de afflictionibus huius vitæ. Omnis enim correptio ad præſens non videtur gaudij, vt ſenſus ſit, ſi me deſpicis, quia tormenta ſuſtineo, diſce ab Ezechiele, pœnas primum ſanctioribus irrogari. Et addit idem eſſe quod Eſa. inquit cap. 9. habitantibus in regione vmbræ mortis, lux orta eſt eis. Quem locum Matthæus non de purgatorio in altero ſeculo, ſed de conuerſione & illuminatione peccatorum in hac vita exponit ca. 4. Et metaphora de tenebris, vmbra mortis & luce, viſitatiſſima eſt in Scriptura, ſicut Luc. 1. beneficium redemptionis Chriſti hac metaphora deſcribitur, illuceſcere his, qui in tenebris & in vmbra mortis ſedent. Quod ſi ita poteſt purgatorium ſuum probare Eiſingreinius, quiduis ex quouis poteſt facere. Nihil igitur obſtat, quò minus purgatorium ſuum dicat creatum eſſe, quando Gen. 1. ſcribitur: Et tenebræ erant ſuper faciem abyſſi, & dixit Dominus, fiat lux.

Aliud argumētum Eiſingreiny pro purgatorio. Idem eodem acumine purgatorium inuenit in Pſal. 48. Deus redimet animam meam de manu inferi, cùm acceperit me. Quem locum Auguſtinus rectè, iuxta viſitatam Scripturæ metaphoram, exponit de laboribus, tribulationibus, preſſuris & tentationibus in hoc mundo. *Pſal. 48. Auguſtinus. Aliud eiuſdem argumentū ex Pſal. 106.* Acutius verò eſt, quòd conductitius ille Rhetor ex Pſalm. 106. probat purgatorium: Clamauerunt ad Dominum, cùm tribularentur, & de neceſſitatibus eorum liberauit eos, & eduxit eos de tenebris & vmbra mortis, & vincula eorum dirupit. Manifeſtiſſimum eſt, eſſe gratiarum actionem, pro beneficiis & liberationibus populo Iſrael exhibitis, quæque quotidie in hac vita mortalibus à Deo exhibentur. Et tamen impudens illa beſtia non veretur purgatorium ſuū inde effingere. Quòd ſi illo loco fundati eſſent nerui purgatorij Pontificij, ſimpliciter inciſi eſſent. Dicit enim, Nec fuit qui adiuuaret, & peccata mortalia purgatorio poſt hanc vitam eluerentur. Dicit enim: Exacerbauerunt eloquia Dei, & conſilium altiſſimi irritauerunt. Ingolſtadienſes addunt hæc argumenta pro purgatorio, Matth. 3. Chriſtus baptizabit Spiritu ſancto & igni. Acto. 2. Quem Deus ſuſcitauit ſolutum doloribus inferni, 1. Reg. 1. Deus deducit ad inferos & reducit, Iob. 4. In inferno protegas me. 1. Corinth. 15. Baptizantur pro mortuis. Afflictiones enim ſignificantur vocabulo Baptiſmi. Lucæ 12. Item qui in Scriptura à mortuis excitati leguntur, non ſunt reuocati nec ex Paradiſo, nec ex inferno. Ergo fuerunt in purgatorio. Num verò exiſtimas hominibus iſtis aliquid, non dico conſcientiæ, ſed frontis eſſe, qui nec alia, nec certiora cauſæ ſuæ habent, & tamen proferre audent documenta.

Argumētum ex Malach. 3. Quidam de purgatorio interpretatur locum Malach. 3. Erit quaſi ignis conflans, & ſedebit conflans, colans, emundans, purgans, &c. Quæ ſententia loquitur de beneficio Chriſti vocantis, illuminantis, conuertentis, purgantis & emundantis Eccleſiam ſuam per verbum & crucem in hac vita. De primo enim eius aduetu loquitur. Erunt offerentes Domino ſacrificia iuſtitiæ, ſicut Hieronymus & Theodoretus etiam exponunt.

Alia argumenta. Iob. 18. Eſa. 54. Alij vi multitudine allegatorum, cauſam purgatorij, ſi non probent, at ſaltem obruant adducunt hæc dicta, vt quod Iob. cap. 19. de ærumnis in hac vita dicit: Miſeremini mei vos amici mei, quia manus Domini tetigit me. Ex Eſa. 54. In momento indignationis abſcondi faciem meam à te, & in miſericordia ſempiterna miſertus ſum tui. Quod de cruce Eccleſiæ in hac vita dicitur. *Leuit. 12.* Leuit. 12. quod de puerpera ſtatuitur, hoc Pontificij ad purgatorium ſuum detorquent. Non ingredietur in ſanctuarium, donec impleantur dies purgationis ſuæ.

Ex nuda hac recitatione ſententiarum, quas ex veteri Teſtamento Pontificij pro purgatorio ſuo adducunt, manifeſtum eſt quale dogma ſit. Nihil enim aliud inductione talium argumentorum efficiunt, quàm quòd rem per ſe incertam argumentando prorſus dubiam faciunt, vt Lector verè dicere poſſit, incertior iam ſum multò, quàm dudum. Imò dicat potius, ſi nō alia habetis fundamēta & documenta purgatorij veſtri, prorſus illud non credo. Atque ideo prudentius faciunt illi, qui abſq; probationibus & teſtimoniis ſcripturæ, poſtulant ſimpliciter credi purgatorium fide implicita. Vnus verò locus ex veteri Teſtamento, ſpeciem aliquam habet. 2. Mach. 12. *2. Mach. 12.*

Sed liber iſte non eſt Canonicus. Et de loco illo proiixam & ſolidam oſtendimus explicationem in hiſtoria purgatorij.

Argumenta & confirmationes noui Teſtamenti, pro purgatorio Pontificio.

Porrò cùm nouum Teſtamentum lux ſit veteris, audiamus qualia, quàm certa, quàm firma, & perſpicua, pro purgatorio ſuo, ex nouo Teſtamento teſtimonia proferant Pontificij. Peculiari enim iudicio Dei fieri non dubito, quòd Pontificia Synagoga pro purgatorio ſuo, ex Scriptura corradit, qualiacunque dicta, modò multa ſint, & ea quomodocunque in purgatorium ſuum pertrahere poſſint. Nam eo ipſo ſuo ſe indicio produnt, quod dogma purgatorij cômentitium & falſum ſit, cùm patroni eius etiam qui doctiſſimi videri volunt, ex Scriptura nulla, niſi obſcura, allegorica, incerta, aliena, frigida, & inepta teſtiomonia proferre poſſint. Veritas enim, certitudo, & firmitas dogmatum, ex qualitate teſtimoniorum Scripturæ, quibus probantur, æſtimanda eſt.

Primariū argumentum ex epiſtola ad Phil. 2.

Producunt igitur in primis locum Phil. cap. 2. In nomine Ieſu omne genu flectetur, cœleſtium, terreſtrium, & infernorum ſeu ſubterraneorum. Iam damnati apud inferos non exhibent Chriſto cultum adorationis ſeu pietatis, quin potius ipſum extremè oderunt, & blaſphemant. Ergo præter beatos in cœlo ſeu Paradyſo, & præter damnatos in inferno, neceſſe erit ſub terra eſſe tertium quẽdam locum, vbi animæ quẽdam laudent & colant Chriſtum, hoc eſt, in purgatorio.

Reſponſio.

Reſpondeo: Expendamus, an locus ille Pauli certò perſpicuè & firmiter, reddat & cõfirmet Pontificiorum dogma de purgatorio. Ante Bedam & Aquinatem certè non fuerunt certi, an purgatorium eſſet ſub terra, ſupra terram, aut in aere. Nam Gregorius animas purgat in thermis, in glacie, in vmbra arborum. Alcuinus collocat purgatorium in aere, inter cœlum & terram. Apud Bedam poſtea ſpectrum quoddam retulit, purgatorium ſub terra eſſe, & confine inferno. Quomodo ergo ex ſubterraneis Pauli, probari poterit, vel Gregorij vel Alcuini purgatorium, quod non ſub terra, ſed ſupra terram fuit? Ex geniculationem Paulus in illo loco intelligit, non tantùm cultum pietatis: Sed in genere ſubiectionem omnium, ſub ſumma illa poteſtate, quæ Chriſto ſuper omnia data eſt. Exponit enim gloriam, in quam Chriſtus poſt humiliationem exaltatus eſt, vt ſit Dominus & iudex vniuerſorum. Rom. 14. Non autem piorum ſeu electorum tantùm Dominus & iudex eſt, ſed omnia, quæcunque ſunt, ſiue in cœlo, ſiue in terra, ſiue ſub terra, Chriſto vt Domino ſubiecta ſunt, Pſal. 8. Cuius maieſtatẽ ſeu gloriá agnoſcere & vereri cogentur ipſi etiá damnati in inferno, imò Diaboli ipſi. Lucæ 8. Omnes enim iudicabit & pios & impios, & ipſos etiam Diabolos. Atq; hoc modo genicolationem de ſubiectione & iudicio explicat Paulus Roma. 14. Et quia Eſaiæ cap. 45. dicit omne genu ipſi flectendum, ſi geniculatio ſimpliciter tantùm de cultu pietatis intelligenda eſſet, ſequeretur, illud ipſos Diabolos & damnatos etiam aliquando facturos. Manifeſtiſſima verò refutatio eſt, quod Paulus Roma. 14. illam genuflexionem diſertè exponit de extremo iudicio, tunc enim manifeſtè oſtenderur, omnia Chriſto eſſe ſubiecta. Falsò ergo ad purgatorium detorquetur.

Geniculatio Pauli eſt omniū ſubiectio, data Chriſto.

Abſurditas.

Sed excipiunt Apoc. 5. ſcriptum eſſe, Omnem creaturam, quæ in cœlo eſt, & ſuper terram, & ſub terra, & in mari, & quæ in eis ſunt, audiui dicentes, Agno honor, benedictio & gloria & imperium. Reſponſio autem manifeſta eſt, quod pro more Scripturæ per Proſopopeiam, omnes creaturas etiam irrationabiles, faciat ſuo modo Deum celebrare, ſicut montes, colles, ligna, Dracones, beſtiæ, volucres, ignis, grando, Sol, Luna, & ſtellæ dicuntur Deum laudare, Pſal. 145. Et quomodo hoc intelligendum ſit, exponit, cùm inquit: Quia ipſe mandauit & creata ſunt. Præceptom poſuit, quod non prætereunt, ſed faciunt verbum eius. Celebratio igitur Dei eſt, quod creaturæ etiam inanimatæ & irrationales, manent in ſua ſtatione. Atque ita intelligendum eſſe locum in Apocalypſi, inde manifeſtum eſt, quòd annumerat etiam creaturas in mari. Et ſi maximè vterque locus de rationali cultu pietatis & celebrationis intelligeretur, quomodo quæſo inde conſequeretur, Sub terra ſunt, qui colunt & celebrant Deum. Ergo neceſſe eſt ipſos ignibus excruciari, flammis torqueri, & per ſatisfactiones viuorum inde redimi? Cultus certè & celebratio Dei, non definitur flammarum torturis, & alienis, præter Chriſti redemptionem, ſatisfactionibus pro peccatis. Si itaque dogma purgatorij Pontificij non eſt certius, quàm ex illis locis probatur, neceſſe eſt fictitium atque adeò nullum adeſſe.

Obiectio ex Apoc. 5.

Reſponſio.

II. Ex loco Apocal. 21. ita extruunt purgatorium: In cœleſtem ciuitatem non intrabit aliquid coinquinatum. Sed multæ animæ ex hoc ſeculo migrant, non vſque adeò puræ, vt in cœlũ recipi mereantur, neq; adeò immundæ, vt in gehenná ſint conijciendæ. Ergo neceſſe eſt locum medium eſſe, vbi ignibus purgentur, vt poſſint aliquando intrare Paradyſum.

Secundum argumentum Apoc. 21.

Hæc argumentatio ſimpliciter procedit ex ignorátia iuſtitiæ Euangelij, & ex iudicio rationis de iuſtificatione, quam conſtituunt in propria, ſeu inhærente in nobis iuſtitia, puritate & perfectione. Sed Scriptura clamat, inter omnes Sanctos neminem in hac vita poſſe dicere. Prouerb. 20. Purum eſt cor meum, & mundus ſum à peccato, & communis omnium Sanctorum in hac vita querela eſt. Eſa. 64. Facti ſumus velut immundum omnes nos, & quaſi pannus menſtruatæ vniuerſæ iuſtitiæ noſtræ. Ideo Deus dedit nobis Pontificem impollutum, Ebr. 7. ſanctum ſanctorum. Daniel. 9. qui per ſemetipſum fecit purgationem peccatorum noſtrorum, Ebræ. 1. Sanguis enim Chriſti purgat conſcientiam ab operibus mortuis, Ebræ. 9 & emundat à peccatis. 1. Ioh. 1. qui dedit ſemetipſum, vt mundaret ſibi populum peculiarem, Tit. 2. Et Eccleſiam emundat lauacro aquæ in verbo, Ephe. 5. Mundi eſtis propter verbum meum, Ioh. 15. Fide purificans corda eorũ, Actor. 15. Ita credentes habent mundiciẽ coram Deo, qua Paradyſum ingredi poſſunt, ſed illa nõ conſiſtit in propria inhærente mundicie. illa quidem in hac vita per Spiritum ſanctum inchoatur. 1. Cor. 5. 2. Cor. 7. 1. Timo. 2. Sed non eſt ſine macula & perfecta: Nam ſi dixerimus, nos peccatum non habere, veritas in nobis non eſt, ſed ſi confiteamur peccata noſtra, fidelis eſt & iuſtus, vt emundet nos ab omni peccato Quomodo verò? Remittens nobis peccata: Quia ſanguis Chriſti emundat nos ab omni peccato. 1. Ioh. 1.

Solutio.

Hinc

Hinc ſancti in altero ſeculo nitent, quia ſtolas ſuas lauerunt in ſanguine agni, Apocal. 7. & 22. Verè igitur nihil immundi intrat in cœleſtem illam ciuitatem, ſed credentes, licet cum Eſaia fateantur ſe immundos, tamen in Chriſto habent perfectiſſimam munditiem. Pontificij verò eos, qui eorundationem illam Chriſti fide habent, flammis torrentibus ſubijciunt, quaſi non verè, rectè, aut ſatis in Chriſto purgatos. Et aliam tanquam præſtantiorem purgatione, per proprias ſcilicet ſatisfactiones, vel per aliorum ſuffragia, comminiſcuntur, quod in perfectiſſimam Chriſti purgationem contumelioſum eſt, & homines ſeducit, ac Paradyſo excludit. Qui enim dicunt, mundi ſumus, hoc eſt, peccatum non habemus, ſeducunt ſeipſos, & veritas non eſt in eis. Prouerb. 20. 1. Ioh. 1. Et locus Apoca. 21. dicit, Eos, qui mendacium faciunt non intrare ad cœleſtem ciuitatem. Ex dicto igitur illo Iohannis, nihil minus quàm Pontificiorum purgatorium probatur. Idem enim Ioannes, cùm in Apocalypſi ſua videret, & gloriam beatorum, & pœnas damnatorũ, de tertio loco ſeu ſtatu purgatorij, nihil vel vidit, vel audiuit, vel ſomniauit. Et Phraſis ipſa Apocalyp. 21. oſtendit, quòd non de venialibus peccatis, quæ Pontificij igne purgari fingunt, loquatur. Inquit enim πᾶν κοινοῦν, quicquid coinquinat, non intrabit in eam: Quæ verò ſint, quæ hominem coinquinent, Chriſtus explicat Matth. 15. Et Ioannes ipſe addit explicationem: Quod abominationem facit & mendacium. Loquitur ergo de peccatis, quæ à regno Dei excludunt. Quæ verò Scriptura tradit, per tormenta ignis purgandos eſſe eos, qui cupiunt ingredi Paradyſum?

Tertium. Luc. 16. III. Ex tormentis diuitis Epulonis, Lucæ 16. quidam contendunt probare purgatorij pœnas, ſed ſingulis partibus dogmatis Pontificij de purgatorio, hiſtoria illa repugnat. Ex legatione enim, quam cupit ad fratres mitti, colligitur ipſum abſque pœnitentia deceſſiſſe. Et Abraham dicit, Chaos ita confirmatum eſſe, vt ex loco illo tormentorum, nemo poſſit tranſire ad locum ſolatij. Omne etiam refrigerium loco illi denegat. Quod ſi Epuloni iſta nota fuiſſent Pontificiorum ſpectra & ſuffragia, petiiſſet ipſe mitti ad fratres, vt miſſas, vigilias, anniuerſaria, memorias, balnea, peregrinationes, indulgentias, & quæ præterea ad ſuffragiorum nundinationem pertinent, ſibi procurarent, multam enim ſubſtantiam reliquerat. Adeo igitur ex illa hiſtoria Pontificiorum purgatorium non probatur, vt ad refutationem eius vel ſola ſufficeret.

Quartum Matth. 3. IIII. Nec verentur quidam etiam Ioanni Baptiſtæ affingere purgatoriũ, in illis verbis, Matt. 3. In cuius manu ventilabrum eſt, & permundabit aream ſuam, congregabitque triticum in horreum ſuum, paleas autem comburet igni inextinguibili. Fingunt enim ventilabrum ſignificare mortem, aream Purgatorium, horreum Paradyſum. Sed Baptiſta concionatur de pœnitentia, & de purgatione peccatorum, quæ fit in hac vita, ſicut & veteres aream interpretantur, de Eccleſia in hac vita, in qua ſimul mixta ſunt, & triticum & paleæ.

Quintum. Marc. 13. V. Faceta prorſus probatio purgatorij eſt, quam confingunt ex cap. 13. Marci. Homo peregrè profectus, ſignificat animam, quæ per mortem ex hoc mundo migrat, Ille ſeruis reliquit ſuam poteſtatem, hoc eſt, teſtamentariis ſuis mandauit, vt ex relictis bonis redimant ſuffragia, quibus ex purgatorio liberetur. Ianitori verò præcepit, vt vigilet, hoc eſt, paſtori ſuo legauit partem bonorum, vt vigilanter pro ipſo ſacrificet. Et poſt tam prægnantem probationem, quis amplius dubitabit de purgatorio, niſi totus mundus? Nam & ex Pſalmo 8. egregiam & verè magiſtralem habent purgatorij probationem: *Pſal. 8.* Omnia ſubieciſti ſub pedibus eius, volucres cœli, hoc eſt, Angelos & Sanctos in cœlo, pecora campi, hoc eſt, pios in hac vita, piſces maris, hoc eſt, animas in purgatorio. Ex huiuſmodi certè non argumentis, ſed nugis, æſtimari poteſt, quale dogma ſit purgatorium Pontificiorum.

VI. Matth. 5. Conijcieris in carcerem, Amen dico tibi, non exibis inde donec perſolueris extremum quadrantem. *Sextum. Matth. 5.* Hic dicunt Purgatorium apertè probari, quia fit mentio carceris, vnde vincti poſſunt aliquando exire, quod de inferno non poteſt intelligi: Inde enim nulla redemptio eſt. Et perſolutionem debiti, vſque ad extremum quadrantem, poſſe fieri in altero ſeculo, ex particula (donec) putant probari. Videndum autem nobis eſt, an certò, euidenter & firmiter ex hoc dicto Chriſti, Pontificiorum purgatorium probetur. *Doct.* Si enim Chriſtus purgatorium docuit, neceſſariò illud credere tenemur, ad huius enim vocem cœlitus alligati ſumus: Hunc audite. Primus autem Origenes fuit, qui locum illum de purgatorio expoſuit. *Solutio. Origenes.* Nam Homilia 35. in Lucam illud (Mitteris in carcerem) ita explicat: Exigeris debitum per labores & opera, ſiue per pœnas & ſupplicia, & non inde exibis, niſi reddideris. Ex Origene Ambroſius interpretationem ſuam, ſicut plerumque ſolet, Lucæ 12. mutuatus eſt. *Ambroſ.* Et ingenuus quidem vir fuit Ambroſius, ſed conſidera quæſo, quàm pueriliter ineptiat, extructurus ex illo luco purgatorium. Hæc enim ſunt ipſius verba: Quia olim quadrans in Balneis ſolebat dari, cuius oblatione quiſque accipiebat facultatem illic lauandi: Ideo dicit in purgatorio ſolutione quadrantis eius peccata, vt ii tam diu noxius exerceatur pœnis, vt commiſſi ſupplicia erroris expendat. Sed quia Origenicum purgatorium meritò reiectum fuit, ſuſpecta igitur eſt Ambroſij interpretatio, quam Origenicam eſſe inde conſtat. Quod enim reus traditur iudici, & à iudice exactori, à quo in carcerem conijcitur, hoc Ambroſius aliquoties tepetit fieri in extremo iudicio. Purgatorium igitur ſuum Ambroſius cum Origene ponit poſt extremum iudicium. Atque ita ne Ambroſij quidem interpretatio patrocinatur Pontificiorum purgatorio. Contextus autem illius loci ad literam, manifeſtè loquitur de ſtudio concordiæ, vt is, qui fratrem offendit, petat veniam, & qui lapſus eſt, non ſit nimium durus ad reconciliationem. *Solutio ex contextu orationis petita.* Ac à ſtudio litigandi in foro deterret, à periculis, incommodis & damnis, quæ ſequi ſolent. Et hanc eſſe ſimplicem & genuinam huius loci ſententiam, Chryſoſtomus expreſſe affirmat, quam ſententiam etiam Hieronymus probat. *Chryſoſtomus. Hieronymus.* Atque hoc diligenter ostetur, ſimplicem, propriam, genuinam & literalem (vt dicitur) ſententiam huius loci, prorſus nihil de purgatorio loqui.

Quod verò per allegoriam eo detorquetur, notum eſt, dogmata ex locis Scripturæ propriis, non autem ex allegoricis detorſionibus, extruenda & probanda eſſe. Sequitur itaque locum Matth. 5. non poſſe fundamentum, documentum aut firmamentum purgatorij eſſe. Et de allegoria illius loci inter interpretes non conuenit.

Allegoria loci Matt. 5.

Ambroſius.

Aduerſarius quis.

Hilarius & Hieronymus.

Chryſoſtomus Carcer.

Auguſtinus.

Ambroſius enim per aduerſariū allegoricè intelligit Diabolum, ſed hoc & Hieronymus & Chryſoſtomus diſertè reprobant. Hilarius & Hieronymus illorum etiam allegoriā reijciunt, qui locum illum interpretantur de concordia vel carnis & animæ, vel animæ & ſpiritus. Chryſoſtomus in opere imperfecto dicit: Per carcerem intelligi poſſe anguſtias & tribolationes huius mundi. Auguſtinus per carcerem intelligit infernum ſeu gehennam. Quā verò πλαγιοεία, ex allegoria tam incertū dogma purgatorij, quòd aliàs nulla manifeſta in Scriptura teſtimonia habet, conſtitui aut confirmari poterit? Nec particula (donec) euincit, eos qui ſine condonatione fraterna hinc excedunt, vel exituros aliquando ex carcere, vel in altero ſeculo perſoluere poſſe debitum. Eſt enim peccatum mortale, excludens à regno Dei in ipſam gehennam.

De particula, Donec

Notum etiam eſt, particulam donec non ſemper ſignificare terminum, ſed ſæpius continuationem & perpetuitatem: vt, non cognouit eam donec peperit, Matth. 1. Et Beda ex Auguſtino dicit, donec Matth. 5. ponit pro infinito, ſicut alibi: Donec ponam inimicos. Et Luc. 12. hanc Auguſtini interpretationem adducit.

Beda.

Auguſtinus.

Quia ſemper ſoluere pœnas patiendo, ſed nunquam perſoluere veniam conſequendo poteris, neq; enim ibi veniæ locus erit: Nunquam exibis inde, vbi perpetuas peccatorum pœnas lues. Et quidem de 8. quæſtionib. Dulcitij, vbi ex profeſſo quæſtionem purgatorij tractat, non audet ex iſto loco purgatoriū ſtabilire, ſed dicit. Locum illum (Non exibis inde donec, &c.) intelligendum eſſe ſicut illud: Non cognouit eam donec peperit.

Theophyl.

Theophylactus etiam Luc. 12. tractans allegoriā huius loci, inquit: Punit nos donec menſuram pœnæ impleamus. Nunquam autem impletur menſura pœnæ, ſemper ergo puniemur. Si enim in carcere manebimus donec extremum minutum reddamus, & nunquam reddituri ſumus, manifeſtum eſt, quòd æternum futurum ſit ſupplicium: Ita etiam Hieronymus in Threnis Ieremiæ exponit ſententiam illam Chriſti de pœnis æterni ignis.

Hieronymus.

Solutio ex Chriſti interpretatione.

Et quid opus eſt Patrum interpretationes ſolicitè conquirere, cùm habeamus ipſius Chriſti interpretationem? Quod enim Matth. 6. dicit: Si non remiſeritis hominibus, nec pater veſter remittet vobis peccata veſtra. Illud Matth. 18. in parabola ita dicit: Tradidit eū tortoribus, quoad vſquè redderet vniuerſum debitum. Atqui paulò antè dixerat: Seruum illum non potuiſſe dimitti, niſi gratuita condonatione debitum remitteretur, quæ remiſſio illi in carcere negata eſt. Manifeſtum igitur eſt, ex illo loco Matthæi purgatorium non poſſe probari, ſed ſententiam aius Pontificiorum purgatorio prorſus repugnare.

Literalis ſenſus loci Matt. 5.

Allegoria eius loci.

Literalis enim ſenſus loquitur de iudicijs forenſibus in hac vita. Allegoria verò, iuxta Chriſti & veterum etiam interpretationem, ad fraternam reconciliationem, dum in hac vita ſumus, hortatur, ſimilitudine petita à ciuilibus iudiciis, oſtendens, ſine ſpe ſalutis in æternum damnandos illos, qui vel reconciliationem petere nolunt, vel offenſam remittere negant, ſed in inimicitiis moriuntur.

Septimū. Matth. 12.

VII. Multos mouit locus Matth. 12. vbi Chriſtus de peccato in Spiritū ſanctum inquit: Non remittetur, nec in præſenti ſeculo, nec in futuro. Auguſt. enim de Ciuitat. libro 21. cap. 24. ita ex hoc loco argumentatur: Neq; enim veraciter de quibuſdam diceretur, quod non eis remittatur, neq; in hoc ſeculo, neq; in futuro, niſi eſſent, quibus etſi non in iſto, tamen remitteretur in futuro.

Auguſtin.

Gregorius.

Gregorius etiam cùm loco Pauli 1. Cor. 3. non multum fidat: dicit enim de tribulationibus huius vitæ intelligi poſſe: ex illa Matth. ſententia ſola, conatur purgatorium probare. Ita enim inquit 4. Dialog. cap. 39. de quibuſdam leuibus culpis, eſſe ante iudiciū purgatorius ignis, credendus eſt, pro eo, quod veritas dicit: Si quis in Spiritum ſanctum blaſphemiam dixerit, neque in hoc ſeculo dimittetur, neque in futuro, in qua ſententia datur intelligi, quaſdam culpas in hoc ſeculo, quaſdam verò in futuro relaxari, quod enim de vno negatur, conſequens intellectus patet, quia de quibuſdam conceditur.

Bernhardus.

Et Bernhardus ſuper Cantica, Serm. 67. contra eos, qui ſuo tempore purgatorium negabant, hoc ſolum Scripturæ teſtimonium profert. Quærant, inquit, ab eo qui dixit, quoddam peccatum eſſe, quod neque in hoc ſeculo, neque in futuro remittetur, cur hoc dixerit, ſi nulla manet in futuro remiſſio, purgatione peccati? Sed cogitetur quis ſit ſtatus controuerſiæ de purgatorio,

Reſponſio ad locum Matth. 12.

An ſcilicet animæ fidelium à corporib. ſolutæ, igne corporali torreantur, vt acerbiſſimis ſuppliciis pro peccatis non remiſſis ſatiſfaciant; an viuorum ſuffragiis ex igne illo liberentur. Num verò ex dicto illo Matth. etiamſi iuxta Auguſtini interpretationem accipiatur, illud probari poterit? Certè remiſſio peccatorum non definitur tormentis flammarum, & ſuppliciorum ſatiſfactionibus. Neque enim ſenſus eſt quando Scriptura dicit: Chriſtum meruiſſe nobis remiſſionem peccatorum, quod promeruit nobis tormenta flammarum, & acerbiſſima ſupplicia, quibus nobis ipſis pro peccatis ſatisfaciendum ſit, ſed ex miſericordia Dei propter ſatisfactionem Chriſti, ſcriptura tradit peccata remitti, hoc eſt, gratuito condonari & tegi, ne imputentur & exquirantur. Etiamſi igitur Auguſtin. concederetur, quædam peccata in altero ſeculo remitti, purgatorium tamen Pontificiorum inde probari & ſtabiliri prorſus non poſset. Cum remiſſione enim peccatorum (ſicut Scriptura de ea loquitur) ex diametro prorſus pugnant ea, quæ Pontificij de pœnis purgatorij tradunt. Et hoc Lector diligenter conſideret, quod ex illo dicto, quo præcipuè nituntur, purgatoriū nullo prorſus modo probetur.

De vero ſententia huius dicti Matt. 12.

Origenis lapſus ex huius loci abuſu.

Vt autem de vero ſenſu huius dicti aliquid dicamus, magna & ardua quæſtio eſt, vbi fiat remiſſio peccati, in hoc ne, an verò etiam in futuro ſeculo? Origenem enim certum eſt ex hoc fundamento, quod ſtatuebat tempus pœnitentiæ, reconciliationis & remiſſionis, etiam in altero ſeculo eſſe, finem pœnarum etiam damnatis, imò ipſis quoque Diabolis promiſiſſe. Extant autem in Scriptura multa clariſſima dicta, quæ paulò antè recitata ſunt,

quòd

Google

In hac vita locus eſt pœnitentiæ, & remiſſionis peccatorum.

quod in hac tantum vita ſit tempus fructuoſæ pœnitentię, reconciliationis & remiſſionis. Hoc enim in cœlo ſolutum erit, quicquid in terra ſolutum fuerit. Quicquid verò in terra ligatum fuerit, erit etiam in cœlo ligatum. Nec medium fingi debet inter peccatum ligatum, & inter peccatum quod ſolutum non eſt. Contra illa clariſſima Scripturæ dicta, alicui, qui ſine remiſſione peccatorum moritur, promittere remiſſionem in altero ſeculo, nemo ſine expreſſo verbi Dei teſtimonio, vel debet vel poteſt. Nullibi autem Scriptura manifeſtè & expreſſè hoc dicit, ſed per modum conſequētiæ ex dicto illo Matthæi, opinio ea texitur. Nec verò res tanta contra clariſſima Scripturæ dicta, nudis aut ſolis conſequentiis, ſine aperto verbi Dei teſtimonio committenda eſt. Nam & Auguſtinus cōtra eos diſputat, qui ex illo loco conſequens eſſe contendebant, excepta vna illa ſola ſpecie peccati in Spiritum ſanctum, reliqua peccata omnia in altero ſeculo remitti poſſe. Et certè ſi ſolis conſequentiis credendum eſſet, Auguſtinus non poſſet elabi. Nam reliqua peccata omnia, vni illi ſpeciei in dicto Chriſti opponuntur, Marc. 3. Sed Auguſtinus videns, conſequentiam illam repugnare aliis manifeſtis Scripturæ dictis, rectè eam reiicit & refutat. Et ipſe cōſtituere non audet, quod aut quale peccatum illud ſit, quod in altero ſeculo remitti dicendum ſit, cùm nullum habeat manifeſtum Scripturæ teſtimonium.

Auguſtinus locū hunc in medio relinquit.

Rectiùs igitur, tutiùs & certiùs eſt, iuxta clariſſima Scripturæ dicta hortari homines, vt in hac vita quærant & accipiant remiſſionem peccatorum, propoſita dulciſſima illa promiſſione: Qui credit in filium non venit in iudicium, ſed à morte tranſit in vitam: Non autem lactare aut potius ſeducere homines, dubia, vana & falſa ſpe, acquirendæ remiſſionis peccatorum poſt hanc vitam. Qui enim ſine fide & ſine remiſſione peccatorum hinc diſcedunt, illos Scriptura pronunciat condemnatos eſſe, & iram Dei manere ſuper ipſos. Et ante Auguſtinum, talis interpretatio dicti Chriſti non fuit in Eccleſia, vel nota vel vſitata. Nam nec Hilarius, nec Hieronymus, nec Chryſoſtomus, nec Theophylactus, dictum illud ita expoſuerunt. Athanaſius etiam, qui peculiarem tractatum de dicto illo conſcripſit, nihil tale vel dicit, vel inde extruit.

Veteribus ignota fuit huius dicti interpretatio, quā poſteriores aſſuerunt. Athanaſ.

Et quid opus eſt de interpretatione & ſenſu illius phraſeos apud Matthæum, multis diſputare, cùm habeamus interpretem certiſſimum, & omni exceptione maiorem. Marcus enim, qui eſt quaſi interpres Matthæi, phraſin illam (Neq; in hoc ſeculo, neque in futuro remittetur) non ita interpretatur, quaſi quorundam peccatorum remiſſio poſt hanc vitam impetrari poſſit: Sed partitionem illam de præſenti & de futuro ſeculo, ſimpliciter ita interpretatur, quòd blaſphemia in Spiritum ſanctum non habeat remiſſionem in æternum, ſed rea ſit æterni iudicij, Marc. 3. Partitione verò illa Matthæus ideo vtitur, vt oſtendat tam horribile eſſe peccatum in Spiritū ſanctum, vt iudicium iræ diuinæ, & in hac vita exagitationibus conſcientiæ, illi qui peccati huius rei ſunt, ſentiant, & fore, vt in altero ſeculo grauiùs eò premantur & exagitentur, quando in reſurrectione mortuorum, iudicium de peccatis palàm fiet. Et hoc eſt, non remitti nec in hoc ſeculo, nec in futuro, id eſt, reatum iudicij diuini, & in hoc ſeculo & futuro ſuſtinere, Marc. 3. Beatitudo enim hominis eſt, cui remiſſa ſunt peccata, Roman. 4. & iuſtificati fide, pacem habent cum Deo, Rom. 5.

Vera huius dicti interpretatio à Marco 3.

Cur tali loquendi forma Mat. vſus ſit.

Ita Chryſoſto. hanc partitionem Matthæi explicat: Vniuerſorum (inquit) hominum, alij & hic & ibi ſupplicia dabunt, vt Sodomitæ: Alij in præſenti ſolummodo vita, vt fornicator Corinthiacus: Alij in futura tantùm vita, vt diues ille Epulo: Alij nec in præſenti, nec in futura, vt Prophetæ & Apoſtoli. Senſum igitur dicit eſſe, cùm peccatum illud vobis non ſit veniale, pœnas tam in præſenti vita quam in futura luetis ingentes. Ita Chryſoſtomus. Præterea tempus futuri ſeculi, de tempore poſt reſurrectionem mortuorum in Scriptura accipitur. Aduentus enim Chriſti ad iudicium, faciet finem huic ſeculo. Matth. 13. & 24. Et quando qui bona egerunt, ibunt poſt reſurrectionem in vitam æternam, Iohan. 6. Illud tempus vocatur futurum ſeculum, Marc. 10. Et Luc. 20. Tempus reſurrectionis expreſſè vocatur tempus futuri ſeculi. Quando igitur Matthæus nominat futurum ſeculum, intelligit extremum iudicium poſt reſurrectionem mortuorum. Malè ergo de intermedio tēpore inter mortem & reſurrectionem exponitur. Sed Matthæus ſua partitione coniungit iudicium Dei aduerſus peccatum, quod in hoc ſeculo ex verbo Dei pronunciatur, quodque in futuro ſeculo ipſe iudex Chriſtus pronunciaturus eſt. Quia enim impij non curant, quando peccatū ipſorum in hoc ſeculo ex verbo arguitur ligatur & condemnatur, & multos habent prætextus, quos etiam in die iudicij proferent, Matth. 7. Dicit igitur Chriſtus: Sicut peccatū in Spiritum ſanctum, in hoc ſeculo non remittitur, ſed ligatur: ita in futuro etiam ſeculo in die iudicij, illi, qui Spiritū blaſphemarunt, non pronunciabuntur iuſti, ſed ligati & condemnati, hoc enim eſt peccatum non remitti, nec in hoc nec in futuro ſeculo. Porrò ipſi etiā Scholaſtici ſentiunt, nullā culpam poſt hanc vitam remitti, ſed eius remiſſionem in hac tantummodo vita fieri. Cùmque Pontificij de ſatisfactione pœnæ in purgatorio agant, ſententia verò Matth. de remiſſione peccati ſeu culpæ loquatur, manifeſtum eſt alienum prorſus & peregrinum eſſe, locum illum ad purgatoriū velle detorquere. Et cùm aliàs doceant, venialia peccata tam leuiter dimitti, aſperſione ſcilicet aquæ benedictæ, benedictione Epiſcopali, tunſione pectoris, recitatione orationis Dominicæ, &c. cur in purgatorio illa tam inclementer & acerbè torquerent, etiam in illis, quibus in agone, aquam ſuam execratam largiter cum multis indulgentiis aſpergunt, niſi eſſet de pane lucrando?

Tempus futuri ſeculi ſignificat iudicium extremū.

Scholaſticorum ſententia de hac quæſtione.

IIX. Inter præcipua purgatorij documenta Pontificij cenſent locum Pauli, 1. Corinth. 3. Si quis ſuperædificat ſuper fundamentum aurum, argentum, lapides precioſos, ligna, fœnum, ſtipulam, vniuſcuiuſque opus manifeſtum fiet: Dies enim declarabit, quia in igne reuelatur, & cuiuſq; opus, quale ſit, ignis probabit. Si cuius opus manſerit quod ſuperædificauit, mercedem accipiet. Si cuius opus arſerit, detrimentum patietur, ipſe autem ſaluus erit, ſic tamen quaſi per ignem.

Octauum. 1. Cor. 3.

Et quia in hac ſententia Pauli mentio fit ignis non damnantis, ſed per quem ſalui fiunt illi, quo-

rum opera exuruntur. Exiſtimant igitur, ignem purgatorium inde ſatis manifeſtè, certò & ſimiliter probari. Sed videamus, an res ita ſe habeat. Omnino enim probationes & confirmationes dogmatum, oporret non dubias, obſcuras & incertas, ſed manifeſtas, certas & firmas eſſe. Extra controuerſiam autem eſt, quod negari à nemine poteſt, totam illam Pauli orationem, & ſingula eius vocabula eſſe tropica ſeu metaphorica, vt ſunt fundamentum, architectus, ſuperædificare, aurum, argentum, gemmæ, ligna, fœnum, ſtipulæ, opus ſeu ædificium. Et in oratione, quæ tota eſt metaphorica, vocabulum ignis materialiter accipere, nihil aliud eſſet, quàm humano capiti ceruicem pictor equinam addere ſi tentet. Qualia enim ſunt aurum, argentum, gemmæ, fœnum, ligna, ſtipulæ, talem oportet etiam eſse ignem. Et metaphora vocabuli ignis, multo frequentior & vſitatior in Scriptura eſt, quam auri, argenti, ligni, gemmarum, &c. Imò Paulus ipſe quaſi præuidens deprauationem iſtam ſuæ ſententiæ, cùm reliquis vocabulis nihil addat, quando ad vocabulum ignis venit, adiicit talem circumſcriptionem, quæ quaſi intento digito, metaphoram in vocabulo ignis monſtret. Dicit enim: Ipſe ſaluus erit, ſed ſic tamē quaſi per ignē. Hoc manifeſtiſſimum eſt, quod etiam à pueris intelligi poteſt. Ignis igitur Pontificij purgatorij, ex illo loco Pauli, probari nequaquam poteſt.

Solutio argumenti.

Ignis metaphora.

Auguſt. Secundò, Ipſe etiam Auguſtinus, Academicus ſeu ſcepticus purgatorij diſputator, aduertit, verba Pauli ita poſita eſſe, vt neceſse ſit talem ignem intelligi, per quem vtique tranſeant, & qui aurum, & qui lignum ſuperædificant. Hinc Origenes omnes etiam Sanctiſſimos, poſtquam ex hac vita diſceſſiſſent, in ignem purgatorij cruciandos coniecit. Quæ opinio meritò damnata eſt. Alij cum nodum illum aliter ſoluere non poſsent, ignem purgatorij in aëre collocarunt, per quem omnibus ſanctis, quando ad cœlum euolant, tranſeundum ſit. Et eos, qui aurum ſuperædificauerunt, Alcuinus dicit, magna facilitate ignem illum peruolare: Reliquos cum ligno, fœno, & ſtipula diutiùs in illo hærere: ſed Pontificij hoc non concedunt. Fingunt enim multos hinc excedere, adeò vel mundos & perfectos, vel plenariis Pontificiis indulgentiis ita munitos, vt à flammis purgatorij prorſus immunes, è veſtigio in cœlum euolent. Ignem igitur ſui purgatorij, Pōtificij ex illo loco Pauli probare non poſsunt: Quia ignis de quo Paulus loquitur, communis eſt omnibus fidelibus, tam qui aurum, quàm qui ſtipulam ſuperædificant. Pontificiorum verò ignis tantùm illos purgat, qui ligna, fœnum & ſtipulas ſuperædificarunt. Et Pauli ignis probat opera ædificantium. Pontificiorum verò ignis punit, torquet, cruciat & excarnificat animas fidelium. Non idem itaque ignis eſt Paulinus & Pontificius.

Origenis ſomnium de ſuo purgatorio.

Alcuinus.

Auguſt. in locum obſcurum eſſe fatetur. Tertiò, Cùm loca illa Scripturæ, in quibus articuli fidei, ſuam quaſi propriam ſedem habent, neceſse ſit, aperta, plana & manifeſta eſse: Auguſtinus diſertè fatetur, locum illum Pauli obſcurum & difficilem eſse. Et ponit eum inter illa, de quibus Petrus dicit: In Epiſtolis Pauli quædam eſse difficilia intellectu, quę indocti & inſtabiles deprauant, ſicut & cæteras Scripturas, ad ſuam ipſorum perditionem, id quod diuerſę huius loci explicationes à veteribus traditæ oſtendunt. Chryſoſtomus enim interpretatur de igne gehennæ, & de pœnis æternis. Et quod Paulus dicit: Ipſe ſaluabitur per ignem, hoc Chryſoſtomus ita exponit: Non in nihilū redigetur flāmis inferni, ſed quò ad ſubſtantiam, in æternum perdurabit, & ad pœnam ſeruabitur. Quæ explicatio, licet Pauli ſententiæ non conueniat, à Theophyl. tamen, & in Græcorum ſcholiis repetitur. Theodoretus, & Oecumenius intelligunt locum illum Pauli de aduentu Domini, de igni quo mundus conflagrabit, & de die extremi iudicij. Et interpretationem ſumunt ex alio loco Pauli, 2. Theſſalon. 1. Quia in die iudicij Ieſus reuelabitur in flammis ignis, daturus vindictam iis, qui non nouerunt Deum, & non obedierunt Euangelio, 2. Theſſ. 1. Theodoretus dicit: Auditores eſse opus doctorum, quod ſi auditorum vita præceptorū doctrinæ in die iudicij non reſponderit, comburentur illi in aduentu Domini, doctor verò ſaluabitur, examinatus per ignem illum, qui in die iudicij præcedet faciem iudicis, ſi vita doctrinæ reſponderit. Ignis enim ille tunc in die iudicij, iuſtos non comburet, inquit, ſed reddet ſplendidiores. Alcuinus etiā de Trinitate lib. 3. cap. 21. dicit eos, qui ligna, fœnum, ſtipulas ſuperædificarūt, ardore illius ignis, quo Chriſtus in extremo iudicio veniet, purgandos, & cōpleto illo extremi iudicij die, ſtatuendos ad dextrā. Illis verò qui aurum, argentum, & gemmas ſuperædificarunt, ignem illum diei iudicij fore, ſicut tribus pueris in Caminis Babylonicæ fornacis fuerat. Et Gloſsa ordinaria, 1. Co. 3. duos ignes futuros legimus, vnum æternum, quo punientur reprobi: alterū, quo exuretur facies huius mundi, qui emundabit eos, qui ſuperædificarunt fœnum, lignum, ſtipulam. Et ſanè ſi vocabulum ignis, in illa Pauli ſententia, 1. Cor. 3. propriè accipi vel deberet, vel poſſet, non poſset alia cōuenientior interpretatio eſse, quàm quæ ex alio loco, 2. Theſſal. 1. ſumitur: Sed illa cum Pontificiorum purgatorio prorſus nihil haberet commune, id quod manifeſtum eſt. Ambroſius ex Origene ſuo interpretatur de igne poſt iudicium, in quo opinatur prauos doctores, qui malam doctrinam profeſſi ſunt, pœnas quidem daturos, non autem in perpetuum igne æterno, ſicut infideles puniendos, ſed ſaluos aliquando futuros. Et rationem addit, vt ex aliqua parte operæprecium ſit crediſse in Chriſtum. Auguſtin. verò, quando hūc locum ex profeſso tractat, in Enchiridio, cap. 69. De fide & operibus, cap. 15. De ciuitate, lib. 3. De 8. quæſtion. ad Dulcitium, quæſt. 1. Origenicas explicationes reiicit, & vbique eandem fermè repetit interpretationem. Ignem ſcilicet illum Pauli, intelligendum eſse de tribulationibus huius vitæ, & exterioribus & interioribus. Et metaphoram illam ex ſcriptura probat: vas figuli probat fornax, at animas iuſtorum tentatio tribulationis. An verò poſt hanc vitam talis aliquis ignis ſit, dubitat, & in medio relinquit, ſicut in præcedentibus oſtenſum eſt. Ipſe etiam Gregorius architectus purgatorij, 4. Dialog. capite 39. non audet locum illum Pauli ſimpliciter, propriè & certò de igne purgatorij interpretari. Inquit enim, quamuis de igne tribulationis in hac nobis vita adhibito, poſſit intelligi, tamen ſi quis de igne futuræ purgationis accipiat,

Diuerſæ & diſſidentes interpretationes huius loci Chryſoſtomi.

Theophyl.

Theodoret. Oecumenius.

Alcuinus.

Ambroſius.

Auguſtinus.

Gregorius.

accipiat penſandum eſt, &c. Sunt etiam, qui ignem & diem Pauli interpretantur de examine particularis iudicij, quod ſtatim in morte cuiuſque exercetur, vt anima à corpore ſeparata deportetur vel in Paradiſum, vel ad infernum. Hæc recitaui, vt oſtenderem Pontificiorum purgatorium, ex illo loco Pauli, cum obſcurus & allegoricus ſit, ac varias interpretationes recipere poſſit, probari & demonſtrari non poſſe.

De vera ſententia huius loci Pauli. Fundamentum. *Aedificiū ſeu opus.*

Quæ verò ſit ſimplex vera & genuina ſententia in illo loco Pauli, non poteſt certiùs, quàm ex contextu totius loci colligi & conſtitui. Loquitur enim de Doctoribus in Eccleſia, & de dogmatis. Et fundamentum quidem dicit eſſe veram doctrinam de perſona, de officio, & beneficiis Chriſti, opus verò ſeu ædificium eſſe reliqua dogmata. Iã qui vel aliud fundamentũ ponunt, vel fundamentum illud peruertunt & euertunt, vel qui falſa, praua & impia dogmata, à fundamento aliena, vel pugnantia contra fundamentum ædificant, eos poſtea dicit, prophanare templum Domini. Et addit, diſperdet illum Deus. Qui verò fundamentum ſaluum retinent, & ſuper fundamentum illud ædificant, eos dicit in duplici eſſe differentia. Quoſdam enim ſolidum, purum & precioſum opus ſeu ædificium ſuperædificare, dogmata ſcilicet, quæ ſunt analoga fidei, hoc eſt, quæ habent perſpicua, certa & firma Scripturæ teſtimonia, quæ conſcientiis neceſſaria, vtilia & neceſſaria ſunt. Illa comparat auro, argento & gemmis, metaphora Scripturis familiari & vſitata. Mandata enim Domini deſiderabilia ſunt ſuper aurum, argentum & lapidem precioſum multum, Pſalm. 19. & Pſalm. 119. Et ſapientia diuina inquit, Prouerbior. octauo: Melior eſt fructus meus auro & lapide precioſo, & prouentus meus argento electo, Prou. 16. Poſſide ſapientiam, quia auro melior eſt, & acquire intelligentiam, quia precioſior eſt argento. Alios verò dicit retinere quidem Chriſtum fundamentum, ſed ad ſuperædificium congerere materiam infirmam, ſuperuacantem, ocioſam, & inutilem, vt ſunt ligna, fœnum, ſtipulæ, hoc eſt, opiniones bonæ intentionis, quæ ſpeciẽ aliquam habent, ſed non ſunt expreſsè & ſolidè in Scriptura fundatæ vel ſunt ſuperuacaneæ, ocioſæ & inutiles diſputationes, quę ad veram pœnitentię, fidei & charitatis ędificationem, non ſunt vel neceſſariæ vel vtiles. Talia ſi non opponantur fundamento, ſed ſi fiducia iuſtitiæ, gratiæ & ſalutis ſoli Chriſto inhæreat, dicuntur fundamento ſuperſtrui, tanquam ligna, fœnum & ſtipulæ. Scriptura enim ea, quæ coram mundo ſpeciem quãdam habent, ſed non nituntur verbo Dei, vocat fœnum, Eſaiæ 40. Vbi fœnum verbo Dei opponitur. Omnis caro fœnum, exiccatum eſt fœnum, quia Spiritus Domini ſufflauit in eo. Verbum autem Domini manet in æternum. Ita Eſaiæ 1. Opiniones populi extra verbum Dei, quibus plurimum tribuebant, vocantur ſtipulę: Erit fortitudo veſtra vt ſtuppa, & ea, quæ non vtiles fructus ferunt, vocantur ligna arida, Eſaię 58. Sicut & vaſa lignea in domo Domini opponuntur aureis & argenteis, 2. Tim. 2. Hæc ideò obſeruanda ſunt, quia oſtendunt Paulum non nouis aut inſolitis vti metaphoris, ſed eas ſumptas eſſe ex Scripturis, & Scripturam ipſam oſtendere earum interpretationem.

Aurũ, argentum & gemmæ.

Lignum, fœnum, ſtipula.

Secũdaria huius loci interpretatio de operibus hominum.

Ita de doctoribus & de dogmatis propriè & ſimpliciter locus ille Pauli intelligitur. Quia verò ex doctrina & ſecundum doctrinam ſequuntur opera, de iis etiam ſecundario poteſt exponi. Non autem de prauis operibus, quæ verbo Dei prohibita & damnata ſunt: ea enim non ſuperſtruuntur fundamento Chriſto. Nam qui talia agunt regnum Dei non poſſidebunt, ſed quæ habent verbum & mandatum Dei, illa quia Deo placent, ſi in fide fiant, intelliguntur per aurum, argentum & gemmas. Quæ verò non habent verbum & mandatum Dei, ſed vel cordis humani aut bonę intentionis cogitationes, vel Patrum traditiones ſunt, & propter prætextum vetuſtatis, longinquitatem conſuetudinis, præſcriptionem temporis, multitudinem adhærentium, & externam ſpeciem pietatis, accident, ita vt infirmiores in fide non poſſint ex illis ſe expedire: illa dicuntur ligna, fœnum, ſtipulæ. Et ſi fiducia in ſolo Chriſto hæreat, dicuntur ſuper fundamentum ſuperædificari. Si verò vel præferantur mandatis Dei, vel fiduciam ſibi vendicent, non amplius ſunt in fundamento, ſed ſuccendentur, & non erit, qui extinguat, Eſa. 1.

Aurũ, argentum & gemmæ.

Lignum, fœnum, ſtipula.

De particula dicti, dies declarabit, Ignis probabit.

Porrò, dogmata vera & cultus veri, ſæpius quaſi in obſcuro latent, ac non magnifiunt, ſed oppugnantur, improbantur & damnantur, etiam à multis. Et contra vero opiniones & cultus lignei, plerumq; magnam ſpeciem coram mundo habent, laudantur, probantur, amantur, defenduntur. Deus igitur ad examen ſalutare probationis ſuæ, adducit, & dogmata & cultus, quod vt ſalutare ſit, in hac vita fieri neceſſe eſt. Illam verò probationem examinis diuini, afferentem illuſtrem, ſtabilem, & ſolidam cognitionem, Scriptura deſcribit, primùm metaphora diei ſeu lucis. Tenebris enim, hoc eſt, quando in errore & ignorantia aliquid defendimus, opponitur dies ſeu lux, hoc eſt, illuſtris cognitio & verum iudicium. Ita 1. Cor. 4. nolim iudicari ab humano die. Et Iere. 17. Diem hominis non deſideraui. Significat autem dies hominis, cognitionem, ſeu iudicium mundi, ſeu rationis de rebus ſacris. Ita Ioan. 3. Qui veritatem facit, venit ad lucem, vt manifeſtentur opera eius. Epheſ. 5. Omnia, dum aguntur, à luce manifeſta fiunt, nam quod omnia manifeſtat, lux eſt. Idem etiam metaphora ignis ſignificari vſitatum eſt, vt Pſalm. 12. Eloquia Domini, eloquia munda, vt argentum igne examinatum, probatum terra, purgatum ſeptuplum. Ipſe enim quaſi ignis conflans & emundans argentum, & purgabit filios Leui, & colabit eos quaſi aurum, & quaſi argentum, vt offerant Domino ſacrificia in iuſtitia. Malach. 3. Syr. 27. Sap. 3. Quaſi vaſa figuli, & tanquam aurum, in fornace probantur. Quodque Eſaias dicit, cap. 28. Vexatio dat intellectum. Et Ierem. 31. Caſtigaſti me & eruditus ſum. Illud metaphoricè ita dicitur, Threnorum 1. Miſit ignem in oſſa mea, & erudiuit, 1. Petri 1. Per ignem probatur, 1. Pet. 3. Per ignem exploramini. Hæc verò omnia Scriptura in hac vita fieri affirmat. Manifeſtum igitur eſt, quando Paulus dicit, dies declarabit, ignis probabit & reuelabit, non eſſe nouas metaphoras, ſed Scripturæ familiares, ex Scriptura ſumptas, & inde etiam ſicut exemplis oſtendimus, interpretandas.

Immittit autem Deus diem illum declara-

tionis,& ignem probationis, vel per tribulationes exteriores, vel per tentationes conſcientiæ, vel per clariorem manifeſtationem veritatis ex verbo, ne in tenebris errorum & ignorantiæ maneant, qui fundamentum retinent, ſed vt expurgetur, ſi quid talium opinionum, quę fundamento non ſatis congruunt, adhæſerit. Ita Ambroſius in Pſalm. 118. Sermo. 13. veniat verbum Dei, intret in Eccleſiam, fiat ignis conſumens, vt exurat fœnũ & ſtipulam, & quicquid eſt ſeculare, conſumat, graue plumbum iniquitatis eſt in pleriſque, liquefiat igne diuino, meliorentur vaſa aurea, argentea, vt ſenſus & ſermo paſſionum calore recoctus incipiat eſſe precioſior. Ita Ambroſius. Illud verò vt ſalutare ſit, neceſſe eſt fieri, vel in hac vita, vel in hora mortis. Ita ergo iuxta Paulum, opus ſeu ædificium cuiuſq; quale ſit, manifeſtum fit. Si enim ſolido Scripturę fundamento nititur, tunc ſicut aurum igne non abſumitur, ita ſiue tribulationibus, ſiue tentationibus, ſiue collatione, ſeu examine ad Scripturã, talia dogmata ſeu cultus non euertuntur, ſed magis illuſtrantur & confirmantur, 1. Petr. 1. Audiens enim & faciens verbum Dei fundatus eſt ſupra petram, Matth. 7. Et illorum labores habebunt prœmia in reſurrectione iuſtorum. Quæ verò extra aut præter verbum Dei præſumuntur, poſſunt quidem plauſibilem prætextum & magnam ſpeciem habere, ſed quando in ignem tribulationis ſeu tentationis coniiciuntur, aut quando ad lucem verbi Dei protrahuntur, tunc ſunt ſicut ligna, fœnũ & ſtipulę, quę non poſſunt conſiſtere, ſed exuruntur. Fœnum enim exiccatur, ſolum autem verbum Domini, iuxta Eſaiam manet. Quando verò ita agnoſcit quis, vel opiniones, quas multum amauit, & acriter defendit, vel cultus in quibus valde laborauit, ita exuri, tunc damnum patitur, videns ſe fruſtra in iis laboraſſe, & cum pudore dolet: Sicut ſi quis parietem non fundamento non rectè coagmentet, ſi paries concidat, architectus mercedem non accipit, ſed cum pudore & dolore damnum impenſę operę patitur. Si verò talis doctor fundamentum teneat, licèt in prœmiis accidentalibus, vt vocant, damnum patiatur, ſaluus tamen erit ratione fundamenti, ſed non ſine igne tentationis in hac vita. Hoc ergo modo Paulus docet, ignem illum tribulationis ſeu tentationis vtilem & ſalutarem eſſe, ne lignis, fœno, aut ſtipulis addicti maneamus, ſed vt purgati, poſſimus offerre ſacrificia iuſtitię, Malach. tertio. Et quos Deus amat, qui ſcilicet in fundamento ſunt, illos per ignem ita examinat, vt ſi quid vel pręſumptionis vel fiducię prauę adhæſerit, exuratur & expurgetur, vt iudicium ita rectificetur. Sicut autem exiguus ignis ſtipulas exurit, ad ligna verò maiori igne opus eſt: ita diuerſorum diuerſę ſunt tentationes. Reliqui verò extra fundamentum, ſunt tales ſtipulę, quę cum accenduntur, nemo erit, qui extinguat. Eſa. 1. Hęc pluſimis veterum exemplis declarari poſſunt. Multas enim & ſuas & aliorum opiniones retractarunt, vel tentationibus, vel planiori Scripturę intelligentia edocti, ſicut Auguſtinus inquit, de Spiritu & litera, capite 35. In multis offendimus omnes, dum putamus Deo, quem diligimus placere, vel non diſplicere quod facimus, & poſteà per Scripturam eius, ſiue certa & perſpicua ratione cõmoniti, cum didicerimus quod non placeat, pœnitẽdo deprecamur, vt ignoſcat: Plena humana vita eſt documentis talibus. Hæc Auguſtinus, qui alibi dicit, Cypriani errorem de rebaptiſatione, igne Martyrij expurgatum eſſe. Ita Bernhardus de operum meritis & fiducia multa diſputat: ſed quando in tentationibus ad tribunal ſeu examen diuini iudicii ſiſtitur, agnoſcit ſtipulas eſſe. Vitam, inquit, meam perdidi, perditè vixi, ſufficit mihi ad omnem iuſtitiam te ſolum habere propicium, cui ſoli peccaui. Imò in ipſo Paulo extat exemplum maximè illuſtre, Phil. 3. Vbi & metaphoras loci 1. Cor. 3. explicare videtur, certè verbum ζημιῶθαι expreſsè ponit. Quæ mihi fuerunt lucra, hæc arbitratus ſum propter Chriſtum detrimentum, verumtamen exiſtimo omnia detrimentum eſſe, propter eminentem ſcientiam Ieſu Chriſti Domini mei, propter quem omnia detrimentum feci, &c. Et quot ſunt veterum opiniones, quas ipſi acriter defenderunt, quæ poſtea veritate reuelata ignem ſuſtinuerunt. Architecti verò, ſi fundamentum tenuerunt ſalui facti ſunt: quia diſertè profeſſi ſunt, ſe nolle ſuis diſputationibus Canonicam authoritatem tribui. Hæc ſententia contextui orationis Paulinę congruit, eſt analoga fidei, & reliquæ Scripturæ conſentanea. Imò Scriptura ipſa, metaphoras illas, quibus Paulus vtitur, ita interpretatur, ſicut oſtendimus. Nihil minus ergò, quàm Pontificiorum Purgatorium ex loco illo Pauli probatur.

Poſtremò, ex doctrina ſua de ſatisfactionibus præcipuum habent argumentum. Quia enim in hac vita poſt remiſſum peccatum, credentibus aliquando temporales pœnæ imponuntur: fingunt Pontificij, in conuerſione per fidem propter Chriſtum tantùm culpam peccati dimitti, pœnam verò æternam virtute clauium commutari in temporalem ſeu tranſitoriam, quam vnumquemque tanquam ſatisfactionem pro ſe exoluere neceſſe ſit. Et quia multi ante exolutam illam ſatisfactionem moriuntur, ſentiunt reſiduum pœnarum, vt iuſtitiæ Dei ſatisfiat, poſt hanc vitam in purgatorio, acerbioribus ſupplicijs eſſe vel perſoluendum, vel redimendum. Sed in 2. parte examinis, in titulo de ſatisfactionibus, fundamenta huius argumenti excuſſa ſunt, & monſtratum eſt, Chriſtum & pro culpa & pro pœna peccatorum ſatisfeciſſe, credentes etiam fide propter Chriſtum ſimul remiſſionem culpæ & pœnæ accipere. Quòd verò poſt reconciliationem aliquando pœnæ temporales credentibus imponuntur, illud non fieri propter ſatisfactionem, ſed vt reliquiæ peccati in carne hærentes, ita mortificentur, & pij in futurum, quaſi fræno quodam coerceantur, ne acceptam gratiam vel ſecuritate amittant, vel petulentia excutiant, & ad vomitum reuertantur: Sicut in loco allegato pleniùs illa explicata ſunt. Inde verò planiſſima ſumitur ſolutio & explicatio huius argumenti. Quia enim reliquiæ peccati hærent in carne credentium, quæ ideò in hac vita pœnitentia & cruce mortificatur, crucifigitur, & deſtruitur, Romanos 6. 7. & 8. Galat. 5. Col. 3. Caro autem per mortem deponitur. Carne ergo peccati depoſita, non amplius opus eſt pœnis illis mortificatoriis & emendatoriis. Corpus enim mortuum eſt propter peccatum: Spiritus

vetò

Dies declarationis & igne probationis.

Dies eo, dãnum patitur.

Exempla veterũ, qui hãc interpretationẽ coprobant. Auguſtinus.

Cyprian.

Bernhardus.

Argumẽtum ſundamentum purgatorij, ex doctrina Pontificiorum de ſatisfactionibus.

verò vita eſt propter iuſtitiam, Roma. 8. Et quod caput eſt, Scriptura de pœnis temporalibus, quæ propter peccatum in carne habitans, credentibus in hac vita imponuntur, multa & expreſsè loquitur. Quòd verò ſpiritus eorum, qui in Chriſto moriuntur, pœnę & quidem atrociores poſt hanc vitam, quam quæ carni peccatrici in hac vita imponuntur, infligendæ ſint, Scriptura prorſus nihil dicit, imò contrarium disertè affirmat: Eos, qui in Domino moriuntur a modo requieſcere à laboribus ſuis, Apocal. 14. Venire in pacem, Eſa. 57. Luc. 2. Eſſe cum Chriſto in Paradyſo, Luc. 23. Philip. 1. 2. Corinth. 5. Vbi nullum tormentum eos tangat. Sapient. 3. Ex fictitio igitur fundamento, extra & contra Scripturam, argumentum illud conatur purgatorium conſtruere.

Hæc ſunt præcipua argumenta, quę tanquam fulcra labaſcenti purgatorio ſupponuntur. Quòd autem cauſam purgatorij prorſus nihil vel probent, vel adiuuent, ex his, quæ diximus, manifeſtum eſt.

DECRETVM, DE INVOCATIONE ET VENERATIONE

ſanctorum, publicatum eadem die prima, Seſſionis nonæ & vltimæ Tridentina.

Mandat ſancta Synodus omnibus Epiſcopis, & cæteris docendi munus curámque ſuſtinentibus, vt iuxta Catholicæ & Apoſtolicæ Eccleſiæ vſum, à primæuis Chriſtianæ religionis temporibus receptum, ſanctorúmque Patrum conſenſionem, & ſacrorum Conciliorum decreta, in primis de Sanctorum interceſſione, inuocatione, reliquiarum honore, & legitimo imaginum vſu, fideles diligenter inſtruant, docentes eos Sanctos vnà cum Chriſto regnantes, orationes ſuas pro hominibus Deo offerre, bonum atque vtile eſſe ſuppliciter eos inuocare, & ob beneficia impetranda à Deo, per filium eius Ieſum Chriſtum Dominum noſtrum, qui ſolus noſter Redemptor & Saluator eſt, ad eorum orationes, opem auxiliúmque confugere. Illos verò, qui negant ſanctos, æterna felicitate in cœlo fruentes, inuocandos eſſe, aut qui aſſerunt vel illos pro hominibus non orare, vel eorum, vt pro nobis etiam ſingulis orent inuocationem eſſe idololatriam, vel pugnare cum verbo Dei, aduerſarique honori vnius mediatoris Dei & hominum, Ieſu Chriſti, vel ſtultum eſſe, in cœlo regnantibus, voce vel mente ſupplicare, impiè ſentire.

DE VENERATIONE

SANCTORVM.

QVOD in aliis controuerſiis, vbi malæ cauſæ patrocinia, quæ ſpeciem aliquam honeſtatis præferant quæruntur, fieri ſolet, idem Pontificij in hoc loco faciunt: vt ſcilicet à vero negotij ſtatu, & ab eo, quod in controuerſia poſitum eſt, homines ad alia quædam, quæ aliquantò magis ſpecioſa & plauſibilia ſunt, abducere conentur. Cùm enim de inuocatione Sanctorum, ſicut eam publica & priuata praxis Pontificiæ Eccleſiæ hactenus vſurpauit, controuerſia ſit, multi inter Patronos regni Pontificij, diſſimulatis craſſis & pudendis iſtis ſuperſtitionibus, varia quærunt ad occultandam illam turpitudinem diuerticula. Andradius fingit nos cum Cataniis & eunomianis docere nephariam contemptionem & ſacrilegam deſpicientiam Sanctorum, quorum Spiritus apud Deum viuunt, quaſi ſcilicet negemus Sanctos eſſe honorandos, aut doceamus memoriam ipſorum nulla celebratione aut veneratione eſſe cohoneſtandam. Colonienſes calumniantur noſtros, quando diſtinguunt inter Sanctos, qui adhuc in terris viuunt, & qui iam vita defuncti ſeu mortui ſunt, quaſi ſentiant, Sanctos, qui ex hac vita migrarunt non eſſe cum Chriſto, nec viuere apud Deum, ſed eſſe mortuos, hoc eſt, prorſus extinctos. Vicelius & alij operosè diſputant, Sanctos, qui iam in patria cum Chriſto ſunt, eſſe nobiſcum membra vnius illius corporis, cuius caput Chriſtus eſt, cumque illi non ignorent, in terris ſemper colligi filio Dei Eccleſiam, ſub cruce & variis perſecutionibus, vſque ad finem mundi, non eſſe dubium, ipſos cum apud Deum viuant, Eccleſiæ, quam ſciunt in terris ſub cruce militare, à Deo optare omnia bona, quaſi à nobis hoc vel negetur, vel damnetur. Hæc igitur, quibus vera momenta huius controuerſiæ, vel occultantur, vel inuoluuntur, & obruuntur, priùs breuiter explicanda ſunt. Ita enim rectè conſtitui poterit, quis ſit verus ſtatus eius, quod in hoc loco inter nos & Pontificios controuertitur, & quò dirigenda ac referenda ſint omnia argumenta, ſiue in confirmatione, ſiue in refutatione.

Andradius. *Colonienſes.* *Vicelius.* *Inſidioſa trãſpoſitio ſtatus.*

Quod itaque ad veros Sanctorum honores attinet, eos Confeſſio noſtra probat, non propter hominum traditiones, aut cuiuſcunq; temporis conſuetudinem, sed quia fundamenta & teſtimonia habet in Scriptura. Vulgò allegatur verſiculus ille, ex translatione ſeptuaginta, Pſalm. 139. Mihi autem nimis honorificati ſunt amici tui Deus, vbi vocabulum רעי ab Ebræis exponitur, non pro amicis, ſed pro cogitationibus ſeu conſiliis Dei, cùm in principio eiuſdem Pſalmi ita vſurpetur, vt non poſſit aliter, quam pro cogitatione intelligi. Et in hac ſignificatione, contextus iſtius verſiculi, optimè cum præcedentibus & ſequentibus cohæret. In formatione ſcilicet hominis, & gubernatione vitæ humanæ, tam illuſtria & excitare prouidentiæ diuinæ documenta, vt numero comprehendi nõ poſſint. Quia tamen vocabulum illud plerumque amicos ſignificat, Græci ſicut & Chaldæus Paraphraſtes, non omnino malè reddiderunt eam ſententiam, quæ per ſe vera & pia eſt, licèt contextui non admodum benè quadret, Eos ſcilicet, quos Chriſtus, non ſeruos, ſed amicos ſuos appellat, Ioan. 15. Quique iam apud Dominum præſentes ſunt, 2. Corin. 5. debere in magno apud nos precio haberi. Ita enim verbum יקר vſurpatur, 1. Samuel. cap. 18. Magno in precio fuit nomen Dauidis, Pſalm. 72. Precioſus erit ſanguis eorum in oculis eius, Pſal. 116. Precioſa in conſpectu Domini mors Sanctorum eius. Citatur etiã ex vulgata verſione, Pſalm. 150. Laudate Dominum in ſanctis eius. Quæ ſententia quidem non eſt mala. Extat enim, Galat. 1. Sed Pſalmus tantùm dicit: Laudate Dominum in ſanctitate ſeu in ſacrario eius, Manifeſtiores verò ſunt illæ ſenten-

Sanctos eſſe honorandos.

tiæ, Pſalm. 112. In memoria æterna erit iuſtus. Et Prouer. 10. Memoria iuſti erit in benedictione. Quod repetit Syracides, cap. 45. Cuius memoria in benedictione. Et cap. 46. Sit memoria illorum in benedictione, qua phraſi Iudæi adhuc hodie vtuntur in elogiis & epitaphiis præſtantium virorum. Ita Sapient. 4. Immortalis eſt memoria eius, quoniam & apud Deum nota eſt & apud homines, Sapient. 8. Relinquam poſteris memoriam perpetuam. Et Maria inquit, Luc. 1. Ecce enim ex hoc beatam me dicent omnes generationes. Imò Chriſtus ipſe dicit. Marc. 14. Vbicunque prædicabitur Euangelium in vniuerſo mondo, etiam hoc, quod fecit hæc mulier, narrabitur in memoriam eius. Cuius contrarium eſt, Prou. 10. Nomen impiorum ſordeſcet. Pſal. 109. In generatione altera deleatur nomen eius.

Exempla venerationis ſeu celebrationis Sanctorum in Scriptura.

Et exempla extant in Scriptura illuſtria, de tali veneratione, ſeu celebratione Sanctorum. Extrema enim eſſet impietas, de illis vel leuiter ſentire, vel contumelioſè loqui, quos Deus pater honorificat, Ioan. 12. Quos filius agnoſcit cohæredes. Rom. 8. Quos Spiritus ſanctus templa ſua vocat, 1. Cor. 3 2. Cor. 6. Qui bonum certamen certarunt, fidem ſeruarunt, curſum conſummarunt & iam præſentes ſunt apud Dominum. 2. Tim 4. Phil. 1. 2. Cor. 5. Non autē opus eſt omnes locos notare, vbi Patriarcharum memoria in veteri Teſtamento, grata honorificentia celebratur. Plena enim eſt tota Scriptura. Et in publicis Eccleſię conuentibus, celebratas & decantatas fuiſſe Sanctorum laudes, teſtantur Pſalmi 105. & 106. Chriſtus etiam Patriarcharum memoriam celebrat, Matth. 22. Ioann. 8. Ac memoriam Ioannis Baptiſtæ, & viuentis & mortui honorificè prædicat, Matth. 11. & Ioan. 5. Et Matt. 21. Populi ſtudium commendatur, quòd de Baptiſta etiam poſt mortem honorificè ſentiant, fuiſſe ipſum Prophetam, non humana, ſed diuina autoritate miſſum. Ita Paulus Abrahamum prædicat, Roman. 4. Petrus ſanctos Prophetas celebrat, 1. Per. 1. Stephanus, Actor. 7. texit longum Catalogum Sanctorum veteris Teſtamenti. Et ad Ebræos 11. verum panegyricon Sanctorum deſcribitor. Apud Syracidem etiam à cap. 44. vſque ad finem deſcribuntur prolixæ celebrationes Sanctorum. Imò gloria Sanctorum, qui ex hac vita in fide Chriſti diſceſſerunt, ab ipſis Angelis celebratur, Apocal. 7. 14. 20. &c. Hæc recitaui, vt oſtenderem, nos non tantùm probare veros honores Sanctorum, ſed ex firmis & ſolidis Scripturæ fundamentis eos defendere.

Sub titulo venerationis Sanctorum, quid occultent Pontificij.

Porrò ſub hoc axiomate, quòd Scriptura tradit, memoriam Sanctorum grata celebratione eſſe venerandam, Pontificij omnes ſuas ſuperſtitiones occultare conantur: Volunt enim conſequens eſſe: Si ſancti ſunt venerandi: Ergo ſunt inuocandi, adorandi. Ergo ſuffragia, patrocinia, merita, protectiones, auxilia Sanctorum ſunt imploranda. Quaſi Scriptura tantùm genus traderet (Sanctos eſſe honorandos) nobis verò liberū relinqueret excogitare qualeſcunq; cultus, & quaſi omnia, quæcunque ſint, & quomodocunque fiant, modo fingantur in honorem Sanctorum fieri, Deo placeant, etiamſi honor ſoli Deo debitus, ad Sanctos transferatur. Sed Scriptura non tantùm tradit memoriam iuſtorum eſſe in benedictione, ſed oſtendit etiam, in honorandis Sanctis, ſæpè & facilè peccari, & à regula pietatis aberrari. Chriſtus enim, Matth. 23. reprehendit Phariſæos, qui ſepulchra Prophetarum ædificabant, & monumenta iuſtorum ornabant, cùm ipſi interea gladiatorio animo perſecutioni Euangelij inhiarent. Iudæos etiam reprehendit, Ioan. 8. qui Abrahami memoriam honorificè celebrabant: Fidem verò & opera eius non imitabantur, ſed contraria deſignabant.

Scriptura oſtendit in honore Sanctorū facilè peccari poſſe.

Phariſæi. Iudæi.

Ioannes Euangeliſta.

Ioannes Apocal. 19. Cùm Angelum ſuum, quo reuelante, tam multa abdita myſteria cognouiſſet, iudicaret honorādum eſſe, in exceſſu peccat. Nā ad adorationem Angeli delabitur, ſed ab Angelo ſeriò repellitur. Et tamen, cap. 22. rurſus ex loco de veneratione Angeli, conatur conſequentiam extruere, de cultu adorationis Angelo exhibendo. Quod ideò tam accurata repetitione de ſeipſo Ioannes annotauit, vt in ipſis Sanctorum exemplis videamus, procliuem lapſum eſſe, ex veneratione Sanctorum ad idololatriam, niſi intra certos terminos à Scriptura præfixos honor Sanctorum contineatur.

Cornelius.

Ita Cornelius intentione non mala coram Petro procidit, deferēs ipſi adorationem, ideò quòd auguſtius quid de ipſo, quàm de homine ſentiret, quia Angelus viſus fuerat Petrum ſibi præferre, cùm diceret: Hic dicet tibi, quid te oporteat facere. Sed Petrus illum honorem recuſat, quia inquit: Et ego ipſe homo ſum. Act. 10.

Epiſtola Iudæ.

Et quod Epiſtola Iudæ, de altercatione Michaelis & Diaboli, circa corpus Moſis ſcribit: Interpretes ita exponūt, quòd ſepulchrum Moſis, quod Deus volebat ignorari, Diabolus voluerit proferre, vt ea occaſione ſuperſtitioſus cultus mortui inſtitueretur.

Liber Sapientiæ.

Ita liber Sapientiæ cap. 14. oſtendit ex memoriis mortuorum honorificè conſeruatis & celebratis, tandem originem ſumpſiſſe idololatriam.

Quid Scriptura de honoribus Sanctorum doceat.

Scriptura igitur primò tradit, memoriam Sanctorum debere in precio eſſe. Secundò, oſtendit etiam in honorandis Sanctis ſæpè & facile peccari. Tertiò, in probatis exemplis monſtrat, qui ſint veri Sanctorum honores, Deo grati, & ipſis Sanctis accepti. Non enim quoſlibet honores, etiamſi opinione venerationis fiant, Sanctis acceptos eſſe, Angelus, Apocal. 19. & 22. Petrus, Acto. 10. & Paulus, Acto. 14. oſtendunt. Et Moyſen, cuius memoriam Iudæi honorificè celebrabant, cùm doctrinam eius non ſequerētur, Chriſtus dicit accuſatorum Iudæos, Ioan. 5.

Scriptura cur Canonica dicta.

Quia igitur Scriptura ideò vocatur Canonica, quia debet norma & regula eſſe fidei & operum in Eccleſia. Non ergo meliùs, rectiùs aut tutiùs, quam ex Scriptura ſacra peti poteſt aut debet, quæ ſit vera & pia ratio honorandi Sanctos. Et qui ſecundum Scripturæ exemplum Sanctos honorat ſeu veneratur, is reprehendi nec debet, nec poteſt, ſed læta conſcientia certus eſt, Deo id, quod facit, probari. Et ipſæ Sanctorum animæ abſque dubio aliud nec cupiunt nec optant, nec gratum ſeu acceptum habere poſſunt, quam ſibi id à nobis fiat, quod voluntati Dei, quæ in verbo ipſius eſt patefacta, conforme eſt. In Eccleſia enim non debemus facere quod nobis rectum videtur, ſed quod Dominus noſter præſcribit, Deut. 12. De electiuis enim cultibus dicit: Quis hæc requiſiuit de manib. veſtris Sit igitur verbum Dei in hac etiam quæſtione de veneratione Sanctorum lucerna pedibus noſtris, & lumen ſemitis noſtris.

Redu-

Reducit autem Apologia Confeſſionis noſtræ, Scripturę ſententiam de honoribus Saoctorum, ad tria hæc capita. I. Vt Deus in Sanctis celebretur. II. Vt dona ipſorum amplificentur, & Sancti ipſi laudentur, qui donis illis fideliter vſi ſunt. III. Vt virtutes ipſorum ed imitationem proponantor. In hiſce vero capitibus, Scriptura ſemper hoc fundamentum ponit, quod veras Sanctorum hiſtorias recitat, & inde capita hæc celebrationis ipſorum deducit. Extant autem de capitibus illis illuſtria in Scriptura exempla. Vt de primo: Quod Deus in Sanctis ſit celebrandus, Paolus, Galat.1. recitata conuerſionis & vocationis ſuæ hiſtoria, addit hoc elogium: Et glorificabant in me Deum. Verę enim celebrationes ſanctorum, debent eſſe commonefactiones, vt Eccleſia in Sanctis agnoſcat, & conſideret exempla præſentiæ, gratiæ, bonitatis, ſapientiæ, veritatis & potentiæ Dei, vtque propterea vera gratiarum actione Deum celebret, qui tam illuſtria præſentiæ ſuæ teſtimonia in Sanctis proponit, quiq; varia dona inter filios hominũ diſtribuit, inſtruens alios aliis, & mirabiliter eos gubernans ac defendens, vt doctrina, confeſſione, ſcriptis, miraculis, martyrio, conſtantia, præclaris factis, & aliarom virtutum exemplis, reliquis præluceant. Omnibus etiam aliquo mudo notum eſſe debet, quomodo & quibus teſtimoniis Deus Eccleſiam omnibus temporibus colligat, ſeruet & gubernet, vt Deo gratiæ agantur, quod ſe patefecit, quod Eccleſię colligit & ſeroat, qood mittit Doctores & alios peculiaribus donis inſtructos, in quib. teſtimonia de ſe oſtendit. Matth.5. Vos eſtis lux mondi. Sic luceat lux veſtra, vt homines videntes bona veſtra opera, glorificent Deum. Philip.2. In medio nationis prauæ lucetis, tanquam luminaria in mundo, verbum vitæ præferentes. Epheſ. quarto. Sedens ad dexteram Patris, dat dona hominibus, aliis alia, ad ædificationem corporis Chriſti. 1. Corinth.12. Diuiſiones donorum ſunt, ſed idem eſt Deus, efficiens omnia in omnibus, vnicuique vero datur manifeſtatio ſpiritus ad id, quod expedit. Pſalm. 105. Narrate omnia mirabilia eius. Pſal. 68. Mirabilis Deos in ſanctis ſuis. Galat. 2. Cognouerunt gratiam mihi datam, quod ille, qui efficax fuit in Petro ad Apoſtolatum circũciſionis, efficax fuit & in me erga Gentes. 2. Cor.13. An experimentum quæritis eo me loquentis Chriſti? Iſa. 49. Poſuit os meum, quaſi gladium acutum, & in vmbra manus ſuæ protexit me. Actor. 9. Organum electum eſt mihi, vt portet nomen meum coram Gentibus, & filiis Iſrael, ego enim oſtendam illi, quanta oporteat ipſum pro nomine meo pati. Actor. 16. Conſtituo te miniſtrum, eripiens te à populo & Gentibus. Ier.1. Noli dicere, quia puer ſum, quia ad omnia, ad quæ te mittam, ibis. Ne timeas à facie eorom; quia tecum ſum, vt eruam te à facie eorum, dicit Dominos. 1. Corinth. 15. Non ſum dignos vocari Apoſtolus, gratia aotem Dei, ſum id, quod ſum. Abundantius omnibus laboraoi, non ego tamen, ſed gratia, quæ mihi adeſt. Pſal. 8. Qoid eſt homo, quod memor es eius? minuis eum, mox gloria & honore coronas eum. 1. Corinth. 12. Sufficit tibi gratia mea, virtus enim mea infirmitate perficitur. Et Maria in ſua Doxologia, ex profeſſo & pulcherrime hoc caput deſcribit: Magnificat anima mea Dominum, quia reſpexit ad miſeriam ſeo paupertatem ancillæ ſoæ. Ecce enim ex hoc beatam me dicent omnes generationes, quia fecit mihi magna, qui potens eſt, & ſanctum nomen eius, & miſericordia eius à progenie in progeniem, timeotibus eum. Fecit potentiam in brachio ſuo, diſperſit ſuperbos cogitatione cordis ſui. Depoſuit potentes de ſede, & exaltauit humiles. Eſurientes impleuit bonis, & diuites dimiſit inanes. Suſcepit Iſrael puerum ſuum, recordatus miſericordiæ ſuæ. Sicut locutus eſt ad Patres noſtros, Abraham & ſemini eius in ſecula.

Lapſus Sanctorum, & eorum pœnitentia. Pœna Sanctorum. Afflictiones Sanctorum.

Ita in lapſibus Sanctorum, & in pœnitentia eorum, proponitur gratia Dei conſpicienda in infirmitatibus, Gal. 1. 1. Tim.1. Matth. 26. Pſal.51. In pœnis oſtendit, quod iniquitatis in virga viſitet, miſericordiam autem non auferat, Pſal. 89. Quodque corripiat ſuos, ne cum mundo damnetur, 1. Cor.11. In afflictionibus, perſecutionibus, mitigationibus, liberationibus in exercitiis fidei, ſpei, charitatis, patientiæ, perſeuerantiæ, conſolationis Sanctorum, conſpicienda proponitur præſentia, ſapientia, veritas, potentia & gratia Dei: Dominus mortificat & viuificat, 1. Regum.2. Cum ipſo ſum in tribulatione, Pſal. 119. Fidelis Deus qui dat exitum, 1. Corinth. 10. Ducis velut ouem Ioſeph. Pſalm.80. Pſalm. 105. & 106. Actor. 7. Ebræ.11. Dauid Pſalmo 115. breui ſententia hæc complectitur. Non nobis Domine non nobis, ſed nomini tuo da gloriam, propter miſericordiam tuam, & veritatem tuam, ne dicant Gentes, vbi eſt Deus eorũ? Huc pertinet etiam, quod Deus ſanctos ſuos à miſeriis huius vitę liberatos, iam ſtolis albis decoratos ſecum habet, expectãtes plenam glorificationem, Apocalyp. 4. 6. 7. & 12. Lazarus, qui in vita ſua accepit mala, iam ſolatio fruitur, Luc. 16. Curſum conſummaui, de reliquo repoſita eſt mihi corona iuſtitiæ, quam reddet mihi Dominus in illo die, non ſolùm autem mihi ſed & omnibus, qui diligunt aduentum eius, 2. Timoth. 4. Precioſa in conſpectu Domini mors Sanctorum eius, & ſanguis ipſorum, Pſal.72. & 116. Cuſtodit omnia oſſa eorum, Pſalm.34.

De donis Sanctorũ.

Secondò, Scriptura dona Dei Saoctis collata magnificat & celebrat, ipſos etiam Sanctos laudat, qui donis illis fideliter vſi ſunt. Ita Zacharias Luc. primo. Chriſtus, Matth. 11. Baptiſtam celebrant Elizabeth, Mariam, Luc.1. Paulus, 1. Corin. 15. Gratia eius in me vacua non fuit, ſed laboraui, Matth.25. Euge ſerue bone, & fidelis, in paucis fidelis fuiſti, ſuper multa conſtituam te, intra in gaudium Domini tui, Ebræ.3. Moſes fidelis fuit in domo Domini. Apocaly.12. Non dilexerunt animas ſuas vſque ad mortem. Huc pertinent elogia Sanctorum, Actor.7. Ebræ.11. & 12. Pſalm. 105 1. Corinth.12.

De imitatione virtutum Sanctorum.

Tertiò, Gloriam Sanctorum eſſe, ſi doctrinam, fidem, ſpem, charitatem, patientiam & reliquas virtutes ipſorum imitemur, Paulus expreſſè dicit, Philip. 2. Sitis irreprehenſibiles in medio oationis prauæ, inter quos lucete tanquam luminaria in mundo, ad gloriam meam in die Chriſti. 1. Theſ. 2. Vos eſtis gloria noſtra, & corona gloriationis noſtræ. In veneratione igitur Sanctorum finis eſſe debet, ita celebrare virtutes Sanctorum, vt fiot exempla, ad imitationem & confirmationem propoſita Hoc enim

modo conuertuntur corda patrum ad filios, & increduli ad prudentiam iuſtorum, Lucæ 1. Ita Scriptura recitat veras Sanctorum hiſtorias, de doctrina & confeſſione eorum, vt fides noſtra in agnitione & confeſſione veræ doctrinæ, exemplis ipſorum, quæ verbo Dei conſentanea ſunt, confirmetur. Hoc modo & in hunc finem Stephanus, Actor. 7. Sanctorum hiſtorias prædicat. Paulus, Rom. 4. Chriſtus, Io. 8. Abrahamum. Petrus, 1. Pet. 1. & 2. Pet. 1. Prophetas celebrat. Et Ebræ. 11. Ob fidei confirmationem, prolixus ille Sanctorum catalogus, ex veris ipſorum hiſtoriis contexitur, ſicut ſcriptum eſt, c. 13. Quorum intuentes exitum cõuerſationis, imitemini fidem. Ita fiducia miſericordiæ Dei erigitur & confirmatur in nobis, quando audimus Dauidi adulterium, Petro negationem condonari, Pſalm. 51. Et 1. Timoth. 1. ad exemplum iis, qui credituri eſſent in Chriſtum. Eadem ratione Scriptura reliquas virtutes Sanctorum celebrat, vt obedientiam ipſorum erga mandata Dei, quæ elucet in exercitiis pœnitentiæ, fidei, ſpei, charitatis, patientiæ, & reliquarum virtutum, conemur imitatione exprimere, & veſtigia ipſorum ſequi. Roman. 4. Qui ſectantur veſtigia Abrahæ, Philip. 3. 1. Theſſal. 1. Imitatores noſtri ſitis, & obſeruate eos, qui ita ambulant, ſicut nos habetis pro exemplari, Roman. 15. In noſtram doctrinam præſcripta ſunt, vt per patientiam & conſolationem Scripturarum ſpem habeamus. Ebræ. 6. Ne ſitis ſegnes, ſed imitatores eorum, qui per fidem & patientiam, hæreditatem accipiunt promiſſionum, ad Ebræos 12. Cùm tantam copiam teſtium habeamus, per patientiam curramus in propoſito nobis certamine, 2. Timot. 3. Tu aſſectatus es doctrinam meam, inſtitutionem, propoſitum, fidem, longanimitatem, dilectionem, patientiam, perſecutiones, afflictiones. 1. Timoth. 4. Eſto typus fidelium, in verbo, in conuerſatione, in dilectione, in ſpiritu, in fide, in caſtitate, 3. Reg. 19. Non ſum melior patribus meis, Pſalm. 22. Patres noſtri clamauerunt ad Deum, & exaudiuit eos. Huc pertinent integri Pſalmi, 105. & 106. Et totum caput ad Ebræos 11. Gloria etiam beatorum, in qua nunc ſunt, ideo celebratur, vt nos in hac peregrinatione difficilima, ſuſpiremus ad ſocietatem & congregationem illorum, ſicut Scriptura inquit: Collectus eſt ad populum ſuum, vt eò contendamus, & curſum noſtrum dirigamus, & hac meditatione, nos in hac lachrymarum valle cõfirmemus & conſolemur.

Doctrina & cõfeſſio Sanctorũ.

Exempla obedientiæ Sãctorum erga mandata Dei.

Gloria & beatitudo Sãctorum.

In hac verò imitatione diſcrimen eſt, inter virtutes communes, ſicut Paulus vocat, fidem communem, Tit. 1. & inter dona ſingularia, ac vocationes peculiares. Paulus etiam in hoc genere tradit regulam imitationis, 1. Corinth. 11. Imitatores mei eſtote, ſicut & ego Chriſti: Ne ſcilicet ea Sanctorum opera imitemur, quæ non habent verbum & mandatum Dei. Nam ipſa Scriptura ideo ad præmonitionem, non tantùm virtutes, verùm etiam lapſus & næuos Sanctorum deſcribit, vt oſtendat, prudentia in accommodandis exemplis opus eſſe. Ita Paulus phariſaiſmum ſuum deſcribit, Actorum 26. Galat. 1. Philip. 3. Petri etiam næuum in vſu doctrinæ de adiaphoris notat, Gal. 2. Et Ioannes ſuam hallucinationem in cultu Angelorum ipſe his repetit, Apocalyp. 19. & 22. Cultus etiam electitij, etſi non mala intentione inſtituti, ideo in Scriptura taxantur, Iudic. 17. Exod. 32. Et Sanctorum lapſus ideo deſcribuntur, vt in imitandis Sanctorum factis, norma ſit verbum Dei, 2. Regum 12. Matthæi 26. In imitatione etiam habendam eſſe rationem vocationis, Chriſtus oſtendit, Ioannis 18. Si regnum meum eſſet mundanum, miniſtri mei pugnarent, Lucæ 22. Vos autem non ſic, Matthæi 26. Qui gladium acceperit, &c. Hoc modo & hac ratione, Scriptura Canonica Sanctorum honores tractat. Quomodo enim vera primitiua Eccleſiæ antiquitas, Sanctos piè honorarit, poſtea in hiſtoria annotabimus. Syracides certè in prolixa ſua Panegyri, eadem & non alia capita ſequitur, ſicut ea deſcribit, cap. 44. Laudemus viros præſtantes, maiores noſtros. Multam gloriam per hos Dominus fecit magnificentia ſua, ſapientia, conſilio, potentia, celebres fuerunt. Viri benefici ſeu benemeriti, nomen & gloriam adepti ſunt, prædicantur & celebrantur à populis, corpora ipſorum honorificè ſepulta ſunt. Henoch exemplum eſt pœnitentiæ nationibus, &c. Vulgata quidem tranſlatio Syracidis alicubi obliquè transformata eſt ad Pontificios cultus: Vt cùm cap. 49. dicit: Oſſa Ioſeph viſitata eſſe, & poſt mortem prophetaſſe. Sed Græcus textus habet ἐπεσκέφθησαν conſeruata ſunt, quod cum hiſtoria congruit, Geneſ. 50. De oraculis verò oſſium Ioſephi mortui, nec hiſtoria Moſis nec Græcus Syracides quicquam habent. In ca. 50. Vulgata tranſlatio ita loquitur, quaſi Onias poſt mortem oret pro populo, ad confirmandum ſomnium, 2. Macha. 15. Sed Græcus textus disertè ita loquitur, quod ſit quaſi inuitatorium, vt viuentes benedicant, & orent Dominum.

Discrimen imitationis Sanctorũ, quoad virtutes cõmunes, & dona ſingularia.

Syracidis deprauatio.

Talis Sanctorum veneratio, in Eccleſiis noſtris exemplo Scripturæ probatur & ſeruatur. Proponuntur enim veræ hiſtoriæ, & ex illis ea capita, quæ iam recitauimus, populo inculcantur. Falſum igitur eſt, quod Pontificij dictant, nos docere contemptionem & deſpicientiam Sanctorum quaſi memoria ipſorum nulla celebratione ſit cohoneſtanda, cùm illam celebrationẽ Sanctorum, quæ vnica, vera, Deo placens & Sanctis honorifica eſt, ſicut ſcilicet in Scriptura Canonica tradita eſt, ſtudioſè obſeruemus. De Pontificia verò Eccleſia conquerimur, quod veros illos Sanctorum honores, de quibus Scriptura loquitur, nec ſeruant, nec curant, nec requirunt, ſed eos obſcurant, peruertunt & tollunt. Pro veris enim Sanctorum hiſtoriis, impudentes fabulas de Sanctis ſpargunt, de tali fide, & de talibus operibus, quę non tantùm non habent teſtimonia in verbo Dei, ſed plerumque cùm eo ex diametro pugnant.

Veneratio Sãctorum in Eccleſiis Auguſtanæ confeſſionis.

Pontificij Sanctos vero ſuo honore ſpoliant.

Tempore Gelaſij, ſicut notat Gratianus diſtin. 15. tales legendæ de Sanctis, ſecundum antiquorum autoritatem, ſingulari cautela in Eccleſia Romana non legebantur, quia vel ab infidelibus, vel ab hæreticis, vel ab incertis authoribus ita conſcriptæ iudicabantur, vt veræ fidei potius ſubſannatio, quàm confirmatio eſſent. Nunc verò tales fabulæ Luciani narrationibus impudentiores, quaſi columen ſunt familiæ Pontificiæ. Cúmque aureæ quondam Lombardicæ hiſtoriæ fabellæ, toti iam mundo fœtant, nouo artificio, ſub prætextu, quaſi veterum & Græcorum auto-

Legenda Sãctorum apocrypha.

Lombardica hiſtoria.

rum,

rum, à Lipomano & Surio, eadem fabula, quam antea propter actores, ſicut Terentius de ſua quadam fabula, inquit, exploſam putant, rurſus in theatrum affertur.

Diſcrimen & periculum Vergerij propter legendam Georgij.

Nota eſt Vergerij hiſtoria, qui, cùm in Tridentina Synodo Georgij legendam, quàm Gelaſius diſtinct. 15. diſertè autoribus hæreticis tribuit, ſibi non per omnia probari oſtenderet, in diſcrimen dignitatis, imo vitæ & capitis adductos fuit. Multos etiam Pontificij Sanctos venerantur, qui nunquam vel vixerunt, vel in rerum natura fuerunt, vt Georgium, Chriſtophorum, Katharinam. Vſitatum fuit in ipſo etiam Papatu dictum: Multorum reliquias coli in terris, quorum animæ ardeant in inferno. Et digni ſunt Pontificij omnium bonorũ odio, vel hanc vnicam ob cauſam, quod hiſtorias de vita & obitu martyrum, quas veræ doctrinæ & conſolationis pleniſſimas fuiſſe, non eſt dubium, tam fœde & impudenter, fabulis ſuis deprauarunt. Cyprianus ſcribit: Eccleſiam certos notarios adiunxiſſe martyribus, vt acta eorum fideliter annotarent, ad laudem Dei & inſtructionem fidelium. Eò magis verò dolendum eſt, pro auro illo, non carbones, ſed ſordes & ſtercora ſuperſtitioſiſſimarum fabularum, à Pontificiis ſuppoſita eſſe.

Pontificij. multos venerantur pro Sanctis, qui nunquam fuerunt in rerum natura, aut in gehenna ſunt.

Cyprianus.

Pontificij Sanctis tribuunt honores repugnantes Scripturæ.

Non tantùm autem illos honores, de quibus Scriptura loquitur, Pontificij Sanctis non deferunt, ſed ſine Scriptura, & contra Scripturam, ritu prorſus ethnico, donariis, ſacrificiis ſeu oblationibus, nuncupatione votorum, peregrinationibus, templis, altaribus, feriis, ieiuniis, inuocatione & adoratione, fiducia & ſpe auxilij, ob merita ipſorum, Sanctis cultum exhibent, & exhiberi volunt. Et hæc ſciat Lector intelligenda eſſe, quando Pontificij de veneratione Sanctorum loquuntur, ſicut mox oſtendemus. Ita ergo illud, quod de venerandis ſeu honorandis Sanctis ſpecie aliqua ab aſtutioribus Pontificiis diſputatur, vt Eccleſias noſtras calumniis prægrauent, & lectores à conſideratione pudendæ idolomaniæ, quæ regnat in Eccleſia Pontificia, abducant, planè & perſpicuè ex Scripturæ fundamentis explicatum eſt.

Eccleſia noſtra non docet, Sanctos vnà cum corporibus extinctos eſſe.

Ad alteram etiam calumniam expedita reſponſio eſt. Confeſſio enim noſtra nequaquam dicit, animas Sanctorum, qui ex hac vita diſceſſerunt, vel extinctas eſſe vnà cum corpore, vel ſine ſenſu & intellectu, hoc eſt, ſine vita dormire. Nã Scriptura, de anima à corpore ſeparata, ita docet, Matth. 10. Corpus occidunt, animam verò non poſſunt occidere. Eccl. 12. Puluis redit in terram, vnde erat: Spiritus verò redit ad Deum, qui dedit illum, Ioan. 5. A morte tranſit in vitam. Philip. 1. Cupio emigrare & eſſe cum Chriſto. 2. Corinthio. 5. Probamus magis peregrè abeſſe à corpore, & præſentes adeſſe apud Dominum. Luc. 23. Hodie mecum eris in Paradyſo, Luc. 16. Anima Lazari ſeparata à corpore, ſolatio fruitur in ſinu Abrahæ. Et vita animarum beatarum, quæ à corpore ſeparatæ ſunt, qualis ſit, multis in locis in Apocalypſi deſcribitur, præcipuè cap. 4. 5. 6. 7. 15. &c. Ex colloquio etiam Moſis & Eliæ cum Chriſto, non obſcurè hoc colligitur. Fuit noſtris temporibus quidam Matthias Deuuayus Vngarus, qui ſparſit opinionem, animas piorum poſt ſeparationem à corpore, vſque ad reſurrectionem carnis dormire ſine ſenſu & intellectu. Hoc paradoxon arripuerunt Anabaptiſtæ, ſed opinio iſta publicè reprobata eſt à noſtris, & Apologia Confeſſionis Auguſtanæ concedit: Sanctos in cœlis in genere orare pro Eccleſia. Credimus igitur & confitemur, corpora piorum defunctorum, dormire in puluere, in ſpe reſurrectionis: Animas verò eſſe & viuere apud Chriſtum.

Matthias Deuuayus Vngarus.

Cur ſancti mortui appellãtur An in hac vita aliquis ſanctus appellandus.

Quòd verò vſitatè vocantur mortui, illud fit ad oſtendendum diſcrimen, inter Sanctos, qui in hac vita adhuc nobiſcum commorantur, & inter eos, qui ex hac vita diſceſſerunt. Falſum enim eſt, & repugnat vniuerſæ Scripturæ, quod Pontificij diſputant, Nullum piorum, dum in hac vita eſt, ſanctum appellandum (Ioan. 17. Roman. 1. 8. 15. 16. & in locis innumeris.) Canonizatio Romanenſis, pars eſt idolomaniæ & nundinationis Babylonicæ. Viui igitur, ſancti vocantur, qui adhuc in his terris in carne viuunt. Qui verò hinc emigrarunt, vocantur mortui, licet animæ vitam viuant meliorem. Ita enim Scriptura loquitur, Romano. 14. Siue viuimus, ſiue morimur, Domini ſumus. In hoc enim Chriſtus & mortuus eſt, & reſurrexit, vt viuis & mortuis dominetur: Apocalypſis decimoquarto. Beati mortui, qui in Domino moriuntur. 1. Theſſa. 4. Mortui in Chriſto reſurgent primum. Et Chriſtum in ſymbolo confitemur mortuum fuiſſe, priùs, quàm per reſurrectionem reuixit. Confitemur etiam Chriſtum iudicaturum viuos & mortuos, hoc eſt, & eos, quos extrema illa dies adhuc in carne viuentes deprehendet, & eos qui ante extremum illum diem, ex hac mortali vita diſceſſerunt, quos ſymbolum mortuos appellat.

Sancti viui Sancti mortui.

Patres ſanctos vocãt mortuos. Auguſtinus.

Et ipſi Patres, Sanctos, qui hinc diſceſſerunt, appellant mortuos. Auguſtinus de Ciuita. libro 22. capite decimo: Nos Martyribus, noſtris memorias, ſicut hominibus mortuis, quorum apud Deum viuunt Spiritus, fabricamus. Idem de vera Religione, capite 55. Non ſit nobis religio cultus hominum mortuorum: quia ſi piè vixerunt, non quærunt tales honores. Et de cura pro mortuis, cap. quarto: Martyres vocat mortuos. Chryſoſtomus etiam Petrum & Paulum vocat mortuos, Homilia 66. ad Antiochenos. Mera igitur calumnia eſt, quam Pontificij ex vocabulo mortuorum ſtruunt. Quod ſi quis eo ſenſu Sanctos appellaret mortuos, ſicut Iulianus apud Cyrillum, libro ſexto & decimo, is meritò damnaretur. Veteres enim dies obitus Sanctorum, pulchrè vocarunt natales, ſiue natalicia ipſorum, quod tunc ingrediantur vitam meliorem, quæ verè vita eſt. Et cœleſtis patria verè vocatur Regio viuorum. Chriſtus etiam, Ioan. capite 11. de Lazaro inquit: Non eſt mortuus, ſed dormit. Item, qui credit in me, etiamſi mortuus fuerit, viuet.

Chryſoſt.

Natales ſeu natalitia ſanctorum.

Sanctos pro Eccleſia militãte eſſe ſolicitos.

Tertiò: Neque hic eſt ſtatus controuerſiæ, quãdo de inuocatione Sanctorum diſputatur, quaſi ſentiamus, animas Sanctorum apud Chriſtum adeo eſſe ſecuras, vel gaudio & gloria quaſi ebrias, vt vel non cogitent, quòd filius Dei in terris, ſemper vſque ad finem mundi, ſibi colligat Eccleſiam, vel non ſciant, aut certè non curent, quòd Eccleſia ſub vexillo crucis in terris militans, variis afflictionibus & perſecutionibus

expoſita & ſubiecta ſit, velut à Chriſto, apud quem præſentes ſunt, nihil boni vel cupiant, vel optent, vel petant Eccleſiæ, quam ſciunt in terris ſub cruce laborare. Quia enim beati in patria, oobiſcum vnius & eiuſdem corporis membra ſunt, cuius caput Chriſtus eſt, & quia charitas non excidit, & Sancti apud Chriſtum viuunt, ac ſciunt Deum prouidiſſe, vt ſine nobis non conſummentur, Ebræ. o. Sed expectandum, donec compleantur conſerui & fratres eorum in terra, Apocalyp. 6. Piæ & bonæ ſunt cogitationes, beatos in cœlo, licet particulares circumſtantias ſingulorum hominum in terris verſantium non videant, pro ipſo tamen generali ſtatu Eccleſiæ, quam in terris ſub cruce militare ſciunt, ſuo quodam modo, vt quia ipſi experti ſunt, quot & quantæ ſint mortalis vitæ difficultates & miſeriæ, ſolicitos eſſe, atque ideo viuentibus, vtpote membris ſuis, bene velle, & à Chriſto, apud quem præſentes viuont, optima quæque cupere & optare, vt à malo ſeruati & liberati, ad ſocietatem cœleſtis patriæ transferantur. Et tales pias cogitationes nec improbamus, nec damnamus: Apologia enim Confeſſionis Auguſtanæ dicit, concedimus Sanctos in cœlis orare pro Eccleſia in genere. Saxonica Confeſſio dicit, ex colloquio Moſis & Eliæ cum Chriſto colligi, Beatis io cœlo curæ eſſe Eccleſiam, & beatos orare pro Eccleſia. Vvirtenbergenſis Confeſſio dicit, ſicut Angeli ſoliciti ſunt pro nobis, ita Sanctos in cœlis orare pro Eccleſia.

Apologia Auguſtanæ Confeſſionis.
Confeſſio Saxonica.
Confeſſio Vuirtenbergenſis.
Sanctos in cœlo pro eccleſia militante orare, Scriptura diſertè non affirmat.

Quia tamen in Scriptura, quæ Canonica eſt, nullum prorſus extat perſpicuum, expreſſum & certum teſtimonium de Sanctis, qui ex hac vita diſceſſerunt, orantibus in altero ſeculo pro Eccleſia militante, cùm aliàs Apocalypſis Ioannis multa & varia de ſtatu beatorum in altera vita oſtendat, vrgeri illud pro indubitato & neceſſario fidei articulo, nec debet, nec poteſt, ſed ſint & maneant cogitationes, nec malæ, nec impiæ. Multò minus verò inuocatio Sanctorum, & quæ præterea de agnitione & exauditione particularium votorum, & de auxiliis affinguntur, inde ſine Scriptura effingenda ſunt. Sed hæc poſtea in refutatione argumentorum, & in hiſtoria inuocationis Sanctorum reperenda, & plenius explicanda erunt. Hoc loco tantùm calumniæ, quibus præcipuus & verus controuerſiæ huius ſtatus, à quibuſdam occultatur, inuoluitur & tranſponitur, repellendæ fuerunt.

Quæ extra ſtatum quæſtionis diſputentur.

Quando igitur de inuocatione Sanctorum diſputatur, noo eſt quæſtio, an Sancti ſint honorandi: nec quæſtio eſt, an Spiritus Sanctorum, qui ex hac vita diſceſſerunt, apud Chriſtum viuant, & Eccleſiæ in terris benè velint: Sed de inuocatione Sanctorum, qualis in Eccleſia Pontificia vſitata eſt, controuerſia eſt. De ea igitur, Quæ, Qualis, & Quanta ſit, iam dicemus.

DE INVOCATIONE SANCTORVM, QVOMODO IN

Eccleſia Pontiſitia & doceatur & exerceatur.

CRaſſas ſuperſtitiones & tetros abuſus hærentes in inuocatione Sanctorum, quidam ex patronis regni Pontificij, conquiſitis minus aſperis pharmacis, conaotur mitigare, & variis coloribus pingere, vt vetus ſuperſtitio, gladio verbi Dei profligata, oouo iam velata fuco, Eccleſiæ ruſus obtrudatur. Sciunt enim Rhetoricum, ſiue vt veteres locuti ſuot, Sophiſticum artificium eſſe τὰ σκληρὰ μαλθακῶς λέγειν. Quidam igitur contendunt, Sanctos noo inuocari tanquam datores ſeu largitores beneficiorum, nec tanquam auxiliatores in neceſſitatibus, aut defenſores in periculis, ſed ſolummodo tanquam interceſſores, vt apud Deum orent pro nobis, hoc eſt, vt non ad miſericordiam, opem & auxilium, ſed tantùm ad orationes beatorum in cœlo confugiamus, (quod tamen pharmacum Tridentinum Concilium diſertè reijcit) ſicut io hac vita alter alterius orationibus ſe commeodat, & petit aliorum precibus ſe iuuari, Roman. 15. Et hoc modo honorē & officium mediatoris Chriſto, non derogari, nec in Sanctos transferri contendunt. Iouocationem eoim Sanctorum nihil aliud eſſe, quàm compellationem, ſicut quando Paulus viuos, vel coràm veſbis, vel abſentes per litteras compellat, vt ſui in orationibus memores ſiot. Vicelius etiam luce veritatis eò adigitur, vt dicat, Sanctos noo inuocandos, cùm inuocatio ſoli Deo debeatur, ſed tantùm compellandos, vt oreot pro Eccleſia militante. Sunt, qui rhetoricentur, inuocationem Sanctorum nihil aliud eſſe, quàm ſi quis orationem ſuam ad Deum in nomine Chriſti dirigens, in ipſa oratione hanc cogitationem & hoc votum admiſceat, vt optet ſe & neceſſitatem ſuam includi, ſicut orationibus fidelium in hac terra viuentium, quando ſiue nominatin pro quibuſdam, ſiue in genere pro vniuerſa Eccleſia interpellant: Ita etiam in deſideriis beatorum in cœlis, quibus Eccleſiæ in terris militanti benè volunt, ſe & neceſſitatem ſuam optet, includi, vt qui membrum & frater ſit etiam beatorum in cœlis. Alij inuocationem Sanctorum Rhetorico ſchemate excuſant & defendunt, quod tantum ſit, vel commonefactio, ſtatuens beatos io cœlo pro neceſſitatibus, quibus non ignorant Eccleſiam in his terris militantem ſubiectam eſſe, ſoliciros eſſe, & pro illis Chriſtum, apud quem præſeotes adſunt, in genere interpellare, vel ſit deſiderium, optans & celebrans beatos id facere, quod per ſe vltro faciont. Dauidem enim tali figura, ſuam confeſſionem & deſiderium ſuum ſæpè exprimere, vt Pſalm. 148. Laudate Dominum omnes Angeli, Sol, Luna, Stellæ, Dracones, Abyſſi, ignis, grando, nix, glacies, ventus, montes, colles, arbores, beſtiæ, ſerpentes, volucres, reges terræ, & omnes populi, Principes & omnes Iudices terræ, ſenes cum iunioribus. Pſal. 103. Benedicite Domino omnes Angeli eius, exercitus & miniſtri eius, Benedicite Domino opera eius. Item, Timete Deum omnes Sancti eius: Diligite Do-

Diſsimiles Pontificiorum ſententia de inuocatione Sanctorum.
I. Inuocari vt interceſſores.
Secunda, Vicelius.
Tertia.
Quarta.

gire Dominum omnes ſancti eius. Et quod Daniel.3. ex Græco in cantico trium virorum in fornace Babylonica legitur: Spiritus & animæ iuſtorum, benedicite Domino: Laudate & ſuperexaltate eum in ſecula.

Et huiuſmodi aſcititiis coloribus, manifeſtiſſima ſcripturæ dicta, quæ inuocationi Sanctorum rectè & verè opponi ſolent, mirificè eludunt. Quia verò tantùm ſophiſticæ, ſeu potius præſtigiatrices, incruſtationes, palliationes & fucatiunes ſunt, cum doctrina & exempla inuocationis Sanctorum in Eccleſia Pontificia, longè aliud non tam teſtentur, quàm ſonora voce clamitent, vtile eſt, ex authenticis Pontificiorum ſcriptis oſtendere. Primò doctrinam, quid & qoomodo de inuocatione Sanctorum doceant. Deinde exempla, quomodo, propter quas cauſas, quo ſenſu, & qua fiducia Sanctos inuocent. Ita enim poſtea refutationes & explicationes planiores & faciliores erunt. Non autem omnium Monachorum ſordes, qui audaciſſimè, aut vt verius dicam, impudentiſſimè de inuocatione Sanctorum nugati ſunt, coaceruabimus (quanquam talis labor Eccleſiç ad poſteritatem non inutiliter impenderetur.) Excipe rent enim forſan Pontificij, eſſe priuatas ſuperſtitiones, non publicam aut receptam Eccleſiæ ſuæ doctrinam. Sed ex publicis ſeu authenticis ſcriptis, vnde formam publicæ ſuæ doctrinæ, petere ſolent, paucas quaſdam ſententias annotabimus.

Capita doctrinæ Pontificiæ de inuocatione Sanctorum.

Longobardus intercedunt merito & affectu.

Longobardus igitur libro quarto, diſtinctio. 45. ita concludit: Intercedunt ergo ad Deum pro nobis Sancti, & merito, dum illorum merita ſuffragantur nobis, & affectu dum vota noſtra cupiunt impleri: Oramus ergo vt intercedant pro nobis, id eſt, vt merita eorum nobis ſuffragentur, & vt ipſi velint bonum noſtrum, quia eis volentibus, Deus vult & fiet. Hæc Magiſter.

Alexander Alenſ. de cauſis orādi Sanctos. Prima.

Aleaander Alenſis, Sententiariorum ſeu Scholaſticorum primus & vetuſtiſſimus, dicit Sanctos orandos eſſe propter tres cauſas. I. Propter noſtram inopiam, quam habemus in merendo, vt vbi noſtra non ſuppetunt merita, patrocinentur aliena, vel propter inopiam, quam habemus in contemplando, vt qui non poſſumus ſummam lucem reſpicere in ſe, ſaltem in ſanctis aſpicere valeamus, vel propter inopiam, quam habemus in amando, quia orationis effectus dependet ex deuotione, & plerumque imperfectus homo, magis ſentit ſe affici circa Sanctos, quàm circa Deum.

Secunda.

II. Orandos dicit Sanctos propter ipſorum gloriam, vt dum per eorum ſuffragia, quod petimus, impetramus, ipſos magnificemus, & glorificando collandemus.

Tertia.

III. Propter Dei reuerentiam, vt peccator, qui Deum offendit, quaſi non audeat ipſum in propria perſona adire, recurrat ad Sanctos eorum patrocinia implorando. Idem inquit: Sanctos oramus vt mediatores, per quos impetramus. Hanc Alenſis ſententiam, ipſis fermè verbis reliqui Scholaſtici repetunt. Tranſlata etiam eſt in Lombardicam hiſtoriam, & in Rationale diuinorum.

Bonauentura.

Bonauentora: dicendum, quod Sanctorum orationes multa nobis bona impetrant, ſicut dicit Magiſter, merito & affectu, merito quidem præcedenti. Licet enim ſufficienter iam remunerati ſint pro ſuis meritis, & nunc non ſint in ſtatu merēdi, tamen quia multa ſupererogarunt, tantum meritis ſuis locum adepti ſunt, vt non ſolùm ſibi beatitudinem & gloriam meruerint, ſed etiam aliis iam poſſint ſuffragari. Idem inquit: Qoi antea erat indignus, rogando Sanctos eorum patrocinio efficitur dignus.

Thomas.

Thomas reddit hanc rationem inuocationis Sanctorum. Quia vltima reducuntur in Deum per media. Ideo mediantibus Sanctorum ſuffragiis, Dei beneficia in nos diffunduntur. Et nos beneficia Dei ſumimus mediantibus Sanctis, inde Sanctos conſtituimus interceſſores, & quaſi mediatores pro nobis, oratione vel expreſſa, vel interpretatiua, hoc eſt, quia merita ipſorum exiſtentia corā Deo, ſunt nobis ſuffragia. Idem diſputat non dicendum eſſe: Chriſte ora pro nobis, hoc eſt, non orandum eſſe, vt propter interceſſionem Chriſti exaudiamur, & quæ petimus, impetremos.

Thomas prohibet orare: Christe ora pro nobis.

Gabr. Biel.

Gabriel Biel ſuper Canonem pronunciat nos, ordine inſtituto à Deo, debere ad auxilia Sanctorum confugere, vt ſaluemur eorum meritis & votis. Ibidem dicit: Patrem cœleſtem dimidium regni ſui dediſſe beatiſſimæ virgini cœlorū Reginæ, idque in Eſther ſignificatum, cui Aſſuerus dimīdium regni pollicetur. Ita patrem cœleſtem: cùm habeat iuſtitiam & miſericordiam, iuſtitia ſibi retenta, miſericordiam exercendam virgini matri conceſſiſſe. Hoc Bernhardinus in ſuo Mariali etiam repetit, & inde infert, à foro iuſtitiæ Dei appellandum eſſe, ad forum miſericordiæ matris eius.

Miſericordia Mariæ, iuſtitiam Deo tri[?]buit.

Antoninus.

Antoninus Archiepiſcopus Florentinus parte 3. Summæ, titulo 3. dicit: Diuina beneficia deſcendere in nos, mediantibus Angelis & animabus beatis, qoia Deus bonitatem ſuam communicet inferioribus. Idem inqoit: Lex Deitatis eſt, infima ad ſuprema per media reducere. Quantum verò ad dona gratiæ, beati ſunt medij inter Deum & viatores. Et titulo 12. dicit: Sanctos per Canoniſationem à Papa proponi, vt exemplar fidei & vitæ ſanctæ, & ab omnibus adorandos, ac in neceſſitatibus inuocandos. Idem parte 4. titulo 15. de Maria virgine inquit: Neceſſarium eſt, vt hi, ad quos conuertit oculos ſuos, pro eis aduocans, iuſtificentur & ſaluentur. Ad obiectionem verò, 1. Ioan. 2. Si quis peccauerit, aduocatum habemus apud patrem, Ieſom Chriſtum iuſtū, ita reſpondet: Chriſtus non ſolum aduocatus eſt, ſed & iudex cuncta diſcuſſurus, ita quòd nihil inultum remanebit. Cùm itaque vix iuſtus ante eum ſit ſecurus, quomodo peccator ad eum tanquam aduocatum accederet? Ideo Deus prouidit nobis de aduocata, quæ mitis & ſuauis eſt, in qua nihil inuenitur aſperom. Item, Maria ita aduocat & interpellat, vt Deum patrem placet, & conuerſos ad gloriam inducat. Dulciſſimam illam ſententiam, Ebrӕor. quarto, de Chriſto Pontifice noſtro: Accedamus ad thronum gratiæ, &c. ita deprauat Antoninus: Maria eſt Thronus Chriſti, in qua qoieuit. Ad eam igitur cum fiducia accedamus, vt conſequamur miſericordiam, & gratiam inueniamus, ad auxilium opportunum. Citat etiam & laudat Bernhardi ſententiam. Securum acceſſum habes ad Deum ô homo, vbi

Maria aduocans pro hominib'.

mater ſtat ante filium, filius ante patrem, Mater oſtendit filio pectus & vbera, Filius patri latus & vulnera. Item, ad mediatorem Chriſtum opus eſt nobis alijs mediatoribus. Item vſitatum illud, quod Maria vocatur plena gratia, & porta cœli, non ita expoint, quòd Chriſtum, ex cuius plenitudine gratiam accipimus, quique eſt via, veritas, & vita, genuerit, ſed inquit, ideo dicitur plena gratia, quia ſecundùm Albertum, eſt medium & cauſa gratiæ, transfundendo eam in genus humanum. Et addit Mariam verè poſſe dicere illud, Syrach 24. In me omnis gratiæ vitæ & veritatis: In me omnis ſpes vitæ & virtutis, quod tamen dictum, Syrach in ſua lingua non habet. Et totum illud caput de ſapientia Dei loquitur. Portam cœli dicit Mariam vocari, ideò, quia, quicquid vnquam gratiæ, de cœlis exiuit in mundum, hoc per Mariam exiuit, & quicquid in cœlum intrat, hoc per Mariam intrare neceſſe eſt. Sanctos etiam dicit Antonius vocari portas cœli, ideò, quia per ſuffragia ſua importent nos in cœlum. Et de aſſumptione Mariæ dicit, Seraphin voluiſse Mariam apud ſe retinere, ſed ipſam de filio ſuo ſedente ad dexteram patris, allegaſse illud, Geneſis 2. Non eſt bonum hominem eſse ſolum: Addens, ſum ei data in adiutorium, in redemptionem per compaſſionem, in glorificationem per interceſſionem, vt cùm minatus fuerit, ſubuertere terram, ſicut in diluuio, ego appaream tanquam arcus, vt recordatus fœderis repropitietur, &c. Sicut publica pictura in templis ſuis confeſſionem huius doctrinæ oſtentant, Chriſtum ſcilicet minitari & proijcere iacula, homines verò confugere ad miſericordiam Mariæ, quæ vt Mediatrix ſe interponat, & oſtentatis filio vberibus, iacula eius pallio ſuo excipiat.

Maria plena gratia.

Maria porta cœli.

Sancti porta cœli.

Hoc Bernhardinus in ſuo, quod publica authoritate confirmatum eſt, Mariali, ita declarat. Maria fuit adiutrix noſtræ redemptionis. Et eſt auxiliatrix noſtræ iuſtificationis. Deus enim omnes gratias faciendas Mariæ commiſit, quas ipſa fideliter diſtribuit. Omnes igitur in ſuis neceſſitatibus debent ad eam recurrere. Item eſt illuminatrix noſtra, quos in fide & virtute illuminat, cui naſcenti Deus dixit: Dedi te in lucem Gentium, vt ſis ſalus mea vſque ad extremum terræ. De ipſa dici poteſt. Lumen ad reuelationem Gentium, &c. Eſt aduocata noſtra, cauſas noſtras coram Deo agens, interceſſione, & ſanctitatis merito. Si enim merita aliorum Sanctorum pro nobis apud Deum intercedũt, multò fortius merita illius, quæ plenitudinem obtinuit meritorum & gratiarum, poterunt nobis diuinam gratiam impetrare. Dicitur collum, ſicut enim collum eſt medium inter caput & corpus, ſic ipſa eſt Mediatrix inter Deum & nos. Et ſicut à capite per collum in corpora deſcendunt omnia, ita à Chriſto per virginem in nos veniũt omnia dona. Ipſa enim nobis gratias ſpirituales tribuit. In Chriſto enim eſt gratia tanquam in capite influente, in Maria ſicut in collo tranſfundente. Nulla enim gratia venit de cœlo ad terram, niſi tranſeat per manus Mariæ. Nam gratiæ omnes intrant in Mariam, & ab illa nobis communicantur. Eſt enim Mediatrix, ſaluationis, coniunctionis, iuſtificationis, reconciliationis, interceſſionis, communicationis. Hæc Bernhardinus.

Mariale Bernhardini.

Maria auxiliatrix iuſtificationis.

Illuminatrix.

Aduocata.

Collum.

Mediatrix.

Huius generis poſſem plura & craſſiora ex Monachorũ Marialibus adſcribere, ſed quia ſolent excipere, ex priuatis priuatorum ſomniis, non eſse æſtimandam publicam Eccleſiæ Pontificiæ doctrinam, volui ex publicis Scriptis, in quibus cõmunis forma doctrinæ Pontificiæ, ſicut tempore Scholaſticorũ tradita fuit, comprehenditur, pauca hæc annotare.

Et illa adhuc hodie retinentur & defenduntur à Pontificiis. Sotus enim in Confeſſione Catholica dicit, Sanctos in cœlo eſſe coadiutores & cooperatores in opere ſalutis noſtræ.

Sotus.

Colonienſes in ſuo antididagmate dicũt, Sanctos in cœlo, quaſi patronos, opitulatione apud Deum pro nobis intercedere, ita vt Deus patiatur ſe miſericorditer reconciliari propter merita & interceſſiones Sanctorum, ſuáque dona nobis propter illos impertiat.

Colonienſes.

Lindanus citat & probat illud ex imaginaria ſeptima ſynodo, Sancti in cœlis pro me apud Deum ſupplicãt, quo per illorum mediationem propitius ſit Deus, & remiſſionem peccatorum mihi gratis largiatur.

Lindanus.

Saltzgerius dicit: Sanctos inuocandos eſſe, ad duo beneficia nobis impendenda, tum vt pro nobis apud Deum intercedant, tum vt ſiue viſibiliter ſiue inuiſibiliter adiutorium nobis impendant.

Saltzgerius.

Dietenbergius dicit: Sanctos pro nobis intercedere, nihil aliud eſt, quàm quòd noſtram cauſam apud Deum agant, nõ tam noſtra, quàm ſua merita & vota, pro obtinenda noſtra ſalute, offerendo.

Dietenbergius.

Clicbtoueus: Opera Sanctorum ita ſunt accepta Deo, vt non ſolùm ipſi vitam æternam inde conſequantur, ſed & vt opem eorum implorantibus, multa beneficia poſſint impetrare. Itẽ, ſicut diuerſæ ſunt manſiones in cœlis, ita alius Sanctorum aliud habet, quod poteſt communicare: Vt Petrus contra infidelitatem, Agnes pro caſtitate, &c. Idem ſcribit: Mechtildi virgini factam reuelationem, cùm ſoror quædã monaſterij extrema vnctione inungeretur, & ſacerdos litaniam legeret, ſingulos ſanctorum ad nomina ſua Chriſtum flexis genibus orare.

Clicbtoueus.

Hæc omnia complectitur, cõprobat & confirmat decretũ Tridentinum. Statuit enim, bonum & vtile eſse, Sãctos ſuppliciter inuocare, & ob beneficia impetranda à Deo per Chriſtum, ad eorũ orationes, opem, auxiliũmq; confugere. Et eos damnat, qui negant inuocationem Sanctorum, vt pro nobis etiam ſingulis orent. Licet enim verba decreti ita modificata ſint, vt videantur tantùm interceſſionem, non miſericordiam, gratiam & donationem beneficiorum Sanctis tribuere, quia tamen diſtinguunt inter orationes, & inter opem & auxilium Sanctorum, ipſos neruos inuocationis Sanctorum, ſicut hactenus in Eccleſia Pontificia vſitata fuit, nõ obſcurè retinere volunt. Id quod Catechiſmus ex Decreto Tridentini Concilij Pontificis iuſſu editus, nulla circuitione vſus, clarius & expreſſius oſtendit. Inquit enim: Chriſtiani dicũtur Angelos adorare, non tamen veneratione diuina: Et addit Iacobum inuocaſſe angelos, petiiſse enim ab Angelo benedictionem, Geneſis 32. & 48. Angelus, qui eruit me de cunctis malis, benedicat pueris iſtis. De Sanctis inquit: Eam ob cauſam inuocandi ſunt,

Tridentinum Concilium.

Catechiſmus Romanus.

ſunt, quod pro ſalute hominum preces aſſiduè faciunt, multáq; eorum merito & gratia, in nos Deus confert beneficia. Rogati peccatorum veniam nobis impetrant, & conciliant nobis Dei gratiam. Item, ad Sanctorum gratiam confugere licet, & ſubſidiis eorum vti. Patrocinium enim noſtri ſuſcipiunt, &c. Et hoc loco obſeruet lectos, quod Polonica Synodus Petricouienſis, conata fuit inuocationem Sanctorum aliquantulum mitigare. Dicit enim cap. 18. A Sanctis nō miſericordiam, ſed interceſſionem tantùm poſtulari, ſicut ab aliis in ſeculo degentibus. Romanus vero Catechiſmus, hoc ipſum pharmacum reſpuit & reiicit, & ad gratiam Sanctorum confugiendum eſſe docet.

Patrocinii ſic Synodus in Polonia.

Qualis igitur inuocatio Sanctorum fuerit, & adhuc retineatur & defendatur in Eccleſia Pontificia, ex ſcriptis ipſorum αὐτολεξεὶ publicis oſtendimus. Clarius autem in ipſa communi & publica praxi inuocationis Sanctorum, quæ publica autoritate confirmata, recepta & vſitata eſt in Pontificia Eccleſia, idipſum conſpici poteſt.

Legenda, Specula exemplorū. Tutelares Sancti ſingulorū in Papatu.

Et quidem ex legendis atque in ſpeculis exemplorum, innumera & ſuperſtitioſiſſima poſſent commemorari. Poſſet etiam ex recenti memoria & ex publicis ſcriptis oſtendi, quod ſub Papatu, ſingulæ regiones, ſingulæ ciuitates, ſingulę familiæ, ſingulæ domus, ſinguli homines, ſinguli ſtatus, artes, morbi, &c. peculiarem ſanctum, tutelarem & auxiliatorem habuerint, & coluerint altaribus, miſſis, imaginibus, candelis, ieiuniis, feriis, votis, peregrinationibus, inuocationibus, imò recitationibus Dominicæ orationis.

Germaniæ enim attributus fuit patronus S. Martinus & Georgius cataphractus: Romanis Petrus & Paulus: Hiſpanis Iacobus: Gallis Michael & Dionyſius: Heluetiis virgo Maria, ea quæ in nigricante ſylua eremitarum locum habet: Vngaris præter Ludouicum, illa Maria, quæ Aquiſgrani ſedem habet: Polonis Stanislaus: Moſcouitis Nicolaus: Boruſſis Albertus, &c.

Ciuitates etiam Sancti inter ſe ſortiti fuerunt, Mediolanum ceſſit Ambroſio: Colonia Agrippina tribus Magis: Auguſta Hulderico: Brunſuiga Auctori: aliæ Quintino, Valentino, Quirino, Vrſo, Oſvaldo, Gangolffo: & infinitum eſſet ſingula enumerare. Rectiſſimè enim ad iſtam Pontificiorum ſuperſtitionem, accommodari poteſt quod Prudentius Gentibus obiicit, lib. 2. contra Symmachum:

Quanquam cur Genium Roma mihi fingitis vnum?
Cum portis, domibus, thermis, ſtabulis, ſoleatis
Aſſignare ſuos genios, perq; omnia membra
Vrbis, perq; locos, geniorum millia multa
Fingere, ne propria vacet angulus vllus ab vmbra, &c.

Ita à Nautis inuocabatur Nicolaus & Chriſtophorus. Et ad auertendam grandinem, ac alias noxias tempeſtates à ſegetibus, inuocabatur Ioannes & Paulus. Contra incendia ignis, Agatha & Floreanus inuocabantur. Vitium tutela commendabatur Vrbano. Contra rubiginem Iodocus. Contra brucos inuocabatur Magnus.

Anſerum cura Gallo, Ouium Vuendelino. Equorum Eulogio, Boum Pelagio, Porcorum Antonio tribuebatur.

Studioſi Gregorium & Catharinam colebant. Pictores Lucam. Medici Coſmam & Damianum. Iurcconſulti Iuonem. Equites Georgium. Fabri Eulogium. Sutores Criſpinum. Sartores Gutmannum. Figuli Goarum. Venatores Euſtachium. Meretrices Afram & Magdalenam.

Contra peſtem inuocabatur Sebaſtianus & Rochus. Contra febrem Petronella. Contra venenum Ioannes Euangeliſta & Benedictus Abbas. Contra dentium dolores Apollonia. Contra oculorum vitia Otilia. Contra morbos pudendorum Apollinaris. Contra calculum Liberius. Contra ignem ſacrum Antonius. Contracti inuocabant Vuolffgangum. Dæmoniaci Romanum. Epileptici Valentinum. Captiui Leonhartum. Puerperæ Margaritam. Pro reſtitutione rerum amiſſarum inuocabatur Vincentius. S. Felicitas donabat liberos maſculos. Anna diuitias. Barbara præſtabat ne quis ſine Sacramento moreretur.

Et quis ſingula, quæ innumera & infinita ſunt enumeret? Vtile tamen eſſet, in ſingulis nationibus, prouinciis, vrbibus, oppidis & pagis, in perpetuam Pontificiæ ſuperſtitionis memoriam, talia conſignata ad poſteritatem extare.

Sed quia ex Pontificiis quidam excipiunt, ſe non approbare vel defendere, vulgi aut ſingulorum errores, ſuperſtitiones & abuſus: Et decretum Tridentinum addit hanc clauſulam (Omnis ſuperſtitio in Sanctorum inuocatione tollatur.) Quæ verò ſint ſuperſtitiones, in inuocatione Sanctorum, non explicat. Si enim omnes ſuperſtitiones, id eſt, omnia ea, quæ ſine mandato & exemplo Scripturæ, in inuocatione Sanctorum fiunt, tollenda eſſent, nihil in toto illo cultu, ſicut apud Pontificios frequentatur, reliqui maneret. Generalem itaque hanc clauſulam, ſine explicatione addiderunt, vt ſpem aliquam emendationis, ſub generalitatibus nihil ſignificantibus, oſtentarent, & interim nihilominus ipſos neruos ſuperſtitionis retinerent, vel vt haberent κρηςφύγετον, ſi exemplis craſſiſſimarum ſuperſtitionum vrgerentur.

Non igitur ex priuatis quorumcunque preculis, ſed ex iis quæ publicè in Eccleſiis ipſorum leguntur, & magnis boatibus proclamantur, quæque publica Pontificum autoritate confirmata ſunt, exempla colligemus, qualis ſit inuocatio Sanctorum in Eccleſia Pontificia, de qua controuerſia eſt.

Et ſanè horret animus talia repetere, recitare ſeu deſcribere. Sed quia conductitij Pontificiorum rhetores illa diſſimulant, & magna confidentia ſæpè negare audent: Et noſtris, qui in captiuitate iſta Babylonica, quæ in Apocalypſi deſcribitur, non fuerunt vel actores, vel ſpectatores, non ſatis nota ſunt exempla horrendæ idolomaniæ, deuorabo ſanè tædium & moleſtiam iſtius laboris, & ex Sequentiis (vt vocant) Hymnis, Breuiariis & Orariis, communi vſu receptis, & publica autoritate in Pontificia Eccleſia confirmatis, exempla inuocationis Sanctorum colligam, vt iuxta Prophetæ dictum: Gentibus turpitudo, & regnis ignominia Pontificiæ ſuperſtitionis palàm oſtendatur, vtque noſtri imaginem Pontificiæ idolomaniæ tanquam ἐν εἰκόνι, in conſpectu ſibi proponere poſſint, ne patroni Pontificiæ turpitudinis, vel diſſimulando, vel negando ea, quæ publica & notoria ſunt, elabi conentur: Sed vt ſtatus huius controuerſiæ, de

M

inuocatione Sanctorum, clariſſimè depingi, & argumenta rectiùs explicari poſſint.

Illud verò libenter fateor, in Sequentiis, Hymnis & Collectis, multas veras & pias ſententias, eleganti & erudita breuitate comprehenſas contineri, quas meritò amamus, retinemus & vſurpamus. Dolendum verò eſt multa admixta eſſe, quæ verbo Dei non ſunt conſentanea, ſed manifeſtam ſuperſtitionem redolent. Ex illis igitur ea, quæ ad inuocationem Sanctorum, qualis in Eccleſia Pontificia publicè vſitata & recepta eſt, pertinent, annotauimus.

EX CVRSV HORARVM BEATAE MARIAE

virginis, ſecundum ordinarium Eccleſiæ Hildensheimenſis.

GAude Maria virgo, cunctas hæreſes ſola interemiſti in vniuerſo mundo.

Dignare me laudare te virgo ſacrata. Da mihi virtutem contra hoſtes tuos.

Precibus & meritis ſanctiſſimæ Dei genitricis virginis Mariæ, & omnium Sanctorum ſaluet & protegat nos omnipotens & miſericors Dominus, Amen.

O Maria admitte preces noſtras, intra ſacrarium tuæ exauditionis, & reporta nobis antidotum reconciliationis, ſit per te excuſabile, quod per te ingerimus, ſit impetrabile, quod fide & mente poſcimus, accipe quod offerimus, redona quod rogamus, excuſa quod timemus.

Sancta Maria ſuccurre miſeris, iuua puſillanimes, refoue flebiles, ora pro populo, interueni pro clero, intercede pro deuoto fœmineo ſexu. Sentiant omnes ſuum leuamen, quicunque celebrant tuum nomen. Aſſiſte parata vocibus poſcentium, & reporta nobis omnibus optatum effectum.

Infirmitatem noſtram quæſumus Domine, propitius reſpice, & mala omnia, quę iuſtè meremur, omnium Sanctorum tuorum interceſſione placatus, auerte.

Concede quæſumus omnipotens Deus, fragilitati noſtræ præſidium, vt qui ſanctę Dei genitricis virginis Mariæ memoriam agimus, interceſſionis eius auxilio, à noſtris iniquitatibus reſurgamus.

Te nunc ſupplicitet ſancta Theotocos regis perpetui ſponſáq; poſcimus, vt nos ſemper vbiq; tui munere protegas.

Beatæ Mariæ ſempérq; virginis Dei genitricis Mariæ, nos quæſumus Domine merita proſequantur, & tuam nobis indulgentiam ſemper implorent.

Deus, qui omnibus Sanctis tuis æternæ beatitudinis præmia contuliſti, concede propitius, vt qui peccatorum noſtrorum pondere premimur, eorum apud te precibus ſubleuemur.

Salue Regina miſericordiæ. Vita dulcedo & ſpes noſtra, ſalue. Ad te clamamus exules filij Euæ. Ad te ſuſpiramus gementes & flẽtes in hac lachrymarum valle. Eia ergo aduocata noſtra, illos tuos miſericordes oculos ad nos conuerte. Et Ieſum benedictum fructum ventris tui, nobis poſt hoc exilium oſtende. O clemens, O pia, O dulcis Maria.

VERSVS.

In omni tribulatione & anguſtia noſtra, ſuccurre nobis piiſſima virgo Maria.

COLLECTA.

Protege, quæſumus Domine, famulos tuos ſubſidiis pacis, & Beatæ Mariæ patrociniis confidentes, à cunctis hoſtibus redde ſecuros.

ANTIPHONA DE DOMINA noſtra.

INuiolata, intacta & caſta es Maria. Quæ es effecta fulgida cœli porta. O mater alma Chriſti chariſſima, ſuſcipe pia laudum præconia. Noſtra vt pura pectora ſint & corpora. Quę nunc flagitant deuota corda & ora. Tua per precata dulciſona, nobis concede veniam per ſecula.

Stella maris ſuccurre cadenti, ſurgere qui curat populo.

Precamur te piiſſima Dei genitrix virgo Maria, per amorem vnigeniti filij tui, Domini noſtri Ieſu Chriſti, vt non derelinquas nos miſeros peccatores ſine tuo adiutorio, ſed ſemper adiuua & conforta nos in tuo ſancto ſeruitio, vt ſecuri perueniamus ad portas Paradyſi, ante conſpectum tuum, & vt ibi mereamur dilectiſſimum filium tuum videre, & cum eo in ſempiterna lętitia gaudere.

Hæc eſt mulier virtutis, quæ contriuit caput ſerpentis, hanc peccatores deuotè adeamus, rea pectora tundamus, dicentes: Sancta, ſancta, ſancta Maria, clemens & pia, Domina noſtra, fac nos tuis precibus conſortes cœleſtis gloriæ.

Recordare virgo mater, dum ſteteris in conſpectu Dei, vt loquaris pro nobis bona, & vt auertat indignationem ſuam à nobis.

Aue tu roſa, virgo Maria, ô generoſa, clemens & pia, vera da nobis vti ſophia, & cũ electis frui gratia, vt te laudemus cum melodia, & tu repelle noſtra vitia, virgo Maria da nobis gaudia.

Obſecramus ſanctiſſima virgo, libera nos ab omni malo, & ora pro peccatis noſtris.

Eius pia interceſſione, ab inſtantibus malis, & à morte perpetua liberemur.

O Maria generoſa, ſuper omnes ſpecioſa, impetra nobis veniam. O Maria gratioſa, dulcis, mitis & formoſa, applica nobis gratiam. O Maria glorioſa, in deliciis delitioſa, præpara nobis gloriam.

EX PRAEPARATORIIS ANTE Miſſam dicendis.

PRopter totius iniquitatis culpam, indignus ſum vt viuam, quia peccaui ab infantia mea vſque nunc, coram te, & coram omnibus Sanctis tuis. Sed per merita & interceſſiones eorum, mihi tribue propter tuam clementiam, omnium delictorum meorum veniam.

EX COMPASSIONIBVS Mariæ.

REcordare ſeptem horum tormentorum ac dolorum perenni memoria, vt qui nos te inuocamos, per hæc ſiſti valeamus in perenni gloria.

Ad te igitur hodie, ô vnica ſpes miſerorum, confugio, & plena fiducia tibi meipſum in omnibus neceſſitatibus deuotè commendo. Te hodie & ſemper, in matrem & patronam, præ cunctis eligo & præopto.

Libera

Libera me ab omni malo,& ura pro peccatis meis. Aue Maria,ſalus & conſolatrix viuorum & mortuorum, mecum iis in omnibus tribulationibus,tentationibus, neceſſitatibus & anguſtiis meis,& maximè in hora mortis meæ, & impetra mihi omnium peccatorum meorum veniam, & cœleſtis patriæ gloriam.

EX SEPTEM GAVDIIS CORPORALIbus beata Maria virginis.

GAude virgo ſtella maris, à peccatis nos emunda. Fac nos ſemper ſalutari partu fœcundati, atque corde ſteriles, fac clementer fertiles. Fac à noſtro ſcelere, piè nos reſurgere,ſurſum tolle variis,cur oppreſſum vitiis. Præſta nobis miſeris,ſubleuamen ſceleris,&poſt hác miſeriam, duc ad vitæ patriam. O dulcis amica Dei,vernans & decora: memor eſto mei, mortis dum venerit hora.

Venerandorum gaudiorum Domine glorioſe genitricis tuę ſacroſanctę ſemper virginis Mariæ,memoriam recolentes, te ſuppliciter exoramus, vt eius interuenientibus meritis, cœleſtis conſolationis participes, & gaudij, quo tecum modo lætatur,in futuro tribuas eſſe conſortes.

EX SEPTEM GAVDIIS COELESTIbus beata virginis Mariæ.

GAude mater miſerorum: quia pater præmiorum, dabit te colentibus, congruentem hic mercedem,& fœlicem poli ſedem, ſurſum in cœleſtibus.

Dulciſſime Domine Ieſu Chriſte, qui beatiſſimam genitricem tuam, glorioſiſſimam virginem Mariam, perpetuis & felicibus gaudiis in cœlo lætificaſti,concede propicius,vt eius meritis & precibus continuis ſalutem & proſperitatē, animæ & corporis conſequamur, & ad gaudia tuę beatitudinis, ac eiuſdem virginis glorioſæ feliciter perueniamus.

EX ROSARIO BEATAE MAriæ virginis.

O Virtutum vaſcolum, Regina cœlorum, Chriſti receptaculum,ſalus anxiorum. Tutum propugnaculum, ſaluatrix languidorum. Audi conquirentium, preces famulorum, & pro nobis miſeris Deum deprecare. Nam quicquid petieris,vales impetrare. Summa nos neceſſitas te cogit rogare. Quos in fluctu positos, ſæuum pulſat mare.

Reparatrix & ſaluatrix,deſperantis animæ, irroratrix & largitrix ſpiritualis gratiæ. Quod requiro,quod ſuſpiro,mea ſana vulnera. Et da mēti te poſcenti,gratiarum munera, vt ſim caſtus, & modeſtùs,dulcis,fortis, ſobrius, pius, rectus, circumſpectus, ſimultatis neſcius, eruditus & munitus diuinis eloquiis,conſtans,grauis & ſuauis,benignus,amabilis,corde prudens, ut eſtudens veritatem dicere: Malum nolens,Deum volens,pio ſemper opere.

Peccatorum conſolatrix, infirmorum curatrix, errantium reuocatrix, iuſtorum confirmatrix, deſolatorum ſpes & auxiliatrix, atque mea promptiſſima adiutrix, & ſingulariſſima inuocatrix,tibi Domina glorioſa, commendo hódie & quotidie animam meam,vt me in tuam cuſtodiam commendatum,ab omnibus malis,& fraudibus Diaboli cuſtodias, atque in hora mortis conſtanter mihi aſſiſtas,ac animá ad æterna gaudia feliciter perducas.

O Domina mea ſancta Maria, me in tuam benedictam fidem & ſingularem cuſtodiam, ac in ſinum miſericordiæ tuæ, hodie & quotidie, atque in hora exitus mei,animam meam,& corpus meum tibi commendo, omnem ſpem meá, conſolationes, angoſtias, miſerias, & finem vitæ meæ committo, rogans, vt per tuam ſanctiſſimam interceſſionem & glorioſa merita, omnia mea dirigantur & diſponantur opera,ſecundum tuam, tuique filij voluntatem, ad meam vtilitatem.

Ac precor vt ſerues me à peccatis,à ſcandalis, ab omni confuſione humana, ab ira iudicij treméda, ab impuris cogitationibus,ab omni mortali peccato,à ſubitanea & improuiſa morte, ab omnibus periculis animę & corporis,honoris & rerum mearum, nec vnquam tale me permittas facere peccatum, quo tuam gratiam amittam. Dona mihi de præteritis emendationem,de pręſentibus cuſtodiam,de futuris cautelam. Da mihi in hac vita promptum adiutoriū, & eſto prolocutrix in tremendo iudicio, ad tuum filium, Dominum Deum noſtrum Ieſum Chriſtum.

O Domina dulciſſima, miſericordiæ viſceribus pleniſſima, ſuccurre mihi miſero peccatori, antequam mors ſubitanea & improuiſa superueniat, ne ſubitò & imparatus hinc diſcedam. Ora pro me Maria virgo benedicta, ob vnigeniti filij tui amantiſſimam mortem, vt peccatorum deteſtatione, Diaboli & operum eius abrenunciatione,vera contritione, pura homilíque confeſſione, perfecta pœnitentia & ſatisfactione, proximi dilectione, filio ſuo reconciliatus, de hoc mundo tranſeam, & fac mecum miſericordiam tuam ô beata mater virgo Maria, in illa tremenda hora, quando mortua lingua ſe nequiuerit mouere ad inuocandum te, neque oculi lucem capere poterint, auréſque meæ nulli voci pateſcent. Memor eſto tunc precum mearum,quas nunc fundo,ô Maria,ad aures tuæ pietatis,& ſubueni mihi in illa vltima neceſſitatis meæ hora, vt liberatos à moleſtiis Diaboli, collucer cum fidelibus & amicis filij tui.

Aue plena gratia virgo fœcunda, Mundi ſpes & gloria,mater illibata,peccatorum venia,ſponſa conſecrata, conſolatrix hominum, vinculum amoris,purgatrix peccaminum, medela vitiorū. Aue vas clementiæ, gratiæ piſcina,portus indulgentiæ,vitæ medicina,veniæ pincerna, nardus odorifera,gratiæ lucerna,ſurge, veni, propera, regina ſuperna,me Chriſto confœdera, me ſemper guberna, cor meum illumina, fulgens ſtella maris, & ab hoſtis machina ſemper tuearis. O glorioſa virgo Maria,mater regis æterni, libera nos ab omni malo,& à pœnis inferni.

BENEDICTIO MANE ET ſero dicenda.

PAx Domini noſtri Ieſu Chriſti, & virtus paſſionis eius,ſignum ✝ ſanctæ Crucis, integritas beatæ Mariæ virginis. Bene ✝ dictio omnium ſanctorum, Angelorum cuſtodia, & ſuffragia omnium Dei electorum,ſint inter me & omnes inimicos meos,viſibiles & inuiſibiles,nūc & ſemper,& in hora mortis, &c.

AD PROPRIVM ANGELum oratio.

Angele qui meus es cuſtos pietate ſuperna, me tibi cõmiſſum ſalua,defende, guberna, terge meã mentem,vitijs & labe ſluẽtem, aſſiduéq; precor mihi ſis, releuéſq; cadentem.

DE S. PAVLO.

Illuc ſupplices tuos, poſt huius carnis terminum perducere dignare,quos feciſti, veritatis lumen agnoſcere.

DE S. BARTHOLOMAEO Apoſtolo.

VERSVS.

Voto precamur ſupplici,vt precibus Apoſtoli,à reatu liberi, poſſimus Deo perfrui.

Quæſumus,vt eius patrocinio deleramos noxia,& conſequamur bona æterna.

DE IACOBO MAIORE.

Ave ſingulare pręſidium peregrinorum tuorum,benignus exaudi vota ſeruorum,te conantes adiuua,ducens ad cœleſtia.

DE S. THOMA.

Tu nos ſupplices tuos in eius fide ſtabiles efficere dignare, quem palpando meruiſti Deum agnoſcere.

DE VNO APOSTOLO.

Ave ſancte N.Angele, Domini noſtri Ieſu Chriſti,per illius amorem, qui te de mundo elegit, deprecor, vt me indignum famulum tuum ab omnibus aduerſitatibus liberes,ab omni impedimento corporis & animæ, & in hora mortis animam meam ſuſpiciens, perducas in vitam æternam.Ora pro nobis N.Apoſtole beate,vt per te gaudere mereamur in æternitate.

Quæſumus omnipotens Deus,vt beatus Apoſtolus N.tuum pro nobis imploret auxilium, vt à noſtris reatibus abſoluti, à cunctis periculis eruamur.

DE S. PANCRATIO.

O Martyr inuictiſſime, Pancrati beatiſſime, qui in Chriſti cõfeſſione perduraſti in perſecutione,tuo mereamur precamine in bonis ma la vincere.

Infirmitatem noſtram , quæſumus Domine propicius reſpice,& mala omnia, quæ iuſte meremur ſanctorumMartyrum tuorum,pariterque Pontificum Cornelij & Cypriani interceſſione propitiatus auerte.

DE S. GEORGIO.

Hic nos ſaluet à peccatis , vt in cœlo cum beatis poſſimus quieſcere.

DE S. BLASIO.

Sancte Blaſi vir laudande , &c.Qui das lapſis releuamen,& infirmis das iuuamen. Tu pro nobis mercede, vt cœleſti nos mercede, diret Deus cum beatis,regno ſuæ claritatis.

Deus qui per orationem beati Blaſij Martyris tui atque Pontificis,cunctis eiuſdem memoriam facientibus , à quacunq; tribulatione, infirmitate ſeu aduerſitate,tenerentur,liberari conceſſiſti, concede propicius, vt cuius memoriam agimus in terris,eodem deprecante, gloriam conſequamur in cœlis.

DE S. ERASMO.

Ter ſemper in tripudio egenorum iam conſcio,habens ciuem in æthere, qui ſuos ſcit reprimere defectos, deprecamur , & in mortis examine,ſic Eraſmus præparatur , noſtros tergat vt reatus.

Fac nos eius meritis & precibus, cunctas inſidias omnium inimicorum noſtrorum ſuperare, & à paupertate corporis & animæ,ac morte perpetua liberari.

Deus,pro cuius Eccleſia glorioſus Martyr & Pontifex Thomas gladiis impiorum occubuit, Præſta quæſumus, vt omnes, qui eius implorant auxilium,petitionis ſuæ ſalutarem conſequantur effectum.

DE S. CHRISTOPHORO.

O Glorioſe Martyr Chriſtophore,ſis memor noſtri ad Deum omni hora , & tuere ſine mora, corpus, ſenſum & honorem conſerua, qui cœli florem meruiſti hic portare, inter vlnas vltra mare,nos per tantam dignitatem,fac vitare prauitatem , & amare corde toto , Deum verum laude, voto , præ cunctis mundanis iſtis, vt poſt mundi huius triſtis blandimenta , te præſente, perducamur ad cœli regnum.

Deus,qui beatum Chriſtophorum Martyrem tuum virtute conſtantiæ in paſſione roboraſti, concede propicius, vt qui eius commemorationem agimus , ipſius meritis & precibus ab omni languore corporis & animæ præſeruemur, atque ad gaudia æterna feliciter perducamur.

Interceſſio, quæſumus Domine , beati Lamberti Martyris tui atque Pontificis , tuam nobis non deſinat placare iuſtitiam , & noſtrum tibi deuotum efficere famulatum.

DE S. COSMA ET Damiano.

O Medici piiſſimi, qui meritis clariſſimi , in cœlis refulgetis. A peſte, clade corporum, præteruetis & operum,moribus ne langueamus, aut moriamur Spiritu , ſed animæ ab obitu velocitet ſurgamus, & viuamus in gratia,ſacta cœli palatia donec ingrediamur.

Concede nobis indignis famulis tuis , vt qui Sanctorum iſtorum Martyrum glorioſam commemorationem agimus , ipſorum intercedentibus meritis, ab omnibus Dæmonum erepti inſidiis,atque cunctis huius vitæ aduerſitatibus,præ ſens tempus ita in tuis laudibus peragamus , vt dimiſſis peccatis omnibus,poſt huius vitæ pericula ad gaudia tranſeamus ſecura.

DE S. SEBASTIANO.

Ora pro nobis Chriſti Martyr Sebaſtiane, vt peſtem epidimiæ illæſi mereamur pertranſire,& promiſſionem Chriſti Ieſu obtinere.

Deus qui glorioſum tuum Martyrem Sebaſtianum in tua fide & dilectione tam ardenter ſolidaſti , da nobis miſeris peccatoribus eius meritis & interceſſione , in omni tribulatione auxilium, in perſecutione ſolatium, in tribulatione & anguſtia ſubſidium.

DE S. VINCENTIO Martyre.

Vir inclytus Vincentius , Martyr Domini precioſus, cuius interceſſio nobis obtineat veniam,

veniam, qui per tormenta paſſionis ęternam meruiſti palmam, & ſempiternam coronam.

XIIII. AVXILIATORVM.

INter Sanctos Deo gratos, adiutores vos beatos prædicat Eccleſia. Ad ſe Deus nos clamantes, per vos ſaluet fluctuantes, in valle miſeriæ.

Da, vt omnis, qui in ſuis neceſſitatibus eorum implorat auxilium, ſecundum promiſſionis tuæ gratiam, petitionis ſuæ ſalutarem conſequatur effectum.

DE S. BERNVVARDO
Epiſcopo.

O Gemma Saxoniæ norma pietatis, decus tuę patrię, Bernvvarde dux pacis, nos oppreſſos erige, ſuccurre turbatis, ad Chriſtum dirige fontem bonitatis. Pie pręſul Bernvvarde, tuorum memor operum, ſta coram ſummo iudice, pro tuorum cœtu pauperum.

Omnipotens ſempiterne Deus, immenſam clementiam tuam humiliter imploramus, vt qui fragilitate carnis præpediti innumerabiliter peccauimus, beati Bernvvardi Confeſſoris tui atque Pontificis, aſſiduis precibus adiuuemur, quatenus eius ſuffragantibus meritis, ab omni aduerſitate mentis & corporis liberemur.

DE S. GODEHARDO
Epiſcopo.

O Pem nobis pręſul bone, fer in noſtris anguſtiis, & nos ſalua in agone, ab ęternis ſuppliciis.

DE S. AVGVSTINO.

GAude præſul Auguſtine. Audi nos te rogantes, & poſt mortem nos ouantes, duc ad regna cœlica.

DE S. AMBROSIO.

O Præſul beatiſſime Ambroſi doctor inclyte, vitę meę rege curſum, poſt hanc vitam trahe ſurſum animam ad gaudia, vbi Deum contemplari, iuſtis piè ſociari merear in gloria.

Vt quem doctorem vitæ æternæ habuimus in terris, interceſſorem ſemper apud te habere mereamur in cœlis.

DE S. HIERONYMO.

SVbuenias triſti populo, Hieronyme, Chriſti doctor & amice, tu fons nitidiſſimæ linguæ.

Præſta quęſumus, vt cuius venerandam memoriam agimus, eius ſemper & erudiamur doctrinis, & meritis adiuuemur.

DE S. BERNHARDO.

INterceſſio nos quęſumus Domine, beati Bernhardi abbatis commendet, vt quod meritis noſtris non valemus, eius patrocinio aſſequamur.

DE S. FRANCISCO.

O Franciſce lux ſolaris, crucifixus ſingularis iam cum Chriſto gloriaris, in choro cœleſtium, Tu ſis nobis vitæ via, tu pro nobis ſemper pia, pro de Chriſto ſtigmata. Ora pro tuis famulis, vt rapti ex miſeriis, tecum laudemus dulciter Trinitatem perenniter.

DE S. IOSEPH NVTRITIO
Domini.

GAude Ioſeph fili Dauid, Ora virginis ſponſę tuę natum, vt ſe nobis det placatum, collocans ad dextram.

DE S. ROCHO CONTRA
Peſtem.

DEus qui beato Rocho per Angelum tuum tabulam eidem afferentem promiſiſti, vt qui ipſum inuocauerit, nullo peſtis cruciatu læderetur: Præſta quæſumus, vt qui eius memoriam agimus, meritis eius ab æterna morte liberemur.

DE S. LIBORIO CONTRA
Calculum.

DEus qui beatum Liborium, Pontificem tuum innumeris glorioſum miraculis, ſpeciali in medendis arenarum & calculi paſſionibus priuilegio decoraſti, præſta quæſumus, vt ipſius meritis & interceſſione, ab his aliiſque malis eruti, gaudiis perfrui mereamur æternis.

DE VNO CONFESSORE.

SAncte N. nos tuos famulos pro precatu ab omni culpa emunda, commendans Deo, cœleſtium vt conſortes faciat gaudiorum.

Interceſſio nos quæſumus Domine beati N. Confeſſoris commendet, vt quod noſtris meritis non valemus, eius patrocinio aſſequamur.

Miſericordiam tuam quæſumus Domine nobis interuenientibus beatis Confeſſoribus tuis, clementer impende, & nobis peccatoribus ipſorum propiciare ſuffragiis.

DE S. DOROTHEA.

OMnipotens ſempiterne Deus, in cuius nomine glorioſa virgo & martyr Dorothea cuncta genera tormentorum ſuperauit, te ſuppliciter exoramus, vt eius interuentu cuncta pericula vincamus, ipſámque in omnibus neceſſitatibus celerem adiutricem nobis ſentiamus.

DE S. BARBARA.

INterceſſio nos, Domine, quæſumus beatæ Barbaræ virginis & Martyris tuæ ſemper adiuuet, vt non ſubitò moriamur.

DE S. AGNETA.

AVe Agnes glorioſa, me in fide ſerues recta dulcis virgo & dilecta, te exoro precibus: Charitate da perfecta, Deum, per quem es electa, colere piè omnibus.

Deus, qui beatam Agnetem virginem tuam caſtitatis amore decoraſti, & flammis traditam illæſam conſeruaſti, da nobis quæſumus, eius meritis & precibus, eiuſdem caſtitatis tenore fulciri, & ab omni vitiorum æſtu liberari.

DE S. APPOLLONIA.

VIrgo Chriſti egregia, pro nobis Appollonia funde preces ad Dominum, vt tollat omne noxium, ne pro reatu criminum, morbo vexemur dentium, ſed ſanitate capitis gratulemur & corporis.

DE S. CHRISTINA.

CHriſtina virgo felix, te deprecantes reſpice, ne cum impiis damnemur, nos tua ſancta ſalua prece.

DE DECEM MILLE
virginibus.

O Præclaræ vos puellæ, nunc implete meum velle, & dum mortis venerit hora, ſubuenite ſine mora, in tam graui tempeſtate, me precantem defenſate, à Dæmonum inſtantia.

Concede propicius,vt earum precibus & meritis, cum ipſis in æterna beatitudine collocari mereamur.

AD VNAM VIRGINEM.

SAlue ſancta N. virgo Dei inclyta, tuis precibus nos Chriſto commenda. Ad te clamamus in anguſtiis cõſtituti. Ad te ſuſpiramus auxilium quærentes. Eia virgo Dei electa, tuum lætum oculorum aſpectum ad nos inclina. Et Ieſum crucifixum, qui tollit mundi reatum, redde nobis placatum, ô clemens, ô pia, ô dulcis virgo.

DE S. ANNA.

DEus, qui beatam Annam matrem tuæ genitricis fieri voluiſti: Præſta quæſumus, vt meritis vtriuſque matris & filiæ, regna cœleſtia conſequamur.

DE S. MARTHA.

OMnipotens ſempiterne Deus, cuius filius ſumpta carne pro nobis, in æde beatæ Marthæ hoſpitari dignatus eſt, concede propicius, vt precibus & meritis illius, quæ illum placidè ſuſcepit in terris, ab illo miſericorditer ſuſcipi mereamur in cœlis.

DE S. BRIGITTA.

O Brigitta mater bona, dulcis ductrix & matrona, nobis fer ſuffragia. Naufragantes in hoc mari, tuo ductu ſalutari, duc ad vitæ beatia.

DE S. GERTHRVDE.

DEus, qui beatam Gerthrudem piam virginem ex ſtirpe Regia progenitam, ſpeciali hoſpitalitatis gratia ſublimaſti, tribue quæſumus, vt eius precibus & meritis interuenientibus, tam præſens quàm futurum hoſpitium, noſtræ infirmitati congruum, & tuæ maieſtati inueniamus acceptum.

DE OMNIBVS VIRGINIBVS & viduis.

DEus, qui nos in tantis periculis conſtitutos, pro humana ſcis fragilitate non poſſe ſubſiſtere, da nobis per merita omnium ſanctarum virginum, viduarum & continentium tuarum, ſalutem mentis & corporis, vt ea, quæ pro peccatis noſtris iuſtè patimur, te adiuuante vincamus.

DE OMNIBVS SANCTIS.

MAieſtatem tuam, Domine, ſuppliciter deprecamur, vt ſicut nos iugiter omnium Sanctorum tuorum commemoratione lætificas, ita ſemper ſupplicatione defendas.

EX ANTIDOTARIO.

SAlue imperatrix glorioſiſſima, peccatricis animæ meæ ſpes tutiſſima. Dei genitrix virgo Maria. Tu poſt Deum præcipuum & maximum meum es refugium & gaudium.

O ſancta virgo Maria, & omnes Sancti & Electi Dei, nunc & in hora mortis meę, mihi miſero ſuccurrite, & Dominum Deum noſtrum, veſtris meritis & precibus mihi propicium facite. Tu ergo ô virginea mater, accedẽs ad illud ſuper cœleſte ſacrarium ſemper venerandæ Trinitatis, offer pro me, nunc & in hora mortis meæ, quicquid virtutum & gratiarum ab hora conceptionis tuæ, vſque ad horam aſſumptionis, in te Rex gloriæ, tanquam conſeruatiſſimo theſauro ſuo dignatus eſt conſeruare. Tu etiam beatorum Angelorum militia, offer pro me, & in hora mortis meæ, conſtantiam puriſſimam, qua cum Deo noſtro permanſiſtis, & felicem innocentiam, in qua per ipſum confirmati eſtis. Tu quoq; Patriarcharum & Prophetarum cœtus, offer pro me nunc & in hora mortis meæ, merita fidei & deſideriorum, quibus Chriſtum Dei filium repromiſſum conſtanter expectaſtis. Túq; Senatus Apoſtolorum & Euangeliſtarũ offer pro me, nunc & in hora mortis meæ, merita feliciſſimæ cum Chriſto adhærentiæ, familiaris amicitiæ, & fidelis perſeuerantię. Tu hinc ô inſignis Martyrum turba, offer pro me, nũc & in hora mortis meæ, merita fidelitatum, conſtantiæ, & precioſi ſanguinis, cũ ſanguine immaculati agni, pro omnium ſalute effuſi. Tu deinde ſplendens Confeſſorum chorus, offer pro me, nũc & in hora mortis meę, merita deuotionum, ſtudiorum, exercitationum & virtutum omnium, in quibus Domino Deo noſtro placere meruiſtis.

Tu inſuper honeſta virginum & mulierum caterua, offer pro me, nunc & in hora mortis meæ, cordis & corporis mundiciem, qua Deo, ſpretis mundi delitiis, & corporis voluptatibus placuiſtis.

ORATIONES DE QVINQVE DOLORIBVS BEATÆ MARIÆ,

quas S. Anshelmus Capellanus eius compoſuit, incipientes ſingula à ſingulis literis nominis Maria, quas qui deuotè dixerit, maximas conſequitur gratias à Domino, prout reuelatum fuit beato Ioanni Euangeliſtæ, qui cùm (vt de eo ſcriptum reperitur) diu deſideraſſet videre beatam Mariam virginem, poſt eius aſſumptionem in cœlum, tandem quadam vice raptus in cœlum, in viſione vidit & audiuit, quod beata virgo Maria narrauit filio ſuo, quod in hoc mundo in quinque doloribus ſubſcriptis fuerit nimium perturbata. Chriſtus igitur filius eius hoc audiens, ob eius honorem plurimas promiſit gratias & prærogatiuas ſe daturum, illi, qui eoſdem dolores deuotè recoleret. Sunt igitur Orationes tales.

ORATIO PRIMA.

MEdiatrix Dei & hominum, & fons miſericordię inſideſinanter effundens riuos copioſę gratię Maria. Te rogo dulciſſima mater Domini noſtri Ieſu Chriſti, per illam perturbationem, quam habuiſti in corde tuo piiſſimo, tunc & deinceps, cùm Simeon ſanctus & ſenex prophetando diceret: Tuam ipſius animam pertranſibit gladius, vt petas, quatenus idem benedictus filius tuus, de largiſſima clementia ſua, mihi donet per eandem perturbationem tuam, indulgentiam omnium peccatorum meorum. Et vt me liberet ab omnibus malis, prętеritis, pręſentibus & futuris.

ORATIO SECVNDA.

AVxiliatrix Dei & hominum, & pacis ęternę condimentum Maria, te interpello ſpecioſiſſima regina cœli, per illam doloroſam perturbationem, quam habuiſti in corde tuo benigniſſimo pro eo, quòd filium tuum aman-

amantiſſimum per triduum amiſeras, vt roges eum, quatenus ipſe propter eandem turbationem tuam, mihi dignetur date plenam cognitionem, perfectam contritionem, putam confeſſionem, ſpem firmam, certam ſecuritatem, à Deo nunquam ſeparandum, & ita perfectum & verum amorem; vt cum illo amore tantam merear mercedem in cœlo accipere, ac ſi ei multis annis cum perfectione ſanctiſſimæ vitæ diligentius ſeruiuiſſem.

ORATIO TERTIA.

REparatrix debilium, & vulneratæ animæ efficaciſſima medicina, Maria, te peto glorioſa Domina, per illam perturbationem, quam habuiſti in corde tuo clemẽtiſſimo, pro eo, qood perfidi Iudæi captiuauerunt deſiderabilem vnigenitum veteri tui filium, quatenus depreceris eundem filium tuum, propiciatorem ſeculi, vt ipſe propter eandem turbationem tuam, me de omni captiuitate, & ab omni tribulatione corporis & animæ, anguſtiarum & periculorum meorum, vna cum amicis meis, conſanguineis, familiaribus & benefactoribus, & recommendatis clementer eripiat, & ab omnibus malis in perpetuum tueatur.

ORATIO QVARTA.

ILluminatrix cœcorum, & lucerna ſaluiferæ gratiæ Maria. Te flagito dulciſſima bona mater Dei, per illam turbationem tuam, quam habuiſti in corde tuo propiciatiſſimo, pro eo, quod amantiſſimus filius tuus à Iudæis crudeliſſimis in conſpectu tuo, cum clauis acutiſſimis, ſine omni miſeratione, viuificæ crucis patibulo fuit affixus, vt poſtules ab eodem filio tuo, quatenus per eandem turbationem tuam, ignem veri amoris & paſſionis ſuæ in corde meo accendat.

ORATIO QVINTA.

ADuocatrix omnium peccatorum, quos damnabiliter moles vitiorum deprimit, finisque noſtræ miſeriæ Maria, te deprecor venerabiliſſima mundi domina, per illam intolerabilem turbationem, quam habuiſti in corde tuo benigniſſimo, in illa hora, cum filius tuus de cruce depoſitus, cum recentibus vulneribus, & proprio ſanguine rubricatus, datus fuit à Ioſeph in ſinum tuum, vt propter eãdem perturbationem tuam, ipſe me præuenire dignetur abundantia gratiarum ſuarum, vt det corpus meum & animam meam, in poteſtatem tuam, & in ſinum miſericordiæ tuæ, quem cunctis deuote poſtulantibus, clementer aperis in æternum.

QVICVNQVE HANC SVBSCRIptam orationem triginta diebus dixerit, in honorem beatiſſimæ virginis Mariæ, quæcunque licita petierit, miſericorditer obtinebit, quod experimento ſæpius probatum eſt.

SAncta Maria, perpetua virgo virginum, mater miſericordiæ, mater gratiæ, ſpes omnium deſolatorum, conſolatrix omnium deſperantium, O miſeratrix miſerorum, dulcis conſolatio afflictorum, ac mater miſericordiarum, deſolatorum piiſſima conſolatrix, & in omni neceſſitate pupillorum prompta adiutrix. Exaudi preces meas. Et quia in diuerſis malis & anguſtiis, propter peccata mea poſitus ſum, ignoro ad quem ſugiam, niſi ad te Dominam meã, dulciſſimam virginem Mariam, genitricem Domini noſtri Ieſu Chriſti, informatricem humanitatis noſtræ. Ergo aures tuæ pietatis, precibus meis benignè accommoda, per viſcera miſericordiſſimi filij tui, &c.

QVICVNQVE SVBSCRIPTAM ORAtionem quotidie dixerit, in honorem beatiſſimæ virginis Mariæ, trecentos dies indulgentiarum habebit, ab Innocentio Papa, qui eam inſtituit.

O Clementiſſima Domina, & dulciſſima virgo ſancta Maria, mater Dei, mater orphanorum, conſolatio deſolatorum, via errantium, ſalus & ſpes in te ſperantium, fons vitæ & veniæ, fons ſalutis & gratiæ, fons pietatis & indulgentiæ, fons conſolationis & lætitiæ, da mihi pro peccatis meis, veras plangendi lachrymas & condignas, & da mihi quicquid filius tuus requiſiuit à me veraciter agnoſcere, tuo iuuamine frequenter incipere, perſeueranter exequi, feliciter adimplere. O flos virginum Maria, regina cœli, deprecor humiliter & deuote, vt cum omnibus ſanctis & electis Dei, venias & feſtines in conſilium & auxilium meum, in omnibus orationibus, & anguſtiis & neceſſitatibus meis, & in omnibus rebus. O Maria maris ſtella, portus ſalutis, naufragantium dux pia, miſerorum patrona dulciſſima, reorum aduocata doctiſſima, deſperatorum ſpes vnica, peccatorum ſaluatrix magnifica, die mea nouiſſima, me facile ſplẽdidiſſima tua, precor irradia, nutrix ſacratiſſima, meæ mortis piiſſima, diem & horam nuncia. Tu portum præbe naufrago, reo fer patrocinia, dans miſero ſolatia, ſis ſpes, ne deſperatione ſuccumbam mortis in agone, cum tunc non ſit ſpes altera, niſi tu virgo puerpera, patris parens & filia, cui me reconcilia. O miſericordiarum & veniæ fons ineuacuabilis, imo ipſa miſericordia & venia, nulli dans repulſam, Exauditrix benigniſſima hanc orationem ſupplicem, clementer ſuſcipias & exaudias, & vitam æternam mihi tribuas. Audi & exaudi me benigniſſima virgo Maria, mater Dei & miſericordiæ, Amen.

SANCTVS EDMVNDVS CANTVArienſis Archiepiſcopus, ſequentem orationem compoſuit, eamque quotidie dicere conſueuit, in honorem ſanctiſſimæ Dei genitricis ſemper virginis Mariæ, & beati Ioannis Euangeliſtæ, tutoris eius, quam cum ſemel propter occupationem quandam dicere neglexiſſet, apparuit ei ſanctus Ioannes Euangeliſta, ferulam in manu tenens, & vt leuaret manum imperans: Qui cum leuaſſet, & ille ferulam alte leuans, pie tamen ſubmittens, blande eum corripuiſſet, ſubiungens, ait: Caue, ne amplius vnquã omittas, quod diligẽter obſeruaſti, maximámque ob hanc ſanctitatis gratiam promeruit. Multa etiam alia leguntur miracula facta, virtute illius orationis, quæ breuitatis cauſa hic omittuntur.

O Intemetata & in æternum benedicta, ſingularis & incomparabilis virgo Dei genitrix Maria, inclina aures tuæ pietatis, indignis ſupplicationibus meis, & eſto mihi peccatori, pia in omnibus auxiliatrix. O Ioannes beatiſſime Chriſti familiaris amice, te inuoco cum matre einſdem ſaluatoris, vt opem mihi tuam, eum illa ferre digneris. O duæ gemmæ cœleſtes, Maria & Ioannes. O duo luminaria diuinitus ante Deum lucentia, veſtris radiis effugate ſcelerum meorum nubila, vobis duobos, ego peccator hodie corpus & animam meam commendo, vt omnibus horis atque momentis, intus & exterius, firmi cuſtodes, & pij apud Deum interceſſores exiſtere dignemini. Credo enim firmiter, & fateor, & indubitanter ſcio, quia velle veſtrum velle Dei eſt, vnde quicquid ab illo petitis, ſine mora obtinebitis. Per hanc igitur tam potentiſſimam veſtræ dignitatis virtutem, poſcite mihi corporis & animæ ſalutem, & à Deo indulgentiam omnium peccatorum meorum, atque in extrema hora huius vitæ, venite mihi in adiutorium, contra omnes laqueos inimici. Et in die iudicij, quando redditurus ſum rationem de peccatis meis, ſuccurrite mihi ante tribunal Chriſti, vt non deputer cum impiis ad pœnam, ſed cum iuſtis ad gaudium & gloriam.

QVICVNQVE SEQVENTEM ORAtiunculam qua·rdie deuote dixerit, ſine pœnitentia & myſterio corporis Chriſti non decedet, ſicut fuit reuelatum beato Bernhardo, cui ab Angelo data eſt.

A Ve Maria, ancilla ſanctæ Trinitatis, Aue Maria, ſalus & conſolatrix viuorum & mortuorum, mecum ſis in omnibus tentationibus, tribulationibus, neceſſitatibus & anguſtiis, & infirmitatibus meis, & impetra mihi veniam omnium delictorum meorum, & maxime in hora exitus mei, non deſis mihi ô piiſſima virgo Maria.

SEQVITVR ORATIO DE OMNIBVS membris beatiſſimæ virginis Mariæ, quam qui deuote dixerit, ſpecialem ab ea gratiam conſequitur.

A Doro & benedico beatiſſimos pedes tuos, quibus antiqui ſerpentis, cum omnibus pompis eius, caput calcaſti, &c.

Adoro & benedico caſtiſſimum vterum tuũ, aceruo tritici liliis candidiſſimis vallato, comparatum, &c.

Adoro & benedico nobiliſſimum cor tuum, &cæt.

Adoro & benedico fœcundiſſima vbera tua botris aſſimilata, &c.

Adoro & benedico manus tuas tornatiles, plenas hyacinthis, &c.

EX ORATIONIBVS DE SEPTEM gaudiis corporalibus beatæ Mariæ virginis.

O Maria mater pia, eſto nobis tecta via, ad tuum filium, ac pro tua gratia, depelle noſtra vitia, per hoc ſanctum gaudium.

EX ORATIONE AD B. MARIAM virginem.

T V virgo ſanctitatis luce nos irradia, & ſic tua prece Deo reconcilia, vt poſt mortem gloriemur in cœleſti patria. Ad hoc omnes poteſtates virtutum cœleſtium, ad hoc omnes Sancti, veſtrum petimus auxilium.

IMPLORATIO PATRONORVM.

E T vt efficax mea deprecatio ſit, beatæ Mariæ, ſemper virginis, ſuffragium peto.

Adſit mihi quæſo, ſemper & vbique beatorum Angelorum cuſtodia, & præſta vt apud te pro me miſero peccatore, ſanctorum Angelorũ agmina intercedant.

Interceſſiones Apoſtolorum imploro. Martyrum preces expoſco, Confeſſorum orationes expoſtulo. Subueniat mihi apud miſericordiam tuam, chorus ſanctarum virginum tuarum, quarum principatum tenet beata virgo Maria. Ibi ipſa cum omnibus Sanctis intercedat, vt ad vitam perueniam ſempiternam, te miſerante & donante.

ALIA ORATIO AD B. VIRGINEM Mariam.

T E mater illuminationis cordis mei, te nutrix ſalutis meæ mentis, te obſecrant, quantum poſſunt cuncta præcordia mea. Exaudi Domina, adeſto propitia, adiuua potentiſſima, vt mundentur ſordes mentis meæ, vt illuminentur tenebræ meæ. Certus enim ſum, quia ſicut per filij gratiã ea potui accipere, ſic eadem per matris merita poſſum recipere. Ergo Domina porta vitæ, ianua ſalutis, via reconliationis, aditus recuperationis, obſecro te per ſaluatricem tuam fœcunditatem, fac vt peccatorũ meorum mihi venia, & bene viuendi gratia concedatur, & vſque in finem, hic ſeruus tuus ſub tua protectione cuſtodiatur.

AD OMNES SANCTOS PATRIARchas & Prophetas.

S Ancti Patriarchæ, ſancti Prophetæ, obſecrate pro peccatis meis, & pulſa penitus erroris caligine, cordis mei oculos vere fidei Catholicæ lumine illuſtrate, vt in die iudicij non cum impiis & infidelibus, qui credere & pœnitentiam agere noluerunt, ſecundum meritum meum me deputet, ſed per veſtram interceſſionem merear inueniri abſolutos in illa die ab omni vinculo peccatorum, vobiſcunque ac omnibus fidelibus, introire ad regna cœlorum.

AD S. PAVLVM DOCTOREM Gentium.

O Beate Paule Apoſtole, te deprecor, vt me ab angelo Satanæ eripias, & à ventura ira liberes, & in cœlum introducas.

AD S. ANDREAM.

S Ancte Andrea Apoſtole Dei, deprecor te, vt tuis meritis, ab omni phantaſia Sathanæ me eripias, & à futura ira defendas, & virtutem tuam mihi ante tribunal Chriſti oſtendas.

DE S. MATTHIA Apoſtolo.

S Ancte Matthia, te ſuppliciter imploro, vt meritis & interceſſionibus tuis, ab eodem Domino noſtro IESV Chriſto, veniam pecca-

peccatorum meorum in hoc ſeculo percipiam, & io futuro vitam æternam poſſideam.

DE S. PHILIPPO.

SAncte Philippe Apoſtole Domini, te miſer ego peccator omnium criminum ſordibus obuolutus, deprecor, vt ab omni me diſtricto flagello, quod iuſte mereor; & ab omni damnatione, & à ventura ita liberes, & lampadibus ornatum, & Letum ad Regem gloriæ perducas.

DE S. IACOBO MINORE.

SAncte Iacobe Apoſtole Domini, te deprecor ego peccator, omni ſpurcitia plenus, vt me tuis glorioſis meritis, ab omni diſtricto iudicio, quod iuſte mereor, & ab ita ventura miſericorditer eripias, & atro agmine fugato, ſancto agmine propinquante; in conſortium Angelorum & ſinum Abrahæ me tradas.

DE S. BARTHOLOMÆO.

SAncte Bartholomæe, te deprecor, vt me tuis precioſis meritis, liberes ab omnibus verſutiis Diaboli, & inſidiis & terroribus, & impugnationibus, & damnatione & illuſione hoſtis, in die furoris Domini, & in fine vitæ meæ, contra aduerſarios meos in adiutorium meum venias, & binis luminibus ſuffulto, veſtigia agni oſtendas.

DE S. MATTHÆO.

SAncte Matthæe Apoſtole, ego peccator te deprecor, vt me ab anguſtia, quam digne mereor, tuo interuentu miſericorditer defendere digneris.

DE SANCTO SIMONE *Apoſtolo.*

SAncte Simon Zelotes, per gratiam illius, qui te elegit de mundo, te deprecor, vt me miſerum ab omnibus aduerſitatibus & à pœnis, quas pro peccatis meis horribilibus mereor, eruas: & à cogitationibus immundis, tuis meritis emundes, & munita mihi tribuas, vnde Angelica celſitudo, admirabilem me videat & iuſtum.

DE S. IVDA.

SAncte Iuda Apoſtole, per illum qui te ſibi in amicum aſciuit, deprecor te, vt me à conſuetudine peccatorum meorum tuis meritis abſtrahas, & à poteſtate dæmonum eruas, & me ad inuiſibiles euehas potentias.

DE S. STEPHANO.

SAncte protomartyr & digniſſime Leuita Chriſti, Stephane ad te confugio, te inuoco, te ſuppliciter & obnixe deprecor, vt intercedere digneris, pro me nimis fragili & indigno, ad Dominum Ieſum Chriſtum. Adiuua me quæſo, immaculate & inuictiſſime teſtis veritatis, vt quia tuo exemplo, nec innocenter viuere, nec glorioſe mori valeo; ſaltem conceſſo mihi, per Dei miſericordiam, & tuæ interceſſionis merita, ſpatio vitæ meæ, ſordes ita congrua emundatione diluam, vt in articulo mortis ab auditione mala liberatus, ſententiam perpetuæ damnationis euadam.

DE S. VINCENTIO.

O Beate Vincenti martyr Chriſti inclyte, exora pro me Deum omnipotentem, vt tua prece placatus, mihi condonet meorum veniam commiſſorum, & in bono opere finem reddat perſeuerabilem.

DE S. SEBASTIANO.

O Beate Sebaſtiane, magna eſt fides tua, intercede pro nobis ad Dominum Ieſum Chriſtum, vt à morte epidimiæ, & ab omni infirmitate corporis & anima, tua interceſſione liberemur.

AD S. DIONYSIVM.

SAncte Dionyſi, Galliæ Doctor, & inclyte martyr, te deprecor, ne deſpicias me, ſed ſuſcipias preces meas, & redime me ex omnibus paupertatibus & tribulationibus, animæ & corporis. Rogo te ſancte Dionyſi, tuóſque ſocios, vt ſuſcipiatis animam meam, quando præſentata fuerit ante tribunal iudicis, & deprecemini regem potentem, vt per veſtra ſuffragia, merear liberari à tormentis perpetuis.

AD S. CHRISTOPHORVM.

SAncte Chriſtophore, martyr Ieſu Chriſti, qui pro Chriſti nomine pœnas pertuliſti, opem confer miſeris, atque mundo triſti. Qui cœleſtis luminis regna meruiſti, &c. Chriſtophori ſancti ſpeciem quicunque tuetur, illo nempe die nullo languore tenetur. O martyr Chriſtophore, pro ſaluatoris honore, fac nos mente fore dignos Deitatis honore, & promiſſione Chriſti, quia quod petis, obtinuiſti, da populo triſti bona, quæ moriendo petiſti, confer ſolamen mentis, tolle grauamen iudicis, examen fac mite ſit in omnibus, Amen.

DE S. ERASMO.

MOdo ſancte Eraſme, tibi commendo omne conſilium meum, & omnes actus meos, & omnia, quæ mihi ſubiecta ſunt, in tuam ſanctam fidem, vt eruas me ab omnibus aduerſitatibus & à cunctis meis inimicis, corporalibus & ſpiritualibus, propter repromiſſum tibi à Deo ſpecialiter conceſſum.

AD XV. AVXILIATORES.

COnditor & redemptor generis humani, exaudi me indignum famulum tuum, vt per Sanctorum merita & interuentum, deleas omnes iniquitates meas, cunctáque bona cordi meo inferas, mores bonos & continentiam linguæ, charitatem atque humilitatem, cæteráſque omnes virtutes.

AD OMNES SANCTOS *Martyres.*

AD vos clariſſimi Sanctorum Dei Martyres, mente & corde ego nimius peccator proclamo, quatenus vos cum ſanctiſſima oratione veſtra, innumeras peccatorum meorum ſordes apud Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum, aliquantiſper diminuere & delere dignemini, vt vltra vitam meam grandi meorum criminum pondere grauatum non inueniat.

DE S. BERNHARDO.

O Alme pater Bernharde, & ardentiſſimo amator, cultor ſuauitatis, & melli flue dulcedinis Dei, qui es ſpes & ſolatium omnium ad te clamantium, corde toto tuæ ſanctæ protectioni me commendo, propter excellentiam meritorum tuorum, vt ab omnibus, quæ contraria ſunt animæ meæ, tueri me digneris.

DE S. NICOLAO.

CRedo pie ſancte Nicolae, tuis me precibus eſſe ſaluandum, ideo ad te clamo, & te

precibus meis licet indignis, pulſare non deſiſto, vt te intercedente ab imminentibus periculis, à peccatis & offenſionibus meis, quibus quotidie affligor, mereor liberari, ſalua me ſupplicem famulum tuum, amice Dei Nicolae, de præſentibus anguſtiis & tribulationibus, quia in te confidit anima mea, vt per te me ſaluet, qui te ſibi elegit.

AD OMNES SANCTOS Confeſſores.

OMnes ſancti ſacerdotes & confeſſores Dei, nolite me deſpicere, ſed ſicut optaſtis à Deo, hic adhuc poſiti in mortali corpore, audite me, vt veſtro ſacratiſſimo interuentu, à peccatis exui, & à pœnis abſolui, & à cunctis tentationum periculis erui merear.

DE TRIBVS REGIBVS.

COncede propicius, vt per horum trium Magorum, pias interceſſiones & merita, nobis famulis tuis tribuas, vt itinere, quo ituri ſumus, celeritate, lætitia, gratia & pace, negocióque bene peracto, teipſo ſole vero, vera ſtella, & vera luminis luce, ad loca deſtinata, cum omni proſperitate, ad ipſorum cœleſtiúmque ciuium conſortia, ſalui ac ſani redire valeamus.

IN CATHARINAM.

AVe virgo Dei digna, Chriſto prece me conſigna, preces audi, præſta votum, cor in bono fac immutum, confer mihi cor contritum, rege viſum & auditum, rege guſtum & olfactum, virgo ſancta rege tactum, vt in cunctis te regente, viuam Deo pura mente, O beata Catharina, Babylonis de ſentina, tutum mihi fer ducatum, plaſmatorem fac placatum. Eſto mihi conſolatrix, pro me ſis interpellatrix, Chriſtum pro me interpella, ſalua mortis de procella, ſuperare fac me mundum, ne demergar in profundum, ne me ſinas naufragari, in peccatis in hoc mari, viſita tu me infirmum, & in bonis fac me firmum: Agoniſta Dei fortis, eſto præſens in hora mortis: Decumbentem foue, leua, & de morte ſolue ſæua, vt reſurgam nouus homo, ciuis in cœleſti domo: Duplex mors ne me infeſtet, Ieſus Chriſtus illud præſtet, tua prece exoratus. Idem pater, idem natus, idem vtriuſque flamen, qui viuit & regnat, Amen.

EX CANTICIS QVAE VOCANT SEQVENTIA.

DE SANCTO STEPHANO protomartyre.

O Stephane ſignifer regis ſummi bone, nos exaudi, nos proinde ſupplices ad te clamantes, & precibus te pulſantes, oratio ſanctiſſima nos tua ſemper conciliet Deo noſtro.

DE INNOCENTIBVS.

QVorum precibus ſacris deprecamur, dele pie noſtra crimina vitæ, vt quos laudibus tuis iunxeras, nobis iſtic dones clemens fauere.

ALIA DE INNOCENTIBVS.

CLari filioli, dulces puſioli, nos iuuate precibus, quos Chriſtus innocentem mortem veſtram miſerans, pro ſeſe maturatam, placidus exaudiens, nos regno ſuo dignetur.

DE BEATA AGNETE.

APud quem nunc intercedat, vt cœli nobis concedat intrare palatium.

DOMINICA ANTE ASCENSIOnem Domini.

O Maria Magdalena, audi vota laude plena, apud Chriſtum, chorum iſtum, clementer concilia, vt fons ſummę pietatis, qui te lauit à peccatis, ſeruos ſuos atque tuos, mundet data venia. Amen dicant omnia.

IN NATIVITATE DIVI Ioannis Baptiſtæ.

SAncti Baptiſtæ, Chriſti præconis ſolennia celebrantes, moribus ipſum ſequamur, vt ad vitam quam prædixit, aſſeclas ſuos perducat.

Deuote, te ſanctiſſime hominum amice Ieſu Chriſti flagitamus, vt gaudia percipiamus.

Apparens quæ Zachariæ Gabriel repromiſit. Qui tuam celebrarent obſequiis natiuitatem,

Vt per hæc feſta æterna gaudia adipiſcamur; Qua ſancti Dei ſacris deliciis læti gaudent.

Tu qui præparas fidelium corda, ne quid deuium vel lubricum Deus in eis inueniat.

Te depoſcimus, vt crimina noſtra & facinora continua prece ſtudeas abſoluere.

Placatus vt ipſe ſuos ſemper inuiſere fideles, & manſionem in eis facere dignetur.

IN FESTO VISITATIONIS Mariæ.

VEni præcelſa Domina Maria, tu nos viſita, ægras mentes illumina, per ſacra vitæ munera.

Veni Saluatrix ſeculi, ſordes aufer piaculi, in viſitando populum, pœnæ tollas periculum.

Veni Regina Gentium, dele flammas reatuum, dele quodcunque deuium, da vitam innocentium.

Veni vt anum viſites, Maria vires robores, virtute ſacri impetus, ne fluctuetur animus.

Veni lux ſtella marium, infunde pacis radium, exultet cor in gaudium, Ioannis ante Dominum.

Veni virga regalium, reduc fluctus errantium, ad vnitatem fidei, in qua ſaluantur cœlici.

Veni depoſce Spiritus, ſancta dona propenſius, vt dirigantur rectius, in huius vitæ actibus.

IN TRANSLATIONE S. Martini.

NOs audi tua feſta colentes annua mundo e ebria.

Tu pro nobis ſpes noſtra: Martine Deo ſupplica.

Cæcis das viam, mutiſque loquelam: Tu nos adiuua: Mundás immunda, qui fugas Dæmonia, nos hic libera.

Qui ſuſcitator trium mortuorum fueras, laxa noſtræ mentis vincula, qui infirma iam curaſti corporum plurima, ſana noſtræ mentis vulnera.

Qui Chriſtum tua chlamyde partita tectum videras nocte ſecunda, fac prece, criminum vt ſoluat nobis debita, Chriſti gratia.

Laus tua Chriſtus erat, quem tota ſemper mente colebas: hunc pro nobis implora, vt lapſis remedia tribuat, præſtans culpis veniam, hæc precibus impetra.

Lux ſuper te effulſit angelica, dum libas myſtica, nos per te protegat Chriſti dextera: Mortis metam, qui tuis prædixeras, nihil mortem trepidans, à morte animæ tu nos libera.

DE SANCTO IACOBO
Apoſtolo.

O Felix Apoſtole, magne Martyr Iacobe, te colentes adiuua, peregrinos vndique tuos clemens protege, ducens ad cœleſtia.

IN FESTO S. LAVRENTII
Martyris.

O Laurenti militum Dauid inuictiſſime regis æterni, apud illum ſeruulis ipſius deprecare veniam ſemper.

IN FESTO ASSVMPTIONIS
beatæ virginis Mariæ.

E Cclesia ergo cuncta te cordibus atque carminibus venerans, tibi ſuam manifeſtat deuotionem, precatu te ſupplici implorans Maria.

Vt ſibi auxilium, circa Chriſtum Dominum eſſe digneris per æuum.

IN OCTAVA ASSVMPTIONIS
Mariæ.

A Vdi nos, nam te filius nihil negans honotat, Salua nos Ieſu, pro quibus virgo mater te orat.

IN FESTO MICHAELIS
Archangeli.

S Vmmi regis Archangele Michael, intende quæſumus noſtris precibus. Te námque profitemur eſſe ſupernorum ciuium Principem. Tu Deum obſecra pro nobis, vt mittat auxilium miſeris.

Principalis eſt poteſtas à Domino tibi data, peccantes ſaluificare animas. Idem tenes perpetui potentiam Paradyſi, omnes ciues te adorant ſuperi.

Audi nos Michael Angele ſumme: Tu palam deſcende de poli ſede, nobis ferendo opem Domini atque leuamen indulgentiæ.

Tu noſtros Gabriel hoſtes proſterne: Tu Raphael ægris affer medelâ, morbos abſterge, noxas dilue, noſque fac intereſſe gaudiis beatorum.

IN CELEBRITATE SANCTORVM
Gereonis & ſociorum eius.

M Aieſtati ſacroſanctæ militans, cum triumphante iubilet Eccleſia, de triumpho Thebæorum, & ſalute peccatorum per horum ſuffragia.

Hac patrona legione, nos in bonis ſumme bone: loca potioribus, vbi patris, vbi tui & amoris ſacri frui mereamur gloria, Amen.

VNDECIM MILLIVM
virginum.

Q Vatum orationibus felices cum felicibus, pace fruamur ſedula, per ſeculorum ſecula.

IN FESTO OMNIVM
Sanctorum.

O Rdines noueni Spirituum beatorum, Quos in Dei laudibus firmauit charitas: Nos fragiles homines firmate precibus.

Vt ſpirituales prauitates veſtro adiuuamine vincentes fortiter: Nune & in æuum veſtris ſimus digni ſolennibus intereſſe ſacris.

Nos adiutorium nunc & perenniter foueat, protegat vt veſtrum: In die poſcimus gaudiorum veſtrorum.

IN OBITV SANCTI
Martini.

I Gitur te cuncti poſcimus ô Martine, qui multa mira hic oſtendiſti, etiam de cœlo gratiam Chriſti nobis ſupplicatu tuo ſemper infundas.

DE S. ELISABET.

E Ia mater nos agnoſce, libro vitæ nos deponſce, cum electis inſeri, vt conſortes tuæ ſortis, & à pœnis, & à portis eruamur inferi.

DE S. CATHARINA.

O Ra pro populo, precare pro clero, Martyr Chriſti Catharina, aſtantem populum, precantem te Clerum, foue, rege per ſecula.

DE SANCTO ANDREA
Apoſtolo.

N Os igitur peccatis noſtris grauati, te Deus poſcimus, vt illius, qui tua ſemper ſectatus præcepta, tibi placet, nos interceſſione tuearis in æternum.

IN FESTO CONCEPTIONIS
Mariæ.

T V ſpes certa miſerorum, vera mater orphanorum: tu leuamen oppreſſorum, medicamen infirmorum, omnibus es Domina.

Te laudamus voce pari, laude digna ſingulari, vt errantes in hoc mari, nos in portu ſalutari, ſiſtat tua gratia, Amen.

DE MARTYRIBVS.

E Rgo facti cohæredes Chriſto in cœleſtibus apud ipſum vota noſtra promouete precibus, vt poſt finem huius vitæ, & poſt tranſitoria in perenni mereamur exultare gloria.

DE CONFESSORIBVS.

P Aſtor bone miſerere Eccleſiæ, tuiſque precibus refoue, confer opem plebi tuæ, preces intende, & pio iuuamine maculas dilue.

In via nos adiuua, colloca in patria, redde quæ ſperamus bona.

ALIA DE VNA VIRGINE.

T Vte iam dulcibus plena deliciis, Chriſto miſerias noſtras ſuggerito nobis conſolationem precando.

DE VIRGINE MARIA.

S Vpplicamus nos emenda, emendatos nos commenda, tuo nato, ad habenda ſempiterna gaudia.

ALIA DE VIRGINE
glorioſa.

O Mnis homo omni hora, hanc adora ac implora eius patrocinia: Pſalle, pſalle niſi toto cordis, oris, voce, voto: Aue plena gratia.

Salue decus firmamenti, tu caliginoſæ menti deſuper irradia, placa mare maris ſtella: ne inuoluat nos procella & tempeſtas valida. Virgo mater Maria, mater miſericordiæ, nos adiuua.

PROSA IN LAVDEM
virginis Mariæ.

G Aude Maria templum ſummæ maieſtatis. Salua nos & omnes conſerua per omnia ſecula ſeculorum, Amen.

DE DOMINA NOSTRA.

TE collandet cœleſtis curia, quæ mater es regis & filia, per te regis douatur venia, per te iuitis conferetur gretia.

Ergo maris ſtella, natum tuum ora, vt nos ſoluat à peccatis, & in regno claritetis, quo lux lucet ſedula, collocet per ſecula, Ameu.

SEQVENS IN LAVDEM *virginis.*

PVlchrior ſyderibus, & præ mulieribus cunctis benedicte: place tuum filium, & purge fidelium omnium delicta.

In te pluit, in te fluit Deus ſuam gratiam: Ergo tuæ nobis plue gratiæ clementiam. Ad beati tui nati transferas præſentiem, & cuuctorum delictorum couſer indulgentiem.

EX HYMNIS DE SANCTIS.

DE SANCTO STEPHANO, *Hymnus.*

SAncte Dei precioſe prutomertyr Stephane: Qui virtute cheritatis circumfulſus, vndique Dominum pro inimico exoraſti populo:

Funde preces pro deuoto tibi nunc collegio, vt tuo propiciatus interuentu Dominus, nos purgatos à peccatis, iungat cœli ciuibus.

DE SANCTO IOANNE APOſtolo, *Hymnus.*

CVius prece eſſidua, vt noſtra ſolutis crimina, è cœlo donans præmia, voce precamur cernua,

DE SANCTO BLASIO, *Hymnus.*

TE ſimul fuſis precibus rogamus, ciuium fautor maneas tuorum, ed thronum Chriſti memor eſto noſtri, optime Bleſi.

DE S. AGATHA.

IAm renitens queſi ſponſe polo, pro miſeris ſupplica Domino, ſic ſue feſta còli ſeciet, celebrentibus vt faueat.

DE S. IOANNE BAPTISTA.

SOLVE polluti labij reatum ſancte Ioennes.

DE SANCTO PETRO *& Paulo.*

HAc ſecte die, quæ dat reis veniam: Iam bone paſtor, pater clemens, eccipe vota precantium & peccati vincule reſolue tibi poteſtate tredite, Qui cunctis cœlum verbo claudis & aperis.

Doctor egregie Paule mores inſtrue, & mente poli nos trensferre ſatage.

IN FESTO VISITATIONIS *Mariæ.*

LEua gregem, duc ad regem Meria cunctos viſitans, vt ſeluetur & lætetur, cum tu ſismeter mediens.

DE MARIA MAGDALENA.

TE quæſumus gratiſſimam nobis depoſce veniam.

IN FESTO S. AFRÆ.

O Narciſce cum Felice, vos pro nobis omni vice, & pro noſtra ciuitate, & pro cunctis ſupplicete.

Afre ſimul & conſortes, ſtent pro nobis prece fortes, & vt nobis expietis, ſit portio cum beatis.

DE NATIVITATE *Mariæ.*

MAria meter Domini, æterni patris filij, fer opem nobis omnibus, ed te confugientibus.

IN FESTO NATIVITATIS *Mariæ.*

TE nunc ſuppliciter ſancte theodocos regis perpetui ſponſáque poſcimus, vt nos ſemper vbique miti munere protegas.

Senctis obtineas virgo precantibus pacis præſidium, nobis atque beati regni dona perennia.

DE SANCTO MAVRITIO *Martyre.*

CVi quapropter ſupplicantes illi preces fundimus, vt dignetur nobis Chriſtum facere propicium, quem ameuit, cum quo regnat, nunc & in perpetuum.

DE S. MICHAELE.

HInc Dei genetrix Maria, totus & nobis chorus Angelorum ſemper aſſiſtat, ſimul & beate concio tota.

DE S. GALLO.

QVæſumus mundi ſator & redemptor, vt ſacris eius precibus rueri hanc velis plebem tribuens quod optet corde beniguo.

DE OMNIBVS SANCTIS.

OMnes ſuperni ordines mille milleni millies veſtros audite ſupplices.

Primum virtutes igneæ: mox repleti ſcientiæ: ex hinc iuuate nos prece ſeſſiones Dominicæ.

Nunc vos cœleſtes Domini & principes prævalidi: potentiéque præditi, eſtote uobis placidi.

Hinc ditati virtutibus, vóſque tremendi nutibus: fulgoroſi vultibus, Chriſti fauete plebibus.

Omnes, quos Dei gretia eb hac exemit patria: buna donans cœleſtia: uoſtre laxate crimine.

Tu peter adſis Abrahem: clarám gerens proſapiam: cum ipſis uecelſeriam, nobis precando veniam.

Tendem Deuid Hymnidicis: hinc inde ſtipatus choris: pulcher coronis regiis: cunctis ſuccurre miſeris.

Sacer adeſto flagitens cœtus futura prædicans: nobis Chriſtum conciliens, in cœlo iam tripudians.

Omnes dum carnem induit: quos Chriſtus præſens docuit: quóſque abſentes imbuit, erigite qui corruunt.

Noſtros ſuppreme clauiger: & uouæ pacis legifer: Omniſque Chriſti crucifer actus mundate periter.

Nunc poſce Dei genetrix: omníſque carnis domitrix: cellétq; culpe perditrix, & plebs ſaluetur debitrix.

Nunc omne ſacerdotium, primus ordo Pontificum, Clerum regendo ſubditum, fletum tergite ſupplicum.

AD COM-

AD COMPLETORIVM
Hymnus.

IEſu ſaluator ſeculi redemptis ope ſubueni: & pia Dei genitrix, ſalutem poſce miſeris.

Cœtus omnes Angelici: Patriarcharum Cunei: & prophetarum merita, nobis precentur veniam.

Baptiſta Chriſti præuius: & clauiter æthereus cum cæteris Apoſtolis, nos ſoluant nexu criminis.

Chorus ſacratus martyrum: ſacerdotum confeſſio, & virginalis caſtitas, nos à peccatis abluant.

Electorum ſuffragia: omnéſque ciues cœlici; annuant votis ſupplicum, & vitæ poſcant præmium.

AD NOCTVRNVM HYMNVS.

CHriſte redemptor omnium: conſerua tuos famulos: beatæ ſemper virginis, placatus ſanctis precibus.

Beata quoque agmina cœleſtium Spirituum: præſentia, præterita, futura mala pellite.

Vates æterni iudicis Apoſtolíque Domini: ſuppliciter expoſcimus, ſaluari veſtris precibus.

Martyres Dei inclyti: confeſſoréſq; lucidi, veſtris orationibus, nos ferte in cœleſtibus.

Chorus ſanctarum virginum, Monachorúmque omnium, nos ſimul cum omnibus Chriſti conſortes facite.

DE S. MARTINO.

MArtinus quoniam vota fidelium attendit, tribuens cuncta & ſalubria, confert hic famulis, ritè canentibus, ſtellis aureola ſerta micantibus.

Martinum precibus gens Gallica, dignis ſolicitet noſtráq; patria, Martinus faciat tempora proſpera.

AD HORAS CANONICAS IN
ſolennitate B. Martini Hymnus.

MArtinus autem præuius, fac vt ſit hoſtis omnibus, ne Dæmonum fallacia pes noſter impactus ruat.

Hic arma nobis cœlica, inſtante pugna conferat, hoc præliante cominus, hoſtis, fugetur noxius.

Hic nos per vndas ſeculi, clauo gubernet proſperè, ne fortè noſtram ſpumea puppim charybdis ſorbeat.

Hic nos triumpho nobili, & laureatos myſticè, aptet tuis conſpectibus, iunctos ſupernis ciuibus.

DE S. CATHARINA.

SPonſa ſponſo gratos, fac nos & acceptos.

Monſtra te vitæ viam, vt Philoſophiã mundi tranſeamus, veram inquiramus.

Ora & inclina nobis verum Sina, vt intremus chorum tecum Angelorum.

AD COMPLETORIVM.

CAtharinæ collaudemus virtutum inſignia, vt ſpe certa reſpiremus per eius ſuffragia.

DE SANCTO ANDRIA.

IAm nos foueto languidos, curámq; noſtri ſuſcipe, quo per crucis victoriam, cœli petamus patriam, Amen.

DE S. NICOLAO.

ERgo pie nos exandi aſſiſtentes tuæ laudi, Ne ſubdamur hoſtis fraudi, nobis fer auxilia.

Nos ab omni malo ducas, via recta nos conducas, poſt hanc vitam nos inducas ad æterna gaudia, Amen.

IN LAVDEM EIVSDEM
S. Nicolai.

O Venerande Pontifex, pius nec tardus opifex, cunctis qui corde credulo, te quærunt in periculo.

Aufer mortis diſpendia, confer vitæ ſtipendia, quo poſt carnis exilia, tecum ſimus in gloria.

DE FESTO CONCEPTIONIS
Mariæ.

O Maria clauſus hortus, naufragantis mundi portus, placa nobis, qui te fecit matrem ſibi, quam elegit.

Adeſto iam ſupplicibus tuis, faueto precibus, manum benignè porrige, vitámque noſtram dirige.

Maria mater gratiæ, mater miſericordiæ, tu nos ab hoſte protege, in hora mortis ſuſcipe.

Maria virgo virginum, depoſce nobis omnium, remiſſionem criminum, tuum placando filium.

DE APOSTOLIS HYMNVS
generalis.

VOs ſecli iuſti iudices, & vera mundi lumina votis precamur cordium, audite preces ſupplicum.

Qui cœlum verbo clauditis, ſeráſque eius ſoluitis, nos à peccatis omnibus ſoluite iuſſu quæſumus.

Quorum præcepto ſubditur, ſalus & languor omnium, ſanate ægros moribus, nos reddentes virtutibus.

Vt cùm Iudex aduenerit Chriſtus in fine ſeculi, nos ſempiternis gaudiis faciat eſſe compotes.

DE VNO MARTYRE HYMnus veſpertinus.

MArtyr Dei, Tui precatus munere, noſtrũ reatum dilue, arcens mali contagium, vitæ remouens tædium.

Soluta ſunt iam vincula, tui ſacrati corporis, nos ſolue vinclis ſeculi, amore Dei filij.

DE CONFESSORIBVS
Hymnus generalis.

VNde nunc noſter chorus in honore, ipſius hymnum canit hunc libenter, vt piis eius meritis iuuemur omne per æuum.

IN ANNVNCIATIONE B.
virginis Mariæ.

AVe maris ſtella, Dei mater alma, atque ſemper virgo, felix cœli porta.

Sumens illud aue, Gabrielis ore, funda nos in pace mutans nomen Euæ.

Solue vincla reis, profer lumen cæcis, mala noſtra pelle, bona cuncta poſce.

Monſtra te eſſe matrem, ſumat per te precem, qui pro nobis natus, tulit eſſe tuus.

Virgo ſingularis, inter omnes mitis, nos culpis ſolutos, mites fac & caſtos.

Vitam præſta puram, iter para tutum, vt videntes Ieſum, ſemper collætemur.

EX BREVIARIO ROMAno, &c.

DEus, cuius dextera beatum Petrum ambulantem in fluctibus, ne mergeretur, erexit, & coapoſtolum eius Paulum tertio naufragantem de profundo pelagi liberauit, exaudi nos propicius, & concede, vt amborum meritis ęternitatis gloriam conſequamur.

Omnipotens ſempiterne Deus, qui Eccleſiam tuam variis Sanctorũ meritis ſemper illuminas, protegis & conſeruas, concede vt beati Franciſci & Sanctorum ſequentium, eũm interceſſione, & hic ab omnibus mundemur offenſis, & in futuro cœleſti gloria perfruamur.

Ora pro nobis ſancta Dei genitrix, vt digni efficiamur promiſſionibus Chriſti.

Diuinum auxilium beatiſſimæ virginis Mariæ, præſidium Angelicum, & omnium Sanctorum ſuffragium, maneat ſemper nobiſcum.

Dulcis amica Dei, roſa vernans, ſtella decora. Tu memor eſto mei, dum mortis venerit hora.

Quæſumus omnipotens Deus, vt beatus N. Apoſtolus, tuum pro nobis imploret auxilium, vt à noſtris reatibus abſoluti, à cunctis etiam periculis eruamur.

Infirmitatem noſtram reſpice omnipotens Deus, & quos pondus propriæ actioois grauat, beati N. Martyris tui atque Pontificis interceſſio glorioſa nos protegat.

Deus qui nos beati N. Martyris tui atque Pontificis annua ſolennitate lætificas, concede propitius, vt cuius natalitia colimus, de eiuſdem etiam protectione gaudeamus.

Exaudi, quæſumus Domine, preces noſtras, quas in beati N. confeſſoris tui atque Pontificis ſolennitate deferimus, vt qui dignè tibi meruit famulari, eius intercedentibus meritis, ab omnibus nos abſoluas peccatis.

Adeſto Domine ſupplicationibus noſtris, quas in beati N. martyris tui ſolennitate deferimus, vt qui noſtræ iuſtitiæ fiduciam non habemus, eius qui tibi placuit precibus adiuuemur.

Interceſſio nos, quæſumus Domine, beati N. Abbatis commendet, vt quod noſtris meritis nõ valemus, eius patrocinio aſſequamur.

Da ſupplicanti cœtui, obtentu huius optimi, remiſſionem criminum, rumpendo nexum vinculi, &c.

Proinde te piiſſime, precamur omnes ſupplices, vt huius almi gratia, nobis remittas debita.

Indulgentiam nobis, quęſumus Domine, beata N. virgo & martyr, imploret.

Per virginem matrem, concedat nobis Dominus ſalutem & pacem.

Protege Domine populum tuum, & Apoſtolorum tuorum Petri & Pauli, & aliorum Apoſtolorum patrocinio confidentem, perpetua defenſione conſerua.

Omnes ſancti tui, quæſumus Domine nos vbiq; adiuuẽnt, vt dum eorum merita recolimus, patrocinia ſentiamus, & pacem tuam, noſtris concede temporibus.

Deus qui virginalem aulam beatę Mariæ, in qua habitares, eligere dignatus es, da quæſumus, vt ſua nos defenſione munitos, iucundos ſuæ faciat intereſſe commemorationi.

Exaudi nos Deus ſalutaris noſter, & Apoſtolorum tuorum Petri & Pauli, & aliorum Apoſtolorum, nos tuere pręſidiis, quorum donaſti fideles eſſe doctrinis.

Concede, miſericors Deus fragilitati noſtræ præſidium, vt qui ſanctæ Dei genitricis memoriam agimus, interceſſionis eius auxilio à noſtris iniquitatibus reſurgamus.

Famulorum tuorum, quęſumus Domine, delictis ignoſce, vt qui tibi placere de actibus noſtris non valemus, genitricis filij tui interceſſione ſaluemur.

Conceda nos famulos tuos, quæſumus Domine Deus, perpetua mentis & corporis ſanitate gaudere, & glorioſæ beatæ Mariæ ſemper virginis interceſſione, à præſenti liberari triſtitia, & æterna perfrui lætitia.

Beatæ & glorioſæ ſemper virginis Mariæ, quęſumus Domine, interceſſio glorioſa nos protegat, & ad vitam perducat æternam.

Adeſto ſupplicationibus noſtris, piiſſima Dei genitrix virgo virginum Maria.

Ad te pia mater confugimus, vt præſto nobis ſit tua defenſio, & qui diſtricti iudicis iram timemus, dũ grauiter deliquiſſe ſumus conſcij, ipſum videre non audemus, ad te eius matrem confugimus, vt pro nobis apud Deum interuenias, & excuſa ſcelera noſtra, omnipotentis filij tui gratiam nobis impetrans, referas cunctorum, quę commiſimus, indulgentiam.

Deus pro cuius Eccleſia glorioſus Põtifex Thomas gladiis impiorum occubuit, præſta quæſumus, vt omnes, qui eius implorant auxilium, petitionis ſuæ ſalutarem conſequantur effectum.

SIXTVS DEDIT AD SEQVENTEM Orationem, quam & ipſe confecit, vndecim millia annorum indulgentias, & debet dici coram imagine beatæ Mariæ virginis in ſole.

AVe ſanctiſſima mater Dei, Regina cœli, porta paradyſi, Domina mundi. Libera me ab omni malo, Ora pro peccato meo: Amen.

O Regina poli, mater gratiſſima proli, ſpernere me noli, me commendo tibi ſoli.

Deus qui nos beati Saturnij, martyris tui concedis natalitio perfrui, eius nos tribue meritis adiuuari.

Deus qui beatum Nicolaum, Pontificem tuum, innumeris decoraſti miraculis, tribue quęſumus, vt eius meritis & precibus, à gehennæ incendiis liberemur.

Deus qui populo tuo æternæ ſalutis beatum Ambroſium miniſtrum tribuiſti, præſta quæſumus, vt quem Doctorem vitæ habuimus in terris, interceſſorem habere mereamur in cœlis.

Da nobis, quæſumus Domine, beati Apoſtoli tui Thomæ ſolennitatibus gloriari, vt eius ſemper patrociniis ſubleuemur.

Da quæſumus omnipotens Deus, vt qui beatæ Anaſtaſię martyris tuæ, ſolennĩa colimus, eius apud te patrocinia ſentiamus.

Preces populi tui, quæſumus Domine clementer exaudi, vt beati Marcelli, martyris tui atq; Pontificis, meritis adiuuemur, cuius paſſione lætamur.

Adeſto Domine ſupplicationibus noſtris, vt qui ex iniquitate noſtra, reos nos eſſe cognoſcimus, beatorum martyrum, Vincentij & Anaſtaſij, interceſſione liberemur.

Deus

Deus, qui animæ famuli tui Gregorij, æternæ beatitudini præmia contuliſti, concede propicius, vt qui peccatorum noſtrorum põdere premimur, eius apud te precibus adiuuemur.

Fac nos quæſumus Domine, ſanctorum martyrum tuorum, Primi & Feliciani, ſemper feſta ſectari, quorum ſuffragiis protectionis tuæ dona ſentiamus.

Sancte Paule Apoſtule, prędicator veritatis, & Doctor Gentium, intercede pro nobis ad Deum, qui te elegit, vt digni efficiamur gratia Dei.

Deus fidelium remunerator animarum, quiq; hunc diem beati Apullinaris, ſacerdotis tui, martyrio conſecraſti, tribue nobis, quęſumus, famulis tuis, vt cuius venerandam celebramus feſtiuitatem, precibus eius indulgẽtiam conſequamur.

Sanctorum martyrum tuorum nos Domine, Nazarij & Celſi, Victoris & Innocentij, cõfeſſio beata communicet, & fragilitati noſtræ ſubſidium dignanter exoret.

Solue iubente Deo, terrarum Petre catenas, Qui facis vt pateant cœleſtia regna beatis.

Deus tuorum gloria ſacerdotum, pręſta quęſumus, vt ſancti martyris tui, & Epiſcopi Donati cuius feſta gerimus, ſentiamus auxilium.

Beatorum martyrum tuorum, Tiburtij & Suſannæ, nos Domine foueant continuata pręſidia, quia non deſinis propicius intueri, quos talibus auxiliis conceſſeris adiuuari.

Lætetur Eccleſia tua Deus, Agapiti martyris tui confiſa ſuffragiis, atq; eius precibus glorioſis, & deuota permaneat & ſecura conſiſtat.

Deus qui beatum Ludouicum, confeſſorem tuum, de terreno ac temporali regno, ad cœleſtis & æterni regni gloriam tranſtuliſti, eius quæſumus meritis, & interceſſione Regis Regum Ieſu Chriſti, filij tui, nos cohæredes facias & eiuſdem regni tribuas eſſe conſortes.

Beatorum martyrum tuorum, pariterq; Pontificum Cornelij & Cypriani, nos quęſumus Domine feſta tueantur, & eorum commendet oratio veneranda.

Adeſto Domine populo tuo, vt beati Nicomedis martyris tui, merita præclara ſuſcipiens, ad impetrandam miſericordiam tuam, ſemper eius patrociniis adiuuemur.

Beati Euangeliſtæ tui Matthęi Domine, precibus adiuuemur, vt quod poſſibilitas noſtra non obtinet, eius nobis interceſſione donetur.

Annue quęſumus omnipotens Deus, vt ſanctorum Martyrum tuorum, Mauritij & ſociorũ eius, nos lętificet feſtiua ſolennitas, & quorum ſuffragiis innitimur, eorum natalitiis glorjemur.

Pręſta quęſumus omnipotens Deus, vt qui ſanctorum martyrum tuorum, Coſmę & Damiani natalitia colimus, à cunctis malis imminentibus eorum interceſſionibus liberemur.

Hic eſt Michael Archangelus princeps militię Angelorum, cuius honor præſtat beneficia populorum, & oratio perducit ad regna cœlorum.

Deus, qui Eccleſię tuę, in exponendis ſacris ſcripturis, beatum Hieronymum, confeſſorem tuum, Doctorem glorioſiſſimum elegiſti, pręſta quęſumus, vt eiuſdem piis ſuffragantibus meritis, quod ore ſimul & opere docuit, te adiuuante exercere valeamus.

Summi Regis palatio, Doctor loca diſcipulos, ſalutis priuilegiu, Chriſti pręmuni famulos.

Sanctorum martyrum tuorum, nos Domine, Sergij, Bachi, Marcelli, & Apulei, beata merita proſequantur, & tuo ſemper faciant amore feruentes.

Beatorum martyrum tuorum, Domine, Chriſanti & Dariæ, quæſumus, adſit nobis oratio, vt quos veneramur obſequio, eorum pium iugiter experiamur auxilium.

Deus qui beatum Iuonem, confeſſorem tuũ, piis operibus, ſignis & miraculis, in Eccleſia tua clarere feciſti, præſta quæſumus, vt eius meritis & precibus, tua beneficia capiamus.

Omnipotens, ſempiterne Deus, qui nos omnium sanctorum tuorum merita, ſub vna tribuiſti celebritate venerari, quæſumus, vt deſideratã nobis tuæ propiciationis abundantiam, multiplicatis interceſſoribus largiaris.

Nos ergo fratres chariſſimi, tantorum patrocinia interceſſorũ, de quibus locuti ſumus, tota mentis intentione quæramus, vt per temporalia feſta, quæ gerimus, eorum meritis & interceſſione, ad æterna præmia peruenire valeamus.

Pulſemus itaq; humilibus precibus, ad oſtium aulæ virginalis, vt nobis aperire dignetur cubiculum charitatis & caſtitatis, quatenus dum illuc mentis puritate & mundis orationibus, admiſſi fuerimus, etiam ab huius ſexus ordine noſtræ ſalutis gaudium impetremus.

Ob hoc ergo tam ſtudioſè eorum memoriam in noſtra ſolennitate facimus, vt ipſorum precibus & meritis, hic adiuuari valeamus.

Tuorum corda fidelium, Deus miſeratur illuſtra, & beatæ Eliſabeth precibus glorioſis, fac nos proſpera mundi deſpicere, & cœleſti ſemper conſolatione gaudere.

Præſta quæſumus omnipotens Deus, vt beatæ Felicitatis, martyris tuæ, ſolennia recenſentes, meritis ipſius protegamur & precibus.

Deus qui dediſti legẽ Moſi in ſummitate montis Synai, & in eodem loco per ſanctos Angelos tuos, corpus beatæ Catharinæ virginis & martyris tuæ, mirabiliter collocaſti, tribue quæſumus, vt eius meritis & interceſſione, ad montem, qui Chriſtus eſt, valeamus peruenire.

Virgo autem Catharina, ad Martyrium ducta, dum oraret pro ſe, & ſui memoriam agentibus, facta eſt vox ad eam, dicens: Veni electa mea, ecce tibi beatitudinis ianua aperitur. His verò, qui paſſionem tuam celebrauerint, opem de cœlis promitto.

Paſſionem glorioſę virginis Catharinæ, deuotè plebs celebret fidelis, quæ ſui memores Deo commendat meritis, & iuuat beneficiis.

Vox de cœlis intonuit: veni electa mea, veni intra thalamum ſponſi tui, quæ poſtulas impetraſti, qui te laudant, ſalui fient.

Aue virginum gemma Catharina, tua venerantibus patrocinia, impetrata non deneges ſuffragia.

Gemma Chriſti Barbara, nos tecum ſedere para, vt nos tibi feliciter conregnemus perenniter, &c.

Deus amator pudicitiæ, qui ad declaranda merita beatæ Barbaræ, virginis & martyris tuæ, miſericordiam, ipſam inuocantibus, promiſiſti, da nobis quæſumus, ita ipſius intereſſe ſolennitati, vt ab hoſtium incurſionibus ſecuri & eius interceſſione, ad gaudia perducamur æterna.

Omnipotens ſempiterne Deus, qui conceptionis diem, genitricis filij tui, ſempérque virginis Mariæ, voluiſti ſolennitate annua venerari, tribue quæſumus, vt omnes, qui eius implorant auxilium, petitionis ſuæ ſalutarem conſequantur effectum.

Gaude Maria virgo, quæ cõtritura caput Diaboli, illi per culpam nunquam ſubiecta fuiſti.

Quod quidem ſingulariter eſt agendum, cùm calamitates irruunt, quę abſq; demeritis hominum non contingunt, vt per ipſorum Sanctorum preces & merita, miſericordia Domini ſuper peccatis hominum imploretur, & humanum genus ab imminentibus malis & innumeris periculis, præſeruetur.

Hęc apud Deum, quem ipſa peperit, ſedula pro nobis aduocata nos iuuat, nos tuetur, nos protegit, nos exaltat. Hęc omnibus, qui ad eam recurrunt promptiſſimum exhibet patrocinium.

Te proſequentes laudibus, pijs faueto precibus, adeſto poſtulantibus, tuis virgo ſupplicibus.

Sancte Franciſce, properè veni, pater accelera ad populum qui premitur, & teritur ſub onere, palea, luto, latere, & ſepulcro Ægyptio, ſub ſabulo, nos libera, carnis extincto vitio.

Conemur totis viribus, iungamus preces precibus, vt Auguſtini meritis, cœli fruamur gaudijs.

DE SANCTO MARTINO.

Mane nobiſcum in ęternum.

DE S. LAVRENTIO AD Completorium.

ADeſt namq; feſtiuitas, & dies venerabilis, qua cœlum pro meritis, Laurentius ingreſſus eſt. Ipſe dignetur Dominum, rogare clementiſſimum, vt ab æternis ignibus, nos ſeruet & Dęmonibus.

DE SPALTERIO VIRGINIS Mariæ.

COnſtat totum Pſalteriũ, ſub Papatu tranſformatum eſſe ad inuocationem Marię. De eius itaque origine, pauca quędam annotabo ex ſpeculo roſariorum, quod ex Alano deſcriptum eſt, qui narrat Dominicum primò commentum eſſe Roſaria Marię, vt ſcilicet quinquaginta ſalutationes Angelicę recitentur, & ſingulis decem ſalutationibus, vna oratio Dominica interiũciatur, hoc eſt; vt ipſi loquuntur 50. Aue Maria, & 5. Pater noſter, faciant vnum Roſarium, Loquendum enim nobis eſt, ſicut ille in Macaronicis inquit;

Barbottat Patres noſtros Auéque Marias.

In hunc vſum Dominicus narratur fabricaſſe lapillos 55. ita in modum ſerti coniunctos, vt inter ſingulos decem minores, vnus grandior interponeretur, & huiuſmodi ſerta ſeu Roſaria lapillorum, nominauit Patriloquia, quia ſcilicet conueniunt rebus nomina ſępè ſuis.

Ex Roſarijs deinde cœperunt fabricàre Pſalteria, hoc eſt, vt tria Roſaria, centum ſcilicet & quinquaginta Auè Maria, & quindecim Pater noſter, facerent vnum Pſalterium Marię, quia tot ſcilicet ſint Pſalmi Dauidis.

Scribit autem Alanus, quod in illo Pſalterio, poſtea quidam ſingulis ſalutationibus, peculiares preculas ad Mariam interiecerint, maximè verò celebrat, quod Carthuſienſes ſuper Pſalmos Dauidicos fecerunt 150. ſalutationes Mariæ verſuales. Alij cœperunt diſputare, ſingulos Pſalmos poſſe ad Mariam accommodari, & narrat Alanus Colonienſem quendam, talem accommodationem Pſalmorum ad Mariam, in publica Pſalterij lectura feciſſe.

Poſtea inſtituta fuit peculiaris fraternitas, de Pſalterio Mariæ, quam Sixtus 4. additis multis indulgentijs, circa annum Domini 1470. confirmauit. Innocentius verò octauus, ad reliquas indulgentias, addidit plenariam remiſſionem à pœna & à culpa, ſemel in vita, & ſemel in articulo mortis, ingredientibus illam fraternitatem: Alanus verò ſubducto accuratè calculo omnium illarum indulgentiarum, hanc ſummam inuenit: Ad vnum quodque ſcilicet Pſalteriũ Mariæ, datas eſſe à diuerſis Pontificibus, indulgentias ſexagies mille annorum.

Hæc de Pſalterio Mariæ, ex ſpeculo Roſariorum ideò hoc loco adſcripſi, quia intelligo ex Pontificijs quoſdam dicere, Pſalterium Mariæ eſſe vnius ſuperſtitioſi Monachi priuatum commentum, quod non debeat vniuerſæ Eccleſiæ Pontificiæ tribui.

Tria autem exemplaria Pſalterij Mariani impreſſa vidi, vnum Venetijs editum, alterum Pariſijs, tertium Lipſiæ. Scripta vero exemplaria, in viſitatione Monaſteriorum Ducatus Brunſuicenſis, inuenta ſunt multa. Et in exemplaribus impreſſis talis eſt inſcriptiò.

Pſalterium beatæ virginis, compilatum per Seraphicum Doctorem, ſanctum Bonauenturam Epiſcopum Albanenſem, nec non ſanctæ Romanæ Eccleſiæ Presbyterum Cardinalem, &c.

Nec verò diſputabo, an verum ſit, quòd fingunt, Bonauenturam autorem eſſe Pſalterij Mariæ. Scio enim, quòd Bonauentura longè aliter diſputet & doceat, in 15. Sententiarum, diſtin. 3. quæſt. 2. vbi inquit: Cauendum eſſę ne dum matris excellentia amplıatur, filij gloria minuatur, & ſic in illo mater prouocetur, quæ magis vult extolli filium, quàm ſeipſam, vt potè creatorem creaturæ. Et ad obiectionem, quòd honor, qui matri exhibetur, referatur ad filium, Bonauentura reſpondet. Non omnem honorem, qui filio debetur, matri tribuendum eſſe. Quia igitur in Pſalterio Marię prorſus contrariũ fit, vbi omnia, quæ filij propria ſunt, matri tribuũtur: Equidem exiſtimo falſum eſſe, quòd compoſitionem iſtius blaſphemi Pſalterij, Bonauenturæ autori tribuunt. Volui tamen illam inſcriptionem, qua publicè editum eſt, hoc loco addere, vt oſtenderem Pſalterium illud Mariæ, publica autoritatę, Eccleſijs in Papatu propoſitum fuiſſe.

Et quia in iſto Pſalterio Mariæ, extat illuſtre ſpeculum, terræ & horrendæ idolomaniæ, quam Pontificia Eccleſia, in Sanctorum inuocatione exercuit, neque antiqua eius exemplaria vbique obuia ſunt, volui illud, de verbo ad verbum deſcriptum, hoc loco addere, & toti mundo diiudicandum proponere. Deſcripſi autem illud ex Pariſienſi exemplari, quod extat in Bibliotheca Illuſtriſſimi Principis Iulij, Ducis Brunſuicenſis & Lunæburgenſis, ad quod etiam contuli editionem Venetam & Lipſicam.

Qualis itaque lerna ſuperſtitionis & idolomaniæ, ſub inuocatione Sanctorum, in Eccleſia Ponti-

Pontificia lateat, ex hoc Mariano Pſalterio Lector cognoſcat,& inde conſtituat, quis ſit ſtatus controuerſiæ, in hoc loco de inuocatione Sanctorum.

INCIPIT PSALTERIVM VIRGINIS MARIAE,

à deuoto Doctore, Sancto Bonauentura compilatum.

I.

BEATVS Vir, qui diligit nomen tuum, virgo Maria, gratia tua animam illius coofortabit. Tanquam lignum aquarum fontibus irrigatum, vberrimos iuſtitiæ fructus propagabit. Benedicta tu inter mulieres, propter humilitatem,& crudelitatem cordis tui. Vniuerſas enim fœminas vincis polchritudine carnis: Soperas Angelos & Archangelos excellentia ſanctitatis. Miſericordia tua & gratia tua vbiq; prędicatur, Deus operibus manuum tuarum benedixit: Aue Maria,&c.

II.

Quare fremoerunt inimici noſtri, aduerſum nos ſunt meditati inania? Protegat nos dextera tua mater Dei, vt acies terribilis cõfundes ac deſtrues eos. Venite ad eam omnes, qui laboratis& tribulati eſtis: & refrigerium & ſolatium dabit animabus veſtris. Accedite ad eam in tentationibus veſtris, & ſtabiliet vos ſerenitas vultus illius. Benedicite illam in toto corde veſtro: Miſericordia enim illius plena eſt omnis terra. Aue Maria.

III.

Domina quid multiplicati ſunt qoi tribulant me? In tempeſtate tua perſequeris & diſſipabis eos. Diſſolue colligationes impietatis noſtrę, tolle faſciculos peccatorum noſtrorũ. Miſerere mei Domina,& ſana infirmitatem meam, tolle dolorem & anguſtiam cordis mei. Ne tradas me manibus inimicorum meorum, & in die mortis conforta animam meam, Deduc me ad portom ſalutis,& Spiritum redde factori & crearoti meo, Aue Maria,&c.

IIII.

Cùm inuocarem exaudiuiſti me Domina, de ſoblimi ſolio tuo mei dignata es recordari. A rugientibus præparatis ad eſcam, & de manibus quęrentium me, liberauit me gratia tua. Quoniam benigna eſt miſericordia tua, & pietas tua in omnes, qui inuocant oomen ſanctum tuum. Benedicta ſis Domina in æternum, & maieſtas tua in ſeculum ſeculi: Glorificate eam Gentes in virtute veſtra, & cuncti populi terræ, extollite magnificentiam eius.

V.

Verba mea auribus percipe Domina, & ne auertas à me ſpecioſitatem vultus tui. Conuerte luctum noſtrum in gaudium, & tribulationem noſtram in iubilationem. Corruant ante pedes noſtros inimici noſtri virtute tua eorum capita conterantur. Benedicat te omnis lingua, & nomen ſanctum tuum confiteatur omnis caro. Spiritus enim tuus ſuper mel dulcis, & hæreditas tua ſuper mel & fauum.

VI.

Domioa, ne in furore Dei ſinas corripi me, neque in ira illius iodicari. Propter honorem nominis tui Domina, propitietur nobis fructus glorioſus ventris tui. De porta inferni,& de ventre abyſſi, tuis ſancti precibus libera nos. Aperiantur nobis portæ iuſtitiæ, vt enarremus in æternum mirabilia tua, Quia non mortui, neque qui in inferno ſunt, laudabunt te Domina, ſed qui tua gratia vitam æternam obtinebunt.

VII.

Domina, in te ſperaui, de inimicis meis libera animam meam. Conclude ora Leonis, dentes eius,& labia perſequentium confringe. Ne moreris propter nomen tuum nobis impartiri miſericordiam tuam. Splendor vultus tui fulgeat ſuper nos, vt ſerenetur conſcientia noſtra apud altiſſimum. Offerantur per te preces noſtræ,& vota noſtra apud altiſſimum.

VIII.

Domina, Dominus noſter factus eſt per te frater & ſaluator noſter, vt ignis in rubo, & ros in vellere, ita deſcendit in te æternum verbum Dei, Spiritu ſanctu fœcundante obumbrauit tibi virtus altiſſimi. Benedictus ſit mundiſſimus conceptus tuus. Benedictus ſit partus tuus virgineus. Benedicta ſit mundicies carnis tuæ, benedicta ſit dulcedo miſericordiæ cordis tui.

IX.

Confitebor tibi Domina in toto corde meo,& narrabo populis laudem & gloriam tuam. Tibi enim debetur gloria, gratiarum actio,& vox laudis. Inueniant peccatores gratiam apnd Deum, per te inueutricem gratiæ & ſalutis. Reſpirent ad indulgentiam humiles pœnitentes, ſaua contritiones cordis eorum. In pulchritudine pacis & requie opulenta cibabis nos poſt laborem peregrinationis ooſtræ.

X.

In Domina confido propter dulcedinem miſericordiæ nominis ſui. Oculi eius in pauperem reſpiciunt,& manus eius ad pupillum & viduam ſunt extentæ. Exquirite illam à iuuentute veſtra, & clarificabit vos ante faciem populorum. Miſericordia illius veſtrorum auferat multitudinem peccatorum, & fœcundiras illius Deo grata fœcunditatem nobis conferat meritorum. Extende ad nos brachium tuum virgo ſaocta, & ne auertas à nobis glorioſum vultum tuum.

XI.

Saluum me fac mater pulchræ dilectionis, fons clementiæ & dulcor pietatis. Girum terræ ſola circuiuis vt ſubuenias inuocantibus te. Pulchræ ſunt viæ tuæ,& ſemitæ tuæ pacificæ. In te refulget ſpecies caritatis, lumen iuſtitiæ & ſplendor veritatis. Amicta ſolari lumine ſicut veſtimento, duodecim ſtellarum corona rutilans radianti. Gloria tibi ſit virgo virginum, duc nos obſecramus ad regna cœlorum: Amen.

XII.

Vſqoequo Domina obliuiſceris mei, & nõ liberas me in die tribulationis meę? Vſquequo exaltabitur inimicus meus ſuper me? potentia virtutis cõtere eum. Eſto nobis Domina turris fortitudinis, & petra duriſſima conterens inimicũ. Magnificamus te gratiæ inueotricem, per quam ſecula reparaotur. Exaltata ſuper choros Angelorum, ante thronum Dei pro nobis intercede.

Lipſenſ. Aperi oculos miſericordia tua, ne inimicus noſter nobis præualeat.

XIII.

Dixit inſipiens aduerſarius noſter, in corde ſuo, perſequar & comprehendam, interficiet eos

manus tua. Exurge Domina præueni eum, & ſupplanta eum, & deſtrue omnes conatus illius. Tuam pulchritudinem Sol & Luna mirantur, Tibi Angelicæ poteſtates ſeruiunt & famulātur. Tuo tactu leuiſſimo ſanantur infirmi, tuo odore roſeo mortui reuiuiſcunt. Virgo Dei genitrix, quem totus non capit orbis, In tua ſe clauſit viſcera factus homo.

XIIII.

Domina, quis habitabit in tabernaculo Dei? aut quis requieſcet cum Senatoribus populi? Pauperes Spiritu & mundo corde, mites, pacifici atque lugentes. Recordare Domina, vt loquaris pro nobis bona, & indignationem filij tui auertas à nobis. Amplectamur Mariæ veſtigia peccatores, & eius beatis pedibus prouoluamur. Teneamus eam fortiter, nec dimittamus, donec ab ea mereruerimus benedici.

XV.

Conſerua me Domina, quoniam ſperaui in te, mihiq; tua ſtillicidia gratię miſericorditer impartire. Aluus tuus virginalis & tua viſcera pudiciſſima Dei altiſſimi filium genuerunt. Benedicta ſint mundiſſima vbera tua, quibus lacte Deifico ſaluatorem Ieſum enutriuiſti. Confitemini laudes virgini glorioſæ, quicunque apud eam gratiam & miſericordiam inueniſtis. Date magnificentiam nomini eius, & collaudate in ſæculum conceptum atque partum illius.

XVI.

Exaudi Domina iuſtitiam meam, & amoue à me tribulationem meam. Confitebor tibi in voce exultationis, cùm magnificaueris ſuper me miſericordiam tuam. Imitamini eam ſanctæ virgines Dei, vt imitatæ ſunt, Agnes, Barbara, Catharina, Cecilia & Lucia. Honorificate eam in voce labiorum veſtrorum, per hoc eius gratiam Agatha, Margaretha, & Cecilia cum cæteris ſuſceperunt. Sponſum dabit nobis Dei patris filium, & de Paradiſi liliis coronam incomparabiliter redolentem.

XVII.

Diligam te Domina cœli & terræ, in Gentibus nomen tuum glorificabo. Confitemini illi tribulati corde, & roborabit vos contra inimicos veſtros. Stilla nobis Domina gratiam vberum tuorum ex mananti lacte dulcedinis ſuę refice viſcera puerorum tuorum Religioſi omnes honorate illam, quia ipſa eſt adiutrix, & veſtra ſpecialis aduocata. Eſto refugium noſtrum glorioſa mater Chriſti, quia tu es totius religionis mirabile firmamentum.

XVIII.

Cœli enarrant gloriam tuam virgo Maria, & vnguentorum tuorum fragrantia in omnibus Gentibus eſt reſperſa. Reſpirate ad illam perditi peccatores, & perducet vos ad indulgentię portum: In Hymnis, Pſalmis, & Canticis pulſate viſcera eius, & ſtillabit vobis gratiam dulcedinis ſuæ. Glorificate eam iuſti ante thronum Dei, quia fructu ventris eius eſtis iuſtitiam operati, Laudate eam cœli cœlorum, & nomen eius glorificet omnis terra.

XIX.

Exaudias me Domina in die tribulationis, & precibus noſtris conuerte clementem faciem tuam. Ne proiicias nos in hora mortis noſtræ, ſuccurre animæ meæ cùm deſeruerit corpus ſuum. Mitte Angelum bonum in occurſum eius, per quem à malignis hoſtibus defendatur. Oſtende ei placatum ac ſerenatum iudicem ſeculorum, qui ob tui gratiam veniam, & indulgentiam ei largiatur. Sentiat in pœnis refrigerium tuum, & concede ei locum inter electos Dei.

XX.

Domina in virtute lætabitur cor noſtrum, & in dulcedine nominis tui conſolabitur anima noſtra. De ſedibus mitte nobis ſapientiam Dei, per quam in omni veritate dulciter illuſtremur. A carnalibus deſideriis concede gratiam abſtinendi, vt lumen gratiæ in noſtris cordibus oriatur. Quàm dulcia diligentibus te eloquia tua, virgo ſacrata, quamque ſuauia tuarum ſtillicidia gratiarum Gloriam & honorem pſallam tibi, & in nomine tuo gloriabor in ſeculum.

XXI.

Deus Deus meus, reſpice in me, meritis tuis virgo ſancta Maria. Domina mea clamaui ad te per diem & noctem, & feciſti cum ſeruo tuo miſericordiam tuam. Quia ego ſperaui in gratia tua, ſempiternum à me opprobrium abſtuliſti. Deriſerunt me inimici mei vndiq; tu autem ſub vmbra manus tuæ contuliſti mihi refrigerium bonum. Adorent te familiæ Gentium, & glorificent te omnes ordines angelorum.

XXII.

Dominus regit me virgo Dei genitrix, quia tu amabilem vultum eius ad me conuertiſti. Benedicti ſunt oculi tui ſplendidiſſimi, quos digneris miſericorditer conuertere ſuper peccatores. Benedictum ſit lumen & ſplendor faciei tuæ, benedicta ſit gratia vultus tui. Benedicta ſit miſericordia manuum tuarum, Benedicta ſit emanatio virginei lactis tui. Benedicant te Apoſtoli & Prophetæ Dei, Martyres, confeſſores & Virgines pſallant tibi. Gloria tibi ſit ô virgo virginum, duc nos, obſecramus ad regna cœlorum, Amen.

XXIII.

Domini eſt terra & plenitudo eius, tu autem ſanctiſſima mater cum eo regnas in æternum. Gloriam & decorem induiſti. Omnis lapis precioſus, amictus & operimentum tuum. Splendor Solis ſuper caput tuum, & lunaris pulchritudo ſub pedibus tuis. Sydera micantia ornant ſedile tuum, aſtra te glorificant ô ſtella matutina. Memento noſtri Domina in beneplacito tuo, & fac nos dignos glorificandi nomen ſanctum tuum.

XXIIII.

Ad te Domina leuaui animam meam, in iudicio Dei precibus tuis non erubeſcam. Neq; illudant mihi aduerſarij mei, etenim cuncti præſumentes de te roborabuntur. Non præualeant aduerſum me laquei mortis, & caſtra malignantium non impediant greſſus meos. Collide impetum eorum virtute tua, & cum manſuetudine occurre animæ meæ. Ductrix mea eſto ad patriam, me cœtui Angelorum digneris aggregare.

XXV.

Iudica me Domina, quoniam ego ab innocentia mea digreſſus ſum, ſed quia ſperaui in te, non infirmabor. Vre cor meum igne amoris tui, & cingulo caſtitatis reſtringe renes meos. Quoniam miſericordia tua & clementia tua ante oculos meos eſt, & delectatus ſum in voce laudis

dis tuæ. Domina dilexi decorem faciei tuæ, & veneratus ſum ſanctam maieſtatem tuam. Confitemini nomini eius, quoniam ſanctum eſt, enarrentur à ſeculis mirabilia eius.

XXVI.

Domina illuminatio mea ſit, ſplendor faciei tuæ, & ſerenitas gratiæ tuę refulgeat menti meę. Exalta caput meum ſuper inimicos meos, & ego Pſalmum nomini tuo cantabo. Ne auertas faciẽ tuam à me, quia ſpeciem & decorem tuum à iuuentute mea concupiui. Te amaui & exquiſiui regina cœlorum & gratiarum: Miſericordiam & gratiam tuam ne ſubtrahas à ſeruo tuo. Confitebor tibi in nationibus Domina, & thronum gloriæ tuæ honorificabo.

XXVII.

Ad te Domina clamabo, & exaudies me, in voce laudis tuæ lætificabis me. Miſerere mei in die anguſtiæ meæ, & in luce veritatis tuæ libera me. Benedicta ſis ô Domina in omnibus finibus terræ. Sanctuarium quod firmauerunt manus tuæ, eſt ſanctum templum corporis tui glorioſi. Conſcientia tua munda & immaculata eſt, locus propiciationis & habitaculum ſanctum Dei.

XXVIII.

Afferte Dominæ noſtræ filij Dei, afferte Dominæ noſtræ laudem & reuerentiã. Da virtutem ſeruis tuis mater ſancta, & benedictionem laudantibus & glorificantibus te. Exaudi gemitus ſuſpirantium ad te, & ne ſpernas vota inuocantium nomen tuum. Sit manus tua ad ſuccurrendum mibi parata, & auris tua intendens ad deprecationem meam. Benedicant tibi cœlum & terra, mare & cardines orbis terrarum.

XXIX.

Exaltabo te Domina, quoniam ſuſcepiſti me, ab iniquo aduerſario meo liberabis me. Cõuertere ad me, & viuificabis me, de portis mortis reduc me, & de fluctibus tribulationum, quæ circumdederunt me. Propter imperium & magnificentiam dexteræ tuæ, contere & diſſipa omnes aduerſarios meus. Et ego offeram tibi ſacrificiũ laudis, & gloriam tuam deuotus exaltabo. Exaltate cœli, & iucundare terra, quia conſolatur Maria ſeruos ſuos, & pauperum ſuorum miſerebitur.

XXX.

In te Domina ſperaui, non confundar in æternum, in gratiam tuam ſuſcipe me, inclina ad me aurem tuam, & in mœrore meo lætifica me. Tu es fortitudo mea, & refugium meum, conſolatio mea, & protectio mea, ad te clamaui, cum tribularetur cor meum: & exaudiſti me de vertice collium æternorum. In manus tuas Domina commendo Spiritum meum, totam vitam meam, diem vltimum meum.

XXXI.

Beati, quorum corda te diligunt virgo Maria, peccata ipſorum à te miſericorditer diluentur, Sancta, caſta, & florigera viſcera tua, quæ florem viriditatis perpetuæ eruperunt. Decor pulchritudinis tuæ corruptionem non videbit, & vultus tui gratia in perpetuum non marceſcet. Benedicta tu virga Ieſſe ſublimis, quæ te vſque ad ſedentem in throno maieſtatis Dominum dilataſti. O virgo regina ipſa es via, per quam nos ſalus de ſupernis ſedibus viſitauit.

XXXII.

Exultate iuſti in virgine glorioſa, & in rectitudine cordis collaudate eam. Accedite ad eam cum reuerentia & deuotione, & delectetur cor veſtrum in ſalutatione illius. Impendite illi ſacrificium laudis, & inebriamini ab vberibus dulcoris illius. Influet enim vobis radios ſuæ pietatis, & clarificabit vos fulgoribus miſericordiæ ſuæ. Suauiſſimus & dulciſſimus eſt fructus illius in ore & corde ſapientis dulceſcit.

XXXIII.

Benedicam Dominam omni tempore, & non deficiet laus eius in ore meo. Magnificate eam mecum omnes qui impinguati eſtis melle & lacte recreationis eius. In periculis, in rebus dubiis, inuocate illam, & in neceſſitatibus veſtris inuenietis auxilium & refrigerium dulce. Sumite exemplum cõuerſationis illius, & æmulamini ſtudio humilitatis & caritatis illius. Quia ergo Domina humilima fuiſti, increatum verbum ex te carnem aſſumere coegiſti.

XXXIIII.

Iudica Domina nocentes me, & contra eos exurge, defende & vindica cauſam meam. Anima mea in te lætabitur, & in tuis beneficiis deuotus exultabo. Gratia & dulcedine tua pleni ſunt cœli & terra: quocunq; enim pergimus, occurrit nobis diffuſio tui vteri virginalis. Ecce vndiq; nos tuis beneficiis irretiſti, ſemper & vbiq; benignitatis tuæ laqueos extendiſti. Curramus ergo cariſſimi, & tam nobilem & dulciſſimam virginem ſalutemus, vt in ſuæ dulcedinis gremio quieſcamus.

XXXV.

Dixit iniuſtus vt peccet in abſcondito, per te à malo propoſito diſcedat ô mater Dei. Inclina vultum filij tui ſuper nos, coge illum precibus, nobis peccatoribus miſereri. Domina in cœlo miſericordia & gratia tua diffuſa eſt ſuper terrã. Potentia & virtus in brachio tuo, robur & fortitudo in dextera tua. Benedictum ſit imperium tuum ſuper cœlos, benedicta ſit magnificentia tua ſuper terram.

XXXVI.

Noli æmulari in malignantibus Domina, furorem illorum dulcifica per gratiam tuam. Sperate in illam religioſi & clauſtrales. Confidite in illam clerici & ſeculares. Delectimini in laudibus illius, & exaudiet petitiones cordis veſtri. Melius eſt modicum cum gratia illius, quam theſauri argenti multi, & lapides precioſi. Gloria tibi ſemper ſit ô regina cœlorũ, & in nullo tempore noli nos obliuiſci.

XXXVII.

Domina ne furore ſuo arguat nos Dominus, nobis veniam obtine de peccatis. In conſpectu tuo ſit omne deſiderium noſtrum, ſpes noſtra & confidentia noſtra. Cor meum conturbatũ eſt in me, receſſit lux de viſceribus meis. Illumina ſplẽdore tuo caritatẽ meam. Dulcifica dulcorẽ tuo contritionem meã. Ne derelinquas nos Domina mater Dei, gratia tua & virtus ſit à dextris meis.

XXXVIII.

Dixi cuſtodiam vias meas Domina, cum per te gratia Chriſti mihi fuerit data. Dulcore tuo liquefactum eſt cor meum, amore tuo inflammata ſunt viſcera mea. Exaudi orationem meam

Domina, & deprecationem meam, vt contabeſcant aduerſarij mei. Miſerere mei de cœlis, & de altitudine throni tui, & ne permittas me in valle miſeriæ conturbari. Cuſtodi pedem meum, ne labatur & corruat, & in fine meo, ſit mihi præſens gratia tua.

XXXIX.

Expectans expectaui gratiam tuam Domina & feciſti mihi ſecundum multitudinem miſericordiæ nominis tui. Exaudiſti preces meas & eduxiſti me de lacu miſeriæ, & de fouea inimici. Multa & mirabilia ſunt dona tua Domina, & incomparabilia ſunt tua ſtillicidia gratiarum. Exultent & lætentur ſuper te omnes, qui diligunt te, & qui oderunt nomen tuum, corruent in infernum. Benedicta ſis in æternum Domina in ſeculum, & in ſeculum ſeculi.

XL.

Beata Maria intelligit ſuper egenum & pauperem, in eius laudibus iugiter permanentem. Domina Angelorum & regina mundi, emunda cor meum, igne amoris, & caritatis tuæ. Tu es mater illuminationis cordis mei, tu es nutrix refouens mentē meam. Te cupit os meum collaudare, te affectat mens mea affectuoſiſſime venerari. Te deſiderat anima mea exorare, quia tuitioni tuæ ſe commendat tota ſubſtantia mea.

XLI.

Quemadmodum deſiderat ceruus ad fontes aquarum, ita ad amorem tuum anhelat anima mea, virgo ſancta. Quia tu es genitrix vitæ meæ, & altrix reparationis carnis meæ. Quia tu es lactatrix ſaluationis animæ meæ, initium & finis totius ſalutis meæ. Exaudi me Domina, vt mundentur ſordes meæ, illumina me, vt illuſtrentur tenebræ meæ. Accendatur amore tuo tepor meus, gratia tua expergiſcatur torpor meus.

XLII.

Iudica me Domina, & diſcerne cauſam meam, de Gente peruerſa, à ſerpente maligno, & à dracone peſtifero libera me. Sancta fœcunditas tua diſperdat eum, beata virginitas tua conterat caput eius. Sanctæ preces tuæ corroborēt nos contra eum. Sancta merita tua exinaniant virtutem eius. Perſecutorem animæ meæ mitte in abyſſum, puteus infernalis digluriat eum viuentem. Ego autem & anima mea in terra captiuitatis tuæ benedicam nomen tuum, & glorificabo te in ſecula ſeculorum.

XLIII.

Domina auribus noſtris audiuimus, & patres noſtri annunciauerunt nobis. Quia ineffabilia ſunt merita tua, & valde ſtupenda ſunt miracula tua. Quoniam innumerabiles ſunt virtutes tuæ, & inæſtimabiles miſericordiæ tuæ. Exulta anima mea & lætare in illa, quia multa bona ſunt laudatoribus eius præparata. Benedicta ſis regina Angelorum, & benedicantur à Deo laudatores magnificentiæ tuæ.

XLIIII.

Eructauit cor meum, verbum bonum Domina, cum tuo rore melliſluo extitit dulcoratum. Per tuam ſanctitatem peccata mea purgantur. Per tuam integritatem incorruptibilitas mihi condonatur. Per tuam virginitatem anima mea à Chriſto adamatur, & ſibi amoris vinculo ſociatur. Per tuam fœcunditatem ego captiuus ſum redemptus, per tuum partū virgineum de morte perpetua ſum ereptus. Per tuā prolem digniſſimam perditus ſum reſtitutus, & de exilio miſeriæ in patriam beatitudinis ſum reductus.

XLV.

Domina refugium noſtrum tu es in omni neceſſitate noſtra, & virtus potentior conterens inimicum. Beneficiis tuis plenus eſt mundus, ſuperant cœleſtia, penetrant & inferna, per plenitudinem gratiæ tuæ, quæ in inferno erant, ſe lætantur liberata. Obtenu fœcunditatis tuæ virgineæ, quæ ſupra mundum ſunt, ſe gaudent reſtaurata. Per glorioſum tuæ virginitatis ſanctiſſimæ partum, homines Angelorum fiunt ſocij & concines.

XLVI.

Omnes Gentes plaudite manibus, pſallite in iubilo virgini glorioſæ. Quoniam ipſa eſt porta vitæ, ianua ſalutis & via noſtra reconciliationis, ſpes pœnitentium, ſolamen lugentium, pax beata cordium atque ſalus. Miſerere mei Domina, miſereti mei, quoniam tu es ſpes & lux omnium confitentium in te. Per tuam ſalutarem fœcunditatem placeat, vt peccatorum venia mihi concedatur.

XLVII.

Magna es Domina & laudabilis valdè in ciuitate Dei cœli, in vniuerſa Eccleſia electorū eius. Aſcendiſti alternantibus, Hymni dicis Angelorum choris, Archangelis conſtipata, filiis & roſis coronata. Occurrite illi poteſtates, & principatus, obuiate ei virtutes & dominationes. Cherubin throni & Seraphin exaltate eam, & conſtituite eam à dextris ſponſi amantiſſimi & filij eius. O quam læto animo, quam ſereno aſpectu ſuſcepiſti eam Angelorum & hominum Deus, & dediſti ei principatum ſuper omnem locum dominationis tuæ.

XLVIII.

Audite hæc omnes Gentes auribus, percipite, qui ingredi cupitis in regnum Dei. Virginem Mariam honorate & inuenietis vitam & ſalutem perpetuam. Pauperes ſeruos tuos Domina, felici conſideratione coniunge Domino. Eſuriem paruulorum tuorum fructu ventris tui refice & ſuſtenta. Remanſiſti enim incorrupta poſt partum, & inuiolata poſt filium.

XLIX.

Deus Deorum Mariæ locutus eſt per Gabrielem nuncium ſuum, dicens: Aue gratia plena, Dominus tecum, per te ſalus mundo reperiatur. Speciem & decorem tuum, altiſſimi filius concupiſcit. Adorna thalamum tuum Sion, præparare in occurſum Dei tui. Per ſpiritum enim ſanctum concipies, qui tuum partum faciet virgineum & iucundum.

L.

Miſerere mei Domina, quæ mater miſericordiæ nuncuparis & ſecundum viſcera miſericordiarum tuarum, munda me ab omnibus iniquitatibus meis. Effunde gratiam tuam ſuper me, & ſolitam clementiam tuam ne ſubtrahas à me. Quoniam peccata mea confitebor tibi, & coram te me accuſo de ſceleribus meis. Fructui ventris tui me reconcilia, & pacifica me ei, qui me creauit.

LI.

Quid gloriaris in malitia. O maligne ſerpens & Draco infernalis? Submitte caput tuum mulieri,

lieri, cuius fortitodine demergeris in profundũ. Contere eum Domina pede virtutis tuæ, exurge & diſſipa malitiam eius. Extingue potentiam illius,& virtutem eius redige in fauillam, vt viuentes exultemus in nomine tuo, læto animo dicamus tibi laudem.

LII.

Dixit inſipiens inimicus in corde ſoo, hominem deiiciam de tabernaculis filiorũ Dei. Egrediar & ero Spiritus mendax in ore ſerpentis, & per fœminam deiiciam virum eius. Sicut exaltantor ô miſer cœli à terra, ſic exaltatæ ſunt cogitationes Dei à cogitationibus tuis. Noli extolli de caſu mulieris, quia molier conteret caput tuum. Tu illi foueam præparaſti, & in ſagena illius capieris.

LIII.

Domina in nomine tuo ſaluum me fac, & ab iniuſtitiis meis libera me, vt non noceat mihi calliditas inimici, ſub vmbra alarum tuarum protege me. O Domina adiuua me, gratiam tuã largire animæ meæ. Voluntarie offeram tibi ſacrificium laudis,& confitebor nomioi tuo, quoniam bonum eſt. Quoniam ex omni tribulatione liberabis me, & inimicos meos deſpiciet oculus meus.

LIIII.

Exaudi Domina orationem meam,& ne contemnas deprecationem meam, contriſtatus ſum in cogitatione mea, quia iudicia Dei perterruerunt me. Tenebræ mortis venerunt ſuper me, & pauor inferni inuaſit me. Ego autem in ſolitudine expecto cõſulationem tuam, & in cubili meo attendo miſericordiam tuam. Glorifica manum & brachium dextrum tuum, vt proſternantur à nobis inimici noſtri.

LV.

Miſerere mei Domina, quoniam conculcaverunt me inimici mei quotidie. Omnes cogitationes eorum in malum contra me. Excita furorem,& memento belli,& ſuper eos effunde iram tuam, Innoua ſigna, immuta mirabilia, ſentiamus adiutoriom brachij tui. Glorifica nomen tuum ſuper nos, vt cognoſcamus, quoniam in ſeculum miſericordia tua. Stilla nobis guttam ſuauitatis tuæ, quia tu es pincerna gratiæ & dulcoris.

LVI.

Miſerere mei Domina, miſerere mei, qoiã paratum eſt cor meum exquirere voluntatem tuã. Et in vmbra alarum tuarum requieſcam, quia delectabile eſt mihi refrigerium tuum. Manus tuæ diſtillant myrrham primam,& digiti toi vngoenta gratiarũ. Et fragmen mali punici eſt guttur tuum, & ſpiramine oris tui ſuaue compoſitum thymiama. Tu enim es mater pulchræ dilectionis,& ancora ſpei, portus indulgentiæ,& ianua ſalutis.

LVII.

Si vere vtique iuſtitiam loqoimini, iuſtitiæ & miſericordiæ honorate Reginam. Ad laudem enim & gloriam pertinet Saluatoris, quicquid honorificum impenſum fuerit ſuæ genetrici. Roſæ martyrum te circumdant ô Regina,& lilia virginum ambiunt thronum tuũ. Laudate eam ſimul aſtra matutina, concentum illi facite omnes filij Dei. Glorificate eam cœli & terra, mare & flumina, ac fundamenta orbis.

LVIII.

Eripe me ab inimicis meis, Domina mundi, exurge in occurſum meum Regina pietatis, Aurum obrizum in ornamentis tuis, Sardius & Thopaſios in Diademate tuo. Iaſpis & Amethyſtus in dextra tua. Carbunculi ſcintillantes in monilibus tuis, Myrrha, Thus & Balſamus io manibus tuis, Saphirus & Smaragdus in digitis tuis.

LIX.

Deus repuliſti nos propter peccata noſtra, & miſertus es nobis propter virginem Mariam. Intercede pro nobis ſalutifera mater Dei, quæ Angelorum & hominum ſalutẽ peperiſti. Tu enim mœſtis exultationem infundis, & mœrentibus lætitiam & dulcorem. Lætifica nos dulcifluo ſono oris tui, & liquore tuo roſeo perfunde corda noſtra. Tonate cœli deſuper, & date illi laudem, glorifica illam terra cum omnibus habitatoribus tuis.

LX.

Exaudi Domina deprecationem meam, & ſuper firmam petram ſtabilies mentem meam. Eſto mihi domina turris fortitudinis, me tuearis à facie crudelis vaſtatoris, vt caſtrorum acies ſis illi terribilis,& viuus corruat in profundum inferni. Tu enim es rutilans & decora, rubens vt conſurgens aurora. Pulchra es & clara, vt luna pleniſſima,& tanquam ſol, refulget ſacer aſpectus tuus.

LXI.

Nonne Domina ſibi ſubiecta erit anima mea, quæ Saluatorem omniom genuiſti? Memento noſtri perditorum ſaluatrix, exaudi planctus cordis noſtri. Infunde gratiam de theſauris tuis,& vnguento tuo placa dolorem noſtrum. Da nobis gaudium& lætitiam bonam, vt confundas bonorum inimicos. Ablue omnia peccata noſtra, ſana omnes infirmitates noſtras.

LXII.

Deus Deus meus, pro matre tua te glorifico: Virginaliter enim te concepit, & ſine anguſtia te parturiuit, Benedicta ſis ô Domina noſtra, & pro nobis aſſiſte ante thronum Dei. Species & claritas in aſpectu tuo. Cuſtodi animam meam Domina, vt non corruat in peccato.

LXIII.

Exaudi Domina orationem cum deprecor, à pauore crudelis libera mentem meam. Impetra nobiſ pacem & ſalutem, in die nouiſſimo. Benedicta ſis ſuper mulieres, & benedictus ſit fructus ventris toi. Illumina Domina oculos meos,& illuſtra cæcitatem meam. Da mihi in te confidentiam bonam, in vita & in fine meo.

LXIIII.

Te decet Hymnus Domina noſtra in Sion, laus & iubilatio in Ieruſalem. Benedictionem omnium Gentium dedit tibi Dominus, laudem & gloriam ante conſpectum omnium populorum. Benedixit te Dominus in miſericordia tua, & thronum tuum conſtituit ſoper omnes ordines Angelorum. Gratiam & decorem poſuit in labiis tuis, & pallio gloriæ induit corpus tuom. Coronam radiantem poſuit in capite tuo, & virtutum monilibus te decenter ornauit.

LXV.

Iubilate Dominæ noſtræ omnis terra, pſallite Hymnum, date honorificentiam maieſtati illius. Benedictum ſit cor tuum Domina, cum quo at-

denter & ſinceriter Dei filium dilexiſti. Reſpice paupertatem virgo glorioſa, miſeriam & anguſtiam meam ne tardes remouere. Aufer tribulationem meam, dulcifica linguorum meum. Benedicat te omnis caro, glorificet te omnis lingua.

LXVI.

Deus miſereatur noſtri, & benedicat nobis per illam quæ eum genuit. Miſerere noſtri Domina, & ora pro nobis, in lætitiam bonam conuerte mœſtitiam noſtram. Illumina me ſtella maris, clarifica me virgo clariſſima. Extingue ardorē cordis mei, refrigera me gratia tua. Protegat me ſemper dextera tua, præſentia tua illuſtret finem meum.

LXVII.

Exurgat Maria & diſſipentur inimici eius, & conterantur omnes ſub pedibus eius. Imperium inimicorum noſtrorum diſſipa, deſtrue omnem iniquitatem eorū. Ad te Domina clamaui in tribulatione, & ſerenaſti conſcientiam meam. Non deficiat laus tua in ore noſtro, & amor tuus de viſceribus noſtris. Pax multa diligentib. te, Domina, anima eorū non videbit mortem in æternum.

LXVIII.

Saluum me fac Domina, quoniam intrauerunt concupiſcentiarum aquæ vſque ad animam meam. Infixus ſum in limo peccati, & aquæ voluptatis circumdederunt me. Plorans ploraui in nocte, & dies lætitię ortus eſt mihi. Salua animam meam genitrix Saluatoris, quia per te vera Salus data eſt omni mundo, eum nunciante Angelo fuiſti obumbrata, & patris ſapientia prægnans & grauidata.

LXIX.

Domina in adiutorium meum intende, & luce miſericordiæ tuæ illuſtra mentem meam. Doce nos exquirere bonitatem tuam, vt enarremus mirabilia tua. Oſtende potentiam tuam contra inimicos noſtros, vt ſanctificeris in nationibus procul. In ira flammæ tuæ mergantur in infernum, & qui conturbant ſeruos tuos, inueniant perditionem. Miſerere ſeruorum tuorum, ſuper quos inuocatum eſt nomen tuum, & ne ſinas anguſtiari eos in tentationibus ſuis.

LXX.

In te Domina ſperaui, non confundar in æternum, & in tua miſericordia libera me & eripe me. Propter multitudinē iniquitatum mearū oppreſſus ſum vehementer. Facti ſunt hoſtes mei in capite, ſubſannauerunt & deriſerunt me quotidie. Vide Domina mea, quoniam tribulor, expande manus tuas, ſuccurre pereunti. Ne moreris propter gratiam nominis tui, vt efficiaris mihi in gaudium & in ſalutem.

LXXI.

Deus iudicium tuum Regida, & miſericordiā tuam Reginæ matri eius. In manu tua Domina, ſalus & vita conſiſtunt, lætitia perpetua & æternitas glorioſa. Reſperge cor tuum dulcedine tua, fac me obliuiſci miſerias huius vitæ. Trahe me poſt te vinculis miſericordiæ tuæ, & fomētis miſericordiæ & pietatis tuæ ſana dolorem meum. Concupiſcentias æternas excita in anima mea, & de gaudio Paradyſi inebria mentem meam.

LXXII.

Quam bonus Iſrael Deus his, qui matrē ſuam colunt & venerantur! Ipſa enim eſt ſolatium vitæ noſtræ, in laboribus ſubuentio noſtra optima Obtexit caligine hoſtis animam, in viſceribus meis Domina lumen fac oriri, Auertatur à me ira Dei per te, placa eū meritis & precibus tuis. In iudicio pro me aſſiſte coram ipſo, ſuſcipe cauſam meam, mea ſis aduocata.

LXXIII.

Vt quid Domina repuliſti nos, nec ſubuenis in die tribulationis? Ingrediatur oratio noſtra in conſpectu tuo, & voces gementium non deſpexeris. Tetendit arcum ſuum contra nos inimicus, firmauit dexteram ſuam & non eſt conſolator. Diſrumpe in nobis ligaturam malitiarum ſuarū, & libera nos dextera tua. Repelle eum in locum perditionis eius, ſempiterna damnatio ſuſcipiat eum.

LXXIIII.

Confitebimur te Domina, & laudabimus nomen tuum, fac nos in tuis laudibus delectari. Cantate ei habitatores terræ, & laudem ei in populis nunciate. Confeſſio & magnificentia corā illa, fortitudo & exaltatio in throno illius. Adorate illam in decore eius, glorificate opificē pulchritudinis illius. Recordamini in ſempiternum miſericordiæ illius, retinete in mente virtutes & mirabilia illius.

LXXV.

Notus in Iudęa Deus, in Iſrael honorificentia matris illius, Dulcis eſt memoria eius ſuper mel & fauum, & amor eius ſuper omnia aromata. Salus & vita in domo illius, & in tabernaculo illius pax & gloria ſempiterna. Honorificate illam cœli & terra, quia ſummus artifex hanc mirabiliter honorauit. Date illi omnes creaturæ laudem & ſtupendam miſericordiam eius extollite gratulanter.

LXXVI.

Voce mea ad Dominam clamaui, & ſua gratia intendit mihi. Abſtulit à corde meo mœſtitiam & mœrorem, & ſuauitate ſua cor meum dulcorauit. Fortitudinem meam erexit in confidentiā bonam, & ſuo aſpectu melli fluo mentem meam ſerenauit. Auxilio ſancto ſuo euaſi pericula mortis, & de manu crudelis ſubterfugi. Gratias Deo, & tibi mater pia, de omnibus quæ aſſecutus ſum, pietate & miſericordia tua.

LXXVII.

Attendite populi Dei præcepta Dei, & Reginæ gratiæ nolite obliuiſci. Aperite cor ad inueſtigandum eam, & labia ad glorificandam illam. Deſcendet amor eius in cordibus veſtris, & concupiſcite placere illi. Pulchritudo illius vincit Solem & Lunam, compoſitio decoris eius ad ornamenta virtutum. Miſerere mei Regina gloriæ & honoris, & ab omni periculo cuſtodi mentem meam.

LXXVIII.

Domina venerunt Gentes in hæreditatē Dei, quas tu meritis tuis Chriſto confœderaſti. Sit eloquium tuum dulce coram ipſo & coniunge me illi, qui me redemit. Extende brachium tuū contra hoſtem crudelem, & denuda mihi verſutiam illius. Vox tua dulcis ſuper omnem melodiam, harmonia Angelica ei non valet cōparari. Diſtilla mihi ſuauitatem gratiarū tuarum, & tuorum chariſmatum fragrantiam & odorem.

LXXIX.

Qui regis Iſrael intende ad me, fac me dignē matrem tuam collaudare. Expergiſcere de puluere

uere anima mea, perge in occurſum reginæ cœli. Solue vincula colli tui paupercula anima mea,& glorioſis laudibus accipe illam. Odor vitæ de illa progreditur,& omnis ſalus de corde illius ſcaturiſat. Chariſmatum ſuorum fragrantia ſuaui animæ mortuæ ſuſcitantur.

LXXX.

Exultate Dominæ adiutrici noſtræ, iubilate illi in lætitia cordis veſtri. Accendantur affectus veſtri in illam, & inimicos noſtros induat confuſione. Imitemur humilitatẽ illius, obedientiam & manſuetudinem illius. Omnes gratiæ Dei radiantur in ea, capaciſſima enim fuit bonitas filius. Currite ad illam cum deuotione ſancta, & de bonis ſuis participabit vobis.

LXXXI.

Deus ſtetit in ſynagoga Iudæorum, de qua vt roſa deſentibus progreſſa eſt mater eius. Terge fœditatem meam Domina, quæ ſemper rutilas puritate. Fons vitæ influe in os meum, ex quo viuentes aquæ profluunt & emanant. Omnes ſitientes venite ad illam, & de fonte ſuo gratanter vos potabit. Qui hauriet ex ea, ſaliet in vitam æternam,& qui bibet ex ea, non ſitiet vnquam.

LXXXII.

Domina mea quis ſimilis erit tibi, quæ gratia & gloria ſuperemines vniuerſa? Sicut exaltantur cœli à terra, ſic tu præcellior cunctis rutilas exaltata, vulnera cor meum charitate tua, fac me dignum gratia & muneribus tuis. Liqueat anima mea amore tuo, & concupiſcentia tua cor meum inflammetur. Fac me deſiderare honorificentiam tuam & gloriam, vt per te recipiat ad pacem Ieſu Chriſti.

LXXXIII.

Quam dilecta tabernacula tua Domina virtutum, quam amabilia tentoria requietionis tuæ? Honorate illam peccatores, & impetrabit vobis ſalutem & pacem. Super thus & balſamum incenſum orationis eius, preces eius non reuertuntur vacuæ nec inanes. Intercede pro me Domina apud Chriſtum tuum, nec derelinquas me in vita neque in morte. Benignus eſt enim ſpiritus tuus,& gratia tua replet orbem terrarum.

LXXXIIII.

Benedixiſti Domina domum tuam conſecraſti habitationem tuam. Hæc eſt ſpecioſa inter filias Hieruſalẽ, cuius memoria eſt in benedictione. Beatiſſimam prædicate illam Angeli ſancti, glorificate illam virtutes & dominationes. Populi Gentium exquirite prudentiam eius. Sentite de illa in bonitate, & in ſimplicitate cordis quærite illam.

LXXXV.

Inclina Domine aurem tuam, & exaudi me, conuerte vultum tuum & miſerere mei. Diſtillatio dulcoris oblectat animas Sanctorum, & infuſio charitatis tuæ ſuper mel dulciſſimum. Irradiatio gratiæ tuæ dilucidat Intellectum, & lux miſerationum perducit ad ſalutem. Fons bonitatis tuæ inebriat ſitientes, & aſpectus faciei tuæ retrahit à peccato. Scire & cognoſcere te, eſt radix immortalitatis & enarrare virtutes tuas, eſt via ſalutaris.

LXXXVI.

Fundamenta vitæ in anima iuſti, perſeuerare in charitate tua vſque in finem. Gratia tua releuat pauperem in aduerſitate & inuocatio tui nominis immittit ei confidentiam bonam. Miſerationibus tuis repletur Paradyſus, & à terrore tuo confunditur hoſtis infernalis. Qui ſperat in te, inueniet theſauros pacis, & qui te nõ inuocat in hac vita, non perueniet ad regnum Dei. Fac Domina vt viuamus in gratia Spiritus ſancti, & perduc animos noſtros ad beatum finem.

LXXXVII.

Domina auxiliatrix ſalutis meæ, in die clamaui & nocte coram te. Ingrediatur oratio mea in conſpectu tuo, conſolare cum facie tua mœſtitiam meã. Multiplicata ſunt mala in anima mea, expurga eam à ſordibus & peccatis. Virtus tua perſequatur inimicos noſtros, ne nos impediant ad ſalutem. Confer gratiam animæ ad reſiſtendum eis, conforta cor noſtrum contra concupiſcentias carnis.

LXXXVIII.

Miſericordias tuas Domina, in ſempiternum decantabo, Vnguento pietatis tuæ medere contritis corde, & oleo miſericordiæ tuæ reſoue dolores noſtros. Gratioſus vultus tuus mihi appareat in extremis, formoſitas faciei tuæ lætificet egredientem ſpiritum meum. Excita ſpiritũ meum ad amandum bonitatem tuam, excita mentem ad extollendum nobilitatem & precioſitatem tuam. Libera me ab omni tribulatione mala,& ab omni peccato cuſtodi animam meam.

LXXXIX.

Domina refugium facta es nobis in cunctis neceſſitatibus noſtris. Diffuſio gratiæ tuæ producit operationes ſanctas, & ſtillicidium dulcoris tui affectiones facit caſtiſſimas. Miſerationũ tuarum Domina recordabor, ſacrificium laudis & carnem lætitiæ pſallam tibi. Qui honorant te, coronam perennem pro cinere obtinebunt, & pallium laudis pro ſpiritu mœroris. Qui ſperant in te amictu luminis induentur, gaudium & perpetuam lætitiam ſortientur.

XC.

Qui habitat in adiutorio matris Dei, in protectione ipſius commorabitur. Concurſus hoſtis non nocebit ei, ſagitta volans non tanget eum. Quoniam ipſa liberabit eum de laqueo inſidiantis,& ſub pennis proteget eum. Clamate ad illã in periclis veſtris, & flagellũ non appropinquabit tabernaculo veſtro. Fructus gratiæ inueniet qui ſperauerit in illam, porta Paradyſi reſerabitur ei.

XCI.

Bonum eſt confiteri virgini Mariæ, & pſallere illi gloriam proſperitatis & mentis, Annunciare merita eius lætificat intellectum,& imitari opera eius, exhilarat Angelos Dei. Qui acquirit gratiam eius, cognoſcetur à ciuibus Paradyſi, & qui habuerit characterem hominis eius annotabitur in libro vitæ. Exurge Domina & iudica cauſam noſtram, & ab inſurgentibus in nos, libera nos. Ne retrahas à protectione dexteram tuam,& excipe gladio tuo iacula vaſtationis.

XCII.

Dominus regnauit, decorẽ induit, matrémque ſuam ornamento virtutum coronauit. Adimpleat propiciationem ſuã in nobis mater pacis, & viam æquitatis doceat ſeruos ſuos. Qui deſideratis ſapientiam Chriſti, ſeruite matri eius animo reuerẽti. Quis ſufficiat enarrare opera tua

Domina, aut quis inueſtigabit theſauros miſericordiæ tuæ? Suſtine deficientes in tentationibus ſuis, deſtina illos in ſortem veritatis.

XCIII.

Deus vltionum Dominus, ſed tu mater miſericordiæ, ad miſerandum inflectis eum. Magnificentia tua Domina, prædicatur in ſæculum, qui autem colunt te, inuenient viam vitæ. Seruite illi reuerentialiter exultantes, & ſanabit vos benedictus fructus caſtiſſimi ventris illius. Reſpice Domina humilitatem ſeruorum tuorum, & laudabunt te in generationibus ſæculorum. Magnifica nomen tuum, in multiplicatione gratiarum tuarum, & ne ſinas ſeruos tuos ſubiacere periculis.

XCIIII.

Venite exultemus Dominæ noſtræ, iubilemus virgini ſaluatrici noſtræ. Præoccupemus faciem in iubilatione, & in Canticis collaudemus eam. Venite adoremus & procidamus ante eam, confiteamur illi cum fletibus peccata noſtra. Impetra nobis Domina indulgentiam plenam, aſſiſte pro nobis ante tribunal Dei. Suſcipe in fine noſtro animas noſtras, & introduc nos in requiem tuam æternam.

XCV.

Cantate plenæ gratiæ canticum nouum, cantate Mariæ omnes terrigenæ orbis. Quoniam omnes Angelos ſanctitate præcellit, & natos mulierum virtutibus mirabilibus & ſignis. Formoſitas & gloria in vultu illius, ſapientia & gratiæ in oculis illius. Afferte illi gloriam patriæ Gentium, exultate in ea omnes creaturæ Dei. Admirabile commercium habetis per eam, ex quo vocati eſtis filij Dei excelſi.

XCVI.

Dominus regnauit, exultet Maria, in omni imperio dominationis illius. Adorate eam ciues curiæ Paradyſi, exaltate eam virgines ſpecioſæ filiæ eius. Quoniam eleuata eſt ſuper principatus & dominationes, exaltata eſt ſuper Angelorum & Archangelorum legiones. Patriarchæ & Prophetæ concrepare illi laudem, concentum illi facite Apoſtoli & martyres Chriſti. Confeſſores cum virginibus de canticis Sion, dicite cāticum ei, & regratiamini ei Monachi ſancti, de acceptis triumphis.

XCVII.

Cantate Dominæ noſtræ canticum nouum, quia mirabilia fecit, in conſpectu Gentium, reuelauit miſericordiam ſuam, in extremis terræ auditum eſt nomen eius. Recordare Domina pauperum & miſerorum, & ſuſtenta eos ope refrigerij ſancti tui. Tu autem Domina, ſuauis & verax es, patiens nimis & miſeratione plena. Cōculca hoſtes animarum noſtrarum & contumaciam eorum elide brachio ſancto tuo.

XCVIII.

Dominus regnauit, iraſcantur populi, Maria ſuper Cherubin ſedet à dextris eius. Magna eſt in Sion gloria tua Domina, & in Hieruſalē magnificentia tua. Cantate ante eam chori virginales, & adorate thronum eius, quoniam ſanctus eſt, in dextera eius ignea lex, & in circuitu eius Sanctorum millia. Cantate ei ante oculos eius, & iuſtitiæ regulam in corde illius.

XCIX.

Iubilate Dominæ noſtræ omnes homines terræ, ſeruite illi in lætitia, & iucunditate. In toto animo veſtro accedite ad illam, & in omni virtute veſtra conſeruate vias eius. Inueſtigate illam & manifeſtabitur vobis, eſtote mundi corde, & apprehendetis eam. Quibus auxiliata fueris Domina, eris refrigerium pacis, & quibus auerteris vultum tuum, non erit ſpes ad ſalutem. Recordare noſtri Domina, & non apprehendent nos mala, ſuccurre nobis in fine, & inueniemus vitam æternam.

C.

Miſericordiam & iudicium cantabo tibi Domina, pſallam tibi in exultatione cordis cum lætificaueris animam meam. Laudabo nomen tuum & gloriam tuam, & præſtabis refrigerium animæ meæ. Zelatus ſum amorem & honorem tuum, ideo defendes cauſam meam ante iudicem ſæculorum. Allectus ſum gratia & bonitate tua, oro ne frauder à ſpe & confidentia bona. Conforta animam meam in nouiſſimis meis, & in carne iſta me fac conſpicere Saluatorem meum.

CI.

Domina exaudi orationem meam, & clamor meus ad te veniat. Non auertas ſacrum aſpectū tuum à me, neque abomineris me propter immunditiam meam. Ne derelinquas me in comitatu, & in concilio inimicorum meorum, & ne ſinas me cadere in exprobrationem eorum peſſimam. Qui confidunt in te, non timebunt colubrum tortuoſam, & qui exaltant te præconiis, euadent manus acherontis. Per virginalem conceptum tuum, da mihi in te confidentiam bonam, & per admirabilem partum tuum, lætifica animam meam.

CII.

Benedic anima mea matri Ieſu Chriſti, & omnia præcordia mea glorificare nomen eius. Ne obliuiſcaris beneficiā eius, neque gratias eius, & conſolationes illius. Gratia eius peccata relaxantur, & miſericordia illius ægritudines reparātur. Benedicite ei omnes virtutes cœlorum, glorificate eam chori Apoſtolorum & Prophetarum. Benedicite ei mare & Inſulæ Gentium, Hymnū dicite ei cœli & habitationes eorum.

CIII.

Benedic anima mea virgini Mariæ, honor enim & magnificentia eius in perpetuum. Formoſitatem & pulchritudinem induiſti, amicta es Domina fulgenti veſtimento. De te procedit peccatorum medela, ac pacis diſciplina, ac feruor caritatis. Imple nos ſeruos tuos virtutibus ſanctis, & ira Dei non appropinquet nobis. Iucunditatem æternam da ſeruitoribus tuis, & noli eos obliuiſci in certamine mortis.

CIIII.

Cōfitemini Dominæ noſtræ, & inuocate nomen eius, cantate ei glorioſe enarrantes virtutes eius. Laudate & exaltate virgines filiæ Sion, quia deſponſabit vobis regē Angelorum. Honorate Reginam plenam omni gratia, & contemplamini cum reuerentia ſanctiſſimum vultum ſuum. Salus ſempiterna in manu tua eſt Domina, qui te digne honorauerint, ſuſcipient illam. Clemētia tua non deficiet à ſæculis æternis, & miſericordia tua à generatione in generationem.

CV.

Confitemini Dominæ noſtræ, quoniam bona eſt,

na eſt, per cunctas tribus terræ enarrare miſericordias eius. Longe eſt impiis conuerſatio eius, à mandatis altiſſimi nõ declinauit pes eius. Fons irriguus gratiæ, procedit de corde illius, & emanatio virginalis, caſtificans animas ſanctas. Spes de gloria Paradiſi in corde illius, qui deuoto animo honorauerit illam. Miſerere noſtri fulgentiſſima Regina cœli, & præſta conſolationem de gratia tua.

CVI.

Confitemini Domino, quoniam bonus, confitemini matri eius, quoniam in ſæculum miſericordia eius. Innocentiam & viam prudentię, oſtende nobis Domina, & viam intelligentiæ iudica ſeruis tuis. Timor Dei illuſtrat intellectum, & amor tuus exhilarat eum. Beatus vir cuius obſequium eſt gratum tibi, oſſa illius impinguabuntur adipe & pinguedine gratiarum. Eloquiũ tuum ſuſtentat animam imbecillem, & labia tua eſurientem animam refocillant.

CVII.

Paratum cor meum Domina, paratum cor meum laudes tuas pſallere & decantare. Melior eſt caritas tua cunctis diuitiis, & gratia tua ſuper aurum & lapidem precioſum. Beatitudo & iuſtitia donantur à Domino, qui autem de peccato conuerſi fuerint ad te, pœnitentiæ remedium conſequentur. Emiſſiones tuæ gratia & pax, qui autem tibi placuerint, procul fient à perditione. Eſto vmbraculum protectionis in tentationibus noſtris, expanſio alarum tuarum defendet nos à deuorante.

CVIII.

Domina laudem meam ne deſpexeris, & hoc dedicatum tibi Pſalterium digneris acceptare. Reſpice voluntatem cordis mei, & affectionem meam fac tibi beneplacentem. Propera ad viſitandum ſeruos tuos, ſub tegumento manus tuæ illæſi conſeruentur. Illuminationem Spiritus ſancti per te ſuſcipiant, & refrigerium contra cupiditatis æſtum. Medere contritis corde Domina, & refoue eos vnguento pietatis.

CIX.

Dixit Dominus Dominæ meæ, ſede mater mea à dextris meis, Bonitas & Sanctitas placuerunt tibi, ideo regnabis mecum. Corona immortalitatis, in capite ſancto tuo, cuius fulgor & claritas non extinguetur. Miſerere mei Domina mater luminis & ſplendoris, illumina nos Domina veritatis & virtutis. De theſauris infunde nobis ſapientiam Dei, & intellectum prudentiæ ac formam diſciplinæ.

CX.

Confitebor tibi Domina in toto animo meo, glorificabo te in tota mente mea. Opera gratiæ tuæ commemorabuntur, & teſtamentum miſericordiæ tuæ ante thronum Dei. Per te miſſa eſt redemptio à Domino, populus pœnitens habebit ſpem ſalutis. Intellectus bonus omnibus honorantibus te, & ſors illorum inter Angelos pacis. Glorioſum & admirabile eſt nomen tuum, qui illud in corde retinent, non expaueſcent in puncto mortis.

CXI.

Beatus vir, qui timent Dominam, & beatum cor, quod diliget eam, iucundus homo, qui non ſatiatur laude tua, & à relatu virtutum tuarũ non fatigatur. Exortum eſt in corde eius lumen Dei, Spiritus illuminat intelligentiam eius. Diſperge Domina gratiam pauperibus tuis. In memoria æterna fiant per te nomina noſtra, ab auditu terribili non trepidet cor noſtrum.

CXII.

Laudate pueri matrem Dei, glorificate ſenes nomen eius. Benedicta ſit Maria mater Chriſti, ipſa enim eſt via ad patriam ſalutis. Excelſus ſuper Cherubin thronus eius, & ſedes eius ſuper cardines cœli. Super humiles vultus eius, & ſuper confidentes in ea aſpectus illius. Miſericordia eius ſuper omnem carnem, & eleemoſyna illius vſque ad extremum terræ.

CXIII.

In exitu animæ meæ de hoc mundo, occurre illi, & ſuſcipe illam, conſolare illam vultu tuo ſancto, aſpectus dæmonis non conturbet eam. Eſto illi ſcala ad regnum cœlorum, & iter rectum ad Paradyſum. Impetra ei à patre indulgentiam pacis, & ſedem lucis inter ſeruolos tuos. Suſtine deuotos ante tribunal Chriſti, ſuſcipe cauſam eorum in manibus tuis.

CXIIII.

Dilexi matrem Dei Domini mei, & lux miſerationum eius infulſit mihi. Circumdederunt me dolores mortis, & viſitatio illius lætificauit me, dolorem & periculum incurri, & recreatus ſum gratia illius. Nomen eius & memoriale illius ſit in medio cordis noſtri, & non nocebit nobis ictus malignantis. Conuertere anima mea in laudem ipſius, & inueniens refrigerium in nouiſſimis tuis.

CXV.

Credidi propter quod locutus ſum, laudem & gloriam tuam Domina orbi terræ. Compatere animæ meæ, & dilige illam, & bene placitum tuum inſinuate ei. Statue illi teſtamentum dilectionis & pacis tuæ, & præbe illi iugem memoriam nominis tui. De benedictione ventris tui da mihi ſuſtentationem, & de pinguedine gratiæ tuæ dulcora animam meam. Dirumpe vincula peccatorum meorum, & de virtutibus tuis vxorna faciem animæ tuæ.

CXVI.

Laudate Dominam noſtram omnes gentes, glorificate eam omnes populi. Quoniam confirmata eſt ſuper nos gratia & miſericordia eius, & virtus illius permanet in ſeculum. Qui digne coluerit illam iuſtificabitur, qui autem neglexerit illam, morietur in peccatis ſuis. Labia Angelorum enarrabunt ſapientiam eius, & omnes ciues Paradyſi cantabunt ei laudem. Bono animo accedentes ad illam, non capientur ab Angelo deuaſtante.

CXVII.

Confitemini Domino quoniam bonus, confitemini eius matri, quoniam in ſeculum miſericordia eius. Amor illius expellit peccatum à corde, & gratia illius expiat conſcientiam peccatorum. Via veniendi ad Chriſtum, eſt appropinquare ad illam, qui autem fugerit eam, non inueniet viam pacis. Qui obduratus eſt in peccatis ſępe inuocet illam, & lux in ſuis tenebris orietur. Qui triſtatur in corde ſuo, clamet ad illam, & dulcoranti ſtillicidio inebriabitur.

CXVIII.

Beati immaculati in via, qui matrem Domini imitantur. Beati imitatores humilitatis illius. Beati participes caritatis. Beati perſcrutatores virtutum illius. Beati conformes imagini cordis illius. Beati qui cóceptum & partum illius venerantur. Beati qui deuote ei famulantur. Beati qui in ea habent ſpẽm& confidentiam. Beati qui per illam ſuſcipiunt felicitatem æternam.

Retribue ſeruo tuo Domina, viuifica me, & faciam voluntatem tuam. Incola ego ſum in terra, nihil abſcondas mihi de amore tuo. Concupiuit anima mea laudes tuas deſiderare omni tempote. Tu enim ſalus mea io Domino, quę me morti adiudicatum liberaſti. Quid pro his retribuam tibi, niſi me totum, Domina ſuſcipe me.

Legem pone mihi Domina voluntatis tuæ ſanctarum ſanctiſſima, & exquiram eam ſemper. Deduc me in ſemitam miſerationum tuarum mulierũ pulcherrima, quia ipſam volui. Inclina animam meam ad ſupernorum amorem Domina, & nõ in impudicitiam. Ecce concupiui caſtimoniam tuam Domina à iuuentute mea, in miſericordia tua confirma me. Et obſeruabo viam teſtimoniorum tuorum in ſeculum, & ſcrutabor mandata filij tui, quę dilexi.

Memor eſto verbi tui dominatum primiceria in quo mihi ſpem dediſti. Hæc in tempeſtatum fluctib. potenter tenuit me, quia eloquium tuum viuificauit me. Circumdederunt me viri mendaces, & congregata ſunt ſuper me flagella, & ecce manus tua eripuit me. Communicaui in bonis omnibus honorantibus te, & cuſtodientibus obnixe mandata tua. Miſerationibus tuis plena eſt omnis terra, ideo viam iuſtificationum tuarum exquiſiui.

Bonitatem feciſti cum ſeruo tuo Domina, de quo lætantur Angeli Deĩ. Diſciplinam morum tuorum, & æquitatem tuam doce me, quia verbis tuis præcui ctis credidi. Bonum mihi, quia onere tuo humiliaſti me, vt ſequar conuerſationem tuam. Qui amant ſeruientes tibi, venerabuntur, qui autem abominatus fuerit eos, ruet in interitum. Veniant mihi ſemper guttę clementiæ tuę deſuper, & viuam, quia lex tua ſancta meditatio mea eſt.

Defecit in ſemitis tuis anima mea Domina, & niſi miſeratio tua magna eſſet, periiſſem vtique in infirmitatibus meis. Defecerunt oculi mei in contemplatione tua velut vter in pruina ad te viſa eſt anima mea. Secundum bonitatem tuam viuificaſti me, & non obliuiſcar ſermones tuos, quia tibi adhærere bonum eſt. Diſpoſitione tua mundus perſeuerat, quem tu cum Deo fundaſti ab initio. Tuus totus ego ſum, Domina ſaluum me fac, quoniam deſiderabiles erant laudes tuæ in tempore peregrinationis meæ.

Quomodo dilexi legem tuam Domina, quia teſtimonia tua in conſpectu meo ſemper. Suauitatum tuarũ affluentia cor meum alienauit à me & caro mea mirabiliter exultauit in te. Quã dulcia peccatoribus eloquia tua Domina, ſuper omnem melodiã refectio tua dulcis ori meo. Illuminatio greſſibus meis verbum tuũ, & lumen infallibile ſemitis meis. Quoties exaſperauerunt in me peccatores inferni, quia à caritate tua declinare nolui, ego autem in te ſperaui Domina.

Iniquos odio habui, & viam tuam dilexi Domina. Adiuua me, & ſaluus ero Domina mundi, meditabor honorificentiam mandatorum tuorum. Fac me ſemper ſtare in timore tuo, & non tradas me virgo calumniantibus me. Vernaculus tuus ſum ego minimus in domo tua. Cuſtodi me Domina à negligentibus iudicia iuſtitiæ tuę. Contemnis omnes diſcedentes à ſeruitio tuo, quia iniuſta eſt conuerſatio eorum.

Mirabilia teſtimonia tua mater alma, & ſermonibus tuis illuminatum eſt cor meum. Vultum tuum deprecabuntur omnes diuites plebis, filiæ regum collaudent faciem tuam. Ardens verbum labiorum tuorum vehementer, qui ad te properat percipiet illud, vt arundo agitatus ſum in conſpectu tuo, tene me Domina ſub iugo tuo, vt non confundar. Seruientes tibi plus aliis inuadunt dracones inferni, ſed tu Domina defende nos.

Clamaui in toto corde meo, ad te Domina, de neceſſitatibus meis clementer eripe me. Vocem gemitus mei exaudi Domina mea, doce me quid acceptum ſit apud te omni tempore. Longe à neſcientibus te ſalus, qui autem perſtat in obſequio tuo procul fiet à perditione. Miſericordia tua irrigat mundum vniuerſum, Domina in ſalutari tuo viuifica me. Initium eloquiorum tuorum veritatis in æternum, & legem tuam immaculatam non ſum oblitus.

Principes perſecuti ſunt me gratis, & ab inuocatione nominis tui trepidauit ſpiritus malignus. Pax multa obſeruantibus amorem tuum mater Dei, & non eſt illis ſcandalum. Septenis horis cantaui tibi Domina laudes. Iuxta eloquiũ tuum da mihi intellectum. Intret oratio mea in cõſpectu tuo, vt non derelinquam te Domina cunctis diebus vitæ meæ, quoniam omnes viæ tuæ miſericordia & veritas. Concupiſcam in æternum te laudare Domina, cum docueris me iuſtificationes tuas.

CXIX.

Ad beatam Mariam cum tribularer clamaui, & exaudiuit me. Domina libera nos ab omni malo cunctis diebus vitæ noſtræ. Contere capita inimicorum noſtrorum pede inſuperabilis virtutis tuæ. Et exultauit Spiritus tuus in Domino ſalutari tuo, ſic veram digneris infundere lætitiam cordi noſtro. Ad Dominum accede rogatura pro nobis, vt per te noſtra peccata deleantur.

CXX.

Leuaui oculos meos ad te, mater Chriſti, per quam venit ſolatium omni carni. Auxilium tuum, & gratiã tuam nobis impende in omni tribulatione noſtra. Cuſtodi nos Domina iugiter virgo Maria, ne peccatorum laqueo capiamur. Non dormitet neq; dormiat pupilla oculi tui, vt tua ſemper cuſtodia protegamur Angelorum & hominum te laudat omnis lingua, & ante te omnia genua incuruantur.

CXXI.

Lætatus ſum in te regina cœli, quia te duce in domum Domini ibimus. Ieruſalem cœleſtis ciuitas, ad te Maria veniamus. Pacem & indulgentiam virgo nobis impetra, & palmam de hoſtibus ac triumphum. Conforta & conſolare cor noſtrum tuæ dulcedine pietatis. Hic Domina tuam in nobis infunde clementiam, vt deuote in Domino moriamur.

Ad te

CXXII.

Ad te leuaui oculos meos regina, quæ regnas in cœlis. Adiutorium noſtrum in virtute ſit nominis tui; per te omnia opera noſtra dirigantur. Benedicta ſis in cœlo & in terra, in mari & omnibus abyſſis. Benedicta fœcunditas tua. Benedicta ſit virginitas & mundicia tua. Benedictum ſit corpus tuum ſanctum. Benedicta ſit anima tua ſanctiſſima.

CXXIII.

Niſi quia Domina noſtra erat in nobis, inueniſſent nos pericula multa. Eſto virgo defenſatrix noſtra, & ante Deum aduocata propicia. Oſtende nobis Domina miſericordiam tuam, & conforta nos in ſancto ſeruitio tuo. Benedicant te ſancti Angeli in cœlo. Benedicant te omnes homines ſuper terram. Ne tradas beſtiis animas confitentium tibi, nec ora te canentium obturentur.

CXXIIII.

Qui confidunt in te mater Dei, non timebunt à facie inimici. Gaudete & exultate omnes, qui diligitis eam, quia adiuuabit vos in die tribulationis noſtræ. Reminiſcere miſerationum tuarum Domina, & releua peregrinationem incolatus noſtri. Conuerte amabilem vultum tuum ſuper nos, confunde & deſtrue omnes inimicos noſtros. Benedicta ſint omnia opera manuum tuarum Domina. Benedicta ſint omnia ſancta miracula tua.

CXXV.

In conuertendo, faciem tuam ſereniſſimam ſuper nos, lætificabis nos virginea mater Dei. Benedicta ſis ô ſacrarium Chriſti, præ cunctis mulieribus ſuper terram. Benedictum ſit glorioſum nomen tuum, quod os Domini mirabiliter nominauit. Non deficiat laus tua de labiis noſtris, nec caritas tua de præcordiis noſtris. Qui te diligunt benedicantur à Domino, & qui te volunt diligere non defraudentur à deſiderio ſuo.

CXXVI.

Niſi Domina ædificaueris domum cordis noſtri, non permanebit ædificium eius. Ædifica nos gratia & virtute tua, vt maneamus firmi in perpetuum. Benedictum ſit eloquium ſanctũ tuum & benedicta ſint omnia verba oris tui. Benedicantur à Deo, qui te benedicunt, & in iuſtorum numero computentur. Benedic Domina te benedicentes, & ne vnquam auertas ab eis glorioſum vultum tuum.

CXXVII.

Beati omnes qui timent te Domina noſtra, & beati omnes, qui ſciunt facere beneplacitum tuum. Benedicti ſunt pater & mater, qui te genuerunt, quorum memoria permanebit in ſeculum. Beatus eſt venter, qui te portauit, & beata vbera, quæ te lactauerunt. Conuerte miſericordiam tuam ſuper nos, & deprecabilis eſto ſuper ſeruos tuos. Intuere & reſpice opprobrium noſtrum, aufer cunctas iniquitates noſtras.

CXXVIII.

Sæpe expugnauerunt me à iuuentute mea inimici mei, libera me Domina, & vindica me ab ipſis. Ne des illis poteſtatem in animam meam, cuſtodi omnia interiora & exteriora mea. Obtine nobis veniam peccatorum, & per te Spiritus ſancti gratia nobis detur. Fac nos digne & laudabiliter pœnitere, vt beato fine ad Deum veniamus. Placatum tunc & ſereniſſimum nobis oſtende glorioſum fructum ventris tui.

CXXIX.

De profundis clamaui ad te Domina, Domina exaudi vocem meam. Fiant aures tuæ intendentes in vocem laudis, & glorificationis tuæ. Libera me de manu aduerſariorum meorum. Confunde & deſtrue ingenia & conatus contra me. Erue me in die mala, & in die mortis ne obliuiſcaris animæ meæ. Deduc me ad portum ſalutis, & inter iuſtos ſcribatur nomen meum.

CXXX.

Domina non eſt exaltatum cor tuum, neque ſublimati ſunt oculi tui. Benedixit te Dominus in virtute ſua, qui per te ad nihilum redegit inimicos noſtros. Benedictus ſit, qui tibi obumbrauit, & ſua gratia qui te fœcundauit. Benedictus ſit, qui te ſanctificauit, & mundam de matris vtero te produxit. Benedic nos Domina, & conforta nos in gratia tua, vt per te ante conſpectum Domini præſentemur.

CXXXI.

Memento Domina Dauid, & omnium inuocantium nomen tuum. Da nobis in nomine tuo fiduciã, vt confundantur aduerſarij noſtri. Conſolare nos in terra peregrinationis noſtræ, & releua paupertatem noſtram. Da nobis panem lachrymarum virgo ſancta, & dolorem peccatorũ in terra incolatus noſtri. Redde nobis propicium benedictum fructum ventris tui, vt Spiritus ſancti gratia repleamur.

CXXXII.

Ecce quam bonum & quam iucundum Maria diligere nomen tuum. Vnguentum effuſum & odor aromatum nomen tuum diligentibus ipſum. Quam magna multitudo dulcedinis tuæ Domina, quam præparaſti diligentibus & ſperantibus in te. Eſto refugium pauperum in tribulatione, & baculus miſerorum, Inueniant quæſo gratiam apud Deum, qui te in ſuis neceſſitatibus inuocabunt.

CXXXIII.

Ecce nunc benedicite Dominam, omnes qui ſperatis in nomine ſancto eius. Gaudete gaudio magno, qui exultatis & glorificatis eam: quia ſatiabimini ab vberibus conſolationis eius. Ecce enim iucundante vbertate declinabit in vobis ad conſolandum & lætificandum corda veſtra. Benedicite illam omnes ſerui eius, nomen eius, & memoriale ſit in deſiderio animæ veſtræ. Benedicite illam omnes angeli & ſancti Dei, laudate in ſecula mirabilia eius.

CXXXIIII.

Laudate nomen Domini, benedicite nomen matris Chriſti. Mariæ præcamina frequentate, & ſuſcitabit vobis voluptates æternas. In anima cõtrita veniamus ad illam, & non ſtimulabit nos cupiditas peccati. Qui cogitat de illa in tranquillitate mentis inuenit dulcorem & requiem pacis. Reſpiremus ad illam in finitione noſtra, & reſerabit nobis atria triumphantium.

CXXXV.

Confitemini Domino quoniam bonus, quoniam per Mariam datur miſericordia eius. Impetra nobis Domina amicitiam Ieſu Chriſti, &

cuſtodi ne perdamus innocentiam noſtrã. Comprime hoſtem noſtrum imperio tuo, ne feriat in nobis virtutem caritatis. Bona naturalia conſerua in nobis, & bona gratiæ per te multiplicentur. Illumina vias & ſemitas noſtras, vt noſcamus, quæ placita ſunt Deo.

CXXXVI.

Super flumina Babylonis fleuerunt Hebræi, nos verò ſuper iniquitates noſtras lugeamus. Clamemus humiles ad puerperam virginem, offeramus ei planctus & ſuſpiria noſtra. Non inuenietur propiciatio ſine illa, nec ſalus ſine fructu illius. Per illam peccata purgãtur, & per fructum illius animæ dealbantur. Per illam fit vera ſatiſfactio de peccatis, per fructũm illius ſanitas animæ condonatur.

CXXVII.

Confitebor tibi Domina in toto corde meo, quia per te expertus ſum clementiam Ieſu Chriſti. Audi Domina verba mea, & preces meas & in conſpectu Angelorum cantabo tibi laudes. In quacunquè die inuocauero, exaudi me, & multiplica virtutem in anima mea, confiteantur tibi omnes tribus & linguæ, quia per te ſalus reſtitura eſt nobis. Ab omni perturbatione libera ſeruos tuos, & fac eos viuere ſub pace & protectione tua.

CXXXVIII.

Domina probaſti me & cognouiſti me, tu cognouiſti ruinam & tranſgreſſionem meam. Copioſa facta eſt ſuper me miſericordia tua, & dilatata eſt ſuper me clementia tua. Imperfectum meum aſpexit oculus tuus, & palpebræ tuæ nouerunt vias meas. Effluentiam deſiderij ſancti habeamus à Spiritu S. & macula peccati non deturbet conſcientiam noſtram. Serenet corda noſtra lux miſericordiæ tuæ, & recreet nos tuæ pacis dulcedo.

CXXXIX.

Eripe me Domina ab omni malo, & ab hoſte inferni defende me, contra me tetendit arcum ſuum, & in fraude ſua inſidiatur mihi. Confringe vires eius malignas, & obtunde potenter aſtutiam eius. Conuerte iniquitatem ipſius in verticem illius, & in foueam quàm fecit, corruat feſtinanter. Nos autem exultemus in ſeruitio tuo, & in tuis laudibus glorieniur.

CXL.

Domina clamaui ad te, exaudi me, intende orationi meæ, & poſtulationi meæ. Dirigatur obſecratio mea vel incenſum coram facie tua, in tempore ſerotini ſacrificij & matutini. Non declinet cor meum in verbis malignantibus, & nequitiæ cogitatus ſubuertant ſenſum meum. Fac me aſſentire beneplacito cordis tui, & tuis actionibus conformari. Radio intelligentiæ reuerbera cor meum, & igniculo caritatis inflamma.

CXLI.

Voce mea ad Dominã clamaui, ipſam quàm humiliter deprecatus ſum. Effudi in conſpectu eius lachrymam meam, & dolorem meum ſibi expoſui. Inſidiatur hoſtis calcaneo meo, extendit contra me ſuum rete. Adiuua me Domina ne corruam coram eo, fac vt conteratur ſub pedibus meis. Educ de carne animam meam, vt confiteatur tibi & pſallet Domino Deo forti in perpetuum.

CXLII.

Domina exaudi orationem meam, percipe tuis auribus ſupplicationem meam. Perſecutus eſt malignus vitam meam, depoſuit in terra conuerſationem meam. Denigrauit me caligine ſua, & anxiatus eſt nimis Spiritus meus. Ne auertas faciem tuam à me, vt non corruam cum deſcendentibus in lacum. Emitte lucem tuam, & gratiam tuam, & repara denuò vitam & conſcientiam meam.

CXLIII.

Benedicta ſis Domina, quæ inſtruis ſeruos tuos ad prælium, & eos roboras contra inimicum. Fulgure & coruſcatione diſſipa illum. Mitte iacula tua, vt confundas illum. Glorifica de alto manum tuam, vt cantent ſerui tui laudem & gloriam tuam. Eleua de terrenis affectionem noſtram, de ſempiternis deliciis refice viſcera noſtra. Concupiſcentiam ſupernorum accende in cordibus noſtris & de gaudiis Paradyſi velis nos recreare.

CXLIIII.

Exultabo te mater filij Dei, & per ſingulos dies cantabo laudes tuas. Generatio & populi laudabunt opera tua, & miſericordiam tuam Inſulæ expectabunt. Abundantiam dulcoris tui Angeli eructabunt, & de ſuauitate tua Sancti pronunciabunt. Oculi noſtri in te ſperant Domina, mitte nobis cibum & eſcam delectantem. Laudationem tuam loquetur lingua mea, & benedicam te in ſeculum ſeculi.

CXLV.

Lauda anima mea Dominam, glorificabo eam, quamdiu vixero. Nolite ceſſare à laudibus illius, & per ſingula momenta recogitate illam. Cùm exierit Spiritus meus Domina ſit tibi commendatus, & in terra ignota præſta illi ducatum. Non cõturbent eum culpæ prius commiſſæ, nec inquietent ipſum curſus malignantis. Perduc eum ad portum ſalutarem, vt præſtoletur ſecurè aduentum redemptoris.

CXLVI.

Laudate Dominam, quoniam bonus eſt pſalmus, iucunda & decora ſit illi noſtra laudatio. Ipſa enim medetur contritis corde, & refouet eos vnguento pietatis. Magna eſt virtus illius & gratia illius, & clementia eius nullum habebit finem. Præcinite ei in iubilatione, & in cõfeſſione Pſalmum canite illi. Beneplacitũ eſt ei ſuper timentes Deum, & in eis qui ſperant de miſericordia eius.

CXLVII.

Lauda Ieruſalem Dominam, glorifica etiam illam ô Sion. Ipſa enim conſtruit muros tuos, & filios tuos benedicit. Gratia ſua te impinguat, pacémq; donat terminis tuis. Leuemus corda noſtra cum manibus ad illam, vt ſuam influentiam ſentiamus. Glorificemus omnes miſericordias eius, & benedicamus omnes benitates illius.

CXLVIII.

Laudate Dominam noſtram de cœlis, glorificate eam in excelſis. Laudate eam homines & iumenta, volucres & piſces maris. Laudate eam Sol & Luna, ſtellæ & circuli Planetarum. Laudate eam Cherubin & Seraphin, throni, dominationes & poteſtates. Laudate eam omnes legio-

nea

hes Angelorum. Laudate eam omnes ordines ſpirituum ſupernorum.

CXLIX.

Cantate Dominæ noſtræ canticum nouum, laus eius in congregatione iuſtorum. Lætentur cœli de gloria eius, inſulæ maris & totus orbis. Aqua & ignis laudent eam, frigus & æſtus, ſplendor & lumen. Exaltationes eius in gutture iuſtorum, & laudes eius in cœtu triumphantium. Ciuitas Dei iucundare in illa, & pro incolis tuis, frequenta illi carmen.

CL.

Laudate Dominã in ſanctis eius, laudate eam in virtutibus & miraculis eius. Laudate eam cœtus Apoſtolorũ. Laudate eam chori Patriarcharum & Prophetarum. Laudate eam exercitus martyrum, laudate eam turmę Doctorum & cõfeſſorum. Laudate eam collegia virginum & cõtinentium. Lauda eam ordines Anachoritarum & Monachorum. Laudate eam conuentus omnium religioſorum. Laudate eam omnes animæ ciuium ſupernorum: omnis ſpiritus laudet Dominam noſtram.

SEQVVNTVR ALIQVOT CANTICA PROphetarum.

CONFITEOR tibi Domina, quoniam per te placatus eſt mihi Dominus, & conſolata es me. Ecce Domina ſaluatrix mea fiducialiter agam in te, & non timebo. Quia fortitudo mea, & laus mea in Domino es tu, & facta es mihi in ſalutem. Hauriam aquas in gaudio de riuulo tuo, & ſemper inuocabo nomen tuum. Notas facite in populis virtutes Dominæ noſtræ, quia excelſum eſt valde nomen eius. Exulta & lauda totum genus humanum, quia talem dedit tibi mediatricem Dominus Deus tuus.

Ego dixi circa dimidium dierum meorum, vadam ad Mariam, vt me Chriſto reconciliet. Quæſiui reſiduum annorum meorũ in amaritudine animæ meæ. Generatio mea ablata eſt, quia pater & mater, & amici dereliquerunt me: Maria autem aſſumpſit me. Sperabo in illã manè, ſerò, meridie, quaſi Leo contriuit omnia oſſa peccatorum meorum. Et tu Domina eruiſti animam meam vt non periret, & de manu canis vnicam meam. Domina ſaluum me fac, & laudem tuam cantabo cunctis diebus vitæ meæ, ô pia mater Domini mei.

Exultauit cor meum in Domino, & exultatum eſt cor meum in Domina mea. Quia fecit mihi magna, qui potens eſt, per Mariam matrem eius. Non eſt ſancta vt eſt Domina noſtra, quæ ſola ſupergreſſa eſt vniuerſas. Recedant ergo vetera de ore veſtro, & linguis loquamur nouis. Exulta & lauda Mariam Sion & Ieruſalem, quia maxima in dominabus Iſrael. Ipſa pauperem facit & ditat, humiliat & ſublimat: Altior cœlo, terra latior, ſtellis purior eſt hæc Domina noſtra.

Cantemus Dominæ noſtræ glorioſæ virgini Mariæ, in Hymnis & confeſſionibus benedicamus eam, Domina noſtra omnipotens, poſt Deũ nomen eius, currus Pharaonis & exercitum eius proiecit in mare, Dextera tua Domina, magnificata eſt in fortitudine, quia in multitudine miſericordiæ tuę, ſtrauiſti aduerſarios meos. De ore leonis liberaſti me Domina, & tanquam infantem genitum mater ſuſcepiſti me. O Domina cariſſima mea, velut pullum gallinæ tege me mirabili poſſeſſione tua. Tuus totus ego ſum, & omnia mea tua ſunt, virgo ſuper omnes benedicta. Ponam te ſicut ſignaculum ſuper cor meum, quia fortis eſt vt mors dilectio tua.

Domina audiui auditionem tuam, & obſtupui, conſideraui opera tua & expaui. Domina mea opus tuum circa medium annorum viuificaſti illud. Confitebor tibi Domina, quia abſcondiſti hæc à ſapientibus, & reuelaſti ea paruulis. Operuit cœlos gloria tua, & miſericordiæ tuæ plena eſt terra. Egreſſa es virgo in ſalutem populi tui, in ſalutem cum Chriſto tuo. O benedicta, in manibus tuis repoſita eſt ſalus noſtra, recordare pia paupertatis noſtræ. Quem vis ipſe ſaluus erit, à quo auertis vultum tuum, vadit in interitum.

Audite cœli quæ loquar de Maria, audiat terra verba oris mei. Magnificate ipſam ſemper mecum, & exaltate nomen eius in ſeculum ſeculi. Generatio praua atque peruerſa, agnoſce Dominam noſtram ſaluatricem tuam. Nunquid ipſa non eſt mater tua, quæ poſſedit & in fide generauit te. Si hanc dimittis, non es amicus ſummi Cæſaris, quia ipſe ſine ea non ſaluabit te. Vtinam ſaperes & intelligeres, ac nouiſſima prouideres. Quemadmodum infans ſine nutrice non poteſt viuere, ita nec ſine Domina noſtra poſſet habere ſalutem. Sitiat ergo anima tua ad ipſam, tene eã, nec dimitte, donec benedixerit te. Repleatur os tuum laude eius, decanta tota die magnitudinem eius.

Benedicite omnia opera Domini Dominæ glorioſæ, laudate & ſuperexaltate eam in ſecula. Benedicite Angeli Dominæ veſtræ, benedicite cœli Dominæ noſtræ. Benedicat omnis creatura Dominam noſtram, quam Rex voluit ſic benedici. Benedicta ſis ô ſummi Regis filia, quę odore præis cuncta lilia. Benedicta ſis corona dominarum omniũ, benedicta ſis gloria Ieruſalem, Odor tuus ſicut agri pleni, cui benedixit Dominus. Qui in benedicentes te redundabit, irrigans omnia intima eorum. Qui benedixerit te ô virgo beata, ſit ille iugiter benedictus. Qui maledixit tibi roſa candidiſſima, ſit ille maledictus. Non recedat de domo ſeruorum tuorum vini & olei abundãtia. In nomine tuo omne genu flectatur, cœleſtium, terreſtrium & infernorum. Benedicamus Deum qui te creauit, Benedictus vterque parens, qui te generauit. Benedicta ſis Domina in cœlo & in terra, laudabilis & glorioſa, & ſuperexaltata in ſecula: Amen.

Benedicta ſis Domina & mater Dei mei Iſrael qui per te viſitauit & fecit redemptionem plebis ſuæ. Et erexit vnicornu ſalutaris caſtitatis tuæ in domu Dauid pueri ſui, ſicut locutus eſt par os Eſaiæ, & aliorum ſanctorũ Prophetarum eius. Salutem ex inimicis præſta, virginum virgo, & de manu omnium, qui nos oderunt, pacem nobis tribue. Et fac miſericordiam pro parentibus & nobis, vt memor ſis teſtamenti omnipotentis Dei, quod iurauit ad patres noſtros, Abraham & ſemini eius in ſecula. Sic ſine timore de

manu inimicorum noſtrorũ liberati, quietè ſeruiamus illi. In ſanctitate & iuſtitia corã te omnibus diebus noſtris. Et tu Maria propheti ſſa Dei vocaberis, quoniam noſti, quòd reſpexit humilitatem ancillæ ſuæ. Per quam dedit ſcientiam ſalutis plebi eius in remiſſionem peccatorũ eorũ. Per viſcera multitudinis miſericordiæ tuæ viſita nos ſtella matutina oriens ex alto. Illumina tenebras ſedentium in vmbra mortis, & eas luce dilectiſſimi filij tui digneris inſtellare. Miſerere, miſericordię mater, nobis miſeris peccatoribus, qui retrò acta peccata pœnitere negligimus, & multa quotidie pœnitenda committimus.

Quicunq; vult ſaluus eſſe, ante omnia opus eſt vt teneat de Maria firmam fidẽ. Quam niſi quiſque integram inuiolatámq; ſeruauerit, abſq; dubio in ęternum peribit. Quoniam ipſa ſola virgo manens peperit, ſola cunctas hæreſes interemit. Confundatur & erubeſcat Hebræus, qui dicit Chriſtum ex Ioſeph eſſe natũ. Confundatur Manichæus, qui Chriſtum fictum dicit habere corpus. Palleat omnis, qui hoc ipſum aliunde, non de Maria dicit aſſumpſiſſe. Idem namq; filius, qui eſt patris in diuinis vnigenitus, eſt & verus vnigenitus Mariæ filius: in cœlis ſine matre, in terra ſine patre. Nam ſicut anima rationalis, & caro propter vnionem, de homine vere naſcitur, ita Deus & homo Chriſtus, de Maria verè generatur, induens carnem de carne virginis: quia ſic humanum genus redimi congruebat. Qui ſecundum diuinitatem ęqualis patri, ſecundum humanitatem verò minor patre. Conceptus eſt in vtero Mariæ virginis, Angelo annunciatore de Spiritu ſancto: non tamen Spiritus ſanctus pater eius eſt. Genitus in mundum ſine pœna carnis virginis Matris: quia ſine carnis delectatione conceptus. Quem lactauit mater vbere de cœlo pleno, quam circumſtabant Angeli obſtetricum vice, nunciantes paſtoribus gaudium magnum. Hic à Magis muneribus adoratus, ab Herode in Ægyptum fugatus, à Ioanne in Iordane baptizatus, traditus, captus, flagellatus, crucifixus, mortuus & ſepultus, cum gloria reſurrexit, ad cœlos aſcẽdit, Spiritum ſanctum in diſcipulos & in matrẽ miſit, quam demum ut cœlum ipſe aſſumpſit, & ſedet ad dexteram filij, non ceſſans pro nobis filium exorare. Hęc eſt fides de Maria matre virgine, quam niſi quiſq; fideliter firmitérq; crediderit, ſaluus eſſe non poterit, &c.

Te matrem Dei laudamus, te Mariam virginẽ confitemur, Te ęterni patris ſponſam omnis terra veneratur, Tibi omnes Angeli & Archangeli, tibi throni, poteſtates & principatus, fideliter ſeruiunt. Tibi omnes virtutes cœli cœlorum & vniuerſæ dominationes obediunt.

Tibi omnes chori, tibi Cherubin & Seraphin, exultanter aſſiſtunt. Tibi omnis Angelica creatura, inceſſabili voce proclamant: Sancta, Sancta, Sancta Maria Dei genitrix, mater & virgo. Pleni ſunt cœli & terra, & mare, maieſtatis gloriæ fructus ventris tui. Te glorioſus Apoſtolorum chorus, ſui creatoris matrem collaudat. Te beatorum Martyrum cœtus candidatus genitricem glorificat. Te glorioſus confeſſorum exercitus, Trinitatis templum appellat. Te ſacrarum virginum chorea amabilis, virginitatis & humilitatis exemplum prædicat. Te tota cœleſtis curia, cœlorum Reginam honorat. Te per vniuerſum orbem, Eccleſia ſancta inuocãda celebrat. Matrem diuinæ maieſtatis. Te venerandam, te veram Regis cœleſtis puerperam. Sanctam quoq; dulcem ac piam. Tu Angelorum Domina, tu Paradyſi ianua. Tu ſcala regni cœleſtis & gloriæ, tu thalamus, & tu arca pietatis & gratiæ. Tu vena miſericordiæ. Tu ſponſa & mater Regis æterni. Tu templum & ſacrarium Spiritus ſancti, totius Trinitatis beatiſſimæ nobile triclinium. Tu mediatrix Dei & hominum, amatrix mortalium, reparatrix cœleſtium, illuminatrix fidelium. Tu agoniſatrix pugnantium, aduocata pauperum, miſeratrix & refugium peccatorum. Tu erogatrix munerum, ſuperatrix & terror Dæmonum ſuperborum. Tu mũdi Domina, cœli Regina, poſt Deum ſola ſpes noſtra. Tu ſalus te inuocantium, portus naufragantium, miſerorum ſolatium, pereuntium refugium. Tu mater omnium beatorum, gaudium plenum poſt Deum, omnium ſupernorum ciuium ſolatium. Tu promotrix iuſtorum, congregatrix errantium, promiſſio Patriarcharum. Tu veritas Prophetarum, præconium & doctrix Apoſtolorum. Magiſtra Euangeliſtarum. Tu fortitudo martyrum, exemplar confeſſorum, honor & feſtiuitas virginum. Tu ad liberandũ exulem hominem, filium Dei ſuſcepiſti in vterum. Per te expugnato hoſte antiquo, ſunt aperta fidelibus regna cœlorum. Tu cum filio ſedes in gloria patris. Tu ipſum pro nobis roga virgo Maria, quem nos ad iudicandum credimus eſſe venturum. Te ergo poſcimus nobis tuis famulis ſubueni, qui precioſo ſanguine filij tui redempti ſumus. Æterna fac pia virgo, cum Sanctis tuis nos gloria munerari. Saluum fac populum tuum Domina, & vt ſimus participes hęreditatis filij tui. Et rege nos & cuſtodi nos in æternum. Per ſingulos dies ô pia te ſalutamus. Et laudare te cupimus vſque in æternum mente & voce. Dignare dulcis Maria, nunc & ſemper ſine delicto nos conſeruare. Miſerere pia nobis miſerere nobis. Fiat miſericordia tua magna nobiſcũ, quia in te virgo Maria confidimus. In te Maria ſperamus, nos defendas in æternum. Te decet laus, te decet imperium, tibi virtus & gloria, in ſecula ſeculorum, Amen.

Magnificat anima mea Dominam Mariam. A ſolis ortu vſq; ad occaſum, laudabile nomen Mariæ. Renuit conſolari anima mea, memor fui Marię, & delectata & exercitata ſum, & defecit ſpiritus meus. Ideò dilexi Mariam, ſuper aurum & topazion. Accedite ad Mariam, & illuminamini, & facies veſtræ non confundantur, &c.

Nunc dimittis ancillam Marię Domine in pace, quia viderunt oculi mei ſalutare Mariæ, quod paraſti ante faciem omnium populorum. Lumẽ ad reuelationem Gentium, & gloriam plebis tuę Iſrael, &c.

INCIPIT LITANIA *MARIAE.*

KYrie eleyſon. Chriſte eleyſon. Chriſte audi nos.

Pater de cœlis, Mariæ glorioſus conditor, Miſerere nobis.

Fili redemptor mundi Deus, Mariæ fœcundator, Miſerere nobis.

Spi-

Spiritus ſancte Deus, mirabilis obumbrator, Miſerere nobis.
Sancta Trinitas, vnus Deus, quæ Matiam glorificas, Miſerere nobis.

Sancta Mar.
Quæ rotum orbem illuminas,
Quæ tuos ſeruientes eaaltas,
Quæ pro peccatoribus ſupplicas,
Illuminatrix cordium,
Fons miſericordiæ,
Flumen ſapienriæ,
Splendor ſanctæ Eccleſiæ,
Ab Angelo ſalutata,
Per Spiritum ſanctum obumbrata.
In cœlis glorificata,
Roſa veris gratioſa,
Vitis frundens generoſa.
Virgo dulcis & ſpecioſa,
A Deo patre ſponſa electa,
Dei verbo mater præelecta,
A Spiritu ſanctu virgo protecta,
Quæ Deum in vtero concepiſti,
Quæ Dominum in tuo vtero humanaſti.
Quæ Dominum & hominem peperiſti,
Virgo virginum ſignifera,
Virga Ieſſe Chriſtifera,
Atbor vitæ fructifera,
Fœminarum pulcherrima,
Humilium humilima,
Sacrarum ſanctiſſima,
Super omnes diligentius amanda,
Super omnes reuerentius celebranda,
Super omnes excellentiùs magnificanda,
Mater conditotis,
Mater redemptoris,
Mater ſaluatoris,
Matet mundo deſiderabilis,
Mater inferis terribilis,
Marer tetribilis.
Virgo plena gratia.
Virgo plena clementia,
Pia fundens ſolatia,
Flos & decot virginalis,
Fluuius ſapientialis,
Splendor & lux Otientalis,
Virtutum cœli Regina,
Domus Dei cypreſſina,
Feneſtra cœli criſtallina,
Perpetuæ lucis aurora,
Virgo pulchra & decora,
Melodia dulcis & ſonora,
Deliciarum Dei dapifera,
Cœleſtis curiæ pincerna,
Placidũ deitatis vmbraculũ.
Paradiſi porta peruia,
Puriſſimum cœleſtis gratiæ valculum,
Dignum Chriſti cœnaculum,
Virgo virginum, noua exultatio,
Mulierum I. benedictio,
Miſerorum pia conſolatio,
Vera ſalus & beatitudo,
Charitatis magnitudo,
Pietatis latitudo,
Mater orphanorum,
Mammilla paruulorum,
Conſolatio afflictorum,
Nobilis Regina cœlorum,
Cui Angeli obediunt & obſequuntur,
Cui Sancti & Sanctæ congaudent & congratulantur,
Quam omnia laudant & venerantur,

Ora pro nobis.

Propicia eſto, parce nobis Domina.
Propicia eſto, Libera nos Domina.

Ab omni malo,
Ab omni mala tentatione,
Ab ira Dei & indignatione,
A periclitatione & deſperatione.

Libera nos Domina.

A ſuperbia præcipitante,
A luxuria deturbante,
Ab auaritia deuaſtante,
A peccato iræ, & inuidia cruciante,
A peccato gulæ & gaſtrimargiæ commaculante,
Ab incurſu hoſtis malignantis,
Per dulcorem & gaudium de Chriſti incarnatione.
Per dolorem & anguſtiam ipſius paſſionis,
Per gaudium & lætitiam de eius aſcenſione,
Per gaudium & lætitiam de tua coronatione,
In mortis hora deuaſtante,
In iudicis ſtricto examine,
Ab inferni horribili cruciamine,

Libera nos Domina.

Peccatores,

Vt ſanctam Eccleſiam piiſſima conſeruare digneris,
Vt iuſtis gloriam, peccatoribus gratiam impetrare digneris,
Vt nauigantibus portum, peregrinantibus reditum, infirmantibus ſanitatem, tribulatis conſolationem, captiuis liberationem impetrare digneris,
Vt famulos & famulas tuas, tibi deuote ſeruientes, conſulari digneris,
Vt cunctum populum Chri-

Te rogamus audi nos.

ſtianum, filij tui precioſo ſanguine redemptum, conſeruare digneris.
Vt cunctis fidelibus defunctis æternam requiem impetrare digneris.
Vt nos exaudire digneris,
Mater Dei,
Filia Dei,
Sponſa Dei,
Mater chariſſima, Domina noſtra miſerere, & dona nobis perpetuam pacem.

Kyrie eleyſon. Chriſte eleyſon. Kyrie eleyſon. Pater noſter, &c. Et ne nos inducas, &c. Sed libera, &c.

Ego dixi, Domina miſerere mei, Sana animam meam, quia peccaui coram facie tua. Conuerte miſericordiam tuam ſuper nos, & deprecabilis eſto ſuper ſeruos tuos. Oſtende nobis potentiam tuam contra inimicos noſtros, vt ſanctificetis in nationibus procul. Miſerere ſeruorum tuorum, ſuper quos inuocatum eſt nomen tuum, & ne ſinas anguſtiari eos in tentationibus ſuis. Ne proiicias nos in tempore mortis noſtræ, & ſuccurre animæ meæ, cum deſeruerit corpus ſuum. Educ de carcere animam meam, vt confiteatur tibi, & pſallat Domino meo forti in perpetuum. Eſto nobis Domina turris fortitudinis, & petra duriſſima conterens inimicum. Adiuua me Domina, ne corruam coram eo, fac, vt conteratur ſub pedibus meis. Exaudi orationem meam Domina, & deprecationem meam, vt contabeſcant aduerſarij mei. Domina exaudi orationem meam, & clamorem, &c.

COLLECTA.

OMnipotens, ſempiterne Deus, qui pro nobis de caſtiſſima virgine naſci dignatus es, fac nos, quæſumus, tibi caſto corpore ſeruire & humili mente placere. Oramus & te piiſſima virgo regina mundi & Angelorum, vt eis, quos purgatorius examinat ignis, impetres refrigerium, peccatoribus indulgentiam, iuſtis in bono perſeuerantiam, & nos fragiles ab inſtantibus defende periculis, per eundem Chriſtum Dominum noſtrum, Amen.

Hæc ex impreſſo publico exemplari deſcripta ſunt, & exiſtimaſſem ſanè Pontificios, in tanta verbi Dei luce, quæ his temporibus, oculis ipſorum, ipſis inuitis ſæpius ſe ingerit, nec velle, nec audere, tam craſſam idolomaniam excuſare, multò minus defendere. Sed ecce anno ſuperiori editur, à Martino Iſengrinio fabula, quam ex Angelis Satanæ quidam in obſeſſa puellula, exorciſta Caniſio, ſaltauit, vbi cùm alia argumēta deſint, ab authoritate, ex ipſius ſcilicet Diaboli teſtimonio, inuocatio Sanctorum probatur & confirmatur. Narrat enim obſeſſam quādam puellam, ex peculiari quadam Mariæ reuelatione, adductam eſſe ad capellam beatæ virginis in antiqua Oetingen, cumq; Caniſio præſide Litania cantaretur, & inuocaretur miſericordia, auxilium & liberatio Dei patris, Filij, & Spiritus ſancti, Diabolum nihil fuiſſe motum, cùm verò Lauretana Litania de beata Maria (quæ eiuſdem argumenti & ſententiæ eſt, ſicut ea, quā ea Pſalterio Mariæ iam deſcripſimus) incoaretur, tunc demum Satanam cœpiſſe in obſeſſā turbari, clamare & furere. Mox verò Caniſium, ligneam antiquam & cariosam Mariæ imaginem arreptam, impoſuiſſe capiti puellæ obſeſſę; tum verò Diabolum cœpiſſe exclamare: Ach mulier, quid me calcas, & caput meum conteris? Et quis iam dubitet, ipſo ſcilicet Diabolo teſte, Geneſ. 3. legendum eſſe, non ipſum ſemen, ſed mulierem contriuiſſe caput Satanæ & adhuc conculcare. Sequitur autem in Iſengrini narratione, quòd Diabolo, cùm ipſi à puella obſeſſa exeundum eſſet, quaſi ſatiſfactionum loco impoſitum fuerit, vt ipſe per obſeſſam, barbotaret aliquot patres noſtros, Aueque Marias, tanquam roſarium Mariæ, & diabolum, quaſi inuitus & coactus illud faceret, cum gemitu & indignatione præfatum: En vos Ioannes non vult innocare Sanctos, cùm tamen nos diaboli inuiti hoc cogamur facere? Cùm verò expanſis manibus, & flexis genibus, orationem dominicam diabolus ſupplex & deuotus peroraſſet, ac iam in ſalutatione Angelica eò perueniſſet (Aue Maria gratia plena) ſcribit ſonora ac deuota voce ipſum diabolum intertexuiſſe hanc apoſtillā, O Maria, gratia & miſericordia tua, ſit ſuper omnes illos, qui hanc tuam capellam viſitant, Ach ora pro omnibus illis. Atque ita diabolum, relicto poſt ſe (ſicut ſolet) fœtore exiiſſe. Hæc poſſent ad Alanum, tanquam noua confirmatio Pſalterij Mariæ addi, nec iniuria, vt ad Sixtum & Innocentium, tertius hic teſtis adiungeretur, ipſe ſcilicet diabolus.

Atque hinc manifeſtum eſt, Pontificios quicquid vel ſimulent vel diſſimulent, omninò tamen velle ipſos neruos veteris idolomaniæ in inuocatione Sanctorum, retinere & in theatrum reducere.

Poſſent autem multò plura exempla ſuperſtitioſarum precularum adduci, ſed nunc tantùm ex iis, quæ publica authoritate in cōmuni Pontificiæ Eccleſiæ praxi, viſitata fuerunt, & adhuc ſunt, exempla proferre volui. Inde enim iam ſtatus, ad quem refutationes dirigendæ ſunt, rectè conſtitui poterit.

Poſtremò addam hoc loco ſequentiam (vt barbarè vocant) in Concilio Conſtantienſi decantatam, in honorem atque inuocationem Mariæ, vt eò minus tergiuerſari nunc poſſint Pontificij, quid inuocationibus ſuis, Sanctis tribuerint. Quod enim vetus Eccleſia ſpiritui ſancto piè tribuit. Veni ſancte Spiritus, & emitte cœlitus, lucis tuæ radium: Hoc Conſtantienſe Concilium eodem genere carminis, & eadem melodia, publica inuocatione à Maria petit.

Veni mater gratiæ
Fons miſericordiæ
Miſeris remedium.
Veni lux Eccleſiæ
Triſtibus lætitiæ
Nunc infunde radium.
Te reginam colimus
Tibi laudes canimus
Ex affectu cordium.
Quæ es in anguſtiis
Et in rebus dubiis

Salus

Salus & ſolatium.
O ſtella perſulgida
Tu dira certemina
Maris huius reprime.
Simonis naoicula
Filij tunicule
Ne ſcindantur prohibe.
Portus naoigantium
Preces ſopplicaotium
Filiorum ſuſcipe.
Conſolare flebiles
Iuua puſillanimes
Et errantes corrige.
Quæ Deom homioibus
Et ima cœleſtibus
Iungis ô puerpera.
Hæreſes interime
Schiſmetáqoe reprime
Firma pacis fœdere.
Amen.

DEMONSTRATIO, *QVOD INVOCATIO SANctorum non ſit in verbo Dei tradita, quódqoe doctrina de vera inuocatioce in Scriptura diuinitus patefacta, non ſit conſentanea, ſed ei repugnet.*

TESTIMONIA & fundamenta Scripturæ, quæ inuocetionem illam Sanctorum, qoi ex hac vita diſceſſeruot, ſicot eam hactenus ex Pontificiorum libris deſcripſimus, improbent & reiiciunt, ooo ſunt obſcura, ſed manifeſtam & firmem præbēt refutetionem, ſi modo capita, in quibus Pontificiorum inuocatio conſiſtit, obſeruentur. Ex illis eutem, quæ in præcedenti capite prolixè ipſis Pontificiorum verbis deſcripſimus, hæc capita luculenter colliguntur.

Capita præcipua de Papiſtica inuocatione Sanctorum.

Primum. I. Sanctos, qui ex hac vite diſceſſerunt, in neceſſitatibus eſſe inuocandos, orationem ed illos eſſe dirigendam, & quidem ſuo modo edorandos eſſe, ſicut Romanus Cetechiſmus inquit.

Secundum. II. Quia propter peccata indigni ſumus exaoditione, beatos in cœlo, ſuis interceſſionibus eſſe noſtros aduocatos & patronos, qui cauſam noſtrem apud Deum agant, idque ideò, quia Chriſtus vt iudex & iuſtus, ſit durior & rigidior, ed quem mediatotem, aliis nobis opus ſit mediatoribus. Sanctos igitur vt magis mites, propitios & miſericordes oobis propoſitos eſſe, vt ed eorum patrocinia confugiamus, qui noſtris calamitatibus quas & ipſi in carne experti ſunt, magis afficientur, atque ideo ed ſuffragandum promptiores ſint, quàm Chriſtus.

Tertium. III. Quie nos meritis idoneis & ſufficientibus deſtituimur, ideo Sanctos inuocari, vt merita ſua, quæ ſupererogaront, nobis applicent, & eccommodent, ac ea interponant inter iuſtitiam Dei, & noſtram indigoitatem, vt ita digni efficiamur promiſſionibus Dei.

Quartum. IV. Docent omnia beneficia, qoibus iodigemus, beatis in cœlo à Deo collata eſſe, vt ipſi implorati dent, largiantur & diſtribuant nobis ee, quæ ad gratiam io hac vita, & ad gloriam in futura vita pertinent, quæque ad externa ſeu temporalia beneficia pertinent.

Quintum. V. Diſertè Sanctos inuocant, vt donatores & largitores beneficiorum & ſpiritoaliom, & corporalium, cùm huius, cùm futoræ vitæ. Item, vt auxiliatores, præſeruatores, cuſtodes & liberatores in periculis & malis, tàm ſpiritoalibus quam corporalibus. Imò ſancti in inuocationibus vocantur refugium, præſidium, totele, vita & ſalus noſtre, &c.

Sextum. VI. Docentur homines, in neceſſitetibos ad Sanctorum gratiam, miſericordiam, opem, euxiliom & præſidium confugere, atqoe conſolationem, ſpem & fiduciam in Sanctos collocare.

Septimũ. VII. Sentiunt beatos in cœlo ſingulorom particularia vota, & quidem tacitas cogitationes mentium videre, cognoſcere, iotelligere, & eodire, imò adeſſe & aſſiſtere ſiogulis prædicantibus.

Octauum. IIX. Singulis Sanctis certæ & peculiares procurationes commiſſæ fingontur, ſicut in præcedentibus oſtendimos.

Hos eſſe neroos & ſubſtantiam inuocationis Sanctorum per ſe notorium eſt, atque ex authenticis mooumentis, & quidem ex publica praxi Eccleſiæ Pontificiæ, quaſi ad oculũ iam demooſtrauimus. Nec difficile eſt, de ea iuxte normam & regulam Scripturæ iudicare, modò ſemper in memoriam ſibi reuocet Lector, quid in controuerſia poſitum ſit, quando de iouocatione Sanctorum diſputator. Iudico aotem explicetionem planiorem & expeditiorem reddi, ſi edhibeatot hæc diſtributio, vt oſtendatur. Primò, quòd inuocatio Sanctorum non ſit verbo Dei tradita. Secundò, quòd non ſit cooſentanea doctrinæ de vera inuocatione in Scripture patefactæ, ſed ab ee recedet. Tertiò, quòd cum verbo Dei in Scripture reuelato pognet.

Diſtributio capitis tractationis huius.

Inuocatio Sāctorum non traditur in verbo Dei. Eccius. Ieſuitæ.

Quod ad primom attinet, extra controuerſiam certom & manifeſtum eſt, inuocationem Senctorum non eſſe in Scriptura Canooica, vel veteris vel noui Teſtamenti, expreſsè traditam, id quod Eccius in ſuo Enchiridio diſertè fatetur. Coguntur etiam Ieſuitæ hoc concedere, licet fidem ſuam implicitam libenter eò vſque extenderent, vt Laici neceſſe haberent credere, Scriptoram etiam ea, quæ prorſus non habet, docere. Sed res manifeſte eſt, ſicut per enumerationem oſtendi poteſt. Nolla enim in tota ſacra Scriptura ſententia extat, quæ doceat inoocetionem Sanctorum. Nullom extat mandetom, quod præcipiat inoocare Sanctos, qui ex hac vite diſceſſerunt. Nolla extat promiſſio, quòd talis inoocatio Deo ſit grata, & efficax, hoc eſt, quòd exeudiatur, & impetret gratiam & eoxilium. Nullum extat in Scriptura exemplum, à piis inuocatos fuiſſe Sanctos, qui ex hec vite diſceſſerunt. Nulla extat comminatio in Scriptura, nollum exemplum pœnæ contra illos, qui Sanctos non inuocant. Atque ideò inuocationem Sanctorum præcipui etiem ioter Pontificios, inter ea numerant, quæ ſine Scripture & extra Scripturam recepta ſunt. Ideò etiam Tridentinum Decretum noo Scripturam allegat, ſed tantum inueteratom vſum, conſenſionem Patrum, & Conciliorum Decreta, de quibus poſtea quædam dicemus.

Dicta ſiue teſtimonia Scripturæ. Mandatũ. Promiſſio. Exemplũ. Comminatio vel pœna non inuocãtium Sanctos. Inuocatio Sāctorum ſine Scriptura recepta eſt.

Non leue eutem, ſed maximi momenti ergu-

mentum hoc eſt. Nullum enim dogma in Eccleſia vel proponendum, vel recipiendū eſt, de quo nulla in Scriptura Canonica extent certa firma & perſpicua teſtimonia, ſicut in prima parte, multis argumentis hoc monſtrauimus. In primis verò in hoc loco de oratione ſeu inuocatione hoc valet. Chriſtus enim de Samaritanis loquēs, Ioannis quarto, veræ & falſæ inuocationis, ex illo principio (veri adoratores adorabunt patrem in Spiritu & veritate) hoc ponit diſcrimen: Vos adoratis, quod neſcitis. Nos adoramus, quod ſcimus. Quia ſcilicet veri Iudæi habebant verbū Dei, de ſua inuocatione: Samaritanorum verò inuocatio, licet bona intentione fiebat, & inueterata longi temporis præſcriptione nitebatur, (Allegant enim veteres Patres, Ioannis quarto, ſicut & Tridentinum Decretum facit) verbi Dei tamen teſtimonio deſtituebatur, atque ideo à Chriſto reiicitur. Et Deuteronomij decimo ſeptimo, Idololatria in adoratione ſeu inuocatione hac nota deſcribitur, quod ſine mandato Dei fiat. Inquit enim, adorant Deos alienos, Solem, Lunam, & omnem militiam cœli, quæ non præcepi. Ita Matthæi ſexto, Ethnicorum & Phariſæorum vanis, & Deo non placentibus orationibus opponitur illa forma, quæ à filio Dei præſcribitur. De cultibus enim, qui ſine verbo Dei ſuſcipiuntur, Deus ipſe pronunciat: Quis requiſiuit hæc de manibus veſtris? Iſaiæ primo. Item, Fruſtra colunt me, Matthæi 15. Præterea ipſa Scriptura, ex loco de fide, præbet & format tale argumentum, quod nulla ratione vel labefactari vel eludi poteſt. Nec in genere tantùm: vt quando dicit, Sine fide impoſſibile eſt placere Deo. Item, Quicquid non eſt ex fide, peccatum eſt: Sed de oratione ſeu inuocatione nominatim dicit Iacobi primo. Poſtulet in fide, qui enim hæſitat, non exiſtimet, ſe quicquam acceptusum à Domino. Marci vndecimo, Quęcunque orantes petitis, Credite, quia accipietis, & euenient vobis, Matthæi vigeſimo primo, Omnia quæcunque petieritis in oratione credentes, accipietis.

Quid ſit inuocatio ſine verbo Dei.

Certiſſimum autem eſt, veram fidem non ex priuatis ſomniis aut cogitationibus, nec ex hominum traditionibus, ſed ea ſolo verbo Dei concipi, & eo niti, ſicut Paulus Romanorum capite decimo, vbi de vera & ſalutari inuocatione loquitus, expreſſè ponit hanc regulam: Fides ex auditu, auditus per verbum Dei. Certiſſima igitur & firmiſſima conſequentia eſt, illam ſolam veram, & Deo placentem eſſe inuocationem, quæ fit ea præſcripto, & ſecundum præſcriptum verbum Dei. Alias verò inuocationes, quæ non habent teſtimonium, mandatum & promiſſionem in verbo Dei, vanas, irritas & falſas eſſe, quia ſine fide fiunt. Quomodo enim mens certò & rectè poteſt ſtatuere, talem inuocationem Deo placere, acceptam eſſe & exaudiri, cùm nullam habeat promiſſionem? Et fiducia ſine verbo & promiſſione Dei, non tantùm vana eſt, ſed eſt peccatum contra primum præceptum. Quid igitur de inuocatione Sanctorum, vel propter hanc ſolam rationem, quia in Scriptura non eſt tradita, ſentiendum ſit, ex breui hac commonefactione manifeſtum eſt.

Regula immota de legitima inuocatione.

Secundò manifeſtum eſt, inuocationem Sanctorum diſcedere ab ea doctrina, quę de vera inuocatione, in ſacra Scriptura tradita, & diuinitus mandata eſt. Eſt verò & huius argumenti vis maxima. Cùm enim omnes Gentes ſuas habeant inuocationes (ſicut Plinius dicit, Tunc votorū locum eſſe, quando ſpei nullus eſt) quæ ideo vanæ & falſæ ſunt, quia ſine verbo Dei, ratio doctrinam rectè inuocationis, naturaliter ignorat, ingens certè & inenarrabile beneficium Dei eſt, quod in verbo ſuo patefecit, quomodo velit inuocari, & quæ inuocatio accepta & efficax ſit. Ab illa verò patefactione diſcedere, & alios modos inuocationis, præter & extra verbum Dei cōminiſci, quale peccatum ſit, à piis facilè iudicari poteſt. Sola ſiquidem vera Chriſti Eccleſia, præ omnibus aliarū Gentium religionibus, hoc proprium & peculiare habet beneficium, quod Deum rectè inuocare nouit, eo ſcilicet modo, qui in verbo Dei patefactus & monſtratus eſt. Eſt quidem inuocatio, ſicut dictum eſt, etiā apud Ethnicos, ſed vera Eccleſia inuocationem ſuam ab Ethnica, Turcica, Iudaica ſeiungit his notis, quod Deum inuocat, ſicut eſſentiam & voluntatem ſuā in verbo patefecit, & eo modo inuocat qui in verbo præſcriptus & mandatus eſt. Inde vera inuocatio ponitur tanquam nota Eccleſiæ Dei, in qua ſunt ſanctificati in Chriſto, & vocati Sancti, cùm omnibus, qui inuocant nomen Domini noſtri Ieſu Chriſti, prima Corinthiorum primo. De aliis verò religionibus, etſi dicunt ſe inuocare vnum Deum, conditorē cœli & terræ, tamen quia non iuxta verbum Dei inuocant, Scriptura pronunciat, Pſalmo ſeptuageſimo nono, Ieremiæ decimo, Effunde iram tuam in Gentes, quæ te non nouerunt, & in regna, quæ nomen tuum non inuocauerunt. Cùm igitur ſapientia ſit Eccleſię propria, quod ex verbo & ſecundum verbum nouit Deum rectè inuocare, cumque gloria Dei propriiſſima ſit inuocatio, & nulla maior virtus, nulla etiam efficacior conſolatio ſit, quàm vera inuocatio: Conſtantiſſimè retinendus eſt ille modus inuocationis, qui in Scriptura diuinitus monſtratus & mandatus eſt, nec vlla ratione ab eo diſcedendum, vtque inuocatio illa pura & ſincera retineatur, non ſunt miſcendi alij modi, qui nullo mandato, aut exemplo probato, in Scripturis confirmati ſunt.

Inuocatio Sanctorum cum doctrina ſcriptura, de vera inuocatione non conſiſtit.

Sola Eccleſia Deum rectè inuocare poteſt.

Inuocationes religionum hominum extra Eccleſiam.

Eſt autem doctrina inuocationis, ſicut in verbo Dei tradita eſt, plana & perſpicua: Quomodo ſcilicet ſit orandum, quid ſit petendum, & quòd in oratione adorandus aut compellandus, & in neceſſitatibus, vt exaudiamur, recipiamur, iuuemur, cuſtodiamur, liberemur & ſaluemur, inuocandus ſit ſolus verus Deus, Pater, Filius & Spiritus ſanctus, idque in nomine Chriſti Mediatoris. Hæc inuocatio vera eſt, habet enim verbū & mandatum Dei, habet etiam exempla in Scripturis probata. Nec incerta eſt hæc inuocatio. Habet enim teſtimonia Scripturæ, quòd Deo placeat & efficax ſit, & habet promiſſiones, quæ iubent ſic inuocantes firma fide ſtatuere, quòd certò recipiantur & exaudiantur. Deus enim, quem inuocamus, orationes noſtras audit, quia corda ſcrutatus, Romanorum octauo. Poteſt iuuare, quia omnipotens eſt, & vult iuuare, quia clemens eſt, & verax, qui iuſſit ſe inuocari, & promiſit ſe ita inuocantibus auxilium, Pſalmo quinquageſimo. Cumq; indigni ſimus, qui à Deo exaudiamur & iuuemur, proponit nobis Scriptura Chriſtum Mediatorem, vt in eius nomine, hoc eſt,

Capita, in quibus conſiſtit tota doctrina veræ inuocationis.

Digitized by Google

hoc eſt, propter interceſſionem & merita ipſius, petamus nos exaudiri & iuuari. Et affirmat Scriptura interceſſionem, & merita ipſius adeo grata & efficacia eſſe coram Deo, vt propter ea certo affirmet, inuocantes licet indignos exaudiri & iuuari. Ipſe etiam mediator iubet nos ad ſe confugere, Matth. 11. Venite ad me, &c. De hoc mediatore Scriptura affirmat, quod ingrediatur in Sanctum ſanctorum, hoc eſt, in arcanum conſilium diuinitatis, cernens pectus æterni patris, interpellans pro nobis, aſpiciens motus, dolores, gemitus & preces cordis noſtri, ac perferens ea ad patrem.

Antitheſis inuocationis Sanctorum.

Et quid præterea ad certitudinem inuocationis deſiderari poſſet? Ab hac vero regia via, inuocatio Sanctorum diſcedit, & quaſi hic modus inuocationis, quem Scriptura præſcribit, non ſatis ſit vel tutus, vel ſufficiens, vel certus, vel efficax, vel Deo gratus, alios & quidem varios modos inuocationis Sanctorũ miſcet, quos vel præfert, ſicut oſtendimus, vel vbi verecundiſſime agit, ſuccenturiatos adiungit inuocationi, quæ habet mandata & promiſſiones diuinas, in Scriptura expreſſas. Hæ vero opiniones & perſuaſiones, partim impiæ, partim iniquæ ſunt, in verbum, mandata & promiſſiones diuinas, in Scripturis traditas. Et quæ pœna ſit eorum, qui à verbo Dei diſcedunt, & ei aliquid addunt, denunciatur Apocaly. 22. De cultibus certe & adoratione Deus inquit, Ierem. 2. Duo mala fecit populus meus, me dereliquerunt fontem aquæ vitæ, & foderunt ſibi ciſternas, &c. Et Roman. 1. Coluerunt creaturam παρὰ τὸν κτίσαντα præter creatorem, hoc eſt, non tantum creatorem, ſed præterea etiam creaturas coluerunt. Ita enim παρὰ vſurpatur, 1. Corinth. 3. & Galat. 1. Et Samaritani reprehenduntur, quod & Deum, & præter Deum etiam creaturas adorarint & coluerint, 4. Reg. 17.

Inuocatio Sanctorum pugnat cũ forma veræ inuocationis in Scriptura tradita.

Inuocatio igitur Sanctorum, ideo, quia diſcedit à forma veræ inuocationis, quæ in Scriptura diuinitus eſt tradita, monſtrata & mandata, repudianda eſt, cum vt gratitudinem noſtram erga ingens hoc beneficium Dei, quod doctrinam veræ inuocationis rationi ignotam, in verbo ſuo nobis patefecit, oſtendamus, tum vt à corruptelis veræ inuocationis alienos nos eſſe, probemus. Diabolus enim inde vſque ab initio generis humani, ad corrumpendam puritatem doctrinæ de inuocatione, variis modis ſemina ſparſit, & ſemper ſparget, initiis leuioribus quidem, ſed ex quibus poſtea manifeſti idololatrici furores ſequuntur, ſicut exemplis iam oſtenſum eſt in hiſtoria inuocationis Sanctorum, mox plenius oſtendemus.

Quod ſi inuocatio Sanctorum nihil aliud haberet vitij, tamen periculoſum eſſet, à modo inuocationis, ab ipſo Deo, in verbo ipſius præſcripto, diſcedere. Et inter ipſos Pontificios multi agnoſcunt, melius, rectius, certius & tutius eſſe, ipſum Deum in nomine Chriſti inuocare, quam inuocationem ad Sanctos dirigere. Cur igitur propter incerta ea, quæ certa ſunt, relinquimus? aut quare certis incerta vel præferimus, vel certe miſcemus? Cum inuocatio maxime debeat religioſa eſſe, & certo ac firmo fundamẽto niti. Audiui à viro quodam clariſſimo, Georgium Caſſandrum, qui inuocationem Sanctorum, vt alia quædam Pontificia pingere conabatur, cum in

Georgius Caſſander.

colloquium hac de re cum quibuſdam veniſſet, tandem poſt multas velitationes reſpondiſſe: Ego, inquit, in meis precibus, nõ ſoleo Sanctos inuocare, ſed inuocationẽ dirigo ad Deum ipſum idq; in nomine Chriſti, hoc enim tutius eſſe exiſtimo. Ita Hofmeiſterus, poſtquam multas ſententias veterum de inuocatione Sanctorum coaceruaſſet, tandem concludit illa ſententia, quæ extat in libris de viſitatione infirmorum, qui Auguſtino adſcribuntur, libro 1. cap. 2. Tutius & iucundius loquar ad meum Ieſum, quam ad aliquem ſanctorum Spirituum Dei, &c. Audiui ex Sarcerio, cum Georgius Dux Saxoniæ in agone mortis conſtitutus eſſet, & Monachi certatim ipſum exhortarentur, alius vt Mariam, alius vt Angelos, alius vt diuerſos Sanctos auxiliatores inuocaret, tandem nobilem quendam, Ducis familiarem acceſſiſſe, & Ducem ita compellaſſe: Celſitudo veſtra in politicis negotiis ſemper vſa fuit hoc prouerbio: Recta ſine ambagibus progredi, eſſe viam maxime compendiariam. Quare igitur in hac via periculoſiſſima Celſitudo veſtra tam varias ambages ſectatur, & non potius inuocatione ſua, recta per Chriſtum ad Deum ipſum, qui certo iuuare & vult & poteſt, accedit?

Hofmeiſterus.

Narratio de Georgio Duce Saxoniæ.

Eraſmus ſuo more iocatur, cum in naufragio quiſque ad ſuum ſanctum, tanquam ad Deum tutelarem inuocatione confugeret, vnum quendam, cum videret præſentiſſimum imminere periculum quod moram longam & lenta auxilia non admitteret, varia cogitaſſe, ſi Nicolaum ſuum inuocaret, incertum eſſe an audiret, & forſan aliorum votis audiendis & expediendis occupatum, non poſſe ſibi tam cito vacare, aut ſi vellet, forſan non admitti tam cito ad audientiam apud Deum, tandem igitur id, quod certius & tutius eſſet, conſtituiſſe, ſe recta ad ipſum Deũ per Chriſtum confugere velle, cum ſcriptum ſit Pſalmo 50. Inuoca me in die tribulationis, & ego eripiam te, & glorificabis me. Item Ebr. 4. Accedamus ad Pontificem noſtrum Chriſtum thronum gratiæ, vt miſericordiam conſequamur, & gratiam inueniamus ad auxilium opportunum.

Eraſmus.

Inuocatio Sanctorum pugnat cũ manifeſto verbo Dei.

Tertio, Inuocatio Sanctorum non hoc tantum habet vitij, quod ſine verbo Dei ſuſcipitur, & à norma inuocationis in Scripturis tradita recedit, ſed præterea directe, & quaſi aduerſa fronte pugnat, contra manifeſta Scripturæ teſtimonia. Id quod manifeſtiſſimum eſt, ſi modo ea, quæ Pontificij in ſuis inuocationibus Sanctis tribuunt, ad Scripturam conferantur. Sunt autem in inuocatione Sanctorũ quædam, quæ tam craſſe & enormiter, contra verbum Dei pugnant, vt piorum animi exhorteſcant, & ipſos etiam Pontificios ferme pudeat craſſæ iſtius turpitudinis, quæ à ſuperſtitione & idololatria, excuſari & defendi nequaquam poteſt. Et tamen in publica praxi Eccleſiæ ipſorum retinentur. Prolixe enim oſtendimus, Pontificios inuocare Sanctos, vt auxiliatores, præſeruatores, cuſtodes, & liberatores in neceſſitatibus, imo Sanctos in inuocationibus diſerte nominant refugium, præſidium, tutelam, vitam, ſalutem noſtram, quod tam euidenter cum Scriptura pugnat, vt inter ipſos Pontificios, qui aliquid adhuc frontis habent illud negare non poſſint. Soli enim Deo in inuocatione hæc tribuenda ſunt. Pſalmo 46. Deus

Quid Sanctis Pontificij inuocatione tribuant.

noſter, refugium & robur, adiutor in tribulationibus, propterea non timebimus, etiamſi turbetur terra. Deus eſt in medio eius, non commouebitur, adiuuabit eam Deus mane diluculo, Dominus exercituum nobiſcum, ſuſceptor noſter Deus Iacob. Pſalm. 18. Dominus firmamentum meum, & refugium meum, & liberator meus, adiutor meus, & ſperabo in eũ, protector meus, & cornu ſalutis meæ, & ſuſceptor meus, laudans inuocabo Dominum, & ab inimicis meis ſaluabor. In tribulatione mea inuocaui Dominũ & exaudiuit me, de inimicis meis, & factus eſt Dominus protector meus. Liberauit me, quoniã voluit me. Et dediſti mihi protectionem ſalutis tuæ, & dextera tua ſuſcepit me, propterea celebrabo te in nationibus, & nomini tuo canam. Pſ. 143. Dominus miſericordia mea & refugium meum, ſuſceptor meus, & liberator meus, & in ipſo ſperaui. Ioan. 14. Ego ſum vita. Pſal. 36. Quoniam apud te eſt fons vitæ. Pſ. 62. Vtique ad Deũ ſilẽs reſpicit anima mea, ab ipſo enim ſalus mea. Ipſe eſt petra mea, & ſalus mea, Deus auxilij mei, & ſpes mea in Deo eſt. Semel locutus eſt Deus, duo hæc audiui, quia poteſtas Dei eſt, & tibi Domine miſericordia. Actor. 4. Non eſt in aliquo alio ſalus. Iſaiæ quadrageſimo quinto, Rogant Deum non ſaluantem. Nam Deus ſaluans non eſt præter me. Oſeæ decimotertio. Tantummodo in me auxilium tuum. 2. Par. 20. Quando ignoramus quid agere debeamus, hoc ſolum habemus reſidui, vt oculos noſtros dirigamus ad te. Eſther 14. Domine adiuua me, cui præter te nullus eſt auxiliator alius. Sed quid laboro colligere multa talia teſtimonia, cum tota Scriptura nihil aliud doceat? Quam enormiter vero, & quam craſſe, inuocatio Sanctorum apud Pontificios, hiſce teſtimoniis, & vniuerſæ Scripturæ repugnet, ſola inſpectio & collatio eorum, quæ ſupra ipſorum verbis tranſcripſimus, plus ſatis docet.

Spem, fiduciam & ſolatium in Sãctos collocare.

Ita in ſanctos collocare ſpem, fiduciam & ſolatium, ſicut inuocationes Pontificiorũ expreſſe faciunt, manifeſte pugnat cum verbo Dei. Quid enim in toto Pſalterio aliud reſonat, quam, In te Domine ſperaui, non confundar. Tu es ſpes mea. In Domino confido, In te confidit anima mea? Et 2. Cor. 1. pater miſericordiarum, & Deus omnis conſolationis, qui conſolatur nos in omni tribulatione. Ro. 15. Deus patientiæ & conſolationis. Et tota Scriptura ſacra aſſeuerat, ſpem & fiduciã cultus eſſe ſoli Deo debitos. Iere. 17. Maledictus homo, qui confidit in homine. Pſal. 117. Bonum eſt confidere in Domino, quam confidere in homine. Bonum eſt ſperare in Domino, quam ſperare in principibus. Pſal. 146. Nolite confidere in filiis hominum, in quibus non eſt ſalus. Pſal. 113. Qui timent Dominum, ſperent in Domino, adiutor eorum, & protector eorum eſt.

Confugere in inuocatione ad gratiã & miſericordiam Sanctorum. Blaſphemia Pontificiorum in Deum.

Pugnat etiam cum Scriptura ad gratiam & miſericordiam Sanctorum in inuocatione confugere, quod Pontificios facere ipſorum verbis oſtendimus. Ebr. 4. Adeamus cum fiducia ad thronum gratiæ, vt miſericordiam conſequamur, & gratiam inueniamus ad auxilium oportunum. Contumelioſum autẽ & blaſphemum eſt, quod fingunt, Deum vt truculentum, miſericordiam abdicaſſe, & tradidiſſe eam exercendam Mariæ & Sanctis. Totius enim Scripturæ vox vnica eſt, ſicut Exodi 33. Deus oſtenſurus gloriam ſuam, & omne bonum, inquit: Miſerebor cui miſerebor, & clemens ero erga quem clemens ero. Et Pſal. 145. Miſerator & miſericors Dominus, patiens & multum miſericors. Bonus eſt Dominus in omnes, & miſerationes eius ſuper omnia opera eius.

Bona à Sãctis petere, quæ à Deo dari, Scriptura tradit.

Similiter cum verbo Dei ex diametro pugnat, quod omnia ea, quæ diuina beneficia ſunt, quæ Scriptura affirmat à ſolo Deo nobis dari & conferri, Pontificij à Sanctis petunt. In preculis enim ſuis, expreſſe Sanctos vt donatores & largitores beneficiorum ac donorum tam ſpiritualium, quã corporalium, cum huius, tum futuræ, vitæ, compellant, implorant, inuocãt, & propter impetranda à Sanctis illa beneficia, eos colunt & venerantur, id quod Pontificios facere ex authẽticis ipſorum inuocationibus oſtendimus. Talis autem inuocatio manifeſta & horribilis idololatria eſt: gloriam enim Dei in creaturas transfert, Iſai. 48. Rom. 1. Hæc in inuocatione Sanctorum, tam enormiter & craſſe impia ſunt, vt multi ex Pontificijs, eorum defenſionem ſuſcipere non audent. Cumque inficiando elabi non poſſint (res enim manifeſta eſt) de vulgi ſuperſtitionibus & abuſibus quædam declamitant. Sed in authenticis formulis precationum, publice talia in Eccleſiis ipſorum leguntur, demurmurantur, imo ſonoro boatu decantantur, & à ſummis Pontificibus confirmata leguntur, quæ ſi iam non probant, ſicut probare non poſſunt, cur igitur publice & expreſſe ea non damnant, & ex Eccleſia abiiciunt?

Excuſatio nes impoſtorũ, quæ in eſt inuocatione Sãctorum.

Quomodo idololatriam inuocationis Sãctorum Pontificij pingant & occulsent.

Reliqua vero in inuocatione Sanctorum nouis coloribus pingere, & Sophiſticis fucis incruſtare, & occultare conantur. Dicunt enim, ſe non tribuere Sanctis, quod ſua poteſtate inuocantibus poſſint auxiliari, ſed quod Deus beatis in cœlo omnia illa beneficia conferat, vt ipſi inuocati, dent, largiantur & diſtribuant ea hominibus. Sed & hoc ſine omni Scripturæ teſtimonio dicitur, imo Scripturæ repugnat, quæ ad gloriam Chriſti mediatoris affirmat pertinere, quod acceperit dona pro hominibus, Pſalm. 68. Et ſedens ad dextram patris, ea conferat hominibus, Ephe. 4. Nam dextera Dei exaltatus, & promiſſione Spiritus ſancti accepta à Patre, effudit hoc, quod videtis & auditis, Actor. 2. Pater enim diligit filium, & omnia ipſi dat in manum, Ioan. 3. & 13. Vt ex plenitudine eius accipiamus, Ioann. 1. Ideo pater ipſum dedit caput Eccleſiæ, vt dona & beneficia diuina, à Deo per Chriſtum caput noſtrũ ad membra deriuentur, Epheſ. 1. & 4. Coloſ. 2. Quia igitur inuocatio Sanctorum, hanc gloriam mediatoris & capitis noſtri, partim Chriſto prorſus adimit, & ad ſanctos transfert, partim in hoc officio mediatoris & capitis, Chriſto Sanctos tãquam ſocios & ſodales adiungit, & quidem tanto numero, & eo modo, vt Chriſtus inter tot ſocios, in hoc officio, vix agnoſci poſſit, ſicut precule Pontificiorum oſtendunt: manifeſtum eſt etiam, hanc qualemcunque incruſtationem inuocationis Sanctorum, verbo Dei deſtitui, imo contra Scripturam & contra officium Chriſti capitis pugnare.

Quod Sanctos tantũ vt interceſſores inuocant.

Plerique hoc collyrio vtuntur, Sanctos tantum vt interceſſores apud Deum inuocari, vt ſuis interceſſionibus & meritis apud Deum nobis, qui indigni ſumus, ea, quæ petimus, impetrent & obti-

obtineant. Sed & hoc Scripturæ aduertari planum faciemus. Ad gloria enim ſacerdotij Chriſti, pertinet etiam officium interceſſionis, vt ſcilicet propter interceſſionē, & merita ipſius exaudiamur, recipiamur, iuuemur & ſaluemur, ſicut Scriptura multis hoc probat, Ebr. 7. & 9. Quia verò viuentes in hoc ſeculo, iubentur pro ſe inuicem intercedere ſeu interpellare, 1. Tim. 2. Et Paulus petit pro ſe fieri ad Deum in Eccleſia, Rom. 15. Et certum eſt tali interceſſione nihil derogari officio ſacerdotij mediatoris Chriſti: videndum igitur eſt, quomodo Scriptura illam interceſſionē apud Deum, quā ſoli Chriſto mediatori & Pontifici noſtro, tāquam proprium & peculiare officium ſacerdotij ipſius tribuit, deſcribat. Inde enim manifeſtum euadet, nullum in hoc officio ſocium Chriſto adiungendum eſſe.

Interceſſio pars ſacerdotij Chriſti.

Deſcriptio interceſſionis Chriſti apud Deū iuxta Scripturam.

Summa autem hæc eſt: Quia propter peccata indigni ſumus, qui in conſpectum Dei, noſtris orationibus admittamur, exaudiamur, recipiamur, miſericordiam & gratiam, ad auxilium oportunum inueniamus: Deus igitur ipſe Chriſtum cōſtituit Pontificem, Mediatorem, Aduocatum ſeu interceſſorem, Ebr. 7. Qui in cœlo appareat vultui Dei pro nobis, Ebr. 9. Et ſit miſericors & fidelis Pontifex, in his, quæ apud Deum nobis agenda ſunt, vt peccatoribus Deum propitium reddat, Ebræ. 2. Vt per ipſum aditum & acceſſum habeamus ad Deum, Epheſ. 3. Ebræ. 7. Vt per & propter interceſſionem & merita ipſius, miſericordiam conſequamur, & gratiā inueniamus ad auxilium oportunum, Ebræo. 4. Vtq; interceſſio illa ſufficiens, Deo grata, nobis vtilis, efficax, certa & tuta ſit. Epiſtola ad Ebræos c. 7. & 9. docet officium redemptionis & interceſſionis coniuncta eſſe, ita vt dignitatem, virtutem ſeu efficaciam interceſſionis Chriſti ex meritis redemptionis pendere oſtendat. Secundo addit. Ideo oportuiſſe, mediatorem ſeu Aduocatum noſtrum, filium Dei eſſe. Tertio, ſecundum aſſumptam naturā, excelſiorem cœlis factum, ad dexteram Dei, ingreſſum Sanctum ſanctorum, vt appareat vultui Dei pro nobis. Quarto, Deum ipſum & quidem iureiurando cōſtituiſſe illum mediatorem, aduocatum & interceſſorem. Et ex his fundamentis concludit, vnde ſaluare ad plenum poteſt, qui per ipſum accedit ad Deum, ſemper viuens ad hoc vt interpellet pro nobis. His etiam fundamentis reliqua, quæ Scriptura de hac parte ſacerdotij Chriſti tradit, nituntur, vt Ioannis 16. Quicquid patrem petieritis in nomine meo, dabit vobis. Ioannis 14. Ego ſum via, veritas & vita, nemo venit ad Patrem niſi per me. Ioan. 10. Ego ſum oſtium, per me ſi quis introierit, ſaluabitur, & ingredietur, & egredietur, & paſcua inueniet. Epheſ. 3. Per Chriſtum habemus fiduciam & acceſſum, in confidentia per fidem ipſius. Rom. 5. Per Chriſtum habemus acceſſum fide in gratiam. 1. Ioann. 2. Si quis peccauerit, Aduocatum habemus apud patrem Ieſum Chriſtum iuſtum, & ipſe eſt propitiatio pro peccatis noſtris. Roman. 8. Quis accuſabit? Quis condemnabit? Chriſtus mortuus eſt, imò & ſuſcitatus eſt, & eſt ad dexteram Dei, & intercedit pro nobis. Tales aduocatos ſeu mediatores, ex nulla creatura facere debemus. Solius enim Chriſti mediatoris, propriū officium hoc eſt, & ad ſacerdotium ipſius pertinet. Inde Paulus 1. Timoth. 1. dicit.

Officiū redemptionis & interceſſionis Chriſti coniungitur.

Vnus eſt mediator Dei & hominum, homo Ieſus Chriſtus, vbi non tantum de mediatore redemptionis loquitur, ſicut Pontificij per diſtinctionem inter mediatorem redemptionis & interceſſionis, locum illum Pauli eludere conantur: Sed diſerte & hoc tractat, propter quem orationes noſtræ Deo acceptæ ſint ad ſalutem, propter vnum ſcilicet illum mediatorem, qui ſemetipſum dedit pretium redemptionis pro omnibus. Et Chriſtus ipſe excluſiuam particulam expreſſe ponit, Ioan. 14. Nemo venit ad patrem niſi per me.

Diſtinctio Papiſtica, inter mediatorem redemptionis & interceſſionis.

Huic vero officio Sacerdotij Chriſti, diſerte aduerſatur & repugnat Pontificia inuocatio Sanctorum, ſicut ex iis, quæ ſupra annotauimus, manifeſtum eſt. Expreſſe enim Sanctos ita inuocant, vt merita ſua interponant inter iuſtitiam Dei, & indignitatem noſtram. Et ſumma omnium preculatum huc redit, quod petunt, interceſſionibus & meritis Sanctorum ſe exaudiri, recipi, iuuari, protegi & ſaluari, ſicut & Canon Miſſæ ipſorum dicit: Quorum precibus & meritis concedas, vt in omnibus protectionis tuæ muniamur auxilio. Interceſſionis Chriſti vero non faciunt expreſſe in ſuis preculis mentionē, imò diſertè diſputant, Chriſtum non eſſe ita inuocandum, vt oret ſeu intercedat pro nobis. Hac vera ratione Chriſtus ab ea parte ſacerdotij ſui, vel prorſus deiicitur & deturbatur, aut ſi mitiſſime cum ipſo agatur, alij multi & varij ſocij in hoc officio ipſi adiunguntur, quod Scripturæ, ſicut oſtendimus, repugnat.

Antitheſis inuocationis Sanctorum Sūma preculariū Papiſticarū, quibus Sanctos inuocant. Canon Miſſæ.

Conſiderentur ſaltem illæ rationes, quas reddunt, quare præter Chriſtum, etiam Sancti vt mediatores & aduocati, ſeu interceſſores inuocandi ſint, quia ſcilicet Chriſtus durior, rigidior & aſperior ſit: Sancti verò magis propitij, clementes & miſericordes, imò ad exaudiendum & iuuandū promptiores, vt qui eaſdē calamitates in carne ipſi etiam experti ſint. Hæc certe ratio Sanctos in officio mediatoris, non tantum Chriſtu adiungit, ſed manifeſte præfert, & ex diametro pugnat contra expreſſam Scripturæ ſententiam Ebræ. 2. Debuit per omnia fratribus ſimilis reddi, vt miſericors & fidelis eſſet Pontifex in his quæ apud Deū forent agenda. Nam ex hoc quod ipſi contigit tentatum eſſe, poteſt & iis, qui tentantur auxiliari. Ebræ. 4. Non habemus Pontificem, qui non poſſit compati infirmitatibus noſtris, ſed tentatum per omnia, ſecundum ſimilitudinem abſque peccato. Adeamus ergo cum fiducia ad thronum gratiæ, vt conſequamur miſericordiam, & gratiam inueniamus ad auxilium oportunū: Ita etiam cum ſcriptura pugnat, quod dicunt, peccatores etiamſi pœnitentiam agant, non audere ad Chriſtum mediatorem accedere, cum ipſe omnes voce dulciſſima ad ſe inuitet, Matt. 11. Venite ad me omnes, qui laboratis & onerati eſtis, & ego reficiam vos. Et promiſſio extat ſuauiſſima, Ioan. 6. Eum, qui venerit ad me, non eiiciam foras.

Cauſa cur Sancti inuocandi ſint, vt aduocati & interceſſores.

Prima. Sancti Chriſto miſericordiores.

Refutatio à Scriptura.

Secunda. Peccatores non audere adire Chriſtum, mediatorem.

Ex his manifeſtum eſt, immenſum & infinitum diſcrimen eſſe, inter interceſſionem Chriſti capitis, Pontificis, Mediatoris & Aduocati noſtri, & inter preces cōmunes, quibus membra Eccleſiæ, in hac vita, pro ſe inuicem orant. Et oſtenſum eſt, Pontificios in ſuis inuocationibus, tribuere Sanctis illam interceſſionem, quæ ad ſa-

cerdotium Chriſti pertinet, & ipſius propria eſt.

Inuocatio & adoratio ſoli Deo debetur.

Imò totum negotium, & quidem ipſæ appellationes inuocationis & adorationis Sanctorum, pugnant contra Scripturam, quę Deum iubet inuocare & adorare. Pſal. 17. inuocabo Dominum, & ab inimicis meis ſaluabor. Item, in tribulatione mea inuocaui Dominum, & ad Deum meum clamaui, &c. Pſal. 50. Inuoca me in die tribulationis, & eruam te, & honorificabis me. Pſalm. 86. Beneficus eſto mihi Domine, quia te quotidie inuoco. Lætifica animam ſerui tui, quoniam ad te Domine animam meam leuaui, quoniam tu Domine bonus es & propitius, & multę miſericordiæ omnibus inuocantibus te. Pſalm. 120. Ad Dominum cum tribularer clamaui, & exaudiuit me. Pſam. 144. Præſto adeſt Dominus omnibus inuocantibus eum in veritate, voluntatem timentium ſe faciet, & deprecationem eorum exaudiet, & ſaluos faciet eos, &c. Et ne opus ſit ire per ſingula, Salomon 3. Reg. 8. enumerationem inſtituit per partes ſeu ſpecies, quod in omnib. neceſſitatibus Deus ſit inuocandus. Quodq; gloria exauditionis Deo debeatur, teſtatur Pſalm. 18. & 50. Et breuiter, ſalutarem inuocationem debere ad Deum fieri per Chriſtum cõfirmat Paulus ex Ioële: Omnis qui inuocauerit nomen Domini, ſaluus erit. Vnus enim & idem eſt Dominus omnium πλουτῶν, hoc eſt, theſaurus bonitatis, gratiæ & benificentiæ ſuæ exuberans in omnes inuocantes ſe. Et ſalutarem inuocationem cum fide ita connectit, vt diſertè dicat: Quomodo inuocabunt in quem non credunt? Eum igitur ſolum inuocare debemus, in quem Scriptura nos credere iubet. Et ſicut in nullum alium, quam in ſolum Deum credere debemus, ita etiam ſolum Deum inuocare debemus. Alias ſicut fide, ita etiam inuocatione, ſi ad creaturas transferatur, idololatria committitur. Scriptura quidem dicit, Exod. 14. Crediderunt Domino & Moſi ſeruo eius. Sed Patres recte dicunt: Aliud eſse credere alicui, & aliud credere in aliquem, quod ſoli Deo competit. Oſius, quia videt hoc argumẽto, Rom. 10. cauſam inuocationis Sanctorũ funditus ſubuerti, vt ei periclitanti & labaſcenti ſubueniat, non veretur affirmare, etiam in Sanctos credendum eſse. Idq; probare conatur ex Epiſt. ad Philemonem, vbi Paulus dicit: Audiens charitatem tuam, & fidem, quam habes in Domino Ieſu, & erga omnes Sanctos. Paulus vero nequaquam dicit: Credo in Deum & in omnes Sanctos, ſed vtitur conſueta ſua diſtributione, quod recenſet fidem in Deum & charitatem erga proximum. Scriptura recte inde probat, Chriſtum eſse Deũ quia iubemur in illum credere, & ipſum inuocare. Quod argumentum de diuinitate Chriſti per inuocationem Sanctorum prorſus obſcuratur & labefactatur.

Credere alicui. Credere in aliquem. Oſii vox blaſphema.

Formula orationis Dominicæ, euertit inuocatio Sanctorum. Diſcrimen veræ & falſa inuocationis.

Eſt & hoc firmum & illuſtre argumentum cõtra inuocationem Sanctorũ, quod Chriſtus præſcribens formulam veræ, piæ & ſalutaris inuocationis, inquit: Quando oratis dicite: Pater noſter, qui es in cœlis, Quia tuũ eſt regnum, & potentia, & gloria. Ille ergo ſolus inuocãdus eſt, qui eſt pater noſter in cœlis, cuius eſt regnum, potentia & gloria. Quæ vt ſolius Dei propria ſunt, ita Sanctis vel verbo, vel ipſo facto inuocationis ea tribuere, idololatria eſt. Hac certa nota diſcernitur vera inuocatio à falſa, ſicut Dauid & Ieremias pronunciant. Effunde iram tuam in regna, quæ nomen tuum non inuocauerunt. Et impiorum deſcriptio traditur, Pſalmo 53. Deum non inuocant. Licet enim omnes Gentes ſentiant, ſe inuocare illũ Deum, qui eſt creator cœli & terræ, quia tamen non ita ſicut ſe patefecit, inuocant, patrem ſcilicet, filium & Spiritum ſanctum in nomine Chriſti, ſed præter Deum, alias poteſtates intermedias inuocant, ſicut Auguſtin. lib. 8. de ciuitate oſtendit, Deus pronunciat ipſos non inuocare nomen ſuum. Se enim ſolum vult inuocari & adorari, ſicut Chriſtus inquit, Matth. 4. Scriptum eſt, Dominum Deum tuum adorabis, & ipſum ſolum coles. Atque propter hanc cauſam Sancti & homines & Angeli, magno zelo adorari ſe prohibuerunt, Actorum 10. & 14. Apoc. 19. & 22. Quomodo vero Pontificij locos illus eludere conentur, mox in refutatione argumentorum dicemus.

Docent Sanctos inuocantibus adeſſe, & gemitum cordis humani intelligere.

Poſtremo pugnat & hoc contra Scripturam, quod Sanctis in cœlo; inuocationib. ſuis hoc tribuunt, quod præſto adſint inuocantibus, quod hominum corda intueantur, cogitationes & gemitus cognoſcant, audiant, diſcernant & indicent. Solius enim Dei & Chriſti mediatoris, propriũ eſt, omnibus adeſſe, corda intueri & ſcrutari, ac cogitationes videre: Idq; in oratione fieri, Paulus ex profeſſo affirmat, Rom. 8. Qui ſcrutatur corda, ſcit quid deſideret Spiritus. Matth. 6. Ora patrem tuũ, qui eſt in occulto, & pater tuus qui videt in occulto, reddet tibi in propatulo. Pſalmo 18. Clamor meus in conſpectu eius; introiuit in aures eius. Pſalmo 38. Gemitus meus à te non eſt abſconditus. Pſalmo 79. Introeat in conſpectum tuum gemitus compeditorũ. Pſal. 144. Præſto adeſt Dominus omnibus ſeſe inuocantibus. Deu. 4. Non eſt alia natio, quæ habeat Deos appropinquãtes ſibi, ſicut Dominus Deus noſter adeſt cunctis obſecrationibus noſtris. De Sanctis vero, qui ex hac vita diſceſſerunt, Scriptura expreſse tradit, quod nos & res noſtras in terris non cognoſcant. 4. Reg. 12. Colligam te ad patres tuos, vt non videant oculi tui omnia mala, quæ introducturus ſum ſuper locum iſtum. Iſaiæ 63. Populus proteſtatur ſe ideo oratione ad Deum confugere, quia Abraham neſcit nos, & Iſrael ignorat nos, tu vero pater noſter es, reſpice de cœlo.

Sancti mortui nõ cognoſcunt res humanas in terris.

His ſimpliciter contraria ſunt, quæ in inuocatione Sanctorum geruntur, ſicut oſtendimus. Quod vero ſingulis Sanctis certas procurationes aſſignant, hoc fit ſine omni Scriptura, exemplo prorſus Ethnico, ſicut Mantuanus dicit: Vt Martem Latij, ſic nos te diue Georgi.

Procurationes ſingulorum Sanctorum.

Hæc Scripturæ teſtimonia, quæ liquido & certo oſtendunt, quid de Pontificia inuocatione Sanctorum ſentiendum & iudicandum ſit, ſine rhetoricis amplificationibus, nuda tantum, ſimplici & breui recitatione, oppoſuimus præcipuis erroribus, qui in inuocatione Sanctorum hærent, vt ipſa contrapoſitio iudiciũ ex verbo Dei oſtendat. Poſſent formari & aliæ rationes contra inuocationem Sanctorum, quod ſcilicet eum quem in neceſſitatibus inuocamus, neceſse ſit ſcire, velle, & poſse iuuare inuocantes ſe, quódq; inuocantium preces ad ipſum poſſint pertingere, & quod melius intelligat, quibus rebus opus habeamus, quam à nobis exponi poteſt. Hæc vero ſoli

Congeries rationum oppoſitarũ inuocationi Sanctorum.

to ſoli

ſo ſoli Deo conueniunt, niſi Sanctos velimus omnipotentes & omniſcios facere. Sed quando Scripturæ teſtimonia, ipſis verbis Dei, erroribus opponuntur, tunc non humanæ argumentationes, ſed ipſa vox diuina iudicium pronunciat de controuerſia.

EXPLICATIO ET REFVTATIO ARGVMENTORVM,

quæ à Pontificiis pro ſtabilienda inuocatione Sanctorum formari & opponi ſolent.

Piis conſcientiis ſatis eſt, & firmis & perſpicuis Scripturę fundamentis, cognitam habere doctrinam de vera inuocatione Dei in nomine Chriſti. Hac enim recte cognita, quicquid ab ea diuerſum eſt, aut cum ea pugnat, ſine diſceptatione repudiabunt, etiamſi non poſſint omnia ſophiſmata, quæ veritati aduerſe opponuntur, ſoluere. Cumque pręterea hactenus oſtenſum ſit, Pontificiam inuocationem Sanctorum non eſſe verbo Dei traditam, ſed ab eo diſſentire, imo cum eo pugnare: Et contra manifeſtam Scripturæ ſententiam, nulla argumenta vel admittenda vel recipienda ſint, poſſet totum hoc caput, quod in refutandis argumentis aduerſariorum occupatur, omitti. Ne tamen aliquid, quod certá & ſolidam fidei πληροφορίας turbare aut labefactare poſſit, relinquatur: præcipua argumenta quę à Pontificiis, ad ſtabiliendá inuocationem Sanctorũ formari & opponi ſolent, colligemus, addita ſingulis breui explicatione & refutatione. Nam & huius operę non contemnendum erit pretium. Qualis enim cauſa ſit, quã de inuocatione Sanctorum Pontificij defendunt, infirma, aliena & contorta argumenta, quibus ad eam ſtabiliendá vtuntur, oſtendent. Et in refutationibus iſtorum argumentorũ quædam, quæ ad illuſtrandam doctrinam de vera inuocatione non parum faciunt, commode explicari poterunt.

Priuſquam autem ordine argumenta recenſeamus, illud præmittere non erit inutile, vnde colligi poteſt, qua fide & conſcientia, Scripturę quædam teſtimonia, ad ſtabiliendam inuocationem Sanctorum detorqueant. Eccius enim in ſuo Enchiridio diſerte fatetur, Spiritum ſanctum expreſſis Scripturis, hoc eſt, nec doctrina, nec mandato, nec promiſſione, nec exemplo tradidiſſe inuocationem Sanctorum. Et in veteri Teſtamento ideo non fuiſſe traditam inuocationem Sanctorum, quia populus alioquin propenſus fuerit in idololatriam, & patres in limbo nondum fuiſſe beatos, quia ante paſſionẽ Chriſti non peruenerint ad viſionem Dei. In nouo vero Teſtamento non eſſe traditam, ne Gentes ad veterem cultum idolorum reuerterentur. & ne Apoſtolis arrogantiæ hoc daretur, ſi docerent Sanctos poſt mortem colendos & inuocandos, quaſi ipſi poſt mortem, gloriam illam quærerent. Hoc Lector bene notet. Si enim iuxta propriam ipſorum confeſſionem inuocatio Sãctorum nec in veteri, nec in nouo Teſtamento tradita eſt, Ergo nec ex teſtimoniis illis, quæ ex Scriptura allegari ſolent, probari poteſt. Imo ipſi Pontificij, quando tales Scripturæ ſententias citant, non credunt, inuocationem Sanctorum in illis tradi. Nihil aliud itaque agunt, quam quod ſimplicium oculos perſtringere, & animos faſcinare conantur, vt exiſtiment, in allegatis Scripturæ teſtimoniis hoc tradi, quod ipſi allegatores fatentur, in tota Sacra ſcriptura expreſſe & certo non contineri.

Pontificij violenter Scripturam ad Sanctorum inuocationē detorquent.

Eccius.

Pontificij fatentur Scripturā nō tradere de inuocatione Sanctorum.

Hanc gloſſam memineris ſemper præponendam, quando videris Pontificios teſtimonium aliquod Scripturæ, ad ſtabiliendam inuocationẽ Sanctorum proferre. Quod enim A ſotus dicit, in Scripturis non quidem doceri, ſed inſinuari, inuocationẽ Sanctorum: Quodq; Ieſuitæ ſcribunt, non aperte eam in ſcripturis tradi, ſed in myſterio, vnde eiicienda ſit: non probationes ſunt, ſed ludificationes in re tanta. Sed ordine argumenta ipſorum videamus.

Petrus à Soto.

Ieſuitæ.

I. In Regum aulis, non ſtatim ad ipſum Principem ſubditis patet aditus, & ſi quis in conſpectum ipſius Regis ſtatim prorumpat, male accipitur. Sed illi, qui apud Principes in authoritate ſunt, primum adeundi & obſequiis deliniendi ſunt, vt per eos negotia apud Principem conficiantur. Ergo multo magis hoc obſeruandum erit, quando Deus nobis adeundus eſt.

I. Argumentũ à moribus aulicorum.

Ad hoc argumentum facilis eſt reſponſio. Non enim ex ſimilitudinibus rerum humanarum, pręſertim, quæ per peccatum deprauatæ ſunt, ſed ex verbo diuinitus patefacto, de voluntate Dei iudicandum eſt. Quia ſcriptum eſt: Deus ego & nõ homo, Oſe. 11. Et de ipſo negotio inuocationis diſerte ſcribitur, Eſai 55. Non enim cogitationes meæ, cogitationes veſtrę, neque viæ veſtræ viæ meæ, dicit Dominus, ſed ſicut exaltantur cœli à terra, ſic exaltatæ ſunt cogitationes, & viæ meæ à veſtris. Et quæ ſint cogitationes ac viæ Domini quod ad inuocationem attinet, tradito certo verbo, nobis reuelauit. Ab illo diſcedere, & Deum ex corruptis aularum moribus æſtimare, ſtultiſſimum ſane, ne impium dicam, eſſet. Quod enim Principes ipſi non audiunt ſuos, illud non faciunt ratione officij, ſed vel præ ſuperbia & negligentia, quod ſuos deſpiciunt, & non curant, vel quod aliis deliciis & voluptatibus dediti, rebus ſuorum vacare nolint. Quam infeliciter vero ſubditorum rebus corruptis hiſce moribus cõſulatur, teſtantur totius Orientis & Occidentis querelæ, vt non inuenuſte argumentum huc, homo quidam facetus detulerit. Cum enim in aula quadam, manibus ſingulos prenſando, verbis demulcendo, & muneribus promettendo, diu circumactus fuiſſet, & tamen parum proficeret, audiens Epiſcopum quendam declamitare, de inuocatione Sanctorum, ex aulica illa conſuetudine, exclamauit: Si in cœlis, quando Deus nobis adeundus eſt, ea ratio eſt, quę in aulis, tũc ſimpliciter actum & cõclamatum nobiſcum eſt.

Faceta huius argumenti iriſio.

Volui autem hoc argumentum primo loco ponere, vt obſeruetur, inuocationem Sanctorum non ex verbo Dei ſumptam, ſed ex illis ipſis humanis ratiocinationibus extructam eſſe, ex quibus omnes idolomaniæ Ethnicorum ortæ ſunt. Hoc enim argumento Ethnicos ad ſtabiliendam ſuam idolatriam vſos fuiſſe (ſicut per Comites peruenitur ad Regem) teſtatur Ambroſius in primum caput ad Romanos. Et Auguſtinus libro octauo de ciuitate Dei, prolixe recitat, Platonicos ideo inter ſummum Principium, & inter vota hominum intermedia quæ-

Ethnicorũ hoc argumentũ eſt.

Ambroſ.

Auguſtin.

dam numina, tanquam internuncios ſeu mediatores, qui vota noſtra ſuſciperent, & ad ſummum Deum ea referrent, ac ibi expedirent, & expedita ad nos referrent, finxiſſe: quia cogitarint nos indignos eſſe, quibus ad ipſum Deum pateat aditus, & infra maieſtatem Dei eſſe, ſingulorum precibus vacare, cum ſupremam illam maieſtatem aliis maioribus negotiis occupari veriſimile ſit. Nota autem eſt ex Scriptura, dulciſſima doctrina, quod Deus velit & quidem mandet, vt inuocatione ſe accedamus, & promittat ſe ſingulos audire, & ſingulorum res etiam minimas, vt capillos defluentes curare velle. Quod ſi ſimilitudo illa de interceſſoribus in aulis pertinaciter vrgeatur, recte reſpondet Apologia noſtra: Si Rex conſtituerit certum interceſſorem, non volet ad ſe cauſas per alios deferri. Ita cum Chriſtus ſit conſtitutus Pontifex & interceſſor cur quærimus alios?

Apologia.

II. Indignitas noſtra cogit ad Sanctos confugere.

II Humilitas in oratione Deo grata, nobis vtilis & neceſſaria eſt, vt indignos nos agnoſcamus, qui ob conditionis vilitatem, & propter enormitatẽ ac multitudinem peccatorũ, Deum interpellemus, & ab ipſo exaudiamur. Ergo ſancti Deo chariſſimi, in quibus nulla exorandi indignitas cognoſcitur, inuocandi à nobis ſunt. Reſpondeo: Verum eſt, quod ad Deum eo propius quis accedit, quo ſe magis coram eo humiliat agnitione, cõſcientia, & confeſſione peccatorum & propriæ indignitatis. Deus enim ſuperbiam cum ſemper, tùm maxime in oratione odit, Luc. 18. Sed inde non ſequitur, ad Sanctorum interceſſiones & merita nobis indignis eſſe confugiendum. Deus enim certum nobis conſtituit Mediatorem, filium ſuum Dominum noſtrũ Ieſum Chriſtũ, per hunc vult nos ad ſe accedere, & propter huius interceſſionem & merita affirmat nos licet indignos, exaudiri, recipi & iuuari. Et hæc vera eſt humilitas, agnoſcere & fateri, tantam eſſe noſtram indignitatem, vt nec noſtra, nec omnium Sanctorum, ſed ſolius Chriſti merita, interpoſita inter Deum & indignitatem noſtram, poſſint nobis impetrare gratiam & miſericordiam ad auxilium oportunum. Phariſaica autem ſuperbia eſt, vel noſtra, vel aliorum hominum merita Deo in oratione opponere.

III. Quia Sãcti ſunt honorãdi.

III. Honor, qui miniſtris & amicis alicuius Domini exhibetur, Domino non poteſt ingratus eſſe. Indicium enim eſt beneuolentiæ erga Dominum: Ergo cultus & inuocatio Sanctorum (de quibus Chriſtus inquit: Non iã dicã vos ſeruos ſed amicos meos) non poteſt Deo diſplicere.

Reſpondeo: Sanctos Dei eſſe honorandos ſeu venerandos, ſupra prolixe oſtenſum eſt. Sed inde non ſequitur, eos eſſe inuocandos. Non enim ex conjecturis aut ſimilitudinibus, ſed ex verbo Dei de voluntate ipſius ſtatuendũ eſt. Scriptum enim eſt, Lucerna pedibus meis verbum tuum: In verbo Dei autem traditur, quomodo Deus Sanctos ſuos velit honorari, & quem honorem ſibi ſoli, vt Domino velit exhiberi, ita vt gloriam ſuam non velit dare alteri. Sanctos autem inuocatione eſſe honorandos, Scriptura non docet, ſed affirmat ſolum Deum adorandum & colendum eſſe, Matth. 4. Item, Inuoca me in die tribulationis, &c.

IIII Ex glorioſa Chriſti exaltatione.

IIII. Chriſtus ſecundum diuinam naturã æqualis eſt maieſtatis cum patre: Secundum humanitatem autem exaltatus eſt, ſuper omne nomen ad dexteram maieſtatis. Ergo maior & altior eſt, quam vt vel noſtris malis afficiatur, vt ad ipſum accedere auſimus, ſed reuerentes tantam in ipſo maieſtatem, ad Sanctos potius confugiamus, qui promptiores erunt ad patrocinandum nobis, quia membra noſtra ſunt, & eaſdem miſerias experti. Reſpondeo: Hoc argumentũ ſimpliciter pugnat cum expreſſa Scripturæ ſententia. Ebræ. 2. & 4. Non habemus Pontificem, qui non poſſit compati infirmitatibus noſtris, ſed ideo ſimilis factus eſt fratribus per omnia, vt miſericors fieret, & fidelis Pontifex ad Deum. Nam ex hoc quod cõtigit ipſum tentari, poteſt & iis, qui tentantur auxiliari. Adeamus ergo cum fiducia ad thronum gratiæ, vt miſericordiam conſequamur, & gratiam inueniamus ad auxilium oportunum. Roma. 8. Eſt in dextera Dei intercedens pro nobis. Luc. 23. Memento mei quando veneris in regnum tuum. Matt. 11. Venite ad me. Ioan. 16. Quicquid in nomine meo petieritis, &c. Manifeſtum igitur eſt, vel ex hoc argumento, ſine Scriptura, imo contra Scripturã, ex humani cordis cogitationibus & ratiocinationibus extructam eſſe inuocationem Sanctorum. Ad talia vero argumenta omnia Paulus reſpondet, Rom. 1. Fruſtrati ſunt per ratiocinationes ſuas, & obtenebratum eſt cor inſipiens eorum, cum putarent ſe eſſe ſapientes, ſtulti facti ſunt.

V. ex dicto Geneſ. 48.

V. Sed Geneſ. 48. Iacob dicit: Inuocetur ſuper eos nomen meum, nomina quoque Abraham & Iſaac.

Reſpondeo: Vel hæc ſola allegatio oſtendit, qua fide cauſam hanc agant Pontificij. Certiſſimũ enim eſt pios in veteri teſtamento nunquam inuocaſſe nomen Abrahã, Iſaac & Iacob: Quod ipſi etiam pontificij fatentur & concedunt, addita hac ratione, quod tunc Sancti in limbo caruerint viſione Dei. Ergo falſo, & quidem cõtra propriam conſcientiam, hoc teſtimoniũ ad ſtabiliendam Sanctorum inuocationem allegant. Et quod Scholaſtici olim phraſin illã Gene. 48. non recte intellexerunt, barbariei iſtorum temporum imputari poteſt. Nunc vero ſtudiis linguarũ tam feliciter illuſtratis, idem facere, morbidæ cauſæ, & malę conſcientię indicium eſt. Vſitata enim in Scriptura hæc phraſis eſt, quando aliquis alterius nomine, tanquam familiæ ipſius inſertus appellatur, vt Iſai. 4. Vxores dicunt ad maritum: Inuocetur nomen tuum ſuper nos. Et de templo ſæpiſſimè Scriptura ita loquitur: Super quod inuocatum eſt nomen tuum, id eſt, quod nomine tuo appellatur, ſcilicet Domus Domini. Ita Iacob nihil aliud vult dicere, quam ſe nepotes ſuos, ex Ioſepho natos adoptare in filios, vt ſint & dicantur filij Iacob, ſiue Iſrael, ac ſi ex ipſo Iacobo eſſent nati. Ne quis exiſtimaret, ipſis aliquid derogari ideo, quod vel ex matre Ægyptiaca eſſent nati, vel quod Ioſeph inter Ægyptios viuens eos genuiſſet. Sed excipiunt, Iacobũ in illa oratione, non tantum de politica adoptione ſed de ſpirituali etiam benedictione agere. Plus igitur quàm ſolam nuncupationem phraſin illam complecti. Reſpondeo: Quia tota poſteritatis Iſrael felicitas & beatitudo cõſtabat diuini fœderis hæreditate: Ero Deus tuus, & ſeminis tui poſt te. Item, Multiplicabo ſemen tuũ, &c. Iacob igitur hac adoptione, ſimul etiam fœde-

Scholaſtici.

Fallacia figuræ dictionis.

Inuocare nomen alicuius ſuper aliquem.

Sententia verborum Iacobi.

Ad exceptionem reſponſio.

fœderis ſucceſſionem ad nepotes illos tranſmittere voluit: Quod inde fiebat, quia iam facti erant filij Abraham, Iſaac & Iacob. Phraſis igitur illa, per ſe ſimpliciter hoc ſonat, Ephraim & Manaſſen, familiæ Iacob annumerari, & genere ipſius cenſeri. Inde vero ſequebatur fœderis hæreditas, ideo Hebraiſmus ſimpliciter habet, Nomen meum vocetur in eis.

VI. Ex dicto Ieremiæ 15.

VI. Ierem. 15. Si ſtaret Moſes & Samuel corã me, non eſt anima mea ad populum iſtum. Reſpondeo: Regula vſitata & vera eſt: Conditionalis nihil probat, niſi poſita conditione. Et ſenſus verborum eo inclinat. Moſen & Samuelem tunc non ſtetiſſe coram Deo pro populo. Ex hoc igitur loco contrarium potius oſtendi poſſet, interceſſionem ſcilicet mortuorum tunc ignoram fuiſſe. Et vt maximè alterum concederetur, non tamen ſequeretur eſſe inuocandos. Pontificij vero non poſſunt dicere Moſen & Samuelem tempore veteris Teſtamenti ſtetiſſe coram Deo pro populo. Tradunt enim, patres in limbo ante paſſionem Chriſti non admiſſos ad viſionem Dei. Iterum ergo Lector animaduertit, qua fide Pontificij cauſam hanc agant.

Sententia verborum Ierem.

Senſus vero Prophetæ certus & manifeſtus eſt. Tam abominandũ peccatum eſſe idololatriam coram Deo, vt etiamſi talis aliquis ipſi cõtingat interceſſor, quales Moſes & Samoel, dum in hac vita eſſent, fuerunt, ſe

Confirmatio.

tamen non parciturum populo. Hęc interpretatio non eſt incerta. Eodem enim prorſus modo Deus loquitor, Ezech. cap. 14. Si fuerint tres viri illi, in medio eius, Noe, Daniel & Iob, ipſi in iuſtitia ſua liberabunt animas ſuas: & ſciunt Ponti-

Thomas.

ficij, Thomam ex gloſſa interlineari, gloſſam vero ex Hieronymo eodem modo locum illom interpretari, quod ſcilicet loquatur iuxta ſtatum, quo hac vita Moſes & Samuel fuerunt. Hos enim legimos, dum viuerent pro populo orantes iræ Domini reſtitiſſe, & impendentem auertiſſe ſententiam. Et gloſſa addit: Hic eſt intellectus iſtius loci. Reputo autem hinc recte iudicari, quam ruinoſa ſit cauſa inuocationis Sanctorum, cuius talia ponuntur fundamenta.

VII. Patres vet. Teſt. in orationibus ſuis meminerunt Patriarcharum.

VII. Sed patres veteris Teſtamenti in inuocatione ſæpe oppoſuerunt Deo nomina & merita Patriarcharum, vt Gen. 32. Deus patris mei Abraham & Iſaac erue me, &c. Exod. 32. Deut. 9. Recordare ſeruorum tuorum Abraham, Iſaac & Iacob, &c. Pſal. 132. Memento Domine Dauid, & omnis afflictionis eius. Reſpondeo: Ipſa Scriptura

Solutio argumẽti, & explicatio phraſeos.

ſe diſerte declarat, quod hiſce phraſibus veteres, Deo tantum rationem fœderis, quo Abrahamo, Iſaaco & Iacobo pepigerat, ſe poſteritati ipſorũ benefacturum, proponant, quodq; ſe promiſſionibus Dei ad Patriarchas factis, niti oſtendant. Ita enim Moſes inquit, Exo. 32. Memento Abraham, Iſaac, Iacob, quibus iuraſti per temetipſum dicens: Multiplicabo ſemen eorum, & terram hanc dabo ei, ne dicant Ægyptij, &c. Deu. 26. Sicut iuraſti patribus noſtris. Ita in cantico græco Daniel. 3. Propter Abraham dilectum tuum, & Iſaac ſeruum tuum, & Iſraël ſanctum tuum, quibus locutus es pollicens, quod multiplicaturus, &c. Et 3. Regum. 8. Solomon in dedicatione templi, Pſalmum 132. ita declarat: Nũc Domine Deus Iſrael, conſerua famulo tuo Dauid patri meo, quæ locutus es ei. Item, firmentur verba tua, quæ locutus es ſeruo tuo Dauid, patri meo. Pſal. 89. Diſpoſui pactum electo meo, iuraui Dauid ſeruo meo. Si deliquerint filij eius, non prophanabo pactum meum, ſemel iuraui in ſanctitate mea, ſi Dauidi mentiar. Vbi ergo ſunt miſericordiæ tuæ Domine antiquæ, ſicut iuraſti Dauid in veritate tua. Hinc 2. Paralip. 21. Noluit Dominus diſperdere domũ Dauid propter pactum quod inierat cum eo. Et Iſai. 37. Protegam ciuitatem hanc, propter me & propter Dauid ſeruũ meum. Quod vero in orationibus illis non confugerint ad mortuorum interceſſiones, manifeſtum eſt ex oratione, quæ extat Ieſa. 63. Abraham non cognoſcit nos, & Iſraël ignorat nos, Tu Domine pater noſter.

Et tamen mox additur: Conuertere propter ſeruos tuos, quia ſumus tribus hæreditatis tuæ. Ergo tantum ad promiſſiones patribus factas, & ad beneficium fœderis cum patribus initi, confugiunt, quando dicunt: Recordare Abrahã, &c. Promittit quidem Deus, ſe propter pios, etiam poſteris benefacturum, Exod. 20. Gen. 22. & 26. Ieſa. 37. 3. Reg. 15. Sed pij in ſuis orationibus, ſicut oſtendimus, non merita patrum, ſed gratuitam Dei promiſſionem allegant. Non enim dicunt, exaudi quoniam illi bene meriti, ſed quia promiſiſti, pepigiſti, iuraſti illis.

VIII. A cõparato minori.

VIII. Allegant exemplum 2. Reg. 14. Abſolom reconciliatus patri, non ſtatim admittitur in conſpectum eius, ſed per biennium ſedet in domo ſua, & faciem Regis non videt; donec per interceſſionẽ Ioab hoc impetret. Ergo multo minus peccator agens pœnitentiam, debet oratione ſua ſtatim in conſpectum Dei prorumpere, ſed ad Sanctorum interceſſionem confugere.

Solutio per diſtinctionem.

Reſpondeo: Alia ratio eſt reconciliationis apud ciuilem Magiſtratum, alia vero apud Deum, de qua ex verbo iudicandum eſt, quod pronunciat nos fide per Chriſtum habere acceſſum ad Deum, Epheſ. 5. Acceſſum ad gratiam, Roma. 5. Et pater redeunti filio prodigo, cum adhuc longe abeſſet, ob viam procedit, amplectens illum, Luc. 15. Filius enim qui eſt in dextera patris, intercedit pro nobis, quis ergo accuſabit, quis damnabit, cum Deus intercedente filio iuſtificet? Roman. 8.

IX. E ſimilitudine regnorum mundi.

IX. Sed Adonias impetraturus Abiſagen à Solomone matrem eius Bethſabe ſubmittit aduocatam, quia inquit, non poteſt tibi vt matri quicquam negare. Et Solomon matrem interceſſuram collocat ad dexteram ſuam dicens, pete mater mea, neque enim fas eſt, vt auertam faciem tuã, 3. Reg. 2. Ergo multo magis, de matre Domini hoc ſtatuendum eſt, cum Solomon typum Chriſti geſſerit.

Reſpondeo. De regno Chriſti, non ex ſimilitudine regnorum huius mundi, ſed ex verbo Dei iudicandum eſt: regnum enim eius, non eſt de hoc mundo, ſed cœlorum regnum. De ſolio vero Marię collocato ad dexteram Chriſti, & de autoritate eius, qua in ſocietatem officij Chriſti admiſſa ſit, Scriptura nihil docet, ſed hæc ſoli & vni Chriſto tribuit. Et Chriſtus ipſe, eorum, quæ officij ſui ſunt, nihil ad matrem pertinere oſtendit, cum deprecanti reſpondet, Ioann. ſecundo. Quid mihi & tibi mulier? Similis etiam hiſtoria extat Math. 14. Marc. 3. Luc. 8. Ipſa etiam Maria inquit: Beatam me dicent omnes generationes, non quod ego magna futura ſim, vt meum no-

men ſanctum ſit, ſed qoia fecit mihi magna, qui potens eſt, & ſanctum nomen eius. Et quam inepta ſit hęc rariocinario pro inoocatione Sáctorum, ipſa biſtoria oſtendit. Solomon enim duriter increpat matrem, ac ſanctè iurat Adoniam moriturum, eumque è veſtigio interfici iuſſit. Infauſta ſane mterceſſio, quæ mortem affert. Talem ſibi interceſſionem Pontificij babeant: Nos Cbriſtum babemus adnocatum, qui eſt propiciatio pro peccatis noſtris, 1. Iohan. 2. per cuius vitá ſeruamur ab ira, Rom. 5. Qui ſaluat eos, qoi per ipſum accedunt ad Deum, Ebr. 9. Eo pro nobis intercedente, quis accuſabit? quis damnabit? Rom. 8.

X. Ex dicto Iob. 5. X. Iob. 5. Voca ergo, ſi eſt, qui tibi reſpondeat, & ad aliquem ſanctorum conuertere.

Reſpondeo, nequaquam ſententia eſt, Iobum debere in ſua calamitate ad Sanctorum inuocationem confugere, ſed præcedentia & ſequentia oſtendũt ſenſum: Neminem ſcilicet à iuſto Deo puniri, vbi non cauſa pœnę ſubſit. Et ideo inquit: Oſtende aliquem Sanctorum, qui in tali calamitate ſicut tu, fuerit ſine cauſa, quemadmodum tu exiſtimas.

XI. Ex dicto Iob. 33. XI. Iob. 33. Si fuerit pro eo Angelus loquens vnus de millibus, vt annunciet hominis æquitatem, miſerebitur eius, & dicet: Libera eum, inueni in quo ei propicier. Reſpondeo Elihu oſtédit, quam variis modis Deus homines adducat ad pœnitentiam, vel immiſſis conſcientiæ terriculamentis, vel per flagella caſtigationum. Et ſi tunc adfuerit homini nuocius, interpres voluntatis diuinæ, ex verbo oſtendens bomini, quid rectum ſit: Hoc modo ſi in terroribus cõſcientiæ ſeu in cruce acceſſerit miniſterium verbi, operatur Deus pœnitentiam ad ſaluté. Et banc ſententiam quę vera eſt, verba ipſa reddunt: Angelos enim vocati Doctores, tanquã nuncios Dei, notũ eſt, & hoc loco addit vocabulum, מליץ, quod ſignificat interpretem, vt oſtendat, qualem Angelum intelligi velit, nec textus habet (loquens pro eo, ſed ſi fuerit iuxta eum Angelus interprés. Neque hoc textus dicit: Angelum Deo annunciare bominis æquitarem, habet enim לאדם, vt ſcilicet homini annuncier rectitudinem ſeu officium ipſius, quæ omnia ad miniſterium verbi congiuunt. *Angelus ſcriptura phraſi ſignificat miniſtrum verbi Dei.* Gregorius interpretator de interceſſione Chriſti mediatoris. *Gregorius. Hieronymus.* Hieronymus ita accipit, ſicut Eſaias pro Ezerbia ægrorante orauit. Aut ſi de Angelo intelligatur, idé erit quod Actorum decimo Angelus ad Cornelium dicit: Orationes ruæ, & eleemoſynæ tuæ aſcenderunt in memoriam in conſpectu Dei. Inde vero non ſequirur Sanctos eſſe inuocandos. Nam ne Angeli quidem ſe adorari aut inuocari volunt, Apocal. 22. & 19.

XII. Ex viuorũ hominum pro alio interceſſionibus aut deprecationib⁹. XII. Sed Paulus vult fieri interceſſiones in Ecclefia pro omnibus hominibus, 1. Timoth. 2. Et Iacobi 5. Orate pro vobis inuicem, vt ſaluemini, multum enim valet deprecatio iuſti efficax. Et Paulus petit, vt Romani & Coloſſenſes pro ſe orent, Roma. 15. Col. 4. Et quantum illis interceſſionibus tribuat, oſtendit, cum ad Philemonem inquit: Spero quod per orationes veſtras donabor vobis: Er Deus ipſe vult interceſſores ad ſe parari ſanctos, vt propter ipſos exaudiat. Geneſis 20. Orabit pro te, eſt enim Propheta, & viues. Iob. 41. Ite ad ſeruum meum Iob, & orabit pro nobis, faciem eius ſuſcipiam, vt non imputetur nobis ſtulcitia.

Ezechielis 22. Quæſiui de eis virum, qui interponeret ſepem, & ſtaret oppoſitus cõtra me pro terra, ne diſſiparem eam, & non inueni. Ita Abraham pro Sodomitis, Gen. 18. Moſes pro Iſraelitis intercedit, Pſalm. 106.

Reſpondeo: Hæc omnia & ſimilia etiam teſtimonia, loquuntur expreſſe de viuorum orationibus in hac vita. De illis babemus mandata, exempla, & promiſſiones in Scriprura Canonica. Et ſicut miraculis, ita etiam exauditione orationum, Deus ſæpe Prophetis & Sanctis ſuis, quia in boc mundo contempti erant, teſtimonium præbuit veritatis, innocentiæ & acceptationis, Sicut cum Paulus captiuus duceretur Romam ob confeſſioné Euangelij, Deus ipſius orationib. donauit animas 276. in nauſtagio, Acto. 27. De iis vero, qui ex hac vita diſceſſerunt, tale nullum extat mandatum, nullum exemplum, nulla promiſſio in Scriptura Canonica.

Texuntur quidem ratiocinationes à minori ad maius, & cogitationes non ſunt impiæ, beatos in cœlis orare pro Eccleſia in genere, ſicut ſupra diximus. Sed quomodo orent, in Scriptura reuelatum non eſt. Ex iis vero, quæ Sancti in hac vita agunt, non eſt ſine expreſſis Scripturæ teſtimoniis dogma conſtituendum, aut articulus fidei faciendus de ſtatu beatorum in altero ſeculo. Scriptura enim dicit: Oculus non vidit, auris non audiuit, nec in cur hominis aſcendit. Concedimus bonas & pias eſſe cogitationes, de beatis in cœlo, cupientibus & optantibus, cœleſti modo, Eccleſię in terris ſub cruce militáti, optima quæq;, ſicut in capite de veneratione Sanctorum oſtenſum eſt, modo nõ pro neceſſario articulo fidei proponatur. Inde vero non ſequitur: Sanctos eſſe inuocandos, ſicut apud Pontificios fit. De patrum enim cogitationibus, quod attinet ad ſocietatem orationis Sanctorum, qui in cœlo ſunt, & quæ adhuc in terris verſantur, mox in hiſtoria dę origine inuocationis Sanctorum quædam dicemus.

Sed vrgent Pontificij, excitatis teſtimoniis de viuorum interceſſione hoc tamen conſequi, non repugnare officio mediatoris & Pontificis Chriſti, ſi alios & plures interceſſores paremus, qui vna nobiſcum, Deum in nomine Chriſti, pro noſtris neceſſitatibus inuocent. Paulò ante vero ex perſpicuis Scripturæ teſtimoniis, deſcripſimus interceſſionem Chriſti mediatoris, Pontificis & aduocati noſtri, quæ ſolius ipſius ita propria eſt, vt in ea nullum admittat ſocium. Et oſtendimus, Pontificios ſuis inuocationibus ex Sanctis facere tales interceſſores, vt ipſorum interceſſionibus & meritis acceſſum habeant ad Deum, exaudiantur, recipiantur, iuuentur, & ſaluentur, quod ſimpliciter repugnat officio ſacerdotij Chriſti. Eccleſiæ vero ſine viuorum interceſſio alia eſt. *Eccleſia pro nobis interceſſio in hac vita.* Petimus enim, vt Deum vna nobiſcum per Chriſtum inuocent, pro noſtris neceſſitatibus. Et hoc, quia de Sanctis, in boc ſeculo nobiſcum adhuc verſantibus, habet mãdatum & promiſſioné Dei, non pugnat contra officium Chriſti mediatoris, Pontificis & aduocati noſtri. Quod ſi quis vero etiam viuorum preces pro ſe fieri, ea opinione peteret, ſicut Põtificij Sanctos inuocant, vt ſcilicet viuorũ interceſſione & meritis

Digitized by Google

ritis exaudiretur, reciperetur, & ſaluaretur, is non iuxta Scripturam, Eccleſiæ interceſſionem flagitaret, ſed officio ſacerdotij Chriſti manifeſte derogaret.

Licet à viuis petere, vt pro nobis orent. Ergo & Sanctos inuocare licet, vt pro nobis intercedant.

Inſtant verò ex Pontificiis τὸ παλληρὰ μαλθακὸς λέγοντι. Sicut ſine impietate poſſum viuos inuocare, hoc eſt, petere ab ipſis, vt pro me orent. Ita potero etiā Sanctos, qui iam cum Chriſto ſunt, inuocare, vt pro me intercedant. Reſpondeo, Paulus petit per literas, vt Romani pro ſe orent, ſed non inuocat Romanos. Eſt enim inuocatio præcipua pars cultus diuini, & complectitur affectum mentis, confugientis ad gratiam, præſidium & auxilium eius, quem inuocat. Atqui ideo Scriptura non dicit viuos à nobis inuocari, quos petimus, vt pro nobis orent. Sed quid, inquiunt, Si vocabulum inuocationis non tribuatur Sanctis, ſed dicantur à nobis compellari? Reſpondeo: Hoc Pontifex & Concilium Tridentinum non concedit, nam pro inuocatione Sanctorum, vt pro aris & focis pugnāt. Et de ipſa etiam compellatione res plana eſt. Etiamſi enim beati in cœlo orent pro Eccleſia, non tamen ſequitur ipſos in oratione nominatim à nobis eſſe compellandos. Nullum enim dubium eſt, fideles in Africa & in India orare pro Eccleſia, ſed non ſequitur, quando vel cuiam, vel per literas non poſſum cum ipſis agere, me eos in oratione debere compellare, vt pro mea neceſſitate orent. Ita enim vel tribuerem ipſis, quod deſideria & gemitus cordis mei viderent, vel certe in oratione, quæ maxime religioſa eſſe debet, luderem.

An compellandi Sancti, ſi non inuocandi.

Alia exceptio Pontificiorū.

Sed poſtremò aiunt quidam: Si ſtatuam beatos in cœlo optare Eccleſiæ in terris omnia bona, potero ſine impietate in oratione mea optare, vt illis generalib. beatorum votis, mea etiam neceſſitas includatur. Reſpondeo: Quomodo Patres quidam tale n ſocietatem orationū beatorum in cœlis optarint in ſuis precibus, poſtea in hiſtoria annotabimus. Pontificiorum verò inuocationem, longe aliam eſſe, ex ipſorum libris & preculis, antea liquido oſtendimus.

XIII. E comparatione Angelorum & Sanctorum.

XIII. Sed ſicut Angelus Actorum 10. vel coram cernit, vel in Deo videt, vel ex eius reuelatione agnoſcit, eleemoſynas & orationes Cornelij: Ex Zachar. 1. Angelus ſcit adeſſe ſeptuageſimum annum: Et quia cotā Angelis in cœlo gaudium eſt, ſuper vno peccatore agente pœnitentiam, Luc. 15. Innoteſcit igitur Angelis in cœlo, quando peccator aliquis agit pœnitentiam: ita eodem modo dicunt beatos, quia ſunt ἰσάγγελοι, Lucæ 20. licet per ſe non poſſint videre motus cordium, tamen Deo reuelante, poſſe cognoſcere & intelligere, quando inuocantur à viuis. Reſpondeo: Angelorum officium Scriptura ita deſcribit, quod ſint adminiſtratorij ſpiritus, qui emittantur adminiſtrandum credentibus, Ebr. 1. Angelis enim ſuis mandauit de te. Pſalm. 91. Illis ergo à Deo reuelantur ea, quæ ad exequendum miniſterium illud circa homines neceſſaria ſunt, & emiſſi interſunt rebus humanis. De beatis verò in cœlo, Scriptura hoc non dicit. Et lucerna pedibus noſtris eſt Dei verbum. Eadem ratio eſt alterius etiam argumenti. Quia enim Deus, qui ſolus omnia poteſt, & omnia operatur in omnibus, tamen Angelorum miniſterio vtitur ad cuſtodiam hominum. Cur igitur non idem, inquiunt, etiam de beatis in cœlo crederemus? Et ſicut Angelorum diuerſa ſunt miniſteria, Dan. 10. Quid prohiberet etiam Sanctis in cœlo, certas procurationes in terris commiſſas eſſe? Reſpondeo: Ad hanc conſequentiam vnicum tantum deeſt, quod ſcilicet de Angelis Scriptura hoc tradit. De Sanctis verò in cœlis, Scriptura tale nihil docet. Imò de Dauide Paulus inquit, Acto. 13. Poſtquam ſuæ generationi voluntate & conſilio Dei inſeruiiſſet, appoſitus eſt ad Patres. Ita etiam, quod beati in cœlo, non interſint rebus humanis in terra, nec noſtra adminiſtrent, Auguſtinus probat ex loco Eſaiæ 63. & 4. Reg. 22.

Aliud argumentū eiuſdem farinæ & coloris.

XIIII. A poſſibili ad inesse.

XIIII. Sed 4. Reg. 5. Eliſæus ex reuelatione diuina cognoſcit, quid Giezi abſens & egerat & dixerat. Imò Daniel. 2. Viſionem cordis Nabuchodonoſor, quæ ipſi exciderat, Daniel per diuinam reuelationem agnoſcit. Et 4. Reg. 6. Eliſæus inde nouit omnia, quæ Rex Syriæ ſecreto in ſuo conclaui conſultat. Inde etiam Abraham ſcit de ſcriptis Moſis & Prophetarum, Luc. 16. Cur igitur impoſſibile iudicaremus, beatos in cœlo poſſe, Deo reuelante, cognoſcere orationes noſtras? Reſpondeo. Nequaquam dicimus, Deo hoc impoſſibile eſſe. Quæſtio verò eſt, non quid Deus poſſit, ſed an ex abſoluta Dei potentia, quiduis ſine Scripturæ teſtimonio ſtatuendum ſit. Deus enim noſter in cœlo, omnia quæcunque voluit, fecit. Potentia igitur & volontas Dei coniungenda ſunt, quando ſtatuere volumus Deum aliquid facere. De voluntate verò eius ex verbo iudicandum eſt. Et verbū Dei nihil prorſus docet, quod Deus beati in cœlo, noſtras neceſſitates & orationes reuelet. Sunt igitur phantaſiæ cordis humani, ſine verbo Dei, quod ex Pontificiis quidam aſſerere non verentur, Sanctos cognitione beata, omnia videre & cognoſcere. Quid enim, inquiunt, non viderent & ſcirent, qui vident & ſcientem omnia, vident & ſciunt? Sed hoc, quia Dei proprium eſt, alij negant. Sunt qui fingant Sanctos vbique adeſſe vbicunque inuocentur, ſed hoc Auguſtinus negat. Alij igitur philoſophantur de reuelatoria cognitione. Et Deum hoc poſſe non eſt dubium, ſed quia inuocationem oportet certo fundamento verbi Dei niti: Dubitatio enim impedit exauditionem & impetrationem, Iacobi 1. Ideo cum in Scriptura hac de re nihil ſit traditum, aſſeuerationes humanas, ſine verbo Dei non recipimus. Et cum de Chriſtu mediatore habeamus certa & expreſſa mandata, & promiſſiones Dei: cur ad ignota & incerta nos abduci pateremur? Et profecto magna audacia eſt, de rebus cœleſtibus ſine verbo Dei, tam audacter diſputare, ac ſi cum Menippo heri ex cœli penetralibus deuolaſſemus. Pia vero eſt Auguſtini modeſtia, qui inquit: Vbi de re obſcuriſſima diſputatur, non adiuuantibus diuinarum autoritatum certis clariſque documentis, cohibere ſe debet humana præſumptio, nihil faciens in partem alteram declinando. Solomon certe 3. Reg. 8. rationem, cur in afflictionibus oratione ad Deum ſit confugiendum hanc reddit: Des cuique ſicut videris cor eius. Tu enim ſolus noſticor omnium filiorum hominis.

Sanctos vbicunque inuocantur, ibi adeſſe.

Auguſtinus.

XV. Ex Apocal. 5.

XV. Apocalyp. 5. Quatuor animalia, & viginti quatuor ſeniores, prociderunt coram agno, habentes ſinguli citharas & phialas aureas, plenas odoramentorum, quæ ſunt orationes Sanctorum. Reſpondeo: Non opus eſt diuinationi-

P 4

bus, quales fuerint illæ προσευχαὶ Sanctorum. Iohannes enim ipſe mox explicat: Canunt canticum nouum, dicentes: Dignus eſt accipere librum, & aperire ſigilla eius, quoniam occiſus es, & redemiſti nos Deo per ſanguinem tuum, ex omni tribu & lingua, & feciſti Deo noſtro Reges & Sacerdotes, & regnabimus ſuper terrã. Ex hoc itaque loco, non tantum non probatur inuocatio Sanctorum. Sed cum certum ſit, beatos in cœlo non eſſe mortuos, nec otioſos, & inde colligatur eos orare: In hoc loco oſtenditur, quales ſint beatorum orationes in cœlo. Et c. 16. deſcribitur alia oratio martyrum: Vſquequo Domine non iudicas & vindicas ſanguinem noſtrum, de his qui habitant in terra? Quod vero vel particularia vota audiant, vel ſpeciales neceſſitates viuentium in terra cognoſcant, & pro iis in ſpecie Deum interpellent, hoc ſane Iohannes non vidit, nec nobis id, quod ſcriptum non eſt, affingere licet.

XVI. XVI. Apocalyp. 8. Alius Angelus venit, & ſtetit ante altare, habens thuribulum aureum, & data ſunt illi incenſa multa, vt daret de orationibus Sanctorum omnium, ſuper altare aureum, quod eſt ante thronum. Et aſcendit fumus incenſorum, de orationibus Sanctorum, de manu Angeli coram Deo.

Primaſius Reſpondeo: Primaſius intelligit per Angelum Chriſtum. Is enim apparet vultui Dei pro nobis, Ebr. 9. Et per ipſum offerimus Deo ſacrificia laudis, Ebræ. 13. Et quia propter ipſum preces noſtræ à Deo recipiuntur, ideo dicitur addere incenſum orationibus noſtris, vt aſcendant, ſicut incenſum ad Deum, Pſal. 141.

Interpres in Apocalypſi vertit, vt daret de orationibus Sanctorum. Sed Græca habent: Data Angelo incenſa, vt daret ea orationibus Sanctorum: vel ſi intelligatur de Angelo ſimpliciter, idem erit, quod Scriptura alibi dicit: Angelos offerre orationes noſtras Deo, & referre exauditionem earum, Tob. 12. Dan. 9. & 10. Luc. 1. Acto. 10. Et illis adde incenſum odoris fragrantis coram Deo, non ex Angelorum dignitate aut meritis, ſed ex ara, quæ eſt ante thronum Dei. Chriſtus enim eſt ipſe ſacerdos, ſacrificium & ara, Ebræ. 13. Et tamen Angeli adorari ſe omnino non volunt, Apocal. 19. & 22.

Exceptio de orationibus Sanctorum in cœlo. Si quis verò contendat intelligendas eſſe orationes Sanctorum, non qui in terra ſunt, ſicut Pſal. 16. loquitur, ſed qui in cœlo verſantur, nihil aliud inde eruetur, quam non tantum credentes in terris, verũ etiam beatos in cœlo offerre Deo preces. Quales verò illæ beatorum preces in cœlo ſint, expreſſe deſcribitur Apocal. 5. & 6. Addit autem Ioann. etiam Angelos ſuas celebrationes, tanquam ſocia chora, adiicere, vt omnia, quæ in cœlo & in terra ſunt, adorent & glorificent Deũ, Apocal 5. Hæc ſententia etiam vera eſt, ſed de inuocatione Sanctorum, nullo artificio ex loco illo aliquid elici poteſt.

XVII. Ex æquiuocatione vocabuli adorationis. XVII. Sed Scriptura teſtatur adorationem etiam creaturis ſuo modo tribui, vt Abraham adorauit populum terræ, Geneſ. 23. Iacob adorauit Eſau. Gen 33. Nathan adorauit Dauidem, 3. Reg. 1. Salomon adorauit matrem, 3. Reg. 2. Sunamitis Eliſæum, 4. Reg. 4. &c. Ergo licet Deus ſolus ſit adorandus & inuocandus, tanquam primum, ſupremum & æternum principium, nihil tamen obſtat, quò minus ſuo modo etiam Sanctos inuocare & adorare liceat.

Reſpondeo: Notum eſt, reuerentiam quę magnis viris geniculatione, aut inflexione corporis exhibetur, appellari in veteri Teſtamento adorationem. Sed adoratio, qua genua cordis flectũtur (vt Paulus loquitur) in inuocatione, vt exaudiamur, recipiamur, iuuemur & ſaluemur, eſt opus fidei, & præcipua pars cultus diuini. Ideo Chriſtus dicit: Dominum Deum tuum adorabis, & illum ſolum coles. Nec valet Sophiſticum effugium, ſi dicatur, non admitti idololatriam, ſi modo creaturæ, quæ adoratur, & inuocatur, non tribuatur, quod ſit primum, ſupremum, & æternum principium. Satan enim Luc. 4. petens ſe adorari, non petebat ſibi à Chriſto hoc tribui, quòd eſſet ab æterno, & principium omnium, nec quod à ſeipſo haberet poteſtatem & gloriam mundi, ſed inquit: Mihi tradita ſunt, & cui volo, do illa: Si igitur me adoraueris, dabo tibi. *Sophiſma Pontificiorum.* Adorare igitur ſeu inuocare Sanctos ea opinione, quòd omnia ipſis tradita ſint, ita vt adorati ſeu inuocati, ea nobis dent, idololatria eſt, pugnans cum illo mandato Dei, Dominum Deum tuum adorabis, & illum ſolum coles, ſicut definitio adorationis, quæ ſoli Deo debetur, ex illo loco Luc. 4. manifeſte colligitur. Nec verò hoc diſcrimen eſt, quod idololatria ſit, ſi Diabolo tribuatur adoratio ſeu inuocatio, ſi verò Sanctis tribuatur, eſſe pietatem. Nam Apocal. 19. & 22. Iohannes adoraturus Angelum, non erat tam ſtultus & prophanus, quod cogitaret Angelum eſſe primum, ſupremum, & æternum principium, ſed gratiam Angeli, ad conſequenda ab ipſo alia plura beneficia, illa adoratione ambire volebat. Angelus vero duriter Iohannem repellit: vide ne feceris, Dominum adora. Manifeſtum igitur eſt, Pontificias inuocationes Sanctorum, quæ ſuperius deſcriptæ ſunt, eſſe non venerationes Sanctorum, ſed adorationes ſoli Deo debitas, hoc eſt, eſſe idololatriam. *Papiſtica inuocatio Sanctorũ eſt idololatria.*

XVIII. Sed Auguſtinus de ciuit. 10. diſtinguit inter honorem, ſeu cultum δουλείας, qui creaturis tribui poteſt, & inter cultum λατρείας, qui ſoli Deo debetur, quique ſine crimine idololatriæ, non poteſt creaturis tribui. Et hoc fuco omnes ſuperſtitiones purgare conãtur Pontificij. Quia enim eo modo, ſicut ſuperius ex ipſorum libris annotauimus, Sanctos inuocant & adorãt, quando ipſis opponuntur manifeſta Scripturæ teſtimonia, de ſolo Deo adorando & inuocando, conantur per hanc vnicam rimam elabi, quod inuocent & adorent Sanctos, cultu duliæ, non autem latriæ. *XVIII. Ex diſcrimine cultus duliæ & latriæ.* Sed reſpondeo: Auguſtinus videns Scripturam docere, vt Deum diligamus, timeamus, honoremus, colamus, & ipſi ſeruiamus: Et eandem etiam præcipere, vt parentes honoremus, illis ſeruiamus, amicos colamus, proximum diligamus, regem timeamus: Vt igitur honorem & cultum, qui ſoli Deo debetur, diſtingueret ab honore, qui creaturis etiam recte impendi poteſt, bono & recto conſilio hanc diſtinctionem tradidit, alterum vocans λατρείαν, alterũ δουλείαν. *Cauſa huius diſtinctionis Auguſtini.* Ex Scriptura vero vult ſumi & iudicari, qui honores ſoli Deo debeantur, & qui creaturis etiam recte impendi poſſint. Sed Pontificij, illa Auguſtini diſtinctione ita abutuntur, quaſi omnia, quæ Sanctis tribuunt, etiamſi ſoli Deo, iuxta

Scriptu-

Scripturam debeantur, ſi modo hanc appellationem appingant, quod ſit cultus duliæ, excuſare & iuſtificare hoc fuco poſſint, quod Auguſtino nunquam in mentem venit. Loquitur enim de re ipſa, quam iuxta Scripturam vult iudicari, quod ſcilicet ſit cultus quidam, qui ſoli Deo debetur, & hunc Auguſtinus diſtinctionis gratia appellat λατρείαν. Quando verò cultus ille ad creaturas transfertur, tunc dicit eſſe idololatriam, ſiue cultus ille ab hominib. appelletur δουλεία ſiue λατρεία. Oſtendimus autem ſuprà clariſſime, Pontificios adorationem & inuocationem, quæ ſolius Dei propria eſt, re ipſa transferre ad Sanctos. Nihil itaque releuantur, ſi verbo dicant, ſe illud facere cultu δουλείας. Rem ipſam enim & non vocabula, quæ ſæpe optima, rebus peſſimis ab hominibus imponuntur, Deus iudicat. Neque Auguſtinus dicit, poſſe etiam creaturas inuocari & adorari, ſi modo addatur vocabulum duliæ. Deum enim ſolum vult adorari & inuocari. Et hunc eſſe cultum λατρείας, oſtendit Pſal. 50. Inuoca me, & eripiam te, & honorificabis me. Item: Dominum adorabis, & ipſum coles, vbi expreſſe ponitur verbum λατρεύειν. Scio Vallam diſputare λατρεύειν, tribui etiam hominibus, vt in Sophocle, & in Græca verſione, Leuitici 22. & 29. Nume. 28. & 29. opus ſeruile vocatur λατρευτὸν, & δουλεύειν tribui etiam Deo, Actor. 20. Romanor. 7. 1. Theſſal. 1. Quod quidem etiam Auguſtinus non ignorauit. Inquit enim Scriptura, aut ſemper, aut tam frequenter, vt pene ſemper ſeruitutem, quæ pertinet ad colendum Deum, appellet latriam. Sed non incommoda eſt hæc Auguſtini diſtinctio, ſi recte vſurpetur, & ſicut Auguſtinus eam tradit, nihil prorſus patrocinatur Pontificiis ſuperſtitionibus.

XIX. Ex dicto Chriſti, Ioan. 5.

XIX. Ioan. 5. Eſt qui vos accuſat Moſes, in quo vos ſperatis, ergo fides tempore Chriſti fuit: Moſen Iudæos apud Deum pro meritis, vel accuſare, vel eis patrocinari, & Iudæos in eius patrocinio ſpem collocaſſe. Reſpondeo: Chriſtus non facit Moſen aduocatum Iudæorum coram Deo in altero ſeculo, in quo ſit ſperandum, ſed loquitur de miniſterio, ſeu de doctrina Moſis. Et idem eſt, quod Phariſæi dicunt Ioan. 9. Nos Moſis diſcipuli ſumus, & ſcimus, quod Moſi locutus ſit Deus. Sperabant igitur, ſi Moſis doctrinam ſequerentur, ſe Deo gratos & acceptos eſſe. Chriſtus verò inquit: Miniſterium ſeu doctrina Moſis vobis maxime aduerſatur & accuſat vos. De me enim loquitur, & eſt pædagogus ad me, quem vos reiicitis. Et vſitatum eſt, authorem ſeu miniſtrum nominari, quando miniſterium ſeu doctrina intelligitur, vt Luc. 16. Habent Moſen & Prophetas, audiant illos. Non intelligendũ eſt, quod Moſes tempore epulonis illius vel vixerit, vel reuixerit, & corporaliter tunc docuerit, ſed miniſterium & doctrina illius intelligitur. Sicut igitur tunc habebant Moſen, & audiebant Prophetas, qui dudum mortui fuerant, quia doctrinam eorum habebant & audiebant: Ita & ſperabant in Moſe, & Moſes accuſabat eos.

Metonymia Scripturæ.

XX. Ab exemplo damnati epulonis.

XX. Luc. 16. Diues epulo, cum eſſet in altero ſeculo, & videret ſtatum beatorum, Abrahami & Lazari, in altero ſeculo, petiturus mitigationem pœnæ, non Deum ipſum accedit, ſed Abrahamum inuocat, & fratrib. impetraturus pœnitentiam, Abrahamum rogat, vt S. Lazarum mittat.

Reſpondeo: Damnati in altero ſeculo, quia vident ſe à Deo prorſus abiectos eſſe, Deum fugiunt, & vbiuis potius, quam apud Deum quærunt conſolationem, licet fruſtra! Num igitur à damnatis, qui à Deo abiecti, & in æterna deſperatione ſunt, diſcemus veram inuocationem? ita vt propter damnatum epulonem, à manifeſta Scripturæ ſententia, de ſolo Deo in nomine Chriſti inuocando, diſcedamus? Et certe diues ita orans non exauditur, ſed triſtem audit ſententiam. Orent igitur cum diuite iſto, qui ita exaudiri, & iuuari volunt. Nos iuxta doctrinam, mandatum & promiſſionem Chriſti, in nomine Domini inuocabimus. Vidit diues ille Abrahamum & Lazarum, atque ideo alloquitur illos, inde verò non ſequitur, eodem modo abſentes Sanctos compellandos. Meminerat, in quo ſtatu fratres moriens reliquerat: Ignorabat autem, an poſtea pœnitentiam egiſſent, inde certe non ſequitur beatos cognoſcere omnia, quæ ſinguli viuentes in terris agunt vel cogitant. Eiuſdem verò ponderis eſt & hoc argumentum, quod milites crucifixores Chriſti dicunt: Heliam vocat, ſinite videamus, an veniat Helias. Quid enim? Num ab impiis militibus, qui in Ethnica idololatria educati & inſtituti erant, diſcemus, quomodo Deus inuocandus ſit? Num propter militares ſarcaſmos, à verbo Dei, monſtrante veram & ſalutarem rationem inuocationis, diſcedemus? Audierant milites iſti Iudæorum opinionem, quod Elias tempore Meſſiæ rediturus eſſet, ideo putãt Heliam iam adeſſe: Cumque linguam Syriacam non intelligant, exiſtimant ipſum à Chriſto vocari. Ex hiſce verò argumentis, lector iudicet, quale dogma ſit inuocatio Sanctorum, cui ſtabiliendo talia quæruntur fulcra.

Aliud ab exemplo militum crucifigentium Chriſtum.

XXI. Genus argumentorum à Cochlæo.

XXI. Cochlæus adducit & hæc teſtimonia, Pſalm. 134. In ſeruis ſuis deprecabitur. Pſalm. 32. Pro hac orabit ad te omnis ſanctus. Pſal. 120. Leuaui oculos meos ad montes. Pſalm. 119. Aſpice in me, & miſerere mei, ſecundum iudicium diligentium nomen tuum. Hæc teſtimonia annotaui, non quod verear vlli ſano poſſe perſuaderi, in illuſtrandi & ſtabiliri inuocationem Sanctorum, ſed vt Lector ex huiuſmodi argumentis & probationibus diſcat æſtimare, qua fide & qua conſcientia Pontificij cauſam hanc agant. Nam Pſal. 134. eſt verbum נחם, quod ſignificat Deum commiſeratione moueri erga ſeruos ſuos, quibus iratus fuerat. Pſal. 32. loquitur de Sanctis in hac vita, petentibus remiſſionem peccatorum ſuorum. Ita enim Paulus Romanorum 4. exponit, Pſalm. 120. Montes in quo Syon & templum ſita erant, intelligit, eo enim oraturi ſe vertebant, Daniel. 6. In Pſalm. verò 119. phraſis eſt, ſecundum iudicium, id eſt, ſicut ſoles miſereri eorum, qui diligunt te.

Richardus etiam verba 2. Pet. 1. in hanc ſentẽtiam allegat: Dabo operam poſt obitum meum, vt horum omnium memoriã faciatis. Cum verba hoc ſonent: Dabo operam, vt poſt obitum meum habeatis, vnde horum memoriam habere & retinere poſſitis. Illud verò ſcripta illa Epiſtola ſe efficere declarat. Sunt, qui dicunt verba, Dan. 8. Gabriel fac intelligere viſionem, eſſe inuocationem Angeli, cum ſit mandatum filij Dei, vt Gabriel viſionem illam Danieli explanet.

XXII. Ex Macch. 15.

XXII. Sed 2. Macca. 15. Onias olim Pontifex &

Ieremias, apparent orantes pro populo, & pro ciuitate, Reſpondeo: liber eſt Apocryphus, & propter hiſtoriam vtilis eſt, ſi ſobrie legatur, ſicut Auguſtinus inquit: Non autem vt inde proferantur teſtimonia ad authoritatem fidei confirmandam. Eius enim authoritas ad corroboranda ea, quæ in contentionem veniunt minus idonea iudicata fuit. Hoc enim eſt Cypriani & Hieron. iudicium de libris Apocryphis. Et ſi teſtimonium illud expendatur, ſomnium eſt, quod ad excitandos militum animos Machabæus recitat. Et tamen in illo ipſo loco, nec Machabęus, nec exercitus, vel Oniam, vel Ieremiam, ſed Dominũ inuocant, ideo nec inde inuocatio Sanctorum probari poteſt.

Auguſtinus. Cyprianus. Hieronymus.

XXIII. Ex Baruch. 3. Lyra.

XXIII Baruch 3. Audi nunc orationem mortuorum Iſrael. Reſpondeo: Et hic liber eſt Apocryphus. Lyra verò hæc verba ita exponit. Patriarchæ & Prophetæ dum viuerent, orarunt pro felici ſtatu poſteritatis, illam orationem, quam viuentes adhuc orarunt, nunc petit exaudiri.

XXIIII. Ex miraculis ad inuocationem Sanctorum falſis.

XXIIII. Ad inuocationem Sanctorum multa edita ſunt miracula. Et miracula ſunt teſtimonia veritatis doctrinæ.

Reſpondeo: Ex ſolis miraculis, ſine teſtimoniis verbi diuini, non poſſe vllum dogma probari, nec hoc titulo debere recipi. Ipſa Scriptura diſerte teſtatur, Deutero. 13. Si ſurrexerit Propheta, & dederit tibi ſignum & portentum, atque euenerit, quod locutus eſt. Si dixerit tibi: Eamus poſt Deos alienos, quos non noniſti, non audies verba Prophetæ illius, quia tẽtat vos Dominus, vt palam fiat, an diligatis ipſum. Matth. vigeſimo quarto, Surgent Pſeudoprophetæ, & dabunt ſigna magna & prodigia, ita vt in errorem inducantur, ſi fieri poſſit, etiam electi. 2. Theſſal. 2. Aduentus Antichriſti eſt in omni virtute, & ſignis, & prodigiis mendacibus in omni ſeductione iniquitatis. Apocalyp. 13. Facit ſigna magna, & ſeducit habitantes in terra propter ſigna, quæ data ſunt illi facere in conſpectu Beſtiæ, &c.

Differentia miraculorum.

Non igitur vnius generis ſunt omnia ſigna: quædam enim ſunt diuina miracula, quædam ſunt præſtigiæ Diaboli, quædam ſunt figmenta hominum. Quod vero ad inuocationem Sanctorum attinet, quia in Scriptura non eſt tradita: an ex ſolis miraculis poſſit probari & recipi, res plana eſt. Scriptum enim eſt, Ebræo. 1. Olim quidem Deum multis modis verbum ſuum patefeciſſe, quod miraculis comprobatum fuit: Nouiſſime vero in poſtremis dieb. locutum nobis eſſe per filium, cuius doctrina, per Apoſtolos propagata, & per ſigna ſubſequentia confirmata eſt. Poſt illam igitur nouiſſimam & poſtremam patefactionem, non eſt expectanda reuelatio alterius, & noui alicuius dogmatis. Cum itaque dogma de inuocandis Sanctis, Scriptura Canonica ignoret, atque ita nouum ſit, nulla vel ſigna, vel portenta extra verbum Dei, ad probationem noui iſtius dogmatis admittẽda ſunt. Si enim relicta regula verbi Dei, ſignis & prodigiis agendum erit, eadem opera vniuerſam Ethnicorum idolomaniam ſtabiliemus. Paria enim, ſi non plura & maiora ſigna & prodigia, edita ſunt apud Ethnicos, ad inuocationes & cultus idolorum.

Patrũ teſtimonia, & longiſſimi temporis conſuetudo inuocandi Sãctos.

Poſtremò, cum videant, cauſam inuocationis Sanctorum, non reddi meliorem, proferendis huiuſmodi alienis & contortis ex Scriptura teſtimoniis: Alij qui inter Pontificios prudentiores haberi volunt, omiſſis Scripturæ teſtimoniis, in quibus parum ad victoriam ſpei collocant, ad patres, & ad antiquam conſuetudinem, longi temporis præſcriptione cõfirmatam, confugiunt. Dicunt enim, ab annis plus mille, inuocationem Sanctorum in Eccleſiam receptam fuiſſe. Et Patres ferme omnes eam docuiſſe, vſurpaſſe & defendiſſe. Cum autem euidenter hactenus demonſtratum ſit, Pontificiam inuocationem Sanctorum, in Scriptura Canonica non tradi, poſſem ſimplici, breui & vera, ad hoc argumentum reſponſione defungi: Patres ſcilicet, ſuo ſiue ſenſu, ſiue conſenſu, ſine certis, claris, & firmis verbi Dei teſtimoniis, non poſſe nouos articulos fidei in Eccleſia facere. Nam ſicut Auguſtinus vere dicit, ad authoritatem fidei ſeu dogmatum in Eccleſia non valet. Hæc ego dico, Hæc tu dicis, Hæc ille dicit. Sed, Hæc dicit Dominus.

Generalis reſponſio ad teſtimonia Patrũ.

Reſponſio ad longiſſ. temporis conſuetudinem. Cyprianus Auguſtinus.

Poſſem etiam ex Gratiano adferre, conſuetudinem ſine verbo Dei non eſſe veritatem, ſed vetuſtatem erroris. Iuxta Cypriani enim dictum non attendendum eſt, quid aliquis ante nos fecerit, ſed quid ille, qui ante omnes eſt, faciendum & docuerit, & mandarit. Poſſem etiam Hieronymi dictum allegare: Errantium multitudinem non parere errori patrocinium. Sed quia canities patrum reuerenter, ſalua tamen verbi Dei præeminentia, & fidei ſinceritate, tractanda eſt, & aliquid poterit adferre vtilitatis, ſi præcipuis ſententiis, quæ ex veteribus ad ſtabiliendam inuocationem Sanctorum proferri ſolent, addantur veræ declarationes: Ponamus ſane in hac etiam explicatione aliquid operæ. Vt autem explicatio illa ſine tædio, ac maiori cum fructu conſiderari poſſit, colligemus quaſi hiſtoriam, ex præcipuis antiquitatis Scriptoribus, de origine & progreſſu inuocationis Sanctorum.

HISTORIA DE ORIGINE *INVOCATIONIS SANCTORUM.*

NON dubium eſt, multum acceſſurum lucis huic controuerſiæ, ſi ex veris & probatis antiquitatis monumentis, contexatur hiſtorica annotatio, de origine inuocationis Sanctorum. Inde enim non tantum veterum ſententiæ, quas ad ſtabiliendam Sanctorum inuocationem, Pontificij colligere, & oſtentui habere ſolent, recte explicari poterunt, ſed præterea multas etiam alias vtiles commonefactiones hæc conſideratio præbebit. Et integram quidem talem narrationem, more & ſtylo hiſtorico formandam aliis eruditioribus, & eloquentioribus concedam. Pro ratione vero noſtri inſtituti, ſimpliciter & breuiter de hiſce capitibus quædam annotabo.

Capita huius hiſtoricæ narrationis.

I. Quod optimis & puriſſimis Eccleſiæ temporibus, Chriſti ſcilicet & Apoſtolorum. Imo in primitiua etiam ſeu vetuſtiſſima Eccleſia, poſt Apo-

ſtolorum tempora, prorſus ignota fuerit inuocatio Sanctorum.

II. Quibus temporibus, & à quibus authoribus ſpargi cœperint ſeminaria ratiocinationum, de orationibus beatorum in cœlis pro Eccleſia.

III. Quòd illam opinionem primò, vt priuatũ, non autem tanquam publicum & authenticum dogma Eccleſiæ, authores habuerint.

IIII. Quod illi ipſi authores Sanctos tunc nondum inuocauerint, ſicut in Pontificia Eccleſia fit, ſed quod ingens diſſimilitudo ſit inter illas veterum cogitationes, & inter Pontificiam inuocationem Sanctorum.

V. Quomodo ex illis initiis ſenſim progreſſum ſit ad ſpeciem quandam inuocationis.

VI. Quòd in ipſis apoſtrophis compellationũ, faſſi ſint patres, ſed de opinione illa dubitare.

VII. Licet cœperint tunc priuatæ quædam & ſingulares veterum quorundam deuotiones (ſicut nominant) quod tamen in publicas Eccleſiæ preces illæ admiſſæ non fuerint, ſed quod priuatis quorundam deuotionibus publica illorum temporum praxis (vt ita loquar) in inuocatione Dei in Eccleſia, recte opponi poſſit.

VIII. Quod antiquis temporibus, cum quidam inuocationem Sanctorum inciperent vſurpare & defendere, alij fuerint, qui eam improbarint & reprehenderint, donec extincta luce doctrinæ, ſuperſtitiones prorſus inualuerunt.

IX. Quod ex incertis & ſuppoſititiis ſcriptis, quæ falſo Patribus tribuuntur, ad ſtabiliendam inuocationem Sanctorum, à Pontificiis proferãtur teſtimonia. Hiſce capitibus comprobatis, facilis & plana erit reſponſio ad argumenta ex Patribus adducta.

Non autem inſtituam tractationem, quæ fuerit origo idololatriæ inter Gentes, ab initio mũdi, & quomodo ea etiam in populum Dei, ſub veteri teſtamento irrepſerit, ſed tantum de temporibus noui teſtamenti dicemus, vtque explicatio planior ſit, breuiter primom deſcribemus, qualis tunc fuerit idololatria apud Ethnicos. Ita enim diligentius & rectius ex antitheſi conſiderabitur, qualis doctrina & inuocatio in Eccleſia, primis & optimis temporibus, idololatriæ Gentium oppoſita fuerit. Quomodo poſtea ad illos Gentium ἐζαλογομὶν (Sicut Paulus nominat. Roman. 1.) vtpote rationi humanæ conſentaneos, ſenſim cœperit etiam in Eccleſia fieri quædam inclinatio, donec tandem in manifeſtam ſuperſtitionem res euaſit, quæ ſemel admiſſa, in immenſum creuit, ita vt tandem inter idololatriam Gentium, & inter cultum ac inuocationem Saoctorum, nihil niſi nominum ſeu appellationum tantom mutatio interfuerit, id, quod Ludouicus Viues in Commentariis ſuis, ſuper libros Auguſtini de ciuitate Dei manifeſte fatetur.

Ludouicus Viues.

Neque vero totam Camarinam de Diis Gentium, de cultu & inuocatione eorum mouebimus, ſed tantum quædam, quantum ad inſtitutam antitheſin neceſſarium iudicabitur, breuiter perſtringemus.

De Diis Gentium & eorum cultu & inuocatione.

Plerique igitur inter Gentes, vnum ſummum cõſtituerunt Deum, ſed illi alia inferiora numina adiunxerunt ſeu ſubſtituerunt. Ideo, quod exiſtimarent, ſupremam illam numinis maieſtatem ſublimiorem eſſe, quam vt vel ſingulas mortalium res curare velit, vel à miſeris & indignis hominibus adiri poſſit: Inferiores verò Deos aditu faciliores eſſe, & affici cura rerum humanarum, ac quia apud ſummum illum Deum authoritate valeant, poſſe hominibus ea, quæ petunt, conficere, & impetrata ad homines perferre. Inde confic̃ti tanta varietate Dij cœleſtes, aërij, terreſtres, marini, ſyluestres, tutelares, penates: Inter quos quaſi diſtributa fuit, per certas procurationes, adminiſtratio vniuerſi, præfecti peculiares patroni, regionibus, prouinciis, ciuitatibus, familiis, domibus, elementis, frugibus, pecoribus, opibus, morbis, artibus, opificiis, &c.

Vnus Deus ſummus, ſub quo alia numina inferiora.

Officia & beneficia Deorum intermediorum.

Pleni ſunt omnium Poëtarum libri, quomodo homines inferiores illos Deos coluerint & inuocarint, & quomodo Dij illi ſic culti & inuocati, mortalium cauſas, ſuis interceſſionibus apud ſummum Deum egerint: Quomodo etiam, vt ſuorum ſupplicum negotia eò melius conficerent, & petita impetrarent, gratiam & merita ſua coram ſummo illo Deo, prolixe allegarint. Hæc quia vulgata, & in lectione Poëtarum, vbiq; obuia ſunt, hoc loco non repetemus, ſed tantum ex Euſebio & Auguſtino, de Platonicorum opinione quædam adſcribam, quæ inſtitutam antitheſin illuſtrare poterunt.

Libri Poëtarum.

Platonici enim inter ſummum Deum, & inter homines, duplices conſtituerunt mediatores, quorum interceſſione & opera, mortalium preces ad Deum perferrentur, & negocia conficerentur, Dæmones ſcilicet & animas defunctorum. Quos enim in hac mortali vita, de genere humano præclare meritos eſſe cognouerant, eorum animas poſt mortem, vt Deo propiores factas, & curare res humanas, & iis plurimum apud Deum prodeſſe poſſe, opinabantur. Ita Æneas patrem ſuum defunctum inuocat: Nunc pateras libate Ioui, precibuſq; vocate Anchiſeo genitorem. Et Euſebius de præparatione Euangelica, lib. 15. dicit ex Platonis & Stoicorum ſententia, duplices eſſe patronos mortalium in cœlo apud Deum, Dæmones ſcilicet & Heroas. Et Dæmones eſſe οὐσίας ψυχικάς, eſſentias ſpirituales. Animas vero à corporibus ſeparatas eſſe ἥρωας. Et libro 12. citat ex Platone de legibus hanc ſententiam. Defunctorum animæ virtutem quandam habent, qua poſt mortem ([illegible]) res humanas in fidem curamque ſuam recipiunt, & iis præſunt. Et addit Plato, diſputationes, in quibus illa continentur, veræ quidem ſunt, ſed nimium prolixæ. Credere vero oportet, & aliis de huiuſmodi rebus opinionibus & narrationibus, cum & multæ & valde antiquæ ſint. Hæc Plato.

Platonicorum Dij mediatores inter Deũ ſummum & homines.

Euſebius.

Auguſtinus verò in libris de ciuitate Dei plenius ex Platonicis, Apuleio & Porphyrio opinionem illam explicat, vt libro 8. capite 14. dicit, Platonicos aſſignare Diis locum excelſiſſimum, hominibus infimum, Dæmonibus medium, capite 16. & 17. Dicunt Dæmones obſequiis doniſque placari, gaudere honoribus, diuerſis ſacrorum ritibus oblectari, & in eis ſi quid neglectum fuerit, commoueri, donis inuitari, honoribus mulceri, religione coli, capite 18. Hunc honorem ipſis ideo deferri, vt quando iuxta Platonem nullus Deus miſcetur homini, iſti ad Deos perferant preces hominum, & inde ad homines impetrata, quæ poſcunt, vt homo eos patronos ad-

Auguſtinus de mediatoribus Platonicorum.

hibeat, per quos illum Dij exaudiunt, capite 20. Vrgens cauſa cogit dæmones medios inter Deos & homines agere, vt ab hominibus auferant deſiderata, & ad eos referant impetrata, capite viceſimo primo. Ab hoc & ipſi dæmones putantur colendi, per quos Dij poſſint, & quid in rebus humanis agatur addiſcere, & vbi oporteat hominibus ſubuenire, capite 22. Ita eſſe medios dæmones inter Deos & homines, tanquam internuncios & interpretes, qui hinc ferant petitiones noſtras, inde referant Deorum ſuppetias, quia meritis ſuperiores ſint hominibus, cap. 23. Apuleius dicit, dæmones hominibus apud Deos neceſſarios eſſe, vt inter homines, Deóſque quadam medietate verſentur, capite 25. per dæmonum medietatem ambiendum ad beneuolentiam ſeu beneficentiam Deorum. cap. 26. Æſculapij mundanus homo, id eſt, corpus iacet in monte Lybiæ, reliquus vero, vel potius totus (ſi eſt homo totus in ſenſu vitæ) melior remeauit in cœlum: omnia etiam nunc hominibus adiumenta præſtans infirmis numine ſuo, quæ ante

Hermes.

ſolebat medicinæ arte præbere. Item Hermes in cognominis ſui patria conſiſtens, omnes mortales vndique venientes adiuuat atque conſeruat. Iſin vero vxorem Oſiris, tam multa bona præſtare propiciam, quàtis ſcimus obeſſe iratam. Item opinantur dæmones ex hominum mortuorum animis extitiſſe: Libro 9. capite 2. Per dæmones tanquam medios Diis conciliari affectat, & ſtudet. Capite nono, Dæmones mediatores ſunt inter homines & Deos, per quos ad Deorum amicitias homines ambiant. Capite vndecimo, dicunt & animas hominum dæmones eſſe, & ex hominibus, ſi meriti boni ſint, fieri lares, ſi mali, lemures ſeu laruas. Cap. 23. Quærunt mediatores, per quos arbitremur nobis peruentionis gradus ad Deum eſſe moliendos. Cap. 18. Dicunt dæmones mediatores viam præbere ad Deum. Idem libro 8. cap. 13 Putant Deos malos ſacris placandos eſſe, ne lædant, bonos autem vt adiuuent inuocandos. Has ſententias de Platonicorum opinionibus ex Auguſtino, ideo primo loco adſcripſi, vt eò facilius & rectius inſtitui poſſit ea, de qua ſupra dictum eſt, antitheſis. Cum illis enim Platonicorum opinionibus, in re ipſa tantum appellationibus immutatis, prorſus cõueniunt ea, quæ Pontificij de mediationibus, ſuffragiis, patrociniis, meritis, ope & auxilio Sanctorum tradunt, ſicut ex ipſorum libris ſupra monſtrauimus.

Damones ex animabus mortuorum.

Vero inuocationis doctrina opinionibus Ethnicorum à Chriſto & Apoſtolis oppoſita.

Sed videamus iam qualem doctrinam de vera inuocatione Dei, Chriſtus & Apoſtoli, illis Ethnicorum opinionibus oppoſuerunt. Et diabolos quidem ſeu malos ſpiritus, non eſſe colendos & inuocandos ſeu adorandos, Chriſtus manifeſte tradit Matth. 4. Quia vero apud Deum ſunt ſancti & electi Angeli, qui emittuntur ad miniſterium ſaluandorum: Sunt etiam animæ iuſtorum, quæ apud Deum in cœlo viuunt, ſicut concio cœleſtis Hieruſalẽ deſcribitur, Ebr. 12. Num igitur Scriptura Canonica tradit, infima reduci ad ſumma, hoc eſt, homines habere acceſſum ad Deum per hæc media, hoc eſt, per interceſſiones, patrocinia & merita Angelorum & beatorum in cœlis, quorum auxilium in inuocatione implorandum ſit?

Ex Platonicorum certe ratiocinationibus hoc ſequeretur. Et Philo, qui Apoſtolorum temporibus vixit, cum Platonicę Philoſophiæ adeo deditus eſſet, vt de ipſo vulgò diceretur, ſicut Hieronymus notauit, ἢ Φίλων πλατωνίζει ἢ Πλάτων φιλωνίζει. Opinionem Platonicam de dæmonibus, ad animas ſeu Spiritus iuſtorum defunctorũ trãſtulit. Ita enim in libro de execratione ſcribit. Iudæi tres habent aduocatos, & interceſſores apud Patrem. I. Bonitatem patris. II. Priſcos Gentis conditores, qui nudis animis pro filiis & filiabus indeſinenter efficacibus precibus ſupplices, hoc honore digni habiti ſunt à patre, vt facile exaudiantur. III. Habent profectum pœnitentium.

Philo Platonicam Philoſophiam inuexit in Eccleſiam Iudæorũ.

Philo de Iudæorum aduocatis, apud patrem.

Et ita quidem Philo platoniſat: Chriſtus verò & Apoſtoli, nec de Angelis, nec de ſpiritibus beatorum tale quid tradunt, ſed docent: Vnum nos habere Mediatorem & aduocatum apud Patrem, Ieſum Chriſtum, qui appareat vultui Dei in cœlis, interpellans & intercedens pro nobis: per hunc affirmat Scriptura, nos habere acceſſum ad Deum, addita promiſſione. Quicquid patrem in nomine huius Mediatoris petierimus, ratum fore. Chriſtus igitur & Apoſtoli docuerunt, inter Deum & homines, propter peccata & indignitatem noſtram omnino opus eſſe Mediatore, ad quem inuocatione confugiendum ſit, vt cauſam noſtram ſuſcipiat, & eam patrocinio ſuo apud patrem agat & conficiat. Illud verò officium Mediatoris, nec Angelis, nec beatorum ſpiritibus in cœlo, ſed ſoli Chriſto vnico mediatori tribuunt. Et contra Platonicos aſſeuerant, Deum ipſum res noſtras curare, & velle ipſum à nobis per Chriſtum inuocari. Et quidem Chriſtus addit ſententiam excluſiuam: Nemo venit ad Patrem, niſi per me.

Quid Scriptura doceat de mediatore.

Dignum verò eſt obſeruatione, quod tempore Chriſti & Apoſtolorum, illis ipſis humanæ rationis cogitationibus, ex quibus Platonici ſuam opinionem de Mediatoribus extruxerant, quidam non Ethnici tantum, verum etiam pij moti, & in eam hallucinationem adducti fuerunt, quòd tentarunt ea tribuere, vel Sanctis Dei, vel Angelis, & quæ Platonici dæmonibus & heroibus ſuis tribuerunt, ſed grauiter & ſeriò fuerunt reprehenſi & prohibiti, ac ſolum Deum in nomine Chriſti adorare, & inuocare iuſſi ſunt.

Initio N. Teſtamenti pij reprehenduntur, quod ſanctis vel Angelis tribuerunt, quæ Platonici Dæmonibus & Heroibus.

Notæ enim ſunt hiſtoriæ Actorum 10. & 14. Apocalyp. 19. & 22. Et Coloſſ. 2. Paulus eorũ ſeductionem cauendã eſſe docet, qui prętextu humilitatis, θρησκείας Angelorum docebant. Quam ſententiam Theodoretus ita exponit: humilitate vtentes hoc conſulebant dicentes: Vniuerſorum Deorum nec cerni, nec comprehendi, nec ad eum poſſe perueniri, & oportere per Angelos diuinam ſibi beneuolentiam conciliare. Ipſa igitur argumenta, quare Angeli & Sancti, iuxta Pontificiorum traditionem, ſint inuocandi, & agitata, & refutata ſunt tempore Apoſtolorum. Et in nouo Teſtamento, omnes piorum preces diriguntur ad Patrem per Chriſtum, non autem vel ad Angelus, vel ad beatos in cœlo. Dæmonas quia Deum fugiunt, oſtendit Scriptura, præterito Deo ad Sanctorum inuocationem conuerti, ſed fruſtra, Luc. 16.

Angelorũ mediationem Paulus refutauit.

Hæc in præcedentibus plenius & diligentius ſunt explicata. Nunc tantum antitheſin inter

opinio-

opiniones Gentium, & inter doctrinam CHRISTI & Apoſtolorum, de inuocatione notare volui. Cui addatur hæc obſeruatio, quod inter Iudæos qui CHRISTI & Apoſtolorum doctrinam repudiabant, ſpargi tunc cœperit opinio de inuocatione mortuorum, ſicut ex Philone oſtendimus, cum Iſaiæ tempore Patres ita orabant: Abraham ignorat nos, Iſrael neſcit nos, Tu pater noſter. Hę antitheſes multas vtiles prębent commonefactiones.

Inuocatio Sanctorum poſt Apoſtolorũ tempora, diu ignota fuit Eccleſiæ primitiuæ.

Porro etiam poſt Apoſtolorũ tempora, vſque ad annos à nato CHRISTO ducentos & vltra ignota fuit in primitiua Eccleſia inuocatio Sanctorũ, nec de interceſſionibus & patrociniis beatorum in cœlis, illa ætate dogma vllum fuit in Eccleſia. Cum enim patres illius temporis, contra ſuperſtitiones Gentium, qui Dæmones & Heroas, tanquam mediatores inter Deum & homines colebant & inuocabant, multa grauiter & prolixe diſputarẽt & ſcriberent, nullibi, nunquã & nuſquã, vel Sanctis Angelis, vel beatis defunctorum ſpiritibus, tale quid tribuerunt, cum tamen antitheſis, ſi Eccleſia illorum temporum ita ſenſiſſet, hoc requireret. Sed ſolũ Deũ per Chriſtum, vnicum Mediatorem colendum, adorandum & inuocandum docuerunt, & hanc fidem ſanguine ſuo obſignarunt. De animabus iuſtorum à corpore ſeparatis, multa diſputant, ſed quod in cœlo patroni & aduocati ſint eorum qui in terris viuunt, hoc prorſus ignorant.

Forma publica inuocationis, in primitiua Eccleſia.

Extant deſcriptiones apud eius ętatis ſcriptores, de publica forma inuocationis, quæ tunc vſitata fuit in Eccleſia, vt apud Clementem 7. Stromatum, Iuſtinum Apologia ſecunda, Tertullianum in Apologetico capite trigeſimo. Solum autem Deum in nomine Chriſti inuocatum fuiſſe legimus, nulla facta mentione, vel patrocinij, vel inuocationis, ſiue Angelorum, ſiue Sanctorum. Hæc certa & manifeſta ſunt, nec opus eſt aliquot ſententias inde deſcribere, cum integris libris & iuſtis tractatibus, illa ab ætatis illius ſcriptoribus explicata extent. Imo hæreticos illorum temporum, vſos fuiſſe inuocationibus Angelorum, teſtatur Irenæus, libro primo, capite vigeſimo tertio. Et capite trigeſimoquinto ponit formam inuocationis: O Angele te oro, &c. Quidam etiam coluerũt & inuocarunt Cain & Iudam: eos enim, ſicut Auguſtinus ſcribit, exiſtimarũt eſſe fortiſſimæ virtutis. Audi vero, quid illis hæreticorum inuocationibus Irenęus opponat, libro ſecundo, capite quinquageſimooctauo, Eccleſia, inquit, per vniuerſum mundum varias gratias à Deo accipiens, in nomine Chriſti perficit. Non inuocationibus Angelicis faciens aliquid, ſed munde & pure & manifeſte orationes dirigens ad Dominum, qui omnia fecit, & nomen Domini noſtri Ieſu Chriſti. Vides Irenæum non ponere hanc antitheſin. Hæretici inuocant cõmentitios Angelos & falſos Sanctos, vt Cain & Iudam, Eccleſia vero inuocat veros Angelos & veros Sanctos. Sed Eccleſia, inquit, per vniuerſum mundum, non vtitur inuocationibus Angelicis, ſed orationes dirigit ad Deum in nomine Chriſti. Hoc ſane illuſtre teſtimonium eſt.

Hæretici inuocarũt Angelos. Irenæus.

Cain & Iudas inuocati.

Antitheſis veræ inuocationis tempore Irenæi.

Euſebius.

Oratiũ Polycarpi morituri.

Extat etiam apud Euſebium libro quarto, capite decimoquinto, in Epiſtola Eccleſiæ Smyrnenſis, oratio Polycarpi, qua poſtrema vſus eſt, cum in rogo iam palo alligatus eſſet. In illa oratione, Deũ nominat quidem Deum Angelorũ & poteſtatũ, & omnis creaturæ, ac vniuerſi generis iuſtorũ, qui viuunt, inquit, coram te, in conſpectu tuo. Non autem inuocat vel Angelos, vel ſpiritus illos iuſtorum, nec patrocinij aut ſuffragij illorum meminit, cum tamen fateatur ipſos eſſe, & viuere coram Deo, Sed patrem, filium & Spiritum ſanctum inuocat & glorificat, per æternum pontificem Chriſtum.

De honoribus & memoria martyrum in primitiua Eccleſia, quę poſtea ſeminaria præbuerunt inuocationi ſanctorũ.

Porro martyres illa ætate in magno habitos fuiſſe honores, non eſt dubium. Irenęus enim libro 3. ca. 20. dicit, Hæreticos, qui fingebant Chriſtum non vere eſſe paſſum, etiam martyres ſpreuiſſe, & vituperaſſe eos, qui propter Domini cõfeſſionem occiduntur. Et addit: Cum inquietur ſanguis eorum & gloriam conſequentur, tunc à Chriſto confundentur omnes, qui inhonorauerunt eorum martyrium. Eccleſia vero, ſicut Epiſtola Smyrnenſis narrat, martyrum oſſa honorifice cõdidit, & in illo loco ſolebant συνάγεσθ, hoc eſt, Eccleſiaſticos conuentus celebrare, maximè annuo martyrij ipſorum die, quem pulcherrima appellatione vocarunt γενέθλιον diem natalem, ſeu natalitia, eo, quod miſeram hanc vitam cum meliori commutaſſent, & ex morte in veram ac cœleſtem vitam, vere iam regenerati eſſent. Et inde quidem Pontificij conantur ſuam inuocationẽ Sanctorũ probare & ſtabilire, quando leguntur, veterem Eccleſiam apud monumenta martyrum ſolitam Eccleſiaſticos conuentus tractatione verbi, adminiſtratione Sacramentorum, & exercitiis orationum celebrare. Sed quæ fuerit primitiuæ illius Eccleſiæ ſententia, illuſtri narratione explicatur in Epiſtola illa Smyrnenſi. Et quia ſubſequentibus temporibus, illæ μαρτύρια ad monumenta martyrum, occaſionem & ſeminaria præbuerunt, ad cultus & inuocationẽ Sanctorum: grata Eccleſiæ debet eſſe Smyrnenſis illa Epiſtola, quia perſpicue oſtendit, & affirmatiue & negatiue, qua opinione primitiua Eccleſia martyrum memoriam celebrarit. Narrat enim illa Epiſtola, & Gentes, & Iudæos apud præfectum inſtituiſſe, ne Polycarpi corpus Chriſtianis traderetur, addita hac ratione: Ne relicto crucifixo Polycarpum inciperent σέβειν colere. Quomodo vera Eccleſia Chriſtum colit: Certe ſicut Epiſtola ad Hebræos perpetuum Chriſti Sacerdotium deſcribit, quod ſcilicet pro peccatis noſtris mortuus ſit, & reſuſcitatus iam ſit in dextera patris, merito vnicæ ſuę oblationis & interceſſione apparens vultui Dei pro nobis, vt ſit aduocatus noſter, & Pontifex in iis, quæ apud Deum nobis agenda ſunt, interpellans pro nobis, vt per ipſum accedentes ad Deum, miſericordiam conſequamur, & gratiam inueniamus ad ſalutem & ad auxilium opportunum, Hebræorum 2. 4. 7. & 9. Audi vero quid Eccleſia Smyrnenſis illis Gentium & Iudæorum calumniis reſpondeat: Ignorant, inquiunt, quod neque Chriſtum, qui pro ſalute eorum, qui in toto mundo ſaluandi ſunt, paſſus eſt, vnquam relinquere, neque aliquem alium colere poterimus. Qua igitur opinione, qua ſententia & intentione memorias martyrum celebrarunt in primitiua Eccleſia? Reſpondet Epiſtola Smyrnenſis: Chriſtum tanquam filium Dei adoramus, martyres vero tanquam diſcipulos & imitatores Domini, diligimus, ἀξίως ſicut dignum eſt, propter inſuperabilem erga

Epiſtol. Smyrnẽſis Eccleſia oſſa martyrum honorificè condidit, non autem eos interceſſores in orationibus coluit.

Natalitia martyrum.

Conuentus Eccleſiaſtici ad monumenta martyrũ.

Cauſa cur Eccleſia martyrũ memoriã celebrauerit.

Negatiua. Cultus Chriſti in Eccleſia.

Affirmatiua. Cultus martyrum in primitiua Eccleſia.

regem & præceptorem ſuum beneuolentiam, quorum & nos cōſortes & diſcipulos fieri optamus. Et in fine: Celebramus diem natalitiū Polycarpi, εἴς τε τὴν τῶν προηθληκότων μνήμην, καὶ τῶν μελλόντων ἄσκησιν καὶ ἑτοιμασίαν, hoc eſt, memoriam eorum, qui certamen ſuum iam decertarunt, & ad ſequentium exercitationem & preparationē, ſiue vt Ruffini paraphraſis habet, vt ſequentium animi ad præceſſorum viam inſignibus exēplis ſuſcitentur, audientes ipſos ob certamina celebrari, & iam corona incorruptionis ornatos, ac brauio incomparabili donatos eſſe. Hęc enim ſunt Smyrnenſium verba. Scripta autem fuit Epiſtola illa circa annum Domini 160. Vnde manifeſtum eſt primitiuā Eccleſiam, poſt Apoſtolorum tempora, in memoriis martyrum, non propoſuiſſe hominibus ſuffragia & patrocinia, per interceſſiones & merita Sanctorum in cœlo: Sed recitata & celebrata fuiſſe certamina martyrum, quæ pro fide Chriſti pertulerunt, addita ex verbo Dei prędicatione, quibus iam coronis ac brauiis ornati eſſent: idq; ideo, vt auditorum animi ad imitationem ſuſcitarentur, & ad ſimilia certamina, propoſitis martyrum coronis & brauiis, prępararentur & animarentur. Facta fuerunt etiā ibi vota ad Deum, vt Eccleſia in hac miſeriarum valle militans, conſors & ſocia fieret martyrum, cum in virtutibus eorum in hac vita, tum in coronis & brauiis in æterna vita, ſicut Gręca verba votum illud eleganter & ſignificanter exprimūt, ὧν γένοιτο καὶ ἡμᾶς συγκληρονόμους γενέσθαι: in voto autem illo, non martyres, ſed ipſum Chriſtum filium Dei inuocarunt, ſicut Epiſtola illa loquit.

Collectio ſuperiorū.

Dionyſius.

Cum hac confeſſione Eccleſiæ Smyrnenſis, conſentiunt ea etiam, quæ ſub nomine Dionyſij in Eccleſiaſtica Hierarchia ſcribuntur, capite 3. Refert enim, in adminiſtratione Euchariſtię, ſolita ex ſacris tabulis recitari nomina eorū, qui piè, ſanctéq; vixerunt, & in Domino obdormierant. Sed quæ fuerunt cauſæ, & qui fines illius ἀναῤῥήσεως? Num vt homines docerentur, ad interceſſiones, ſuffragia, patrocinia, opem, & auxilium Sanctorum, inuocatione ſua cōfugere? ſicut Pontificius Canon inquit: Quorum meritis & precibus concedas, vt in omnibus tuæ protectionis muniamur auxilio. Hoc vero Dionyſius neqoaquam dicit, ſed cauſas nominationis Sanctorum has deſcribit. I. Vt viuentes ad imitationem prouocarentur, & ad exemplum beatorum ſancte viuere, & piè in Domino mori docerētur. II. Vt Sancti illi prædicarentur eſſe non mortui, ſed viui, qui ex morte ad vitam vere diuinam tranſlati iam eſſent. III. Vt oſtenderetur eos eſſe in memoria apud Deum. Nouit enim Deus, qui ſui ſunt. Et precioſa eſt in conſpectu Domini mors ſanctorum eius. IIII. Quando altari impoſita ſunt venerabilia ſymbola, per quæ Chriſtus σημαίνεται καὶ μετέχεται, ſignatur & ſumitur, ſtatim, inquit, adeſt deſcriptio Sanctorum, vt indicetur indiuidua ipſorum coniunctio, & ſacratiſſima vnio cum Chriſto.

Memoria Sanctorū in actione Euchariſtia.

Cauſa huius nominationis Sanctorū Dionyſii.

Hæc de cœtibus Eccleſiaſticis apud monumenta martyrum, & de recitandis nominibus Sanctorum, diligenter ſunt obſeruanda, quomodo inſtituta & obſeruata fuerint in primitiua Eccleſia. Illa ipſa enim poſtea, cum nō eo modo, eo fine & ea ſimplicitate, in Eccleſia obſeruarentur, ſed additis nouis opinionibus alio inflecterentur, facta fuerunt tandem ſeminaria cultus & inuocationis Sanctorum, ſicut mox oſtendemus. Adeo periculoſum eſt, in Eccleſia aliquid ſine verbo Dei inſtituere, etiamſi principio nihil videatur habere incommodi.

In primitiua igitur Eccleſia, vſq; ad annos ducentos poſt Chriſtum natum, dogma de ſuffragiis, patrociniis, interceſſionibus, meritis, ope, auxilio & inuocatione Sanctorum in cœlis, prorſus ignotum fuit: & longe alia tunc fuit, ſicut oſtendimus, ratio venerationis Sanctorum, quam quæ poſtea inuecta eſt. Cumq; iuxta Tertulliani dictum aduerſus Praxeam, id ſit verum, quodcunque primum id ſit adulterium, quodcunque poſterius, non difficilè erit, vel ex hac ſola obſeruatione, de hac controuerſia iudicare.

Tertullia.

Vide autem aſtum Pontificiorum. Cum enim veris primitiuæ Eccleſiæ teſtimoniis deſtituantur, & tamen intelligant non leue eſſe præiudicium, quod Eccleſia primis, optimis & ſinceriſſimis temporibus per annos ducentos, inuocationem Sanctorum ignorauit, ex ſuppoſititiis ſcriptis, & ex locis quibuſdam mala fide detortis, teſtimonia conquirere conantur, fucū facturi ſimplicioribus, quaſi ab ipſis Apoſtolorum temporibus inuocatio Sanctorum ſemper in Eccleſia fuerit. Ita ex commentitia Epiſtola Anacleti citant, pro omnibus aſſiduam apud Deum, omniū Sanctorum effundi orationem. Ex Miſſa ſuppoſititia Iacobi citant: Communem orationem agamus Mariæ & omnium Sanctorum, vt precibus & interceſſionibus eorum, omnes miſericordiam conſequamur. Recens vero Lipomannus & Surius, ſub veterum nominibus, nouas conſarcinarunt legendas, vt videantur non deſtitui, vel vetuſtiſſimis primitiuæ etiam Eccleſiæ teſtimoniis. Ibi Aurelianus inuocat Martialem his verbis: Adſit nobis ille de cœleſtibus, vt orationibus eius muniti, mereamur hæreditatis æternæ participes adſciſci in regnum Dei. Ibi Cyrus ſcriba inuocat Leontium martyrem, per quem inquit, Deus ſui regni partem nobis concedat. Sed ex fabulis non probantur dogmata.

Ex apocryphis & ſuppoſitiis ſcriptis Pontificij conantur inuocationē aſſerere pro traditione Apoſtolica.

Epiſtola Anacleti.

Miſſa Iacobi.

Lipomannus & Surius.

Perionius vero ex Iuſtino conatur inuocationem Sanctorum probare. Vt autem Lector iudicare poſſit, quis ſit candor, & quæ fides Pontificiorum, locum adſcribam ex ſecunda Apologia, pagina 137. Obiectio erat, Vos Chriſtiani eſtis athei. Iuſtinus vero reſpondet: Fatemur nos taliorum (νομιζομένων) qui putantur eſſe Dij, atheos eſſe: ſed non veri Dei, ἐκεῖνόν τε καὶ τὸν παρ' αὐτοῦ υἱὸν (ἐλθόντα καὶ διδάξαντα ἡμᾶς ταῦτα, καὶ τὸν τῶν ἄλλων ἑπομένων καὶ ἐξομοιουμένων ἀγαθῶν ἀγγέλων στρατὸν) πνεῦμά τε τὸ προφητικὸν, σεβόμεθα καὶ προσκυνοῦμεν, hoc eſt, Nos patrem, & qui ab ipſo eſt, filium (qui venit & docuit hæc nos, & reliquorum exercitum aliorum bonorum Angelorum, qui ipſum ſequūtur & ipſi aſſimilantur) & ſpiritum Propheticum colimus & adoramus. Hoc Perionius ita deprauat, quaſi ſenſus ſit: Nos adoramus Patrem, Filium, Angelos & Spiritum ſanctum. Quæ ſententia prorſus & manifeſte impia eſt. Ita enim Angeli cum ipſo Deo, imo ſupra Spiritum ſanctum adorarentur. Cum Iuſtinus alludens ad locum, Epheſios tertio, hoc tantum dicat: Filium Dei, eam ſapientiam, quam hominibus reuelauit, etiā Angelis pateſeciſſe, ſicut ſententia manifeſta eſt, ſi verba legātur in parētheſi.

Perionius.

Refutatio.

Alij

In Irenæo.

Alij locum Irenæi allegant, qui libro quinto dicit: Vt virginis Euę virgo Maria fieret aduocata. Sed ſi lector rem ipſam conſideret, ſententia plana erit. Maria enim annis fermè quater mille poſt Euę lapſum & nata eſt, & concepit Chriſtũ. Quis igitur vel per febrim ſomniabit, Euam tũc cum eſſet virgo, inuocaſſe Mariam aduocatam ſuam, quæ nondum nata erat? Et Mariam in cœlo apud Deum aduocatam fuiſſe Euæ virginis, id eſt, priuſquam illa ab Adamo cognoſceretur, cum Maria tunc nondum nata, nedum aſſumpta eſſet? Hoc certe quam abſurdum ſit, quilibet ſanus iudicare poteſt. Nequaquam igitur hoc ſenſit Irenæus, ſed confert hæc duo inter ſe, quãtum mali per Euam virginem mundo illatum, & quantum boni per Mariam virginem, eo, quod Chriſtum peperit, mundo collatum ſit. Et in hac collatione atq; in hanc ſententiam, Mariam nominat Euę aduocatam, quod Irenæus ſine dubio Græcè ſignificantius dixit. Interpres enim eius & obſcurus & infelix fuit, ſicut alibi diximus. Firmum igitur & fixum contra omnes cauillationes manet, quod inuocatio Sanctorũ, primitiuæ Eccleſiæ, per annos ducentos, ignota prorſus fuerit.

QVANDO ET A QVIBVS SPARGI COEPERINT SEMINARIA INVOCATIONIS SANCTORUM IN ECCLESIA.

Prima ſeminaria cultus & inuocationis Sanctorum poſt mortem Apoſtolorum & eorum auditorum. Origenes.

VIDEAMVS iam quando, à quibus, & quomodo cœperint ſeminaria ſpargi, & via ſterni ad cultũ & inuocationem Sanctorum. In tota autem vera antiquitate, inter omnes patres, Origenes primus eſt apud quem ſeminaria illa inueniuntur. Et hoc ipſo nomine, opinio de inuocatione Sanctorũ, merito ſuſpecta habetur, quod ſeminaria eius, ab Origene authore initium ſumpſerunt. Factum enim hoc eſt illo tempore, cum hanc vitam iam reliquiſſent omnes illi, qui & Chriſtum & Apoſtolos audiuerant. Et notum eſt quid Euſebius lib. ca. 32 ex Egeſippo de illis temporibus ſcribat: Eccleſiã ſcilicet, vſq; ad illa tempora, virginem puram & incorruptam manſiſſe, poſtquam autem generatio illa præteriiſſet, tunc errores, quaſi conſpiratione facta nudo vertice in Eccleſiam, velut in vacuam domũ, irruiſſe. De ipſo etiam authore Origine, nota ſunt veteris Eccleſiæ iudicia apud Epiphanium, Tomo 2. lib. 1. hæreſi 64. Et Hieronymi ad Pammachium & Oceanum, qui inquit: Origenem laudaui interpretem, non dogmatiſten, ingenium, non fidem. Item: Credite experto, venenata ſunt illius dogmata, & aliena à Scripturis ſanctis, vim Scripturis facientia, &c.

Iudicia Eccleſiæ veteris de Orig. Epiphanij, Hieronymi.

Illis igitur temporibus, & ab illo authore, circa annum Domini 240. ſpargi cœperunt ſeminaria inuocationis Sanctorũ. Et operęprecium eſt, cõſiderare, qualia fuerint initia, & qui ſecuti ſint progreſſus. Non enim ipſa ſtatim inuocatio mortuorum, cum reliquis idolomaniis, quas inde ſecutas eſſe, in præcedentibus oſtendimus, primo impetu nudo, quod dicitur, capite, in Eccleſiam irrupit. Sed Origenis tempore, primum diſputari cœpta eſt opinio illa, vt non abſurda nec inconueniens. Animas beatas, vt quę membra adhuc ſint vnius corporis nobiſcum, & charitatem non abiecerint, in altera etiam vita ſolicitas eſſe de ſalute noſtra, atque pro nobis, fratribus ſuis orare apud Dominum.

Initia & progreſſus inuocationis ſanctorum.

Prima opinio beatos orare pro nobis.

Hæc vero opinio, quia nec ſentẽtiis nec exemplis Canonicæ ſcripturę euidenter demonſtrari poterat, ſed tantum ex apocryphis ſcriptis, & ex traditionibus, veriſimilitudinem quandam pręſe ferebat, inter priuatas diſputationes & cogitationes repoſita, non autem inter publica Eccleſiæ dogmata, illis quidem tẽporibus relata fuit.

Teſtimonia huius opinionis, ex apocryphis & traditionibus.

Hęc ita ſe habere, manifeſte ex Origene oſtendi poteſt. Ita enim ſcribit Homil. 3. in Cantica: Omnes Sancti, qui de hac vita deceſſerunt, habẽtes adhuc charitatem erga eos, qui in mũdo ſunt, ſi dicantur curam gerere ſalutis eorum, & iuuare eos precibus ſuis, atq; interuentu ſuo apud Deũ, NON ERIT INCONVENIENS. Scriptum namq; eſt in Machabæ. libris ita: Hic eſt Hieremias Propheta Dei, qui ſemper orat pro populo.

Origenes dubitans diſputat.

Non inconueniens.

Idem in Ioſue ca. 13. inquit: EGO SIC ARBITROR, quod omnes illi, qui dormierunt ante nos patres, pugnent nobiſcum, & adiuuent nos orationibus ſuis. Ita namque etiam quendam de ſenioribus magiſtris audiui dicentem, &c.

Sic arbitror.

Magiſter ſenior dixit.

Audis teſtimonia, non ex ſcriptura Canonica, ſed ex Apocryphis, & ex traditionibus. Atque ideo de opinione illa dicit Origenes: NON EST INCONVENIENS, EGO SIC ARBITROR. Mox tamen, ſicut fieri ſolet ex diſputationibus fieri paulatim cœperunt aſſeuerationes. Nam ſuper Numeros ca. 31. Origenes dicit: Quis enim dubitat, quod ſancti quique Patrum, & orationibus nos iuuent, & geſtorum ſuorum confirment atque hortentur exemplis? Ita etiam tractatu 27. in Matth. allegoriſans ſtructuram templi inquit: Diſcipuli, cæteriq; Sancti, non ſolum nunc, ſed etiam modo ante conſpectum Chriſti intercedunt.

Secundo ex opinione fit aſſeueratio. Origenes.

CAPVT III.

SED has vel diſputationes vel aſſertiones, fuiſſe illis temporibus priuatas, nequaquam autem publica & recepta Eccleſiæ dogmata, Origenes ipſe diſerte pronunciat in Epiſtola ad Romanos, lib. 2. pagina 343. his verbis: Iam vero ſi etiã extra corpus poſiti Sancti, qui cum Chriſto ſunt, agunt aliquid & laborant pro nobis ad ſimilitudinem Angelorum, qui ſalutis noſtræ miniſteria procurant, habeatur hoc quoque inter occulta Dei, nec chartulæ committenda myſteria, &c. Sicut igitur Eccleſia diligenter diſtinxit inter ſcripta Canonica, quæ publice in Eccleſia, tanquam regula fidei & fundamentum Eccleſiaſticorum dogmatum, legebantur, & inter ſcripta apocrypha, quæ priuatim quidem cognoſcebantur, non autem publice in Eccleſia legebantur, nec peculiaria dogmata inde extruebantur, vel confirmabantur: ita accuratum illis temporibus ſeruatum fuit diſcrimen inter publica Eccleſiæ dogmata, & inter opiniones priuatas & apocryphas, qualem hanc, de interceſſione Sanctorum eſſe, ipſe Origenes pronunciat.

Opinio priuata, non publicum dogma.

Atq; hæc cum ita ſe habeant: Pontificij tamen non verentur Origenem adducere teſtem, probaturi inuocationem Sanctorum, ſemper in Ec-

Pontificiorum candor in Origenis teſtimonio allegando.

Lamētatio Origenis. *Gelaſius de lib. Orig. de pœnitentia.*

cleſia receptam & probatam fuiſſe. Cum enim Origenis nomine, multa ſuppoſititia & falſa ferantur, ex illis pſeudographis Pontificij cauſæ ſuæ ſuffragia conquirunt. Ita extat lamentum, quod Eraſmus pronunciat, non eſſe ab Origene ſcriptum, nec ab Hieronymo verſum, ſed eſſe figmentum alicuius indocti. Ac Gelaſius diſtin. 15. expreſſe dicit, librum de pœnitentia Origenis eſſe apocryphum. Et tamen Pontificij inde tanquam ex Origene authore, inuocationem Sanctorum probant, quia figmentum illud loquitur: Incipiam me genibus prosternere, & deprecari vniuerſos Sanctos, vt mihi non audent petere Deum, ſuccurrant. O Sancti Dei, vos deprecor, vt procidatis miſericordiis eius pro me miſero: Heu mihi pater Abrahā deprecare pro me, ne de finibus tuis aliener, quos valde cupiui, &c.

Homiliæ Origenis. Lindani triūphus.

Eodem modo feruntur Homiliæ in diuerſos, quas conſtat non eſſe Origenis. Et tamen Lindanus, tantum non ouans, ſed triumphans, conatur inde probare, vniuerſalem fuiſſe conſuetudinem in Eccleſia, inde vſque ab Apoſtolorum tēporibus inuocandi Sanctos. Quia ſcilicet ibi Homilia 3. ſcribitur: Patres ſecundum voluntatem Dei mandaſſe, celebrari memoriam innocentum ſempiternam in Eccleſiis, vt eis interceſſio filiorum apud Deum prodeſſet.

Origenes in Iob.

Arriani etiam cuiuſdam Commentaria in Iob ſub Origenis nomine leguntur, atque inde etiam Sanctorum inuocationem probant Pontificij. Author enim ille li. 2. dicit: O beate Iob, ora pro nobis miſeris, vt nos miſericordia Dei protegat & eripiat, &c.

Origenes de con ſequētia Papiſtica. Sācti orāt pro nobis: Ergo ſunt inuocādi. Orig. cōtra Celſum.

Sed Origenes ipſe, etiam ſi eo, ſicut dictum eſt modo, de orationibus Sāctorum cœperit diſputare, illam tamen conſequentiam non modo nō texit inde: Beati in cœlo orant pro nobis, ergo ſunt inuocandi: Sed eam ex profeſſo reiicit, li. 8. contra Celſum. Reſpondens enim ad illud Celſi argumentum. Supremo Deo non poſſe diſplicere, ſi alij etiam inferiores, quos Dæmones appellabant, cum ſint amici Dei, votis & ſupplicationibus colantur, vt hominum cauſas apud ſupremum Deum adiuuent: Dicit quidem Chriſtianos non tales Dæmones agnoſcere, ſicut Gentes fingunt, ſed ſcire Angelos eſſe miniſtros Dei, & beatos ipſius amicos. Non autem dicit Eccleſiam loco Dæmonum Gentilium, Angelos & beatos inuocare, ſed fidem Eccleſiæ ita deſcribit, pag. 755. Ipſi Deo omnibus præſidenti, per vnigenitum ipſius filium ſupplices vota offerimus, cui ſupplicamus, quandoquidem noſtrorum ſit ille delictorum propitiatio, vt tanquam Pontifex noſtras offerat Deo preces, Et pagina 760. Deus namq; & ſolus eſt adorandus, vnigenituſque & primogenitus omnis creaturæ Deus verbum ſuppliciter eſt, & vt Pontifex deprecandus, vt noſtras quæ ad te peruenerint preces, ad Deum referat.

Fides Eccleſiæ de inuocatione Sanctorum tēpore Origenis.

Pag. 762. Quod ſi Angelorum multitudinem copimus, vt in nos ſe clementius gerat, illa multitudo cognatos ſibi & amicos hos fecerit, quos ſuam viderint erga Deum pietatem imitari, ita vt eorum opitulentur ſaluti, qui Deum & inuocent, & ex animo deprecentur, & ad eorum beneficium concedant, qui Deum ſupplicando adorent, quem ipſi item & adorant, & ſuppliciter venerantur.

Et Pag. 773. Quanto rectius egerit, vt Deo ſe credat præſidi rerum, per Ieſum doctrinam nobis huiuſmodi ſuggerenti, ab eoq; omnem cum opem, tum & tutelam depoſcat, à ſanctis Angelis & iuſtioribus cæteris prodeuntem. Et tandem pag. 774. ad Celſi ſimilitudinem (quæ columen eſt Papiſticę inuocationis) ſicut ſcilicet inter homines, non ipſi tantum Principes ſeu Reges ſupplicationibus placandi ſunt, ſed primo potentiores, & ſecundum hos Reges: Ita reſpondet, vt confirmet ſolum Deum placandum & inuocandum eſſe, & qui Deum placatum habet, ei ſimul & amicos Dei placatos eſſe. Et iis, qui Deum inuocant, Angelos & Spiritus beatos, nec vocatos vltra vna precari Deum, vt non opus ſit illos peculiaribus votis ſeu ſupplicationibus inuocare & placare. Verba Origenis hæc ſunt: Licet plena ſit hæc vita exemplorum, quod primum potentiores placentur, & ſecundum hos reges, vnus tamen nobis placandus eſt Deus, & vt propicius ſit exoptandum, qui vtiq; & pietate & virtute placatur. Quod ſi quos alios velit præter Deum omnipotentem placatū iri, Celſus intelligat, ſicut corpus hoc cum mouetur, & vmbram habet ſe ſubſequentem, ſic item, & qui ſummum Deum placarit, & illius amicos propicios vt habeat, ſequitur, Angelos ſcilicet, animaſq; & Spiritus cæteros beatiores, quippe qui ſimul ſentiant, quinam Dei ſint benignitatem promeriti. Nec ſolum ſe hi erga digniores quoſque propicios reddunt, ſed & Deo gratificari volentibus opitulantur, hiſque & placatiorem hunc faciunt, vnaq; & ſupplicant & precantur. Ita vt affirmare id auſim, vel hominibus vltro, quæ potiora ſunt, animo deſtinantibus, Deoq; ſupplicantibus, poteſtates illas innumeras, nec vocatas quidem, vltro Deum vna comprecari, generique noſtro adeſſe. Ita ille.

Origenes de argumēto Papiſtico inuocat. ſanct. à ſimilitudine & morib° aulicorum.

Origenis tēpore nōdum fuit inuocatio Sāctorum ſed in diſputationē venit.

Origenis igitur tempore, inuocatio Sanctorū nondum fuit. Cœpit quidem ille diſputare de orationibus beatorum, & licet dicat (affirmare auſim) tamen priuata & Apocrypha fuit tunc illa opinio, non autem publicum & receptum Eccleſiæ dogma, ſicut ipſius Origenis verbis oſtendimus. Quod enim Origenes dicit: Maneat inter occulta, nec chartis committatur, hoc Græci vno verbo vocant ἀπόρρητον. Et tamen ex illa ſua diſputatione de orationibus beatorū, nequaquam conſequens vult eſſe Origenes, Angelos & Spiritus beatorum, eſſe votis & ſupplicationibus colendos, imo præcipuum Pontificiorum argumentum, ea aulicis ſupplicationibus petitum, Origenes in Celſo refutat.

Apparitionibus & ſpectris auxit opinio de inuocatione Sanctorum.

Operæ precium tamen eſt conſiderare, quomodo priuata & Apocrypha illa diſputatio Origenis de orationibus beatorum, paulatim progreſſu temporis, vires maiores acquiſierit. Nam ex Apocryphis Machabæorum libris, & ex traditionibus opinio illa primum inchoata, mox apparitionib. ſeu ſpectris ſtabiliri cœpit. De Potamiena enim, quæ ex Origenis Schola prodiit, & martyrio celebris facta eſt, ſcribit Euſebius lib. 6. cap. 5. quod tunc cum ad martyrium duceretur, Baſilidem Ethnicum, propter exhibita humanitatis quædam officia, iuſſerit bono eſſe animo ἐξαιτησαμένη γὰρ αὐτὸν ἀπελθοῦσα, ſe enim poſt diſceſſum ſuum pro pœna ipſius (eo, quod ſententiam damnationis in Potamienam tuliſſet) depreca-

precatam Dominum ſuum, & non multo poſt beneficiorum remunerationem ipſi repenſuram. Et addit Euſebius Baſilidem, cum non multo poſt conuerſos, & ob confeſſionem in vincula coniectus fuiſſet, narraſſe: Potamienam triduo poſt martyrium, noctu ſibi aſtitiſſe, & coronam capiti ſuo impoſuiſſe, ac dixiſſe, ſe pro ipſo Dominum deprecatam (παρακεκληκέναι) & petita impetraſſe. Subiungit etiam Euſebius quoſdam ſcribere, alios plures Alexandrinos, illis temporibus confertim ad Chriſti doctrinam acceſſiſſe, eo, quod Potamiena in ſomnis apparuiſſet, & ipſos ad fidem vocaſſet. Et hæc quidem mirifica eſt hiſtoria (Spiritus ſcilicet mortuorum infideles ad fidem vocare) carens verbi Dei exemplo, imo pugnans cum expreſſa Scripturæ ſententia, Ieſaiæ 8. Luc. 16. Ideo etiam Euſebius addit, ἀλλὰ ταῦτα μὲν ὧδε ἐχέτω. Sed hæc quidem ita ſe habeant. Omnibus vero temporibus, apparitiones ſeu ſpectra multum turbarunt in doctrina religionis. Inde enim multæ factæ ſunt diſceſſiones à verbo Dei, & multa ſine verbo, imo contra verbum Dei, ex ſpectrorum apparitionibus recepta ſunt.

Abſurdiſsima fabula.

Mortuorũ apparitiones religioni ſemper nocuerũt.

Porro ad ſtabiliendam opinionem illam de interceſſionibus beatorum, præter Apocrypha teſtimonia ex Machabæis, præter traditiones & apparitiones mortuorum, acceſſit quartum etiam, Miracula ſcilicet. Cum enim Deus ad monumenta Martyrum varia ederet miracula, vt doctrinam & fidem, pro qua Martyres paſſi fuerant, illuſtri teſtimonio, contra perſecutorum blaſphemias apud poſteros confirmaret, ac gloriam, in quam aſſumpti erant Martyres, conſpicua indicatione, inter totius mundi contumelias, teſtatam faceret, vt ita reliqui ad amplectendam fidem Chriſti incitarentur, & in ea ita corroborarentur, vt pro eius confeſſione non dubitarent, nec detrectarent, extremum vel fortunarum, vel vitæ diſcrimen adire: Hoc poſtea, ſedatis perſecutionum procellis, & remiſſo ardore confeſſionis ac martyrij, de orationibus & auxilijs Sanctorum communi perſuaſione plerique interpretari cœperunt. Inde ſubſequentibus temporibus, tanquam cõfeſſum & indubitatum dogma, publice etiam tradi cœpit, quod Origenis tempore, vt probabilis tantum & priuata opinio habebatur: Beatorum ſcilicet orationibus viuentes adiuuari, commemorationes etiam ſeu memorias Martyrum, ſicut Cyprianus loquitur lib. 2. epiſt. 6. annuis paſſionis ipſorum diebus, & conuentus ſolennes in iis locis, vbi exuuiæ ipſorum conditæ erant, accepto ex vetuſtate more, quem ſupra ex Epiſtola Smyrnenſi, & ex Dionyſio deſcripſimus, diligenter retinebant. Sed celebrationes iſtas, præter & contra piæ vetuſtatis obſeruationem, nouis opinionibus trãſformabant, ideo ſcilicet eas frequentandas, vt Martyrum orationibus adiuuentur. Inde paulatim fieri cœpit inclinatio ad ipſam inuocationẽ Sanctorum. Quæ inclinatio, quibus initiis cœpta, quibus progreſſibus aucta, quomodo ſæpius vel aperte reprehenſa, vel tacite, oppoſita vera doctrina de inuocatione Dei, & veteri conſuetudine de memoriis Martyrum, repreſſa fuerit, donec adhæreſcentibus ſubinde ſub deuotionis ſpecie, ſuperſtitionis ſeminariis, & Epiſcopis partim diſſimulantibus propter vulgi perſuaſiones

Fõs inuocationis mortuorũ, miracula ad monumenta martyrũ.

Publicũ dogma ſolo haberi cœpit, beatorum orationibus viuentes iuuari.

Memoria martyrum ſine ſuperſtitioſo fiunt cœpta.

Inclinatio ad inuocationẽ ſanctorum.

(ſicut Auguſtinus fatetur Epiſt. 118. Ego, inquit, multa huiuſmodi propter nonnullarum, vel ſanctarum, vel turbulentarum perſonarum ſcandala deuitanda, liberius improbare non audeo, tam multis præſumptionibus plena ſunt omnia) partim priuatas ſuas, vt vocant, deuotiones, in Eccleſiam inuehentibus, ſuperſtitio tandem præualuit, & paulatim admiſſa, immenſum creuit. Cumque vbi conſiſteret, non inueniret, in tam craſſam & teterrimam idolomaniam, ſicut ſupra oſtendimus, euaſit, cuius nunc pleroſque inter ipſos Pontificios pudet: Illam hiſtoriam ex certis veterum monumentis, quanta fieri poterit breuitate & perſpicuitate, colligemus. Hæc ipſa enim nuda hiſtorica annotatio, ſine prolixiori, vel explicatione, vel refutatione, multa vtiliter monebit, & totam hanc controuerſiam, quod ad ſententias veterum attinet, quæ pro ſtabilienda Sanctorum inuocatione afferri ſolent, recte illuſtrabit.

Hiſtoria de initiis & incrementis inuocationis Sanctorũ.

Mota igitur & ſparſa primum ad Origene circa annum Domini 240. diſputatione illa de orationibus beatorum ſpirituum, non tamen ſtatim inſecuta eſt inuocatio. Firma enim & fixa retinebantur adhuc illa Scripturæ principia, inuocationem eſſe cultum, ſoli Deo debitum, iuxta illa dicta: Dominum Deum tuum adorabis, & illum ſolum coles. Inuoca me in die tribulationis: Quiſquis nomen Domini inuocauerit ſaluus erit: Effunde iram tuam in Gentes, quæ nomen tuum non inuocauerunt. Ideo cum Celſus obiiciſſet, Non ſolum Deum orandum, verum etiam beatis ſpiritibus, qui Deo aſſiſtunt, ſupplicandum: Origenes hoc negat, & tantum dicit, eos, qui vnum Deum per Chriſtum inuocant, & pietati ſtudent, habere Angelos & beatos Spiritus, non vocatos orationis ſocios & comprecatores. Item, ab ipſo & vno Deo poſcendam eſſe opem & tutelam, ad quam Deus pro ſuo beneplacito, Angelus & beatorum Spiritus (de quo tamen ipſe etiam Origenes dubitat) adhibet. Hæc bene & diligenter notentur.

Origenis ætas, anno Chriſti 230. ignorat inuocationem Sanctorũ.

An beatis Spiritibus ſupplicandum.

Non multo vero poſt, circa annum Domini 250. Cyprianus apud Latinos alium & nouum gradum addidit. Quia enim viuentes mutuo pro ſe orant, & in hac vita Scripturæ exemplo alter alterius orationibus ſe recte commendat, ſicut illis temporibus vſitatum erat, quod lapſi eos, qui ob confeſſionem fidei in vinculis detinebãtur, adibant, & ipſorum ſe orationibus commendabant, vt Deo & Eccleſiæ reconciliarentur, lib. 3. epiſt. 18. Cyprianus igitur & inde, atque etiam ex hypotheſi Origenis, de interpellationibus Sanctorum in altera etiam vita, non quidem mortuos inuocauit, ſed viuentes priuſquam ex hac vita diſcederent, admonere cœpit, vt poſt mortem ſui apud Deum memores eſſent. Ita lib. 1. epiſt. 1. ad Cornelium inquit: Memores noſtri inuicem ſimus, vtrobiq; pro nobis ſemper orantes. Et ſi quis noſtrum prior diuinæ dignationis celeritate præceſſerit, perſeueret apud Deũ noſtra dilectio, pro fratribus & ſororibus noſtris apud miſericordiam patris, non ceſſet oratio. Et lib. 2. de habitu virginum, inquit, Durate fortiter, ſpiritualiter pergite, peruenite feliciter, tantum mementote tunc noſtri, cum incipiet in vobis virginitas honorari. Hæc vero noua & priuata eſt Cypriani deuotio, ſine Scripturæ & auto-

Cypriani ætate anno 250. noua deuotio orta.

Martyres viui rogãtur, vt poſt mortem viuorũ apud Deum ſint memores.

Digitized by Google

quitatis exemplo ſuſcepta. Quæ licet excuſari poſſe videatur, propterea quia eos, qui adhuc in hac vita conſtituti erant, alloquitur, quia tamen caret Scripturæ teſtimonio & exemplo, gradum poſtea fecit ad inuocationem eorum, qui ex hoc ſeculo iam diſceſſerant.

Suppoſititia & pſeudopigrapha Cypriani.

Quæ vero præterea ex Cypriani vel ſuppoſititiis, vel Pſeudopigraphis citantur, merito non curamus; vt quod in Sermone de Stella & Magis ſcribitur, paruuli ab Herode occiſi, ſecretorum conſcij diuinorum, clementiam Dei pro noſtris curant laboribus. Item facti ſunt ſupremi capitolij Senatores & Iudices, nonnullis veniam obtinentes immeritis, aſſiſtuntque miſerationibus & vltionibus diuinis, &c. De Apocrypho vero ſcripto de conuerſione Cypriani in Nazianzeno poſtea dicemus.

Seminaria inuocationis mortuorum Arrij tempore repreſſa: quod ſolus Deus inuocandus ſit.

Porro poſt Cyprianum, cum Arriana hæreſis Chriſto honorē diuinitatis detraheret, & orthodoxi ipſum verum Deum eſſe, inter cætera argumenta inde etiam probarent, quia in Scriptura & inuocetur & inuocari iubeatur: Repreſſa aliquantulum & aliquandiu fuerunt ſeminaria illa inuocationis Sanctorum. Loquimur autem non de incertis, Apocryphis & ſuppoſititiis ſcriptis, quæ recens magna copia, ſub titulo venerandæ vetuſtatis à Pontificiis in theatrum produci cœperunt, ſed de certis probatorum authorum ſcriptis.

Euſebij opinio de interpellationibus Sanctorū.

Ita Euſebius retinet quidem anticipatam opinionem, de interpellationibus Sanctorum, ſed inuocationem eorum nec docet, nec vſurpat, ſed Chriſto gloriam perferēdi preces noſtras ad patrem relinquit, lib. 10. hiſtor. Eccleſ. in vita Conſtantini.

Platonica ratio Euſebij de Sāctorū orationibus.

Frigide autem, ne dicam ridiculè facit Euſebius, quod opinionem illam, de orationibus Sanctorum, ex Platone probare conatur, & quidem illis verbis, quibus fatetur opinionem illam non facile probari poſſe, ſed tamen credi debere. Nam de præparatione Euangelica lib. 12. ex Platone de legibus hanc ſententiam, & hæc verba Euſebius deſcribit: Certe defunctorum animæ virtutem quandam habent, qua vel poſt mortem rebus humanis auxiliantur. Vera enim hæc opinio eſt, ſed niſi prolixis rationibus probari non poteſt. Credere autem oportet huiuſmodi ſermonibus, quoniam à priſcis valde viris traditi ſunt. Hæc eſt Platonica Euſebij demonſtratio de ſuffragiis Sanctorum.

Lactātius. Hilarius.

Lactantius vnum Deum docet inuocandum. Hilarius vero in Origenicis ſuis allegoriis de montibus & auribus Dei, (vt ſolet Græcorum floſculis ornatus incedere, ſicut Hieronymus inquit) diſputat quidem de interceſſionibus Angelorum, in Pſalmum 129. Item de cuſtodiis & præſidiis Apoſtolorum, Patriarcharum, vel potius, vt inquit, Angelorum. In Pſalmum 124. Non tamen vel Angelos, vel ſanctos, ſed vnum Deum inuocat, & honorem inuocationis ideo communicat Chriſto, quia credit ipſum verum eſſe Deum. Et rationē addit in Pſal. 124. Adeſt enim, & cum fideliter inuocatur, per naturam ſuam præſens eſt, & ei, qui in eum credit, aſſiſtit. Et dignum eſt obſeruatione, quod Origenicam illam Hilarij allegoriam, qua in Pſal. 124. de montibus vtitur,

Auguſtin' Hilarij ſententiam inuertit.

Auguſtinus ex profeſſo ita inuertit, vt inde inuocationis & auxilij honorem Sanctis adimat, & ſoli Deo vindicet, in libro de paſtoribus cap. 8. Vide quia non in montibus tibi ſpes eſt. Auxilium meum, inquit, à Domino, qui fecit cœlum & terram. Noli putare iniuriam te facere montibus ſanctis, quando dixeris: Auxilium meum non in montibus, ſed à Domino, qui fecit cœlum & terram. Ipſi montes hoc tibi clamant, 1. Corinth. 1. vt ſecurus ſine vlla iniuria montium, dicas auxilium meum à Domino, qui fecit cœlum & terram. Non ſolum tunc tibi non ſuccenſebunt montes, ſed tunc amabunt, tunc magis fauebunt. Si in ipſis ſpem tuam poſueris contriſtabuntur. Angelus multa diuina & mira oſtendens homini, ab homine adorabatur, ille tanquam leuantem oculos in montem, reuocans ad Dominum, ait: Noli facere, illum adora, nam ego conſeruus tuus ſum, & fratrum tuorum. Hæc Auguſtinus.

Athanaſi' de inuocatione.

Athanaſius vero hoc argumento ſæpius probat, Chriſtum eſſe verum Deum, quia eius auxilium in neceſſitatibus inuocatur, vt oratione ſecunda contra Arrianos, Sancti non poſtulant à creato aliquo, vt ſit auxiliator. Chriſtus ergo, cuius auxilium Sancti inuocant, eſt verus Deus. Et oratione tertia: Creatura non adorat creaturam, ſed Deum. Chriſtus ergo, qui adoratur, Deus eſt. Et in libro de incarnatione verbi, ex inuocatione ſeu adoratione probat: Verbum habitare in Chriſto, non vt in reliquis Sanctis, ſed perſonaliter. Inquit enim: Si adoras hominem Chriſtum, eo, quod ibi inhabitet Dei verbum, eadem opera adora quoque Sanctos ob Deum, qui ibi domiciliū habet. Cumq; ex hoc Athanaſij fundamento, inuocatio creaturarum prorſus ſubuertatur, tamen ex pſeudopigrapho & ſuppoſititio quodā ſermone, de ſanctiſſima Deipara, conantur Pontificij etiam ſub Athanaſij nomine, inuocationem ſuam Sanctorum ſtabilire, quia ſcilicet ſuppoſititius ille Athanaſius ita inquit:

Suppoſititius Athanaſius.

Et iam audi filia Dauidis & Abrahæ, & inclina aurem tuam in preces noſtras, & ne obliuiſcaris populi tui, neque noſtri, qui ſumus de familia & domo patris tui. Ad te clamamus, recordare noſtri ſanctiſſima virgo, & retribue nobis pro exiguis iſtis eloquiis magna dona, ex diuitiis gratiarum tuarum, tu quæ gratia plena es. Item, intercede hera & Domina, & regina & mater Dei pro nobis.

Baſilius, Nyſſenus, Nazianzenus inuocationem Sāctorum publicè in Eccleſiam inuexerūt, Rhetorica ſua Apoſtrophe. Inuocatio Sāctorum Monachis ſuis vſitata.

Hactenus igitur per annos à nato Chriſto 350. & amplius, Eccleſia inuocationem Sanctorum in publica (vt ita dicam) praxi ignorauit. Tandē vero circa annū Domini 370. per Baſilium, Nyſſenum & Nazianzenum, in publicos Eccleſię conuentus, occaſione orationum panegyricarum, inuehi cœpit, eodem tempore, cum abiiſſem authoribus, Monachatus ex Ægypto & Syria in Græciam introduceretur. Et videtur hæc ſiue portio, ſiue appendix Monachatus fuiſſe. Inter Monachos enim illos, perſuaſionē de inuocatione Sanctorum, aliquantò ante in ſolitudinibus priuatim receptam & vſurpatam fuiſſe, ea vitis Palladij & Theodoreti (ſi tamen *vera* ſunt omnia) non obſcure colligitur. In publicos vero Eccleſię conuentus, nondum manifeſtè & exertē introducta & recepta fuerat. Sed Baſilius, Nazianzenus, & Nyſſenus, primi fuerūt, qui eam ex priuatis & Monachorum deuotionibus, & vulgi perſuaſionibus, in Eccleſiam inuexerunt. Cum enim in Rhetorum Scholis educati, eloquentiæ

laudem

laudem & haberent & affectarent, non contenti fuerunt pia illâ antiquitatis ſimplicitate, qua eam in commemorationibus martyrum vſam fuiſſe, ſupra ex Smyrnenſis Eccleſiæ Epiſtola, & Dionyſio oſtendimus, ſed orationes panegyricas declamatoriis floſculis & Rhetoricis apoſtrophis, & quæ præterea ad figuram προσωποποιίας pertinent, ita exornarunt, vt opinionem de comprecationibus & auxiliis Sanctorum, quæ Origenis tempore apocrypha & priuata erat, tanquam publicum dogma in immenſum exaggerarent, & ad compellationes eorum, quoniam memoriam celebrabant, orationem conuerterent, atque ita figuram orationis ad formam inuocationis declinarent: Cuius tamẽ exempla nec ex Scriptura, nec ex vetuſtiori & puriori Eccleſia habebant.

Et hæc de figuris declamatoriis non effingimus illis patribus, ſed ipſi has præbent iudicationes. Nam de Apoſtrophe & Proſopopœia oratoria, ipſe Nazienzenus exempla luculenta oſtẽdit, vt oratione in ſanctum Paſcha, vbi inquit: O Paſcha, magnum & ſacrum, totiuſque mundi expurgatio. Tecum enim tanquam cum animato aliquo colloquar. Et oratione 1. in Iulianum. Audite hæc omnes Gentes. Omnes enim appello magno præconio. Audite populi, tribus, linguæ, ætas omnis, & qui nunc viuitis, & qui dehinc naſcituri eſtis. Et vt maius mihi ſit præconium, omnis cœlorum exercitus, omneſque Angeli audite. Audi & tu quoque magni Conſtantini anima (εἴ τις αἴσθησις) ſi quid ſentis, & reliquorum Chriſtianorum Imperatorum. Item voco ad hanc panegyrin omnes animas, &c. Et mox, Quid hoc tei eſt Imperatorum diuiniſſime? Cogor enim illum tanquam præſentem & audientem inculpare, licet cum Deo conſtitutum, ac in tantum ſegregatum, quantum etiam ad melius tranſiit regnum. Et in ſeconda oratione in fine prolixa apoſtrophe Iulianum mortuum compellat. Et talia exempla in carminib. ipſius multa ſunt. Eodem modo, licet de orationibus mortuorum, declamatoriis alleuationibus vtantur, non tamen diſſimulant, ſe de illa opinione non prorſus certos eſſe, ſed dubitare, ſicut mox oſtendemus.

Apoſtrophe Baſil. Nazianz. figurata.

Operæ precium autem eſt conſiderare, quod Baſilius, non ex Scripturæ vel teſtimoniis, vel exemplis, nec ex publicis veteris Eccleſiæ ritibus, ſed ex vulgi & mulierculárum priuatis deuotionibus, Sanctorum inuocationem in panegyres ſuas inuexerit.

Fundamẽta inuocationis martyrum Baſilij.

Ex veteris quidem Eccleſiæ ritu hoc retinet, ſicut inquit in Gordium martyrem. Eius feſtum celebramus, qui in huiuſmodi die certamen pro Chriſti morte ſubiit. Et cum vitam Sanctorum exponimus, primo Dominum per ſeruos ſuos glorificamus. Deinde iuſtos ipſos laudamus, & populum per honeſtorum factorum narrationem exhilaramus. Item, nõ noſtris indigent laudibus ornati, ſed nos ipſorum vitæ hiſtoria & cõmemoratione, imitationis gratia indigemus. Quid verò ipſe ex vulgi opinionibus & narrationibus, de miraculis & apparitionibus attexat, ex oratione in Manantem martyrem manifeſtum eſt. Inquit enim: Quę quiſque in memoria habet, ad mentem reuocet. Mementote martyris, quotquot illo per ſomnia potiti eſtis, quotquot in hoc loco conſtitoti συνέργον ipſum in precationibus habuiſtis, quibus (ὀνόματι κληθεὶς) nominatum vocatus, in operibus aſſitit, quos peregrinantes reduxit, quos ex infirmitate reſtituit, quibus liberos iam defunctos reddidit, quibus vitæ terminum prorogauit. Hæc in commune conferte, & inter viuos mutuo, quæ quiſque nouit, ei, qui non nouit, diſtribuite, quæ ignorat ab eo, qui nouit, accipiat, &c.

Vetus Eccleſiæ ritus.

Opinio vulgi. Vulgi perſuaſionem Baſilius allegat.

Eodem modo Homilia in 40. martyres, non dicit ſicut quædam verſio habet: Qui premitur ad hos confugiat, qui lætatur hos oret, ſed recitatione vulgi & mulierculárum concurſum exponit. Qui tribulatur ad quadraginta confugit, qui lætatur ad ipſos decurrit, ille vt moleſtiarum ſolutionem reperiat, hic vt res ſecundæ ipſi conſeruentur. Hoc loco mulier pia pro liberis orans deprehenditur, marito peregrinanti reditum, infirmo ſanitatem petens.

Conſuetudo & opinio vulgi & mulierculárum.

Inde verò Baſilius erumpit in oratorias exclamationes. Hi ſunt qui regionem noſtram, (διαλαχόντες) inter ſe partiti, velut turres muniunt, non vno loco ſe ipſos concludentes, ſed multis iam locis hoſpites facti, &, quod paradoxon eſt, non ſingulatim diuiſi ad ſuſcipientes accedunt, ſed omnes ſimul ſunt, & apud ſingulos omnes ſunt. O ſufficiens beneficentia, paratum Chriſtianis auxilium: Eccleſia martyrum. Quantum laborares, vt vnum aliquem reperires, qui pro te Dominum (δυσωποῦντα) exoratum placaret, quadraginta iam ſunt, &c. Cum his martyribus ſiant preces veſtræ. O communes generis humani cuſtodes, boni curarum (κοινωνοί) ſocij, precationis ſynergi, legati potentiſſimi, &c.

Exclamatio Baſilij ſine Scriptura.

Et hæc licet extra Scripturam, ſine verbo Dei & citra exemplum primitiuæ Eccleſiæ πανηγυρικῶς declamitentur, ita, vt interceſſionis Chriſti, ne verbo quidem mentio fiat, quaſi ipſe gubernatione Eccleſiæ ſe abdicaſſet, & adminiſtrationis ſuæ munera ſpiritibus defunctorum, qui vbique omnibus adſint, diſtribuiſſet, quod contra perpetuum regni & ſacerdotij Chriſti, officium pugnat, & ab Auguſtino, ſicut poſtea annotabimus, non conceditur. Tamen videre eſt, quanta in doctrina religionis, & in exercitiis pietatis inclinatio fiat, quando ad præſumptas vulgi opiniones magnorum & eloquentium virorum accedit autoritas. Factis enim talibus initiis à Baſilio, mox longius progreſſum fuit ab illis, qui Baſilium admirabantur ac ſuſpiciebant.

Nyſſenus enim, Baſilij frater, oratione in Theodorum martyrem, inquit: Qui reliquias attingunt, martyri tanquam omnibus partibus integro & vigenti ſupplicant, vt pro ſe apud Deum legationis munere fungatur, vt Dei miniſtrum appellant, qui quando vult, inuocatus munera impetret. Et mox: Tu verò, quæcunque te ora tenet, huc ad nos veni. Nos enim te vocantem viciſſim vocamus. Quocirca ſiue ſublimi in æthere moraris, ſiue cœleſtem aliquam abſidem circumueris, ſiue inter Angelorum choros conſtitutus, Dominum adoras, iſtis omnibus parumper intermiſſis, ad nos, qui te colimus & honoramus, accede. Multis beneficiis indigemus, tu legationis munere apud communem Regem pro nobis fungere. Quamquam vitam hanc tranſcendiſti, humanas tamen neceſſitates non ignoras, impetra

Nyſſenus Baſilij frater ſectator in inuocationibus.

nobis pacem. Nos quidem, quod hactenus ſarti tecti ſeruati ſumus, tibi acceptum referimus, ſed in poſterum etiam ſecuritate poſtulamus. Quod ſi maiori opus ſit auxilio, fratrum tuorum martyrum chorum adhibe, vna cum omnibus ſupplica: Multorum preces iuſtorum, nationum & populorum crimina diluant. Petrum admone, Paulum excita, Ioannem aduoca, vt Eccleſiarum ſoliciti, curam ſuſcipiant. Idem in vita Ephrem,

Vita Ephrem.

Tu verò aſſiſtẽs vitæ principi, omnium noſtrum recordare, nobiſque peccatorum veniam impetra. & in vita Meletij: Iam facie ad faciem Deum alloquitur, & erroribus noſtris veniam implorat, &c.

Vita Meletij.

Hæc qualia ſint, ſi ad Scripturæ Canonem exigantur, manifeſtum eſt. Primitiua certe Eccleſia, ita nec ſenſit, nec docuit, & poſtea etiam Auguſtinus ea, quæ à Nyſſeno aſſeuerantur, improbauit, vt de præſentia martyrum, quodq; neceſſitates viuẽtium videant, & quod auxilium Sanctis ſit acceptum referendum.

Auguſtinus hanc Nyſſeni ſententiam improbat.

Illas ſemitas non antiquas ſane, ſed admodum tunc recentes, ſecutus eſt iiſdem temporibus etiam Nazianzenus. Si enim ſepoſita norma & lucerna Scripturæ, noſtris paulliſper cogitationib. indulſerimus, facilis & procliuis eſt in hanc ſiue opinionem, ſiue deuotionẽ inclinatio. Eſt enim ſingularis & mirifica ſuperſtitum affectio erga eos, qui hinc diſceſſerũt, præſertim quorum virtutes admiramur, vel quibus familiariter vſi fuimus. Inde enim Gentes ſuos Heroas & Dæmones fecerunt, ſicut Plutarchus in Romulo deſcribit. Nazianzenus igitur ea humana illa affectione, nõ ea Scriptura, inquit, oratione in Baſilium: Nunc in cœlis degit, ibiq; pro nobis, vt arbitror, ſacrificia offert, ac pro populo orat. Licet enim nos reliquerit, non tamen omnino reliquit. Tu autem ſacrum & diuinum caput, ex alto nos reſpice, & carnis ſtimulum, aut tuis ſiſte precibus, aut fortiter me ferre perſuade, totamque vitam nobis in melius permuta. Cũ verò emigrabimus nos ibi tuis excipe tabernaculis. In Athanaſium: Tu autem è ſupernis, propicius nos reſpice, & populum hunc dirige, noſq; in pace foue, in certamine dirige, & cum temetipſo ſtatue. Et in Cyprianum: Tu verò ab alto propicius nos reſpice, noſtrumque ſermonem & vitam dirige, & ouile hoc paſce, ac lupos abige, &c. Atque ita quidem rapidis & quaſi aureis, panegyricarum declamationum fluminibus, ſtipulæ ſeu quiſquiliæ inuocationis Sanctorum in Eccleſiam, non multò ante annum Domini 400. inuehi cœperunt.

Nazianzenus nouã Baſilij opinionem amplectitur.

Vt arbitror.

Inuocatio Sãctorum inuecta circa annum 400.

Conſiderandum autem eſt in hiſtoria illorum temporum, quod non vbique & ab omnibus, pro certis, veris & Catholicis dogmatibus, receptæ fuerint panegyricæ illæ declamationes. Cuius illuſtre hoc eſt argumentum, quod ipſi authores panegyrici, inter ipſas Rhetoricas exaggerationes, dubitationem ſuam non diſſimulant: quodque coguntur declamatorias ſuas figuras mitigare. Nazianzenus enim declamitans Baſilium in cœlis pro populo ſacrificia offerre & orare, addit parentheſin (ὡς οἶμαι vt arbitror) Et in Epitaphio patris ſui dicit quidem: Nunc precibus magis proficit, quam antea doctrina, quãto Deo iam eſt propinquior, dignus effectus Angelico ordine & parrheſia. Mox autẽ addit correctionẽ πείθομαι δὲ vt ego mihi perſuadeo. Item εἰ μὴ παῤῥησίας τοῦτο εἰπεῖν, ſi non audax & temerarium eſt hoc dicere. Et quod ante ex oratione I. in Iulianum adduximus: Audi tu quoque Conſtantini anima εἴ τις αἴσθησις. Item, Cogor illum tanquam præſentem & audientem compellare. Et in Baſilium: Conſulo, vt in ipſum reſpiciatis (ὡς καὶ ὁρῶντος καὶ ὁρωμένου) & quaſi ipſe videat & videatur, ſpiritu præparemini. Omnium verò apertiſſime dubitationem ſuam profitetur in funere ſororis Gorgoniæ. Ibi enim poſt multas apoſtrophas, tandem concludit: Si noſtri honores tibi curæ ſunt, & ſi (τοῦτο γέρας) hæc dignatio loco præmij Sanctis animabus à Deo confertur, (παρὰ Θεοῦ ἀποδέδοται) vt talia ſentiant, reſciſcant vel intelligant, ſuſcipe & tu ſermonem noſtrum. Hoc certe modo de dogmatibus certis, firmis, & Catholicis, ſeu de articulis fidei, non loquitur Eccleſia, ſed credimus, ſcimus, certus ſermo & omni acceptione dignus, firmiter crede, & nullatenus dubites, &c.

Patres huius ætatis de hac opinione ipſi dubitarũt.

Porrò obſeruandum eſt hoc, cum nouitatis ſuſpicione tunc laboreret inuocatio ſanctorum, quomodo ex pſeudopigraphis Nazianzenus ſuffragia eõquiſierit. Allegat enim ſcriptum quoddam de pœnitentia ſeu conuerſione Cypriani, quaſi ab ipſo Cypriano conſcriptum, quod ſcilicet is ante conuerſionem magus fuerit, & Chriſtianæ cuiuſdam virginis pudicitiam, per Dæmonem quendam proſtitutorem attentarit, virginem verò illam, cognitis inſidiis Diaboli, aliis omnibus omiſſis, ad Deum confugiſſe, & ſponſum ſuum Chriſtum protectorem feciſſe. Cumque hoc feciſſet, etiam virgini Mariæ ſupplicaſſe, vt virgo virgini periclitanti opem ferret, (καὶ τὴν παρθένον Μαρίαν ἱκετεύουσα βοηθῆσαι παρθένῳ κινδυνευούσῃ) atque hanc fuiſſe viam liberationis puellæ illius, & conuerſionis Cypriani. Ita Nazianzenus.

Suffragia inuocationis Sanctorum Nazianzeni ex pſeudepigraphus Liber de pœnitentia Cypriani.

Sed librum illum de pœnitentia Cypriani, apocryphum & ſuppoſititium eſſe; Gelaſius ex authoritate Romanæ Eccleſiæ, diſerte & expreſſe oſtendit diſtinctione decima quinta, cap. Sancta Romana. Et Hieronymus in Catalogo, ac in Commentario Ionæ, dicit: Cyprianum profeſſorem Rhetorices fuiſſe, & conuerſatione ac ſuaſu Cæcilij, occaſione verò lectionis Ionæ, ad fidem Chriſtianam conuerſum. Et ipſe Cyprianus lib. ſecundo, epiſt. ſecunda, contexens hiſtoriam ſuæ conuerſionis, nihil de Magica illa tragœdia dicit.

Quia verò Catholicum hoc eſt, ſicut Lyrinenſis non male definit; quod ſemper, quod vbique, & ab omnibus fidelibus, ex Scriptura conſtanter receptum fuit, addenda eſt & hæc obſeruatio, quod non dubitatum tantum de inuocatione Sanctorum fuit iſtis temporibus, cum ea priuatis vulgi & muliercularum deuotionibus, in Eccleſiam inciperet introduci, ſed diſerte, & quidem magno zelo reprehenſa, & in Catalogum hæreſeon relata fuit ab Epiphanio, qui iiſdem ferme temporibus vixit. Sicut autem hiſtoria Eccleſiæ omnium temporum oſtendit, quando errores plauſibili aliqua ſpecie palliati, in perſonis, ſicut Auguſtinus loquitur, vel multis, vel magnis, libere & vtiliter ſine offenſione Eccleſiæ reprehendi non poterant, quod iidem in aliis perſonis, ſiue minoribus, ſiue paucioribus, vel quando exceſſus committebantur craſſiores, libere fuerunt taxati. (Hoc enim modo Augu-

Lyrinenſis.

Inuocatio Sãctorum hæreſeos damnata hoc ipſo tẽpore.

Epiphanius contra inuocationẽ Sanctorũ.

Auguſtinus in Pelagianis damnauit, quæ in pleriſque veterum ſcriptis, totidem ferme verbis leguntur) ita Epiphan. arripit craſſum exceſſum mulierculàrum quarundam Thracum, in Arabia & in ſuperioribus partibus Scythiæ, quæ in ſella quadrata, expanſo linteo, panem ſeu collyridem proponebant, & offerebant in nomen Mariæ. Illa verò occaſione, multa & varia inuocationis Sanctorum ſeminaria, quæ variis in locis erumpere, & à magnis quibuſdam viris foueri cœperant, magna vehementia taxat & reprimit. Non enim hoc tantum agit, mulieribus non licere ſacrificare, & alia, quæ ad publicum miniſterium, verbi & Sacramentorum pertinent, peragere: Item, ſoli Deo eſſe ſacrificandum: ſed longius progreditur, dicit enim mulierculas illas offerre collyridem, vt ſit profeſſio quod colant & adorent Mariam. Transfert igitur diſputationem illam ab hypotheſi ad theſin, de cultu ſcilicet ad adorationem Sanctorum.

Status diſputationis Epiphanij de Collyridianis.

Nec verò ignotum mihi eſt Pontificiorum ἀμφιφύγιον, quod fingunt adorationem Sanctorum, non autem inuocationem damnari ad Epiphanio. Et adorationem nimis anguſte definiunt, quando ſcilicet tribuitur alicui, quod ſit eſſentia æterna, infinita, omnipotens, &c.

Papiſtica diſtinctio de diſcrimine inuocationis & adorationis.

Atqui Epiphanius cum ex profeſſo, & quidem prolixe materiam illam tractet, ne verbo quidem vel innuit ſaltem eam differentiam, quod Sanctos non liceat quidem adorare, tanquam æternos & omnipotentes Deos. Liceat autem ipſos, tanquam legatos apud Deum, & auxiliatores in neceſſitatibus inuocare, & certis cultibus vel votis, vel donariis placare. Nec Ægyptij, quos Epiphanius Pharaonis filiam, ob nutricationē Moſis, adoraſſe ſcribit, tam amentes fuerunt, quaſi ſenſerint eam ab æterno fuiſſe. Sed quid intelligat per λατρείαν & adorationē, ipſe declarat exemplis, ſicut ſcilicet apud Ieremiam colunt exercitus cœleſtes & reginam cœli. Et ſicut Noe ſacrificium fuit profeſſio, quod beneficium ſeruationis Deo acceptum referret. Et Iacobi ſacrificium ſuodentis oleum ſuper lapidem, petit panem, veſtimenta, vtque in peregrinatione ſua incolumis reducatur. Talia verò ſacrificia, hoc eſt, talem adorationem, quæ petit beneficia & auxilia in neceſſitatibus, Epiphanius contendit cultum eſſe ſoli Deo debitum. Atque ideo ipſe in principio, & in fine contra Collyridianos implorans auxilium ad errores refutandos, & veritatem illuſtrandam, non Mariam, ſed Deum inuocat, & pro verbo adorãdi vtitur hiſce vocabulis, θεὸν αἰτούμενοι καὶ ἐπικαλούμενοι, Deum orantes & inuocantes, vnde manifeſtum eſt, ſub adoratione comprehēdi inuocationem, ſicut ſupra hoc oſtendimus.

Epiphanius de Sanctorum adoratione ſeu inuocatione.

De adoratione igitur, ſeu inuocatione Sanctorum, Epiphanius ita loquitur contra Antidicomarionitas: Sint Sancti in honore, & quies ipſorum in gloria. Non autem conuenit Sanctos vltra, quam decet, honorare, ſed honorare Dominum ipſorum. Et addit, in Scriptura hoc damnari. Erunt, inquit, mortuis cultum præſtantes, ſicut & in Iſrael coluerunt. Et memorabile eſt quod dicit, ab ipſis Sanctis diſcendum eſſe, qui honores Deo, & qui ſanctis debeantur, nec honores illos, (vt adorationem & inuocationem) quos ipſi Sancti, dum viuerent, Deo tribuerunt, eſſe poſtea vel Sanctis ipſis, vel aliis per errorem tribuendos. Verba Epiphanij hæc ſunt: ἡ τῶν ἁγίων τῶν ποτὲ εἰς θεὸν δόξα, &c. Honor, quem Sancti ſuo tempore Deo exhibuerunt, factus eſt aliis non videntibus, veritas in errorem. Et contra Collyridianos dicit. Quidam contemptim de Maria ſentiunt, & loquuntur, quidam verò in alteram partem declinantes, vltra decorum eam glorificant. Item: Sub prætextu eius, quod iuſtum eſt, Diabolus ſubiens hominum mentem, mortalem naturam deificans, ſtatuas humanam imaginem referentes expreſſit, vt mortuos adorent, & imagines adorandas introducant, adulterante mente ab vno & ſolo Deo. Reuera ſanctum erat Mariæ corpus, non tamen Deus, virgo erat honorabilis, ſed non ad adorationem nobis data, ſed ipſa adorans eum, qui ex ipſa ſecundum carnem, natus eſt. Atque ideo Dominus dixit ad eam: Quid mihi & tibi mulier? Ne quis exiſtimaret ſanctam virginem excellentiorem eſſe, & nimia eius admiratione in hæreſin dilabatur. Et totam hanc diſputationem, Epiphanius à ratiocinationibus humanarum affectionum reuocat ad normam Scripturæ, & argumenta Baſiliana & Gregoriana recte & oblique refutat, ſicut ex collatione facile animaduerti poteſt. Quæ, inquit, Scriptura narrauit? Quis Prophetarum præcepit, hominem adorari? Helias mortem non vidit, ſed tranſlatus eſt. Ioannes ſuper pectus Domini recubuit. Sed neque Helias adorandus eſt, etiamſi in viuis ſit, neque Ioannes προσκυνεῖται, licet per preces dormitionem ſuam admirandam effecerit. Sed neque Tecla, neque quiſquam Sanctorum adoratur. Non enim dominabitur nobis ἀρχαία πλάνη, antiqua ſeductio, vt relinquamus viuentem, & adoremus ea, quæ ab ipſo facta ſunt, ſicut ſcriptum eſt: Præter creatorem coluerunt creaturam. Si enim Angelos Deos adorari non vult, quanto minus Annæ filiam? Item, Verbum Deus carnem aſſumpſit ex Maria, non tamen vt adoretur virgo, neque vt Deum illam faceret, ſit in honore Maria. Pater verò, & Filius & Spiritus ſanctus adoretur, Mariam nemo adoret. Hoc enim myſterium, nec mulieri, nec viro, ſed Deo (προστέτακται) certo & ſerio mandato attributum eſt. Neque Angeli talem glorificationem capiunt. Conuertatur itaque creatura ad Dominum, vt ſolum Deum colat. Item: Licet ſancta ſit Maria & honorabilis, non tamen ad adorationem. Hæc Epiphanius, qui præterea magno animi ardore, & ſingulari verborum vehementia, contra hæreſin illam, quam à mulieribus dicit profectam, inſurgit, quæ apud Ipſum, qui volet, legat. Tota verò illa Epiphanij diſputatio, rectius intelligetur, ſi, vt dixi, conſideretur qualia circa illud tempus initia inuocationis Sanctorum, ex mulierculàrum deuotionibus, ſicut Baſilius fatetur, in Eccleſiam inuehi cœperint. Ideo Epiphanius dicit: Compeſcat Ieremias mulierculas, ne turbent orbem terrarum, ne dicant: Honoremus Reginam cœli. Item, ne credas Iſrael mulieri, reſulta à malæ mulieris conſilio.

Oſius Cardinalis allegat Ephrem Syrum, his verbis inuocantem Mariam: Eſto noſtra conciliatrix, & aduocata in hora iudicij, libera nos à futuro igni & tenebris, tu namque es ſpes apud Deum Chriſtianorum. Quo ſi Ephrem ille, vel

Oſius de Ephrem.

dixit vel ſcripſit, quia circa Baſilij & Epiphanij tempora vixit, non obſcurum erit, qualis cœperit tunc Mariæ inuocatio ſeu adoratio, quam tãto zelo Epiphanius inſectatur. Quia vero videbat Epiphanius, multorum animos, perſuaſionibus illis de nimia Sanctorum admiratione præoccupatos, ita concludit: Hæc ſcripſimus volentibus diſcere ſcripturæ veritatem, quæ ſi quidam non volunt tolerare, neque vtilia, ſed potius contraria ſuſcipere, dicendum erit: Qui audit, audiat, qui inobediens eſt, ſit inobediens. Hæc Epiphanius.

Chryſoſtomus ſeculi de Sanctis.

Perreximus autem aliquanto vlterius, Græcæ Eccleſiæ hiſtoriam, deinde ad Latinos reuertemur. Chryſoſtomus igitur, qui circa ann. 400. potiſſimum floruit, proxime poſt Baſilij & Nazianzeni tempora ſucceſſit. Nam & Baſilio tanquam præceptore vſus fuiſſe, à quibuſdam ſcribitur. Cumque illis temporibus inuocationem Sanctorum, ſicut oſtendimus, quidam aſſererent, quidam reprehenderent, quidam vero de ea dubitarent, non inutilis erit obſeruatio, quomodo Chryſoſtomus ſuam ſententiam interpoſuerit, & Eccleſiam ab ingruentibus tunc ſuperſtitionibus, ad vera inuocationis fundamenta retraxerit. Summa autem eorum, quæ ex ſcriptis Chryſoſtomi, vbi quæſtionem hanc tractat, colligitur, in his conſiſtit capitibus.

Pugnantes de inuocatione Sanctorum ſententiæ.

I. Quia videbat vulgi perſuaſionem totum negocium exauditionis, atque adeo ipſius etiam ſalutis, neglecta pœnitentia & pietate erga Deum, reiicere in aliorum interceſſiones, ſæpe & grauiter hanc perſuaſionem reprehendit, vt Homilia 44. in Geneſin, Homilia 5. in Matthæum, Homilia. 41. in priorem ad Corinthios, Homilia 1. ad Theſſal. &c.

Indignitatis noſtræ cauſa opus eſſe mediatoribus Sanctis.

II. Quia inuocatio Sanctorum præcipue hac perſuaſione nitebatur, quòd nos peccatores indigni ſimus, qui vel ad ipſum Deum, noſtris orationibus accedamus, vel qui orantes exaudiamur, ideo opus nobis eſſe interceſſionibus, patrociniis & mediationibus Sanctorum ad Deum: Chryſoſtomus hanc perſuaſionem multis in locis conatur populo eximere, propoſitis promiſſionibus de Chriſto mediatoris officio & interceſſione.

Ita Homilia quinta in Matthæum: Si mente vigilemus, multo magis noſtro, quam alieno tuti eſſe poſſumus ſuffragio. Nam & Deus ſalutem noſtram, non tam aliis pro nobis rogantibus vult donare, quam nobis. Sic enim & Chananæam illam aliquando miſeratus eſt, ſic etiam meretrici donat fidem, ſic denique latronem à cruce in Paradyſum tranſtulit, nullius patroni, nullius precibus mediatoris indigens. Et de muliere Chananæa Homilia duodecima dicit: Miſerere mei. Non, inquit, habeo conſcientiam bonorum operum, nec rectæ vitæ fiduciam: Ad miſericordiam confugio, ad tranquillum portum peccantium, vbi ceſſat iudicium, vbi ineffabilis ſalus eſt. Dic mihi mulier, quomodo auſa es, cum ſis peccatrix & iniqua, accedere ad Chriſtum? Ego, inquit, noui quid agam, vide prudentiam mulieris, non rogat Iacobum, non obſecrat Iohannem, neque pergit ad Petrum, nec intendit ad Apoſtolorum chorum, non quæſiuit mediatorem, ſed pro omnibus illis pœnitentiam accepit comitem, quæ aduocati locum impleuit, & ſic ad ſummum fontem perrexit. Propterea, inquit, deſcendit, propterea carnem aſſumpſit, & homo factus eſt, vt ego ei audeam loqui. Surſum in cœlis Cherubin eum tremunt, & Seraphin metuunt, & deorſum meretrix loquitur cum eo. Ibidem: ad Deum non oſtiario, non mediatore, non miniſtro opus eſt. Sed dicito: Miſerere mei Deus, &c.

Idem Homilia de profectu Euangelij: Vis diſcere, quod etiam per nos ipſos orantes, plus apud Deum efficimus, quam dum alij pro nobis orant: Clamauit Chananæa, & acceſſerunt Diſcipuli. Et ad illos quidem dixit: Non ſum miſſus, &c. Quando autem ipſamet acceſſit, tunc beneficium dedit: Vides quomodo repulit cum alij precarentur, vbi vero ipſamet orans, clamauit, annuit. Cum hæc omnia non ignoremus, licet peccatores ſimus & indigni, licet ſoli ſimus & interceſſoribus careamus, ne deficiamus, ne deſpondeamus animum. Ibidem: Cæterum non opus eſt patronis apud Deum, neque vllo diſcurſu, vt blandiare aliis, ſed licet ſolus ſis, patronóque careas, & per te ipſum Deum preceris, omnino tamen voti compos eris. Neque enim tam facile Deus annuit, cum alij pro nobis orãt, vt cum ipſimet oramus, etiamſi plurimis pleni ſimus malis.

Chryſoſtomus viuos intelligit appellatione Sanctorum.

III. Quia verò ſcriptura docet: Licet ipſi Deũ innocemus, aliorum tamen pro nobis orationes non eſſe contemnendas. Chryſoſtomus illas ſententias, de Sanctorum pro nobis interceſſionibus, de illis, qui adhuc in hoc ſeculo nobiſcum viuunt, interpretatur. Et notanda eſt fraus Pontificiorum. Vbicunque enim Chryſoſtomus mentionem facit interceſſionis Sanctorum (vt cum Homilia 44. in Geneſin dicit: Quãdo quod ex nobis eſt, ſimul offerimus, & accedit interceſſio Sanctorum, plurimum nobis cõfert. Et Homilia quinta in Matth. Habent enim vim pro nobis, & quidem maximas orationes ſupplicationéſque Sanctorum. Et Homilia 1. in Epiſtolam ad Theſſal. Non contemnamus preces Sanctorum, ſed oremus etiam, vt pro nobis precentur, manúmque porrigant.) Hæc omnia Pontificij, de Sanctis in altero ſeculo, interpretantur. Sed Chryſoſtomus expreſſe & diſerte loquitur, de interceſſionibus Sanctorum, in hoc ſeculo viuentium. Nam Homilia 44. in Geneſin, exempla interceſſionis Sanctorum adducit, ex Geneſi capite 18. Ierem. 7. 11. & 14. Et Homilia 1. ad Theſſal. allegat exempla Act. 12. Phil. 1. 2. Corinth. 2. quæ de viuorum interceſſionibus loquuntur. Atque in illa Homilia dictum Ieremiæ: Si ſtarent Moſes & Samuel, &c. ita exponit: ſi illi iam ſtarent. Item, εἰ Μωϋσῆς οὗτος ἦν νῦν καὶ ταῦτα ἔλεγε. Si Moſes nunc eſſet, & hæc diceret: Dele me, &c.

Fraus Pontificiorum.

IIII. Illud quidem Chryſoſtomus ſæpius vrget, Deum propter pios patres, ſæpe liberis & poſteris benefacere. Et in hanc ſententiam aliquoties adducit illas ſententias Scripturæ: Recordatus ſum teſtamenti mei, quod erat ad Abraham. Item: Propter Dauid ſeruum meum, protegam ciuitatem hanc. Homilia in Geneſin 41. & 44. Homilia 17. in Matth. &c. Sed hoc nihil aliud eſt, quam Deum ipſo facto hoc cõprobare, quod ex gratia clementer promiſit, faciens miſericordiam in millia his, qui diligunt me.

Chryſoſtomus inclinat in opinionem de patrocinium Sanctorũ, in altero ſeculo.

V. Ad illam vero, quæ vulgari tunc cœperat, opinionem, de orationibus & patrociniis Sanctorum in altero ſeculo, alicubi inclinat etiã Chryſoſtomus, vt quando de miraculis, quæ ad martyrum ſepulchra edebantur, declamitat. Ita in Babylam martyrem dicit: Sanctorum vbi hinc emigrarint fortitudinem terrificam eſſe, tum Regibus, tum Dæmonibus, tum ipſi etiã Dæmonum principi: Et in Iuuentium ac Maximum martyres inquit: Sicut milites vulnera in prœliis ſibi inflicta Regi monſtrantes, fidẽter loquuntur, ita & illi in manibus abiecta capita geſtantes, & in mediũ afferentes, quæcunque voluerint apud Regẽ cœlorũ impetrare poſſunt. Et Homi. 22. ad Rom. Si Paulus cũ hic eſſet vſq; adeo dilexit homines, multò magis illic feruentiorem amorẽ oſtendet.

Chryſoſtomus nec vſurpat, nec defendit inuocationẽ Sanctorum.

VI. Sed tamen in Scriptis illis, quæ certò conſtat eſſe Chryſoſtomi, nec docet, nec defendit, nec vſurpat inuocationem Sanctorum. Cumque apud ſepulchra martyrum tunc conuenirent, ad tractationem verbi, ad Sacramentorum adminiſtrationem, & ad preces Deo fundendas, qualis inde perſuaſio, ſenſim & tacite animis inſederit, ipſe Chryſoſtomus narrat, oratione in Babylam, vbi inquit: Si quis huiuſmodi conditoriis aſſiſtat, ipſius capſulæ aſpectus in animam inuadens ipſam percellit, ac perinde afficit, quaſi qui illic mortuus iacet, preces ſimul fundat præſenſque adeſſe cernatur, &c. Sed tamen non martyres, ſed ipſum Deum inuocat Chryſoſtomus.

Pſeudepigrapha vt Miſſa Chryſoſtomi. Homilia in natali Petri & Pauli.

Iterum autem obſeruet Lector, quomodo Pontificij cum veris teſtimoniis deſtituantur, ad ψευδεπίγραφα cõfugiant. Miſſam enim, quæ Chryſoſtomi titulo fertur, in qua Sancti exerte inuocantur, ſuppoſititiam eſſe alibi plane oſtẽdimus, & eiuſdem generis eſſe etiam Homiliam in natali Petri & Pauli, oſtendunt ineptæ, falſæ & deprauatæ Scripturæ citationes, vt cum dixit: Petre & Paule ſine intermiſſione pro nobis, rogamus, orate, promiſſa veſtra implete. Sunt enim hæc veſtra conuenta, vnius quidem hoc, venite mecum & bonis ne deficiamur: Alterius verò illud, ſtudebo poſt meum obitũ veſtri facere mentionem.

Homiliæ ad populũ Antiochenum.

Ita Homilias ad populũ Antiochenum ex variis tum locis, tum authoribus confutas eſſe conſtat.

Et in illarum 66. ita legitur. Et ipſe, qui purpuram indutus eſt, accedit illa complexurus ſepulchra & faſtu depoſito, ſtat Sanctis ſupplicaturus, vt pro ſe apud Deum intercedant, & Scenarum fabrum ac piſcatorem, etiam mortuos, vt protectores orat. Quæ totidem ferme verbis leguntur, inter ſermones Auguſtino inſcriptos de ſancto Paulo. Et Garetius Canonicus ex authore multò recentiore Theodoro Daphopato, illam ipſam ſententiam citat. In veris autem & certis Chryſoſtomi ſcriptis, tale nihil legitur. Quod enim ex Homilia poſt reditum exilij afferũt Pontificij, vbi Chryſoſtomus inquit: Inuitaui vos ad Apoſtolos, veniamus ad Timotheum, ad Andræam, &c. Non ſunt inuocationes, ſed deducit populum ad conſideranda exempla perſecutionum in Sanctis, ſicut contextus orationis manifeſte oſtendit.

Homilia poſt reditũ ab exilio.

Ieſuitæ Colonienſes.

Ita Ieſuitæ Colonienſes inuocationem Sanctorum conantur ex Homil. 5. Chryſoſtomi in Matthæum, probare. Ita autem citant verba: Hæc non eò dicimus, vt ſupplicandum Sanctis eſſe negemus. Sed manifeſta eſt falſatio. Verba enim Chryſoſtomi hæc ſunt: Et bene dicimus, non vt pro peccatoribus ſupplicandum eſſe Sanctis negemus. Hoc enim agit, ſe non negare, quin Sancti (loquitur autem ſicut exempla, quæ allegat, oſtendunt, de viuentibus in hoc ſeculo) debeant pro peccatoribus ſupplicare.

Chryſoſtomus igitur gliſcentem tunc ſuperſtitionem inuocationis Sanctorum, aliquantulum repreſſit, & doctrinam piæ inuocationis ad veros fontes reuocare conatus fuit, ſed videamus, quid ij, qui ipſum ſecuti ſunt, fecerint.

De Theodoreto Cyri Epiſcopo.

Chryſoſtomi igitur diſcipulum atque ſectatorem fuiſſe Theodoretum Cyri Epiſcopum, ſcribit Nicephorus. In eius verò ſcriptis (modo γνήσια ſunt omnia) pugnantia prorſus, contradictoria de hac materia leguntur. Extãt enim duodecim libri, de curatione Græcarum affectionũ, quorum tamen Nicephorus in Catalogo lucubrationum Theodoreti nullam facit mentionẽ, in horum octo multis verbis cõmendatur & ſtabilitur inuocatio Sanctorum. In Commentariis verò in Epiſtolas Pauli, quæ ex Nicephori Catalogo certò conſtat eſſe Theodoreti, prorſus contrarium traditur. Non eiuſdem autem ponderis & autoritatis eſſe ea, quæ ex incertis ſcriptis proferuntur, cum iis, quæ certorum ſcriptorum teſtimonia habent, extra controuerſiam eſt.

Libri de curatione Græcarum affectionũ.

Commentary in Epiſt. ad Coloſſ.

Et inter diſſimiles ſiue pugnantes Patrum ſententias, ſemper videndum eſt, vtra Scripturæ magis ſit conſentanea.

Status librorum Theodoreti, de curatione affectionum Græcarũ.

In libris ergo illis, qui inſcribuntur Curatio Græcarum affectionum, propoſitum autoris eſt, ſicut in titulo indicat, Euangelicam veritatem ex Græcorum & Gentium Philoſophia demonſtrare. Inde in octauo libro de martyrum honoribus diſputaturus, quod tanquam vrbium cuſtodes, & locorum præſides, quorum precibus & interuentu apud Deum vtentes homines, per eos demum diuina munera conſequantur, honorandi ſint, multas ex Philoſophis & Poetis, ex Heſiodo præcipue, & ex Platone ſententias trãſcribit, quod Gentes ſuos Heroas & Dæmonas eodem etiam modo coluerint, ſcilicet vt φύλακας θνητῶν ἀνθρώπων πλουτοδότας iuxta Heſiodum, quos ſoliti fuerint, θεραπεύειν καὶ προσκυνεῖν αὐτῶν τὰς θήκας, iuxta Platonem.

Honores martyrũ ſuperſtitioſi vnde.

Templa martyrum & feſta.

Et poſt hanc collationem tandem circa finem concludit, martyres apud Chriſtianos, non tantum eo modo, ſed multo amplius coli: Martyrum, inquit, templa magnitudine & ſplendore præſtantia ſunt, neque hæc per annuos ſemel aut bis, aut quinquies viſitamus, ſed in eis ſæpenumero dies feſtos peragimus. Quidq; homines proſpera ſunt valetudine, conſeruare ſibi eam à martyribus petunt. Qui vero ægritudinem aliquam patiuntur, ſanitatem expoſcunt. Inſuper ſteriles viri & mulieres, dari ſibi filios petunt, qui verò parentes ſunt, integra ſibi cuſtodiri, quæ conſecuti ſunt, dona. Item, qui peregre aliquo proficiſcuntur, petunt martyres ſibi comites eſſe in via, vel potius itineris duces. Qui verò iam ſoſpites redierunt, gratias agunt acceptum beneficium confitentes. Non qui ſe ad Deos accedere arbitrentur, ſed qui orent Dei martyres, tanquam diuinos homines, interceſſoreſque ſibi eos apud Deum aduocent & precentur. Piè verò fideliterque precatos, ea maxime conſequi, quæ deſiderant, teſtantur, illa quę votorum rei dona perſoluunt, manifeſta nimirũ adeptæ ſanitatis indicia.

Donaria martyrum templis ſuſpenſa.

Nam alij quidem oculorum,alij vero pedum, alij porro manuum ſimulachra ſuſpendunt,ex argento auróue confecta, &c. Ita Theodoretus in libris illis,quos inſcripſit,De Euangelicæ veritatis, ex Græcorum atque Gentium Philoſophia, cognitione, quorum tamen librorum ſicut dictum eſt, in catalogo lucubrationum Theodoreti apud Nicephorum nulla fit mentio.

Theodoretus inuocationis Sanctorũ fundamẽta ſubuertit.

Idem vero Theodoretus in Commentariis ad Epiſtolas Pauli,quæ inter *γνήσια* ipſius opera Nicephorus recenſet, ipſum fundamentum & neruos inuocationis Sanctorum, ex Scriptura ſubuertit, & ſuperſtitionem illam Synodorum authoritate damnatam ſcribit. Quod Theodoreti teſtimonium eo gratius nobis eſſe debet,quia in magnis illis Conciliorum voluminibus, Canon ille nõ ita legitur, ſicut eum Theodoretus citat. Explicans igitur Theodoretus illud Pauli Col.c. 2. In humilitate & religione Angelorum inquit:

Angelorũ inuocatio damnata.

Qui legem defendebant, eos etiam ad Angelos colendos inducebant,dicentes, fuiſſe legem per eos datam. Manſit autem diu hoc vitiũ in Phrygia & Piſidia. Quocirca Synodus quoq;, quę cõuenit Laodiceæ,quæ eſt Phrygiæ metropolis,lege prohibuit,ne precarentur Angelos. Et in hodiernum vſq; diem,licet videre apud illos & eorum finitimos, oratoria Sancti Michaelis. Illi ergo hoc conſulebant, vtique humilitate vtentes, dicẽtes vniuerſorum Deum,nec cerni,nec comprehẽdi,nec ad eum poſſe perueniri,& oportere per Angelos diuinam ſibi beneuolentiam cõciliare. Et hoc eſt quod Paul. dicit: In humilitate & cultu Angelorum. Hoc autem (in iis,quæ nõ vidit incedens) pro eo,quod eſt propriis rationib. & cogitatis v.ens. Idem repetit in 3.cap. Præcipit Paulus, vt Deo patri gratiarum actionem emittant per Chriſtum, non per Angelos. Hanc etiam legem ſequens Laodicena Synodus, & volẽs veteri illi morbo mederi, cauit ne precarentur Angelos,& ne relinquerent Chriſtũ. Hæc Theodoretus, qui etiam in Compendio Hæreticorum fabularum. Cainis hoc tribuit, quod Angeli alicuius nomen inuocent. Et tamen Andradius non

Andradij veracitas.

veretur ſcribere, veterem Cainam hæreſin eſſe, inuocationem Sanctorum improbare.

Laodicena Synodus.

Celebrata autem fuit Laodicena illa Synodus, circa annum Domini 368. hoc eſt, circa tempora Baſilij & Nazianzeni, quod notabile eſt. Operæprecium autẽ eſt conſiderare, qua fraude Canon ille nunc deprauatus, Angelos in Angulos tranſformarit. Ita enim nũc habet 35. Canõ: *Nõ oportet*

De Canone Laodicena Synodi.

Chriſtianos,de relicta Eccleſia abire,& ad Angulos idololatria abominãda cõgregationes facere, quæ omnia interdicta ſũt. Quicũq; autẽ inuẽtus fuerit, occulta huic idololatria vacas, anathema ſit, quoniã derelinquẽs Dominũ noſtrũ Ieſũ Chriſtũ filiũ Dei, acceſſit ad idola, &c. Altera editio legit (Angelos nominare) Theodoret. vero dicit: Canonẽ illum prohibere inuocationem Angelorum, ne quis Angelos oret aut precetur, quaſi per illos aditũ ſibi ad Dei gratiam & beneuolentiam facturus.

Templum Michaelis.

Proderit vero ad illam Theodoreti narrationem de lege Laodicenæ Synodi, & de Michaelio conferre ea,quæ Nicephorus ſcribit Tomo 7. c. 50. de apparitionib. Michaelis,& de oratorio Michaelio,extructo à Conſtantino. Et quę in Lombardica hiſtoria ſcribuntur de apparitione Michaelis in Gargano facta,anno Domini 390. Illa enim collatio oſtendet, quales fabulæ ſub titulo venerandæ antiquitatis Eccleſiis obtrudantur.

Sed reuertamur ad Theodoretum, qui ſi autor eſt librorum de Græcis affectionibus, cum contrarium illis ſcribat in Commẽtariis ad Paulum, ſicut oſtendimus,non obſcurum eſſe poteſt,quid illi eius narrationi, de martyrũ inuocatione tribuendum ſit. Hanc enim ex collatione Philoſophiæ Græcorum atque Gentium, ſicut titulus teſtatur, aſſumit. Alteram vero ſententiam ex fundamento verbi Dei, Coloſ. 2. & 3. extruit.

Hiſtoria religioſa.

Inuocatio ſanctorum hac ætate non fuit vniuerſalis.

Et quod diligenter obſeruandum eſt, etiamſi Theodoretus ſanctos inuocaſſet,ſicut in hiſtoria religioſa,quæ ipſi tribuitur, aliquot extãt exempla, non tamen vniuerſalis fuit in omnib. Eccleſiis illa obſeruatio,ſicut ex Cyrillo,qui iiſdẽ temporibus vixit, manifeſtum eſt. Iulian. enim apoſtata Chriſtianis obiecerat, quod Chriſtum hominem & martyres colerẽt. Si,inquit,adhuc nobiſcum (id eſt,cum Ethnicis) eſſetis, vnum pro multis Diis coluiſſetis, non hominem, imo non multos homines miſeros, vſos lege dura & aſpera,intelligens martyres. Cyrillus vero reſpõdens

Cyrillus cõtra inuocationem Sãctorum.

lib. 6. quod ad Chriſtum attinet, inquit: Non vt hominem colimus, ſed hominem,qui apparuit, Dei verbum agnoſcentes. De martyrib. vero reſpondens, memoriam & honorem martyrum confitetur, adorationẽ negat, inuocationis vero nullam prorſus facit mentionem. Hęc enim ſunt eius verba: Ad ſanctos martyres,neque Deos eſſe dicimus,neq; adorare conſueuimus. Laudamus autem eos potius ſummis honoribus, quod pro veritate ſtrenue certarũt, ita vt & ſuam animam contempſerint, &c. Proinde non eſt indignum, imo etiam neceſſarium,eos,qui tam claris operibus glorioſi ſunt,perpetuis honorari laudib. Et paulo pòſt venerationem martyrum deſcribit:

Veneratio martyrũ apud Cyrillum.

Non cultu,non adoratione,non inuocatione,ſed inquit: Omni honore eos dignamur, quodãmodo reponentes illis memoriam inacceſſibilẽ,pro honorib. & remuneratione fortitudinis tam cõſpicuæ. Imo recitans,quomodo Græci ſuos Dæmonas, quos ex hominibus præſtantib. fieri fingebant, coluerint, ſcilicet tanquam cuſtodes & auxiliares ſuperſtitum, cũ Deum eſſe nihil aliud intellexerint, quam vtilitati cuipiam hominum Præfectum eſſe. Non addit,ſicut Theodoretus facit, Chriſtianos idem,aut multo magis de martyrib. ſuis ſentire,ſed ita concludit. Proinde nos quidem minime. Græci autem potius deprehenduntur fuiſſe hominum cultores,& Dei gloriam incircumſpecte,quibus voluerunt, tribuiſſe. Ita lib. 10. Iulianus inquit: Ad antiquum illum mortuum additis multos recẽs mortuos. Cyrillus vero reſpondens, dicit: Chriſtianos magnifacere

Adoratur ſolus Deus.

reuerentiam & honorem erga ſanctos martyres, ſed addit: Scriptura nobis vnum Deum prædicauit,aliũ autem præter illum omnino nullum adorare conſueuimus. Idem Cyrill. in 16. c. Ioan. inquit: Nullus accedit ad patrem,niſi per filiũ, per quem adductionem habemus ad patrem in Spiritu. Ideò ſe portam & viã appellat, quia inquit: Nemo venit ad patrem niſi per me. Nam in quãtum Filius & Deus eſt,vna cum patre,nobis bona largitur. In quantum vero Mediator eſt & Pontifex,& Paracletus, noſtras preces ad Patrem adducit. Et tandem concludit, orãdum igitur eſt in nomine Saluatoris, ſi exaudiri à Patre volumus.

Atque

Digitized by Google

Concluſio hiſtoria Eccleſia Græca vſque ad Theodoreti & Cyrilli tempora.

Atq; ita hactenus in Græca Eccleſia, inuocatio Sanctorum alicubi, & à quibuſdam variè tentata, vſurpata & defenſa, non tamen vbique ab omnibus Eccleſiis recepta & approbata fuit: Sed ſemper fuerunt quidam præſtantes viri, qui eam non admiſerunt, ſed improbarũt, & fundamenta eius refutarunt, & Eccleſiam ad fontes veræ inuocationis Dei deduxerunt, ſicut oſtendimus. Poſt hæc vero tempora, inſecuta quidem eſt triſtior & maior confuſio dogmatum & rituum in Græca Eccleſia: In receptas tamen & vniuerſales formulas publicarũ precationũ inuocatio Sanctorum tarde admiſſa fuit. Et memorabile eſt, ac ad perpetuam rei memoriam dignũ obſeruatione; quod Petrus Gnapheus, qui in quinta vniuerſali Synodo, vt hæreticus damnatus fuit, primus author & inuẽtor fuit miſcendæ inuocationis Sanctorũ inter publicas Eccleſiæ preces. Nicephorus enim lib. 15. cap. 28. inter ea, quę Petrus ille Fullo inueniſſe ſeu reperiſſe dicitur numerat & hoc, vt in omni precatione Dei genitrix nominaretur, & diuinum eius nomen inuocaretur. Factum hoc fuit circa annum Domini 470.

Petrus Gnapheus publicis Eccleſiæ precibus inuocationẽ Sanctorũ primus inſeruit.

Pontificij ad ſtabiliendã Sanctorũ inuocationem falſo Synodo 6. abutũtur.

Pontificij vero, qui in publicis Eccleſiæ ſuæ precibus, inuocationi Sanctorum primarium locum tribuunt, ne videantur Fullonem illum hæreticum huius rei authorem habere, allegant Canonem ſeptimum vniuerſalis ſextæ Synodi, vt prætendere poſſint, publica vniuerſalis Eccleſię authoritate receptam, atq; adeo ſancitam eſſe inuocationem Sanctorum. Cumq; reliqua dogmatica illius Synodi de incarnatione Chriſti recipiamus, exiſtimant eadem authoritate etiam inuocationem Sanctorum recipiendam eſſe. Sed certum eſt, 9. illos Canones, qui in Tomis Conciliorum ſextę Synodo tribuuntur, ſuppoſititios & adulterinos eſſe, id quod ipſi etiam Pontificij pronunciant. Et hoc Lector diligenter notet. Ita autem habet adulterinus ille Canon.

Suppoſititius Canõ 9. Synodi 6.

Singulis diebus, qui amplius non poteſt, ſaltem duabus vicibus oret, mane ſcilicet & veſperi, dicens Symbolum ſiue orationem Dominicã, vel: Qui plaſmaſti me miſerere mei, vel etiam: Deus propicius eſto mihi peccatori. Et Deo gratias agat, pro quotidianæ vitæ commeatibus, & quia ſe ad imaginem ſuam creare dignatus ſit, & à peccatoribus ſegregare. His actis, & ſolo Deo creatore ſuo adorato, inuocet Sanctos, vt pro ſe intercedere apud maieſtatem diuinam dignentur, &c. Poſtea tamen præualeſcente ſuperſtitione, vna cum cultu & adoratione imaginum, inuocatio Sanctorum etiam recepta, & ſtabilita eſt in Græca Eccleſia, in ſeptima Synodo, circa annum Domini 781.

Inuocatio Sanctorũ in Græca Eccleſia ſtabilitur ſynodo ſeptima. Iuſtinianus. Interceſſio Sanctorũ.

Atq; ita in Gręca Eccleſia à voto communiũ precum, quo primũ ſocietas inuocationis ſolius Dei ea petebatur, inclinatio ſenſim facta eſt ad manifeſtas & craſſas ſuperſtitiones. Ita Iuſtinianus Imperator lib. 1. Codicis, Tit. 30. tantum interceſſionis facit mentionem, eum inquit: Hoc etiam deprecantes exoramus glorioſę Marię virginis precibus, vt quicquid minus eſt Reipub. noſtræ, per nos indignos ſeruos ſuos reſtituat in ſuo nomine Deus.

Euagrij inuocationes.

Euagrius non longe poſt ea tempora craſſius progreditur. Facit enim Choſroem Perſarum Regem, ita inuocantem beatum Sergium: vt & ego & Syra Amaſia; & omnes, qui in mundo ſunt, εἰς τὴν σὴν δύναμιν ἐλπίζωμεν, καὶ εἰς σὲ ἔτι πιστεύωμεν: Vt in tuam potentiam ſperemus, & in te amplius credamus. Et ne opus ſit, plura exempla ex poſteriorũ ſcriptis conquirere, Vnus Damaſcenus ſatis craſſa ſuppeditat exempla. In eius enim hiſtoria ſcribitur, cum à Leone Iſaurico vna manu mutilatus eſſet, quod ſtatim confugerit ad Mariam, ſtetitque ipſi ſupplicarit, atq; hoc pacto ipſum detruncatã manum, ſanitate reſtitutam, mirabiliter recepiſſe. Et ipſe Damaſcenus in hymnis ſuis ita inuocat Mariam: Inuituperabilem ſpem tuam Deipara habens, ſeruabor, defenſionem tuam poſſidens, non timebo, perſequar inimicos meos, & in fugam vertam, ſolam habens, vt thoracem protectionem tuam, & omnipotens auxilium tuum. Et deprecor clamãs tibi Domina, ſalua me interceſſionibus tuis. Itẽ, glorioſa mater Dei adhuc noſtram deprecationem filio tuo, vt ſaluet per te animas noſtras. Miſericordiæ ianuã aperi nobis benedicta Deipara. Sperantes igitur in te ne aberremus, liberemur per te à calamitatibus. Tu enim es ſalus generis hominum, omnem ſpem meam in te repono, mater luminis, ſerua me ſub protectionem tuam, &c.

Damaſceni inuocationes.

Græci noſtra ætatis.

Inde hoc tempore Græci in precibus ſuis horariis, craſſiſſimas habent ſuperſtitiones inuocationis Sanctorum, cuius exempla quędam à D. Camerario & Chytræo recitantur: vt te murum inexpugnabilem, munitionem ſalutis Deipara virgo, ſupplices inuocamus, aduerſariorum diſſipes conſilia, vrbem muni. Item, ſpes, præſidium & perfugium Chriſtianorũ, quæſo, vt quæ mundum ſaluas indeſinẽter tua deprecatione, memineris noſtri, virgo laude omni digniſſima. Ibidem extat fabula, quod Apoſtoli, cũ prius ſoliti fuiſſent, Chriſtum ita inuocare, Domine Ieſu Chriſte, opitulare nobis; eius loco poſt aſſumptionẽ Mariæ, exclamaſſe: Sanctiſſima Deipara opitulare nobis. Ibidem etiam ſinguli manè ſomno ſurgentes, dicere iubentur. Sanctus es Deus, propter Dei genitricem, miſerere noſtri, &c.

Camerarius Chytræus.

Fabula impudens.

Hæc certe talia ſunt, quę nec excuſari, nec defendi poſſunt. Sed deſino δύσφημα talia plura recitare. Hæc enim ad inſtitutam noſtram hiſtoricam conſiderationem, de initiis, de progreſſu, & tandem de craſſo exceſſu inuocationis Sanctorum, in Græca Eccleſia ſufficere poſſunt.

De Latinis Patribus poſt Lactãt. & Hilarium. Ambroſius de inuocatione. Rationes cur Gentes inuocarint creaturas.

Reuertamur iam ad reliquos Latinos Scriptores poſt Lactantium & Hilarium, de quibus ſupra dictum eſt, & ex illis etiam hiſtoriam inuocationis Sanctorum breuiter contexemus. Ambroſius igitur, qui iiſdem ferme temporibus floruit, quibus Baſilius & Nazianzenus, quando Scripturam interpretatur, ipſa fundamenta inuocationis Sanctorũ, in Exemplis Ethnicæ idololatriæ conuellit. Gentes enim, quod non rectà ipſum ſupremum Deum, ſed Heroas, Dęmonas, & alias creaturas, cultibus, votis & inuocationibus ſuis accederent, duabus potiſſimum rationibus mouebantur.

I. Sicut in aulis non ſtatim ad ipſum Regem prorumpitur, nec ad illum cuiuis patet aditus, ſed Comites & Tribuni primo adeundi & deliniendi ſunt, vt vel ſupplicationes Subditorum ad Regem perferant, vel aditum ipſis ad Regem parent.

II. Qui vel miſer vel indignus, vel male meri-

tus eſt, is, quando à Rege aliquid vult impetrare, implorat ſuffragia eorum, qui apud Regem in gratia & authoritate ſunt. Et hæc ſunt ipſiſſima etiam fundamenta inuocationis Sanctorum apud Pontifices.

Ambroſius vero exponens illa verba Pauli, Roma. cap. 1. (ſeruierunt creaturæ potius, quam creatori) iſtas rationes diſerte refutat his verbis: Solent tamen pudorem paſſi neglecti Dei, miſera vti excuſatione, dicentes: Per iſtos poſſe ire ad Deum, ſicut per Comites peruenitur ad Regem. Age nunquid tam demens eſt aliquis, & ſalutis ſuæ immemor, vt honorificentiam Regis vendicet Comiti? Cum hac de re ſi qui etiam tractare fuerint inuenti, iure vt rei damnentur maieſtatis. Et iſti non putant reos, qui honorem nominis Dei deferunt creaturæ, & relicto Domino conſeruos adorant, quaſi ſit aliquid plus, quod ſeruiatur Deo. Nam & ideo ad Regem per Comites, & Tribunos itur, quia homo vtiq; Rex, & neſcit quibus debeat Rempub. credere. Ad Deū autem, quem vtique nihil latet (omnium enim merita nouit) promerendum ſuffragatore non eſt opus, ſed de mente deuota. In libro etiam de Iſaac & anima, de Chriſti mediatoris officio piè & ex Scriptura inquit: Ipſe Chriſtus os noſtrum eſt, per quod patri loquimur, oculus noſter per quem patrem videmus, dextera noſtra, per quam patri nos offerimus, quo niſi intercedente, nec nobis, nec Sanctis omnibus quicquam cum Deo eſt.

Apoſtropha Rhetorica Ambroſii.

Alibi vero, ſicut ferebat ſtyllus illius temporis, Rhetoricis apoſtrophis ludit, vt in funere fratris Satyri. Sed prius vltimum vale dico, Præcede ad illam communem omnibus & debitam, ſed iam mihi præ cæteris deſiderabilem domum, para hoſpitii conſortium. Ne quæſo, cupientem tui diu differas, properantem expecta, feſtinantem adiuua, & ſi diutius tibi morati videbor, acceiſe, &c. Sed figuram hanc eſſe Proſopopœiam, Rhetores norunt, ſicut & in Lucam libro decimo, Ambroſius hac figura vtitur, cum inquit: Vnde te euocem Petre, vt doceas me, quid flens cogitaueris? Vnde inquam te euocem, de cœlo, vbi iam choro inſertus es Angelorum? An etiam de tumulo? &c.

Ambroſ. ad inuocationē Sanctorū inclinauit contra Scripturam.

Non tamen nego, Ambroſium tandem, cum Monachatum à Baſilio mutuo ſumpſiſſet, etiam ad inuocationem Sanctorum cœpiſſe inclinare. Nam in libro de viduis inquit: Cum ſocrus Simonis Magi febribus detineretur, Petrus & Andreas rogauerunt Dominum pro ea: Et tu vidua habes proximos, qui Deo pro te ſupplicet: Habes Apoſtolos proximos: Habes Martyres proximos. Itē, Videtis, quod magno peccato obnoxia, minus idonea ſit, quæ pro ſe precetur, certe quæ pro ſe impetret. Adhibeat igitur ad medicum alios precatores: Infirma eſt caro, mens ægra, & peccatorum vinculis impedita, ad medici illius ſedē debile non poteſt explicare veſtigium. Obſecrandi ſunt Angeli, qui nobis ad præſidium dati ſunt. Martyres obſecrandi, quorum videmur nobis quoddā corporis pignore patrociniū vendicare. Poſſunt pro peccatis rogare noſtris, qui proprio ſanguine, etiamſi quę habuerunt peccata, lauerunt. Iſti enim ſunt Dei martyres, noſtri præſules, ſpeculatores vitę, actuumq; noſtrorum. Nō erubeſcamus eos interceſſores noſtræ infirmitatis adhibere, qui & ipſi infirmitatem corporis etiam cum vincerent, cognouerunt. Hæc ibi Ambroſius, præter, imo contra Scripturam. Quæ enim Scriptura docet, peccatorem pœnitentem non poſſe pro ſe orare: Non poſſe ad Chriſtum accedere, atque ideo Angelos & martyres defunctos eſſe inuocandos? Imo contra Scripturam exertè pugnat, Martyres peccata ſua proprio ſanguine lauiſſe, 1. Ioan. 1. Apoc. 1. 7. 17. Cumq; Chriſtus clamitet: Venite ad me omnes, qui onerati eſtis, Matth. 11. Et promittat Ioan. 6. Quicquid ad me venerit, non eiiciam foras: Ambroſius in illa ſua declamatione, contrarium ſtatuit. Et manifeſtum eſt, quomodo impingat in dulciſſimam ſententiam Ebræ. 2. Quod Chriſtus ideo paſſus ſit & tentatus, vt fieret fidelis & miſericors Pontifex, & poſſet eis, qui tentantur, auxiliari: Cumque Angelus nolit adorari Apoc. 19. Ambroſius dicit: Obſeruandi ſunt Angeli. Quæ vero conſequentia eſt? Petrus in hac vita, pro ſocru ſua orauit, Ergo inuocandi ſunt Sancti, qui ex hac vita diſceſſerūt. Illas ipſas certe rationes, quibus hoc loco Ambroſius vtitur, ipſe, tractans textum Rō. 1. in aliis refutat. Et Chryſoſto. illud Ambroſii, quod peccator pœnitens non poſſit pro ſe precari, nec ad Chriſtum accedere, ſæpius in multis locis refutat, ſicut oſtendimus. Auguſtinus etiam iuſta diſputatione reiicit illud, quod Ambroſius dicit: Martyres in altero ſeculo eſſe ſpeculatores vitæ, actuumq; noſtrorum. Qualis igitur debeat eſſe autoritas huius ſententiæ Ambroſii, cordato Lectori nō obſcurum eſſe poteſt. Quæ vero præterea ſub Ambroſii nomine, ex ſermonibus & ex præparatione ad miſſam, proferri ſolent, ſuppoſititia ſunt.

Martyres proprio ſanguine peccata ſua lauiſſe cōtra Scripturam.

Collatio Scripturæ.

Anabaſis.

Suppoſititia Ambroſii.

Sed tamen circa illa tempora, in Latina etiam Eccleſia, alicubi & à quibuſdam, inuocationem Sanctorum, vel certe ſpeciem eius, vſurpatam fuiſſe, oſtendunt obiectiones Gentium & Manichæorum, de quibus in Auguſtino dicemus: Vigilantianum etiam certamen Hieronymi tempore idem oſtendit. Et fieri quidem poteſt, ſicut in certaminibus ſolet, quod Vigilantius nimium deflexerit in alteram partem, detogans debita venerationi, & iuſtis honoribus martyrum, ſi vera ſunt, quæ Hieronymus in ſuis criminationibus ipſi tribuit.

Vigilantii certamen.

Celtæ & Germani offenſi inuocatione Sanctorū.

Sed tamen inde colligitur, Eccleſias apud Celtas & Germanos, offenſas fuiſſe noua illa perſuaſione inuocationis Sanctorū, qui ex vita diſceſſerant. Non enim tantum Vigilantius presbyter eam reprehendit, ſed (quod Hieronymus ad Riparium conqueritur) Epiſcopus etiam Galliarū, vir ſanctus, cum multis aliis ſententiæ ipſius acquieuit. Irenæus enim ſcribit, Celtas & Germanos, quos Barbaras Gentes appellat, ſimplicitatē fidei Apoſtolicæ, tam tenaciter & mordicus retinuiſſe, vt ſtatim aures obturarint, ſi quis diuerſum ab eo, quod ſemel acceperant, annunciaret. Cō igitur Apoſtolicam initio traditionem accepiſſent, Solū Deum, in nomine Chriſti mediatoris adorandū & inuocandū, non potuerunt non offendi, ſubintroducta noua opinione inuocationis Sanctorū. Quod ſi Vigilantius, iuxta Baſilii ſimilitudinem, more inſitorum, qui dū curuæ arboris ſtatum corrigere ſtudent, nimia attractione in alteram partem deflectendo, peccant, eo progreſſus eſt, quod contemptim & ſcurriliter de

Irenæus.

ter de martyribus, & eorum reliquiis, & ſenſit & locutus eſt, ſicut Hieronymus ipſum accuſat, nõ defendo. Quanquam optandum eſſet, vel ipſius Vigilantij ſcriptum extare, vnde de eius ſententia recte ſtatui poſſet, vel Hieronymum non cõuitiis & criminationibus, ſed Scripturę argumẽtis modeſte & placide cauſam illam egiſſe. Quod enim Vigilantio multa impingat, quæ nunquam dixit, ipſe non poteſt diſſimulare, cum inquit: Miror quod non dicas nequaquam perpetranda martyria: Quod cum dixeris, imo & ſi non dixeris, ita habeberis quaſi dixeris, &c. Sed hæc relinquamus Deo iudici iuſto.

Capita diſputationũ Vigilantij ex Hieronymo.

Nos vero remotis paulisper è ſcena perſonis, rem ipſam videamus. Et de reliquiis martyrum poſtea dicemus. Quod vero ad hunc locum attinet. Vigilantius quantum ex Hieronymo colligitur, tria hæc capita diſputauit. I. Martyres ſeu Sanctos, qui ex hac vita diſceſſerunt, non eſſe colendos & adorandos. II. Dum viuimus, mutuo pro nobis orare debere, poſt mortem vero nullum pro aliis deprecari. III. Martyrum ſeu beatorum animas non adeſſe ſuis tumulis, nec intereſſe rebus viuentium. Ad hęc capita Hieronymus reſpondens, nequaquam vel probat vel defendit Sanctorum cultum & adorationem, ſed dicit: Nos autem non dico martyrum reliquias, ſed ne Solem quidem & Lunam, non Angelos, non Archangelos, non Cherubin, & Seraphin, & omne nomen quod nominatur, & in præſenti ſeculo, & in futuro colimus & adoramus, ne ſeruiamus creaturæ potius, quam creatori. Item: Quis aliquando Martyres adorauit? Quis hominem putauit Deum? Item: Populi qui ſanctis Samuelis reliquiis occurrerunt, non Samuelem adorabant, ſed Chriſtum, cuius Samuel & Propheta & Leuites fuerat.

Primum. Secũdum. Tertium.

Sophiſtica Lindani diſtinctio adorationis & inuocationis.

Nota mihi eſt Lindani & aliorum Sophiſtice, qui fingunt, Hieronymum quidem adorationem martyrum damnare, ſed inuocationem eorum probare & defendere. In tota vero prolixa & acerba illa Hieronymi inuectiua, nulla ſyllaba extat de hac diſtinctione, quod martyrum animæ, non quidem adorandæ, ſed tamen inuocandæ ſint. Et ex Auguſtino mox oſtendemus, illis temporibus, in publicis Eccleſiæ precibus, Sanctos nec adoratos nec inuocatos. Circa idem etiam tempus Laodicena Synodus lege prohibuit, ne quis Angelos precetur, ſed ad memorias martyrum, ipſum & ſolum Deum adorabant, inuocabant & precabantur, ſicut ex Auguſtino mox oſtendemus. Quod igitur Hieronymus dicit. Si quis precator ad martyrum memorias aduenerit: Intelligit de adoratione & inuocatione ipſius Dei, quæ fiebat apud memorias martyrum. Demonſtrari enim non poteſt, vlla vel dictione, vel ſyllaba, Hieronymum aduerſus Vigilantium, hoc agere & defendere, quod Sancti, qui ex hac vita diſceſſerunt, ſint inuocandi.

Nec inuocati, nec adorati Sãcti.

Secundum caput controuerſia Vigilãtij.

Quod vero ad alteram quæſtionem attinet, recepta tunc à pleriſq; erat ſententia illa de qua Origenes, ſicut ſupra oſtendimus, eum non habeat expreſſum Scripturæ teſtimonium, dubitando & ambigendo diſputauit: Beatos ſcilicet in altera vita orare pro Eccleſia. Et acceſſerat illa perſuaſio, quando Deus ad monumenta martyrum adorabatur & inuocabatur, tunc martyres vna cum illis precatoribus ſua vota coniungere, & Deum comprecari, ac propter votum talium communium precum ſeu comprecationis, fiebant tum adorationes & inuocationes Dei apud monumenta Martyrum. Hanc perſuaſionem, quia extra Scripturam recepta erat nec veræ antiquitati nota fuerat, à multis in Gallia non fuiſſe, tanquam articulum fidei, receptam, ex illo Hieronymi libro manifeſte apparet. Vigilantius vero, ſicut in contentionibus fieri ſolet, non tantum dimicauit, opinionem illam, cũ claris Scripturæ teſtimoniis deſtituatur, non eſſe æquandam articulis fidei, ſed eam (ſi vera ſunt, quę Hieronymus ipſi tribuit) ſimpliciter ita damnauit, vt diceret: Poſt mortem in altero ſeculo nullum *audere* pro aliis deprecari. Item: Dum viuimus mutuo pro nobis orare poſſe. Poſtquam autem mortui fuerimus, nullius eſſe pro alio exaudiendam orationem. Et hanc negatiuã Vigilantius conatus fuit probare ex Apocryphis Eſdræ, & ex tranſlatione quadam Solomonis non authentica. Attulit etiam illud ex Apoc. 6. quod martyres vltionem ſui ſanguinis obſecrantes impetrare non quiuerint. Hieronymus vero in contrariam partem, magna vehementia inſurgens, tanquam pro articulo fidei pugnat, Beatos in altero ſeculo orare pro Eccleſia credentium in hac vita: Cum Origenis tempore fuerit tantũ priuata, dubia & apocrypha opinio, quæ aliqua probabilitate tantum diſputabatur. Et Hieron. ex Scriptura nulla expreſſa adfert teſtimonia, tantum ita argumentatur: Si Apoſtoli & martyres adhuc in corpore conſtituti, poſſunt orare pro cęteris, quando pro ſe adhuc debent eſſe ſolliciti, quanto magis poſt coronas, victorias, triũphos, &c. Sed ſub initium huius loci oſtendimus, quid noſtræ Eccleſiæ de hac diſputatione (An beati in cœlo, pro Eccleſia militante, ſoliciti ſint & orent) ſentiant; ſi non, vt articulus fidei, cum neceſſitate credendi, ſed vt probabilis opinio proponatur. De orationibus igitur Sanctorum Hiero. diſputat, non autem contendit, Sanctos eſſe inuocandos.

An beati orent pro nobis.

Tertia quæſtio Vigilantij.

Quod vero ad tertiam quæſtionem attinet, Vigilantius diſputauit, ſicut verba ipſius Hieronymus recitat: Animas Apoſtolorum ac martyrum, vel in ſinu Abrahæ, vel in loco refrigerij, vel ſubter aram Dei conſediſse, nec poſse ſuis tumulis, & vbi voluerint, adeſse præſentes. Hieronymus vero reſpondet: Tu Deo leges ponis? Tu Apoſtolis vincula iniicis? vt vſque ad iudicij diem teneantur cuſtodia, ne ſint cum Domino ſuo, de quibus ſcriptum eſt: Sequuntur agnum quocunq; vadit? Si agnus vbiq;, ergo & hi, qui cum agno ſunt, vbique eſse credendi ſunt, &c. Sed hanc Hieronymi aſseuerationem, non multo poſt diſerte negarunt, reiecerunt, improbarunt & refutarunt Auguſtinus & Chryſoſtomus. Et Auguſtini quidem teſtimonia mox adſcribemus. Chryſoſt. vero Homilia 29. in Matthæum dicit: Non poteſt anima à corpore ſeparata in his regionibus errare. Iuſtorum enim animæ in manu Dei ſunt: Peccatorũ vero poſt hunc exitum continuo abducuntur, quod à Lazaro & diuite planum efficitur. Et paulo poſt: Multis è locis Scripturæ comprobari poteſt, nõ errare hic poſt mortem, iuſtorum hominũ animas. Nam & Stephanus ait: Suſcipe Spiritum meum. Et Paulus, reſolui ac eſſe cum Chriſto, deſiderabat. De Patriarcha quo-

An beati adſint in terris.

Hieronymus refellitur ab Auguſtino & Chryſoſtom.

Chryſoſtomus.

Animas poſt mortẽ non errare in terris.

qoe Scriptura dicit: Et appoſitus eſt ad patres ſuos. Quod vero nec peccatorum animæ hic commorari poſſiot, diuitem audias quid dicat, perpendaſque quid petit, & non impetrat. Quod ſi poſſent animæ hominum hic conuerſari, veniſſet ipſe vt cupiebat, &c. Idem concione 4. de Lazaro prolixe diſputat, mortuos non apparere viuentibus. Et inquit: Animæ corpus egreſſæ, non amplius hic commorantur, ſed protinus abducuntur.

Hieronymus non defendit inuocationē Sanctorū defunctorum.

Non omnia igitur ſimpliciter Catholica dogmata ſunt, quæ Hieronymus contra Vigilantium diſputat. Sed quod ad hunc locum de inuocatione Sanctorum attinet, non opus habemus hac reſponſione. Certū enim & manifeſtum eſt, Hieronymum in tota illa diſputatione, nec probare, nec defendere inuocationem Sanctorum, neq; hoc diſputare, orationē eſſe ad Sanctos, qui in altero ſeculo ſunt, dirigendam. Quod vero de oratione beatorū in cœlo pro Eccleſia diſputat, de eo, quę ſit Apologiæ noſtræ ſententia, ſub initium huius loci expoſuimus, Inde vero nō ſequitur, Sanctos eſſe inuocandos, nec eā conſequentiam Hieronymus inde texit: Quicquid igitur ſit de Ambroſij obſecrationibus, hoc certum eſt, Hieronymum non diu poſt Ambroſium, in certamine contra aduerſarium, licet vniuerſam bilem effuodat, non tamen vel voluiſſe, vel auſum fuiſſe, inuocationem Sanctorum defendere. Vnde recte colligitur, eam tunc non habitam pro dogmate ſeu articulo fidei, Ea enim, quę dogmata ſunt, quando ab aduerſariis impugnantur, aperto Marte, & maiori zelo ſolent defendi.

Apoſtropha Rhetorica Hieronymi.

Quod vero in Epitaphio Paulæ Hieronymus dicit: (Vale ô Paula, & cultoris tui vltimam ſenectutē orationibus iuua) Non ſtabilire Pontificiorum opiniones de inuocatione Sanctorū, ſed eſſe apoſtrophen Rhetoricam, ex ipſo Hieronymo

Epitaphiū Nepotiani.

oſtendi poteſt. Nam in Epitaphio Nepotiani diſerte inquit: Quicquid dixero, qoia ille non audit, mutum videtur. Et ſub finem: Cum quo loqui non poſſumus, de eo loqui nunquam deſinamus. Ita in oratione ſuper obitu Bleſillę, attribuit Bleſillæ mortuæ prolixum ſermonem, quo matrem lugentem alloquatur: Quas nunc exiſtimas Bleſillam noſtram pati cruces, quę ferre tormenta, quod tibi Chriſtum videat ſubiratum? Clamat nunc lugenti: Si vnquam me amaſti mater: Si tua vbera ſuxi, &c. Quem ſermonem figuratū eſſe nemo non videt. Et continua illa figura ibidem etiam dicit: Loquitur illa & alia multa, quæ taceo, & pro te Dominū rogat, mihiq; vt de eius mente ſecutus ſim, veniam impetrat peccatorū, &c. Et licet Rhetoricę illę compellationes inclinare tunc cœperint ad inuocationem Sanctorum: Ipſe tamen Hieronymus, per mitigationem quandam eas declarat, ne ſint inuocatio, vt in

Vita Hilarionis.

vita Hilarionis, Conſtantiæ cuiuſdam, quam ſanctiſſimam mulierem appellat, deuotionē deſcribens, inquit: erat enim ſolita peruigiles in ſepulchro Hilarionis noctes ducere, & quaſi cum præſente, ad adiuuandas orationes ſuas ſermocinari, Sicut ſimili figurarum licentia, Euſebius in vita Conſtantini dicit: σὲ μὲν εὐσέβεια ἢ φιλανθρωπία προσκυνῶ. Te quidem ô pietas & humanitas adoro. Quid vero ea figuratis iſtis compellationibus ſine vllo Scripturæ teſtimonio, vel exemplo introductis, tandem extructum ſit, in Græcæ Eccleſiæ hiſtoria iam oſtendimus, & in Latina hiſtoria mox idem ſequetur. Sed iam ad Auguſtinum progrediamur.

In ea igitur tempora Auguſtinus incidit, cum quęſtionibus & diſputationibus, de orationibus & patrociniis Sanctorum, perſonarent omnia. Et

Auguſtini ſeculum.

operæ precium eſt conſiderare, vbi Auguſtinus temporibus ceſſit, & quomodo tamen à præſumptionibus, ad veros fontes inuocationis nominis diuini Eccleſiam reuocare ſtuduerit, cum receptas & communes præſumptiones, liberius reprehendere non auderet. Omnia enim iſtis temporibus plena fuiſſe præſumptionibus, ipſe ad Ianuarium conqueritur, vbi & hoc addit: Multa huiuſmodi propter nonnullarum, vel ſanctarum, vel turbulentarum perſonarum ſcandala deuitanda, liberius improbare non audeo. Et quod contra Fauſtum dicit: Aliud eſt quod docemus, aliud quod ſuſtinemus, aliud quod præcipere iubemur, aliud quod emendare præcipimur, & donec emendemus, tolerare compellimur.

Ad Ianuarium.

Contra Fauſtum.

Auguſtinus igitur, vna cum aliis etiam ſecutus eſt opinionem illam, quæ tunc fermè communis facta fuerat, quod ſcilicet beati in cœlo, ſolliciti ſint pro Eccleſia in terris militante, & pro ea orent. In hanc ſententiam allegat Cypriani dictum, cap. 14. de prædeſtinatione Sanctorum: Magnus illic nos carorum numerus expectat; parentum, fratrum, filiorum, frequens nos & copioſa turba deſiderat, iam de ſua incolumitate ſecura, adhuc de noſtra ſalute ſolicita. Et lib. 9. Confeſſ. Nunc Nebridius meus in ſinu Abraham viuit, & ſpirituale os ponit ad fontem diuinum, & bibit quantum poteſt, ſapientiam pro auiditate ſua. Nec ſic eum arbitror inebriari ex ea, vt obliuiſcatur mei, cum tu Domine quem potat ille, noſtri ſis memor. In Pſal. 88. Natalitia Sanctorum cum ſobrietate celebrare, vt imitemur eos, qui præceſſerunt, & gaudeant de nobis, qui orant pro nobis, &c. De exauditione etiam illarum orationum, diſputat quæſtione in Exodum 108. & 149. Et de Ciuitat. lib. 22. cap. 9. dicit martyres talia à Domino impetrare poſſe, & pro patientia iam habere potentiam. Addit etiam libro 20. contra Fauſtum, cap. 21. Populum Chriſtianum memorias martyrum, religioſa ſolennitate concelebrare, & ad excitandam imitationem, & vt meritis eorum conſocietur, atque orationibus adiuuetur. Per conſociationem autem Auguſtinus illud reddere voluit, quod Epiſtola Smyrnenſis Eccleſiæ, de qua ſupra dicit, ὧν ἀξίους καὶ ἡμᾶς συγκοινωνοὺς γενέσθαι, vt ſcilicet Eccleſia militans in hac vita, illarum virtutum, quas in martyribus celebrabat, conſors redderetur, acceptis à Deo ſimilibus virtutum donis: Vtq; aliquando conſors & ſocia fieret præmiorum, quorum in vita æterna martyres iam compotes facti ſint. Vtrunque enim vocabulo meriti veteres intelligunt. Et ipſe Auguſtinus conſociationem ita exponit, vt libro octauo, de Ciuitate Dei. Deum martyres Angelis cœleſti honore ſociaſſe. Et lib. 11. dicit: Ad ſanctorum Angelorum ſocietatem & congregationem, in hac peregrinatione laborioſiſſima ſuſpiramus. Omnium vero manifeſtiſſimè hanc phraſin explicat de vera religione, cap. 55. Sancti illum à nobis coli volunt, quo illuminante lætantur, meriti ſui nos eſſe conſortes. Quod vero de adiumento oratio-

Beatos in cœlo, pro Eccleſia militante orare.

Conſociatio meritorum.

Admonitionem orationum.

orationem addit, nequaquam intelligit Sanctos inuocandos. Hoc enim, ſicut mox oſtendemus, diſerte negat, ſed perſuaſio erat illius temporis, quando apud memorias martyrum Deus inuocabatur, quod tunc martyrum animæ, vna Deum comprecarentur. In hanc ſententiam dicit Tract. 8. in Ioannem: Ad menſam Domini non ſic martyres commemoramus, quemadmodum alios, qui in pace requieſcunt, vt etiam pro eis oremus, ſed magis vt orẽt ipſi pro nobis, vt eorum veſtigiis adhæreamus. Et ſermone 17. de verbis Apoſtoli, Iniuria eſt, pro martyre orare, cuius nos debemus orationibus commendare. Ipſe etiam Auguſtinus, alicubi erumpit, non quidem in inuocationem, ſed in votum cõmunium precum, ſeu comprecationis Sanctorum, lib. 5. contra Donatiſtas, cap. 1. Beatus Cyprianus iam corpore non aggrauante animam, ſerenius perſpicit veritatem: Adiuuet itaq; nos orationibus ſuis, in iſtius carnis mortalitate, tanquam in caliginoſa nube laborantes, vt donante Domino, quantum poſſumus, bona eius imitemur. Et hæc Auguſtinus, ſine Scriptura, temporibus & conſuetudini cedens.

Auguſt. præſumptiones ſui temporis corrigere, aut in dubiũ vocare ſtudet.

Vide autem & conſidera quomodo Auguſtinus, ſicut ipſe loquitur, ea, quæ tolerare compellitur, corrigere & emendare ſtudeat, vt Eccleſiam à præſumptis perſuaſionibus, ad Scripturę doctrinam de inuocatione Dei reuocet. Nam poſt Baſilium plerique patres, vt Nazianzenus, Nyſſenus, Theodoretus, Ambroſius, Hieronymus, &c. non tam diſputarant, quam aſſeuerarant, animas martyrum & beatorum, apud memorias ſuas, & alibi in hoc mundo præſentes eſſe, rebus viuẽtium intereſſe, eas cognoſcere, curare, diſponere & adminiſtrare, vota precantium audire, & ad Deum perferre, cultoribus ſuis auxilio eſſe, ac omnis generis beneficia non impetrare tantum ſed conferre. Hac enim potiſſimũ pręſumptione, Deum precaturi ad monumenta martyrum concurrebant, ac ipſos ſępius martyres nominatim compellabant, beneficia etiam exauditionum & auxiliorum, ipſis tribuebant martyribus: volebant etiam ideo apud monumenta martyrum ſepeliri. Auguſtinus vero cum præſumptiones illas liberius, ſicut ipſe loquitur, improbare non auderet, reuocat eas in dubium, & ſenſim ad negandas eas progreditur, vt in libro de cura pro mortuis. Reſponſurus ad obiectionem, quod martyres, ipſis beneficiis, quę dantur orantibus, indicent, ſe intereſſe rebus humanis, quorundam etiam aſpectibus appareant, & in ſomnis eos alloquantur: Cum varias quæſiuiſſet ſolutiones, ita cõcludit ca. 16. Quanquam iſta quæſtio vires intelligentiæ meæ vincat, quemadmodum opitulentur martyres iis, quos per eos certum eſt adiuuari, vtrum ipſi per ſeipſos aſſint, vno tempore, tam diuerſis locis, & tanta inter ſe longinquitate diſcretis: An ipſis in loco ſuis meritis congruo, ab omni mortalium conuerſatione remoto, & tamen generaliter orantibus pro indigentia ſupplicantium, ſicut nos oramus pro mortuis, quibus vtiq; non præſentamur, qui eſt vbiq; præſens, exaudiens martyrum preces, per Angelica miniſteria, vbiq; diffuſa, præbeat hominibus iſta ſolatia. Res hæc altior eſt, quam vt à me poſſit attingi, & abſtruſior eſt, quam vt à me valeat perſcrutari, &c. Sed cap. 13. vulgatam tunc opinionem, ſimpliciter ex verbi Dei fundamentis refutat, vt volet, inquit, accipiat quiſque quod dicam: Si rebus viuẽtium intereſſent animæ mortuorum, me ipſum pia mater nulla nocte deſereret, ſed profecto, quod ſacer Pſalmus perſonat, verum eſt, quoniam pater & mater dereliquerunt me. Si autem parentes noſtris curis & rebus non interſunt, qui ſunt alij mortuorum, qui nouerunt, quid agamus, quidue patiamur? Eſaias Propheta dicit: Tu es pater noſter, quia Abrahã neſciuit nos, & Iſrael non cognouit nos. Si tanti Patriarchæ, quid erga populum ex his procreatum ageretur, ignorauerunt, quomodo mortui viuorum rebus atque actibus cognoſcendis adiuuandiſq; miſcentur? Quomodo dicemus eis fuiſſe conſultum, qui abierunt, antequam venirent mala, quæ illorum obitum conſecuta ſunt, ne viderent mala illa, 4. Regum 22. & 2. Paralip. 34. Et inde concludit: Ibi ergo ſunt ſpiritus defunctorum, vbi non vident, quæcunque aguntur aut eueniunt in iſta vita hominum. Et cap. 14. ad obiectionem de diuite ita reſpondet: Ita illi cura fuit de viuis, quamuis quid agerent, omnino neſciret, ſicut eſt nobis cura de mortuis, quamuis quid agant, vtique neſciamus. Et cap. 15. dicit poſſe quidem mortuos quædam, quæ ſinuntur audire ab iis, qui hinc ad eos moriendo pergunt, vel ab Angelis, vel Spiritu Dei reuelante cognoſcere, vel per diuinam potentiam poſſe rebus viuentium intereſſe, ſed cap. 16. hæc omnia oſtendit & relinquit dubia & incerta.

De beneficiis martyrum.

Secundo, Eodem modo etiam vulgatam tunc opinionem de auxiliis ſeu beneficiis, quæ à martyribus præſtari & conferri præſumebant, in dubium reuocat, vt facilius poſtea mentibus in dubitationem adductis, eximi poſſet. Ita de ciuitate Dei, lib. 22. cap. 9. de miraculis, quæ ad monumenta martyrum edebantur, inquit: ſiue Deus per ſeipſum, miro modo, quo res temporales operatur æternus, ſiuę per ſuos miniſtros iſta faciat, & eadẽ ipſa, quæ per miniſtros facit, ſiue quædam faciat etiam per martyrum Spiritus, ſicut per homines adhuc in corpore conſtitutos, ſiue omnia iſta per Angelos, quib. imperat, operetur, vt quæ per martyres fieri dicuntur, eis orantibus & impetrantibus, non etiam operantibus, fiant, ſiue alia fiant iſtis, alia illis modis, qui nullo modo comprehendi à mortalibus poſſint, vim tamen atteſtantur hæc fidei, in qua carnis in æternum reſurrectio prædicatur.

De inuocatione Sanctorum ad monumenta martyrum

Tertio, Quando apud memorias martyrum conuentus celebrabant, ſacrificia offerebant, & preces faciebant, multi, ſicut in præcedentibus oſtenſum eſt, ipſos Sanctos inuocabant, ſicut etiam ex Catecheſi Cyrilli Hieroſolymitani citatur hæc ſententia: Cum hoc ſacrificiũ offerimus facimus mentionem Sanctorum, qui ante nos obdormierunt, vt Deus orationibus illorum & deprecationibus, ſuſcipiat preces noſtras. Auguſtinus vero conſueta ſua moderatione oſtẽſurus, hoc non rectè fieri, opponit veterem formam, publicæ & communis orationis, quę in Synaxi nomine totius Eccleſiæ, tanquam Collecta recitabatur, quam vocarunt quidam precem Canonicam, eo quod Canon & regula eſſe debebat orationum: verba Auguſtini hæc ſunt de Ciuit. li. 22. cap. 10. Nos martyribus noſtris non templa,

ſicut Diis,ſed memorias, ſicut hominibus mortuis,quorum apud Deum viuunt ſpiritu,fabricamus. Nec ibi erigimus altaria, in quibus ſacrificemut martyribus: ſed vni Deo & martyrum, & noſtro ſacrificium immolamus. Ad quod ſacrificium,martyres ſicut homines Dei,qui mundum in eius confeſſione vicerunt,ſuo loco & ordine nominantur, non tamen à ſacerdote, qui ſacrificat,inuocantur: Deo quippe,non ipſis ſacrificat, quamuis in memoria ſacrificet eorum. Et lib.8.cap.27. Honoramus memorias martyrum, vt ea celebritate,& Deo vero, de illorum victoriis gratias agamus, & nos ad imitationem talium coronarum atque palmarum, eodem inuocato in auxilium,ex eorum memoriæ renouatione adhortemur.

Sancti apud Auguſtinum nō inuocātur.

Axiomata Auguſtini de inuocatione.

Auguſtinus igitur vtrumq; diſerte ponit:Non martyres eſſe inuocandos, ſed vnum verum Deum,etiam quando apud Martyrum memorias preces fiebant,eſſe in auxilium inuocandum. Et circa idem tempus, in Carthaginenſi Concilio tertio,cautum fuit, ne priuatæ & nouæ formulæ precationum temere vſurpentur, ſed ad altare, ſemper ad patrem dirigatur oratio. Et hanc habet ſententiam,quod Auguſtinus Epiſtol.42.dicit: Videtis imperij nobiliſſimi eminentiſſimum culmen,ad ſepulchrum piſcatoris Petri, ſubmiſſo diademate ſupplicare: Quod ſcilicet non Petro,ſed ipſi Deo, licet apud monumentum Petri,ſupplicet.

Concilium Carthaginenſe 3. de inuocatione.

Orantes igitur apud monumenta martyrum, non debere martyres,ſed Deum inuocare,nec orationem ad martyres, ſed ad Deum, qui ſolus adorandus & inuocandus eſt dirigere, Auguſtini doctrina & ſententia eſt. Cumq; de martyrum comprecationibus ſeu interceſſionibus, multa opponerentur, Auguſtinus non concedit inde ſequi inuocationem, ſed reſpondet: Vel martyres generaliter orare pro Eccleſia militante, quā ſciunt ſub cruce adhuc gemere, licet neſciant, quid agant viui (De cura pro mortuis, cap.16.) vel ſi poſſunt preces ſentire,id tunc fieri,quando Deum inuocamus, & preces ad Deum dirigimus. Ita inquit de vera religione cap.55. Quiſquis in Deo manet, & poteſt humanas preces ſentire,in illo me exaudit. Et de Ciuit.10. cap.12. Nam cum & exaudiunt Angeli Dei, ipſe in eis, exaudit. Et hoc diligenter notetur, quod non conſequatur,ſi Sancti in altera vita orant pro Eccleſia,quod ſint inuocandi, & oratio ad ipſos dirigenda.

An ſi ſancti in altera vita pro Eccleſia orant, ſint inuocādi.

Quarto:Cum ex ſuperſtitionibus vulgi Chriſtianorum, & Gentes & hæretici varias calumnias,Eccleſiæ Dei ſtruerēt,Auguſtinus improbatis ſuperſtitionibus, veterem & veram Eccleſiæ fidem opponit.Cum enim Maximus Madaurenſis Grammaticus Epiſt. 43. deſcribens Gentilium religionem,dixiſſet:Nos Dei virtutes multis vocabulis inuocamus, variis ſupplicationibus proſequimur, piis precibus adoramus: Et addidiſſet.Chriſtianos in Africa,loco Iouis, Iunonis, Mineruæ & Veneris, habere & colere punicos martyres,Mygdonem, Sananem, Namplanionē, & Luciram: Auguſtinus Epiſt.44. nequaquam hoc cōcedit, martyres in Eccleſia inuocari,ſupplicationibus & precibus coli:ſed reſpōdet:Scias à Chriſtianis Catholicis, nullum coli mortuorum,nihil deniq; vt numen adorari, quod ſit factum & conditum à Deo, ſed vnum ipſum Deum, qui fecit & condidit omnia.

Diſcrimen Paganiſmi & Chriſtianiſmi in venerādis Sanctis.

Nullum mortuorū Chriſtiani colunt.

Ita de vera religione cap.55. dicit: Non ſit nobis religio cultus mortuorum, quia ſi piè vixerunt,non ſic habentur, vt tales quærant honores, ſed illum à nobis coli volunt, quo illuminante, lætantur meriti ſui nos eſſe conſortes. Honorandi ergo ſunt propter imitationem, non adorandi propter religionem. Item,huc etiā ipſos optimos Angelos velle credamus, vt vnum cum ipſis colamus Deum,cuius cōtemplatione beati ſunt. Quare honoramus eos caritate non ſeruitute. Nec eis templa conſtruimus: Nolunt enim ſe ſic honorari à nobis. Et in Pſal. 96. Omnes Sancti vel Angeli, illius quærunt gloriam, quem diligunt. Ad eius cultum,ad eius orationem, ad eius contemplationem omnes, quos diligunt, rapere & inflammare ſtudent. Item,volunt potius, vt Deus vnus colatur, vnus adoretur, Deo vni ſacrificium offeratur,non ſibi.

Quomodo ipſi Sancti à nobis honorari velint, Aug.

Et contra Fauſtum,lib.20.cap.21. Fauſtus hæc obiicit Chriſtianis: Idola vertiſtis in martyres, quos votis ſimilibus colitis. Qualibus autē votis Gentes idola coluerunt,non vt Deos,ſed vt Mediatores, ſupra ex Auguſtino oſtendimus. Auguſtinus vero nequaquam hoc concedit, martyres ſimilibus votis apud Chriſtianos coli,quibus idola apud Gentes coluntur, ſed inquit: Colimus martyres eo cultu dilectionis & ſocietatis, quo & in hac vita coluntur ſancti homines Dei, ſed illos tāto deuotius, quanto ſecurius poſt incerta omnia ſuperata, iam in vita feliciori victores ſunt. At illo cultu,qui Græcè λατρεία dicitur, cum ſit quædam proprie diuinitati debita ſeruitus,nec colimus,nec colendum docemus,niſi vnum Deum. Cumque ad hunc cultum,pertineat oblatio, nullo modo tale quid offerendum docemus,vel martyri,vel Angelo.

Item in libris de ciuitate Dei, aliquoties repetit: Non eſſe ſacrificia offerenda Sanctis. Atqui certum eſt inuocationem eſſe ſacrificiū ſpirituale,ac cultum ſoli Deo debitum. Pſal. 50. Immola Deo ſacrificiū laudis, & inuoca me in die tribulationis. Ebræ. 13. Per Chriſtum offeramus hoſtiam laudis Deo ſemper, hoc eſt, Fructum labiorum noſtrorum. Ita Tertullianus dicit: Sacrificamus Deo,pro ſalute Imperatoris,ſed prece pura. Et Auguſtinus libro 10. de Ciuitate cap. 19. vbi diſputat: Dæmones non fumis aut nidoribus ſacrificiorum, ſed ſupplicantium animo delectatos: tamque paria ponit orationem & ſacrificium. Ita autem inquit: Sicut orantes atq; laudantes,ad eum dirigimus ſignificantes voces, cui res ipſas,quas ſignificamus offerimus: ita ſacrificantes, non alteri viſibile ſacrificium offerendum eſſe nouerimus, quam illi,cuius in cordibus noſtris,inuiſibile ſacrificium nos ipſi eſſe debemus. Tunc nobis fauent, nobiſq; congaudent, atque ad hoc ipſum nos pro ſuis viribus adiuuant Angeli,virtuteſque ſuperiores. Si autem illis hęc exhibere voluerimus,non libenter accipiunt, imo vetant.

Soli Deo ſacrificandum.

Quinto Auguſtinus ipſe agnoſcit & fatetur, ſolere homines cultus ſoli Deo debitos,ad homines transferre. De ciuit. lib.10. cap.4. multa inquit de cultu diuino vſurpata ſunt, quæ honoribus deferuntur humanis, ſiue humilitate nimia, ſiue adulatione peſtifera. Ita tamen, vt quibus

Honores diuini hominibus.

ea de-

Digitized by Google

ea deferuntur, homines haberentur, qui dicuntur colendi & venerandi, ſi autem eis multum additur, & adorandi.

Origeniſtarum inuocationi. Et lib. 21. cap. 18. oſtendit Origeniſtas iiſdem prorſus argumentis, quibus inuocatio Sanctorum ſtabilitur vſos, cum probare vellent: Infideles debere quidem in æternum perire, ſed cum ad iudicium ventum fuerit, miſericordiam ſuperaturam. Donabit enim eos, inquiunt, miſericors Deus, precibus & interceſſionibus Sanctorum ſuorum. Si enim orabant pro illis, quando eos patiebantur inimicos, quanto magis quando videbunt humiles, ſupplicesque proſtratos. Neque enim credendum eſt, aiunt, amiſſuros Sanctos viſcera miſericordiæ, cum fuerint pleniſſimæ & perfectiſſimæ ſanctitatis, vt qui tunc orabant pro inimicis ſuis, quando & ipſi ſine peccato non erant, tunc nõ orent pro ſupplicibus ſuis, quando nullum cœperint habere peccatum. Aut verò Deus tunc eos non exaudiet tot & tales filios ſuos, quando in tanta eorum ſanctitate nullum inueniet orationis impedimentum? Et poſtea addit hoc, quod ipſi de ſuis cordibus ſuſpicãtur: Putant Scripturas diuinas tacuiſſe, vt multi ſe corrigant, &c. Hæc ſunt ipſiſſima Pontificiorũ argumenta. Et profectò quicquid argumentorum pro inuocatione Sanctorum affertur, quia Scripturæ diuinæ tacent, tantum ſunt humani cordis ſuſpiciones, ſicut hoc loco Auguſtinus loquitur.

Auguſt. de fine miraculorum ad tumulos martyrum. Sextò, Quia miracula, quæ apud martyrum memorias edebantur, plerique ipſis martyribus, ita tribuebant, vt opiniones de cultu, inuocatione & auxiliis martyrum, inde ſtabilirent: Auguſtinus miracula illa ipſi Deo tribuit, & verum finem ac vſum, tum illorum miraculorum, tum etiam celebritatum apud memorias Martyrum oſtendit, vt de Ciuit. lib. 22. Cum multa & varia miracula ad martyrum memorias tunc edita, recenſuiſſet, tandem concludit, capite nono. Cui niſi huic fidei atteſtantur iſta miracula, in qua prædicatur Chriſtus reſurrexiſſe in carne, & in cœlum aſcendiſſe cum carne. Nam & ipſi martyres huius fidei martyres, id eſt, teſtes fuerunt. Item ei profectò atteſtantur fidei, in qua carnis in æternum reſurrectio prædicatur. Et cap. 8. deſcribens exultationem Eccleſiæ, ad editum miraculum apud memoriam Stephani, inquit: Quid erat in cordibus exultantium, niſi fides Chriſti, pro qua Stephani ſanguis effuſus eſt? Et capite decimo, faciunt iſta martyres, vel potius Deus, vel orantibus, vel cooperantibus eis, vt fides illa proficiat, qua eos non Deos eſſe noſtros, ſed vnum Deum habere nobiſcum credamus. Item ideo vt in Deum credatur, quod & Chriſtus eſt: martyres faciunt, quicquid mirabile faciunt, lib. 10. cap. 12. Quæcunque miracula, ſiue per Angelos, ſiue quocunque modo fiunt, Dei vnius, in quo ſolo beata vita eſt, cultum, religionemque commendant. De cura pro mortuis, capite 16. Deus edit miracula per martyrum memorias, quoniam hoc nouit expedire nobis, ad ædificandam fidem Chriſti, pro cuius illi confeſſione ſunt paſſi.

Celebritates Martyrum. Ipſas etiam celebritates martyrum ad verum & veterem finem ac vſum reuocat, vt de Ciuita. lib. 8. cap. 27. apud memorias martyrum offertur Deo, vt ea celebritate, & Deo vero, de illorum victoriis gratias agamus, & nos ad imitationem talium coronarum atque palmarum, eodem inuocato in auxilium, ex eorum memoriæ renouatione adhortemur. Et contra Fauſtum lib. 20. ca. 21. Quod offertur, Deo offertur apud memorias martyrum, quos coronauit, vt ex ipſorum locorum admonitione, maior affectus exurgat, ad acuendam caritatem, & in illos, quos imitari poſſumus, & in illum, quo adiuuante, poſſumus. Colimus ergo martyres eo cultu dilectionis & ſocietatis, quo & in hac vita coluntur ſancti homines Dei, &c.

Poſtremò, vt gliſcentem ſuperſtitionem inuocationis Sanctorum, ſolide reprimeret Auguſtinus, veram doctrinam de inuocatione Dei, ſiue de orando Deo, & de interceſſione Mediatoris Chriſti, frequenter & diligenter viget, vt ita homines ad veros fontes Scripturæ reuocaret. Nec opus eſt aliquot eius ſententias adſcribere cum omnes libri eius pleni ſint. Extat Epiſtola eius 121. de orando Deo, ad probam viduam, vbi totam doctrinam de oratione pulcherrime explicat. Et ibi poſt explicatam Dominicam orationem dicit: Si per omnia precationum ſanctarum verba diſcurras, nihil inuenies, quod non iſta dominica contineat & concludat oratio. Itẽ, quiſquis in oratione id dicit, quod iſta Euangelica prece non continetur, vel carnaliter, vel illicite orat. Et hoc diligenter notetur. Nam inuocatio Sanctorum non continetur oratione dominica, quam Tertullianus rectè & eleganter vocat, legem orationis. *Inuocatio mortuorũ ab Auguſtino repreſſa oppoſita doctrina de orando Deo & de mediatore Chriſto.* *Oratio dominica lex orationis.*

Idem Auguſtinus in libro de paſtoribus, c. 8. Sunt etiam montes boni. Leuaui oculos meos in montes, vnde veniet auxilium mihi. Et vide, quia non in montibus tibi ſpes eſt: Auxilium inquis, meum à Domino, qui fecit cœlum & terram. Noli putare iniuriam facere te montibus ſanctis, quando dixeris: Auxilium meum à Domino, &c. Ipſi montes hoc tibi clamant. Mons erat, qui clamabat: Audio ſchiſmata in vobis. Ego ſum Pauli, ego Apollo, ego Cephæ, ego autem Chriſti, Leua oculos in iſtum montem, audi quid dicat, & in ipſo remaneas. Nonquid Paulus crucifixus eſt pro vobis? Ergo poſtquam leuaueris oculos tuos in montes, vnde venit auxilium tibi, id eſt, in authores Scripturarum diuinarum. Attende omnibus medulis ſuis, omnibus oſſibus clamantem, Domine quis ſimilis tibi? Vt ſecurus ſine vlla iniuria montium, dicas: Auxilium meum à Domino, qui fecit cœlum & terram. Non ſolum tibi tunc non ſuccenſebunt montes, ſed tunc amabunt, tunc magis fauebunt. Si in ipſis ſpem tuam poſueris contriſtabuntur. Angelus multa diuina & mira oſtendens homini, ab homine adorabatur, ille tanquam leuantem oculos in montem reuocat ad Dominum: Noli, inquit, facere, Deum adora. Nam ego conſeruus tuus ſum, & fratrum tuorum.

Ita doctrinam de officio Mediatoris Chriſti, pulcherrime illuſtrat Auguſtinus, vt lib. Confeſſio. 10. capite 42. dicit. Ideo Angelos non debere inuocari, vt per ipſos ad Deum veniamus, & ipſi reconciliemur: quia nulla talis oratio in Scriptura ſit tradita. Verba hæc ſunt: Quem inuenirem, qui me reconciliaret tibi. An eundum mihi fuit ad Angelos? Qua prece? quibus Sacramentis? Multi conantes ad te redire, neque per ſeipſos *De officio mediatoris Chriſti, Auguſt.*

ſicut Diis, ſed memorias, ſicut hominibus mortuis, quorum apud Deum viuunt ſpiritus, fabricamus. Nec ibi erigimus altaria, in quibus ſacrificemus martyribus: ſed vni Deo & martyrum, & noſtro ſacrificium immolamus. Ad quod ſacrificium, martyres ſicut homines Dei, qui mundum in eius confeſſione vicerunt, ſuo loco & ordine nominantur, non tamen à ſacerdote, qui ſacrificat, inuocantur: Deo quippe, non ipſis ſacrificat, quamuis in memoria ſacrificet eorum. Et lib. 8. cap. 27. Honoramus memorias martyrum, vt ea celebritate, & Deo vero, de illorum victoriis gratias agamus, & nos ad imitationem talium coronarum atque palmarum, eodem inuocato in auxilium, ex eorum memoriæ renouatione adhortemur.

Sancti apud Auguſtinum nō inuocātur.

Axiomata Auguſtini de inuocatione.

Auguſtinus igitur vtrumq; diſerte ponit: Non martyres eſſe inuocandos, ſed vnum verum Deum, etiam quando apud Martyrum memorias preces fiebant, eſſe in auxilium inuocandum. Et circa idem tempus, in Carthaginenſi Concilio tertio, cautum fuit, ne priuatæ & nouæ formulæ precationum temere vſurpentur, ſed ad altare, ſemper ad patrem dirigatur oratio. Et hanc habet ſententiam, quod Auguſtinus Epiſtol. 42. dicit: Videtis imperij nobiliſſimi eminentiſſimum culmen, ad ſepulchrum piſcatoris Petri, ſubmiſſo diademate ſupplicare: Quod ſcilicet non Petro, ſed ipſi Deo, licet apud monumentum Petri, ſupplicet.

Concilium Carthaginenſe 3. de inuocatione.

Orantes igitur apud monumenta martyrum, non debere martyres, ſed Deum inuocare, nec orationem ad martyres, ſed ad Deum, qui ſolus adorandus & inuocandus eſt dirigere, Auguſtini doctrina & ſententia eſt. Cumq; de martyrum comprecationibus ſeu interceſſionibus, multa opponerentur, Auguſtinus non concedit inde ſequi inuocationem, ſed reſpondet: Vel martyres generaliter orare pro Eccleſia militante, quā ſciant ſub cruce adhuc gemere, licet neſciant, quid agant viui (De cura pro mortuis, cap. 16.) vel ſi poſſunt preces ſentire, id tunc fieri, quando Deum inuocamus, & preces ad Deum dirigimus. Ita inquit de vera religione cap. 55. Quiſquis in Deo manet, & poteſt humanas preces ſentire, in illo me exaudit. Et de Ciuit. 10. cap. 12. Nam cum & exaudiunt Angeli Dei, ipſe in eis, exaudit. Et hoc diligenter notetur, quod non conſequatur, ſi Sancti in altera vita orant pro Eccleſia, quod ſint inuocandi, & oratio ad ipſos dirigenda.

An ſi ſancti in altera vita pro Eccleſia orent, ſint inuocādi.

Quarto: Cum ex ſuperſtitionibus vulgi Chriſtianorum, & Gentes & hæretici varias calumnias, Eccleſiæ Dei ſtruerēt, Auguſtinus improbatis ſuperſtitionibus, veterem & veram Eccleſiæ fidem opponit. Cum enim Maximus Madaurenſis Grammaticus Epiſt. 43. deſcribens Gentilium religionem, dixiſſet: Nos Dei virtutes multis vocabulis inuocamus, variis ſupplicationibus proſequimur, piis precibus adoramus: Et addidiſſet. Chriſtianos in Africa, loco Iouis, Iunonis, Mineruæ & Veneris, habere & colere punicos martyres, Mygdonem, Sananem, Namphanionē, & Lucitam: Auguſtinus Epiſt. 44. nequaquam hoc cōcedit, martyres in Eccleſia inuocari, ſupplicationibus & precibus coli: ſed reſpōdet: Scias à Chriſtianis Catholicis, nullum coli mortuorum, nihil deniq; vt numen adorari, quod ſit factum & conditum à Deo, ſed vnum ipſum Deum, qui fecit & condidit omnia.

Diſcrimen Paganiſmi & Chriſtianiſmi in venerādis Sanctis.

Nullum mortuū à Chriſtiani colimus.

Ita de vera religione cap. 55. dicit: Non ſit nobis religio cultus mortuorum, quia ſi piè vixerunt, non ſic habentur, vt tales quærant honores, ſed illum à nobis coli volunt, quo illuminante, lætantur meriti ſui nos eſſe conſortes. Honorandi ergo ſunt propter imitationem, non adorandi propter religionem. Item, hoc etiā ipſos optimos Angelos velle credamus, vt vnum cum ipſis colamus Deum, cuius cōtemplatione beati ſunt. Quare honoramus eos caritate non ſeruitute. Nec eis templa conſtituimus: Nolunt enim ſe ſic honorari à nobis. Et in Pſal. 96. Omnes Sancti vel Angeli, illius quærunt gloriam, quem diligunt. Ad eius cultum, ad eius orationem, ad eius contemplationem omnes, quos diligunt, rapere & inflammare ſtudent. Item, volunt potius, vt Deus vnus colatur, vnus adoretur, Deo vni ſacrificium offeratur, non ſibi.

Quomodo ipſi Sancti à nobis honorari velint, Aug.

Et contra Fauſtum, lib. 20. cap. 21. Fauſtus hæc obiicit Chriſtianis: Idola vertiſtis in martyres, quos votis ſimilibus colitis. Qualibus autē votis Gentes idola coluerunt, non vt Deos, ſed vt Mediatores, ſupra ex Auguſtino oſtendimus. Auguſtinus vero nequaquam hoc concedit, martyres ſimilibus votis apud Chriſtianos coli, quibus idola apud Gentes coluntur, ſed inquit: Colimus martyres eo cultu dilectionis & ſocietatis, quo & in hac vita coluntur ſancti homines Dei, ſed illos tāto deuotius, quanto ſecutius poſt incerta omnia ſuperata, iam in vita feliciori victores ſunt. At illo cultu, qui Græcè λατρεία dicitur, cum ſit quædam propriè diuinitati debita ſeruitus, nec colimus, nec colendum docemus, niſi vnum Deum. Cumque ad hunc cultum, pertineat oblatio, nullo modo tale quid offerendum docemus, vel martyri, vel Angelo.

Item in libris de ciuitate Dei, aliquoties repetit: Non eſſe ſacrificia offerenda Sanctis. Atqui certum eſt inuocationem eſſe ſacrificiū ſpirituale, ac cultum ſoli Deo debitum. Pſal. 50. Immola Deo ſacrificiū laudis, & inuoca me in die tribulationis. Ebr. 13. Per Chriſtum offeramus hoſtiam laudis Deo ſemper, hoc eſt, Fructum labiorum noſtrorum. Ita Tertullianus dicit: Sacrificamus Deo, pro ſalute Imperatoris, ſed prece pura. Et Auguſtinus libro 10. de Ciuitate cap. 19. vbi diſputat: Dæmones non ſumis aut nidoribus ſacrificiorum, ſed ſupplicantium animo delectatos: tamque paria ponit orationem & ſacrificium. Ita autem inquit: Sicut orantes atq; laudantes, ad eum dirigimus ſignificantes voces, cui res ipſas, quas ſignificamus offerimus: ita ſacrificantes, non alteri viſibile ſacrificium offerendum eſſe nouerimus, quam illi, cuius in cordibus noſtris, inuiſibile ſacrificium noſipſi eſſe debemus. Tunc nobis fauent, nobiſq; congaudent, atque ad hoc ipſum nos pro ſuis viribus adiuuant Angeli, virtuteſque ſuperiores. Si autem illis hęc exhibere voluerimus, non libenter accipiunt, imo vetant.

Soli Deo ſacrificandum.

Quinto Auguſtinus ipſe agnoſcit & fatetur, ſolere homines cultus ſoli Deo debitos, ad homines transferre. De ciuit. lib. 10. cap. 4. multa inquit de cultu diuino vſurpata ſunt, quæ honoribus deferuntur humanis, ſiue humilitate nimia, ſiue adulatione peſtifera. Ita tamen, vt quibus

Honores diuini hominibus.

ea de-

ea deferuntur, homines haberentur, qui dicuntur colendi & venerandi, ſi autem eis multum additur, & adorandi.

Origeniſtarum inuocationes.

Et lib. 21. cap. 18. oſteodit Origeniſtas iiſdem prorſus argumentis, quibus inuocatio Sanctorum ſtabilitur vſos, cum probare vellent: Infideles debere quidem in æternum perire, ſed cum ad iodicium ventum fuerit, miſericordiam ſuperaturam. Donabit enim eos, inquiuor, miſericors Deus, precibus & interceſſionibus Sanctorum ſuorum. Si enim orabant pro illis, quando eos patiebantur inimicos, quanto magis quando videbunt humiles, ſupplices que proſtratos. Neque enim credendum eſt, aiunt, amiſſuros Sanctos viſcera miſericordiæ, cum fuerint pleniſſimæ & perfectiſſimæ ſanctitatis, vt qui tunc orabant pro inimicis ſuis, quando & ipſi ſine peccato non erant, tunc nõ orent pro ſupplicibus ſuis, quando nullum cœperint habere peccatum. Aut verò Deus tunc eos non exaudiet tot & tales filios ſuos, quando in tanta eorum ſanctitate nullum iouenier orationis impedimentum? Et poſteo addit hoc, quod ipſi de ſuis cordibus ſuſpicãtur: Putant Scripturas diuinas tacuiſſe, vt multi ſe corrigant, &c. Hæc ſunt ipſiſſima Pontificiorũ argumenta. Et profectò quicquid argumentorum pro inuocatione Sanctorum affertur, quia Scripturæ diuinæ tacent, tantum ſuot humani cordis ſuſpiciones, ſicut hoc loco Auguſtinus loquitur.

Auguſt. de ſua miraculorum ad tumulos martyrum.

Sextò, Quia miracula, quæ apud martyrum memorias edebantur, plerique ipſis martyribus, ita tribuebant, vt opiniones de cultu, inuocatione & aoxiliis martyrum, inde ſtabilirent: Auguſtinus miracula illa ipſi Deo tribuit, & verom finem ac vſum, tum illorum miraculorum, tum etiam celebritatum apud memorias Martyrum oſteodit, vt de Ciuit. lib. 22. Cum multa & varia miracula ad martyrum memorias tunc edita, recenſuiſſet, tandem concludit, capite nono. Cui niſi huic fidei atteſtantur iſta miracula, io qua prædicatur Chriſtus reſurrexiſſe in carne, & in cœlum aſcendiſſe cum carne. Nam & ipſi martyres huius fidei martyres, id eſt, teſtes fuerunt. Item ei profecto atteſtantur fidei, in qua carnis in æternum reſurrectio prædicatur. Et cap. 8. deſcribens exultationem Eccleſiæ, ad editum miraculum apud memoriam Stephani, inquit: Quid erat in cordibus exultantium, niſi fides Chriſti, pro qua Stephani ſanguis effuſus eſt? Et capite decimo, faciunt iſta martyres, vel potius Deus, vel orantibus, vel cooperantibus eis, vt fides illa proficiat, qoa eos non Deos eſſe noſtros, ſed vnum Deum habere nobiſcum credamus. Item ideo vt in Deum credatur, quod & Chriſtus eſt: martyres faciunt, quicquid mirabile faciunt, lib. 10. cap. 12. Quæcunque miracula, ſiue per Angelos, ſiue quocunque modo fiunt, Dei vnius, in quo ſolo beata vita eſt, cultum, religionemque commendant. De cura pro mortuis, capite 16. Deus edit miracula per martyrum memorias, quoniam hoc nouit expedire nobis, ad ædificandam fidem Chriſti, pro cuius illi confeſſione ſunt paſſi.

Celebritates Martyrum.

Ipſas etiam celebritates martyrum ad verum & vererem finem ac vſum reuocat, vt de Ciuita. lib. 8. cap. 27. apod memorias martyrum offertur Deo, vt ea celebritate, & Deo vero, de illorum victoriis gratias agamus, & nos ad imitationem talium coronarum atque palmarum, eodem inuocato in auxilium, ex eorum memoriæ renouatione adhortemur. Et contra Fauſtum lib. 20. ca. 21. Quod offertur, Deo offertur apud memorias martyrum, quos coronauit, vt ex ipſorum locorum admonitione, maior affectus exurgat, ad acuendam caritatem, & in illos, quos imitari poſſumus, & in illum, quo adiooante, poſſumus. Colimus ergo martyres eo cultu dilectionis & ſocietatis, quo & in hac vita coluntur ſancti homines Dei, &c.

Inuocatio mortuorũ ab Auguſtino repreſſa oppoſita doctrina de orando Deo & de mediatore Chriſto.

Poſtremò, vt gliſcentem ſuperſtitionem inuocationis Sanctorum, ſolide reprimeret Auguſtinus, veram doctrinam de inuocatione Dei, ſiue de orando Deo, & de interceſſione Mediatoris Chriſti, frequenter & diligenter vrget, vt ita homines ad veros fontes Scripturæ reuocaret. Nec opus eſt aliquot eius ſententias adſcribere cum omnes libri eius pleni ſint. Extat Epiſtola eius 121. de orando Deo, ad probam viduam, vbi totam doctrinam de oratione pulcherrime explicat. Et ibi poſt explicatam Dominicam orationem dicit: Si per omnia precationum ſanctarum verba diſcurras, nihil iouenies, quod non iſta dominica contineat & concludat oratio. Itẽ, quiſquis in oratione id dicit, quod iſta Euangelica prece non continetur, vel carnaliter, vel illicite orat. Et hoc diligeoter notetur. Nam inuocatio Sanctorum non continetor oratione dominica, quam Tertullianus recte & eleganter vocat, legem orationis.

Oratio dominica lex orationis.

Idem Auguſtinus in libro de paſtoribos, c. 8. Sunt etiam montes boni. Leuaui oculos meos in montes, vnde veniet auxiliom mihi. Et vide, quia non in montibus tibi ſpes eſt: Auxilium inquis, meum à Domino, qui fecit cœlum & terram. Noli putare iniuriam facere te montibus ſanctis, quando dixetis: Auxilium meum à Domino, &c. Ipſi montes hoc tibi clamant. Mons erat, qui clamabat: Audio ſchiſmata in vobis. Ego ſum Pauli, ego Apollo, ego Cephæ, ego autem Chriſti. Leua oculos in iſtum montem, audi quid dicat, & in ipſo remaneas. Nunquid Paulus crocifixus eſt pro vobis? Ergo poſtquam leuaueris oculos tuos in montes, vnde venit auxilium tibi, id eſt, in authores Scripturarum diuinarum. Attende omnibus medulis ſuis, omnibus oſſibus clamantem, Domine quis ſimilis tibi? Vt ſecurus ſine vlla iniuria montium, dicas: Aoxilium meum à Domino, qui fecit cœlum & terram. Non ſolum tibi tunc non ſuccenſebunt montes, ſed tunc amabuot, tunc magis fauebunt. Si in ipſis ſpem tuam poſueris contriſtabuntur. Angelus multa diuina & mira oſtendens homini, ab homine adorabatur, ille tanquam leoantem oculos in montem reoocat ad Dominum: Noli, inquit, facere, Deum adora. Nam ego cooſeruus tuos ſum, & fratrum tuorum.

De officio mediatoris Chriſti, Auguſt.

Ita doctrinam de officio Mediatoris Chriſti, pulcherrime illuſtrat Auguſtinus, vt lib. Confeſſio. 10. capite 42. dicit. Iden Angelos non debere inuocari, vt per ipſos ad Deum veniamos, & ipſi reconciliemur: quia nulla talis oratio in Scriptura ſit tradita. Verba hæc ſont: Quem inuenirem, qui me reconciliaret tibi. An eundum mihi fuit ad Angelos? Qua prece? quibus Sacramentis? Multi conantes ad te redire, neque per ſeipſos

valentes, ſicut audio, tentarunt hæc, & digni habiti ſuot illuſionibus, &c. Et capite ſequenti: Verus autem Mediator, qué ſecreta tua miſericordia demonſtraſti humilibus homo Chriſtus Ieſus, inter mortales peccatores, & immortalem iuſtum apparuit. Merito mihi ſpes valida in illo eſt, quod ſanabis omnes languores meos per eũ, qui ſedet ad dexteram tuam, & te interpellat pro nobis, alioquin deſperarem, contertitus peccatis meis, & mole miſeriæ meæ meditatus fueram fugam, ſed prohibuiſti me & confirmaſti me, dicens: Ideo pro omnibus Chriſtus mortuus eſt, &c. Ecce Domine iacto in te curam meam, & viuam.

An Sancti Mediatores. Auguſtin.

Contra Parmenianum lib. 2. cap. 8. Iohannes non dicit: Aduocatum habetis, quaſi ſegregans ſe ipſum à peccantibus, vt iam non ei opus eſſet propiciatione, quæ fit per Mediatorem, ſedentem ad dexteram patris, & interpellantem pro nobis? Quod vtique non ſolum ſuperbe, ſed etiam falſo diceret. Si verò ita diceret: Mediatorem me habetis apud patrem, ego exoro pro peccatis veſtris (ſicut Parmenianus quodam loco Mediatorem poſuit Epiſcopum inter populum & Deum) Quis eum ſicut Apoſtolum Chriſti, & non ſicut Antichriſtum intueretur? Vt igitur ſeruent vnitatem Spiritus, in omnibus orationibus ſuis, de vno Mediatore ſecuri ſint. Homines enim Chriſtiani inuicem ſe commẽdant orationibus ſuis. Pro quo autem nullus interpellat, ſed ipſe pro omnibus, hic vnus veruſque Mediator eſt. Paulus autem quanquam ſub capite præcipuum membrum, ſed tamẽ, quia membrum eſt, ſe orationibus fidelium, & ipſe commendat. Nec Mediatorem ſe facit inter populũ & Deum, ſed rogat, vt pro ſe orent inuicem omnia membra corporis Chriſti. Ac ſic oratio pro inuicem mẽbrorum omnium adhuc in terra laborantium, aſcendat ad caput, quod pręceſſit in cœlum, in quo eſt propiciatio pro peccatis noſtris. Nam ſi eſſet mediator Paulus, eſſent vtique & cæteri Coapoſtoli eius, ac ſi multi Mediatores eſſent, nec ipſi Paulo conſtaret ratio, qua dixerat vnus Mediator, &c.

An Sancti aduocati noſtri in cœlo? Auguſtin.

Eandem ſententiam repetit, Tractatu in Epiſtolam Iohannis 1. Iohannes talis vir non dixit: Aduocatum habetis, ſed habemus. Nec me habetis dixit, ſed Chriſtum poſuit, non ſe, & habemus, dixit, non habetis. Maluit ſe ponere in numero peccatorum, vt haberet aduocatum Chriſtum, quam ponere ſe pro Chriſto aduocatum, & inueniri inter damnãdos ſuperbos fratres: Ieſum Chriſtum iuſtum ipſum habemus aduocatum ad patrem, ipſe propiciatio eſt peccatorum noſtrorum. Hoc qui tenuit, hæreſin non fecit. Hoc qui tenuit, ſchiſma non fecit. Inde enim facta ſunt ſchiſmata, cum dicunt homines: Nos iuſti ſumus, nos ſanctificamus immundos, nos iuſtificamus impios, nos petimus, nos impetramus. Et mox quidem Auguſtinus ponit obiectionem. Ergo Sancti non orant pro nobis? Sed diſerte loquitur de precibus Sanctorum, qui in hac vita adhuc ſuperſtites ſunt. Nequaquam autem vel ſentit, vel dicit: Beatos in altero ſeculo, eſſe noſtros apud Deum aduocatos & mediatores, ſed ratio de Mediatore generalis eſt.

Suppoſititia ſcripta ſub nomine Auguſtini de inuocatione.

Ita ergo Auguſtinus, præſumptiones & ſuperſtitiones, cultus & inuocationes Sanctorum reprimere, & Eccleſiam ad veros fontes inuocationis Dei reuocare ſtuduit. Poſtea verò ſub Auguſtini titulo & nomine, multa ſuppoſititia ſcripta ſparſa ſunt, in quibus contra certa veri Auguſtini ſcripta, inuocatio Sanctorum docetur & vſurpatur, vt in Sermone de ſancto Paulo. Curuant imperatores genua ad memoriam piſcatoris, qui eius auxilia, & apud Deum patrocinia inuocant. Sed eius contrarium Auguſtinus tradit de Ciuit. lib. 8. c. 27. Imò in Codice Homiliarum, Louanij edito ſub Auguſtini nomine, citante Lindano, dicitur: Excellentiam Imperatorum genib. prouolutam ADORARE Petrum Piſcatorem, cum Auguſtinus totis neruis cõtendat, neminem niſi vnum ſolum Deum adorandum. Ita in libello de cognitione veræ vitæ, ſub Auguſtini nomine diſputatur, Sanctos in orationibus inuocari, & Sanctos intueri verba, & res viuentium. Cum Auguſtinus prorſus contrarium ſtatuat, de Ciuit. & de cura pro mortuis, ſicut oſtendimus. Ita exempla inuocationis Sanctorum proferuntur ex libro de Spiritu & anima. Item ex libro Meditationum, quos libros conſtat non eſſe Auguſtini. Et verus Auguſtinus diſerte dicit: Sanctos non inuocari, ſicut oſtendimus.

Sermo de S. Paulo. *Lindanus.* *Petrum adorandum.* *De cognitione veræ vitæ.* *De Spiritu & anima meditationes.*

Sed hoc artificio Pontificios in citandis veterum teſtimoniis, vt ſuperſtitiones ſuas ſpecie aliqua pallient & ſtabiliant, abuti iam non eſt nouum, quæ tamen fraus, commonefactionis gratia ſubinde repetenda & detegenda eſt. In hac ipſa traditione obſeruaui, quam inſidioſe & fraudulenter, poſteriorum ſuperſtitiones adſcribantur vetuſtioribus. Sicut enim de Homilia Chryſoſto. 66. ad Antiochenos ſupra annotauimus, quod ſit alterius multò recentioris: Ita Garetius Pontificiæ Eccleſiæ columen, ex Fulberto quodam, qui poſt annum Domini milleſimum vixit, citat ſuperſtitionem iſtam Pontificiis vſitatam. Sancta Maria ſuccurre miſeris, iuua puſillanimes, refoue flebiles. Sentiant omnes tuum leuamen, &c Pontificij verò, vt ſuperſtitionem illam antiquitatis, pietatis & authoritatis ſpecie populo venditent, inſidioſe & fraudulenter eam Auguſtino tribuunt, idque in duobus locis, ſcilicet ſermo. 2. de annunciatione, & de aſſumptione, quos ſermones non Auguſtini, ſed Fulberti illius eſſe conſtat.

Fraudulentia Papiſtarum in citandis veterum teſtimonijs. *Noue ſuperſtitiones veterũ autoritate proponuntur.* *Garetius.*

Ad hanc vero de inuocatione Sanctorum hiſtoriam, tanquam peculiaris obſeruatio, præcipue hoc pertinet, quod circa Auguſtini tempora, & poſtea, materia illa inuocationis Sanctorum, incidit in Poetas, qui inuocationes Muſarum, Dæmonum, & Heroum, ex poematis veterum, poetica imitatione & licentia, ad martyres tranſtulerunt. Atque ita inuocatio Sanctorum ſine Scripturæ mandato, promiſſo & exemplo, primò per declamatorias rhetorum figuras in Eccleſiam inuecta, ſed à multis varie repreſſa & reiecta. Poſtea verò cum nulli eſſent Epiphanij & Auguſtini, qui ſe opponerent: Per Poetas, figuris Poeticis, imitatione & licentia poetica, ita amplificata, & ad ſummum exceſſum perducta fuit, vt omnia, quæ in Scriptura à Chriſto petere & ſperare iubemur, Poetæ iſti à Sanctis petant & ſperent. Et ne parum eſſent Poetæ, ea, quæ Epiphanius & Auguſtinus in cultu Sanctorum diſerte improbarunt & reiecerunt, ipſi in verſibus liberrime vſurpare cœperunt. Atque ex

Poſt Auguſt. in Poetarũ Scholis inuocatio mortuorum vires acquiſiuit & creuit. *Exempla Poeticarũ ſuperſtitionum.*

Dama-

Damaſceni quidem carminibus ſupra quædam deſcripſimus. Nunc verò ex Latinis Chriſtianorum Poetis, pauca quædam adiiciemus, vt conſideretur, quomodo ſuperſtitio ſemel admiſſa, in immenſum creſcat, & quomodo humanum ingenium, eruditionis, eloquentiæ & elegantiæ affectione & oſtentatione, ſibi placens & indulgens, quando ſemel verbi Dei metas tranſiuit, non poſſit ſibi modum ponere, ſed longius ſubinde progrediatur, vt tandem vbi conſiſtat, nec
Prudentius. habeat, nec inueniat. Ita Prudentius, qui circa Auguſtini ferme tempora vixit, elegans ſane Poeta, ſed licentia nimis Poetica luſit in inuocatione Sanctorum, vt:

HYMNO IN S. LAVrentium.

QVæ poteſtas ſit credita
Et muneris quantum datum,
Probant Quiritum gaudia,
Quibus rogatus annuis.
Quod quiſque ſupplex poſtulat
Fert impetratum proſpere,
Poſcunt, LITANTVR, indicant,
Et triſtis haud vllus redit.
Hos inter ô Chriſti decus
Audi Poetam ruſticum
Cordis fatentem crimina
Et facta prodentem ſua.
Indignus agnoſco & ſcio,
Quem Chriſtus ipſe exaudiat.
Sed per patronos martyres,
Poteſt medelam conſequi.
Audi benignus ſupplicem
Chriſti reum Prudentium,
Et ſeruientem corpori
Abſolue vinclis ſeculi.

IDEM HYMNO IN S. Vincentium.

ADeſto nunc & percipe
Voces precantum ſupplices
Noſtri reatus efficax
Orator ad thronum patris.
Per te, per illum carcerem,
Per vincla, flammas, vngulas,
Per quem trementes poſteri
Exoſculamur lectulem.
Miſerere noſtrarum precum
Placatus vt Chriſtus ſuis
Inclinet aurem proſperam
Noxas nec omne imputet.
Pauliſper huc tu illabere
Chriſti fauorem deferens,
Senſus grauati vt ſentiant
Leuamen indulgentiæ.

IDEM HYMNO IN S. Agnem.

SEruat ſalutem virgo Quiritium,
Nec non & ipſos protegit aduenas,
Pura ac fideli pectore ſupplices,
O virgo felix, ô noua gloria,
Intende noſtris colluuionibus
Vultum, &c.

IN SANCTOS MARTYRES Calagurritanos.

FAma nam terras in omnes,
Præcurrit proditrix,
Hic patronos eſſe mundi,
Quos precantes ambiant,
Non ſinunt mane vt vllus
Voce murmur fuderit,
Audiunt ſtatimque ad aurem
Regis æterni ferunt,
Inde larga fonte ab ipſo,
Dona terris influunt, &c.

IDEM IN CASSIANVM martyrem.

SVggere ſi quod habes iuſtum vel amabile votum
Spes ſi qua tibi eſt, ſi quid intus æſtuas.
Audit crede preces martyr proſperimus omnes,
Rataſque reddit, quas videt probabiles.
Audior, vrbem adeo, dextris ſucceſſibus vtar,
Domum reuertor, Caſſianum prædico.

IN S. CYPRIANVM.

DEſine flere bonum tantum tenet ille regna cœli.
Nec animus inuolitat terris, nec ab hoc recedit orbe.
Nec Lybiæ populos tantum regit, exituſque in ortum
Solis & vſque obitum, Gallos fouet, imbuit Britannos.
Denique Doctor humi eſt, idem quoque Martyr in ſupernis.
Inſtruit hic homines, illinc pia dona dat patronus, &c.

Non multo poſt Pontius Paulinus Poeticas illas inuocationes imitatus, de ſuo etiam quædam addidit, fidem, ſpem & fiduciam, in ſanctos collocans, vt Epiſt. 12. ita inuocat Clarum. Pontius Paulinus.
Hæc peccatorum bonus accipe vota rogantum:
Vt ſis Paulini, Theraſiæque memor.
Sic cum Martino ſocia pietate labores
Vt vincant veſtræ, crimina noſtra preces.
Vt ſimul in veſtri ducamur ſorte Seueri,
Veſtraque nos ſemper protegat ala ſinu.

IDEM NATALI III. in Felicem.

HIc amor, hic labor eſt nobis, hæc vota tuorum
Suſcipe, commendaque Deo, vt cum ſedula cura
Seruitium noſtrum longo tibi penderet æuo,
Tunc demum placidos pietate laboris alumnos
Abſoluas, mittente manu, poſitaſque tuorum
Ante tuos vultus animas, vectare paterno
Ne renuas gremio Domini fulgentis ad ora,
Quem bonitate pium, ſed maieſtate tremendum
Exora, vt precibus plenis meritiſque redonet
Debita noſtra tuis.

ITEM.

Poſce ouium grege nos ſtatui, vt ſententia ſummi
Iudicis, hoc quoque nos iterum tibi munere donet,
Ne male gratatis leuos adiudicet hœdis.

IDEM IN NATALI Felicis V.

Erigit in cœlum mentem, & mox corde refecto,
Præſumente fidem, ſpem voti compotis haurit,
Sanctaque Felicis rapido petit atria curſu,
A Felice pio, velut à cuſtode, repoſcit
Increpitans miſcetque precantia verba querelis:
Sancte Deo Felix inopum ſubſtantia ſemper:
Pro miſeris Felix & ſemper diues egenis,
Te requiem feſſis Deus, afflictiſque leuamen,
Te poſuit mœſtis ad ſaucia corda medelam,
Propterea tanquam gremio confiſa paterno,
In te pauperies caput inclinata recumbit,
Felix ſancte meos ſemper miſerare labores, &c.

IDEM IN NATALI VIII. Felicis.

Concurramus ad hunc ſpe conſpirante patronum.
Suſcipiat noſtras placida pietate querelas,
Et dum natalem illius celebramus ouantes,
Ille preces noſtras meritis pius adferet altis,
Nos lætamur ei, non eſt cura hæc noua Sanctis
Exorare Deum pro peccatoribus ægris,
Atq; bonis meritis meritum ſuperare ſiniſtrum,
Vt quondam hos habuit ætas: ſic ſit modo noſtra
Felicem ſortita ſalus, petat omne quod audet,
Quodque capit tali ſperet confiſa patrono.
Sancte Deo, dilecte Dei, tu dextera Felix
Eſto precor nobis tu muniſſima turris.

IDEM NATALI IX.

Poſco tuos Felix tecum ad tua vota parentes,
Hic quoque ades mihi, nunc poſcas vt adeſſe vocatos.
Qui colitis lætos Paradiſi cœlitus hortos,
Quique ſub excelſa Domini requieſcitis ara,
Pulcher Apoſtolici chorus agminis & Patriarchæ,
Vos etiam Sancti ſupplex depoſco Prophetæ,
Vos quoque corporibus cæſis & ſanguine fuſo,
Occiſum & viuum teſtati martyres agnum.
Hæc tibi Chriſte Deus tenui fragilique paratu
Pro nobis facimus: nec enim te ſumme creator
Facta manu capiunt, toto quem corpore mundus
Non capit, anguſtum cui cœlom terraque punctum eſt.
Sed Sanctis ſine ſine tuis deuota ferentes
Obſequia, exiguo magnos veneramur honore,
Sperantes illis ex oratoribus vt tu
In nobis operum ponas perfecta tuorum, &c.

Fortunatus. Deinde poſt annum Domini 500. Fortunatus Martinum ſimpliciter fecit mediatorem Dei & hominum, & quidem adorandum, vt lib. 2. de vita S. Martini.

Vir tranſcripte, potens æterna in ſecula cuius
Signifer arma crucis fers nubilitata triumphis.
Dulcis ADORANDE, & mihi pectore voce colende.
Fer pietatis opem miſero, miſeri miſerere.
Rector vt altithrono cum venerit arbiter orbis,
Tunc memor obtineas delicti obliuia noſtri,
Inter me & Dominum MEDIATOR adeſto benigne,
Quem ſua culpa ligat, tua vt interuentio ſoluat,
Spes Fortunati ſit fida ſalotis egena,
Suppliciter humilem tibi ſe ſtrauiſſe patrone.
Nam prece multa vales apud illum, cuius haberis,
Quod peto tu poteris, quia totum præſtat amicis.
Sic tibi quæque petis tribuat præſentia Regis.

LIB. V.

Qui poteſt ore mei veniam depoſce reatus,
Et vitiata tibi mea lingua remurmurat audi.

LIB. IIII.

Intercede precor veniam, vir adepte coronam,
Eripe paſtor ouem ne clauda vel extera reſtet.
Porrige celſe manum, tege greſſum, dirige ſenſum,
Exceſſuſque graues leniori examine penſes,
Inter & ipſe Deum atque reum MEDITOR adeſto,
Obtineas meritis Iudex cum venerit orbis,
Tunc precor vt fragilem ſacro velamine celes,
Et rua me trepidum defendat ab igne poteſtas.
Nam ſcio certo reum quemuis tibi cedere Chriſtum, &c.

ITEM.

Talibus officiis placatus opime ſacerdos,
Quorum vota vides redde benigne vicem.
Qui virtute potens Orientis in axe ſepultus,
Ecce ſub occiduo cardine præbet opem.
Ergo memento preces, & reddere vota viator.
Obtinet hic meritis, quod petit alma fides.

Iſtæ Poeticæ Sanctorum inuocationes, quomodo & quantum, & à Scripturæ, & à puriori antiquitate diſcedant, imo quomodo cum Scripturæ doctrina, de inuocatione Dei, in nomine mediatoris Chriſti pugnent, atque ea, quæ veteres negarunt, affirment, ea etiam licentia nimis Poetica vſurpent, quæ veteres, ſicut oſtendimus, reprehenderunt & reiecerunt, manifeſtum eſt, ſicut collatio eorum, quæ hactenus in hac hiſtoria annotauimus, oſtendit. Non enim interceſſionem tantum, ſed omnia, quæ Scriptura nos iubet à Deo, & à Chriſto mediatore petere, Poetæ iſti à Sanctis petũt, ita, vt nihil ferme ſit, quod Deo & Chriſto referuetur. Nam & fidem, ſpem ac fiduciam, in Sanctos collocare docent, quæ profecto nec excuſari, nec defendi, vel poſſunt, vel debent. *Immodera tam ſibi Poetæ contra Scripturam vſurparunt licentiam.*

Cum vero nec tunc, nec poſtea, vllus eſſet vel Epiphanius vel Auguſtinus, qui ſuperſtitiones iſtas cum autoritate vel reprimeret, vel corrigeret, aperta non tam feneſtra, quam latiſſima ianua, in ipſam Eccleſiam irruperunt, ac à poſterioribus ſemper cumulatæ & auctæ ſunt, donec in manifeſtam & craſſam idololatriam, cuius ſupra exempla, ex Pontificia Eccleſia, adſcripſimus, euaſerunt. Vtque hæc commodius & facilius inter ſe conferri poſſint, pauca quædam ex poſteriorum ſcriptis annotabimus. *Inuocatio Sanctorũ deſiit in horridam idololatriam.*

Ita Maximus Homilia in Martyres Tauricos inquit: Licet vniuerſi vbique ſint Sancti, & omnibus proſint, ſpecialiter tamen illi pro nobis interueniunt, qui & ſupplicia pertulere pro nobis. Semper enim nobiſcum ſunt, nobiſcum morantor, hoc eſt, & io corpore nos viuentes cuſtodiuot, & de corpore recedentes cuſtodiunt. Et ideo veneremur eos in ſeculo, quos defenſores habere poſſimus in futuro.

Leo.

Leo ſermone primo de natali Apoſtolorum: Credimus atque confidimus, inter omnes labores iſtius vitæ, ad obtinendam miſericordiam Dei, ſemper nos ſpecialium patronorum orationibus adiuuandos, vt quantum propriis peccatis deprimimur, tantum Apoſtolicis meritis erigamur. Item, ſi quid à nobis recte diſcernitur & agitur: Si quid à miſericordia Dei, quotidianis ſupplicationibus obtinetur, Petri eſt operum atque meritorum.

Speciales patroni.

Euthymi⁹

Euthymius Monachus in Encomio Mariæ: Vides ante pedes pulcherrimæ capſæ tuæ, nos omnes tuũ poſtulare auxilium, expectantes tuam defenſionem, tuum in omnibus inuocantes auxilium. Itaque, vt dum hic quidem manemus, nos protegas, ſupplicamus, cum verò excedemus, vt in ædibus ſemper virentibus & luminoſis habitemus, obſecramus.

Victor.

Victor lib. 3. perſecutionis Vandalicæ, inuocat Patriarchas, Prophetas, Apoſtolos: Proſtrati, inquit, rogamus, vt non ſpernatis veſtros miſeros precatores, per eum, qui vos ad Apoſtolicum culmen prouexit.

Fulgentius.

Fulgentius in ſermone de laudibus Mariæ, inquit: Venite virgines ad virginem Mariam, concipientes ad concipientem, parturientes ad parturientem, matres ad matrem, lactantes ad lactantem, iuuenculæ ad iuuenculam. Ideo enim omnes iſtos curſus naturæ Maria ſuſcepit, vt omnibus ad ſe conuenientibus fœminis ſubueniret, & ſic reſtauraret omne genus fœminarum ad ſe venientium.

Gregorius Magnus.

Gregorius Magnus Homil. 32. in Euangelia: Adſunt defenſores noſtri ſancti martyres, rogari volunt, atque quærunt vt quærantur. Hos ergo adiutores, veſtris orationibus quærite, hos protectores veſtri reatus inuenite. Idem Epiſto. 39. lib. 4. In omnipotentis Dei gratia, atque beati Apoſtoli Petri adiutoriu confidat. Lib. 11. Epiſt. 44. Ipſe ſit veſtri cuſtus imperij, ſit vobis protector in terra, ſit pro vobis interceſſor in cœlo. Et libro 12. Epiſt. 22. Speramus in omnipotentis Dei virtute, & in ipſius beati Petri Apoſtolorũ principis adiutorio.

Inuocatio Sãctorum, publicis Eccleſiæ ſupplicationibus inſerta.

Atque hactenus inuocatio Sanctorum in priuatis preculis regnauit, eam verò hic Gregorius apud Latinos in publica Eccleſiæ ſupplicationes, quas Græco vocabulo λιτανείας vocant, primus intruſiſſe ſcribitur. Apud Græcos enim, Petrus Gnapheus idem antea tentauit, ſicut ſupra notauimus.

Litania Eccleſiæ vetuſtiſſima.

Antiquiſſimus verò mos, publicarum & communium ſupplicationum, ſemper fuit in Eccleſia: Sed in illis vnus & ſolus verus Deus, in nomine Chriſti mediatoris, inuocabatur. Talium enim ſupplicationum meminit Irenæus. Iuſtinus capita commemorat, quod nati ſimus, quod valetudini conſultum ſit, quod ſpecies rerum conſeruentur, quod vices animæ bene ſuccedant, quod immortalitatem ſperare ac impetrare liceat. Tertullianus addit: Oramus pro inimicis, pro perſecutoribus, precãtes ſumus omnes ſemper pro Imperatoribus, vitam illis prolixam, imperium ſecurum, domum tutam, exercitus fortes, ſenatum fidelem, populum probum, orbem quietum, & quæcunque hominis & cæſaris vota ſunt. Item, Oramus pro imperatoribus, pro miniſtris eorum, & poteſtatibus, pro ſtatu ſeculi, pro rerum quiete, pro mora finis.

Iuſtinus de capitibus Litaniarum Eccleſiæ.

Tertullia.

Cyprianus

Cyprianus inquit: Publica eſt nobis & communis oratio, non pro vno, ſed pro toto populo.

Et in illis publicis ſupplicationibus, Eccleſiam ad ardentiores preces, peculiaribus exhortationibus & geſtibus, excitatam fuiſſe conſtat, Cyprianus dicit: Quando inchoaturi eſſent preces, ſacerdotem illã exhortationem præmiſiſſe: *Surſum corda*. Et populum reſpondiſſe: *Habemus ad Dominum.*

Geſtus ſupplicantiũ.

Apud Iuſtinum ſurgunt ad ſupplicationes. Apud Tertullianum cœlum ſuſcipientes, manibus expanſis, capite nudo, precantur pro omnibus, aliquando ſtantes, aliquando genibus flexis. Milites Antonini oraturi pro pluuia, curuatis genibus prouoluunt ſe in terram apud Euſebium. Apud Clementem abiiciunt ſe in terram. Apud Sozomenum lib. 7. cap. 23. Cum populus Antiochenus, Theodoſij Imperatoris iram, ob motam ibi ſeditionem timeret, inſtituerunt ſupplicationem publicam ad Deum, vt imperatoris iram mitigaret, vſurpatis ad eam ſupplicationem melodiis lugubribus. Autbor librorum de vocatione Gentium, ſiue eis Ambroſius ſiue Proſper eſt, explicans locum Pauli 1. Timoth. 2. Vt fiant obſecrationes, poſtulationes, & gratiarum actiones, pro omnibus hominibus inquit: Quam legem ſupplicationis, ita omnium ſacerdotum, & omnium fidelium deuotio concorditer tenet, vt nulla pars mundi ſit, in qua huiuſmodi orationes non celebrentur à populis Chriſtianis. Supplicat ergo vbique Eccleſia Deo, non ſolum pro Sanctis, & in Chriſto iam regeneratis, ſed etiam pro omnibus infidelibus, & inimicis crucis Chriſti, pro hæreticis, & ſchiſmaticis, &c. Et talia exempla multa extant in hiſtoriis, quod tempore belli, peſtis, tempeſtatum, terræmotuum, decretæ & celebratæ fuerint tales publicæ ad Deum ſupplicationes. Ita apud Nicephorum, Theodoſius cum tota Eccleſia ſupplicationem fecit Deo, pro ſerenitate, priuato habitu medios inter canentes Hymnos incedens. Et apud Theodorum Lectorem, Martianus Imperator hortatur Anatolium, vt tales ſupplicationes decernat.

Mamercus Viennẽſis, inſtituit ſupplicationes ſtatas.

Non multo poſt, Mamercus Viennenſis conſtituit, vt annuatim ſtatis diebus ſolennes ſupplicationes fierent, ob imminentia tunc pericula, terræmotuum, incendij, & incurſionis ferarum. Talis conſtitutio etiam extat in Concilio Toletano quinto. Et ratio vocabuli λιτανείας, quod extat etiam in 63. Epiſtola Baſilij explicatur in 32. Canone Concilij Mogũtini, ſub Carolo Magno, his verbis: Litaniæ Græco nomine appellantur, quæ Latinæ dicuntur Rogationes. Inter λιτανείας autem & ἐξομολογήσεις hoc differt. Quod exomologeſes, pro ſola peccatorum confeſſione agantur: Litaniæ vero, indicuntur propter rogandum Deum, & impetrandum in ali-

Vocabulũ λιτανείας. ἐξομολογή-σις.

Digitized by Google

quo miſericordiam eius. Sed iam vtronque vocabulum ſub vna dignatione habetur. Hæc Canon ille.

Sed inde Pontificij nectunt tale argumentum. Quia vſus Litaniarum, hoc eſt, ſupplicationum ſeu rogationum, ſemper fuit in Eccleſia, & in Litania extant expreſſæ inuocationes Sanctorum. Ergo inuocatio Sanctorum, in ſolennibus Eccleſiæ precibus, ſemper fuit in publico vſu. Atqui non ſequitur, ſi nunc in Pontificia Litania Sancti inuocantur, quod ſemper in veteris etiam Eccleſiæ Litaniis, fuerit inuocatio defunctorum. Nam ipſorum Pontificiorum hiſtoriæ narrant, inuocationem Sanctorum, additam & inſertam eſſe Litaniæ à Gregorio Magno, circa annum Domini 600. vtque nouum inuentum ſpecie aliqua, quaſi de cœlo deſcendiſſet, Eccleſiis obtruderetur, addiderunt hanc fabellam: In ſolenni celebratione Litaniæ, Angelos auditos canentes: Regina cœli lætare, atque tunc Gregorium addidiſſe hæc verba, Ora pro nobis Deum. Quod igitur nunc in Litania Pontificij Sanctos inuocant, non eſt prima & antiqua forma veteris Litaniæ, ſed noua Gregorij additio. Veteres enim, vbi Litaniarum meminerunt, diſerte dicunt: Deo ſupplicatum fuiſſe. Ita Tertullianus in Apologetico dicit: Sacrificamus prece pura pro ſalute imperatoris, ſed Deo vni & vero. Proſper dicit: Supplicat ergo vbique Eccleſia Deo. Et Moguntinus Canon dicit: Litanias indici propter rogandum Deum. Ipſe etiam Gregorius & P. Diaconus teſtantur, in Græca & Latina Eccleſia, ſemper à Clero & à populo, in Litaniis acclamatum fuiſſe, κύριε ἐλέησον, Chriſte eleiſon. Et quidem à pleriſque in Litanias ægre receptum fuiſſe τρισάγιον illud: Sancte Deus, Sancte fortis, Sancte immortalis miſerere nobis, cum antea ad ſingulas petitiones ingeminarent tantum Kyrie eleiſon.

An inuocatio Sanctorum, ſemper fuerit in Litania.
Fabula de cantico: Regina cœli.
Veterum Litania.
Tertullia.
Proſper.
Canon Moguntinus.
τρισάγιον Litaniæ.

Quod verò Miſſa Chryſoſtomi, in verſione Leonis Thuſci, inuocat Michaelem, Nicolaum, & reliquos Sanctos, non ſatis idoneũ & firmum argumentum eſt antiquitatis. Miſſam enim illam non à Chryſoſtomo conſcriptam, ſed ſub eius nomine, diuerſis temporibus, variis additionibus conſutam, vel inde conſtat, quod verſio Leonis Thuſci, multum diſcrepat ab exemplari, quo Eraſmus vſus eſt.

De Miſſa Chryſoſt. Leo Thuſcus.

Et Ambroſius Pelargus aliud exemplar habuit, cui affirmat, nec cum Thuſci, nec cum Eraſmi exemplari conueniſſe. Et addit: Se Romæ adhuc aliud exemplar vidiſſe, quod ab omnibus illis variarit. Et extant apud Chryſoſtomum deſcriptiones, quales ſuo tempore vſitatæ fuerint ſupplicationes in Liturgia, Homilia 26. in Matthæum, Homil. 18. in ſecundam ad Corinthios. In 2. caput prioris ad Timotheum, quæ cum ſuppoſititia illa Miſſa non conſentiunt, & nihil habent de inuocatione Sanctorum. Conſtat autem eſſe illam Miſſam, poſt Chryſoſtomi tempora, & hoc oſtendit, quod inter Sanctos, qui ibi cõmemorantur, ipſius etiam Chryſoſtomi mentio fit. Hoc tamen commodi adferunt iſtæ rapſodiæ, quod inde, adhibitis aliis veterum deſcriptionibus colligi poteſt, quæ fuerit ſimplicitas & puritas primæ & veteris Litaniæ, & quomodo poſtea ſubinde nouæ additiones acceſſerint, donec tandem ad inuocationem Sanctorum in ipſis Litaniis deuentum ſit. Quæ obſeruatio digna eſt diligenti conſideratione.

Ambroſ. Pelargus.

Capita igitur petitionum, quæ in Litaniis Deo proponebantur, paulò ante commemorauimus. Et Chryſoſtomus in locis iam allegatis dicit fieri ab Eccleſia obſecrationes, & gratiarum actiones, pro fidelibus, pro infidelibus, pro magiſtratibus, pro felicibus omnium ſucceſſibus, pro amicis, pro cognatis, & pro inimicis etiam, pro vniuerſo orbe: Pro præſentibus, pro abſentibus, pro energumenis, pro pœnitentibus, &cæt.

Litaniæ tempore Chryſoſtomi.

Forma verò Litaniarum hæc fuit: Diaconus quodam ἐκφωνῶν, conceptis verbis populo preces præibat, commemorans petitionum capita, vt: Pro ſuperna pace & ſalute animarum noſtrarum. Pro proſperitate ſanctarum Dei Eccleſiarum. Pro Clero & populo. Pro magiſtratibus. Pro pace totius mundi. Pro hac regione & ciuitate. Pro temperie aeris, fertilitate & temporib. pacificis. Pro nauigantibus, viatoribus, ægrotantibus, laborantibus, captiuis, vt liberet nos à tribulatione periculi, & neceſſitate. Singulis verò petitionibus Diaconus addebat, τοῦ κυρίου δεηθῶμεν, Dominum ſupplices rogemus. Populus verò ad ſingula reſpondebat, κύριε ἐλέησον, Chriſte eleiſon. Hæc fuit prima & vetuſtiſſima forma Litaniæ, ſicut & ex iis, quæ paulò ante diximus, colligitur.

Forma Litaniarum.

Additæ verò fuerunt poſtea & hæ formulæ, ἐπάκουσον, Exaudi Domine, ſubueni, defende, ſerua, cuſtodi nos Deus, tua gratia.

Formulæ additæ in Litaniis.

Item, diem ſanctum, pacificum, & ſine peccatis à Domino poſtulamus. Præſta Domine remiſſionem peccatorum conducibilia animabus noſtris: Pacem mundo, Chriſtianum finem vitæ noſtræ à Domino poſtulemus. Tribue Domine, &c. In his omnibus Deo, ſicut Proſper loquitur, Eccleſia ſupplicauit.

Tandem ſenſim admiſceri cœpit Litaniæ, non quidem ſtatim inuocatio, ſed tantum commemoratio Sanctorum, ſicut aliquoties reperitur in Miſſa Chryſoſtomi hæc formula: Sanctiſſimæ Deiparæ, & ſemper virginis Mariæ, cum omnibus ſanctis memoriam agentes, nos ipſos, & inuicem, & omnem vitam noſtram Chriſto, Deo noſtro commendemus.

Commemoratio Sanctorum admixta Litaniis.

Ex commemoratione verò illa, deinde ſecuta ſunt ſuffragia, vt vocant, & primo vt ita dicerent: Precibus & ſupplicationibus Mariæ, & omnium Sanctorum, quorum memoriam celebramus, exaudi & reſpice nos. Inde hoc ſecutum eſt, quod poſtea dixerunt: Precibus Sanctorum tuorum, miſerere noſtri. Interceſſionibus Sanctorum tuorum, Saluator, ſalua nos. Item, confirma nos, dirige, cuſtodi vitam noſtram, ſtabili greſſus noſtros, precibus & ſupplicationibus Mariæ, & omnium Sanctorum. Tandem extructa inde eſt directa inuocatio Sanctorum, quæ extat in verſione Leonis Thuſci. Maria Deo ſupplica, vt animas noſtras ſaluet. Apoſtoli legatione fungimini apud Deum, vt peccatorum remiſſionem animabus noſtris tribuat. Pater Nicolae fungere legatione apud Chriſtum Deum, vt animæ noſtræ ſalutem conſequantur. Martyres confeſſores, orate pro nobis, ſaluate animas noſtras. Sancte Michael, rogamus te, vt tuis interceſſionibus munias nos, vmbra alarum tuarum cuſtodi nos.

Suffragia Sanctorũ.
Tandem inuocatio Sanctorum inſerta Litaniis.

Ad te

nos. Ad te clamamus, à periculis erue nos.

Litania Cœnobij Corbeienſis, ad Viſurgim.

Arque hoc modo ex commemoratione Sanctorum, deuentum tandem fuiſſe ad inuocationem, oſtendit etiam Litania Cœnobij Corbeienſis, vbi Sancti nominantur quidem, ſed ſemper additur, Exaudi Chriſte. Item: Chriſtus vincit, Chriſtus regnat, Chriſtus imperat. Illam Litaniam quam ante triennium, in Cœnobio Corbeiæ nouæ, quæ ſub Ludouico, ex veteri Galliæ Corbeia, tanquam colonia, ad Viſurgim flumen deducta eſt, in vetuſto Codice inueni, quia aliquid monere poteſt, hoc loco adſcribam.

LITANIA EX VETVSTO CODICE Collegij Corbeienſis ad Viſurgim deſcripta: videtur autem in vſu fuiſſe circa annum Domini 890. Fit enim in ea mentio Stephani Pontificis & Arnulphi Imperatoris.

CHriſtus vincit, Chriſtus regnat, Chriſtus imperat: Exaudi Chriſte.
Stephano ſummo Pontifici Salus & vita: Saluator mundi tu illum adiuua.
Sancte Petre. S. Paule. S. Andrea. S. Clemens. S. Sixte. Exaudi Chriſte.
Arnolpho regi vita & victoria, Redemptor mundi, tu illum adiuua.
S. Dei genitrix. S. Michael. S. Gabriel. S. Raphael. S. Iohannes. Exaudi Chriſte.
Omnibus iudicibus & cuncto exercitui Francorum vita & victoria. Saluator mundi, tu illos adiuua.
S. Maurici. S. Sebaſtiane. S. Martine. S. Ambroſi, S. Hieronyme. Exaudi Chriſte.
Bouoni Abbati & congregationi S. Stephani ſalus & vita. Redemptor mundi, tu illos adiuua.
B. Stephane. S. Vite. S. Dionyſi. S. Blaſi. S. Georgi. Chriſtus vincit, Chriſtus regnat, Chriſtus imperat.

Rex Regum,
Rex noſter,
Arma noſtra inuictiſſima,
Spes noſtra,
Fortitudo noſtra,
Murus noſter inexpugnabilis,
Gloria noſtra,
Victoria noſtra,
Liberatio & Redemptio noſtra,
Defenſio & exaltatio noſtra,
Miſericordia noſtra,
Lux, via & vita noſtra,
} Chriſtus vincit.

Ipſi ſoli imperium, gloria & poteſtas, per immortalia ſecula ſeculorum, Amen.
Ipſi ſoli honor, laus & iubilatio per infinita ſecula ſeculorum, Amen.
Ipſi ſoli virtus, fortitudo & victoria per omnia ſecula ſeculorum, Amen.
Chriſte exaudi nos.
Kyrie eleiſon.
Chriſte eleiſon,
Kyrie eleiſon.
Hactenus Litania Corbeienſis.

Beneficia Dei & Chriſti Sanctis adſcripta.

Sed poſtquam in publicas Eccleſiæ preces admiſſa eſſet Gregoriana forma inuocationis Sanctorum (S. Maria ora pro nobis) ſine fine & modo poſt ea progreſſa eſt, vt omnia ferme, quæ Dei & Chriſti propria ſunt, à Sanctis nominatim & publice peterentur. Nec opus eſt ex ſingulis Scriptoribus annotare. Supra enim deſcripſimus, quæ ſit forma inuocationis Sanctorum in Eccleſia Pontificia, vbi omnia illa comprehenduntur.

Garetius.

Et quidem hoc ipſo tempore Pontificij craſſiſſima illa defendere non verentur. Garetius enim Canonicus edidit libellum de inuocatione Sanctorum, vbi citat & probat ex Michaele Syngelo: Sancte Dionyſi, qui Ieſum vniuerſo mundo propicium reddis, cultoribus tuis Deum propicium reddere, & precibus compellare velis, &c.

Sancti mediatores.

Ex Theofredo Abbate citat. Sancti ſunt inter Deum, & nos Mediatores politi, vt qui per noſtra cum Phariſæo deſpicimur merita, per illorum interceſſionem iuſtificemur cum publicano. Ibi Nicenus quidam dicit: Habes Tharaſium interceſſorem, defenſorem, propugnatorem, & tuæ ſpei adimpletorem. Citat etiam ex Andrea quodam Creteoſi: S. Maria placa Dominum pro communi figmento. Nam ex quo tranſlata es è terra, te vniuerſus mundus habet commune propiciatorium. Sicut & in proſa quadam canitur: O pia paupera, pians ſcelera, iure matris impera redemptori. Sed talia plura ſupra annotauimus.

Nicenus.

Andreas Cretenſis.

Inuocationi Sanctorum, ſemper fuerūt, qui reclamarent.

Et ſane non habuerunt poſtrema illa tempora, vel Epiphanios, vel Auguſtinos, qui ſuperſtitiones illas ſerio, & cum authoritate reprimerent. Omnibus tamen temporibus fuerunt aliqui, qui vel contradixerunt, vel moderatius & rectius ſenſerunt. Ita in Aula Caroli Magni Imperatoris, fuit Claudius quidam Hiſpanus presbyter, in explanandis lectionibus Euangeliorum celebris. Is Taurinenſi Eccleſiæ præfectus ſub Ludouico, cum adoratione imaginum etiam inuocationem Sanctorum reprehendit, ſicut ex Ionæ Aurelianenſis refutationibus manifeſtum eſt.

Claudius presbyter Caroli Magni.

Ionas Aureloanēſis.

Hildebertus Turonenſis.

Hildebertus Turonenſis circa annum Domini 1120. ſcribit contra quendam, qui multos ſibi ſocios adiunxerat, Auguſtini ſententiam defendendo, Sanctorum animas ignorare, quid in iſta vita agatur, atque ideo ocioſas eſſe Litanias, quibus oramus, vt pro nobis orent Sancti, cum nec audiant nos, nec norint, quid agatur apud nos.

Bernhardi tempore.

Bernhardus etiam Sermone 66. in Cantica dicit, ſuo tempore quoſdam extitiſſe, quod Sanctorum ſuffragia in Litaniis poſtularentur.

Alenſis.

Poſtea inter ſententiarios Alenſis quæſt. 92. dixit: Solum Deum adorandum & inuocandum. Sanctos magis ſe habere ex parte orantium, quaſi coadiuuantes, quam illius, qui oratur.

Bonauentura.

Bonauentura in 3. ſententia dicit: Cauendum eſſe, ne dum Mariæ matris excellentia ampliatur, filij gloria minuatur, & ſic in illo mater prouocetur, quæ magis vult extolli filium, quam ſeipſam, vtpote creatorem creatura. Et ad obiectionem, quod honor matris referatur ad filium, reſpondet: Non omnem honorem, qui filio debetur, matri tribuendum.

Sed quia non ſigillatim omnia conſtituimus perſequi, hæc ad inſtitutam noſtram obſeruationem ſufficere iudico. Tandem igitur hiſtoricam hanc conſiderationem, de origine, progreſſu & craſſo exceſſu inuocationis Sanctorum, concludemus hac Cypriani ſententia: *Cyprian⁹.* Non videndum eſt, quid aliqui ante nos fecerint, ſed quid Chriſtus, qui ante omnes eſt, & fecerit & faciendum mandarit. Non enim vel conſuetudinem, vel hominis cuiuſque errorem, ſed Dei veritatem ſequi iubemur. Addatur huc & laudata illa ab Auguſtino Cypriani ſententia, ex epiſtola ad Pompeium. In compendio eſt apud religioſas mentes, & errorem deponere & inuenire veritatem. Nam ſi ad diuinę traditionis caput & originem reuertamur, ceſſabit error humanus. Si canalis aquæ, qui copioſe prius & largiter profluebat, ſubito deficiat, nōne ad fontem pergitur vt illic defectionis ratio noſcatur, vtrum, areſcentibus venis, in capite ſiccauerit, an vero integra inde & plena procurrens, in medio itinere deſtiterit? Ita ergo ſuadet Cyprianus, nutantibus & vacillantibus diſputatorum ſententiis, ad originem Dominicam, & Euangelicam & Apoſtolicam traditionem, recurrendum, atque inde canalem in noſtra tempora dirigendum. Intelligit autem traditionem ſcripturam, quia addit: Ea eſſe facienda, quæ ſcripta ſunt. Concludamus igitur Cypriani verbis. Si aut in Euangelio præcipitur, aut in Apoſtolorum epiſtolis & actibus continetur traditio inuocationis Sanctorum, obſeruetur ſane: *Traditio Cypriano quid.* Sin minus, meminerimus, quod Auguſtinus dicit, in Eccleſia non valere, Hæc ego dico, Hæc tu dicis, Hæc ille dicit: Sed, hæc dicit Dominus. *Auguſtinus.* Deus Spiritu gratiæ & precum nos illuminet & gubernet, vt abiectis ſuperſtitionibus, ſolum ipſum in ſpiritu & veritate adoremus, & ſolum Domini noſtri Ieſu Chriſti nomen inuocemus. Quiſquis enim inuocauerit nomen Domini, ſaluus erit.

F I N I S.

INDEX

INDEX LOCORUM SACRAE SCRIPTVRÆ QVI IN HAC TERTIA PARTE EXAMINIS OBITER ALLEgantur & explicantur.

GEneſis 1. Tenebra erant ſuper faciem abyſſi, 117. a. creauit maſculum & fæminam, 74. a. Creſcite & multiplicamini, 6. a. 7. b. 8. a. Erant omnia valde bona, 73. b

2. Non eſt bonum hominem eſſe ſolum, 132. a. Faciamus ei adiutorium, 6. a. 13. b. 45. a. Erũt duo in carnem vnam, 77. a

3. Contexerunt ſe foliis ficus, 7. b. Ipſum conculcabit caput ſerpentis, 134. b. 164. a. Induit eis veſtes pelliceas, 7. b

4. Adam cognouit vxorem ſuam, 5. b

5. Enos ambulauit coram Deo, 53. a

8. Noha offert ſacrificium Deo, 189. a

9. Arcus in nubibus, 136. a. pudenda patris filij tegunt, 53. b

13. Multiplicabo ſemen tuum, 172. b

15. Ibis ad patres tuos in pace, 109. b

17. Ero Deus tuus & ſeminis tui, 172. b

18. Num voluptati operam dabo, 8. a. Abraham pro Sodomitis orat. 174. b

19. Sodomorum peccatum, 30. b. Sodomitarum conflagratio & interitus, 68. b. 121. b

20. Orabit pro te quia Propheta eſt, 174. a

23. Abraham adorat populum terræ, 176. a

28. Iacob fundit oleum ſuper lapidem, 189. a. Si fuerit Dominus mecum, 26. b. Dominus erit mihi in Deum, 27. a

32. Deus patris mei Abraham & Iſaac erue me, 137. a
Non dimitto te, niſi bene dixeris mihi, 132. b

33. Iacob adorat Eſau, 176. a

48. Angelus qui eripuit me, benedicat pueris, 132. b. vocetur ſuper eos nomen meum, 172. b

49. Collectus eſt ad populum ſuum, 128. a

50. Oſſa Ioſeph conſeruata, 128. b

EXod. 14. Crediderunt Moſi & ſeruo eius, 170. a

20. Faciens miſericordiam in millia, 171. b. 191. a. Nõ aſſumes nomen Domini in vanum, 28. a. 31. a. 30. a. Non committes adulterium, 3. a

25. Ad tabernaculum conferenda, 27. b

29. Sacrificium Pontificis, 45. b. 71. b

32. Vitulus erectus, 119. b. Memento Abraham, Iſaac & Iacob, 173. a. Leuitæ fratres occidunt, 47. a

33. Miſerebor cui miſerebor, 168. b

LEuit. 7. Vouere aliquid, 34. a. b

11. Mortuum tangens immundus habetur, 16. a

12. Non ingredietur ſanctuarium, donec impleantur dies purificationis eius, 117. b

19. Sancti eſtote, quia & ego ſanctus, 46. b. 71. b. Super mortuo ne incidatis carnes veſtras, 79. a

20. A mortuis non quærenda veritas, 114. b

21. Coniugium ſacerdotibus præceptum, 41. a. 47. a. 54. a. 71. b. Pontifex viduam ne ducat, 76. a

Fluxum patiens immundus eſt, 45. b. Sacrificia Deo vouere, 27. b

27. Se ipſos Deo vouentes, ibid. Vouere de bonis ſuis aliquid, ibid. 28. a. b. ſecundariæ aliquid non vouendum, 27. b

NVm. 6. Nazaræi ſe Deo vouentes, 27. a. b. 28.

8. Lex purificationis, 45. b

15. Sacrificia vouere, 27. b

22. Vouit Iſrael votum Domino, 26. b

30. Si quis votum vouerit Domino, 26. b. 27. a. 29. a

31. Colligeris ad populum tuum, 128. a. Virgines à cæde ſeruata, 11. a

DEut. 4. Dominus Deus noſter adeſt cunctis obſecrationibus noſtris, 170. a

7. Non erit infœcundus inter vos, 17. b

9. Recordare ſeruorum tuorum Abraham, &c. 173. a

12. Non faciatis quod verbis bonum videtur, 12. b. 79. b. 126. b. De bonis ſuis aliquid vouere, 27. a. Non addas quicquam, nec minuas, 81. b. 93. a

13. Si Propheta ſurrexerit ac ſignum dederit, 115. a. 178. a

14. Non facietis caluitium ſuper mortuo, 79. a

17. Adorant quæ non præcepi illis, 137. a

18. Mortui non interrogandi, 100. a. 101. b. 103. a. b. 114. b

21. Sacrificium pro peccato offerendum, 81. b

22. Sponſa pro vxore habetur, 50. a

23. Eunuchi non veniunt in Eccleſiam, 18. a. Non offeres mercedem proſtibuli, 27. a. 28. a. Cum votum voueris Domino Deo tuo, 18. b. 27. b. 31. a

26. Sicut iuraſti patribus noſtris, 172. a

30. Propono tibi vitam & mortem 129. b. Qui dixerit patri & matri neſcio vos, 47. a. Dominus ſepeliuit Moſen, 115. a

IOſu. 7. Sacrificium pro peccato oblatum, 81. a

IVdic. 11. Votum Iephthe, 27. a. 28. a

17. Votum Michæ, 27. b. Cultus Michæ, 128. b

21. Virgines à cæde ſeruata. 11. a

1. REg. 1. Si reſpexeris afflictionem ancillæ, 26. b. 27. a. b

2. Dominus mortificat & viuificat, 127. b. deducit ad inferos & reducit, 117. b

14. Iuramentum Saulis, 31. a

15. Vouere Deo ſacrificium, 27. b

18. Magno in precio erat nomen Dauidis, 125. b

21. Iuramentum Dauidis, 31. a

28. Samuel à Pythoniſſa an vere productus, 115. b

2. REg. 7. Dauid ædificaturus templum, 27. b

12. Dauidis lapſus, 128. b. Dauid orat pro filio donec moriatur, 89. b. ad ipſum ego venire poſſum, 95. a

14. Abſolon recõciliatus per biennium ſedet in domo ſua, 173. b

18. Pro Abſolone mortuo nihil fecit Dauid, 89. b

3. REg. 1. Nathan adorauit Dauidem, 176. a

2. Salomon adorauit matrem interceſſuram pro Adonia ad dexteram ſuam ponit, 173. b

3. Salomon fuit coniugatus, 23. a. Sapientia donum Salomoni coniugato datur, 26. b

8. Conſerua Dauid patri meo, quæ locutus es, 173. a. Tu ſolus noſti cor filiorum hominis, 175. b. pro omnibus neceſſitatibus Deus inuocandus, 170. a

19. Non ſum melior patribus meis, 128. a

4. REg. 2. Elias igneo curru auectus, 115. b

4. Sunamitis Eliſæum adorat, 176. a

5. Eliſæus videt Hiezi abſentis facta, 175. b

6. Eliſæus videt occulta conſilia Regis Iſrael, ibid.

17. Samaritani præter Deum creaturas inuocant, 167. a

22. Colligam te ad patres tuos vt non videant oculi tui mala. 170. b. 197. b

1. PAr. 24. De vicibus ſacerdotalibus, 45. a

28. Non ædificabis ædem nomini meo, 27. b

29. Ex voto aliquid ad ſtructuram templi conferre, 27. b

S 2

I N D E X

2. PAr. 5 Vouere aliquid ad templi extructionē, 27.a.b
6. Nomen tuum inuocatum eſt ſuper domum iſtam, 173.b
15. Iurauerunt Domino voce magna, 27.b
20. Vt oculos noſtros dirigamus ad te, 168.a
21. Noluit Dominus diſperdere domum Dauid, 173.b
1. Eſd. 10. Iurauit cum execratione, 27.a
ESther 5. Dimidium regni tibi dabo, 131.b
14. Præter te nullus eſt auxiliator alius, 118.a
IOb 4 In inferno proteges me, 117.b
5. Voca ergo, ſi eſt qui tibi reſpondeat, & ad ſanctorum aliquem conuertere, 174.a
7. Militia eſt vita hominis, 13.a
9. Cum exaudierit non tamen credo quod audierit, 95.a
19. Miſeremini mei vos amici mei, 117.b
24. Ad calorem tranſeunt ab aquis niuium, 115.b
33. Si fuerit pro eo angelus loquens, 174.a
42. Ite ad ſeruum meum Iob, & orabit pro vobis, 174.a.b
PSal. 4 In pace dormiam & requieſcam, 109.b
6. Domine ne in furore tuo arguas me, 84.a
8. Gloria & honore coronas eum, 127.a. omnia ſubiecisti pedibus eius, 18.a.100.b
12. Vt argentum igni examinatum, 123.b
16. Pro ſanctis qui in terra ſunt, 176.a
18. Dominus firmamentum meum, 168.a. In tribulatione mea inuocaui Dominum, 170.a. clamor eius in conſpectu eius introiuit in aures eius, 170.b
19. Deſiderabilia ſuper aurum, 123.a
22. Patres noſtri clamauerunt, 128.a. vota mea coram timentibus eum perſoluam, 25.b
25. Domine dilexi decorem domus tuæ, 39.a
27. Pater & mater dereliquerunt me, 197.a
31. In te Domine ſperaui, 168.a. In manus tuas commendo ſpiritum meum, 110.a. Redemiſti me Domine Deus veritatis, ibidem.
32. Beati quibus tecta ſunt peccata, 18.a. pro hac orabit ad te omnis ſanctus, 177.b
34. Mors peccatorum peſſima, 109.b
35. Apud te eſt fons vitæ, 167.a
38. Gemitus meus à te non eſt abſconditus, 170.b
39. Notum fac mihi Domine finem meum, 108.a.110.b
40. Lætentur & gaudeant in te, 18.a
44. Filia regis in ornatu ſuo, 10.b. Adducentur virgines Regi, 18.a
45 Deus refugium noſtrum, 168.a
48. Redimet animam meam, de manu inferni, 117.a
50. Redde altiſſimo vota tua, 27.a.b.28.a. Inuoca me, & exaudiam te, 166.b.176.a.170.a 177.a.185.b
51. Miſerere mei Deus, In peccatis concepit me mater, 5.b. Tunc acceptabis oblationes, 27.b.28.a
52. Deum non inuocant, 176.b
56. Super me ſunt vota tua Deus, 27.a
61. Ipſe eſt petra mea & ſalus mea, 168.a
65. Tranſiuit per aquam & ignem, 116.b. Reddam tibi vota, 26.b
67. Accepiſti dona pro hominibus, 168.b. Mirabilis Deus in omnibus ſanctis ſuis, 127.a
72 Precioſus ſanguis eorum in oculis eius, 125.b
76 Vouete & reddite Domino, 26.b.32.a
79. Effunde iram tuam in non inuocantes te, 15.a. 116.a. Introeat in conſpectu gemitus compeditorum, 170.b
85 Multa miſericordia omnibus inuocantibus te, 170.a
89. Semel iuraui in ſanctitate mea, 172.a Miſericordiam non auferam ab eo, 117.b
90. Doce nos finem noſtrum, 110.b
91. Angelis ſuis mandauit de te, 175.a. cum ipſo ſum in tribulatione, 117.b
95. Cantate Domino canticum nouum, 18.a
97. In gentes quæ nomen tuum non inuocauerunt, 169.b. 170.b. 185.b
103. Benedicite Deo omnes Angeli eius, 130.b
105. Narrate omnia mirabilia eius, 127.a. Abraham cultoris eius, 1.6.a
106 Moſes pro Iſraelitis intercedit, 126. Stetit Phineas & pacauit, ibid.
107. Eduxit eos de tenebris, & vmbra mortis, 117.b
109. In generatione mala deleatur nomen eius, 126.a
110. Populus tuus ſpontaneus, 28.b
111. In memoria æterna erit Iuſtus, 126.a
115 Propter miſericordiam & bonitatem, 127.a. Deus omnia quæcunque voluit, 175.b. Qui timent Dominum ſperent in Domino, 168.b. Non mortui laudabunt te, 111.a
116. Vota mea Domino reddam, 27.b. Precioſa in conſpectu Domini mors ſanctorum eius, 125.b. 127.b. 122.a
118. Bonum eſt confidere in Domino, 168.a
119. Lucerna pedibus meis verbum tuum Domine 6.a.93.a 172.a 175.a. Iuraui & ſtatui cuſtodire mandata tua, 27.a. Mandata Dei præſtantiora auro & gemmis, 123.a. Secundum iudicium diligentium nomen tuum, 177.b
120. Ad Dominum cum tribularer clamaui, 170.a
121. Leuaui oculos meos ad mõtes, 177.b. Auxilium meum à Domino, 186.b 199.b
132. Memento Domine Dauid, 173.a. Donec inueniam locum Domino, 28.a
134. In ſeruis ſuis deprecabitur, 177.b
139. Mihi nimis honorificati ſunt inimici tui Deus, 125.b
141. Aſcendat ſicut incenſum oratio mea, 176.a
145. Dominus miſericordia mea & refugium, 168.a. Miſerator & miſericors Dominus, 168.b Prope eſt Dominus omnibus inuocantibus ipſum, 170.a.b
146. Laudabo Dominum in vita mea, 111.a. Nolite confidere in filiis hominum, 168.a
148. Laudate Deum omnes angeli, 130.b Sol, luna, & ſtellæ laudant Dominum, 118.b
150 Laudate Dominum in ſanctis eius, 125.b
PRouerb. 5. Lætare cum vxore adoleſcentiæ tuæ, 8.a. 13.b.
7. Sequitur eam vt bos ad lanienam, 2.a
8. Melior eſt fructus meus auro & lapide precioſo, 123.a
10. Memoria iuſti erit in benedictione, 126.a. Nomen impiorum ſordeſcet, ibid.
12. Mulier ſedula eſt corona viro, 113.b
14. Sapiens mulier ædificat domum, 45.a
15. Vota iuſtorum placabilia, 27.a
16. Poſſide ſapientiam quia melior auro eſt, 123.b
18. Qui mulierem inuenit bonum inuenit, 14.a
20. Purum eſt cor meum, 118.b.119.a. De vocato ſancto votum facere, 27.a.b
31. Mulieris virtutes, 13.b. Vxor maritum foris agentem ſubleuat, 41.a
ECcleſiaſt. 4. De carcere & cathenis egreditur ad regnum, 117.a
5. Si quid vouiſti Deo ne moreris reddere, 26.b.27.b.28.a 31.a. Diſplicet Deo ſtulta promiſſio, 27.a
9. Mortui non habent mercedem, 111.a. Perfruere vita cũ vxore quam diligis, 8.a.13.b. nec opus nec ratio eſt apud inferos, 111.a
11. Vt ceciderit arbor permanebit, ibid.
12 Spiritus redit ad Deum, qui dedit illum, 120.a
CAnt. 4. Sponſa mea, 10.b

Eſai.

ESai.1. Quis hæc requiſiuit de manibus veſtris, 12.b.131.a.166.a. Erit fortitudo veſtra vt ſtuppa, 123.a. accēdetur, nec erit qui extinguat, 123.b.124.a
3. Prædicant peccata ſua ſicut Sodoma, 69.a
4. Inuocetur nomen tuum ſuper nos, 172.b
8. Interrogare mortuos pro viuis, 100.a.103.a. 114.b. 185.a
28. Vexatio dat intellectum, 123.b
32. Mulieres luxuriantes, 32.b
35. Effugit dolor, triſtitia & gemitus, 99.b.110.a
37. Virgo filia Sion, 18.a. protegam ciuitatem propter me & Dauid, 173.b.190.b
40. Omnis caro fœnum, 123.a. verbum Domini manet in æternum, 124.a. Quis Deum conſilio inſtruit? 39.a
42. Gloriam meam alteri non dabo, 172.a. cantate Domino canticum nouum, 18.a
45. Deus ſaluans non eſt præter me, 168.a quis eſt qui contradicit factori ſuo, 39.a
47. Virgo filia Sion, 18.a
48. Gloriam Dei creaturis tribuere, 168.a
49. Poſuit os meum vt gladium acutum, 127.a. dedi te in lucem gentium, 132.a
52. Mundamini qui fertis vaſa Domini, 43.a.46.b
53. Mulcta pacis noſtræ ſuper eum, 111.b
54. In momento abſcondi faciem meam à te, 117.b. Iubila ſterilis quæ non paris, 18.a
55. Quærite Dominum dum inueniri poteſt, 111.a. Non ſunt cogitationes meæ vt veſtræ, 171.b
56. De Eunuchis dabo illis nomen melius, 5.b.12.b.17.b.46.b
57. Iuſtus moriens venit in pacem, 109.b.125.a
58. Ligna arida, 123.a
61. Induit me veſtimentis ſalutis, 10.b
63. Abraham neſcit nos, Iſrael ignorat nos, 170.b.173.b.181.a.197.b
64. Iuſtitia noſtra ſicut pannus menſtruata, 118.b. factus tribus hæreditatis tuæ, 173.b

IEremi.1. Tecum ſum vt eruam te, 127.a
2. Me dereliquerunt & foderunt ſibi ciſternas, 167.a
3. Coniugium & adulterium ſpirituale, 35.a
10. Gentes quæ nomen tuum non inuocarunt, 166.a.170.a.b.185.b
15. Si ſteterit Moſes & Samuel coram me, 173.a
16. Ne ducas vxorem, 17.a. Nemo pro illis ſe incidet, aut radet, 79.a. Poculum conſolatorium ſuper patre & matre, 7.b
17. Maledictus qui confidit in homine, 168.a. diem hominis non deſideraui, 123.b
18. Virgo Iſrael, 18.a
20. Maledictus dies in quo natus ſum, 5.b
31. Caſtigaſti me & eruditus ſum, 123.b. Virgo Iſrael, 18.a. fœdus primum, 34.a
35. Rechabitarum votum de non bibendo vino, 27.b
44. Vota idolis facta, 27.b. Militiam & reginam cœli colentes, 43.a
48. Maledictus qui facit opus Domini fraudulenter, 34.a

THren.1. Miſit ignem in oſſa mea, 123.b. virgo filia Iuda, 18.a

EZech.3 & 33. Si non argueris peccatorem, 25.b
8. Parietem fodere & videre quid peccatur, 70.a
14. Si fuerint tres viri illi in medio eius, 173.a
16. Otium, abundantia & ſaturitas panis, 31.a.b. coniugium & adulterium ſpirituale, 36.a. oſtendam gentibus turpitudinem tuam, 105.b.138.a. ad primum fœdus redire, 33.b
18. Anima quæ peccauerit ipſa luet, 114.a. vita viuet, non morietur, 109.b. Iniquitatum eius non recordaber, ibi.
20. In præceptis patrum nolite ambulare, 79.b
22. Oſtendam gentibus turpitudinem tuam, 124.a. quæſiui virum, qui interponeret ſepem, 174.b
44. Viduam ſacerdotis ſacerdos ducat, 76.b. coniugium ſacerdotibus permiſſum, 41.a.54.a.71.b. Soror Pontificis quæ alterum virum non habuit, 76.b

DAni.2. Daniel videt viſionem, quæ exciderat Regi, 175.b
3. Propter Abraham dilectum tuum, 16.b. Spiritus & animæ iuſtorum benedicite Domino, 131.a
6. Daniel erat facie conuerſa ad Hieruſalem, 178.a
8. Gabriel fac intelligere viſionem, 178.a
9. Sanctus ſanctorum, 118.b
9. & 10. Angelus reſponſum affert oranti, 176.a
10. Angelorum diuerſa miniſteria, 175.b
11. Amorem mulierum negliget, 26.b
12. Qui docuerunt multos, fulgebunt, 14.b

OSe.2. Reuertar ad maritum priorem, 33.b. Deſponſabo te mihi, 10.b.36.a
4. Fornicatio cor aufert, 2.b. Coniugium & adulterium ſpirituale, 36.a
11. Deus ego & non homo, 171.b
13. Tantummodo in me eſt auxilium tuum, 163.a

IOel.2. Omnis qui inuocauerit nomen Domini, 170.a.185.b

AMos 5. Virgo Iſrael, 18.a. vota Idolis facta, 27.b
Iona 1. Vouerunt vota, 26.b.27.a
2. Quæcunque voui reddam, 26.b

MIch.7. Reſurgam cum ſedero in tenebris, 117.a

ZAch.1. Angelus dicit de ſeptuageſimo anno, 175.a
9. De lacu in quo non eſt aqua, 117.a
12. Effundam ſpiritum precum, 15.b

MAlach.2. Deus teſtificatus eſt inter te & vxorem, 72.a
3. Ad ignem & conflatorium, 83.a. 85.a. ſedebit conflans, colans, purgans, 117.b.123.b. afferent ſacrificium in iuſtitia, 123.b. Deum tentauerunt & ſalui facti ſunt, 3.b

SAp.3. Iuſtorum animæ in manu Dei, 110.a. non tangit eos tormentum, 110.a.125.a. tanquam aurum in fornace probauit illos, 123.b. fœlix ſterilis & incoinquinata, 17.a
4. Immortalis eſt memoria eius, 126.a
7. Spiritus ſapientiæ ſanctus & incoinquinatus, 2.a
8. Sapientia docet temperantiam, 23.a. relinquunt poſteris memoriam perpetuam, 126.a. non poſſum eſſe continens, niſi Deus det, 23.a.26.b
14. Idololatria ex memoria ſanctorum nata, 126.b

TOb.4. Panem & vinum ſuper ſepultura conſtitue, 79.b
12. Angelus detulit orationem ad Deum, 176.a

SYrach.5. Ne tardes conuerti ad Dominum, 111.a
14. Ante obitum operare iuſtitiam, ibid.
18. Iuſtificationes ne differas vſque ad mortem, ibid.
24. In me omnis gratia vitæ, 132.a
26. Omnis ponderatio non eſt digna continentis animæ, 18.b
27. Fornax probat vaſa figuli, 123.b
44. Sanctorum laudes, 126.a.128.a
45. Cuius memoria in benedictione, 126.a
46. Sit memoria illorum in benedictione, 126.a. de Samuel excitato, 115.b
49. Oſſa Ioſeph conſeruata, 126.b
50. Onias pro populo orans, 128.b

BAruch.3. Audi orationem mortuorum Iſrael, 178.a. vota idolis facta, 27.b

1. MAch.7.Sacrificia pro rege idololatrico, 80.a
10. Fides data ſeruanda, 33.a
12. Memores veſtri in obſecrationibus & ſacrificiis, 80.a
2. Mach.1.Sacer ignis occultatus,
2. Arca occultata,80.b.Iaſonis libri, 80.b
3. Onias offert pro ſalute Heliodori, 80.a
4. Iaſon gentiles cultus promouet,80.a.Sacerdotes ſe helleniſmo conformant, 80.a
9. De morte Antiochi, 80.b
11. Data fides ſeruanda, 33.b
12. Sacrificium pro mortuo, 79.a.117.b
13. Antiochus offert Hieroſolymis, 80.a
14. Razia continentia,36.a.Razias ipſe ſe interficit,79.a.81.b
15. Somnium de Onia & Ieremia pro populo orantibus, 140.a.177.b

MAtth.1.Priuſquam congreſſi eſſent, 35.b. non cognouit eam donec peperit, 120.a
3. Baptizabit Spiritu ſancto & igni,117.b.ventilabrum in manu eius, 119.a
4. Ipſum ſolum coles & adorabis, 170.b.172.a.176.a.180.a
5. Vos eſtis lux mundi,127.a.Non exibis illinc donec perſolueris,119.b.120.a.Dictum eſt antiquis,80.a. Qui aſpexerit mulierem ad concupiſcendam eam,6.a. 21.b.31.a.qui repudiatam duxerit, 5.b.Deus ſolem exoriri ſinit, 61.a
6. Pater tuus qui videt te orantem in occulto,170.b. Pater noſter,qui es in cœlis,170.b.199.b. dimitte nobis debita noſtra,14.b.Tuum eſt regnū & potentia & gloria,170.b.Si non remiſeritis,nec pater remittet, 120.a Nemo poteſt duobus Dominis ſeruire,3.a.5.b.Quærite primum regnum Dei, 14.a
7. Nolite iudicare & condemnare,10.a.In veſtitu ouium, 114.a.In nomine tuo prophetauimus,121.b.fundatus eſt ſuper petram, 124.a
8. Venient ab oriente & occidente,17.b.accumbent in regno Dei, 110.a
10. Animas occidere non poſſunt.129.a.Deus habet poteſtatem animarum,108.a. Qui amauerit patrem ſupra me,47.a.accipit crucem,& ſequitur me. 32.b
11. De laudibus Baptiſtæ,126.a.128.a. Iuſtificata eſt ſapiētia à filiis ſuis,22.b 39.a. venite ad me omnes, 166.a.169.b.172 b.194.b
12. Nec in præſenti nec in futuro remittetur, 120.b 125.a b. generatio praua & adultera, 18.a.36.a.poſteriora deteriora primis, 33.b. Quæ eſt mater mea, 175.a
13. Vobis datum eſt noſſe myſteria,19.b. Simile eſt regnum cœlorum ſeminatori, 14.a. 17.b. ſic erit conſummatio huius ſeculi, 121.b
14. Iuramentum Herodis,30.a.Petrus in aqua incedens, 83.a.85.a
15. Quid impurum reddat hominem,119.a.Fruſtra me colunt mandatis hominum,12 b.28.a.29.b.166.a. Cananæa Chriſtum inuocans,190.a. dimitte eam quia clamat poſt nos, 190.b
16. Quicquid ligaueris, 66.a.91.b.110.b.121.a
17. Moſes & Elias apparet, 115.b
19. Quos Deus coniunxit,6.b 73.b. de libello repudij,4.b. Non omnes ſunt capaces huius dicti, 2.a.6.a.19.a. bis 20.a. 23.b. 47.a. 53.a.66.a. Eunuchi nam aut ab hominibus facti, 12.b.19.a.44.b.49.a Eunuchi propter regnum cœlorum, 5.b.8.a.b.12.b.14.a.17.b.19.a.36.a.40.a.43.a. Qui poteſt capere capiat,23.a.Si quis reliquerit vxorem & liberos,36.b.47.a
2. Ecce rex tuus manſuetus, 117.b
Baptiſmus Ioannis vnde erat, 126.a
22. Simile eſt regnum cœlorum,17.b. Deus Abraham,Iſaac & Iacob,106.a. Secundum mandatum ſimile primo, 14.a
23. Patrem vobis nolite vocare in terra,5.b. proſelyti,17.b.Sepulchra prophetarum ædificatis, 126.b
24. Filius hominis veniens ad iudicium,121.b. væ prægnantibus & lactantibus,5.b.6 a.17 a. dabunt ſigna magna & prodigia,115.a.178.a. In diebus Noha erant nubentes, 5.b
25. Fatuæ virgines,12.a.15.b.35 a. virgines prudentes ingrediuntur cum ſponſo,10.b.18.a. Sponſus clauſit fores,111.a.date nobis de oleo veſtro,111.b.Euge ſerue bone & fidelis,127.b.ſuper multa te conſtituam,15.a.congregabit ante ſe omnes homines,87.a. Quicquid feciſtis vni ex minimis,32.b.111.a. Ite in ignem æternum, 85.a b.107.a
26. Spiritus promptus,caro infirma,6.a. Qui gladium acceperit, Lapſus Petri, 127.b.128.b
27. Heliam vocat iſte, 177.b

MArc.3. Omnia peccata homini remittentur,121.a. non remittetur in æternum, 121.b
9. Omnia poſſibilia credenti.22.a. eiicit tibicines,79.a. Habete ſalem in vobis, 71.b
11. Quicquid orantes petitis credite,quod accipietis,166.a
12. Habete fidem Dei, 71.b
13. Homo peregre profectus, 119.b
14. Narrabitur hoc in memoriam eius, 126.a
16. Qui crediderit & baptizatus fuerit, 109.a

LVc.1 Zacharias vices ſuas obit in templo,45.b.Angelus orantis reſponſa dat,176.a.cōuertet incredulos ad ſapientiam iuſtorum,127.b. ad Mariam deſponſatam viro,35.b.49.b.Maria gratia plena,132.a. Benedicta tu inter mulieres,127.b.virum non cognoſco,35.b. Magnificat anima mea Dominum, 162.b. Reſpexit ad miſeriam ancillæ ſuæ, 127.a. Beatam me dicent omnes generationes, 126.a.174.b. Maria reuerſa eſt ab Eliſabeth Nazaretham,35.b.Benedictus Dominus Deus Iſrael,161.b.Tu puer propheta altiſſimi vocaberis, 127.b. Qui in tenebris & vmbra mortis ſedent, 117.b
2. Nunc dimittis Domine ſeruum tuum in pace, 94.109.b.125.b.162 b. lumen ad reuelationem gentium, 132.a. Animam tuam pertranſibit gladius, 138.b
4. Si proſtratus adoraueris me,176.b. Rogauerunt Chriſtum pro ſocru Simeonis, 194.a
6. Da omni petenti abs te, 3.a
8. Mulieres miniſtrantes Chriſto,15.a.40.b.Semen ſpinis ſuffocatum, 14.a
9. Moſes & Elias loquuntur de exceſſu Chriſti,115.b.129.a.ſequere me, 33.a
10. Filij huius ſeculi nubunt,poſt reſurrectionem vero non nubent,5.a.Similes erunt Angelis Dei, 5.a
11. Qui non eſt mecum,contra me eſt,poſteriora primis deteriora, 33.b
12. Ignem veni miſſurus in terram,107.a. Baptiſmo habeo baptizari, 117.b
14. Vxorem duxi non poſſum venire,5.b. ſi quis non odit patrem & uxorem ſuam,3.a.5.b.47.a. baiulat crucem & venit poſt me, 33.a
15. Pater obuiam procedens filio amplectitur eum,173.b. Acolaſtus cum gaudio recipitur, 111.b. gaudium erit in cœlis ſuper peccatore, 175.a
16. Delatus Lazarus in ſinum Abrahæ,90.b. Diues in inferno,121.b.pater Abraham miſerere mei, 177.a.b
Iam ſolatio fruitur,127.b.129.a. Hiatus magnus confirmatus inter nos & vos,110.b.114.a.119.a.ſi Moſen & Prophetas non audiunt, 177.a.185. neque ſi quis ex mor-

ex mortuis reſurget, credent, 115.a
17. In diebus Loth erant nubentes, 5 b
18. Oportet ſemper orare, 15.a. Qui ſe exaltat humiliabitur, 172.a
20. Poſt reſurrectionem non nubent, 5.a. qui digni habebuntur ſeculo illo, 121.b
22. Vos non ſic, 128.b
23. Beatæ ſteriles, 17.a. Memento mei cum veneris in regnum tuum, 172.b. Mecum eris in paradiſo, 94.a.b. 110.b.113.b.125.a.128.a. In manus tuas Domine commendo ſpiritum meum, 117.a

IOh. 1. Ex plenitudine eius omnia accepimus, 168.b
2. Nuptiæ in Cana, 5.a b. Chriſtus intereſt nuptiis, 72.b. quid mihi & tibi mulier, 173.b
3. Qui credit in filium non iudicatur, 109.b. Qui veritatem facit venit ad lucem, 123.b. qui habet ſponſam ſponſus eſt, 10.b. pater omnia dedit filio in manum, 168.b. qui credit in filium habet vitam,
4. Nos adoramus quod ſcimus, 166.a. virum quem nunc habes non eſt tuus, 75.b
5. Tranſiuit ex morte in vitam, 100.105.a. 129.a.b. Non venit in Iudicium, 121.a. qui bona egerunt, in vitam æternam, 121.b. Erat Lucerna ardens, 126.a. Moſes in quo vos ſperatis accuſat vos, 126.b.177.a
6. Eum qui venerit ad me non eiiciam, 169.b.194.b
8. Sermo meus nō capit in vobis, 19.b. Dicitis Abraham eſſe patrem veſtrum, 125.b. mortem non videbit, 94.b. Abraham vidit diem meum. 126.a.128.a
9. Nos Moſis diſcipuli ſumus, 177.a. venit nox cum nemo poteſt operari, 110.b
10. Ego ſum oſtium, 169.a. oues ſequuntur me, 110.a. nemo rapiet eas de manu mea, ibid.
11. Non mortuus eſt ſed dormit, 129.b. ſepultura Lazari, 81.b. etiamſi mortuus vivet, 92.b.109.b.129.b
12. Quem honorificat Deus pater, 126.a
13. Cum ſciret omnia ſibi eſſe tradita, 168.b
14. Ego ſum via, 167.a. Ego ſum vita, 168.a. Nemo venit ad patrem niſi per me, 169.b.180.b.192.b
15. Mundi eſtis propter verbum meum, 118.b. non iam vos ſeruos dico, ſed amicos, 125.b.172.a
16. Quicquid petieritis in nomine meo, dabitur vobis, 19.b 22.a.140.a.166.169.a.172.
17. Vt ſint & ipſi ſanctificati, 129.b.180.b
18. Si regnum meum eſſet de mundo, 128.b. Regnum meum non eſt de hoc mundo, 173 b
19. Chriſtus depoſitus de cruce, 129.a
20. Quorum remiſeritis peccata, 92.b.110.b. vitam accipere credentes in nomine eius, 9.b

ACtor. 2. Solutis doloribus mortis, 117.b. promiſſione Spiritus à Patre accepta effudit hoc, 168.b
4. Non eſt in alio ſalus, 9.b.168.a
6. De viduis & earum curatione, 31.b. Nicolaus vnus ex Diaconis, 3.a
7. De patribus veteris Teſtamenti, 126.a.127.b. Domine Ieſu ſuſcipe Spiritum meum, 209 b. Domine Ieſu ſuſcipe animam meam, 110.a
9. Organum electum eſt mihi, 127.a. quam cum lauiſſent, poſuerunt, 32.a
10. Orationes tuæ aſcenderunt in memoriam apud Deum, 174.a.175 a.176 a. Cornelius procedens adorat Petrum, 126.b.194.a. remiſſionem accipere in nomine eius, 9.b.81.b.98. Dauid appoſitus ad Patres, 175.b
14. Sacerdos Iouis volens ſacrificare, 126 b.180.b
15. Fide purificans corda eorum, 118.b. Credimus nos per gratiam Chriſti ſaluari, 9.b. abſtineant à fornicatione, 2.b
20. Beatius eſt dare, quam accipere, 32.a
21. Philippus habuit filias, 5.b. viri habentes votum, 27.a
26. Phariſaiſmus Pauli, 128.a. eripiens te à populo & gentibus, 127.a
27. Anima Paulo donatæ, 174.b

ROm. 1. Vocati eſtis ſancti, 129.b. fruſtrati ſunt per ratiocinationes ſuas, 172.b.197.a. coluerunt creaturā præter creatorem, 167 a.189 b.194.a. præmium erroris in ſeipſis acceperunt, 48.a. in mentem reprobam vt faciant quod non conuenit, 2 a
2. Super omnem animam operantem malum, 3.b
3. Per redemptionem quæ eſt in Chriſto, 17.b.111.b. interueniente ſanguine ipſius, 9 b.117.a
4. Iuſtitia imputatur ſine operibus, 9.b. Beati quorum remiſſa peccata, 109.b.121.b. Abraham pater credentiū, 126.a.128.a. qui ſectantur veſtigia Abrahæ, 126.a.128.a. quibus credentibus imputabitur. 111.a
5. Iuſtificati fide pacem habemus, 109.b.121.b. per quem habemus acceſſum cum fiducia, 169.a. 173 b. per Chriſtum ſeruabimur ab ira, 174.a. mors regnauit, 5.a. vnius obedientia iuſti facti, 111.a
6. Vetus homo crucifixus, 124 b non ſub lege eſtis, ſed ſub gratia, 3.b. num peccabimus, quia non ſumus ſub lege, 4.a. finis illorum mors, 6.a. donum Dei vita æterna, 17.b
7. Si nupſerit viuente viro adultera vocabitur, 35.b. mortuo viro cui vult nubit, 76.a. ego verò mortuus ſum, 124.b
8. Nihil condemnationis his qui ſunt in Chriſto, 109.b. nō ſecundum carnem ambulandum, 10.b. liberum me fecit per Chriſtum, 28.b. vt iuſtificatio legis impleretur in nobis, 111.a. qui in carne ſunt Deo placere non poſſunt, 5.b.56.b. vos non in carne eſtis ſed in Spiritu, 5.b. corpus mortuum eſt propter peccatum, 124.b. hæredes Dei, 109.b. cohæredes Chriſti, 126.a. qui autem corda ſcrutatur Deus, 166.b.170.b. qui ad dexteram Dei intercedit pro nobis, 169 a.172.b.174.a
9. Qui ex aduerſo reſpondes Deo, 39.a
10. Deus diues ſuper omnia inuocantes ſe, 170.a. quomodo inuocabunt in quem non crediderunt, 15.a. 170.a
12. Corpora exhibete hoſtiam ſpiritualem, 14.a. 17.a. 27.a. ne conformemini huic ſeculo, 10.b. Prophetia ſit analoga fidei, 31.b. membra vnius corporis ſumus, 105.b. dona iuxta gratiam nobis datam differentia, 19.b
13. Hora eſt à ſomno ſurgere, 110.b. non in cubilibus, 7.a. 46.b.67.a
14. Siue viuamus ſiue moriamur, Domini ſumus, 108.a. 110.a.129.b. vt ſic dominetur mortuis & viuentibus, 118.a.129.b. mihi ſe flectat omne genu, vnuſquiſque rationem reddet Deo, 114.a. Regnum Dei non eſt cibus & potus, 15.a.28.b. quicquid non eſt ex fide, peccatum eſt, 166.a
15. In noſtram doctrinam præſcripta ſunt, 128.a. Deus patientiæ & conſolationis, 168.a. me laborantem adiuuetis precationibus, 129.b.169.a.174.a.175.a

1. COrinth 1. Cum omnibus inuocantibus nomen Chriſti, 166.b. Chriſtus factus nobis iuſtitia, 111.a
2. Quæ oculus non vidit, 174.b. ſermonibus quos docet S. ſanctus, 47.b
3. Ego ſum Pauli, 109.b. cooperarij eius ſumus, 39.b. opus cuiuſque ignis probabit, 121.b.123.b.124.a.b. templum Spiritus ſancti, 126.a
4. Diſpenſator ſit fidelis, 47.b. nolo iudicari ab humano die, 123.b
5. Tradatur Satanæ, 121.b. expurgate vetus fermentum, 118.b

6. *Scortatores non poſſidebunt regnum* Dei, 2.b. 21.b. *ſed abluti & ſanctificati eſtis*, 18. a. 36. a. *corpus non ſtupro ſed Domino*, 2. b. *corpus veſtrum eſt templum Spiritus*, 17. a. *non eſtis veſtri, quia precio empti eſtis*, 3.a. 18.a. *Glorificate* Deum *in corpore veſtro*, 2 b. 17.a

7. *Bonum eſt mulierem non tangere*, 6. a. *ad vitandam fornicationem*, 17.a. 19.a. 20.b. 21.a. 30.b. 31.a. 45.a 63.a. 72 a. *quiſque ſuam vxorem habeat*, 8.b. *debitam praſtet beneuolentiam*, 8.a. 18.a. *vt vacetis ieiunio & precationi*, 5.a. 6.a. 8.a. 14.a. 16.a.b. 44.b. 53.a. *hoc dico ſecundum indulgentiam*, 6.b. 8 .a. 16.a. 16.b. *velim omnes manere & eſſe ſicut ego*, 17.a. 19.b. 29.b. 40.b. 56. b. *vnuſquiſque proprium donum habet ex Deo*, 13. a.b. 19.a.b. 20.b. 22.a. 23.a.b. 40.b. *Qui non continet, matrimonium contrahat*, 17.b. 22.b. 24.a. 26.a 36 a. 40.b. 46.a. 53.b. 65.b. 73.b. 74.b. *Melius eſt nubere, quam vri*, 6.b. 15.b. 19.a.b. 21.a b. 22.a.b. 24.b. 26.a. 29. a. 31.b. 37.b. 40.a. b. 43.a. 58.a. 63.a. 65.b. 70.a. 72.a. 74.a. *vxor à viro ne ſeparetur*, 50.a.b. *vxor fidelis cohabitet viro infideli*, 7.a. *ſanctificatur vir per mulierem*, 5.b. 6.b. 17.a. *mulier virum ſeruare poteſt*, 15. b. *vnuſquiſque ſicut ei partitus eſt Deus*, 12.a. 13.b. 19.b. *ſicut eum vocauit Dominus*, 12.a. 14 b. 19.b. 21.b. *precio empti eſtis*, 18.a. 72.a. *de virginibus preceptum Domini non habeo*, 19.a.b. 20.a. 24.a b. 29.b. 49.a. 63.a. 72. a. *bonum eſt propter inſtantem neceſſitatem*, 12 b. 17.a. 24.a. *alligatus es vxori, ne quæras vxorem*, 24.a. 32.a. *ſi nupſerit virgo non peccat*, 19.b. 24.a. 25.a. 34.b 36.a. *tribulationem carnis habebunt*, 19.a. 22.b. 24.a. *ego vero vobis parco*, 6.b. 13 b. 16.b. *tempus in collecto eſt*, 6.a.b. 110.b. *ſit tanquam non habens vxorem*, 13.b. 15.b. 46.b. 63.b. *velim vos eſſe ſine ſolicitudine*, 13.b. 40.b. *cœlebs curat ea, quæ ſunt Domini*, 5. b. 8. b. 13. b. 15. b. 16. a. 45. b. *cogitat quæ ſunt mundi vt vxori placeat*, 13.b. 14.a. *non vt laqueum iniiciam vobis*, 22 a. 24.a. 25.b. 26.a. 31.b. 32. b. 34. b. 49. a. *ſi quis indecorum putat*, ὑπέρακμος, 25 b. *ſi quis ſtat firmus in corde ſuo*, 25.a. 29.a. 32.a. *non habens neceſſitatem, ſed voluntatem*, 20.a.b. 24. b. 25.b. 29.a. 46.a. *ſi iudicat hoc in corde ſuo*, 25.a. 26. a. *qui matrimonio iungit bene facit, qui non, melius facit*, 9.b. 11.b. 12.b. 13.a. 17.a. 72.b. *vidua, cui vult libere nubit*, 24.a. 74.a. 76.a. *viduæ rurſus nubant*, 24. a. 54.b. *nubant modo in Domino*, 32.a.b. 35.a. 63.b. 84.a. *beatior eſt, ſi ſic manet*, 1.b. 8.b. 11.b. 12.a. 17.a. 24 a. b

8. *Vnus eſt Dominus Ieſus Chriſtus*, 32.b. *eſca nos non commendat Deo*, 28.a

9. *Habemus poteſtatem circumducendi vxorem*, 5.b. 6. a. 41.b. 73.b

10. *Non ſinit nos vltra quod poſſumus tentari*, 1.a 36.b. *dat exitum vt ſuſtinere poſſimus*, 127.b

11. *Imitatores mei eſtote, ſicut & ego Chriſti*, 128. a. *iudicate apud vos ipſos*, 25. a. *corripimur ne cum mundo damnemur*, 128.a

12. *Diuiſiones donorum ſunt*, 19 b. 127.a. *diuidens vnicuique ſicuti vult*, 23 a. *membra corporis minus honeſta*. 7.b. *membra vnius corporis ſumus*, 105.b. *ſectamini dona potiora*, 12.a

14. *Mulieres in Eccleſia ſileant*, 15.b

15. *Gratia eius in me non fuit vacua*, 127.b

Non ego ſed gratia quæ mihi adeſt, 127.a

Baptizantur pro mortuis, 117.b

Sicut ſtella à ſtella differt claritate, 14.b

Mors vbi aculeus tuus, 117.a

Firmi & immoti. 25.a

2. **C**orinth. 1. *Deus omnis conſolationis*, 168.a. *Teſtimonium bonæ conſcientiæ*, 47.b. *Quod non venirem ad vos*, 34.a

2. *Si quid cui condonatis, & ego condono*,

3. *Deus qui nos idoneos facit*, 22. a. *vbi ſpiritus, ibi libertas*, 28.b

5. *Cupimus præſentes adeſſe apud Deum*, 97.b. 98.a. 110.a. 125. b. 129.a. *Iuxta id quod fecit in corpore*, 110.b. 111.a. *Miniſterium reconciliationis*, 110.b. *Pro nobis factus eſt peccatum*, 93.b. 111.a.b

6. *Nunc tempus acceptabile*, 109.a. 110.b. *Templum Spiritus ſancti*, 126.a

7. *Mundemus nos ab inquinamentis carnis & ſpiritus*, 17.a. 118.b

8. *Animi veſtri promptitudinem*, 28.b

11. *Deſpondi vos vni viro & virginem caſtam*. 5.b. 10.b. 18. b. 28.b. 36 a. *Coniugium & adulterium ſpirituale*, 36.a. *quis ſcandalizatur, & ego non vror*, 21.a

12. *Sufficit tibi gratia mea*, 127.b. *Virtus mea in imbecillitate perficitur*, 47.b. 127.b

13. *Experimentum loquentis in me Chriſti*. 127.a

Galat. 1. *Si Angelus è cœlo euangelizauerit aliud Euangelium*, 55.a. 56.a. 115.a. *Phariſaiſmus Pauli*, 128. a. *Qui vocauit me per gratiam*, 127 b. *Glorificabunt in me Deum*, 126.a. 127.a

2. *Cognouerunt gratiam mihi datam*, 127.a. *reſtiti Petro cum reprehenſibilis eſſet*, 128 .a. *operibus legis nemo iuſtificatur*, 9.b. *quod viuo in carne per fidem viuo filij Dei*, 108.a. *ſi per legem iuſtitia, Chriſtus fruſtra mortuus eſt*, 9.a. 111.b

3. *Factus pro nobis maledictum*, 111.b. *non ſumus ſub Pædagogo*, 28.b. *non eſt maſculus aut fœmina*, 4.a

4. *Infirma & egena Elementa mundi*, 28.b

5. *Nolite iugo ſeruitutis ſubiici*, 28.a. 36.a. *euacuati eſtis à Chriſto*, 9.b. *ne præbeamus libertatem in occaſionem carnis*, 3.b. *qui talia agunt, regnum Dei non poſſidebunt*, 36.a. 85.b *fides eſt opus ſpiritus*, 33.b. *carnem crucifixerunt cum affectibus*, 124.b

6. *Vnuſquiſque proprium onus geſtabit*, 111.a. 114.a. *qui ſeminat in carne, de carne metet corruptionem*, 5.b. *dum tempus habetis operamini*, 110.b. *non circumciſio aut præputium ſed noua creatura*, 12.b

Ephes. 1. *Immaculati coram Deo*. 18.a. *redemptionem per ſanguinem ipſius*, 117.a. *exaltatus ſuper omne nomen, quod nominatur*, 172.b. *ipſum dedit Eccleſiæ caput ſuper omnia*, 168.b

2. *Gratia ſaluati eſtis per fidem*, 9.b. 14.b

3. *Angelis manifeſtata ſapientia Dei*, 182 b. *per ipſum habemus aditum*, 169.a. 173.b

4. *Vna fides*, 33.a. *dona dat hominibus*, 127.a. 168.b. *Adoleſcentes tradiderunt ſe impudicitiæ*, 2.a. *renouamini ſpiritu, & induite nouum hominem*, 10.b *ſermo ſpurcus ex ore veſtro non egrediatur*, 1.b

5. *Scortatio & immunditia non nominetur inter vos*, 1.b. *quæ in occulto ab eis fiunt turpe eſt dicere*, 69.a. *Tempus redimentes*, 110.b. *Sicut Chriſtus dilexit Eccleſiam*, 8.b. *Mundans eam lauacro aquæ per verbum*, 118.b. *Non habentem maculam*, 18. a. *ſine macula & ruga*, 45.b. *duo in carnem vnam*, 76.a. *magnum myſterium in Chriſto & Eccleſia*, 6.b. 10.b

6. *Siue ſeruus fuerit, ſiue liber*, 14. b. *gladius ſpiritus verbum Dei*, 60.b *vigilantes in deprecatione*, 15.a

Philip. 1. *Mors mihi lucrum*, 110.a. *cupio diſſolui, & eſſe cum Chriſto*. 94.a. 108.a. 110.a. 125.a. 129.a. 198.b

2. *Omne genu ſubterraneorum Chriſto flectit*, 118.a. *Deus operatur velle & perficere*, 24.b. *tanquam luminaria in mundo*, 127.a.b

3. *Pauli Phariſaiſmus*, 128. a. *propter Chriſtum omnia* pro

pro damnis duxi,124. b. imitatores mei ſitis ,128. a conuerſatio noſtra in cælis, 5.a
4.*Rogo & te compar germane,5.b.omnia poſſum in Chriſto,qui me conſortat,* 22.a
C*oloſſ.1.Sortem ſanctorum in lumine,*109.b. *redemptionem per ſanguinem Chriſti,*117.a. *Immaculati ante Deum,*18 a.*in ipſo ſumus conſummati,* 111.b
*Chirographum ſublatum,*109.b *nemo vos iudicet,*:8.a. *elementa mundi,*28.b. *iuxta præcepta & doctrinas hominum,* 71.b.72.a
3.*Superna curate non terreſtria,*5 b *mortificate membra veſtra,* 124 b
1.T*heſſ.1.Vos imitatores noſtri facti eſtis,* 128.a
2 *Vos eſtis gloria noſtra,* 127.b
4.*Voluntas Dei eſt ſanctificatio veſtra.*1.b.7.a. *vas ſuum poſſidere in ſanctificatione,*6.b.8 a 14.a. *non in affectu concupiſcentiæ vt gentes,* 7. b. *mortui in Chriſto reſurgent primum,*129 b. *his vos inuicem conſolemini,* 108 b
5.*Cum ipſo viuamus,*1 8 a 1 9.b. *Indeſinenter orate,*15.a
2.*Theſſ 1 Ieſus reuelabitur in flamma ignis,* 122.a.b
2.*Super omne,quod dicitur Deus ſe extollens,*66 b. *ſignis & prodigiis mendacibus,*115.a.178.a. *miſit eis efficaciam illuſionis,* 102.a
1.T*imoth.1.Iuſto non eſt lex poſita,*3.a *miſericordiam conſecutus ſum,*128 a. *retinens fidem & bonam conſcientiam,*40.a. *circa fidem naufragium fecerunt,* 33.a
2.*Vt fiant deprecationes, interpellationes pro omnibus,* 39.b.159.a.203.b.*vnus mediator,*169.b.181.a *Mulier in ſilentio diſcat,*15.b.*mulieri docere nō permitto,* 49.a.*ſaluabitur mulier per generationem,*5 b 6.a.17.a.*ſi manſerit in fide cum caſtitate,*6.b.7.a.b.13.a.14.a.15.b.16 a 19.b.23.33.a
3.*Vnius vxoris maritum,* 39.a. 40 a.b.41 b 42.a.43.a. 47.a.53.a.61.a 63.a. 72.a. 74 a. *ſi quis propria domui non nouit præeſſe,*5.b. *quomodo Eccleſiam Dei curabit,*39 b. *miniſterium tenentes cum pura conſcientia, ibid vt nemo poſſit illos criminari,*40.a. *Diaconi ſint vnius vxoris viri,* 42.a 44.b.47.a
4.*Diſcedent à fide,*33 a. *doctrina dæmoniorum per hypocriſin prohibet nubere,* 2.b.17.a 35.a.16 b.41.b.42 b. 43.a.44 a.46 a. 45.b. 54.a. 56 b. 59.a. 65.a. 72.a.b. *nutritus in verbis fidei & bonæ doctrinæ,*39.b. *exercete in pietate, charitate.* 40.a. *eſto forma fidelium in caſtitate,*7.a.40.a. 28.a.*in puritate ſeu caſtitate*,39.b. 40.a. *Attende lectioni,* 39 b
5 *Seniorem ne grauius obiurges,*39 b.*vidua in delitiis viuens,*12.b 15.b. *his fidem adnegauit, infideli deterior,* 33.a. *vidua non minor annis ſexaginta,* 25.b. 33.b.49. a.*vidua eligatur,quæ vnius viri vxor fuit,*75.b.*laſciuientes contra Chriſtum,*32.b.34.a.*viduæ primam fidē irritam fecerunt,*31.b.32.b.33.a. 4.a *volo iuniores viduas nubere,*5.b.17.a.20.b.22.a.32.a.*viduæ ratio conuerſæ poſt Satanam,*20.b.22.a.32.b.33.a.68.a. *ſerua te ipſum caſtum,* 40 a.b
6.*Aberrauerunt à fide,*33.a. *bis. ſectare iuſtitiam & pietatem,*40.a *cuſtodiendum depoſitum,* 39.b
2.*Timoth.2. Formam habeto ſanorum verborum,* 39.b
2.*Laborat miles Chriſti,*40 a. *militans non implicatur vitæ negotiis,* 45. a. *recte ſecantem ſermonem veritatis,*39.b. *circa veritatem aberrauerunt,*33.a. *dicunt reſurrectionem iam eſſe factam,*81.a. *nouit Dominus qui ſint ſui,*181.b.*vaſa aurea & argentea* 123.a. *vaſa ignominiæ,*84.a. *ſi quis ſe expurgarit ab iſtis*, 107.b. 118.b.*iuueniles concupiſcentias fuge.* 40. a. *captiui in laqueis Satanæ,* 33.a.
3.*Captiuas ducunt mulierculas,*33. a. *reprobi circa fidem,* 33.b. 40. a. *aſſecutus es doctrinam & inſtitutionem meam,*40.a.128.a *pie viuere volentes perſecutionem patientur,* 13 a. *perſiſte in his quæ didiciſti,*39.b.*inſta oportune importune,ibidem vigila & obdura in afflictionibus* 39.b.*certamen bonum decertaui,* 126. a. 127. b.*repoſita eſt mihi corona iuſtitiæ,*110.a. 27.b *Creſcens in Galliam abiit.*
T*it.1.Secundum communem fidem,*128.b.*liberos habere fideles,*56.b *vnius vxoris vir,*40.b.42.a.44. b.47.a.49.a b.52.a.53.a.55 a.56 b. 61.a.63.a.72.a.74. a.75.a.b.*tenacem ſanæ doctrinæ,*39.b.*potens exhortari & redarguere,*39.b.40.a: *immundis & infidelibus nihil mundum,* 45.b 56.b
2.*Vt modeſtas reddant adoleſcentulas,* 32.a. *adoleſcentulæ ſint caſtæ,ſobriæ,*6 b. *vxores caſtæ,* 40.b *præbens formam bonorum operum,*40.a.*vt purificaret ſibi populum,*118.b *pie viuamus in hoc ſeculo,* 110.b
P*hilem.1 Fidem quam habes in Domino Ieſu, & erga omnes ſanctos,*170.a.*ſpero quod per orationes veſtras donabor vobis,* 174.a
1.P*et.1.Exploratio fidei veſtræ precioſior auro,*8 4 a. *per ignem probatur* 123.b.*Prophetæ ſcrutati ſunt,* 126.a.128.a *incolatus veſtri tempore,*110 a *ſanguinem agni immaculati,*101 b.111.b *qui animas veſtras purificaſtis,* 3 d
2.*Libertas non ſit velamen malitiæ,* 3.b
3 *Vt per vxorum conſeruationem lucrifiant*, 14 a. *conſiderantes caſtam conuerſationem*, 6.b. *quod eſt coram Deo precioſum,*7.a.*ſanctæ mulieres ſperantes in Deo,* 14.a.15.b.*viri cohabitent mulieribus,*13.b.*veluti infirmiori vaſi,*8.a.*tanquam cohæredes gratiæ,*10.b *ne impediantur preces veſtræ,* 6.a 8.a.15.b
4 *Quod reliquum eſt in carne temporis,*110.b. *qui loquitur,loquatur vt eloquia Dei, per ignem exploramini,* 123.b.*abiens ſpiritibus prædicauit,*92.a. *apud Deum deponent animas ſuas,* 110.a
5.*Sitis exemplaria gregis,* 40.a
2.*Pet 1.Vt poſt obitum meum habeatis,* 177.b. *Scriptura non eſt priuatæ interpretationis,* 15.a.17.b
2.*In diem iudicii puniendos ſeruat,*3.b.*Sodomam ſubuerſione condemnauit,*3.b.*ſi in diem delitiis fruantur,* 34. a.*oculos habentes plenos adulteræ,*3 b. *poſteriora deteriora primis,* 33.b
3.*In quibus multa ſunt difficilia intellectu,* 33.b 86.a
1.I*ohan 1.Sanguis Ieſu Chriſti mundat nos à peccatis,* 9.b.107.a.111 b 118.b. 194 b.*ſi dixerimus peccatum non habemus,*118.b 119.a.*ſin confiteamur, fidelis eſt & iuſtus vt remittat peccata,* 10.a.118.b
2.*Si peccauerimus Aduocatum habemus Chriſtum,*10.a. 14 b.133.b.169.a.174.a.181 a
4.*Probate Spiritus an ex Deo ſint,* 115.a
5.*Si petierimus ſecundum voluntatem eius,* 22.a
H*ebr.1.Nouiſſime locutus eſt per filium,*178.a *facta purgatione peccatorum,* 107.a.93.b.*ſunt Spiritus adminiſtratorii,* 105.a
2.*Qui metu mortis conficiebamur,*99.a.*fidelis & miſericors Pontifex,* 169.a.b.172.b.174.b
3.*Moſes fidelis fuit in domo Domini,*127.b.*ingredi in requiem Dei,* 110.b
4.*Non habemus Pontificem qui non poſſit compati,*169.b. *accedamus ad thronum gratiæ,* 131.b.167.b.168.a.169 b. 172. b. *vt gratiam inueniamus ad tempus oportunum,* 169. a
6. *Imitatores eorum,qui per fidem.* 128.a
7.*De interceſſione Chriſti pro nobis*, 163.a. *Pontificem impollutum,* 118 b
9.*Chriſtus ingreditur in ſanctum ſanctorum,* 169.a
Sanguis Chriſti purgat conſcientias ,118.b. *qui in cœlo*

apparet vultui Dei pro nobis,169.a.176.a. ſemel mori ſtatutum eſt,poſtea iudicium, 111.a
11. *Fide Abel obtulit,*126.a.128.a. *ſine fide impoßibile eſt placere Deo ,* 65.a. *ne ſine nobis conſummarentur,* 130.a
12. *Cum tantā copiam teſtium habemus,*128.a. *ne claudicatio aberret à via,*32.b *ſine ſanctimonia Deum nemo videbit,* 2.b. *ad Eccleſiam primogenitorum in cœlis,* 128.a
13 *Coniugium cubile impollutum,* 7.a.bis. 16.a.30.b.41.b. 44.a.46.a.50.b.54.a. 70.b. 82.a. *imitemini fidem eorum,*128 a.b *habemus altare Chriſtū,*176.a. *per ipſum offerimus ſacrificium laudis,* 176.a

IACobi 1.*Si cui deeſt,petat,*19.a.22.a.*qui heſitat nō putet ſe accepturum,*166.a.175.b.*primitia Dei,* 18.a
5.*Orate pro vobis inuicem,* 174.

IVdæ.1. *Ignis æterni pœnam ſuſtinebunt ,* 3.b. *deluſi in ſomniis carnem polluunt,*2.a.3.b .*altercatio Michaelis & Diaboli ſuper corpore Moyſis,* 126.b. *inter ſe conuiuantes,* 34.a

APoc.2. *Fac opera prima,*33.b. *odiſti facta Nicolaitarum,* 3.a.b.49.b
4.5.6.10.*Circum amicti ſtolis albis,* 127.
5.*Odoramenta ſunt orationes ſanctorum,*176.a. *Sanctorum in cœlo preces ,* 176. a. *canunt canticum nouum,* 18.a.*omnis creatura agno tribuit honorem,* 118.b
6.*Sanctorum in cœlo quales preces,* 176. a. *quandiu non vindicas ſanguinem noſtrum,* 195. b. *donec compleantur conſerui & fratres eorum,* 130.a
7.*In frontibus ſignati,*18.a. *dealbarunt ſtolas in ſanguine agni,*110.a.111.b.119.a.*de tribu Iuda ſignati,* 126.a
8.*Vt daret de orationibus ſanctorum,* 176.a
12.*Non dilexerunt animas ſuas vſque ad mortem,* 127.b
13.*Facit ſigna magna & ſeducit,* 178.a
14. *Qui virgines non ſequuntur agnum quocunque ierit,* 5.b.10.b.11.a. 18.a. *Beati mortui qui in Domino moriuntur,*92.b.108.a.109.b.126.a.129.b .*à modo requieſcunt ab operibus,*109.b.123.a.*opera eorum ſequentur eos,* 111.a
16.*Vſqueque non vindicas ſanguinem noſtrum,* 176.a
17.*Calix plenus immundicia libidinis,*56.a.*Babylon mater ſcortationum,* 1.b.67.b
19.*Cecidi ante pedes eius,vt adorarem eum,*126.b.128.b. 170.b.174.a.176.a.180.b.186.b
20.*Satan ſolutus,*67.b. *iudicatum eſt ſecundum opera eorum,* 110.b
21.*Sponſam ornatam viro ſuo,*10.b. *absterget omnem lacrymam,*110.a. *nihil coinquinatum intrabit in eam,* 76.b.118.b
22.*Cecidi vt adorarem ante pedes Angeli,* 126.b. 128.b. 170.b.174 a. 176.a. 188.b. *qui aliquid his addiderit,* 167.a

FINIS.

INDEX

INDEX RERVM ET VERBORVM, IN HAC TERTIA PARTE EXAMINIS OBSERVANDORVM.

A.

Aronis continentia, 53.a
Abdias Babylonicus, 50 b
Abrahamum inuocare, 144.b
Abſolutio lapſorum pœnitentium, 87.b.88.a
Abſolutio monaſtica, 9.a
Adiaphora, 28.a
Adoratio quid ſit in veteri Teſtamento, 176.a
Adoratio creaturarum, 170.a.176.a
Adrianus II. 61.a
Adulterij pœna apud veteres Germanos, 62.a
Adulterium ſpirituale, 36.a
Adulterina coniugia, 55.a
Ægyptij Sacerdotes, 48.b
Æneas patrem ſuum inuocat, 179 b
Æneas Sylnius de Sacerdotum coniugio, 70.a.73.a
Æſculapius, 180.a
Afra inuocatio, 144.b
Agatham inuocare, 144.a
Agnetum inuocare, 137 b.142.a
Albertus Oſtienſis, 59 b
Albertus Pighius, 9.a.30.b.37.a.74 b.75.b
Alcuinus, 122.b
Alemanus Paſſauienſis Epiſcopus, 66.b
Alenſis, vide Alexander.
Alexander ab Alexandro, 50.b
Alexander Alenſis, 131.a.205.b
Alexander III. 67.a
Alphonſus Hiſpanus de coniugio, 17.a
Ambroſij inuocatio, 137.a.146.b
Amiſſarum reſtitutio, à quo Sancto petita, 133.b
Anacleti Epiſtola, 182.b
Anaſtaſia, 146.b
Anaſtaſius, ibid.
Andradius, 37.b.39.a.46 b
Andreas Cretenſis, 205.b. Actus Andreæ, 82.b
Andreæ inuocatio, 140 b.143.b.145.a
Angelos adorare & inuocare, 126.b 128.a.132.b.136.a.138.b.143.a. 144 b.180.b.181.a.192 a.194.a. Doctores dicantur Angeli, 174. a. an angeli cognoſcant omnes res hominum, 175.a. certa eorum procurationes, ibid. reuelationes de purgatorio, 104.b
Anglia lex cœlibatus obtruſa, 57.b.60.a.b. fructus eius in eo regno, 68.b.bis 69.a
Animæ caſtitas ſeu puritas, 3. b. Animarum balnea purgatorio nituntur, 76. b. 104. a. Animarum ſtatus ſecundum Papiſtas, triplex poſt mortem, 77. a. Animarum particula purgatoria, 77. a. Animæ infantium non baptizatorum, & patrum, & impiorum, vbi ſint 77.a.b. Animarum macula poſt mortem, 77.b. Animæ an poſt mortem ſtatim ſint in requie, vel pœnas ſuſtineant, 77. a. duo loca mortuorum, 90. b.91.a. Sanctorum animas eſſe in requie, 91. a. Animas mortuorum non intereſſe rebus viuentium, 100. b. feſtum omnium animarum, 104. b. de animarum è purgatorio liberatione, 104 b. 105. a. de ſuffragiis viuorum, an animas in purgatorio aliquid iuuent, 105. b. 106. a. Quadruplex eſt ſtatus animarum, 106. a. ſolus Deus poteſtatem habet animarum, 108. a. Animabus mortuorum duo loca recte attribui, 109. a. 118. a animas non torqueri purgatorio igni, antequam ad requiem perueniant, 109. b. an animæ appareant ad docendum nos, 114.b.115 a. Animas à corpore ſeparatas non interire, 129. a. nõ dormire eas, eſſe ſine ſenſu & intellectu, 129. a Heroũ animas facere mediatores, 179 b. Martyrũ animas nõ adeſſe ſuis tumulis, nec extare in terris, 195.a.b
Annam inuocare, 138.a
Anniuerſaria, 90.a 99.a.b.
Anniuerſaria purgatorio nituntur, 77.b
Anſerum patronus, 133.a
Anshelmus Capellanus Mariæ, 138. propugnator cœlibatus, 59.b
Antidotarium, 138.b
Antipodum doctrina damnata, 62 b
Antiquitatem doctrinæ obtendere, 47.b.50.b
Antonius, 131.b
Apocrypha fabula, 35.b.50.a
Apocryphi libri nihil demonſtrant in rebus fidei, 178.a
Apolinaris, 147.a
Apolloniam inuocare, 137.b
Apologia non prohibet orationem pro mortuis, 92.a
Apoſtolos inuocare, 136 a.140.a b.141.a
Apoſtropha rhetorica, 188.a.194.a.196.a
Aqua luſtralis purgatorio nititur, 77.a
Aquam benedictam tollere peccata venialia, 121.b
Arca teſtimonij occultatio, 80.b
Argentoratenſis Epiſcopus, 60.b.63.a
Auguſta patronus, 133.a
Auguſtinus Monachus, 60.a
Auguſtini inuocatio, 137.a.148.a
Auguſto ſacrificia facta Hieroſolymis, 80.a
Auium ſpecie animas apparuiſſe, 103.b
Auxentius Mediolanenſis, 64.b
Auxiliatores quatuordecim, 137.a. Vndecim, 143.a

B.

Balaus, 60.b.64 b
Balneum quadrante redimere, 119.b
Baptiſmum non niſi extra coniugium viuentibus Marcion permiſit, 4.b. Baptiſmo monaſticen æquare, 9.a.b. Baptiſmi votum & pactum. 28.b. Baptiſmi fidem violare, 33.b. non niſi tempore Paſchatis & Pentecoſtes eum adminiſtrari voluit Gregorius tertius, 62.a. Baptiſmum impedire nuptias Sacerdotum, 74.a. Baptiſmo accepto lapſis an danda pœnitentia, 87.b. Baptizatis liberationem ab æterno ſupplicio polliceri, 85 a
Barbara patronatus, 133.b.137.b.147.b
Bartholomæi inuocatio, 136.a.141.a
Beatitudo non ſemper de ſalute æterna dicitur, 12.a.17.a
Benedictini monachi, 60.a
Benedictio an ſit ab Angelis, 132.b
Benedictus,
Bernhardi inuocatio, 137.a.141.b. oratio ad Mariam ei data, 140.a
Bernhardinus, 9.a.10.a.77.b.104.b.106.a.132.a
Bernuuardus, 137 a
Blaſium inuocare, 136.a
Boemia lex cœlibatus obtruſa, 55.a.67.b
Bona Eccleſiaſtica dilapidare, 34.a
Bonauentura, 131.b.149.a.205.b
Bonifacius docuit in Germania iam conuerſa, 61.b.100.a Bonifacius ante Vinofridus dictus, 62.a. reformatio

cius in Germania, & præcipue, quoad coniugium Sacerdotum, 62.a
Boruſſorum patronus, 133.a
Bonum non ſemper opponitur malo, 12.b.17.a
Bonum patronus, 133.a
Brigittam inuocare, 138.a
Britanniæ lex cœlibatus obtruſa, 60.a
Britnnaldus Epiſcopus Londenſis, 60.a
Brixinæ Bauariæ, 66.b
Bruno Auguſtanus Epiſcopus ob cœlibatus defenſionem occiſus, 64.b
Brunſwiga patronus, 133.a
Braſchius, 63.b.64.a
Bulgaris lex cœlibatus obtruſa, 61.a
Bunderus, 42.b

C.

Catani contempſerunt Sanctos, 125.b
Caietanus, 73.a.bis
Cainum inuocare, 181.a
Calculi cura, 137.b
Calixtus, 67.a.43.b
Camerarius, 193.b
Campegius, 30.b
Caaſſius, 164.a
Canonici regulares, 60.a
Cantuaria, 59.a
Captiuorum cura, 133.b
Carpocratis ſchola libidines fouit, 3.a
Carnibus abſtinere, 45.b
Carthaginenſe Concilium, 45.a
Caſtitatis donum, recte id petentibus non denegari, 19.b.20.a. *caſtitas eſt neceſſaria virtus credentibus,* 1.b. *qui ea caret, Deo non placet, ibid. Doctrina caſtitatis recte & diligenter tradenda,* 2.a.b. *non opponenda coniugio,* 1.b.2.a.b.3.b.4.a.b. *an votum caſtitatis frangatur libidinibus,* 1.b.2.a. *caſtitatem vouere in quantum humana fragilitas permittit,* 1.b.29.a *caſtitas Deo placens in quibus conſiſtat,* 1.b *non eſt ei periculum à coniugio, ſed ab illicitis libidinibus,* 2.a.b.3.b.4.a. *quomodo de ea doceat Scriptura,* 2.a.b.4.a. *non anima ſola caſta ſeruanda, ſed etiam corpus,* 2.b.3.a. *caſtitas non eſt in ſolo cœlibatu,* 4.a.b. *caſtitas eſt etiam in vita coniugali,* 2.a.4.a.b.5.b.6.a.6.b.7.a. *eos qui à libidinibus abhorruerant, in ſuperſtitioſa caſtitatis ſtudium pertraxit Satan,* 4.b. *caſtitatis prætexta coniugium ſugillare,* 4.b.5.a
Caſtitas duplex eſt, alia cœlibatus, alia coniugij, 40.b. *caſtitatis ſeruata meritum,* 8.b.9.a.10.b.11.a
Caſtrare ſeipſum, aut per alios caſtrari, 12.b.19.a.44.b.48.b
Catharinam inuocare, 142.a.143.b.145.a.147.b
Catechiſmus Romanus, 132.b
Catholicum quid ſit, 188.b
Celtarum conſtantia, 194.b
Ceres in cœmiterius, 101.b
Chalcedonenſe Concilium, 37.b.38.a
Cheramon, 48.b
Chriſtinam inuocare, 137.b
Chriſtophorus, 129.a. *Chriſtophori inuocatio,* 136.b.141.b
Chriſtum ſequi, aut poſt eum retro abire, 32.a.b. *contra Chriſtum luxuriantes,* 32.b. *qui ſint deſponſati Chriſto,* 5.b.10.b.18.b.28.b.32.a.37.a. *Chriſtus intereſt nuptiis Canæ,* 50.b.72.a. *habere Chriſtum pro diſtractore nuptiarum,* 50.b. *Chriſti ſolius ſatisfactione pro peccatis liberamur,* 111.a. *Chriſtum & pro culpa, & pro pœna peccatorum noſtrorum ſatisfeciſſe,* 111.b.125.b. *Thomas non vult, vt dicamus in precibus, Chriſte ora pro nobis,* 131.b.169.b. *Chriſti iratis & Iudicis conciliatricem Mariam facere,* 131.b.132.a. *Chriſto ſocios attribuere in officio ſuo ſanctos,* 168.b. *ad ſolius Chriſti officium interceſſio apud Deum pertinet,* 169.a. *Chriſtus mediator eſt, & redemptionis & interceſſionis,* 169.b.174.b. *Chriſtum propter maieſtatem in quam euectus eſt, nolle ſine interceſſoribus inuocari,* 172.b. *Chriſtus inuocandus,* 186.b.192.a.b
Chymica ſublimatio Papiſtarum, 111.b
Chytræus, 193.b
Ciborum delectus, qualis doctrina ſit, 1.a
Cicuta hauſta caſtrari, 48.a
Ciuitatum peculiares ſancti, 133.b
Clauium virtute pœnas æternas mutari in temporarias, 77.b
Claudius presbyter Caroli Magni, 105.b
Clemens III. 67.b
Clichtoueus, 133.a
Clodoueus Rex Francorum, 61.b
Cochlæus, 177.b
Cœleſtium remunerationum gradus, 14.b
Cœlibatus an præferendum coniugium, 1.a. *doctrina Papiſtarum de cœlibatu impia eſt,* 1.a.b. *leges eius relaxanda,* 1.b. *de cœlibatu Sacerdotum querela, ibidem. collatio inter cœlibatum & virginitatem, ibidem. Cœlibatus lex & vota.* ibidem.
Cœlibis vitæ caſtitas, 1.b.2.a. *an in ſolo cœlibatu ponenda caſtitas,* 4.a. *fundamentum cœlibatus Papiſtici,* 4. *neceſſitatis eius perſuaſio,* 4.a.19.a. *cœlibatum nomine perfectionis commendari,* 5.a.6.b.10.a.b.52.b.53. *fundamentum eius,* 6.b. *cœlibatus ſeu ſtatus vitæ cœlibis per ſe non damnatur,* 8.b. *quatenus reprehendatur, ibidem. an ei coniugium ſit æquandum, aut anteponendum,* 1.a.8.b.9.a.10.a.12.b. *meritum cœlibatus,* 8.b.9.a.10.a.b.12.a.14.b.17.b.18.a.19.b.35.b. *facere illum opus ſupererogationis,* 10.a. *cœlibes dici ſpirituales,* 11.a. *cœlibatus refertur ad aliud, & ſuos habet fines,* 12.a. *finis eius ſuperſtitioſus non tantum inutilem illum, ſed damnabilem quoque facit,* 12.b. *cœlibatum ſectari ſtudio fugiendi moleſtias coniugij,* 5.a.b.11.a.12.a.10.b.13.a.b. *cœlibum victoria de moleſtiis non ſancta eſt, quanta coniugum,* 13.b. *Argumenta Papiſtarum quo cœlibatum ſuum contra coniugium extollunt,* 15.a.b. *Paulus non præcipit cœlibatum, ſed conſulit,* 15.b. *ſoli cœlibatui ſanctificatem corporis tribuere,* 16.a. *quatenus ſit beatior coniugio,* 16.a.17.a. *de perſonis ad cœlibatum idoneis,* 17.b.19.a.b. *cœlibatus an ſit omnibus à Deo petendus,* 20.a.b. *non præceptum eſt, vt nos ad cœlibatum idoneos faciamus,* 20.a. *præſumptio cœlibatus,* 20.b. *de caſtrantibus ſe propter regnum cœlorum,* 5.b.8.b.9.a.13.b.14.b.17.b.18.b.21.b. *qui habeant illud donum, aut non habeant,* 20.b. *cœlibatus purus in quo conſiſtat,* 17.b.19.a.21.a. *figmenta Monachorum de miraculoſis caſtrationibus aliquorum ad cœlibatum,* 21.b. *tam in coniugio, quam in cœlibatu poſſumus adhærere Deo,* 21.b. *an vouendus ſit cœlibatus & ex voto inuiolabiliter retinendus,* 23.b.26.a. *neque illis qui donum caſtitatis habent neceſſario imponendus eſt cœlibatus,* 24.b. *regula in cœlibatu ſuſcipiendo obſeruandæ,* 24.b.25.a.b. *Deus cœlibatum nemini vult eſſe laqueum,* 25.b.26.a. *Argumenta Pontificiorum pro ſtabiliendo ſuo cœlibatu* 26.b.31.a

cœlibatum vouere quatenus humana fragilitas permittit, 29.a.31 a. examen voti cœlibatus ſecundum circumſtantias peccatorum comitãtium illud, 29.b. 30.a. cœlibatum inuitoribus nõ imponendum, 25.a b. 34 b. 35.a. votum perpetui cœlibatus ignotum fuit veteris Teſtamenti hominibus, 35. b. probatur tamẽ Patribus, 36.b de authoritate & argumentis Patrũ pro voto cœlibatus, 36 b 37.a. cœlibatu deſerto cõiuges factos occidunt Pontificij, 38 a. de Sacerdotum cœlibatu, vide Sacerdot. Canones Apoſtolorum de cœlibatu, 51 a. contra poſſibilitatem cœlibatus, 53. a detrimẽtum Eccleſiæ ex lege cœlibatus, 53 b. 57 b 58 a. cauſam legis de cœlibatu eſſe opes Eccleſiaſticas, 57.b

Cœmiteriorum dedicationes purgatorio nituntur, 96.b

Cœna Dominica profanatio, 66.a participib' cœnæ Dominicæ liberationem ab æterno ſupplicio polliceri, 85.a

Coloma patronus, 133 a

Colomenſes, 37.b. 68.a. 125 b. 132.b. 191

Communionem inter Chriſtianos ad libidinem detorquere, 3 a

Compellare ſanctos, 133 a b

Compendium Theologiæ, 77 b

Conceſſiones in Religione ob commoda externa, 106.b

Concilia & Synodi: Agathenſe, 57.b. Ancyranũ, 38 a. 54 a.b 87 b. Antiſiodorenſe, 57.b. Arauſicanũ ib. Arelatenſe, 54.a. 56.a 57.a. Ariminenſe, 75.a. Aruernenſe, 57 b Aurelianenſia, 57.b. Baſileenſia, 83. b. 106.b. Carthaginenſe 45.a. 57.a. Chalcedonẽſe, 37.b. 38.a. Elibertinũ, 43.b. 53.b. 56.a. 57.a. Erphordienſis Synodus, 65.b. Gangrenſe Conc. 8 b 10.a. 44 b. 54.b 55.a.b. Gerundenſia, 57 b Hiſpalenſe, 57 b Florentinũ Concilium, 76.b. 77.b Lateranenſe, 67. b. Laodicenũ, 192.a 195.a. Matiſconẽſia, 57.b. Moguntinũ, 62 b. 63.a. 66.a. 73.b Neocæſarienſe, 5 a 74. b Nicænum, 7.b. 45.a. 47.b. 51.b. 53 a.b. 54. a b 55. a.b 56. a.b 57.a 87.b. Synodus Petriconienſis, 133.a Synodus quinta. 83 b. Synodus ſexta, 37.a. 51.b. 57.a 59.a. Concil. Romanorum, 65.a. Toletan. Concil. 57. b. 75.b. Trullenſe, 58.b. Turonenſia 57.b. Concil. Vuormatienſe, 63.a. 66.a. de Conciliorum authoritate. 47.b. Conciliorum Tomi ſeu rhapſodiæ, 62 b. 63.a

Conciones habitæ ad monumenta Martyrum, 181 b

Concordiam cum aduerſariis fatere cõuerſione in doctrina facta, 116 b

Concubinæ quæ olim dictæ, 76.a

Concupiſcentia in vita coniugali non eſt res bona & ſancta, 7.b

Conditionalis nihil probat, niſi poſita cõditione, 173.a

Confeſſores inuocare, 137.b. 138.a. 142 a. 143.b. 145.b

Coniugium Sacerdotum, 1 a. an omnibus permiſſum coniugium, ibidem. an præferendum virginitati & cœlibatui, ibidem, non opponẽdum caſtitati, 1.b. 2.a. b. 3.b. 4 a. coniugalis cõſuetudo caſtitas eſt, 2.a. 4.a. 7.a. ſtatum coniugalem, vt carnalem & immundum traducere, 4.a. 4.b. 5.a. 6.a. 16.b. Papiſtæ in cõiugio non permittunt caſtitatem, 4.a. quare Papatus de coniugio blaſphemè & impiè ſentiat & loquatur, 4.a.b. coniugio impuriores fuerũt Philoſophi & Poetæ, 4.b. coniuges non admiſſi ad Baptiſmum Marcion, 4.b. coniugio viuẽtes opus Satanæ perficere dixit Secundus, ib. quidam illud dixerũt ſub honeſta ſpecie velamen eſſe turpitudinis, 5.a. coniugiũ in lege conceſſum imperfectionis Euãgelicæ nomine improbari, 5.a. quibus argumẽtis coniugium fuerit impugnatum, 5. a.b. coniugium ob amaritudinem ſeu crucem fugere, 5.b. 6.a. 11.b. 12 b. 13 a b. Chriſtus etiamſi non vixerit in coniugio, tamen illud approbauit, 5.b. coniugium, vel ob ſolam viſionem vitandam eſt ſuſcipiendum, 5 b. argumenta defendentium cõiugium, 6.a. coniugij caſtitas & puritas aſſerenda, 6. b. 7.a. à Paphnutio contra Synodũ Nicenã defenſum, 7.a. 45.a. 52 b. Sacerdotibus non iuſtis de cauſis eſt interdictum, 7. a. veterum quorundam duræ aliquot ſententiæ contra coniugium, 7.a. b. an in cõiugali conſuetudine adeſſe poſſit Spiritus ſanctus, 7. a 15.a an impediat orationem. 5.b 6 a. 7.a 15. b. an impediat perceptionem Sacramenti. 7.b. Coniugij caſtitas alia fuiſſet extra lapſum, quam nũc eſt 7.b. Concupiſcentia & libido in cohabitatione coniugali non eſt res bona, 7 b. Coniugium tanquam vmbraculum tegit multas ineptias maritales. 7.b. de coniugij bonis ex Auguſtino, 7 b 17.a. coniugium indiſſolubile. 7.b. Scholaſtici de coniugij peccatis. 8.a. De finibus coniugij, 7 b 16.a. Sine certo verbo non ſunt coniugum conſcientiis laquei iniiciendi, 8. a. coniugium non eſt ſub periculo ſalutis omnibus neceſſarium, 8.a 16 b. 19 a. coniugij commendatione non damnatur ſtatus vitæ cœlibis per ſe, 8.a

Coniugij præcepto aliqui eximuntur, 8 b. an ſit cœlibatus æquandum aut anteponendum, 8 b 10 a.b 11. a.b. coniugium neminem iuſtificat coram Deo, 9 b. 10. vocare illud ſtatum imperfectionis, 50 a. 10.b 52. a. ſtatum ſecularem & carnalem, 11 a

Coniugij variæ difficultates, 13. a.b. 14 a. coniugium victoria ſuper moleſtias illuſtrior eſt quam cœlibũ, 13.b. coniugium ſchola eſt multarum virtutum, 13 b. coniugium impar, moroſum, difficile, 13 b. 14 a. In coniugio non curari poſſe quæ ſunt Dei. 14 a. Quibus argumentis Papiſtæ coniugio cœlibatum ſuum præferant, 15.a.b. 16 a. commixtio coniugalis, quando culpam habeat, aut non habeat, 16.a. De coniugio nequit omnibus dari certũ teſtimonium ex æquo, 16 b. Coniugibus ſanctitatem Spiritus non autem carnis tribuere, 17.a. Inhabiles ad coniugium, abſtineant ab eo, 19 a

Coniugium præceptum illis eſt qui continentiæ donum non habent, 19.b. 20.a. Coniugium & coniugalis vita eſt vocatio Dei, 12.a 14 b. 19 b 20 a. 23.b. an votum cœlibatus à coniugio eum, qui donum continentiæ non habet retrahat, 23. a b etiam his qui donum cõtinentiæ habent permittitur coniugium, 24. a. coniugium abiurare. 29.a 30.a. 31.a. vouere illud. 29. a b. peccatum in coniugio poſt votum contracto, 30.a 31.b. votarijs Papiſtæ centum ſcorta, quam vnicam vxorem in coniugio concedere malunt, 30.b. 63.b. Coniugij ſpiritualis fœdus, 32. b. continentiæ donum habentes, aut non habentes an abſtinere à coniugio poſſint, 36. a. coniugia adulterina, 36.b. Qui poſt votum contrahunt matrimonium, hos pontificij occidunt, 38.a. de coniugio Sacerdotum, vide Sacerdos. Apoſtolos pleroſque fuiſſe coniuges, 49. a. Coniugio promiſcuam venerem præferre, 49.b. coniugia per ſeductores ſub Chriſti nomine diſſoluta, 50. a b. Coniugij Sacerdotum blaſphemæ inſectationes. 56. a b. Germani alieni à libidinibus vagis & coniugij amantes, 62. a. Caſtimoniam eſſe etiam in coniugali continentione, 63. b. Thomas matrimonium occultum Sacerdoti non continenti permittit, 60. b Non coniugio ſed nuptiis interdicitur ſacerdotibus, 71. b. 72. a

Conſcientiarum laqueos ex conſequentiis humanis te-

xere, 8 a. ex ſolidis ſcripturis conſcientia ſunt erudienda, 8.a
Conſilia Euangelica, 10 a
Conſiliorum moderatio pro donorum diuerſitate, 17.b
Conſilium dare aliud eſt, quam iudicium ſuum explicare, 69.b. Conſilia quomodo fiant ſalutaria. 25.b
Conſtantienſis Epiſcopus, 65.a
Conſtantinopolis quando & quali pœna Mahometo ceſſerit, 106 b.
Conſtantinus dirimi voluit controuerſias è ſcripturis, 39 b
Conſuetudines ſine verbo. 116.a. conſuetudinem ſequi pra verbo Dei, 54.b.178.b
Continentia donum caſtitas eſt, 2.a. continentia naturalis aut ſtudio acquiſita, 19.a quid ſit, 19.a. an quiuis ſerio quærens accipiat eam certo, 19.a. non omnibus hoc donum eſt neceſſarium, 22.a. qui id non habent, matrimonium contrahant, 11.a. continentia præſumptione tentatur Deus, & datur locus tentationibus Satanæ, 2 3.a b.31 a. an quis continentia dono præditus ſit aut non ſit, quomodo iudicandum, 21.a. Quomodo ea aut excitetur, aut negligatur, 21.a.23.a. Non pertinaciter affectandam illis qui vruntur, 21.b. eſt donum non omnibus commune ſed peculiare, 20.a. 21.a.b. 22.b. 23. b. 31.a. Incontinentia reprimendæ ratio, 21 a. 23. a. Qui donum continentiæ non habet, ei cœlibatus nec præcipitur, nec conſulitur, ſed propoſitum eſt ei matrimonium, 23.b. etiam illis, qui donum continentia habent, coniugium permittitur, 24 b.
facilitatem continentiæ non recte doceri, 29 b.
Continentiæ donum habentes renunciare poſſe iuri coniugij quod habentes non habent poteſtatem abſtinendi à coniuge, 36 a. Sub ſpecie continentiæ libidines tegi, 64. a. Continentia criminoſa peior eſt adulterio, 68 a.
continentia votum quales fructus tulerit, 69.a.
continentia non eſt de ſubſtantia ordinis clericorum, 69 b
Contractorum cura, 133.b
Controuerſia ex ſcripturis determinanda. 39 a b
Controuerſiarum ſtatus inuolui & transfponi, 1.b 8.b. vnde diiudicanda controuerſia, 62.a
Corbeienſis cœnobij Litania, 205 a
Corpus etiam purum & caſtum ſeruandum, 2.b.3.a.b
Coſmas, 133.b.136.b.147.a
Cranium loquens, 101.b
Credere alicui, & in aliquem, 170.a
Creſcens Moguntia docuit, 61.a
Cromerus, 58.b
Cultus electitij improbantur, 12.b cultus non eſt, qui ſine verbo Dei fit, 28.a.b 31.a. Cultus duliæ & latriæ, 176.b. cultus ex bona intentione inſtituti, 123. a. probatio eorundem in qua non conſiſtunt, 124.a. non placent Deo, 126.b. 128.a
Curienſis Epiſcopus & Epiſcopa, 61.b
Cuſanus, 73.a

D.

Dæmones facere mediatores, 184.a.188.a
Dæmoniacorum cura, 133.b
Damaſceni inuocationes, 193 b
Damianus, 133 b.136.b.147.a
Damnatorum ſupplicia ceſſatura an fint, 79.b. 80.a. 83.a.b.84.a.85.a.121.a
Dania lex cœlibatus obtruſa, 59.b
Dantes Florentinus, 69.b
De Conciliorum authoritate, 37.b.47.b
Decalogi tranſgreſſio per vota monaſtica, 30.b
Deliberatio certum propoſitum præcedat, 25.a. caput deliberationum ſit inuocatio Dei, 25 a
Dentium cura, 133 b
Deum vnum ſummum conſtituerũt gentes, eique alia numina ſubiecerunt, 179.b. Ethnicorum inter Deũ & homines mediatores, 171.b.179 b
Diabolus eſt impurus ſpiritus & ad impuritatem vita incitat. 2.a.b. 3.a.3 b. abhorrentes à libidinibus, caſtitatis ſuperſtitioſa ſtudio faſcinat, 4.b
Diaboli damnationem & cruciatus aliquando finiendos docere, 83.a.b.85.a.b.120.b
Dianæ Sacerdotes, 48 b
Dies hominis pro iudicio rationis de rebus ſacris, 125.b
Dietenbergius, 132.b
Digami in Sacerdotũ ordinem non cooptati, 62. digamos tanquam indignos miniſterio excludere, quantumcunque donis excellãt, 74.a. digamia prohibitio à gẽtibus deſumpta, 74.a Sacerdoti nec adeſſe ſecundis nuptiis, neque benedicere illis licuit, 74.b. tertia nuptia, ibid.
Dionyſius Corinthiorum Epiſcopus, 51 b
Dionyſii inuocatio, 141.b
Diſputationes facile exeunt in aſſeuerationes, 184.a
Diuitiarum patronus & dator, 133.b
Doctrina Eccleſia non ex hominum figmentis, ſed ex ſcriptura fundamentis eruenda & demonſtranda eſt, 107 b.108.a. doctrina corruptela cum inualuiſſent, quomodo à patribus reprehenſa fuerint, 188 b
Dogmata non conſtitui poſſunt ex allegoriis, aut locis obſcuris, vel dubiis. 116.b.118.129.a
Dogma publicum ab opinione priuata diſcernendũ, 184.a.b.129.b
Dominicani de ſuorũ è purgatorio liberatione, 170.a
Donaria in templis Martyrum ſuſpenſa, 191.b
Dona habentes non præſumant, neque alios iudicent, 64.a. Dona à Chriſto per Mariã in nos venire, 132. a. dona non ſancti diſtribuunt, ſed Deus, ideoq; ab eo ſolo ſunt petenda, 168.a. donorum recte collatorum præmia, 12.b. Donum dono præſtat, 12.b.17.b. alia generalia ſunt dona, alia priuata, 19.b.22.b 30 a. 128.a. an Deus ſimpliciter omne donum det omni petenti, 19.b 20.a.22.a. dona exuſcitanda & colenda, 22.a
Donec, ſæpe non terminum, ſed continuationem & perpetuitatem ſignificat, 120.a
Dorotheam inuocare, 137.b
Druſiana maritum deſerens, 50 b
Dunſtanus 60.a
Durandus, 101.a
Durandus de Sacerdotum coniugio. 69.b

E.

Eccius, 117.a 165 b.171.a
Eccleſia puritas quam diu durauerit poſt Chriſti aſcenſionem, 41.b.49.b.185 b
Eccleſiam nunc magis corroboratam docere, quã fuerit temporibus Apoſtolorum. 41.a.b.52.a
Ecebolo, 87.b
Edgari regis gladius, 79.a
Eiſingrenius, 117.a.146 a
Electi inter Manichæos, 5 a.43.b 52.b.56.b
Eleemoſyna ad ſepulturas data, 98.a
Elibertanus canon. 38.a.43.b
Elizabetham inuocare, 143 b

Elpenor,
Eloquentiæ ſtudium in Doctoribus Eccleſiæ, quid poßit, 187.a
Emperia celebris magnam fouent vitæ licentiam, 2.b
Encratitæ, 4.b
Enochi continentia, 53.a
Ephrem, 189.b
Epilepticorum cura, 133.b
Epiphanius Conſtantinopolitanus Epiſcopus ſacerdotis filius, 58.a
Epiſcopi ſe implicant negotiis ſecularibus, 45.a
Epiſcopi uxorati, 52.a. honorificum fuit filium Epiſcopi eſſe, ibid.
Equitum patronus, 133.b
Equorum patronus, 133.b
Eraſmum inuocare, 136.b.141.b
Eraſmus de coniugio Sacerdotum, 70.b. de inuocatione Dei, non Sanctorum, 167.b
Erphurdiæ quid actum de cœlibatu, 66.a
Errores qui inualuerunt, quomodo reprehenſi à patribus, 183.b
Eſſæorum cœlibatus, 48.b.49.a
Ethnici conuerſi ſaluantur, 17.b
Ethnici an per Philoſophiam ſaluati, 83.a
Euagrij inuocationes, 193.a
Euangeliſtas inuocare, 147.a
Euangelium ſecundum Ægyptios, 5.a 50.b
Euangelium an ad perfectionem requirat improbationem coniugij, 5.a præcepta Euangelica, 5.a. Lux Euangelij hodie accenſa,
Eucharistia ad ſepulturas habita, 90.a.b.92.b.96.b.181.b.182.a.191.a. mortuis eam impertiri, 100.b.112.a. Barbaræ fuiſſe ne quis ſine Sacramento decederet, 133.b
Eunomiani contemptui habuerunt Sanctos, 135.b
Eunuchorum conſolatio, 17.b.18.a
Euſtathius Epiſcopus, 55.a.68.b
Exempla aliorum quatenus imitanda, 79
Exequiæ purgatorio nituntur, 76.b.79.b.89.a.91.a exequiæ defunctorum in ſcriptura, 108.b.185.a
Extaſis viuentium, 103.b

F.

Fabrorum patronus, 133.b
Falconilla, 101.b.102.a
Fallacia figuræ dictionis, 35.b
Falſi crimen in deſcribendo, 62.b
Febris cura, 133.b 138.a
Feliciani feſtum, 147.a
Feſtorum doctrina Papiſtica, 1.a
Feſtum omnium animarum, 104.a. commemorationis defunctorum, 104.b
Feſta martyrum, 191.b.199.b
Fides quomodo abiiciatur & excutiatur, 33.a. fidem primam abnegare, 33.a.b. fides non ſignificat votum papiſticum, 33.b. fides articuli ex ſola ſcriptura ſumuntur, 107.b. fide applicatio fit meriti Chriſti, 111.b. fidei norma eſt ſcriptura, 126.b. fides implicita, 165.b. fides non niſi ex verbo Dei concipitur, 166.a. fides dirigenda in Deum, & non in creaturas, 170.a. patres omnisue ſenſu & conſenſu non poſſunt nouos articulos fidei condere, 178.b
Fiducia non nitens verbo Dei vana & peccatum eſt, 166.b
Fiducia in ſanctos, 168.a
Figulorum patronus, 133.b
Figura orationis in formam inuocationis conuerſa, 186.a
Fines rei in Theologia conſtituendi ex ſcriptura, 12.b
Fœcunditas eſt bonum coniugij, 8.a
Franciſcum de ſuorum è purgatorio liberatione, 108.a
Franciſcus Canoniſta, 70.b
Franciſcus Petrarcha, ibid.
Franciſci in nomine, 137.a
Franciſcum inuocare, 137.a
Fraternitates purgatorio nituntur, 77.a.112.a
Fulbertus, 200.b
Fuldenſes monachi uxorati, 64.a
Fundamenti in religione abiectio, 33.a
Fundatorum peccata expiare velle vetis Monaſticis, 10.a
Funera curare eſt ſacer ordo, 79.b. funerum curatio, luctus & planctus, 79.a.b.90.a.91.a.b.92.a.96.b

G.

Gabrielis Archangeli articuli pro cœlibatu, 60.a
Gabriel Biel, 131.b
Galliæ lex cœlibatus obtruſa, 57.a
Gallorum patronus, 133.a
Gallum inuocare, 144.b
Gareſius, 201.b 205.a
Gelaſius, 30.a
Generationis opus damnauit Mariam, 4.b. an pugnet cum charitate proximi, 5.a. an præbeat materiam regno mortis, 5.a.6.a. lepra libidinis nunc eſt infectum, 7.b
Geniculatio quid ſignificet, 118.a
Gentianus, 58.b
Gentiles conuerſi ſaluantur, 18.a
Georgius, 129.a
Georgium inuocare, 135.a
Georgius Anhaldinus, 68.a.70.b
Georgius Caſſander de inuocatione, 167.a
Georgij Ducis Saxoniæ inuocatio in agone, 167.b
Gereonem inuocare, 141.a
Germaniæ lex cœlibatus obtruſa, 61.a.b.63.a
Germaniæ patronus, 133.a
Germanorum conſtantia in religione, 194.b
Gerſon de Concilij authoritate, 37.b
Gertrudem inuocare, 138.a
Getarum ſermo, 61.a
Glacies loquens, 103.b
Gladio nodum diſſecare, 60.a
Gnoſtij, 51.a
Gnoſtici libidinum patroni, 3.a
Gedehardi inuocatio, 137.a
Græcorum Sacerdotum coniugia, 58.b.59.a.73.b
Græcorum Schiſma, 64.b.73.b. in quibus Græci à Latinis diſſentiant, 106.b
Græcorum ſupplicationes, quæ ad inuocationem Sanctorum, 193.a.b
Grandinem quis auertat, 133.b
Gratia non ſanctorum, ſed Dei imploranda, 169.a 170.a
Gratianus, 44.a.56.a.58.b
Gratianus de peccatis coniugij, 44.a
Gratitudinem Deo per votum promittere, 26.b.27.b.28.a.b.
Gregorium inuocare, 147.a
Gregorius II. 61.b.62.a
Gregorius III. 62.a 73.b
Gregorius VII. 64.b
Gregorius IX. 67.b

H.

Hæreticorum Patriarchæ ſunt Philoſophi, 70.b

Hagiographa canonicis ſcriptis ſubiecta, 79.b

Hedio, 61.b.63.a

Hellebrandus dictus Gregorius VII. 64.b. *primum hertatus eſt alios ad legē cœlibatus, poſtea decreto ad eum ſuſcipiendum coegit,* 63.b. 64.a. 65.b. 66.a. *depoſitus pontificatu.* 66.a. *pro Antichriſto proclamatus,* 66.b. *ante illum Germania tenuit coniugium Sacerdotum,* 73.b

Heluetiorum patronus, 133.a

Hermæ ſcripta apocrypha, 82.a

Heroas de mortuos facere mediatores, 181.b.182.a.188.a

Heruetus, 58.b

Hierophanta, 48.a.b

Hieronymus Gebuilerus, 61.a

Hieronymi inuocatio, 137.a.147.a

Hildebertus Turonenſis, 205.

Hildebrandus, 58.b. *vide Hellebrandus.*

Hirsfeldenſis, 65.b

Hiſpaniæ lex cœlibatus obtruſa, 57.b

Hiſpanorum patronus, 133.a

Hofmeiſterus de inuocatione, 167.b

Hominum doctrinæ & prohibitiones, 72.a

Honor Deo aut hominibus debitus, 176.b.177.a

Hulderieus vide Vlricus, &c.

Humilitas in oratione, 173.b

Hybernia lex cœlibatus obtruſa, 60.62.b

Hymni de Sanctis, 144.a

I.

Iacobi proteuangelium, 35.b.50.b

Iacobi inuocatio, 136.a.141.a

Miſſa Iacobi, 182.b

Iciunatorum doctrina papiſtica, 1.a

Ieiunium quatenus probandum, 15.a

Ieiunia ſolennia, 15.a

Ieſuitarum impudentia in aſſerendo papatu, 1.a

Ignatius, 47.b.51.a.56.b 59.b

Ignis alius purgatorius alius punitorius, 108.b. *vnus æternus in pœnam, alter quo conflagrabit mundus,* 122.b

Ignis incendia quis prohibeat, 133.b

Ignis ſacri cura, 133.b

Imaginum doctrina idolomaniea, 1.a

Impudicitiam Deus auerſatur & odit, 2.a

Inconſtantia, 34.a

Indulgentiarum doctrina blaſphema, 1.a

Indulgentia purgatorio nituntur, 77.a

Infantes non baptizati quo perueniant, 77.b.177.b

Inferni vbi ſit, & quæ circa eum, 77.b

Inferno nemo liberatur, 99.b.102.a.106.a

Ingolſtadienſes, 77.b.79.a.117.b

Innocentius, 38.a.45.b.56.b.57.a.67.a.73.a

Innocentium inuocatio, 142.a

Intentione bona facere votum, 27.a

Interceſſio pro aliis ad ſolius Chriſti officium pertinet, 169.a. *mutua pro nobis interceſſiones,* 169.a.174.a.b. 190.a.b.195.a

Interceſſores Iudæorum, 180.b

Inuocatio carens verbo Dei qualis ſit habenda, 165.a.b. *quæ inuocatio Deo ſit accepta, ſcriptura tradit,* 166.a. *ſola Eccleſia veram inuocationem habet,* 166.b *Ethnicorum inuocationes ibi. modus veræ inuocationis in verbo reuelato ſolicite retinendus, ibi. ratio veræ inuocationis rationi humanæ eſt per ſe ignota,* 166.b. *creaturarum inuocatio eſt idolatria,* 171.a.b.176.a. *humiliatio noſtra in inuocatione eſt neceſſaria, orandum pro aliis,* 174.a. *Inuocatio Chriſti aut creaturarum,* 186.b

Inuocantium indignitas Sanctorum interceſſiones quæſiuit, 190.a 194.a

Iohannem inuocare, 140.a.144.a

Iohannis Baptiſtæ inuocatio, 142.b.144.a

Iohannes fabulam de Tecla refutauit, 50.a. *de virginitate eius,* 50.a.b. *an fuerit Sponſus ille in Cana,* 50.b

Iohannes Cardinalis coniugij damnator, cum ſcorto inuentus eſt, 60.b

Iohannes Faber, 48.b

Iohannes Magnus, 73.b

Iohannes de Veſalia, 70.b

Iohannes XIII. 62.a

Ionas Aurelianenſis, 205.b

Ioſephus de Eſſenis, 48.b

Ioſephum inuocare, 137.a

Ioſua cur ingreſſus terram promiſſam, 11.a

Iouiniana hæreſis, 8.b.11.b.12.a.55.b

Iphigenia votum, 50.b

Iſaaci continentia, 53.a

Iſidorus, 73.a

Iudam inuocare, 141.a

Iudam fuiſſe inuocatam. 181.a

Iudæorum apoſtaſia ad Gentiliſmum, 80.a.79.a

Iudicium de rebus recte informari per Scripturas, non per rationem, 4.b

Iudicium ſuum dicere, & conſilium dare, differant, 24.b

Iuramentum quodlibet non ligat, 29.a 31.a

Iuriſconſultorum patronus, 133.b

Ius non diuinum, non naturale, ſed poſitiuum ſequuntur Papiſtæ, 44.a

Iuſtificatio non ex operibus vitæ noſtræ eſt, ſed ex fide in Chriſtum. 9.b.10.a

Iuſtificationem hominis iudicio rationis metiri, 118.b

Iuſtitia propria doctrina purgatorio alitur, & hoc illa, 76.b.77.a.108.b. 118.b. *Papiſtæ iuſtitiam Euangelij ignorant,* 118.b

Iuſtinianus de coniugio Sacerdotum, 58.b

K.

Katharina, 119.a

L.

Laicos cæcos vocant Papiſtæ, 77.a

Lapſorum pœnitentia & ſpes, 82.a.87.b

Laqueo poſito irretiri, 25.b.26.a

Laurentium inuocare, 143.a.148.b

Leges latas examinandas & probandas eſſe, 38.b. *lata lege ſapientiorem eſſe velle,* 39.a. *ſi legem habeamus, non de ea, ſed ſecundum eam iudicandum eſt,* 39.b

Legem Domini non poteſt tollere ſeruus, 45.a. *in omni lege malum prohibendum eſt & bonum præcipiendum,* 47.b

Lege ſaluatos veteres dicere, 82.b

Leo primus, 34.b.52.a

Leo IX. 64.b

Leuita, 34.a

Liberos maſculos quis dederit, 133.b

Libertas Chriſtiana retinenda, 36.a.b.46.a

Libidines vitare ad caſtitatem pertinet, 2.a. *Papiſtæ libidinibus ſe polluentes, caſtitatem tamen ſibi arrogāt, ibid. ad illas incitat Satan,* 2.a.b.3.b. *perſuaſiones de impunitate libidinum homines ſeducunt,* 2.b. 3.b. *comprobator earum fuit Simon Magus,* 2.b

nam ſunt res indifferentes,3.b.prætexere etiam Scripturas, 3.a. quomodo confirmarit eas Nicclaus diaconus, Valentiniani, Carpocratiani,Gnoſtici,Pſeudcapoſtoli,& Papa,3.a.b. quibus argumentis fuerint defenſa,3.a.b.quibus argumentis in ſcriptura impugnentur,16. cum à libidinibus pij abhorrerent, in ſuperſtitioſa caſtitatis ſtudium ees pertraxit,4.a.b. Libidinū incendia in coniugio,7.b.8.a.16.a. Libidinum incēdia quantum noceant,15.b. quomodo reprimenda,21.a.22.b. viri libidinum flammis,21.a. facere opus creatoris Dei,30.b. Libidines alio medio, quam per coniugium cauere velle, 48.a.b

Lindanus, 71.a.88.a.b.94.b.95.a

Lipomannus, 129.a.182.b

Litania Eccleſiæ vetuſtiſſima ſunt pura, 203.a. *quid ſignificet Litania,ibid forma Litaniarum,* 104.a.b

Litania Mariæ, 161.b.163.a.b

Londinum, 60.a

*Longobardus de vſu coniugij,*8.a. *de votis,*29.b.*de innocatione Sanctorum,* 131.a

Lucius Tertius, 67.b

Lupinaria Romæ lucroſa Papæ, 3.b

Limbus patrum, 77.a

Lyrinenſis, 188.b

M.

Macerius, 101.b.102.

Machabæorum libri an ſint Canonici, 79.b.80.a.b

Machometus potitur Conſtantinopoli, 106.b

Magdeburgenſis Epiſcopatus, 68.a

Magiſtratus officium bona conſcientia adminiſtrari, 71.b

Manichæi de nuptijs quid ſenſerint, 5.a.43.b.52.b.56.b

*Mantuanus de cælibatu Sacerdotum,*1.a.69.a.70.b. *de Hilario marito,* 42.a.54.a.193.b

Marcelli merita, 146.b

Marcionitæ poſt mortem agentes pœnitentiam, 105.a

Marcion coniugium blaſphemè traduxit, 4.b.5.a

Maria an votum fecerit virginitatis, 35.b.50.b

Maria datum dimidium regni cæleſtis, 131.b. *aduocata noſtra,*131.b.132.a.144.b. *Thronus gratiæ,*131.b. *Gratia plena,*132.a.*porta cæli,*132.a. *adiutorium Chriſti, ibidem. mediatrix, ibidem.bis,*138.*reparatrix,*139.a. *adiutrix redemptionis noſtræ,*132.a. *auxiliatrix iuſtificationis noſtræ,*131.a.138.b. *illuminatrix noſtra,*132.a.139.a. *collum inter Chriſtum & Eccleſiam,*132.b. *aſſumptio eius,*138.b.143.a.193.b. *quinque dolores eius in mundo,*138.b. *preces ad Mariam,*134.a.134.b.138.a.b.140.a.141.a.143.a.145.b. *omnia membra eius inuocare ordine,*140.a.b.*conceptio Mariæ,*143.b.145.b. *viſitatio Mariæ,*142.b.144.a. *natiuitas Mariæ,*144.b.*annunciatio Mariæ,*145.b. *Pſalterium Mariæ,*148.a.149.a. *vſque ad* 161.a. *Roſarium Mariæ,*148.a. *Litania Mariæ,* 162.a.163.a *Cantica ſcripturæ ſacræ attributa Mariæ,*161.a.162.b.163.a.164.a

*Maria non poſita ad dexteram Chriſti,*173.b.*adorationem eius impugnat Epiphanius,* 188.b.189.a

Marito Hilario, 51.a

Mariam Magdalenam innocare, 144.b

Marſilius Patauianus, 69.b

Martham innocare, 238.a

Martinus Eiſengreinius, 164.a

Martinum inuocare, 142.143.b.145.a.148.a

Martyres innocare, 138.a.141.a.b.143.b.144.a.145.b.146.a.194.a

Martyrum honor aut contemptus, 181.b. *diem obitus eorum olim celebratum fuiſſe, & diem natalitium eorum,*129.a.181.b. *Memoria eorum celebrata,* 181.b

*Martyrum animas cum cœtu ad monumenta eorum collecto Deum innocare,*196.b. *templa eorum,*191.b.197.b.198.a.*feſta eorum,* 191.b.199.b

Marullus, 11.a

Matri cohabitare, 68.b

Matrimonium.vide coniugium.

Matthæi innocatio, 141.a

Matthiæ innocatio, 140.b

Matthiæ dictum, 3.a

Matthias Deuaeyus de animarum ſomno, 129.a.b

Mauritium innocare, 147.a.144.b

*Mediator redemptionis & innocationis eſt Chriſtus,*169.a.172.a.176.b.199.b.*mediatores à gentilibus excogitati,* 171.179.b

Medicorum patronus, 133.b

Mediolani patronus, 133.a

Melotius, 35.a

*Memoria mortuorum,*77.a.81.b.88.b.89.a.90.91.a.92.a.96.b

Menippus, 175.b

Mentiri Deo, 27.b

Meretricum patronus, 133.b

Meritum vitæ æternæ in monachatu & votis poſitum, 8.b.9.a.b

*Meritorum doctrina purgatorio nititur,*77.a.79.a. *Meritis operum ſuccurrere velle mortuis,* 99.a

Merſburgenſis Epiſcopus, 68.a.70.b

Metonymia, 177.a

Michaelis Archangeli innocatio, 143.a.144.b.147.a.204.b

Michaelis templum,& adorationes, 192.a

Michael Syngelus, 205.a

*Miniſterio cælibatum conuenire potius, quam cōiugium, qui ſenſerint,*5.a. *Miniſterium mulieribus non permittendum,* 50.a. *Miniſterio Eccleſiaſtico an competat coniugium,*39.a.46.b.147.a. *authoritas & dignitas eius vnde definienda,*40.a.*boni miniſtri proprietas,*39.b.40.a. *an Eccleſia recipere & dimittere poſſit miniſtros qualeſcunque velit,* 46.b. *de miniſterij dignitate conſeruanda,*39.b.46.b. *reliqua vide in voce Sacerdotes.*

*Miracula ad inuocationem ſanctorum edita,*178.a.*ſola miracula nil probant, ibidem. differentia miraculorum,*181.a. *Ethnica Idolomania multis ſignis fuit fulcita,* 177.b

*Miſericordia Dei an ita iudicium ſuperet vt damnatos etiam tandem ſit liberatura,*85.a. *Miſericordia non ſanctorum,ſed Dei imploranda,* 158.169.b

Miſſæ pro defunctis purgatorio nituntur, 77.a

*Moguntiæ docuit Creſcens,*61.a.*Epiſcopi Moguntini filius Geraldus ipſe etiam Epiſcopus ibi fuit,*61.b. *Concilium Moguntinum,* 63.a.64.b.203.b

Moguntini Epiſcopi laborec in cælibatu ſtabiliendo, 65.b

Monachatus ex Ægypto,& Syria in Græciam introductus, 186.b

Monachorum impudentia in aſſerendo papatu, 1.a. *Monaſtica abſolutio qualis,*8.b. *Monaſticen facere meritoriam remiſſionis peccatorum, & vitæ æternæ,*8.9.a. *æquiparare eam baptiſmo,* 9.b. *facere eam opus ſupererogationis,* 10.a. *minima opera eius præferre præſtantiſſimis operibus aliorum,* 21.a. *quomodo ſit inuecta in Eccleſiam,* 43.b.44.b.45.a.57.a

Monachi in Anglia, 60.a. *Monachorum coniugia*, 64.a. *Caſtitas eorum*, 69.a
Monaſtium coniugia, 64.a. *conſecratio*, 68.a. *caſtitas*, 69.a
Montanus de coniugio, 4.b.6.b. *Paracletus Montani*, 52.a b.74.b
Mors piorum eſt peregrinatio ab hoc mundo, 94.b. *eſt acceſſio Domini*, 95.a
Mortuum tangere legaliter hominem inquinat, 16.a. *Mortuorum anima in quo ſtatu ſint, vide anima purgatorium, orationes, ſacrificium, &c. Ritus in luctu mortuorum*, 80.a. *pro mortuis ſacrificare aut orare an iuxta ſcripturam fiat*, 81.b. *memoria mortuorum*, 77.a.81.b.90.a.91.a.92.b.94.b.95.a. *de mortuis ex damnatione liberandis, aut non liberandis*, 85.a.88.b. *affectus erga mortuos noſtros*, 89.b. *Sancti nulli auſi ſunt pro mortuis innandis cultum inſtituere*, 89.b. *epula ad ſepulchra mortuorum*, 80.a.90.a. *Ritus circa mortuos*, 90.a. *De prophanis aut ſanctis mortuis*, 91.a. *mortuorum celebrationes cur falſa*, 91.b. *Non diem natiuitatis, ſed mortis hominum celebrare*, 92 a.b.181.b.182.a. *Auguſtinus tres fecit ordines mortuoram*, 97.b.98.a. *ſuccurrere velle mortuis per opera meritoria*, 98.b. *Duos ordines defunctorum fecit Chryſoſtomus*, 99.b. *Ex mortuorum ſpectris purgatoriam confirmatam*, 100.a. *A mortuis veritas non quærenda, ibidem. Mortuorum apparitiones, & querela de purgatorio, & poſtulata de redemptione per miſſas & alia*, 105.a. *quadruplex ſtatus mortuorum*, 106.a. *Mortuorum non eſſe medium aliquem locum*, 109.a.112.b. *Quod & quare Deus non diceat nos per mortuos*, 114.b.115.a.b. *mortuos non colunt, aut adorant Chriſtiani*, 200.a.b
Moſcouitarum patronus, 133.a
Moſes cur non ingreſſus terram promiſſam, 11.a. *Moſis continentia*, 53.a
Mulierem opus Diaboli eſſe dicere, 4.b. *Mulieres variè aliquando contaminari*, 16.a. *Mulieribus miniſterium non permittendum*, 50.a

N.

Natalicia alicuius celerare, Dies mortis Sanctorum dicti ſunt eorum natalicia, 129.b.181.b.196.b
Nationum peculiares ſancti, 133.a
Nauclerus, 65.a
Nautarum patroni, 133.b
Neocæſarienſe Concilium, 5.a
Nicæam, 209.a
Nicenum Concilium, 45.a.47.b.52.b
Nicetas coniugium Sacerdotum defendit, 64.b
Nicolaus primus, 61 a.b.63.a. H.64.b
Nicolaum inuocare, 141.b.145.b.146.b.167.b.204.a
Nicolaus Diaconus vxorem expoint & promiſcuas libidines confirmat, 3.a.49.b.68.b. *Sectatores eius Nicolaitæ*, 4.a. *vxoratos vocare Nicolaitas*, 65.b.67.a 69.a
Nigellus, 69.a
Nilus Theſſalonicenſis, 58.b
Nocturni congreſſus Chriſtianorum, 3.a
Nohe continentia, 53.a
Northuſa comitia habita, 67.b
Nouatianorum monogamia, 52.b
Nouatianorum doctrina origo, 87.b
Nuptias ſugillare & damnare, 4.b.5.a. *primas conceſſit Montanus, ſecundas pro fornicationibus habuit*, 5.a. *quid alij de nuptiis primis, ſecundis, tertiis, ſenſerint*, 5.a. *Cur neceſſaria*, 6.b. *nuptiæ quibus argumentis damnata*, 5.6.a.b. *Sacerdotibus non coniugio, ſed nuptiis interdicere*, 72.a
Nuptiæ ſecundæ. vide Digami.

O.

Obedientia præſtita meritum, 8.b
Oblationes. vide Sacrificia.
Oblationes pro mortuis, 89.b.90.a.b.92.b.93.a. *quid ſint oblationes veterum*, 90.b. *panes oblationum*, 100.b
Oculorum cura, 133.b
Odo Cantuarienſis Epiſcopus, 60.a. *Vlennenſis*, 63.a
Offerri pro mortuis, quando cœptum ſit in Germania, 62.a.100.a
Oleum capiti defuncti infuſum, 90.b
Operibus monaſticis tribuere meritum vitæ æternæ, 8.a.b. *cœlibatum facere opus ſupererogationis*, 10.a.b. *opera monaſtica minima, maximis aliorum operibus bonis anteponere*, 11.a
Opera ſupererogationis purgatorio nituntur, 77.a. *opera propitiatoria pro peccatis mortuorum effingere*, 98.b. *operum regula eſt ſcriptura*, 126.b. *opera ſanctorum ſibi & aliis meritoria facere*, 132.b
Opiniones humanæ, 81.b. *vulgi opinionibus ſæpe ceſſerunt etiam patres*, 96.a.97.a. *Opiniones bona intentionis ſunt ſtipula*, 123.a. *Opinionum probatio*, 124.a
Orationem an impediat coniugium, 5.b.6.a.7.b.15.a.b. *cui oratio adimitur, ei etiam adimitur fides & Spiritus ſanctus*, 15.a. *preces ſolennes*, 15.b
Orationem impediri per coniugij, ciborum, potus & aliarum licitarum rerum vſum, 15.b. *orandum non eſſe omnibus pro omnibus donis*, 19.b.20.a.22.a. *rectè petentibus nil denegari*, 20.b. *oratio ſit caput deliberationum & conſiliorum noſtrorum*, 25.a.b. *Orationes pro mortuis*, 79.b.82.a.88.b.89.a.b.90.a.b.91.a.b.94.a.b.95.a.b.96.a.b.97.a.b.98.a b.99.b.116.a. *orantium geſtus*, 205.b
Ordinandi in Germania non fuerunt ad votum adacti, 68.a
Ordines minores & maiores, 72.b.73.a. *ordo matrimonium non impedit*, 73.a
Orientales tentati lege cœlibatus, 56.a.58.a
Oſculum defunctorum, 90.b
Oſius, 57.b.189.b
Oſius Cordubenſis, 54.a
Ouium patronus, 133.b
Oxonium, 67.a

P.

Palinurus, 79.a
Pallady vita, 186.b
Pancratium inuocare, 136.a
Panormitanus de Concilij authoritate, 37.b. *de coniugio Sacerdotum*, 69.70.a
Pantheologia, 77.b
Papa vectigal pendunt lupanaria ſua, 3.b
Paphnutius cōtra Synodum Nicænam defendit cōiugium Clericorum, 45.a.52.b.53.b.54.a.71.a. *qui cœlibes acceſſiſſent miniſterium, eos voluit fieri maritos*, 54.a. *de fructibus cœlibatus*, 68.b
Paradiſum qui intrent, 77.a.b
Paryſis, 67.a
Paſchalis Epiſcopus, maritus, 51.b. *Paſchalis Papa*, 67.a
Paſchaſij anima in thermis, 100.b
Patres aliqui cōiugio iniquiores, 5.b.6.a.b. *patribus ſcriptura præferenda, & illi ex hac iudicandi*, 25.b.31.a. 34.a

34.a.36.b.49.b.57.a.80.b.87.b.89.b.98.a. patrum exempla ſine verbo non imitanda, 80.a. patres ſape conſuetudinibus & opinionibus ſuorum temporum cedunt, 96.97.a.185.b.187.b. quatenus eorum teſtimoniis vtendum, 112.b

Patria poteſtas, 46.a

Patriarchas inuocare, 138.b.140.b.144.b.172.a. *Patritij purgatorium, & feſtum eius,* 104.a

Pauli & Tecla acta, 49.b.50.a

Pauli inuocatio, 136.a.140.b.144.a.147.a

Paupertatis ſeruata meritum, 9.a.10.b

Peccata Deus non concedit, 16.b. non quod doctrinis hominum, ſed quod verbo Dei repugnat peccatum eſt, 71.a.72.a.b. peccata veterum monaſticorum contra integrum decalogum, 30.b. peccatis contra conſcientiam fides excutitur, 33.a. peccata an ſatisfactione purgentur, 77.a.b. peccatorum culpa & pœna quatenus tollatur, aut non tollatur, 77.b.87.b.106.a.108.a. 111.b. diſcrimina peccatorum ſecundum Papiſtas & Platonem, 78.a.b. pœnis peccata expiare velle, 84.a. 85.a. peccata venialia, 108.a.121.b. Remiſsionem peccatorum poſt hanc vitam non poſſe impetrari, 110.b. Satisfactio pro peccatis nulla eſt niſi Christi, 111.b. pro culpa & pœna peccati Chriſtum ſatisfeciſſe, ibid. 124.b.125.a. peccatum in Spiritum ſanctum, 121.a. b. peccata venialia aſperſione aquæ benedictæ tolli, 121.b

Pelagius. 38.a.57.b

Peregrinationes purgatorio aiuntur, 77.a.105.a

Perfectionis ſtudio coniugium improbare, 5.a. perfectionis doctrina purgatorio nititur, 77.a

Perionius, 116.a.182.b

Peſtis curator, 133.136.b

Petrus à Soto, 9.a.12.b.116.b.132.b

Petrus Damianus Epiſcopus Hoſtienſis, 64.b

Patrum inuocare, 144.a.147.a

Petrus Gnapheus, 193.a

Petricouienſis Synodus, 133.a

Phariſæorum continentia, 48.b

Philippi inuocatio. 141.a

Philo, de Eſſenis, 48.b. de Monachis, ibidem. de Ægyptiis ſacrificulis, 48.49.b. Philo platonizans, 108.b

Philoſophi ſunt hæreticorum Patriarchæ, 78.b

Philoſophia cum Theologia mixtio, 83.a. an Ethnici ſint ſaluati per Philoſophiam, 82.b

Piſtorum patronus, 133.b

Pius primus, 36.b

Pius ſecundus de cœlibatu Sacerdotum, 1.b

Plato author purgatorij, 78.a.b.84.b

Platonicorum dij & mediatores, 179.b.180.a

Poemata amatoria, 56.a

Pœnas æternas mutari in temporarias, 77.b.87.b. pœnas futuras facere expurgatorias, 82.b.84. eſſe etiam ceſſaturas, 82.b.83.a.b. pœnarum diuerſitas ſecundum tempus quo infliguntur, 121.b. pœnæ temporales non ſunt ſatisfactiones, 124.b

Pœnitentia eſt tota vita Chriſtiana, 62.a. pœnitentia eorum qui lapſi ſunt, 92.a. tempus pœnitentiæ in altera vita ponere, 82.b.83.b.85.a.88.b.105.a.111.a.112.a.119. lapſis eam concedere, 196.a

Pœnitentia officit inuocatio Sanctorum, 194.b.198.b

Poetæ Chriſtiani inuocationem mortuorum auxerunt, 200.b

Polycarpi moritari oratio, 181.a.b

Polydorus, 60.a.67.a

Polonia lex cœlibatus obtruſa, 59.b.67.a

Polonorum patronus, 133.a

Pontificum Romanorum conatus pro cœlibatu Sacerdotum, 58.a. Multas Epiſtolas quæ Romanis Epiſcopis tribuuntur, eſſe ſuppoſititias. ibid. emiſſarij eorum in alias Eccleſias, 60.a. litera & bulla eius, 60.61.a.65.a legati eius, 60.a.b.61.a violentia & inſanus furor, 64. b.65.a.b. Imperatorem è ſolio deturbarunt, 64.b.65.b. mandata eorum imperatoria, 65.b. vis ligandi & ſoluendi omnia, 65.b

Porcorum patronus, 133.b

Præcepta Euangelica, 5.a.10.a. præceptum de coniugio certum omnibus dari nequit, 17.a

Prædicatores de ſuorum è purgatorio liberatione, 105.a

Præmia donorum recte collatorum, 12.a.14.a.17.b. præmia accidentalia, 124.a

Præſumptione tentatur Deus, 20.a

Primi feſtum, 147.a

Primum & poſterius in ſcriptura, 33.b

Principum legati, quid à Tridentinis petierint, 1.b.71.a

Prophetas inuocare, 138.b.140.b

Proſopopœia, 187.a.194.a

Prouidentiam rerum humanarum non Deo, ſed inferioribus eo numinibus tribuere, 179.a.b.180.a

Pſalterium Mariæ, 148.a

Pudendorum cura. 13.b

Puerperarum patronus, ibid.

Purgatorij doctrina impia, 1.a. non probant illud, nec probare poſſunt è ſacris literis, 76.b.120.a. quo Concilio illud ſit traditum, 77.a. eſt fundamentum totius fere Papiſtici cultus, 77.a. facilius cœlum eripi Papiſtis quam purgatorium, ibidem. In purgatorij doctrina multa agnoſcunt curioſa, ſuperſtitioſa & falſa, ſed tamen ea neque indicant, neque damnant, 77. a.103.a.b. quorum animæ purgatorio detinentur à Papiſtis, 77.a. Ignis purgatorij ab igni inferni, itemque ab igne huius ſeculi, quid differat, 77.a.84.b.85. a.87.a.103.a.b. Locus purgatorij & eiuſdem ſitus, 77.b.118.a.122.a. purgatoria particularia, 77.b. Duratio cruciatuum purgatorij, 77.b.82.b.83.a.84.b. ſuffragia quibus animæ è purgatorio redimantur varia, 77.b. Fundamenta doctrinæ de purgatorio propria, 77.b.78.a.b. vnde primum orta opinio purgatorij, 78.a. Plato purgatorium primus conſtruxit, 78.a. vetus & nouum Teſtamentum ignorat doctrinam purgatorij, quæ hodie vt articulus fidei flamma & ferro defenditur, 76.b.77.b.78.a. Plato excogitator medij loci in quo fiat demortuis, 78.b. fundamenta Platonis in hac re, ibidem. quid de eo habeant Poetæ, ibidem. quomodo probetur ex 2. Macchabæorum libro, 79.a.b.80.b.81.a. quomodo per Apocrypha ſcripta ſub nomine traditionis Apoſtolicæ in noui Teſtamenti Eccleſiam irrepſerit, 82.b. Origenes pro defunctis ſuffragia non admittit, 83.a. Purgatorij pœnas facere meritorias, 83.b. An omnes homines oporteat ſubiici igni purgatorio, 82.b.83.b.84.b.86. a.122.a. Græca Eccleſia illud prorſus exploſit, 83. b.88.a.101.a.105.b. Latini doctrinam purgatorij ab Origene hauſtam retinuerunt, 83.a.84.a. An omnes ex igni illo liberandi, 85.a. pœnas purgatorias in hac vita eſſe, 86.b.87.a. poſt futurum iudicium nullas fore pœnas purgatorias, 87.b. De ſtatu intermedio inter mortem noſtram, & iudicium extremum, 87.b. Ex ritibus ſatisfactionis veteris Eccleſiæ purgatorium probare, 88.b. ex oratione pro defunctis fruſtra probatur, 89.a.90.91.92.93.94.95.96. 97.98.99. quomodo ex mortuorum ſpectris confirmatum ſit à Gregorio, 100.a.b.102.a. purgationem rectius in thermis, quam igni fieri, 101.a. patronus purgatorij quid præcipue obſtiterit, ibidem. Quomodo in Eccleſia Pontificia porro per ſpectra & vi-

T 4

ſiones & reuelationes ſit ſtabilitum purgatorium, 103. a. Hæreſes negantes purgatorium facere, ibid. In variis locis huius etiam ſeculi poſſe eſſe purgatorium, 103. b. 104. a. 118 a. quidam experiri pœnas purgatorij, 104. a. Angelorum & Diabolorum teſtimoniis probatum purgatorium, 104. a. b. Reuelationes de purgatorio, 104. b. 105. a. b. Liberationum è purgatorio variæ viæ, 105. b

Purgatorij nulla ſit mentio in vigiliis, 106. b

Purgatorium quomodo Græci receperint, & quando, 106. b. negatum eſt a VValdenſibus, 107. a. Ignis purgatorius & punitorius, 108. b. quod commentum purgatorij alienum ſit à ſcriptura, & cum eadem pugnet, 108

Purgatorij nomine quæ capita doctrinæ intelligantur, 108. b. Cauda purgatorij ſeu fructus eius, 112. a. An aqua in purgatorio, 116. b

Puritas Chriſtianorum, 99. a. 119.

Pythagoræorum cœlibatus.

Q.

Quadrante redimere balneum, 119. b

Quatuordecim auxiliatores, 13⁻. a

Quindecim, 141. b

R.

Raptus viuentium per extaſin, 103. b. 104. a

Rationale diuinorum, 131. b

Reconciliatio cum Deo poſt hanc vitam nulla, 110. b

Refutationes non ſemper neceſſariæ, 170. a

Regeneratio in futuro ſeculo, 89. a

Regnum cœlorum quid ſignificat, 14. a. 17. b

Religionis capita non niſi ex ſcriptura diiudicanda, 79. b. 80. a. b

Religionem aliis attemperare ob priuata commoda, 106. b

Religioſorum profeſſio, 8. b. 9. a

Reliquiarum Sanctorum doctrina idololatrica, 1. a

Remiſſio peccatorum poſt hanc vitam nulla eſt, 110. b

Repudij libellus, 75. b

Rhetoricationes Doctorum Eccleſiæ, 187. a. 194. a. 196. a

Rhetoricum artificium pontificiorum, 130. b

Richardus, 177. b

Rochum inuocare, 137. b

Rudolphus Agricola, 70. b

Roffenſis, 116. b

Romanorum patronus, 133. a

Roſarium, 8. b. 9. a. 10. a. 77. b

Roſarium Mariæ, 112. a. 148. a

S.

Sabbathum abrogatum Chriſtianis, 3. b

Sacerdotum cœlibatus & coniugium, 38. b. querela multorum de huc re & expectatio, ibid. inhumanitas & ſcopus Tridentinorum, ibid. ita diſputant Pontificij, quaſi nihil de eo in ſcriptura eſſet determinatum, 39. a. quare Andradius putet non conuenire eis coniugium, ibid. doctrinam de eo certam ex ſcripturis, & quidem in eo loco vbi determinat illud propriè ſumendam eſſe, ibidem. Coniugium eorum inter primas virtutes numerat Spiritus ſanctus, 40. a. cœlibes à miniſterio non excluduntur, 40. b. quare Paulus non cœlibem, ſed maritum eſſe præceperit Epiſcopum, 40. a. b. an coniugium impedimento, aut commodo ſit miniſtris, 39. a. 40. b. 41. a. 47. a. Sacerdotibus veteris Teſtamento nunquam prohibitum fuit matrimonium, 41. a. Eccleſiam granari à maritis Doctoribus, 41. b. an coniugium primitiua Eccleſia vt rudiori ſit permiſſum, cui nunc in corroborata Eccleſia ſubſtituendus ſit cœlibatus, 42. a. 52. a. quid Pontificij de coniugio Sacerdotum ſentiant, 42. b. 43. a. b. donis quæ miniſterium deceant coniugium Sacerdotum annumeratur, 43. a. Pōtificij ſe hodie non propter regnum Dei, ſed propter opima beneficia caſtrant, 43. a. cœlibatum tanquam neceſſarium ad Sacerdotium præcipere, 43. b. an prohibeant Sacerdotibus coniugium, 43. b. argumenta Pontificiorum pro lege de cœlibatu Sacerdotum, 44. a. concedunt non præcipi iure diuino, 45. a. quare hodiernis Sacerdotibus non ſimiliter, vt legalibus olim coniugium permittant, 45. b. coniugij prohibitio tyrannis eſt, 46. a. an Eccleſia reiicere, aut recipere poſſit miniſtros quales velit, 46. b. Papiſtæ hic iiſdem argumentis vtuntur, quibus olim hæretici, 46. b. 56. b. Apoſtolos pleroſque fuiſſe coniugatos, 39. b. 47. b. Rationes propter quas conueniat Sacerdotibus cœlibatus potius quam coniugium, 39. a. 47. a. authoritas Patrum & aliorum pro cœlibatu, 47. b. vſurpationem coniugij in miniſterio eſſe antiquiorem, quam ſit cœlibatus, 47. b. 50. a. 55. a. lex cœlibatus multas contradictiones paſſa eſt donec fuit ſtabilita, 47. b. 49. a. b. 50. a. hiſtoria de cœlibatu Sacerdotum, 48. a. Ethnicorum Sacerdotes cœlibes, 48. a. b. qui ipſi ſe caſtrauerint, 44. b. 48. b. Conatus Satanæ pro inuehendo cœlibatu, 48. a. b. 49. a. 50. a. 51. a. Sacerdotes deſerentes vxores propter pietatem ab officio remouentur, 51. b. 59. b. Epiſcoporum qui vxorati fuerunt Catalogus, 52. a. 54. b. Sacerdotum caſtitatem Origenes in cœlibatu poſuit, 44. b. conſuetudinem cœlibatus & coniugij Sacerdotum ſæpe variaſſe, 54. a. 56. a. Sacerdotes ob cohabitationem cum vxoribus depoſitos fuiſſe, 55. b. Pontifices Romani ſtabiliuerint cœlibatum, & quibus id fundamentis, 56. a. b. quomodo aliis eam obtruſerint, 56. b. fructus & damnum quod dat lex cœlibatus, 53. b. 58. a. 60. b. 63. b. 66. a. 67. b. Pontifices ex Sacerdotum coniugiis nati, 58. a. Epiſcopi ex Epiſcoporum coniugiis nati, 60. b

Canon orientalium Epiſcoporum pro coniugio Sacerdotum, 55. a. b. legem cœlibatus non eſſe Apoſtolicam traditionem, 58. b. Sacerdotibus conceſſum coniugium, Epiſcopis interdicitur, 59. b. 60. a. cœlibatus lex nunquam ab initio Euangelij inſtituta, ſed ſemper Euangelio ſuperſeminata eſt, 60. a. quomodo Angliæ fuerit obtruſa, 60. a. coniugium Sacerdotum ad annos mille in Germania fuit ab initio Euangelij retentum, 61. a. b. de Sacrificulis ſcortatoribus & adulteris, 62. b. blanda inuitatio ad cœlibatum, 62. b. 64. a. coniugium Sacerdotum, quibus argumentis defenſum à Germanis, 63. a. 65. b. centum ſcorta potius permittenda votario, quam vnam vxorem eſſe, 30. b. 63. b. argumenta Hulderici pro coniugio Sacerdotum & contrariorum refutatio, 63. a. b. coniugium Sacerdotum ſub titulo Nicolaitarum damnatum, 65. b. 67. a. contumelioſi in coniugium Sacerdotum ſermones, 67. a. votum cœlibatus hactenus in Germania ab ordinandis non exactum, 67. b. 68. a. fructus Pontificij cœlibatus, id eſt, mala ex eo ſequuta, 53. b. 58. a. 60. b. 63. b. 66. a. 68. a. 59. a. quod lex cœlibatus multis doctis, & bonis viris in regno Pontificio diſplicuerit, 69. b. an peccatum ſit ſi miniſter, qui non continet, matrimonium contrahat, 71. a. Papiſtæ miniſtros, quibuſcunque etiam donis præſtent, ſi mariti fiant, reiiciunt: contra, cœlibatum profitentes, licet alioqui indigniſſimos, ad dignitates in Eccleſia euehunt, 74. a

Sacrificia vide etiam oblationes, ſis releuari & adiuuari mortuos, 79.a.82.a. Sacrificius exacte deſcriptus in Moſe, nil de eo quod pro mortuis ſit inuenias, 79.b. Sacrificiorum opus operatum, 81.b. vſus & vis ſacrificiorum Leuiticorum, ibid. ſacrificium eſt cultus ſoli Deo debitus, 189.a.197.b.198

Saltzgerus, 132.b

Saluianus de lege cœlibatus, 57.b.58.b

Sanctorum inuocationis doctrina qualis, 1.a. *ſanctis non ſunt contemptui habendi,* 125.b.126.a. *Sanctos honorãdos eſſe,* 125.b.126.a.b.130.a.172.a.189.a.192.b.198.b. *memoria martyrum & aliorum ſanctorum,* 125.b.181.b.182.a.185.a. *eſſe nobiſcum membra eiuſdem corporis,* 125.b. *pro nobis eſſe ſolicitos & omnia bona nobis precari,* 125.b. 130.a.155.b.183.b.195.b.196.a.b. *orare pro nobis,* 174.a.175.a.176.a.183.b.196.b. *an ſint inuocandi, adorandi, & ſuffragia, & auxilia eorum imploranda,* 126.a b.130.b.195.a. *in honore ſanctorum facile peccari,* 126.b.182.a. *vera honorandi ſanctos ratio,* 127.b. *non aliud quam fert voluntas Dei à nobis requirunt,* 126.b. *Deus in ſanctis celebrandus,* 127.a.128.a. *dona ſanctorum commendanda,* 127.a.b. *hiſtoria eorum vera recitanda,* 127.a.b. 128.a. *teſtimonia preſentia Dei in ſanctis,* 127.a. *alia dona nobiſcum communia, alia peculiaria habent,* 127.b

Sanctorum lapſus quid doceant, 127.b. 128.a. *gloria eorum,* 128.a. *nos eos recte honorare, Papiſtas vero honorem illorum proprium negligere & peruertere.* 128.b. *Legenda ſanctorum,* 128. b. *Sanctos colere qui vel non fuerunt, vel ſunt in inferno,* 129. a. *de reliquiis Sanctorum, ibidem. de cultu quem ſanctis impie tribuunt Papiſtæ, & proprie venerationem ſanctorum vocant,* 129.a. *Sancti mortui, & in his terris à viuis diſtinguendi,* 129.b.196.b. *dies mortis ſanctorum cur natalis eorum vocatus,* 129.b

Quomodo in Eccleſia Pontificia inuocatio Sanctorum doceatur & exerceatur, 130. b. 131.a.b. *propter tres cauſas eſſe inuocandos,* 131.a. *eos eſſe portam cœli,* 132.a. *eſſe coadiutores & cooperatores in opere ſalutis noſtræ.* 132. b. *quid Concilium Tridentinum de inuocatione ſanctorum ſtatuat,* 132. b. *an ad gratiam ſanctorum confugiendum, diſſentiunt Papiſtæ,* 132.b 133. a. *Inuocationis ſanctorum idololatria in Papatu plurima exempla,* 134. a. *omnes ſanctos inuocare,* 138 a. 143. a. 144. b. *Diaboli ſuffragio ſanctorum inuocatio confirmata,* 164. a. *propoſitiones continentes fundamenta inuocationis ſanctorum Papiſtica,* 165. a. *eam non eſſe traditam in verbo Dei,* 165.b. 171. a.b. *non eſſe conſentaneam doctrinæ de inuocatione in ſcriptura tradita, ſed ab ea recedere,* 166. b. *directo etiam pugnare eam cum verbo Dei reuelato,* 167.b. *non ſancti, ſed ſolus Deus poteſt iuuare,* 166. b. *ſpes & fiducia non ponenda in ſanctis,* 168. a. *non confugiendum ad gratiam & miſericordiam ſanctorum,* 168. b. *bona quæ Deus dat, non petenda à ſanctis,* 168. b. *Sanctos cum ipſi auxiliari nõ poſſint à Deo accipere beneficia nobis conferenda,* 168.b. *Sanctos pro interceſſoribus habere, qui nobis beneficia à Deo impetrent,* 169. *Sanctos mediatores facere,* 174.b. 175.a.b. *Sancti non adſunt nobis inuocantibus, vt nos exaudiant,* 169. b. *ſingulis ſanctis ſingularum rerum procurationes attribuere,* 133. a. b. 171. b. 175.a. *explicatio & refutatio argumentorum, quæ Pontificij pro ſtabilienda inuocatione ſanctorum proferunt,* 171. b. *an vt in aulis Principes per eorum familiares, Deus per ſanctos nobis ſic conciliandus,* 171.b.185.a.199.b. *non inuocare, ſed tantum compellare ſanctos,* 175.a. *Sanctos non amplius intereſſe rebus humanis,* 170.b.175.b. *Sanctis falſo omniſcientia & omnipræſentia tribuitur,* 175. b. 187. b. 197 b. *miraculis ſtabilita inuocatio ſanctorum,* 178.a. 190.b.198.b.199.a. *hiſtoria de origine inuocationis ſanctorum,* 178.b. 179.a. *inuocatio ſanctorum Papiſtica non re, ſed tantum nomine differt ab idolomania Platonicorum,* 179. a. *in primitiua & puriore Eccleſia fuiſſe ignotam inuocationem ſanctorum,* 169 a. 181.a b. 182. a.b. *Quando & à quibus ſparſa ſeminaria inuocationis ſanctorum,* 183. a. b. *opinio inuocationis ſanctorum per apparitiones & ſpectra creuit,* 184. b. *Beatorum orationibus viuentes adiuuari,* 175.a. 197. b. *viuentes petere, vt poſt mortem noſtri ſint apud Deum memores,* 197. b. *à Baſilio, Nyſſeno, & Nazianzeno inuocatio ſanctorum publice eſt in Eccleſiam inuecta,* 185.b. *ab Epiphanio reprehenſa,* 188.b. *inuocationem ſanctorum ab adoratione eorum diſtinguere,* 189.a.195.a. *Sanctorum inuocatio efficit pœnitentia & veræ pietati,* 190.a. *inuocatio ſanctorum publicis Eccleſiæ precibus apud Græcos per Petrum Gnapheum primum inſerta eſt,* 193.a. *Martyrum animas cum cœtu ad monumenta eorum collecto comprecari,* 196.b. *ad memorias ſanctorum ſacrificare,* 198.a. *Sanctos facere mediatores contra officium Chriſti,* 158.a. 72.a 177 b.178.a.132.b. *Gregorius Magnus apud Latinos primus in Eccleſia preces publicas introduxit ad inuocationem ſanctorum,* 203. a. b. *commemoratio ſanctorum in Litania, cui ſucceſſerunt ſuffragia : donec tandem ipſa inuocatio inſereretur,* 204.b

Sanctimoniales vulgo quæ vocentur, 4.a. *virginitatis earum fundamentum,* 4. a. *opera ſupererogationis eas facere,* 10.a

Sanctitas Chriſtianorum, 62.118.b.119.a

Sartorum patronus, 135.b

Satisfactiones purgatorio nituntur, 77.a. 87.b. *ſatisfactione peccata purgari,* 77.a.b. 78 b. 83.a.b. 87.b. *ſatisfactionum cauſa & finis,* 87. b. *dura loquutiones Patrum de eis, ibid. ante ſatisfactionem impletam morientes in pace diſceſſerunt,* 88.a. *ſatisfactio poſt hanc vitam nulla,* 88.a. *ſatisfactiones veterum conciderunt,* 88.b. *ſatisfactionum commutationes, ibi. ſatisfactiones euertunt articulum iuſtificationis,* 111. b. *Satisfactio ſolius Chriſti pro peccatis,* 111.a. *vtrum pro culpa tantum, an etiam pro pœna peccati Chriſtus ſatisfecerit,* 111.b

Saxo, 67.b. *Saxones à libidinibus alieni,* 62.a

Scholaſtica Theologiæ origo, 67.b

Scriptura iudicium recte informat, non ratio aut ſpecies externa, 4.b. *è ſcripturis conſcientiæ ſunt erudiendæ,* 8.a.24.a. *violenter eas detorquere,* 10.b. *quo interpretationes ſcripturæ ſint certiſſimæ,* 23. a. 31. b. *patribus præferenda eſt, & eorum doctrina iudicat,* 23.a. 31.a. 36.b. *ſi ſcripturis omiſſis tantum rationibus agatur, nil niſi conflictationes ſequi oportet,* 39.a. *de qualibet re videndum, an & vbi propriam ſedem in ſcriptura habeat,* 39. a. *Scripturas per ſcripturam euertere velle,* 43. b. *contra clarum ſcripturæ textum nil valet argumentatio,* 44. a. *Scripturæ aliunde conficta inferre, & ad hæc illam torquere,* 76. b. 114. b. 116. a. *Scripturæ ſolius iudicium in iudicando ſequendum,* 79. b. 80. a.85.a. 109. b. *ſine ſcriptura, & contra ſcripturam nullas argumentationes eſſe admittendas,* 85. a. b. *ex locis Scripturæ allegoricis & dubiis non conſtitui dogmata,* 116.b. 118.a. 120.a. *Scriptura eſt norma & regula fidei atque operum in Eccleſia,* 126.b.127.a.128.b.205.b

Scortatio nō eſt res indifferens, 2.b. *quomodo eam hæretici permiſerint & confirmarint Chriſtianis*, 3.a.b.
Scortatio ſpiritualis, 36.a
Scortatores Deus excludit regno ſuo, 30.b
Scorti & vxoris impium diſcrimen, 4.b
Sebaſtiani inuocatio, 136.b.141.b
Seculum futurum quid ſignificat, 121.b
Secundus blaſphemus in coniugium, 4.b
Sequentia in honorem Sanctorum decantata, 142.b.164.b.165.a
Si Papa cuius ſit authoris, 61.a
Sicilia lege cœlibatus tentata, 57.b
Sigiſmundus Imperator de Sacerdotum coniugio, 70.a
Similitudines non conſtituunt dogmata, 105.b
Simonis inuocatio, 141.a
Simon Magus libidinum indifferentem vſum fecit, 2.b
Sinus Abraha, 90.b
Sixti Epitaphium, 69.a
Smyraenſis Epiſtola, 181.b
Sodomia defenſio per legatum Pontificium, 3.b. *eſt fructus coacti cœlibatus*, 60.b.68.b.69.a. *celebrant eam Iohannes à caſa*, 69.a
Sorori cohabitare, 68.b
Spectrorum apparitiones, 100.a
Speculum exemplorum, 104.b
Spes non in Sanctis, ſed in Deo ponenda, 158.a
Spiritus ſanctus an adſit coniugum cohabitationi, 7.b.15.b
Spiritus ſancti proceſsio, 106.b
Spiridion vxoratus, 54.b
Stapulenſis, 117.a
Statum controuerſia inuolui & tranſponi, 1.b. 9.a.115.a
Stephanus Aſterius, 70.b
Stephanum inuocare, 141.a.142.a.144.a
Studioſorum patronus, 133.b
Stupri pœna apud veteres Germanos, 62.a
Suecia lex cœlibatus obtruſa, 59.b.57.b
Suffragia viuentium pro mortuis, 76.b.77.b.79.a.83.a.105.b. *de virtute ſuffragiorum diſputationes*, 106.a
Supplicationes pro omni neceſsitate, *ſtatis diebus facta ſupplicationes*, ibid. *ſupplicantium geſtus*, ibidem.
Surius, 182.b.129.a
Surſum corda, 203.b
Sutorum patronus, 133.b
Synodus. vide Concilium.
Synodus quinta, 83.b
Synodus ſexta, 37.a.51.b.56.b.58.b
Siricius, 46.b.51.b.56.a.b.57.a.b.71.b
Syſiphus, 78.b

T.

Tantalus, 78.b
Tatianus de coniugio, 4.b.5.a.b.43.a
Tecla virgo, 50.a.b
Templa Martyrum, 191. b. *donaria in illis ſuſpenſa*, ibidem.
Tentationes probant doctrinam & cultus, 124.a.b. *tentationes alia aliis ſunt maiores*, 113. b. *tentatur Deus præſumptione*, 10.b.64.a
Theodoſius mortuus, 93.b
Theofredus Abbas, 205.a
Thoma inuocatio, 136.a.146.b
Thomas de coniugio Sacerdotum, 8.b. *de merito vitæ æternæ per monaſtica*, 9.a. *de inuocatione Sanctorum*, 130.b
Timotheum fuiſſe cœlibem, 51.a
Titius, 78.b
Titum fuiſſe cœlibem, 51.a
Traditiones extra Scripturam, 89.a
Traiani anima, 102.a
Treuiris poſt Athanaſium Hieronymus fuit, 61.b
Tridentini Patres aſſerunt manifeſtas ſuperſtitiones & ſcandala, 1.a. *ſtatus controuerſiarum ſubdole tegunt*, 1.b.9.a. *authoritatem Spiritus ſancti & ſcriptura fruſtra obtentant*, 76.b

V.

Valentinianus mortuus, 93.b
Valentiniani libidinum confuſiones confirmarunt, 3.a
Venatorum patronus, 133.a
Venenum cura, 133.b
Venerem promiſcuam coniugio præferre, 49.b
Vergerij periculum ob hiſtoriam Gregorij, 129.a
Vergilius de purgatorio igni, 77.a
Vicelius, 125.b
Vicleuus de coniugio Sacerdotum, 69.b
Viduarum continentia per ſe non damnatur, 8.a. *viduæ primam fidem irritam facientes*, 31. b. *collegij viduarum, quæ ratio fuerit tempore Apoſtolorum*, 31.b.34.b. *in viduitate non ponendus eſt cultus*, 31.b. *an Paulus his, quæ viduitatem profeſſa erant coniugium permittat*, 35.a
Viduas ſanctas inuocare, 138.a
Vigilantij certamen cum Hieronymo, 194.b
Vigiliæ & nocturni congreſſus Chriſtianorum, 3.b
Vigiliæ purgatorio nituntur, 77.a. *lectiones in vigiliis quales habeantur*, 106.a.b
Vincentius, 65.a
Vincentius Lyrinenſis, 33.b
Vincentij inuocatio, 136.b,141.a.146.b
Vino abſtinere, 48.b
Vinum non dilutum bibere, 104.b
Vinofridus Anglus Germaniæ Doctor à Papa conſtitutus, 62.a. *mutato nomine vocatur Bonifacius*, 62.a
Vimonia, 60.a
Vintonienſis, 71.b
Virginitas Papiſtica, 4.a. *an ei præferendum coniugium*, 1.a. *merita virginitatis*, 1.b.4.a.6.b.9.a.10.a.b.11.a. *Ea implet cœlum*, 6.a. *collatio inter virginitatem & cœlibatum*, 1.b. *non damnatur commendatione coniugij*, 8.a. *an virginitas præferenda coniugio*, 10.a.b.11.a.b, 12.a.17.b. *virgines ſunt omnes fideles*, 16.b. *virginitatem quo loco habuerit Iouinianus*, 55. a. *decem mille virgines inuocare*, 137.b.143.a. *virgines & viduas inuocare*, 138.a
Viri partem inferiorem Satanæ opus eſſe dicere, 4.b
Vita æterna meritum, 1.b
Vita æterna præmia, 12.a.14.b.18.a
Vita Patrum, 9.a
Vites Vrbanus curat, 133.b
Vlricus Epiſcopus Auguſtanus, 1.a.58.a.63.a.b.64.a.73.b. *beneficium eius in Eccleſiam ob maſculè defenſum coniugium Sacerdotum*, 63.a
Vngarorum patronus, 133.a
Vocabula Deus non iudicat ſed rem, *vocatio alia communis eſt, alia ſpecialis, atque ita etiam vocationum dona*, 19.a.22.b
Voluntas Dei ex verbo cognoſcenda eſt, 175.b
Votis ſeruati dignitas & meritum, 9.a.10.a.11.a. *an ex voto ſuſcipiendus & retinendus ſit cœlibatus*, 23.b.26.a.b. *vota in veteri Teſtamento, ex qua cauſa & quomodo facta*, 26.b. 27.a.b. *votorum diuerſi fines*, 27.a. *quæ*

ſibi, Deus voluerit vouere, ibid. per votum ſe ad gratitudinem erga Deum obſtringere, 26.b. 27.a. 28.a. vouere ea, quæ alioqui Deo debentur, 27.a. vota ceremonialia, 27.b. 28.a. vota contra verbum Dei facta, 27.a. cur voluerit Deus vota ſeruari, 27.b. de votis non ſeruandis, & ob quas cauſas, 27.b. 28.a.b. 29.a. Nouum Teſtamentum de votis nihil præcipit, 28. a. vota moralia eadem ſunt in veteri & nouo Teſtamento, 27. a. 28.a. votum Baptiſmi, 28. b. coniugium aut cœlibatum vouere, 29. a. b. ad actum Papiſticum quæ referantur, 29. a. b. 30. a. aliud eſt votum, aliud propoſitum cordis, 29.a. vota eſſe mandata hominum, 29. b. vouere cœlibatum, quatenus humana fragilitas permittit, 2.b. 29.a. 32.a. votarios permittere potius centum ſcorta, quam vnam vxorem, 30.b. de peccatis quæ concurrunt in votis Monaſticis, ex Luthero, 30.b. argumenta Pontificiorum, pro voto cœlibatus, 26. b. 31. a. voti veri conditiones, 28. 30.b. de iis qui poſt votum caſtitatis matrimonium contrahunt, 30. b. 31. b. 32. a. donum continentiæ non habens, tentat Deum vouendo illam, 20.a. 22.a. votum quid ſit Papiſtis, 37.b. fides non ſignificat votum Papiſticum in ſcriptura, 33. b. votum cui ætati competat, 25.b. an Maria fecerit votum virginitatis, 38.b. 50.b. votum perpetui cœlibatus olim nullum fuit, 36. a. probatur tamen Patribus, 36. b. 37. a. de authoritate & argumentis Patrum pro voto cœlibatus. 36.b. modeſtius egerunt Patres negotium votorum quam Pontificij, 37. a. votum ſimplex, aut ſolenne, 37.b. Pontificij poſt votum coniuges factos occidunt, 38.a. de rebus non vouendis ſcholaſticorum doctrina, 38.a. de diſpenſatione, commutatione & redemptione voti, 38. a. in Germania olim liberum fuit non vouere, qui tamen vouiſſent, præſtare id tenebantur, 64.a. 65.b. neque hactenus fuit ab ordinandis exactum, 67.b

Vrbanus, 66 b. 133.b

Vri ſeu vſtionem pati, quid ſit, 21. a. quod vſtio ſit peccatum, 21.b. damnum ex vſtione multiplex, 21.b

Vxorem ſuam aliis communem fecit Nicolaus Diaconus, 3.a. vxoris & ſcorti blaſphemum diſcrimen, 4.b

V V.

VValdenſes de coniugio Sacerdotum, 69.b

VVeſſelus de purgatione animarum, 107.a

VVicelius de vxoratis Epiſcopis, 52.a

VVilhelmus Rex Angliæ, 60.b

VVolffgangus Lazius, 73.b

VVormacienſis Eccleſia, Concilium ibi habitum, 63. a. 66. a

Y.

ὑπερ[illegible], 55.a

ὑπέρακμος, 25.b

Z.

Zelotypiæ ſuſpicionem quomodo euadere conatus ſit Nicolaus Diaconus, 3.a

FINIS.

INDEX TESTIMONIORVM EX PATRIBVS, IN HAC TERTIA PARTE EXAMINIS ALLEGATORVM: VBI OBSERVANDVM, QVOD

explicata ab illis certa Scripturæ loca, ſecundum horum ipſorum Indicem, quod omnia huc commodè referri non potuerint, inquiri debeant.

A.

Ambroſius de cælibatu Sacerdotum, 5. a. *de virginitate coniugio præponēda*, 11.b.12.a. *de elocandis virginibus*, 25.b *de viduis*, 35.a. *de nubentibus poſt votum*, 35.b.37.a. *doctrina eius de votis contradictum*, 37 a. *de coniugio Sacerdotum*, 42.a.44.b. *de coniugio Apoſtolorum*, 47.a. *de Tecla*, 58.a. *de velandis virginibus ibid. ad reginā Germaniæ ſcripſit*, 61.a. *de digamis*, 74.b. *de purgatorio*, 84.a.b. 86. a. *de oratione pro mortuis*, 93. a.b. *de pœnitentia tempore in hoc ſeculo*, 113.a

Athanaſius de cõiugij caſtitate, 7.a. *de Baptiſmi fide violata*, 33.b. *de Epiſcopis coniugatis*, 54.b. *de purgatorio*, 101.b. *de latrone recepto*, 110.a. *de loco & ſtatu animarum*, 112. b. *de mortuis, quod non debeant eſſe noſtri Doctores*, 115. a. *de peccato in Spiritum ſanctum*, 121. a. *de innocatione*, 186.b *ſermo eius de ſanctiſſima Deipara*, 186.b

Arnobius de Sacerdotum impura vita, 69. a

Auguſtinus de Simone Mago, 2.b. *de Tatianis*, 4.b. *refutat ſententiam Hieronymi de coniugio*, 7.a b. 11.b. 15. b. *de coniugij bonis*, 7.b. 17.a. *de virginibus ſupra coniugatos ſe efferentibus*, 10. a. *de collatione coniugij & cælibatus*, 11.a.12.a.13.a. 18. b. *de caſtrantibus ſe propter regnum cælorum*, 14. b. *de præmiis cælibatus in altera vita*, 11. b. 14. b. *de commixtionis coniugalis culpa*, 16.a. *de finibus coniugij*, 8.a.16.a. *de concupiſcentia in coniugio*, 16.a. *de vera continentia*, 21. a. *de iis quibus competat cælibatus*, 23.b. *de petendo à Deo dono continentiæ*, 23.b. *de votis communibus & propriis*, 29.a. *de voto Mariæ*, 35.b.50.b. *de virginitate ſpirituali*, 32.a.36.a. *de adulterinis coniugiis*, 36. a. *de nuptiis poſt votum*, 38. a. *de ſacrificio Pontificis in lege*, 45. b *de diuerſa doctrina non recipienda*, 50.b. *de digamia*, 74.a 76.a. *de pœnis purgatorij, ex Platone*, 79.a. *de Scriptura & verbi Dei authoritate*, 80.a.85.b. 89.a. 97.a.107 b. 109. a. 115. a. 178. a. *de ſcriptura iudice ſequendo*, 79 b. *de libris Machabæorum* 80.b *de Origenis erroribus*, 82. b. *de purgatorio igni diſſimiliter loquitur*, 85. a. 116. a. *refutauit tamen alios Patres illud approbantes*, 84.b.85.b. 86. a.b. *de ſcripturam ſuorum authoritate*, 87.a. 98. a. *de epulis ad ſepulchra mortuorum*, 90. a. *de orationibus pro mortuis*, 96. b. 97. a. *de apparitionibus defunctorum*, 100.a. *libri eius de vera & falſa pœnitentia*, 101.b. *ſermones eius de feſto commemorationis ſanctorum*, 101. b. *de loco defunctorum poſt hanc vitam*, 112. b. *de ſpectro Samuelis*, 115. b. *ſcripturas dubias & allegoricas non conſtituere dogmata*, 115. b. *de probatione opinionum, dogmatum & cultuum*, 124. b. *de ſanctis mortuis*, 129. b. *de obſcuris diſputationibus quid faciendum*, 176.a. *de dulia & latria*, 176.b 177. a. *de diis & mediatoribus Platonicorum*, 172.a. *de innocatione Sanctorum*, 176. b. *vſque* 201. a. *inuocat Cyprianum*, 197.a. *de vera inuocatione & officio mediatoris*, 200.a. *ſermo eius de S Paulo*, 200.b. *codex homiliarum eius*, 200. b. *de cognitione veræ vitæ, ibid. de ſpiritu & anima, ibid. liber meditationum eius, ibi. ſermo eius de annunciatione & aſſumptione*, 200.b

B.

Baſilius de nuptiis poſt votum, 35 b. *quando ſit ei contradictum*, 37.a. *pater eius*, 54.b. *de ætate in alteram partem deflexione in alterius partis controuerſia refutatione*, 55. a. 194. b. *de ſcriptura authoritate*, 107. b. *innocationem Sanctorum in Eccleſiam publice inuexit*, 186.b.187.b. *ab Epiphanio refutatus*, 189.b

Beda de iuramento ſeruando, aut non ſeruando 38.a. *contra coniugium diſputans*, 60.a

Bernhardus de iuſtificatione, 9 a. *de monaſtices meritis, ibid. de non habentibus donum cælibatus*, 23. b. *de Hybernia Epiſcopis coniugatis*, 60. b. *de meritis & fiducia operum*, 124. b. *de innocatione Sanctorum*, 205.b

Brentius de Eunuchis propter regnum Dei, 14 b

C.

Chryſoſtomus de ſtadio continentiæ, 23. b. *de viduis*, 34. *de nubentibus poſt votum*, 35 b.37. a.b. *de Epiſcopo coniugato, ſeu de miniſtrorum coniugio*, 41. a. 42. a.b. 45. a. *contra Epiphanium defendit coniugium Sacerdotum*, 55. b. *de fructibus impuri cælibatus*, 68. b. *de memoria mortuorum*, 89. a. 92. a. 98. b. *de Scriptura authoritate*, 107. b. *de loco & ſtatu animarum*, 113. a. *de pœnitentia loco in hoc æuo*, 113.b. *de mortuis pro Doctoribus non habendis*, 122. b. *de innocatione Sanctorum*, 190. a.b. 191 a. *de Miſſa Chryſoſtomi*, 191.a. 204. a. *homilia eius in natali Petri & Pauli*, 190. b. *homilia ad populum Antiochenum*, 191. a. 200 b

Clemens de Nicolaitis, 3. a. *de Carpocratianis*, 3 a. *de Marcione*, 4 b. *de blaſphemis in coniugium*, 4.b.5.a. *de Tatiano*, 5.a. *de ſecundis nuptiis*, 5.a. *de argumentis impugnantibus coniugium*, 5.a.b. *de coniugio Apoſtolorum*, 6.a. *de congreſſu cum coniuge grauida aut lactante*, 8.a. *de finibus coniugij*, 8 a.16 a. *de fugientibus coniugium ob moleſtias*, 13. a.b *de victoria moleſtiarum in coniugio, quam in cælibatu maiore*, 13. b. *de uxoribus curantibus, quæ Dei ſunt*, 13.b. *de ordinationibus Apoſtolorum*, 37. a. *de uxoribus Apoſtolorum*, 41.b.50 a. *error eius grauis de ſalute per legem & Philoſophiam. Item, de pœnis damnatorum ceſſuris*, 83.a. b. *ſeminaria ſecti purgatorij*, 83.a. *de ſatisfactionibus*, 87.b. *de innocatione*, 181.a

Cyprianus de nuptiis permittendis his, qui virginitatem ſeruare nequeunt, 37. a. *de antiquitate & conſuetudine*, 47.b.105.b. *diſcipulus Tertulliani*, 52.b. *odium eius in ſexum muliebrem*, 52. b. *de cælibatus impuri fructibus*, 68.a. *de norma iudicij ex Scriptura petenda*, 80.a. *de Apocryphis*, 80. b. *de ſatisfactionibus*, 87. b. *de cibo pauperibus ad ſepulchra diſtributo*, 90.a. *de oblationibus pro mortuis*, 93. a. *ignorat cruciatus mortuorum in purgatorio*, 93.b. *de morte piorum*, 95. a. *de pœnitentia hic tantum profutura*, 113. a. *de rebaptizatione*, 124.b. *quomodo innocationem ſanctorum promouerit*, 185.a. b. *ſermo eius de ſtella & magis*, 185.b. *de conuerſione eius, ibid.* 188.b. *ab Auguſtino innoca-*

inuocatus,197.a. de Litania Eccleſiæ, 203.a
Cyrillus contra inuocationem ſanctorum, 192.b
Cyrillus Hieroſolymitanus ſuppoſititius, 103. a. 114. b. 197.

D.

Damaſcenus de purgatorio, 101.b.102.a. *de authoritate eius,*101.b.*inuocationes eius,* 193 b
*Dionyſius de oratione pro defunctis,*90.a.b.91.a.*de ritibus circa mortuos,& duplicibus mortuis,*91.a. *purgatorium & pœnas eius prorſus ignorat,* 91.b

E.

*Epiphanius de Secũdo,*4.b.*de Tatiano,*5.a.*de appetitionibus in natura integra aut peccatrice,* 7.b. *de coniugio,virginitate,viduitate,& ſcortatione,* 55.b. *de funerum curationibus,*100.a.*de ſpelunca Bethlehemitica,*57.a. *de votis,*37.a. *non cogit ad vota,*37.a. *de pœnitentia nubentium poſt votum,*37 b. *de Phariſæorum continentia,*48 b. *de Nicolaitis,*49.a.50.a. *de Gnoſticis,*51.a.*de cœlibatu Sacerdotum,* 55. b. 59.a. *fuit traditionum admirator,* 55. b. *ex Sacerdotibus originem traxit,*58.a. *de fructibus cœlibatus impuri,* 52. a. *de orationibus pro mortuis,*93 b.94.a.95.a.b.96.a. *contra inuocationem Sanctorum,*189. a. *refutatur Baſilium & Nazianzenum,* 189 b
*Euſebius de Nicolaitis,*3.a.*de vxoribus Apoſtolorum,*47. a. *de Eccleſiæ puritate & incrementis aut decrementis,*42.b.*de cœlibatu Sacerdotum,* 53. a. *de Eſſenis,*48.b.*de Apocryphis libris,*51.a.*de purgatorio ex Platone,*78.a.*de ſatisfactionibus*.87 b. *de Diis Platonicis,*179.b. *de inuocatione,* 181. a. *de Potamiena,* 185.a
Euthymius de inuocatione Sanctorum, 203.a

F.

Fulgentius de inuocatione Sanctorum, 203.a

G.

Gerſon de authoritate Scripturæ, 107.b. *de reuelationibus extra Scripturam,* 115.b
*Gregorius Magnus de cœlibatu Sacerdotum,*1.b. *de coniugali vita cultum Dei impediente,*7.a.*de perſonis ad cœlibatum idoneis,* 23. b. *de cœlibatu,*57 b.*de purgatorio animarum,* 77. b. *de Machabæorum libris,*80. b. *quomodo ex mortuorum ſpectris fabricauerit & confirmauerit purgatorium,*100. a. 101. a. *de Dialogis eius dubitatur,* 101. a. *de inuocatione ſanctorum,* 203.a
Gregorius Neocæſarienſis de ſatisfactione, 87.b
*Gregorius Niſſenus vxoratus,*54 b. *inuocationem Sanctorum in Eccleſiam publice innexit,* 186.b.188.a

H.

Hegeſippus de Eccleſiæ puritate & incrementis, aut decrementis, 42.b.47.b
Heſychius de virginitate hominibus imponenda, 37.
*Hieronymus de vxoris & ſcorti diſcrimine,*4.b. *de cœlibatu,*5. a.10. b.12.b. 48.a. *de Tatiano,* 5. b. *fons ſententia eius de coniugio,* 6. a. *argumenta eius contra coniugium,*6.a. 15.a. 48 b. *de hyperbolis, & rhetoricationibus ſuis,* 9. a. *de merito cœlibatus,* 10. a. *de virginitate coniugio præferenda,* 11. b. 55. a. *de funerum curationibus,* *de pœna coniugatorum in futuro ſeculo,* 16 b. *de libidinum incendiis, quæ ſenſit,* 21. a. *de elocatione virginum,* 25. b. *de coniugio poſt votum contracto,* 30. a. 37. b. *de dono continentiæ,* 23. a. *de ſtudio continentiæ,* 23. a. *de fide Baptiſmi violata,* 33 b. *doctrina eius de votis contradictiones,*37.a. *de coniugio Sacerdotum,* 42. a. 44. b. 48. b.55.b. *de monachatu,* 48. b. *de Tecla,* 50. a. *de monogamia Epiſcopi,* 54.b. *de Diaconis vxoratis,*54.b. *de Eccleſiis Germaniæ,* 61. a. *de cœlibatus impuri fructibus,*67. a. *de digamia,* 74. a b. 75.b. *de Apocryphis,* 80.b. *de purgatorio,* 84. a.b. *miracula Hieronymi à Cyrillo deſcripta,* 103. a. *de loco & ſtatu animarum,* 102. b. *de pœnitentiæ loco in hoc ſeculo tantum,* 113. a. *Scripturas allegoricas non conſtituere dogmata,* 116.b
certamen eius cum Vigilantio, 54. b. *de inuocatione Sanctorum,* 19 ,.b.196.a
Hilarius de cœlibatu, 23. a. *ipſe fuit maritus,* 41. a. 52. a. *de interpretationibus Scripturæ,* 42. a. *ad Epiſcopum Vuormacienſem ſcripſit,* 61. a. *de fide inſcripturas illata,* 116. a. *de intercesſionibus Sanctorum,* 186.a

I.

*Ignatius de dono continentiæ,*23.a. *de coniugio Apoſtolorum,*47.a. 51.a. *de antiquitate doctrinæ alicuius,*47. b.*de cœlibatu & coniugio,* 51.a.56.b
Irenæus de Eccleſiis Germaniæ, 61. a. 194 b. *de impuri cœlibatus fructibus,* 68. a. *de orationibus pro defunctis,* 82. b. *de argumentationibus ex arena connexis,* 102.b.*de inuocatione,*181.a.181.b.*de Litania Eccleſiæ,* 103.a
Iſidorus de votis reſcindendis, 38.a. *de Canonibus Apoſtolorum,* 51.a
*Iuſtinus de authoritate Patrum,*47.b. *de Polygamia,*75. b. *de iudicio ad finem vitæ competente,* 113. a. *de animarum loco & ſtatu,*113.b.*de inuocatione,* 181.b. 182.b. *de Litania Eccleſiæ,* 203.a b

L.

Lactantius de purgatorio, 83.a. *de indicio mortuis pacato,*83.b *de inuocatione vnius Dei,* 186.a
Leo de inuocatione Sanctorum, 202.b
Lutherus de dono generationis lepra libidinis infecto, 7. b. *de ſtatu virginum beatiore quam coniugum,* 12.a. *de coniugij diſputationibus pro cœlibatu,* 13.b. *de votis,*30.a. *de peccatis,quæ ſunt in votis Monaſticis,* 30. b. *de oratione pro mortuis,* 83. b. *de purgatorio,* 107.a

M.

Maximus de inuocatione Sanctorum, 103.a

N.

*Nazianzenus de nuptiis,*5 a. *de virginitate* 12. b. *de coniugibus ſeruientibus Deo,* 14. a. *de matre ſua,* 41.a. *pater eius fuit Epiſcopus,* 54. b. *de oratione pro mortuis,* 93. a. *de peregrinatione mortuorum,* 94. b. *Inuocationem publice in Eccleſiam inuexit,* 185. b. 187. a. *Rhetoricationes eius damnoſæ,* 186. b. *de pœnitentia Cypriani,* 188. b. *ab Epiphanio refutatus,* 188. b
*Nicephorus de Chriſtianis iudaizantibus,*49.a. *de Nyſſeno,* 54.b

O.

Oecumenius de virginibus, 46.a. *de ſaluandis per ignem,* 122.b

Origenes de nuptiis, 5.a. *de coniugatorum æque vt virginum ſanctitate,* 14.a. 17.a. *de petenda a Deo caſtitate,* 23.b. *de coniugio Apoſtolorum,* 47.a. *ipſe ſibi excidit virilia,* 44.a. 53.b. *de cælibatu Sacerdotibus neceſſario,* 44.b. 52.b. 53.a. *ſeminaria purgatorij à ſe fabricata à Clemente accepit,* 83.a. *de igni purgatorio, & pœnis damnatorum finiendis,* 83.b. 116.b. *de ſatisfactionibus,* 78.b. *de cibo pauperibus ad ſepulchra distributo,* 90.a. *de orationibus ad ſepulchra,* 90.a. *de memoria Sanctorum,* 92.b. *de authoritate ſacræ Scripturæ,* 107.b. *non relinquit pœnitentiæ locum in altero ſeculo,* 114.a. *de extremo quadrante ſoluendo,* 119.b. *de inuocatione,* 183.a.b. *aliorum de Origine iudicia,* 183.a. *lamentatio Origenis,* 184.a. *liber eius de pœnitentia,* 184.a. *homiliæ eius in diuerſos, ibid. Commentaria eius in Iob, ibid. Origeniſtarum inuocationes,* 201.202

P.

Photius de elocatione virginum, 25.b

Primaſius de elocatione virginum, 25.b

Prudentius de purgatorio, hymni eius in Sanctos, 201.a. 212.a

R.

Ruffini Symbolum, 61.a

S.

Socrates de Synodo Nicæna, 52.b. *de Euſtathio,* 55.a. *de Sacerdotum maritorum reiectione,* 55.b

Sophronius de Christianis iudaizantibus,

Sozomenus de Nicæna Synodo, 52.b. *de Spiridone,* 54.b. *de inuecto Monachatu,* ibid.

T.

Tertullianus de Marcione, 4.b. *de diſcrimine inter vxorem & ſcortum,* 4.b. *de Montano,* 4.b. 52.b. *origo ſententiæ eius de coniugio,* 5.a. *argumenta eius contra coniugium,* 6.a. *de legibus probandis & excutiendis,* 38.b. *de Tecla,* 49.b. *ſcripſit contra coniugium,* 52.b. *primum quodque veriſſimum,* 59.b. 79.b. *de monogamia,* 74.b. *de Philoſophis, quod ſint hæreticorum Patriarchæ,* 78.b. *de ſatisfactionibus,* 87.b. 88.a. *de oblationibus pro defunctis,* 89.a. *de orationibus pro mortuis,* 19.a. *de duobus locis mortuorum,* 90.b. *de ſinu Abrahæ, ibid. de Scripturæ authoritate,* 107.b. *de inuocatione,* 181.a. *de Litania Eccleſiæ,* 203.a

Theodoretus de verbo Domini non tollendo, 44.a. *de digamia,* 75.a. *de polygamia,* 75.b. *de purgatorio,* 101.b. *vita eius,* 186.b. *de inuocatione Sanctorum,* 191.a. *de curatione Græcarum affectionum,* 191.b. 192.a

Theophylactus de nuptiis viduarum, 35.a. *de coniugio Sacerdotum,* 42.a. *de oblationibus pro mortuis,* 99.b

V.

Victor de inuocatione Sanctorum, 203.a

F I N I S.